శ్రీరస్తు

శ్రీగురుభ్యో నమః

శ్రీమద్రాజాధిరాజ రాజపరమేశ్వర వైదికమార్గప్రవర్తక

శ్రీబుక్కణ నరపాలతిలకవందితచరణారవిందైః,

శ్రీపరమగురుచరణనళినయుగళచిరపరివస్యాసమాసాదిత

వైదికలౌకికసంపత్సారస్వతసముపయోగపరికలిత త్రిజగద్రంగస్థలీ

నృత్యన్నిజకీర్తినటీకర్ణకుండలీకృతగగనపరిమండలైః,

కర్ణాటకసామ్రాజ్య ధౌరంధరీభూతైః

పండితాఖండలైః

నిఖిలామ్నాయమండల వ్యాఖ్యావిఖ్యాతమాహాత్మ్యభూమభిః

అఖిలగ్రంథనిర్మాణచాతురీశోభితైః సర్వజ్ఞశిరోమణిభిః

శ్రీమాధవాచార్యైః

జనిమృతాంసంసారపంకనిమగ్నానా మాస్తికజనానాం నిశ్శ్రేయసావాప్తయే ప్రణీతః

నిఖిలానర్థనివృత్తిపూర్వకపరమానందావాప్తిలక్షణ పరమపురుషార్థానన్య

సాధనాద్వైతతత్త్వజ్ఞానవిజయపర్యవసన్నశ్చ

శ్రీశంకరవిజయః

శ్రీమత్పరమహంసపరివ్రాజకాచార్యబాలగోపాలతీర్థ

శ్రీపాదశిష్యదత్తవంశావతంస రామకుమారసూను

ధనపతికృత శ్రీశంకరాచార్యవిజయడిండిమాఖ్యావ్యాఖ్యాసమేతః

చెన్నపుర్యాం

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ ఇత్యేతైః

స్వీయ వావిళ్ల ముద్రాక్షరశాలాయాం

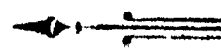
ముద్రితస్సన్

ఘువి ని ం యాంతె

అక్షయ॥ మాఘ శు॥ ౫

1926

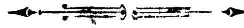
విషయానుక్రమణికా.

సర్గానుక్రమః — పృష్ఠాంకః.

అవతరణికా.

శంకరవిజయభావప్రకాశికా.

శ్లో॥ సర్వతంత్రస్వతంత్రాయ సదాత్మాద్వైతవేదినే,
శ్రీమతే శంకరార్యాయ వేదాంతగురవే నమః

అథ జగదేవ దుఃఖపంకనిమగ్న ముద్దిధీర్షుః పరమకారుణికః పరమేశ్వరః..

శ్లో॥ "యదా యదా హి ధర్మస్య గ్లాని ర్భవతి భారత,
అభ్యుత్థాన మధర్మస్య తదా ఽఽత్మానం సృజామ్యహ"

మిత్యాది ప్రతిజ్ఞాతార్థపరిపాలనాయ

శ్లో॥ "ఆద్యే సత్త్వముని స్సతాం వితరతి జ్ఞానం ద్వితీయే యుగే,
దత్తో ద్వాపరనామకే తు సుమతి ర్వ్యాసః కలౌ శంకరః"

ఇత్యాదిప్రమాణవచనానుసారేణ శ్రీశంకరాచార్యరూపేణ గృహీతలీలామానుషవిగ్రహ స్సన్నస్మి న్కలియుగే విక్రమశకాది మేశ్వరనామకచతుర్దశాబ్దమాధవమాసే భూమా వవతీర్యాధీత్య చ విధివ ద్వేదా నభ్యస్య చ సర్వశాస్త్రాణి శ్రీభగవత్కృష్ణద్వైపాయనప్రణీత బ్రహ్మసూత్రాణాం సకలోపనిషదాదీనాం చాద్వైతపరతయా భాష్యాణి వ్యాకృత్య సత్ప్రచారార్థం బౌద్ధచార్వాకాదివేదబాహ్యదుర్మతాని కేవలకర్మపరా న్మీమాంసకాదీంశ్చ నిరాకృత్య విజిత్య చ తన్మతప్రవర్తకా న్విదుష స్స్వమతపరా న్కృత్వా బ్రహ్మావతారభూతం మండనమిశ్రం వాదే జిత్వా, దత్వా చ తస్మై సన్న్యాసాశ్రమం, వశీకృత్య చ తత్పత్నీభూతాం సరస్వతీం, స్థాపయిత్వా చ ఋశ్యశృంగాశ్రమాదా వుషిత్వా చ తత్ర ద్వాదశాబ్ద మృశ్యశృంగాశ్రమే అధ్యాపయిత్వా చ సూత్రభాష్యాదిసకలాద్వైతగ్రంథా న్నైరంతర్యేణ తత్పూజార్థ మద్వైతవిద్యాప్రచారార్థం చ కృత్వా చ సురేశ్వరపద్మపాదహస్తామలకతోటకనామకశిష్యస్థాపనాది కాంచ్యాదిక్షేత్రస్థితాష్టాదశశక్తిపీఠేషు నిర్మాయ చ యంత్రోద్ధారాదికం సంప్రాప్య చ తత్తత్ప్రసాదా దణిమాద్యష్టైశ్వర్యసిద్ధిం, సంస్థాప్య చ షడ్దర్శనాని, గత్వాచ కాశ్మీరదేశ మధిరుహ్య చ శారదాసంబంధి సర్వజ్ఞపీఠం, గత్వా చ బదరికాశ్రమముషిత్వా చ తత్ర కానిచి ద్దివసాని సంప్రాప్య చ కేదారక్షేత్రం సంప్రార్థిత స్సన్ స్వర్లోక మాగచ్ఛేతి సర్వదేవై స్సంస్తుత శ్చ సిద్ధచారణై రారూఢ స్సన్నిజం వృషభం ప్రతస్థే నిజావాసం కైలాస మితి

౧ తత్రాదౌ శ్లో॥ "న గాయత్ర్యాః పరం మంత్రం న మాతుః పరదైవత" మితి వచనేన సర్వైవ ర్మాతు రాజ్ఞా సర్వథా పరిపాలనీయే త్యాది ధర్మం

తుర్యాశ్రమే స్థిత్వా ఽపి మాతృచరమకర్మాచరణాదినా లోకా ననుశాస్య లోకాచార్యత్వ మవాప అత్ర మానం,

“ఆచినోతి హి శాస్త్రాణి హ్యాచారే స్థాపయత్యపి,
స్వయ మాచరతే యస్మా త్తస్మా దాచార్య ఇష్యత” ఇతి.

౨. ఆచార్యదత్తేన కర్మభ్రంశాదిరూపకేరళదేశస్థశాపేనాపత్కాలే సమీపవర్తిభి స్సహాయ స్సర్వథా కర్తవ్య ఇతి విధ్యుక్తాననుష్ఠానే దుర్జననిగ్రహో ఽప్యాచార్యై రేవ కార్య ఇతి చానుశిక్షితమ్.

౩. స్వస్య సాక్షా చ్ఛివావతారత్వా ద్విదితసర్వతత్త్వరహస్యా అపి శ్రీశంకరార్యా గురూపదేశం వినా ఽఽత్మవిచారో న కార్య ఇత్యర్థం శ్రీగోవిందయోగీంద్ర సందర్శనవందనాదిభిః ప్రకాశితవంతః

౪ లోకే సాంసారికసుఖ మకించిత్కర మిత్యంశం బ్రహ్మచర్యాశ్రమ ఏవ తుర్యాశ్రమం స్వీకృత్య ప్రకటీకృతవంతః

౫ “యద్యదాచరతి శ్రేష్ఠ స్తత్తదేవేతరే జనాః” ఇత్యాది గీతాచార్యవాక్యం హృది నిధాయ దేహాంతరం స్వీకృత్య కామతంత్రరహస్యం జ్ఞాత్వా సరస్వతీజయాది కృతవంత ఇత్యనేన యత్యాశ్రమిస్త్రీప్రశంసయో స్తేజ స్తిమిరసామ్య మనుభూతస్యైవ తత్వజ్ఞత్వం చ సూచితవంతః

౬. గురుశుశ్రూషయైవ విద్యావాప్తి రిత్యర్థం స్వపరిచర్యాతత్పరం తోటకాచార్యం మనసా ఽనుగృహ్య చతుర్దశవిద్యాపారీణం చకారేత్యనేన స్ఫుటీకృతవంతః.

౭ స్వయం బ్రహ్మచర్యే స్వీకృతతుర్యాశ్రమో ఽపి గృహస్థాశ్రమిమండనార్యానుగృహీతసన్న్యాసాశ్రమేణ తద్వితీర్ణశృంగగిరి పీఠాధిపత్యేనచ సర్వజ్ఞత్వాది గుణవిశిష్టక్రమసన్న్యాసినామపి పీఠాధిపత్యం ప్రపంచితం

౮ ప్రాభాకరాదిశిష్యాణాం జగద్గురుకృతతత్త్వోపదేశేన సాధనచతుష్టయసంపన్నానాం గృహస్థానా మపి బ్రహ్మవిద్యాధికారో వరీవర్తత ఇతి విశదీకృతః

౯ శ్రీభగవత్పాదపూజ్యాచరితతీర్థయాత్రా తత్రత్యదేవతాదర్శనాదినా తీర్థయాత్రాదికం జ్ఞానిభి రప్యాచరణీయ మితి స్పష్టీకృతం

౧౦. లోకాచార్యకృతాఽఽసేతుహిమాచలసకలదేశసంచారతద్దేశస్థవిమతదూరీకరణ స్వమతస్థాపనాదినా జగద్గురుపీఠాధిపై రనవరత మేవ దుర్మతఖండనపూర్వకస్వమతస్థాపనాదికమైదంపర్యేణ కర్తవ్య మితి బహుళీకృతం.

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీ గణేశాయనమః

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

ప్రథమసర్గ ప్రారంభః

మూ ప్రణమ్య పరమాత్మానం శ్రీవిద్యాతీర్థరూపిణమ్, ప్రాచీన

శ్రీమద్విష్ణు మజాభివంద్యచరణం గోపాదికారాధితం వందే పూర్ణసితాస్త్ర సౌమ్యవదనం సంసారతాపాపహమ్, సత్యం జ్ఞాన మనంత మాద్యవిధురం గోభారసంహారకం సర్వాత్మాన మపాస్తసర్వ మమలం విశ్వేశ్వరం శంకరమ్. ౧. నమ శ్రీశ్రీబాలగోపాలతీర్థాన్ వ్యాసముఖా న్మునీన్, విఘ్నహర్తౄ న్గణేశాదీ న్పండితాంశ్చ విమత్సరాన్ ౨. వ్యాఖ్యానరహితస్యాస్య వ్యాఖ్యానం డిండిమాభిదమ్, క్రియతే స్వీయ బోధాయ ప్రమాదః క్షమ్యతాం బుధైః ౩ నిఖిలానర్థనివృత్తిపూర్వకపరమానందావిర్భావలక్షణపరమపురుషార్థానన్యసాధనాద్వైతజ్ఞానవిజయపర్యవసన్నం శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయ మావిష్కర్తుం గ్రంథ మారభమాణః శ్రీమా న్మాధవాచార్య స్తస్య నిర్విఘ్నపరిసమాప్త్యాదిసిద్ధయే ఽవిగీతశిష్టాచారానుమితశ్రుతిప్రమితకర్తవ్యతాకం విషయప్రయోజనసూచకం మంగళ మాచరన్ చికీర్షితం ప్రతిజానీతే ప్రణమ్యేతి పరమాత్మానం పరమేశ్వరం ప్రణమ్య ప్రాచీనశంకరజయే సారః మయా మాధవేన సంగృహ్యతే - సంగ్రహత్వేనాస్ఫుటత్వ మాశంక్యాహ-స్ఫుటం యథా స్యాత్తథేతి - పరమాత్మానం విశినష్టి శ్రీవిద్యాతీర్థరూపిణం - అనేన స్వగురోః శ్రీవిద్యాతీర్థస్యేశ్వరావతారత్వం తత ఏవ సర్వజ్ఞత్వం చ సూచితమ్ - అన్యేషా మపి పరమాత్మని స్వగురౌ చ తుల్యభక్త్యైవ నిశ్శ్రేయసప్రాప్తి రిత్యపి ధ్వనితం-తథా చ శ్రుతిః. 'యస్య దేవే పరా భక్తి ర్యథా దేవే తథా గురౌ, తస్యైతే కథితా హ్యర్థాః ప్రకాశంతే మహాత్మనః' ఇతి. యద్వా పరం పరమేశ్వరం సర్వాత్మానం శివం ప్రణమ్యేత్యర్థః. తం విశినష్టి - శ్రీవిద్యాతీర్థరూపిణం తార్కికాదికల్పితైః కుతర్కై ర్మలినీకృతాయా విద్యాయాః సరస్వత్యా స్తన్మలాపకరణేన శోధకత్వాత్ విద్యాతీర్థః-శ్రియా బ్రహ్మవిద్యాత్మికయా యుం

శంకరజయే సార స్సంగృహ్యతే స్ఫుటమ్ ౧ *యద్వద్ఘటానాం పటలో విశాలో విలోక్యతేఽల్పేకిల దర్పణేపి, తద్వన్మదీయే లఘుసంగ్రహేఽ

క్తః శ్రీవిద్యాతీర్థో భగవాన్ భాష్యకారః తద్రూపిణమ్ తథాచోక్తం సంక్షేపశారీరకాచార్యైః. ''వక్తార మాసాద్య య మేవ నిత్యా సరస్వతీ స్వార్థసమన్వితా ఽఽసీత్, నిరస్తదుస్తర్కకలంకపంకా నమామి తం శంకర మర్చితాంఘ్రి'' మితి శివావతారత్వం చభగవతో భాష్యకారస్య శివపురాణాదే రవగంతవ్యం తథాచోక్తం శివపురాణే. 'వ్యాకుర్వన్ వ్యాససూత్రార్థం శ్రుతే రర్థం యథోచివాన్, శ్రుతే ర్న్యాయ్య స్సఏవార్థ శ్శంకర స్సవితా న నః' యద్వాఽఽత్మానం ప్రత్యగభిన్నం పరం పరమేశ్వరం శ్రీ ర్మాయా విద్యాశబ్దేన పరాపరవిద్యే తత్ప్రాప్త్యా మోక్షదేవలోకౌ చ గృహ్యేతే-తీర్థశబ్దేన-'తీర్థం శాస్త్రాధ్వర క్షేత్ర పాత్రోపాధ్యాయమంత్రిషు, అవతారర్షి జుష్టాంభః స్త్రీ రజస్సు చ విశ్రుత' మితి-విశ్వోక్తాని శాస్త్రాణి గృహ్యంతే తద్రూపిణం సర్వాత్మకమిత్యర్థః-'సర్వంఖల్విదం బ్రహ్మ ఏక మేవాద్వితీయ'మిత్యాదిశ్రుతేః-తథాచ శ్రీమచ్ఛంకర జయనిరూపణేన తదుక్తస్య బ్రహ్మాత్మభావస్యైవ జయ ఇతి స ఏవాజ్ఞాతస్స న్విషయో జ్ఞాత స్స న్ప్రయోజనం - ఆచార్యవిజయజ్ఞానం త్వవాంతరప్రయోజనమితి పరమేత్యాదినా సూచితమ్,అత్రానేకార్థశబ్దన్యాసాత్ శ్లేషాలంకార స్తదుక్తమ్-'నానార్థసంశ్రయః శ్లేష' ఇతి - 'దేవతావాచకా శ్శబ్దా యే చ భద్రాదివాచకాః, తే సర్వే చ న నింద్యాః స్యు ర్లిపితో గణతోఽపిచే'త్యుక్తత్వా జ్జగణాదిప్రయోగో నదోషావహ ఇతి మంతవ్యమ్. ౧. నను ప్రాచీనశంకరజయ ఉదాహృతానాం శాంకరవాక్యానాం సార స్త్వదీయే సంగ్రహే కథ మవలోకనీయ స్తవ సంగ్రహస్యాల్పత్వాదితిచే త్తత్రాహ. యద్వదితి. యద్వ ద్ఘటానాం కుంభానా మిభశిరసాం వా అద్రిశృంగాణాం వా పటలః సముదాయో విశాలో విస్తృతోఽల్పేఽపి దర్పణే విలోక్యతే కిలేతి ప్రసిద్ధమ్-తద్వదస్మిన్ బుద్ధిస్థే మదీయే లఘు సంగ్రహే శాంకరవాక్యానాం సార ఉద్వీక్ష్యతాం సమ్యగవలోక్యతాం ఉపమాలంకారః - 'సాధర్మ్య ముపమా భేదః' ఇత్యుక్తేః - ఇన్ద్రోపేంద్రవజ్రామిశ్రణా దుపజాతివృత్తం * 'అనంతరోదీరితలక్ష్మభాజౌ

* వ్యాసాచలప్రముఖ పౌర్వికపండితక్ష్మా భృత్సంభృతోచ్చతరకావ్యతరో స్సుగూఢాత్, విద్వన్మధువ్రతసుఖో సురసానిసర్వాణ్యాదాతుమర్థ కుసుమాన్యవహా మక్షమోఽస్మి. యత్నా దనల్పధిషణో స్పృణినాగృహీతుం శక్యం తదత్రసరసం సకలం గృహీత్వా, కాంచిన్మహేశ్వరగురుస్మృతభావమావా స్సంక్షేపశంకరజయప్రజనం కరోమి

స్మిన్నుద్వీక్ష్యతాం శాంకరవాక్యసారః ౧ యథాఽతిరుచ్యే మధురే ఽపి రుచ్యుత్పాదాయ రుచ్యంతరయోజనాఽర్హా, తథేష్యతాం ప్రాక్కవిహృద్యపద్యే ష్వేషాఽపి మత్పద్యనివేశభంగీ ౨ స్తుతోఽపి సమ్యక్కవిభిః పురాణైః కృత్యాఽపి న స్తుష్యతు భాష్యకారః, క్షీరాబ్ధివాసీ సరసీరుహాక్షః క్షీరం పునః కిం చకమే న గోష్ఠే ౩ పయోబ్ధివివరీసు నిస్సృతసుధాధురీధురీణ భణితాధరీకృతఫణా

పాదా యదీయా వుపజాతయ స్తాః' ఇతి లక్షణాత్ ౨. అప్రాచీనశంకరజయస్య వైయర్థ్య మాశంక్యాహ — యథేతి. యథాఽతిరుచ్యే ఽత్యంత మభిలాషవిషయే మధురే రుచ్యుత్పాదాయ రుచ్యాంతరస్య సలవణస్య యోజనాఽర్హా యోగ్యా తథా ఏషా మత్పద్యనివేశభంగీ మదీయానాం పద్యానాం నివేశస్య విన్యాసస్య భంగీ రీతి రపి ప్రాచః కవేః హృద్యేషు మనోజ్ఞేషు పద్యేషు రుచ్యుత్పాదాయ ఇష్యతా మిత్యర్థః. 3. యద్యపి పురాణైః ప్రాచీనైః కవిభిః – సమ్యక్ స్తుత స్తథా ఽపి నో ఽస్మాకం కృత్యా భాష్యకార స్తుష్యతు, అభ్యర్థనాయాం లోట్ - బహువచనం వాఙ్మనఃకాయాభిప్రాయేణ - నను స్వల్పయా తవ కృత్యా కథం తస్య తుష్టి రిత్యాశఙ్క్య ఆప్తకామస్య పరమేశ్వరస్య భక్త్యా కృతేన స్వల్పేనా ప్యధికా దధికతరా తుష్టి రిత్యాహ క్షీరాబ్ధివాసీతి-క్షీరాబ్ధౌ క్షీరసముద్రే వస్తుం శీల మస్యాస్తీతి తథా-కమలసదృశే ఽక్షిణీ నేత్రే యస్య స సరసీరుహాక్షో భగవాన్ విష్ణు ర్గోష్ఠే వ్రజే ప్రేమభరాక్రాంతాభి ర్గోపిభి ర్దీయమాన మల్పం దుగ్ధం కిం పున ర్న చకమే ఽపితు కామితవా నేవే త్యర్థః. ని 'వ్రజ స్స్యా ద్గోకులం గోష్ఠ' మితి వైజయంతీ-అత్ర స్తుతిక్షీరయో ర్బింబప్రతిబింబభావా ద్దృష్టాంతాలంకారః. * 'దృష్టాంతః పున రేతేషాం సర్వేషాం ప్రతిబింబన' మిత్యుక్తేః ౩ తస్మా చ్ఛివం సుఖం కరోతీతి శివంకరః అతఏవ సుశఙ్కర ఇత్యభిధా సంజ్ఞా యస్య శివంకర శ్చాసౌ సుశంకరాభిధ శ్చ సచాసౌ జగతాం గురు శ్చ తస్య శివంకర సుశంకరస్య జగద్గురో ర్భగవతో భాష్యకారస్య ప్రాయశో యశో హృదయశోధకం కలయితు మనుసంధాతుం కథయితుం వా సమీహామహే సంపూర్వకస్య చేష్టార్థకస్య ఈహ ధాతో ర్లటి రూపం సమ్యక్చేష్టాం ప్రయత్నం కుర్మః క్వచిదన్యయశసో ఽపి కథనా త్ప్రాయశ ఇత్యుక్తం తం విశినష్టి - పయోబ్ధేః క్షీరసముద్రస్య వివరీభ్యః సూక్ష్మఛిద్రేభ్యః సునిస్సృతాయాః సుధాయా అమృతస్య ఝరీణాం సూక్ష్మప్రవాహాణాం మాధురీ మధురతా తస్యాః సకాశా ద్ధురీణం శ్రేష్ఠ మతిమధురం యత్ భణితం భాషితం తేనాధరీకృతః ఫణాధరాణాం సర్పాణా మధీశితా నియంతా

ధరాధీశితుః, శివంకరసుశంకరాభిధజగద్గురోః ప్రాయశో యశో హృదయశోధకం కలయితుం సమీహామహే ౫ క్వేమే శంకరసద్గురోర్గుణగణా దిగ్జాలకూలంకషాః కాలోన్మీలితమాలతీపరిమళావష్టంభముష్టింధయాః, క్వాహం హంత తథాఽపి సద్గురుకృపాపీయూషపారంపరీ మగ్నోన్మగ్నకటాక్షవీక్షణబలాదస్తి ప్రశస్తాఽర్హతా ౬ ధన్యంమన్యవివేకశూన్యసుజనంమన్యాధికన్యానటీనృత్తోన్మత్తనరాధమాధమ

శేషో యేన తస్య అత్ర రేఫస్యాసకృదావృత్త్యా వృత్త్యనుప్రాస శ్శబ్దాలంకారః - 'ఏకస్యాప్యసకృత్పరః' ఇత్యుక్తేః-పృథ్వీవృత్తం * 'జ సౌ జ స య లా వసు గ్రహ యతి శ్చ పృథ్వీ గురు' రితి లక్షణాత్ ౫ అ శఙ్కరగుణానువర్ణనే స్వస్యానర్హతామాశంక్య పరిహరతి క్వేతి. 'స దేవ సోమ్యేద మగ్ర ఆసీ దేకమేవా ద్వితీయ'మిత్యాది శ్రుత్యుక్తసదద్వితీయస్య బోధకత్వా త్సద్గురు స్సతాం వా గురు శ్శఙ్కర శ్చాసౌ సద్గురు శ్చ తస్య గుణానాం గణా స్సమూహాః దిగ్జాలస్య కూలం రోధం కషన్తి ఘ్నన్తీతి దిగ్జాలకూలంకషాః - సర్వకూలేత్యాదినా ఖచ్ 'అరు ర్ద్విషదజన్తస్యే'తి ముమ్-దిగ్జాలముల్లఙ్ఘ్య గతా ఇత్యర్థః కాలేన వసన్తాదికాలేనోన్మీలితానాం ప్రఫుల్లితానాం మాలతీత్యుపలక్షణం-మాలత్యాదిపుష్పాణాం పరిమళో విమర్దోత్థో జనమనోహారో గన్ధ స్తస్యావష్టమ్భస్య స్తమ్భస్య ముష్టింధయా ముష్టిం నిష్పీడ్య ధయన్తి పిబన్తీతి తే కాలోన్మీలితమాలతీపరిమళఘునా దప్యధికతరసుఖకరా ఇత్యర్థః-నాడీముష్ట్యోశ్చేతి ఖశ్ -ఇమే ప్రసిద్ధాః క్వాహం జంతు రత్యంతాయోగ్యః క్వ యద్యపీత్యధ్యాహార్యం హంతేతి హర్షే తథాఽపి సద్గురో ర్విద్యాతీర్థస్య శంకరస్య వా కృపారూపస్య పీయూషస్యామృతస్య పారంపర్యాం పరంపరాయాం మగ్నేనోన్మగ్నేన చ కటాక్షేణ నిమీలనే మగ్నత్వస్యోన్మీలన ఉన్మగ్నత్వస్య చాఽఽరోపః వీక్షణ మేవ బలం తస్మాత్ప్రశస్తా యోగ్యతా మమాస్తీత్యర్థః - అననురూపయో ర్ఘటనా వర్ణనేన - 'విషమం వర్ణ్యతే యత్ర ఘటనాఽననురూపయో' రిత్యుక్తేన విషమేణ ప్రాప్తాయా అనర్హతాయా విచార్యరూపకేణ ప్రతిషేధా దాక్షేపాలంకారస్య * ఆక్షేప స్స్వయ ముక్తస్య ప్రతిషేధో విచారణా దిత్యుక్తస్య తాభ్యాం సంకరః-'అవిశ్రాంతి జుషా మాత్మన్యంగాంగిత్వం తు సంకరః' ఇత్యుక్తేః-'సూర్యాశ్వై ర్మ స జ స్తతాస్స గురవ శ్శార్దూలవిక్రీడితం.' ౬. అధన్యమకృతార్థ మాత్మానం ధన్యం మన్యంత ఇతి ధన్యంమన్యా-అసజ్జనం దుర్జన మాత్మానం సుజనం మన్యంత ఇతి సుజనం మన్యాః ఉక్తసూత్రేణ ముమ్ - అర్థే స్సముద్రస్య

కథాసంమర్దదుష్కర్దమైః, ధిగ్ధాం మే గిర మద్య శంకరగురుక్రీడాస
ముద్యద్యశః పారావారసముచ్ఛలజ్జలఝరై స్సంక్షాళయామి స్ఫు
టమ్ ౭ వంధ్యాసూనుఖరీవిషాణసదృశక్షుద్రక్షితీంద్రక్షమా శౌ
ర్యౌదార్యదయాదివర్ణనకలా దుర్వాసనావాసితాం, మద్వాణీ మధి
వాసయామి యమిన స్త్రైలోక్యరంగస్థలీ నృత్యత్కీర్తినటీపటీరపటలీ
చూర్ణై ర్వికీర్ణైః క్షితౌ. ౮ పీయూషద్యుతిఖండమండనకృపాపారావారాంత
రశ్రీగురుప్రేమస్థేమసమర్హణార్హమధురవ్యాహారసూనోత్కరః, ప్రౌఢ

కన్యా లక్ష్మీః సైవ నటీ చంచలత్వా న్నర్తకీ తస్యా నృత్తేన నర్తనేనోన్మత్తా ధన్యం మన్యా శ్చ తే వివేకశూన్యా శ్చ సుజనం మన్యా శ్చాబ్ధికన్యానటీనృత్యేనోన్మత్తా శ్చేతి ద్వంద్వో వా ద్వయో ర్ద్వయోః కర్మధారయే ద్వంద్వోవా తే చ తే నరాధమేభ్యో ఽప్యధమా శ్చ తేషాం కథా - యద్వా తేషాం నరాధమానా మధమా శ్చ తాః కథా శ్చ తాసాం సంమర్దాః సంఘర్షా ఏవ దుష్కర్దమా దుష్టపంకా స్తై ర్దిగ్ధాం లిప్తాం మే గిరం వాచం అద్య శంకరగురోః క్రీడయా సముద్యద్యశ ఏవ పారావార స్సముద్రః ని 'పారావార స్సరిత్పతి' రిత్యమరః-తస్య సముచ్ఛలద్భి ర్జలఝరై ర్వారిప్రవాహైః - సంక్షాళయామి స్ఫుటం యథా స్యా త్తథా సమ్య క్ప్రక్షాళయామీత్యర్థః - తథాచోక్తం భగవతా వేదవ్యాసేన * 'అసత్కీర్తనకాంతారపరివర్తనపాంసులాం-వాచం శౌరికథాలాపై ర్గంగయేవ పునీమహే' ఇతి-అత్ర రూపకవృత్త్యనుప్రాసయో రన్యోన్యనిరపేక్షయో రేకత్ర సమావేశా త్తిలతండులవ త్సంసృష్టిః * 'సైషా సంసృష్టి రేతేషాం భవే దైక్యా దిహా స్థితి' రిత్యుక్తేః ౭ వన్ధ్యాసుతేన గర్దభీశృఙ్గేణ చ తుచ్ఛేన తుల్యా యే క్షుద్రాణాం క్షితీంద్రాణాం రాజ్ఞాం క్షమా శౌర్యౌదార్యదయాదయ స్తేషాం వర్ణనస్య యాకలా తల్లక్షణయా దుర్వాసనయా దుర్గంధినావాసితాం దుర్గంధివ్యాప్తాం స్వవాచం-యమినో యతేః-శ్రీశంకరస్య త్రైలోక్యలక్షణాయాం రంగస్థల్యాం నృత్యభూమిప్రదేశే నృత్యంతీ చాసౌ కీర్తిలక్షణా నటీ తస్యాః పటీరస్య చందనస్య పటలీ సమూహః తస్యాశ్చూర్ణైః క్షితౌ పృథివ్యాం వికీర్ణైః ప్రసృతై రధివాసయామి సుగంధయామి. ౮. అయం ప్రౌఢో నవకాళిదాసస్య మాధవస్య కవితా సంతానరూపః సంతానకః కల్పవృక్షో ఽద్య సముద్యత స్సుమనసాం పండితానాం హర్షలక్షణామోదపరంపరాం దద్యాత్ - యథా కల్పవృక్ష స్సుమనసాం దేవానాం ఆమోదస్య చిత్తాకర్షిణో గంధస్య సంతతిం దదాతి తద్వ దిత్యర్థః తం

ఽయం నవకాళిదాసకవితాసంతానసంతానకో దద్యా దద్య సముద్యత
స్సుమనసా మామోదపారం రీమ్ ౯ సామోదై రనుమోదితా మృగ
మదై రానందితా చందనై ర్మందారై రభినందితా ప్రియగిరా కాశ్మీ
రజైః స్మేరితా, వాగేషా నవకాళిదాసవిదుషో దోషోజ్ఝితా దుష్కవి
వ్రాతై ర్నిష్కరుణైః క్రియేత వికృతా ౧ను స్తురుష్కై రివ ౧౦
యద్వా దీనదయాళవ స్సహృదయాః స్సౌజన్యకల్లోలినీదోలాందోలన
ఖేలనైకరసికస్వాంతా స్సమంతా దమీ, సంతి స్సంతి పరోక్తిమాక్తిక
విశినష్టి - నీయూషద్యుతే రమృతాంశో శ్చంద్రస్య ఖండ శ్శకలః మండన మలంకారో
యస్య తస్య శివస్య కృపారూపాంతరస్య శ్రియా యుక్తస్య గురో ర్వ్యక్తేర్విష్ణోః
స్థేమ్నా స్థైర్యేణ సమర్థానాం సమ్యక్సూజనం తస్మి న్నర్హా యోగ్యా మధురా వ్యాహారా
ఉక్తయ ఏవ సూనాని పుష్పాణి తేషా ముత్కరో నిచయో యస్మిన్ సః - అత్ర
కవితాసంతానస్య కల్పవృక్షేణాభేదేన రూపేణ రంజనా ద్రూపకాలంకారః తదుక్తం-
'విషయ్యభేదతాద్రూప్యరంజనం విషయస్యయత్, రూపకంత'దితి ౯. అ సుమనసాం
సుఖకర మపి వస్తు కుమనోభి ర్వికృతం క్రియత ఇత్యాలోచ్య స్వవాచి వికారప్రాప్తిం
సంభావ్యాహ. సామోదై రితి ఆమోదేన వాసేన వా సహితై ర్మృగాణాం మదైః
కస్తూరికాసంజ్ఞకై రనుమోదితా శ్లాఘితా సామోదై రిత్యస్యోత్తరత్రాపి సమ్బన్ధః -
సామోదై శ్చందనై రానందితా ఽభినందితా తథా సామోదై ర్మందారైః ప్రియగి
రాభినందితా తథా సామోదైః కాశ్మీరజైః ప్రియగిరా స్మేరితా వికాసితా శ్లాఘితా
దోషై ర్వివర్జితా ఽపి యేను ర్యద్వా దోషా రాత్రి స్తస్యా ముజ్ఝితా స్వస్థానా
ద్విముక్తా నిష్కరుణై స్తురుష్కైః మ్లేచ్ఛై ర్యథా వికృతా క్రియతే ని. 'తురుష్క
స్సిల్హకే మ్లేచ్ఛజాతా' విత మేదినీ-తద్దైవ భూతా సర్వదోషవినిర్ముక్తా నవీన కాళిదా
సస్య విదుషో మాధవస్యైషా వా గ్దుష్టానాం కవీనాం సముదాయై రతఏవ నిష్కరుణై
ర్వికృతా వికార మన్యథాభావం ప్రాప్తా క్రియే తేత్యర్థః. ౧౦. అ. ఏవంప్రాప్తా
మనంతాం చింతాం కావ్యకరణే ప్రతిబంధకాం వారయతి యద్వేతి యద్వా దీనేషు
దయాళవ స్సహృదయాః పరకీయశ్రమాద్యభిజ్ఞాః సౌజన్యాత్మికాయాం కల్లో
లిన్యాం నద్యాం దోలాందోలనం ఇతస్తతో భ్రమణం తదాత్మకం య త్ఖేలనం
తస్మి న్నేవైకం ముఖ్యం రసికం స్వాంతం మనో యేషాం తే-పరోక్తిం మాక్తికవ
జ్జుషంతీతి తథాభూతా అమీ సంతః సమంతాత్సంతి-అతోఽనంతయా చింతయా కిం

జుషః కించింతయా ఽనంతయా యద్వా తుష్యతి శంకరః పరగురుః కారుణ్యరత్నాకరః ౧౧ ఉపక్రమ్య స్తోతుం కతిచన గుణాన్ శంకర గురోః ప్రథగ్నా శ్లోకార్ధే కతిచన తదర్ధార్ధరచనే, అహం తుష్టూషు స్తా సహసా కలయే శీతకిరణం కరాభ్యా మాహర్తుం వ్యవసితమతే స్సాహసికతామ్ ౧౨ తథా ఽప్యజ్ఞస్రం నంతే మయి విపులదుగ్ధాబ్ధిలహ రీలసత్కల్లోలాలీలసితపరిహాసైకరసికాః, అమీ మూకా న్వాచాల యితు మపి శక్తా యతిపతేః కటాక్షాః కించిత్రం భృశ మఘటితాభీష్ట ఘటనే అస్మజ్జిహ్వాగ్రసింహాసన ముపనయతు స్వో క్తిధారా ముదారా

న కిమపి సా నకర్తవ్యేత్యర్థః - తేషాం దౌర్లభ్య మాశంక్యాహ యద్వా - కారుణ్యస్య రత్నాకర స్సముద్రః-పరగురు శ్రీశంకర స్తుష్యతి తథా చ తత్సంతుష్ట్యర్థ మవశ్యం యతితవ్య మితిభావః-అత్ర పూర్వశ్లోకా త్ప్రస్తుచింతాయా యద్వేత్యాదినా ప్రతి షేధా దాక్షేపాలంకారః ౧౧ అ నను యత్ర శ్రీశంకరగుణవర్ణనే బహవో ఽపి ప్రథగ్నా స్తత్ర ప్రవృత్తస్య తవ సాహసమాత్ర మేవేతి చే త్సత్యం తథా ఽపి గురు కటాక్షా అఘటిత మపి మదభీష్టం ఘటయితుం శక్తా ఇత్యాహ ఉపక్రమ్యేతి ద్వాభ్యాం. శ్రీశంకరగురో ర్గుణాన్ స్తోతు ముపక్రమ్య కతిచన కేచిత్ శ్లోకార్ధే ప్రథగ్నాః కేచిత్తు శ్లోకపాదరచనే ప్రథగ్నాః కతిచన ప్రథగ్నా అపితు సర్వ ఏవ ప్రథగ్నా ఇతివా - అహం తాన్ తథాభూతాన్ గుణాన్ తుష్టూషుః స్తోతు మిచ్ఛు రహహ అత్యంత మన్యాయ్యం - శీతకిరణం చంద్రం కరాభ్యాం హస్తాభ్యా మాహర్తుం వ్యవ సితమతేః వ్యవసితా నిశ్చితా మతి ర్యస్య తస్య బాలస్య సాహసికతాం కలయే సంపాద యామి - అత్ర స్వస్మిం స్తద్గతసాహసికతా పదార్థారోపా న్నిదర్శనాలంకారః. * 'పదార్థవృత్తి మప్యేకే వదంత్యన్యాం నిదర్శనా' మిత్యుక్తేః-శిఖరిణీ * 'రసై రుద్రై శ్ఛిన్నా య మ న స భ లా గ శ్శిఖరిణీ'తి లక్షణాత్ ౧౨. యద్యప్యేవం తథా ఽపి విపులానాం దుగ్ధాబ్ధేః క్షీరసముద్రస్య లహరీణాం ప్రవాహాణాం లసంత శ్చకాసంతో యే కల్లోలా బృహత్తరంగా స్తేషా మాళిః పఙ్క్తి స్తస్యాః లసితే పరిహాస ఏకరసికా ముఖ్యరసికా స్తతో ఽప్యతిస్వచ్ఛా యతిపతే ర్విద్యాతీర్థస్య శంకరస్యామీ కటాక్షా మూకా నపి వాచాలయితుం శక్తా స్సమర్థా మయి ఉల్లసంతి - అతః అఘటితం యద భీష్టం తస్య మమాఘటితాభీష్టస్య ఘటనే భృశ మతిశయేన శక్తా ఇత్యత్ర కించిత్రం కిమప్యాశ్చర్యం న భవతీత్యర్థః - భృశ మఘటితాభీష్టస్య ఘటనే కించిత్ర మితివా. ౧౩. అ. ఏవమపి చిత్తస్థైర్య మలభమానో జగజ్జననీం సరస్వతీం ప్రార్థయతే. అస్మదితి.

మద్వైతాచార్యపాదస్తుతికృతసుకృతోదారతా శారదాంబా, నృత్య
న్మృత్యుంజయోచ్చైర్ముకుటతటకుటీనిస్స్రవత్స్వస్రవంతీకల్లోలోద్వే
లకోలాహలమదలహరీఖండిపాండిత్యహృద్యామ్ ౧౮ క్వేదం శంకర
సద్గురో స్సుచరితం క్వాహం వరాకీ కథం నిర్బధ్నాసి చిరార్జితం మమ
యశః కిం మజ్జయస్యంబుధౌ, ఇత్యుక్త్వా చపలాం పలాయితవతీం
వాచం నియుఙ్క్తే బలా త్ప్రత్యాహృత్య గుణస్తుతౌ కవిగణ శ్చిత్రం
గురో ర్గౌరవమ్ ౧౯ రూఢైకాక్షరవాఙ్నిఘంటుశరణై రౌణాదికప్ర
త్యయప్రాయై ర్హంత యజంతదంతురతరై ర్దుర్బోధదూరాన్వయైః, క్రూ

అద్వైతాచార్యపాదస్తుత్యా శ్రీశఙ్కరాచార్యపాదస్తుత్యా కృతం సంపాదితం యత్సు
కృతం పుణ్యం తేనోదారతా యస్యాః-కృతం సుకృతం యేన తస్మి న్మయి ఉదారతా
యస్యా ఇతి వా సా శారదాంబా - నృత్యతో మృత్యుంజయస్య శివస్యోచ్చై ర్ముకుట
తటకుట్యా నిస్స్రవంతీ యా స్వస్సరి ద్గంగా తస్యాః కల్లోలానా ముద్వేలో ఽనతి
వేలో ఽత్యర్థో యః కోలాహల స్తస్యయో మదో గర్వోఽహంకార స్తస్య లహరీణాం
ఖండి ఖండనక ర్తృ య త్పాండిత్యం తేన హృద్యాం మనోజ్ఞాం - ఉదారాం విశా
లాం స్వీయాం వ్యాహారధారాం - అస్మజ్జిహ్వాగ్ర మేవ సింహాసన ముపనయతు జిహ్వా
గ్రలక్షణసింహాసనసమీపం ప్రాపయతు - అభ్యర్థనాయాం లోట్ - స్రగ్ధరా. *
'మ్రభ్నై ర్యానాం త్రయేణ త్రిమునియతియుతా స్రగ్ధరా కీర్తితేయ' మితిలక్ష
ణాత్. ౧౮ నను దుర్ఘటే ఽర్థే తవ వాచః పలాయన మేవ యుక్తం మధ్యే ఽసా
మర్థ్యవశా న్నివృత్తౌ చిరార్జిత యశోనాశసంభవా దితిచే దిద మేవ విచార్య పలా
యితవతీం మద్వాచం గురో ర్గౌరవా ద్బలా త్ప్రత్యాహృత్య కవిగణో నియుఙ్క్తే
ఇత్యాహ క్వేతి ఇదం శంకరసద్గురోః సుచరితం క్వ? అహం వరాకీ క్షుద్రా క్వ?
అత శ్చిరార్జితం మమ యశః కథం కుతో నిర్బధ్నాసి నాశయసి - అంబుధౌ సముద్రే
మాం మమ యశో వా కిమర్థం మజ్జయసి ఇత్యుక్త్వా పలాయితవతీం చపలాం వాచం
బలా త్ప్రత్యాహృత్య శంకరసద్గురో ర్గుణస్తుతౌ కవి సమూహో నియుఙ్క్తే ప్రేరయ
తీతి చిత్రం గురోర్గౌరవం వృ. శా. ౧౯ అ కావ్యరచనాయాం ప్రవృత్తా మద్వాణీ-
క్రూరాణాంకవితావతాం శైలీ మనుసరిష్యతీతి సాక్రోశమాహ. రూఢేతి, రూఢా చాసౌ
ఏకాక్షరా చాసౌ వా క్చ సా చ నిఘంటవః కోశా శ్చ శరణం యేషాం తైః ఔణా
దికాః ప్రత్యయాః ప్రాయేణ యేషు తైః - యజంతాని చ తాని దంతురతరాణి విష
మతరాణిచ ని. 'దంతురం వాచ్యవ ద్వింద్యా ద్విషమోన్నతదంతయో' రితి విశ్వప్ర

రాణాంకవితావతాం కతిపయైః కష్టేనకృష్టైఃపదై ర్గ్లాహో స్స్యా ద్వశగా
కిరాతవితతే రేణీ వ వాణీ మమ ౧౬ నేతా యత్రోల్లసతి భగవత్పా

కాశః - యజంతాని చ దంతురతరాణి చ తై రితి వా - దుర్బోధాని చ తాని దూరాన్వయాని చ దుర్బోధాని చ దూరాన్వయాని చేతి వా తైః కష్టేన కృష్టైః క్రూరాణాం కవితావతాం కతిపయైః కై శ్చి త్పదై ర్గ్లాహో మమ వాణీ వశగాస్యాత్ - యథా ఏణీ మృగీ కిరాతానాం వితతేః పఙ్క్తే స్తద్వ దిత్యర్థః ౧౬. అ ఏవం తర్హి కిమర్థం కావ్యరచనాయాం ప్రవృత్త స్త్వ మితిచేత్ శ్రీశంకరాచార్యస్య గుణానువర్ణనేన స్వస్య కృతకృత్యతాసంపాదనార్థ మిత్యాశయేనాహః నేతా యత్రేతి. యత్ర యస్మిన్ కావ్యే భగవత్పాదేతి సంజ్ఞా యస్య స మహేశో నేతా ముఖ్యః స్వామీ వర్ణ్య ఇతి యావత్ - ఉల్లసతి ప్రకాశతే తస్య కావ్యస్య 'తదదోషౌ శబ్దార్థౌ సగుణా వనలంకృతీ పునః క్వాపీ' త్యుక్తస్వరూపస్య ప్రభుసంమితశబ్ద ప్రధానవేదాది శాస్త్రేభ్యః సుహృత్సమ్మితార్థతాత్పర్యవదితిహాసపురాణాదిభ్యశ్చ శబ్దార్థయో ర్గుణభావేన రసాంగభూత వ్యాపారప్రవణతయా విలక్షణస్య కాంతేవ సరసతాపాదనేనాభిముఖీకృత్యోపదేశకర్తు ర్లోకోత్తరవర్ణనానిపుణస్య కవేః కర్మణః కర్తా వ్యాస ఇవాచలః స్థిర శ్చాసౌ కవి శ్రేష్ఠ శ్చేతి వ్యాసాచలకవివరో * మాధవో ధన్యః కృతకృత్యః సన్నవిద్యాక్షతి పూర్వక బ్రహ్మానంద ప్రాప్త్యా కృతకృత్యతాయా వేదాంత సిద్ధాంతత్వాత్ కథం తద్వ్యతిరిక్త రసయుక్త కావ్యకరణేన కృతకృత్యతేత్యత ఆహ - యత్ర యస్మిన్ కావ్యే శాంతిః శాంతి సంజ్ఞో రసః ప్రకచతి ప్రకాశతే - రసం విశినష్టి-ఉజ్జ్వలాద్యైః శేషై రుపసర్జనభూతైః శేషవాన్ శేషీ ప్రధానభూత ఇతి యావత్ -ఉజ్జ్వలశ్శృంగారః. ని. 'శృంగార శ్శుచి రుజ్జ్వలః' ఇత్యమరః - ఆద్యపదేన వీర కరుణాద్భుత హాస్య భయానక బీభత్స రౌద్రాఖ్యా రసా గృహ్యంతే యత్ర

---

* అత్ర వ్యాఖ్యాతా వాస్తవమజానన్ భ్రాంతః తథాహి — వ్యాసాచల ఇతి కశ్చనమాధవా త్ప్రాచీనః కవిః అనేన హి శంకరవిజయ ఇతి కశ్చన ప్రబంధః వ్యరచి. త మవలంబ్యైవమాధవః ప్రాయః తత్రత్యానేవశ్లోకాన్ గృహీత్వా క్వచిత్ స్వీయాంశ్చ విరచయ్య ఏతత్కావ్యం గ్రథితవాన్ అస్మాభిస్తు స ప్రబంధః వ్యాసాచలకవికృతః అవలోకితః. స చ ద్వాదశ సర్గాత్మకః. చతుర్థసర్గాదారభ్యైవ లిఖితః ప్రబంధః మయావలోకిత ఇతి వ్యాసాచలేనతు కంవా ప్రబంధ మవలోక్య విషయః స్వీకృతఇతి వక్తుం నశక్యతే.

దసంజ్ఞో మహేశ శ్శాంతి ర్యత్ర ప్రకచతి రస శ్శైషవా నుజ్జ్వలాద్యైః, యత్రావిద్యాక్షతి రపి ఫలం తస్య కావ్యస్య కర్తా ధన్యో వ్యాసాచలకవివర స్తత్కృతిజ్ఞా శ్చ ధన్యాః ౧౭ తత్రాదిమ ఉపోద్ఘాతో ద్వితీయే తు తదుద్భవః, తృతీయే త త్తదమృతాంధోఽవతారనిరూపణమ్ ౧౮ చతుర్థసర్గే తచ్ఛుద్ధాష్టమ ప్రాక్చరితం స్థితమ్, పంచమే తద్యోగ్య సుఖాశ్రమప్రాప్తినిరూపణమ్ ౧౯ మహతా ఽనేహ సా హ్యైషా సంప్రదాయాగతాగతా, తస్యా శ్శుద్ధాత్మవిద్యాయా షష్ఠే సర్గే ప్రతిష్ఠితిః ౨౦ తద్వ్యాసాచార్యసందర్శవిచిత్రం సప్తమే స్థితమ్, స్థితోఽష్టమే మండనార్యసంవాదో నవమే మునేః ౨౧ వాణీసాక్షికసార్వజ్ఞనిర్వాహో

యస్మి న్కావ్యే అవిద్యాక్షతి రపి ఫలం - క్షతే రన్యత్ర ఫలత్వాభావాత్ - అపిశబ్ద స్తథా చైవంవిధకావ్యకర్తా ధన్యఏవేతి భావః - తస్య మాధవస్య కృతిం యత్నం జానం తీతి తత్కృతిజ్ఞా స్తేఽపి ధన్యాః - మందాక్రాంతా * 'మందాక్రాంతా జలధి షడగై ర్మ్భౌ నతౌ తా ద్గురూ చే' దితి లక్షణాత్ ౧౭ అ అథ శాంకరీం కథాం విస్తరేణ నిరూపయితుం ప్రథమం తావ చ్ఛ్రోతుః సుఖప్రతిపత్తయే షోడశ సర్గై ర్నిరూప్యాం తాం సంక్షిప్య దర్శయతి —తత్రేత్యాదినా తత్ర షోడశసర్గాత్మకే కావ్యే ఆదిమే ఆద్యే సర్గే ఉపోద్ఘాతః. * 'చింతాం ప్రకృతిసిద్ధ్యర్థా ముపోద్ఘాతం ప్రచక్షతే' ఇత్యుక్తః శివదేవతా సంవాదాదిరూపో నిరూపితః - ద్వితీయే సర్గేతు తస్య భగవతో మహేశస్యోద్భవ ఆవిర్భావః - తృతీయసర్గే ఽమృత మంధో ఽన్నం అదనీయం యేషాం 'అదే ర్నుమ్ధౌచ' అదే ర్భక్తే వాచ్యే ఽసుజ్ ప్రత్యయో నుమాగమో దస్య ధాదేశశ్చ తేషాంతేషా మమృతాంధసాం దేవానాం అవతారస్య నిరూపణం తస్య తస్యామృతాంధసో ఽవతారస్యేతి వా. ౧౮ చతుర్థే సర్గే అష్టమవర్షా త్ప్రాక్చరితం అష్టమప్రాక్చరితం శుద్ధం చ త దష్టమప్రాక్చరితంచ-తస్య మహేశస్య శుద్ధాష్టమప్రాక్చరితం స్థితం శుద్ధత్వం చ ప్రాకృతచరితవిలక్షణత్వం - పంచమే సర్గే తస్యయోగ్యస్య జీవన్ముక్తిసుఖసాధనస్య చతుర్థాశ్రమస్య ప్రాప్తే ర్నిరూపణం యోగ్యస్య సుఖాశ్రమస్యేతివా. ౧౯. యా ఏషా శుద్ధాత్మవిద్యా సంప్రదాయా దాగతా మహతా కాలేన సంప్రదాయస్య విచ్ఛిన్నత్వాత్ గతా తస్యాః శుద్ధాత్మవిద్యాయాః ప్రతిష్ఠితిః - సమ్యక్ స్థాపనం షష్ఠే సర్గే స్థితం ౨౦ సప్తమే సర్గే తస్య శంకరాచార్యస్య వ్యాసాచార్యస్య చ పరస్పరసందర్శనాత్మకం విచిత్రమాశ్చర్యం స్థితం అష్టమే సర్గే మండనార్యయో ర్మండనభాష్యకారయోః సంవాదః స్థితః. ౨౧.

పాయచింతనమ్, దశమే యోగశక్త్యా భూపతికాయప్రవేశనమ్ ౨౨
బుద్ధ్వా మీనధ్వజకలా స్తత్ప్రసంగప్రపంచనమ్, సర్గ ఏకాదశేతూ
గ్రభైరవాభిధ నిర్జయః ౨౩ ద్వాదశేహ స్తధాత్ర్యార్యతోటకోభయ
సంశ్రయః, వార్త్తికాంతబ్రహ్మవిద్యా చాలనం తు త్రయోదశే ౨౪
చతుర్దశే పద్మపాదతీర్థయాత్రానిరూపణమ్, సర్గే పంచదశేతూక్తం
తదాశాజయకౌతుకమ్ ౨౫ షోడశే శారదాపీఠవాస స్తస్య మహా
త్మనః, ఇతిషోడశభి స్సర్గై ర్వ్యక్తాపాద్యా శాంకరీ కథా ౨౬ సైషా
కలిమలచ్ఛేత్త్రీ సకృచ్ఛ్రుత్వా ఽపి కామదా, నానాప్రశ్నోత్తరై
రమ్యా విదా మారభ్యతే ముదే ౨౭ ఏకదా దేవతా రూప్యాచ
లస్థ ముపతస్థిరే, దేవదేవం తుషారాంశు మివ పూర్వాచలస్థితమ్.

నవమే సర్గే సరస్వతీ సాక్షికం మునే ర్య త్సార్వజ్ఞం తస్య యో నిర్వాహ స్తదు పాయస్య చింతనం స్థితం దశమే సర్గే యోగశక్త్యా భూపతే రమరకాభిధస్య రాజ్ఞః కాయే శరీరే ప్రవేశనం స్థితం ౨౨ మీనధ్వజస్య కామస్య కలా బుద్ధ్వా తాసాం కళానాం ప్రసంగస్య ప్రపంచనం ప్రకటీకరణ మితి పూర్వేణాన్వయః - ఏకాదశే సర్గే తూగ్రభైరవాభిధస్య కాపాలికస్య నిర్జయః స్థితః ౨౩ ద్వాదశే సర్గే హస్తామలకార్యతోటకోభయసంశ్రయః ద్వయోః శిష్యత్వేనాశ్రయణం స్థితం - త్రయోదశే సర్గేతు వార్త్తికాంతాయాః బ్రహ్మవిద్యాయా శ్చాలనం ప్రచారః స్థితః ౨౪ చతుర్దశే సర్గే పద్మపాదస్య తీర్థయాత్రాయా నిరూపణం - పంచదశే సర్గేతు తస్య శంకరస్యాశాజయాత్మకం కౌతుక ముక్తం దిగ్విజయస్య కౌతుకమితి వా ౨౫ షోడశే సర్గే తస్య మహాత్మనః శారదాపీఠవాసః స్థితః - ఇత్యేవం ప్రకారేణ షోడశభిః సర్గైః శాంకరీ కథా ప్రతిపాదనీయా ౨౬ సైషా శాంకరీ కథా కలిమలనాశకర్త్రీ సకృచ్ఛ్రవణేనాపి కామ్యమానపురుషార్థచతుష్టయప్రదా నానాప్రశ్నోత్తరై ర్మనోజ్ఞా విదుషాం ప్రమోదార్థ మారభ్యతే. ౨౭. ఇత్థం సంగ్రహేణ శాంకరీం కథాం నిరూప్య తస్యా విస్తరేణ నిరూపణం ప్రతిజ్ఞాయ తదుపోద్ఘాతత్వేన కథాం ప్రస్తౌతి ఏకదేతి. ఏకదా ఏకస్మిన్ కాలే రూప్యాచలే కైలాసే స్థితం దేవానా మింద్రాదీనాం దేవం మహాదేవం పూర్వాచలస్థం చంద్రమివ దేవతా ఉపతస్థిరే ఉపాసాం చక్రిరే- దేవతా బ్రహ్మాద్యా అత్ర గ్రాహ్యాః - నిగమాచారపరిభ్రష్టా నాగమాచారరతాన్ విప్రాదివర్ణా నవలోక్య సత్యలోకగతేన నారదేన ప్రేరితో బ్రహ్మా స్వభక్తాదిసహిత శ్శివలోక

౨౮ ప్రసాదానుమితస్వార్థసిద్ధయః ప్రణిపత్య తమ్, ముకులీకృతహ
స్తాబ్జా వినయేన వ్యజిజ్ఞపన్ ౨౯ విజ్ఞాతమేవ భగవన్ విద్యతే యద్ధి
తాయ నః, వంచయన్ సుగతాన్ బుద్ధవపుర్ధారీ జనార్దనః ౩౦
తత్ప్రణీతాగమాలంబైర్బాద్ధైర్దర్శనదూషకైః, వ్యాప్తేదానీం ప్రభో
ధాత్రీ రాత్రిస్సంతమసైరివ ౩౧ వర్ణాశ్రమసమాచారాన్ ద్విషం
తి బ్రహ్మవిద్విషః, బ్రువంత్యామ్నాయవచసాం జీవికామాత్రతాం
ప్రభో ౩౨ న సంధ్యాదీని కర్మాణి న్యాసం వా న కదాచన, కరోతి
మనుజః కశ్చిత్సర్వే పాషండతాం గతాః ౩౩ శ్రుతే పిదధతి శ్రోత్రే
క్రతురిత్యక్షరద్వయే, క్రియాః కథం ప్రవర్తేరన్ కథం క్రతుభుజో
వయమ్ ౩౪ శివవిష్ణ్వాగమపరైర్లింగచక్రాదిచిహ్నితైః, పాషండైః

మాగత్య ప్రణిపత్య పంచవక్త్రం శివమూచే ఇతి ప్రాచీనవిజయోక్తేః ౨౮ అ
ఉపాస్య యత్కృతవత్యస్తదాహ — ఉపాసనయా ప్రసాదితస్య శివస్య ప్రసన్నతా
రూపేణ లింగేనానుమితా స్వార్థస్య సిద్ధిర్యాభిస్తాః అముకుళాని ముకుళీకృతాని
హస్తకమలాని యాభిస్తా బద్ధాంజలయో దేవదేవం ప్రణిపత్య ప్రకర్షేణ నమ్రీ
భూయ వినయేన వ్యజిజ్ఞపన్ విజ్ఞాపనం కృతవత్యః ౨౯ తదేవోదాహరతి- హే భగవన్
నోఽస్మాకం హితాయ బుద్ధవపుర్ధారీ జనార్దనః సుగతాన్వంచయన్ యద్విద్యతే
స్మ తత్త్వయా విజ్ఞాతమేవ ౩౦ యద్యపి జనార్దనోఽస్మద్ధితాయ దైత్యాన్
పూర్వం వంచితవాన్ తథాపీదానీం తేన బుద్ధేన ప్రణీతా రచితా యే ఆగమా
స్తదాలంబైర్బాద్ధైః దృశ్యతే కర్మోపాసనా జ్ఞానం చ యేన యస్మిన్నితి వా తద్దర్శ
నం కర్మాదిప్రతిపాదకం వేదాదిశాస్త్రం తద్దూషకైర్బాద్ధైర్ధాత్రీ పృథివీ వ్యాప్తా-
యథా సంతమసైర్గాఢాంధకారై రాత్రిస్తద్వత్తేషాం నిరాకరణే త్వమేవ
ప్రభురితి సూచయితుం ప్రభో ఇతి సంబోధనం - త్వయి ప్రభౌ సతీదమత్యంతా
నుచితమితి వా సంబోధనాశయః ౩౧ అ అనర్థరూపం తేషాం కృత్యమాహుః
వర్ణాశ్రమాణాం యే సమ్యగాచారాస్తాన్ ద్విషంతి యతో బ్రహ్మాణం బ్రాహ్మణం
వేదం తపో బ్రహ్మ చ విద్విషంతీతి బ్రహ్మవిద్విషః - అతఏవ వేదవచనానాం
జీవికామాత్రతాం బ్రువంతి - వేదా జీవికార్థం నిర్మితా ఇతి కథయంతి
హే ప్రభో ౩౨ న్యాసం సంన్యాసం గతాః ప్రాప్తాః. ౩౩ క్రతురిత్యక్షరద్వయే
శ్రుతేఽపి సతి శ్రోత్రే పిదధతి కర్ణపిధానం కుర్వంతి. ౩౪. శివేతిస్పష్టోఽర్థః ౩౫.

కర్మ సంన్యస్తం కారుణ్యమివ దుర్జనైః ౩౫ అనన్యేనైవ భావేన
గచ్ఛంత్యుత్తమపూరుషమ్, శ్రుతిస్సాధ్వీ మదక్షీబైః కా వా శాక్యై
ర్న దూషితా ౩౬ సద్యఃకృత్తద్విజశిరః పంకజార్చితభైరవైః, న ధ్వస్తా
లోకమర్యాదా కా వా కాపాలకాధమైః ౩౭ అన్యే ఽపి బహవో
మార్గాస్సంతి భూమౌ సకంటకాః, జనైర్యేషు పదం దత్త్వా దూరం
తం దుఃఖమాప్యతే ౩౮ తద్భవాం ల్లోకరక్షార్థముత్సాద్య నిఖి
లాన్ ఖలాన్, వర్త్మ స్థాపయతు శ్రౌతం జగద్యేన సుఖం వ్రజేత్.
౩౯ ఇత్యుక్త్వోపరతాన్ దేవానువాచ గిరిజాప్రియః, మనోరథం
పూరయిష్యే మానుష్యమవలంబ్య వః ౪౦ దుష్టాచారవినాశాయ
ధర్మసంస్థాపనాయ చ, భాష్యం కుర్వన్ బ్రహ్మసూత్రతాత్పర్యార్థవిని
ర్ణయమ్ ౪౧ మోహనప్రకృతిద్వైతధ్వాంతమధ్యాహ్నభానుభిః,
చతుర్భిస్సహితశ్శిష్యైశ్చతురైర్హరివద్భుజైః ౪౨ యతీంద్ర

యథా సాధ్వీ పతివ్రతా ఽనన్యేనైవ భావేన స్వపతిమనుసరంతీ మదోన్మత్తైర్దుష్టై
ర్దూష్యతే తథోత్తమపురుషం క్షరాక్షరాతీతం పరమాత్మానమనన్యేనైవ భావేన
గచ్ఛంతీ శ్రుతిస్సాధ్వీ మదక్షీబైశ్శాక్యైర్బౌద్ధైః కా వా న దూషితా ఽపి తు
సర్వైవ దూషితా - తథా చోత్తమపురుషేణ త్వయా స్వప్రతిపాదికా శ్రుతిరవ
శ్యం రక్షణీయేతి భావః. ౩౬. సద్యః కృత్తాని ఛిన్నాని ద్విజానాం శిరాంస్యేవ
పంకజాని తైరర్చితో భైరవో యైస్తైః కాపాలికాధమైః లోకమర్యాదా కా వా
న ధ్వస్తా కింతు సర్వైవ నాశితేత్యర్థః ౩౭ పదం దత్త్వా గత్వా ౩౮ తత్తస్మా
దుత్సాద్య వినాశ్య - శ్రౌతం వర్త్మ వైదికం మార్గం ౩౯ మానుష్యమవలంబ్య మను
ష్యభావమాశ్రిత్య వో యుష్మాకం మనోరథం వాంఛాం పూరయిష్యే ౪౦ అ కిం
కుర్వన్నిత్యపేక్షాయామాహ. దుష్టాచారవినాశాయేతి బ్రహ్మప్రతిపాదికానాం
సూత్రాణాం తాత్పర్యార్థస్య విశేషేణ నిర్ణయో యేన తత్ * 'అల్పాక్షరమసం
దిగ్ధం సారవద్విశ్వతోముఖమ్, అస్తోభమనవద్యం చ సూత్రం సూత్రవిదో విదుః,
సూత్రార్థో వర్ణ్యతే యత్ర వాక్యైస్సూత్రానుకారిభిః, స్వపదాని చ వర్ణ్యంతే
భాష్యం భాష్యవిదో విదు' రితి సూత్రభాష్యలక్షణశ్లోకౌ ద్రష్టవ్యౌ ౪౧ మోహన
మజ్ఞానం ప్రకృతిరుపాదానం యస్య తచ్చ తత్ ద్వైతమేవ ధ్వాంతం గాఢం
తమస్తస్య నిరసనే మధ్యాహ్నసూర్యైశ్చతుర్భిశ్చతురైః కుశలైశ్శిష్యైస్సహిత
శ్చతుర్భిర్భుజైర్హరివత్. ౪౨. యతీంద్రో నామ్నా శంకరో మహీతలేభవిష్యామి

శ్శంకరో నామ్నా భవిష్యామి మహీతలే, మద్వత్తథా భవంతో ఽపి మానుషీం తను మాశ్రితాః ౪౩ తం హా మనుసరిష్యంతి సర్వే త్రిదివవాసినః, తదా మనోరథః పూర్ణో భవతాం స్యా న్న సంశయః ౪౪ బ్రువ న్నేవం దివిషదః కటాక్షా నన్యదుర్లభాన్, కుమారే నిదధే భానుః కిరణా నివ పంకజే ౪౫ క్షీరనీరనిధే ర్వీచిరుచిరా న్ప్రాప్య తాన్ గుహః, కటాక్షా న్ముముదే రశ్మీ నుదన్వా నైందవా నివ ౪౬ అవద న్నందనం స్కంద మమందం చంద్రశేఖరః, దంతచంద్రాతపానంది బృందారకచకోరకః ౪౭ శృణు సౌమ్య వచః శ్రేయో జగదుద్ధారగోచరమ్, కాండత్రయాత్మకే వేదే ప్రోద్ధృతే స్యా ద్ద్విజోద్ధృతిః ౪౮ తద్రక్షణే రక్షితం స్యా త్సకలం జగతీతలమ్, తదధీనత్వాత్ వర్ణాశ్రమధర్మతతే స్తతః ౪౯ ఇదానీ మిద ముద్ధార్య మితి వృత్తి మతః

తథా భవంతో ఽపి మానుషీం తను మాశ్రితా స్సర్వే స్వర్గవాసినో దేవా స్తం యతీంద్రం శంకరం మా మనుసరిష్యంతి - తదా భవతాం మనోరథః పూర్ణ స్స్యా ద్భవిష్యతి - న సంశయః అస్మి న్నర్థే సంశయో న కర్తవ్య ఇత్యర్థః ౪౩ ౪౪ అతో యద్వృత్తం త దాహ — బ్రువన్నితి ఏవ మనేన ప్రకారేణ దివిషదః దేవాన్ ప్రతి బ్రువన్ సోఽన్యదుర్లభా న్కటాక్షాన్ కుమారే స్వామి కార్తికే నిదధే యథా సూర్యః పంకజే కిరణాన్ స్థాపయతి తద్వ దిత్యర్థః. ౪౫ క్షీరనీరనిధేః క్షీరసముద్రస్య వీచిభి స్తుల్యాన్ కటాక్షాన్ ప్రాప్య గుహః కుమారో ముముదే - యథా క్షీరాబ్ధివీచి సహకృతాన్ తత్తుల్యా న్వా చంద్రసంబంధినో రశ్మీ న్ప్రాప్య జలధి ర్మోద మాప్నోతి తద్వత్ ౪౬. చంద్రశేఖర శ్శివః స్వసుత మమందం బుద్ధిమంతం స్కంద మవదత్ ఉక్తవాన్ చంద్రశేఖరం విశినష్టి దంతాత్మకై శ్చంద్రాతపై శ్చంద్రజ్యోత్స్నాభి రానందినో బృందారకా దేవా ఏవ చకోరకా యస్య దంతలక్షణానాం చంద్రాణా మాతపై రితివా పాఠాంతరేతు క్రియా విశేషణమ్. ౪౭. యదువాచ తదుదాహరతి. జగదుద్ధారవిషయం శ్రేయస్సాధనం వచనం హే సౌమ్య శృణు శ్రోతుం సావధానోభవ కాండత్రయాత్మకే కర్మోపాసనాజ్ఞానభేదేన బృందత్రయాత్మకే వేదే ప్రకర్షేణోద్ధృతే సతి ద్విజానా ముద్ధృతి స్స్యాత్ ౪౮. తేషాం ద్విజానాం రక్షణే సతి సమస్తం జగతీతలం రక్షితం స్యాత్ వర్ణాశ్రమధర్మాణాం తతే స్సంతతే స్తదధీనత్వాతః ద్విజాధీనత్వతః తత ఇత్యుత్తరాన్వయి. ౪౯. తత స్తస్మా దిదానీం ఇద ముద్ధార్యమి త్యభిప్రాయవతో మమైత ద్వృత్తాంతా త్పూర్వం గూఢాశయాభిజ్ఞా విష్ణుశేషా వమ

పురా, మమశాధాశయవిదౌ విష్ణుశేషౌ సమీపగౌ ౧౦ మధ్యమం కాండ ముద్ధర్తు మనుజ్ఞాతౌ మయైవ తౌ, అవతీర్యాంశతో భూమౌ సంకర్షణపతంజలీ ౧౧ మునీ భూత్వా ముదోపాస్తి యోగకాండకృతౌ స్థితౌ, అగ్రిమం జ్ఞానకాండం తూద్ధరిష్యామీతి దేవతాః ౧౨ సంప్రతి ప్రతిజానే స్మ జానాత్యేవ భవా నపి, జైమినీయన్యాయాంభోధే శ్శరత్పర్వశశీభవ ౧౩ విశిష్టం కర్మకాండం త్వ ముద్ధర బ్రహ్మణః కృతే, సుబ్రహ్మణ్య ఇతి ఖ్యాతిం గమిష్యసి తతో ఽధునా ౧౪ నైగమీం కురు మర్యాదా మవతీర్య మహీతలే, నిర్జిత్య సౌగతా న్సర్వా నమ్నాయార్థవిరోధినః ౧౫ బ్రహ్మాపి తే సహాయార్థం మండనో నామ భూసురః, భవిష్యతి మహేంద్రో ఽపి సుధన్వా నామ భూమిపః ౧౬ తథేతి ప్రతిజగ్రాహ విధే రపి విధాయినీమ్, బుధానీకపతి ర్వాణీం సుధాధారా మివ ప్రభోః ౧౭ అథేంద్రో నృపతి ర్భూత్వా ప్రజా ధర్మేణ పాలయన్, దివం చకార పృథివీం స్వపురీ మమరావతీమ్ ౧౮ సర్వజ్ఞో ఽప్యసతాం శాస్త్రే కృత్రిమశ్రద్ధయా ఽన్వితః, ప్రతీక్షమాణః క్రౌంచారిం మేళయామాస సౌగతాన్ ౧౯ తత స్స తారకారాతి రజ

సమీపగౌ మధ్యమం కాండం దేవతాకాండ ముద్ధర్తుం తౌ మయైవానుజ్ఞాతౌ భూమౌ వంశతో ఽవతీర్య సంకర్షణపతంజలీ మునీ భూత్వా ముదోపాస్తియోగకాండస్య కృతౌ కర్తారౌ స్థితౌ కరణార్థ మితి వా అగ్రిమం జ్ఞానకాండం త్వహ ముద్ధరిష్యామీతి దేవతాః ప్రతి సంప్రతిజానే స్మ ప్రతిజ్ఞాం కృతవా నస్మి భవా నపి జానాత్యేవ త్వం తు జైమినీయన్యాయసముద్రస్య శరత్పూర్ణమాసీచంద్రో భవ భూత్వా చ బ్రహ్మణః కృతే బ్రాహ్మణస్య వేదస్య హిరణ్యగర్భస్య తపసః పరబ్రహ్మణ శ్చార్థే విశిష్టకర్మకాండస్యోద్ధరణా దధునా సుబ్రహ్మణ్య ఇతి ఖ్యాతిం గమిష్యసీతి పంచానాం యోజనా ౧౦. ౧౧. ౧౨. ౧౩ ౧౪. నైగమీం వైదికీం-ఆమ్నాయార్థస్య వేదార్థస్య విరోధినః ౧౫. భూసురః బ్రాహ్మణః ౧౬ ప్రభో శ్శివస్య వాణీం వాచం విధేర్హిరణ్యగర్భస్యాపి విధాయినీం ప్రవృత్తికరీం బుధానీకపతి ర్దేవసేనాపతి ర్గుహః. తథా ఽస్త్వితి సుధాధారా మివ ప్రతిజగ్రాహ ౧౭ దివం స్వర్గం ౧౮ కృత్రిమయా రచితయా శ్రద్ధయా యుక్తః క్రౌంచారిం క్రౌంచాఖ్యపర్వతస్య శత్రుం గుహం. ౧౯. తారకస్య దైత్యవిశేషస్యారాతి శ్శత్రు స్స్కందః మహీతలే అజనిష్ట ప్రాదురభూత్

న్నిష్ట మహీతలే, భట్టపాదో ౽భిధా యస్య భూషా దిక్సుదృశా మభూత్. ౭౦ స్ఫుటయన్ వేదతాత్పర్య మభా జ్జైమినిసూత్రితమ్, సహస్రాంశు రివానూరువ్యంజితం భాసయన్ జగత్ ౭౧ రాజ్ఞ స్సుధన్వనః ప్రాప నగరీం స జయన్ దిశః, ప్రత్యుద్గమ్య క్షితీంద్రో ౽పి విధివ త్త మపూజయత్ ౭౨. సో౽భినంద్యాశిషా భూప మాసీనః కాంచనాసనే, తాం సభాం శోభయామాస సురభి ర్ద్యువనీ మివ ౭౩ సభాసమీప విటపి శ్రిత కోకిలకూజితమ్, శ్రుత్వా జగాద తద్వ్యాజా ద్రాజానం పండితాగ్రణీః ౭౪ మలినై శ్చేన్న సంగ స్తే నీచైః కాకకులైః పిక, శ్రుతిదూషకనిర్హ్రాదై శ్శ్లాఘనీయ స్తదా భవేః ౭౫ షడభిజ్ఞా నిశమ్యేమాం వాచం తాత్పర్యగర్భితామ్, నితరాం చరణస్పృష్టా భుజంగా ఇవ చుక్రుధుః ౭౬ ఛిత్త్వా యుక్తికుఠారేణ బుద్ధసిద్ధాంత

యస్య భట్టపాద ఇత్యభిధా సంజ్ఞా దిక్సుదృశాం దిగంగనానాం భూషా అలంక్రియా అభూత్ ౭౦. అ అవతారకృత్యం దర్శయతి. స్ఫుటయన్నితి జైమినినా సూత్రై స్సూచితం వేదస్య తాత్పర్యం స్ఫుటయ న్నభాత్ అరాజత్ యథా౽నూరుణా ౽రుణేన వ్యంజితం కించిత్ప్రకాశితం జగత్ సమ్యక్ భాసయ న్సహస్రాంశుస్సూర్యో రాజతే తద్వ దిత్యర్థః ౭౧. స భట్టపాదః ప్రత్యుద్గమ్య ప్రత్యుత్థానాభిగమనే విధాయ. * 'ఊర్ధ్వం ప్రాణా హ్యుత్క్రామంతి యూన స్స్థవిర ఆగతే, ప్రత్యుత్థానాభివాదాభ్యాం పున స్తా న్ప్రతిపద్యతే' ఇతి శాస్త్ర మనుసర న్నితి భావః ౭౨ సురభి స్సుగంధః వసంతో వా ద్యువనీం స్వర్గవనీమ్ ౭౩ సభాయా స్సమీపే విటపినం వృక్షం శ్రితస్య కోకిలస్య కూజితం మధురభాషితం శ్రుత్వా తద్వ్యాజా త్తన్మిషేణ రాజానం ప్రతి పండితాగ్రణీ ర్భట్టపాదో జగాద బభాషే. ౭౪ అ యదుక్తవాన్ తదుదాహరతి — హేపిక హేకోకిల మలినై ర్నీచై శ్శ్రుతేః కర్ణస్య దూషకః పీడాకరో నిర్హ్రాద శ్శబ్దో యేషాం తైః కాకకులై స్తే తవ సంగో నస్యా చ్చే త్తదా శ్లాఘనీయః స్తుత్యో భవేః - ఏతద్వ్యాజేన మలినై ర్నీచైః కాకబృందసదృశై ర్నాస్తికై ర్వేదదూషకనిర్హ్రాదై స్తే సంగో న స్యా చ్చే త్తదా త్వం శ్లాఘనీయో భవే రితి రాజానం ప్రత్యుక్తవా నిత్యర్థః- గూఢోక్తిరలంకారః- 'గూఢోక్తి రన్యోద్దేశ్యం చే ద్యదన్యం ప్రతికథ్యతే' ఇత్యుక్తేః. ౭౫. షడభిజ్ఞాః బౌద్ధాః నిశమ్య శ్రుత్వా ౭౬. బుద్ధసిద్ధాంతఏవ శాఖీ వృక్ష స్తం స భట్టపాదః యుక్తికుఠారేణ ఛిత్త్వా తేషాం బుద్ధా

శాఖినమ్, స తద్గ్రంథేంధనై శ్ఛిన్నైః క్రోధజ్వాలా మవర్ధయత్. ౬౭. సా సభా వదనై స్తేషాం రోషపాటలకాంతిభిః, బభౌ బాలాతపాతామ్రై స్సరసీవ సరోరుహైః ౬౮ ఉపన్యస్యత్సు సాక్షేపం ఖండయత్సు పరస్పరమ్, తేషూదతిష్ఠ న్నిర్ఘోషో భిందన్నివ రసాతలమ్ ౬౯ అధః పేతు ర్బుధేంద్రేణ క్షతాః పక్షేషు తత్క్షణమ్, వ్యూఢకర్కశతర్కేణ తథాగతధరాధరాః ౭౦ స సర్వజ్ఞపదం విజ్ఞో ఽసహమాన ఇవ ద్విషామ్, చకార చిత్రవిన్యస్తా నేతా న్మౌనవిభూషితాన్ ౭౧. తతః ప్రక్షీణదర్పేషు బౌద్ధేషు వసుధాధిపమ్, బోధయన్ బహుధా వేదవచాంసి ప్రశశంస సః ౭౨ బభాషే ఽథ ధరాధీశో విద్యాయత్తౌ జయాజయౌ, యః పతిత్వా గిరే శ్శృంగా దవ్యయ స్తన్మతం ధ్రువమ్ ౭౩ తదాకర్ణ్య ముఖాన్యన్యే పరస్పర మలోకయన్,

---

నాం గ్రంథై రేవేంధనై శ్ఛిన్నై రుపచితైః క్రోధజ్వాలా మవర్ధయత్. ౬౭. సా సభా తేషాం బుద్ధానాం వదనై ర్ముఖై రోషేణ కోపేన పాటలా శ్వేతరక్తా కాంతి ర్యేషాం తై ర్బభౌ చకాశే బాలాతపేనాతామ్రై రీషద్రక్తైః సరోరుహైః కమలైః సరసీవ. ౬౮. తేషు భట్టపాదాదిషు సాక్షేపం యథా స్యా త్తథా ప్రతిపాదనం కుర్వత్సు. తథా పరస్పరం ఖండనం కుర్వత్సు సత్సు రసాతలం విదారయన్నివ నిర్ఘోషో నాద ఉదతిష్ఠత్ ౬౯ యథా దేవానా మింద్రేణ పక్షేషు పృథులేన కర్కశేన వజ్రేణ క్షతాః ధరాధరాః పర్వతాః అధః నిపేతుః తథా దేవేంద్రస్థానీయేన బుధానాం పండితానా మింద్రేణ భట్టపాదేన తథాగతాః సుగతాః ని ధర్మరాజ స్తథాగత ఇత్యమరః. త ఏవ ధరాధరాః తత్క్షణం తస్మి న్నేవ క్షణే వ్యూఢో విన్యస్తః పృథులో వా, సచాసౌ కర్కశో దృఢ శ్చ స చాసౌ తర్కశ్చ తేన పక్షేషు క్షతాః ఖండితా అధః పేతుః నికృష్టతాం ప్రాప్తా ఇత్యర్థః ౭౧ సవిశేషేణ సర్వం జానాతీతి విజ్ఞః సర్వజ్ఞః భట్టపాదః ద్విషాం శత్రూణాం సుగతానాం సర్వజ్ఞపద మసహమాన ఇవేత్యన్వయః. ౭౧ స భట్టపాదః ౭౨. అథ బౌద్ధానాం పరాజయానంతరం బభాషే ఉవాచ. విద్యాయత్తౌ విద్యాధీనౌ జయపరాజయౌ స్తాం, కస్య మతం ధ్రువం, కస్యాధ్రువ మితి నిర్ణయః కథం స్యా దితి చే త్తత్రాహ యః పర్వతస్య శృంగా త్పతిత్వా వినాశరహితః స్యా త్తస్య మతం ధ్రువ మన్యస్యాధ్రువ మిత్యర్థః ౭3 తదాకర్ణ్య రాజ్ఞోక్తం శ్రుత్వా ఽన్యే సౌగతాః పరస్పరం ముఖాన్యలోకయన్ ఇత్యన్వయః. ద్విజాగ్ర్యో ద్విజోత్తమః

ద్విజాగ్ర్యస్తు స్మరన్వేదా నారురోహ గిరే శ్శిరః. ౭౪ యది వేదాః
ప్రమాణం స్యు ర్భూయా త్కాచి న్న మే క్షతిః, ఇతి ఘోషయతా
తస్మా న్న్యపాతి సుమహాత్మనా ౭౫ కిము దౌహిత్రదత్తేఽపి పుణ్యే
విలయమాస్థితే, యయాతి శ్చ్యవతే స్వర్గా త్పున రిత్యూచిరే జనాః.
౭౬ అపి లోకగురు శ్శైలా త్తూలపిండ ఇవాపతత్, శ్రుతి రా
త్మశరణ్యానాం వ్యసనం నోచ్ఛినత్తి కిమ్ ౭౭ శ్రుత్వా త
దద్భుతం కర్మ ద్విజా దిగ్భ్య స్సమాయయుః, ఘనఘోష మివా
కర్ణ్య నికుంజేభ్య శ్శిఖావళాః ౭౮ దృష్ట్వా త మక్షతం రాజా
శ్రద్ధాం శ్రుతిషు సందధే, నినింద బహుధాఽఽత్మానం ఖలసంసర్గ
దూషితమ్ ౭౯ సౌగతా స్త్వబ్రువ న్నేదం ప్రమాణం మత నిర్ణ
యే, మణిమంత్రౌషధై రేవం దేహరక్షా భవే దితి ౮౦ దుర్విధైర
న్యథా నీతే ప్రత్యక్షేఽర్థేఽపి పార్థివః, భ్రుకుటీభీకరముఖ స్సంధా
ముగ్రతరాం వ్యధాత్ ౮౧ పృచ్ఛామి భవతః కించి ద్వక్తుం * తత్ర
భవంతి యే, యంత్రోపలేషు సర్వాం స్తాన్ ఘాతయిష్యామ్యసంశ
యమ్ ౮౨ ఇతి సంశ్రుత్య గోత్రేశో ఘట మాశీవిషాన్వితమ్, అనీ

భట్టపాద స్తు స్వరక్షార్థం వేదాన్ స్మరన్ పర్వతస్య శృంగం ఆరురోహ. ౭౪.
ఇత్యేవం ఘోషయతా శబ్దం కుర్వతా న్యపాతి గిరే శ్శృంగా న్నిపతితమ్ ౭౫. కిము
వితర్కే. దౌహిత్రై రష్టకాదిభిః దత్తే యయాతిధర్మస్య చ్యవనస్య సంబంధనిమిత్తేన తత్తా
దాత్మ్యసంభావనస్య సత్త్వా దుత్ప్రేక్షా * సంభావనా స్యా దుత్ప్రేక్షా వస్తుహేతు
ఫలాత్మనేత్యుక్తేః. ౭౬ శ్రుతి రాత్మా స్వయ మేవ శరణ్యం యేషాం తేషాం. వ్యసనం
దుఃఖం కిం నోచ్ఛినత్తి అపితు ఉచ్ఛినత్త్యేవ ౭౭ ఘనఘోషం మేఘగర్జితం నికుం
జేభ్యో లతాదిపిహితోదరేభ్య శ్శిఖావళాః మయూరాః. ౭౮ ఖలానాం దుర్జనానాం
సౌగతానాం సంసర్గేణ సంబంధేన దూషితం. ౭౯ ౮౦. దుర్విధైః ఖలై ర్బౌద్ధైః
ప్రత్యక్షేఽర్థేఽపి అన్యథా నీతే సతి రాజా భ్రుకుట్యా భీకరం భయంకరం ముఖం
యస్య సః ప్రతిజ్ఞా ముగ్రతరాం వ్యధాత్ విహితవాన్. ౮౧ అ తా మేవాహ-
పృచ్ఛామీతి ద్వాభ్యాం యంత్రోపలేషు యంత్రాకారేషు పాషాణేషు. ౮౨ ఇత్యే
వం సంశ్రుత్య ప్రతిజ్ఞాం విధాయ గోత్రా పృథ్వీ. ని. గోత్రా కుః పృథివీ త్యమరః-

* న ప్రభ స్తీతి పాఠాంతరమ్.

యాత్ర కిమ స్తీతి పప్రచ్ఛ ద్విజసౌగతాన్ ౧౩ వక్ష్యామహే వయం
భూప శ్వః ప్రభాతే ఽస్య నిర్ణయమ్, ఇతి ప్రసాద్య రాజానం జగ్ము
ర్భూసురసౌగతాః ౧౪. పద్మా ఇవ తప స్తేపుః కంఠద్వయసపాథసి,
ద్యుమణిం ప్రతి భూదేవా స్సో ఽపి ప్రాదురభూ త్తతః ౧౫. సందిశ్య
వచనీయాంశ మాదిత్యేఽంతర్హితే ద్విజాః, ఆజగ్ము రపి నిశ్చిత్య
సౌగతాః కలశస్థితమ్ ౧౬ తత స్తే సౌగతా స్సర్వే భుజంగోఽస్తీత్య
వాదిషుః, భోగీశ భోగశయనో భగవా నితి భూసురాః ౧౭ శ్రుత
భూసురవాక్యస్య వదనం పృథివీపతేః. కాసారశోషణమ్లానసారసశ్రి
య మాదదే ౧౮. అథ ప్రోవాచ దివ్యా వాక్ సమ్రాజ మశరీరిణీ,
తుదంతీ సంశయం తస్య సర్వేషా మపి శృణ్వతామ్ ౧౯ సత్య మేవ
మహారాజ బ్రాహ్మణా యద్బభాషిరే, మాకృథా స్సంశయం తత్ర భవ
సత్యప్రతిశ్రవః ౨౦ శ్రుత్వా ఽశరీరిణీం వాణీం దదర్శ వసుధాధిపః,
మూర్తిం మధుద్విషః కుంభే సుధా మివ సురాధిపః ౨౧ నిరస్తాఖిల
సందేహో విన్యస్తేతరదర్శనాత్, వ్యధా దాజ్ఞాం తతో రాజా వధాయ

తస్యాః ఈశో రాజా అశీవిషః సర్పః - ద్విజాశ్చ సౌగతా శ్చ తాన్. ౧౩ ౧౪. ని. వా పుంసి పద్మం నళిన మిత్యమరాత్ పద్మా ఇతి పుల్లింగప్రయోగః కంఠప్రమాణే పాథసి జలే ప్రమాణే ద్వయస జితి ద్వయస చ్ప్రత్యయః ద్యుమణిం సూర్యం ప్రతి భూదేవా బ్రాహ్మణాః, సః భానుః ౧౫ ఘటే శేషశాయీ విష్ణురస్తీతి కథనీయాంశం సందిశ్యోపదిశ్య, సౌగతా అపి ఘటస్థితం వస్తు నిశ్చిత్యాజగ్ముః ౧౬ భుజంగ స్సర్పః అవాదిషుః కథితవంతః భోగీశస్య శేషస్య భోగే శరీరే శయనం యస్య సః విష్ణు రిత్యర్థః ౧౭. శ్రుతం భూసురాణాం వాక్యం స్వేన ఘటే నిహితా దన్యస్యార్థస్య ప్రతిపాదకం యేన తస్య భూపతే ర్ముఖం కాసార స్తటాకః ని పద్మాకర స్తటాకోఽస్త్రీ కాసార స్సరసీ సర ఇత్యమరః తస్య శోషణేన మ్లానస్య సారసస్య కమలస్య శ్రియ మాదదే ౧౮ అథానంతర మశరీరిణీ దివ్యా వాణీ తస్య రాజ్ఞః శృణ్వతాంచ సర్వేషాం సంశయం నాశయంతీ రాజానం ప్రోవాచ. ౧౯ హే మహారాజ బ్రాహ్మణా యదుక్తవంత స్తత్సత్య మేవ. తత్ర తదుక్తే సంశయం మాకురు. సత్యప్రతిశ్రవః సత్యప్రతిజ్ఞో భవ ౨౦. మధుద్విషో విష్ణోః సురాధిపః ఇంద్రః. ౨౧. విన్యస్తాత్ ఘటే స్థాపితా దాశీవిషా దితరస్య మధుద్విషో దర్శనం తస్మా ద్ధేతో ర్నిరస్తా

శ్రుతివిద్విషామ్. ౯౨ ఆ సేతో రా తుషారాద్రే ర్బౌద్ధా నావృద్ధబాలకమ్, న హంతి య స్స హంతవ్యో భృత్యా నిత్యన్వశా న్నృపః. ౯౩. ఇష్టో ఽపి దృష్టదోష శ్చే ద్వధ్య ఏవ మహాత్మనామ్, జననీ మపి కిం సాఽఽ న్నావధీ ద్భృగునందనః ౯౪ స్కందానుసారిరాజేన జైనా ధర్మద్విషో హతాః, యోగీంద్రే ణేవ యోగఘ్నా విఘ్నా స్తత్త్వావలంబినా ౯౫ హతేషు తేషు దుష్టేషు పరిత స్తార కోవిదః శ్రౌతవర్త్మ తమిస్రేషు నష్టేష్వివ రవి ర్మహాః ౯౬ కుమారిలమృగేంద్రేణ హతేషు జినహస్తిషు, నిష్ప్రత్యూహా మవర్ధంత శ్రుతిశాఖా స్సమంతతః ౯౭. ప్రాగిత్థం జ్వలనభువా ప్రవర్తితే ఽస్మిన్ కర్మధ్వ న్యఖిలవిదా కుమారి

అపగతా అఖిలాః సందేహా యస్య సః. ౯౨. ఆ సేతోః రామసేతుపర్యంతం. తథా హిమాలయపర్యంత. వృద్ధం బాలకం చాభివ్యాప్య యో మద్భృత్య స్సౌగతా న్న హంతి స మయా హంతవ్య ఇతి భృత్యా నన్వశా దాజ్ఞప్తవాన్ ౯౩ అ నను స్వగురుత్వేన స్వీకృతత్వా దిష్టానాం వధాయ కిమిత్యేవ మాజ్ఞాం కృతవా నిత్యత ఆహ — ఇష్టోఽపీతి. పిత్రా నియుక్తో భృగునందనః పరశురామ స్సాఽఽ జ్జననీ మపి కిం నావధీత్? అపితు హతవా నేవ. అత్ర పూర్వోక్తబౌద్ధవధాజ్ఞారూపస్య విశేషస్య సమర్థనాయ సామాన్య ముపన్యస్య విశేషాంతరోపన్యాసా ద్వికస్వరాలంకారః. యస్మి న్వి శేషసామాన్యవిశేషా స్స వికస్వర ఇత్యుక్తేః. ౯౪. భట్టపాదానుసారిరాజేన సుధన్వనా ధర్మద్విషో బౌద్ధా వినాశితాః తత్త్వావలంబినా యోగీంద్రేణ యోగనాశకా విఘ్నా వ్యాధిస్థానసంశయప్రమాదాలస్యావిరతిభ్రాంతిదర్శనాలబ్ధభూమికాఽనవస్థితత్వాదయోఽంతరాయా యోగశాస్త్రోక్తా ఇవేత్యర్థః. ౯౫ తేషు దుష్టేషు బౌద్ధేషు హతేషు కోవిదః పండితో భట్టపాదః - శ్రౌతమార్గం పరితస్తార సర్వతః ప్రసారితవాన్ - యథా తమిస్రేషు అంధకారేషు నష్టేషు సూర్యో మహా స్తేజో విస్తారయతి తద్వత్. ౯౬. కుమారిలో భట్టపాద ఏవ మృగేంద్ర స్సింహ స్తేన నిష్ప్రత్యూహం నిర్విఘ్నం ౯౭. ౹. ఉపోద్ఘాతరూపాం స్కందావతారకథా ముపసంహరన్ శివావతారకథాం గ్రంథప్రతిపాద్యా ముపక్షిపతి. ప్రాగిత్థమితి. జ్వలనా దనలా ద్భవతీతి జ్వలనభూ స్తేన సర్వజ్ఞేన భట్టపాదేన పూర్వ మనేన ప్రకారేణాస్మిన్ కర్మమార్గే ప్రవర్తితే సతి తత స్సంసారసాగరే నిమగ్నం భువనం అద్వైతశాస్త్రప్రవేశనోద్ధర్తుం కారుణ్యజలధి

లేన, ఉద్ధర్తుం భువన మిదం భవాబ్ధిమగ్నం కారుణ్యాంబునిధి రియేష చంద్రచూడః ౯౮

ఇతి శ్రీమాధవీయే తదుపోద్ఘాతపర శ్శుభః,
సంక్షేపశంకరజయే సర్గో ఽయం ప్రథమో ఽభవత్

శ్చంద్రశేఖరో మహాదేవ ఇయేష ఇచ్ఛతిస్మ ప్రహర్షిణీవృత్తం * మ్నౌ జ్రౌ గ స్త్రిదశయతిః ప్రహర్షిణీయ మితి లక్షణాత్. ౯౮.

ఇతి శ్రీమత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థ శ్రీపాదశిష్యదత్త
వంశావతంస రామకుమారసూను ధనపతిసూరికృతే
శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే
ప్రథమస్సర్గః

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీగణేశాయ నమః

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

ద్వితీయసర్గ ప్రారంభః

తతో మహేశః కిల కేరళేషు శ్రీమద్వృషాద్రౌ కరుణాసము
ద్రః, పూర్ణానదీపుణ్యతటే స్వయంభూలింగాత్మనాఽనంగధ గావిరా
సీత్ ౧ తచ్చోదితః కశ్చన రాజశేఖర స్స్వప్నే ముహుర్దృష్టతదీయ
వైభవః, ప్రాసాద మేకం పరికల్ప్య సుప్రభం ప్రావర్తయ త్తస్య సమర్హ
ణం విభోః ౨. తస్యేశ్వరస్య ప్రణతార్తిహర్తుః ప్రసాదతః ప్రాప్త ని
రీతిభావః, కశ్చి త్తదభ్యాశగతోఽగ్రహారః కాలట్యభిఖ్యోఽస్తి మహా
న్మనోజ్ఞః. ౩ కశ్చి ద్విపశ్చి దిహ ని * శ్చితధీ ర్విరేజే విద్యాధిరాజ ఇతి

శ్రీశంకరావతారం విస్తరేణ వర్ణయితుం పీఠికాం రచయతి-తత ఇతి. తతః
కర్మమార్గప్రవృత్త్యనంతరం కరుణాసముద్రః అనఙ్గం కామం దహతీతి అనంగధ క్మ
హేశః కేరళేషు దేశవిశేషేషు శ్రీమద్వృషసంజ్ఞకే గిరౌ పూర్ణానదీపుణ్యతటే జ్యోతి
ర్లింగాత్మనా ఆవిరాసీ త్ప్రాదురభూత్ ఉపజాతి శ్ఛందః ౧. తేన లింగాత్మనాఽఽవి
ర్భూతేన మహేశేన ప్రేరితః కశ్చన రాజశేఖరాఖ్యో మహీపః పునఃపునః స్వప్నే
దృష్ట స్తదీయో వైభవో యేన స ఏకం ప్రాసాదం దేవాలయం పరికల్ప్య తస్య
విభోః సంపూజనం ప్రవర్తితవాన్. * స్యాదింద్రవంశాతతజైరసంయుతైః. ౨. తస్య
ప్రణతార్తిహర్తు రీశస్య ప్రసాదాత్ ప్రాప్తః నిరీతిభావోఽయం. ఈతయస్తు-అతివృష్టి
రనావృష్టి ర్మూషికా శ్శలభా శ్శుకాః, అత్యాసన్నాశ్చ రాజాన షడేతా ఈతయః
స్మృతా ఇత్యుక్తాః షడ్బాధా జ్ఞేయాః. ఏవంవిధ స్తస్య ప్రాసాదస్య సమీపగతః
కశ్చిత్ కాలటిసంజ్ఞో ఽతిరమ్యోఽగ్రహారో బ్రాహ్మణప్రధానో గ్రామోఽస్తి ౩.
ఇహాస్మి న్నగ్రహారే విద్యాధిరాజ ఇతి విశ్రుతనామధేయో నిశ్చలమతిః కశ్చి త్పం
డితో విరేజే స వృషాద్రినిలయోఽవతరీతుకామోఽవతరణేచ్ఛు ర్యస్య పుత్త్రమాత్మ

---

* నిశ్చల ఇతి పాఠాంతరము.

విశ్రుతనామధేయః, రుద్రో వృషాద్రినిలయో ఽవతరీతుకామో య
త్పుత్ర మాత్మపితరం సమరోచయ త్సః. ౩ పుత్రోఽభవ త్తస్య పురా
త్తపుణ్యై స్సుబ్రహ్మతేజా శ్శివగుర్వభిఖ్యః, జ్ఞానే శివో యో వచనే
గురు స్తస్యాన్వర్థనామా కృతలబ్ధవర్ణః ౪ స బ్రహ్మచారీ గురుగేహవాసీ
తత్కార్యకారీ విహితాన్నభోజీ, సాయం ప్రభాతం చ హుతాశసేవీ
వ్రతేన వేదం నిజమధ్యగీష్ట ౫ క్రియాద్యనుష్ఠానఫలోఽర్థబోధ స్స నోప
జాయేత వినా విచారమ్, అధీత్య వేదా నథ తద్విచారం చకార దుర్బో
ధతరో హి వేదః ౬ వేదేష్వధీతేషు విచారితే ఽర్థే శిష్యానురాగీ గురు
రాహ తం స్మ, అపారి మత్త స్స షడంగవేదో వ్యచారి కాలో బహుర
త్యగాత్తే ౭ భక్తో ఽపి గేహం వ్రజ సంప్రతి త్వం జనో ఽపి తే దర్శన

పితరం సమరోచయత్ స విరేజే ఇతివాన్వయః ఉక్తం వసంతతిలకం త భ జా జగా
గః ౩. తస్య విద్యాధిరాజస్య పురా పూర్వ మనేకజన్మస్వాత్తై రార్జితైః పుణ్యైః సుష్ఠు
బ్రహ్మతేజో యస్య స శివగురుసంజ్ఞః పుత్రో ఽభవత్. యో జ్ఞానే శివో వచనే గురు
ర్బృహస్పతి స్తస్య పుత్రస్య లబ్ధవర్ణో విచక్షణో విద్యాధిరాజో ఽన్వర్థనామార్థాను
రూపం నామాకృత సంజ్ఞాం కృతవాన్. ని. ధీమా న్సూరిః కృతీ కృష్టి ర్లబ్ధవర్ణో విచ
క్షణ ఇత్యమరః * స్యాదింద్రవజ్రా యది తౌ జ గౌ గః ౪. ఆ ఏవం శివగురో
ర్జన్మోక్త్వా తచ్చరితమాహ—స శివగురుః బ్రహ్మచారీ గురుగేహవాసశీల స్తస్య గురోః
కార్యకారీ విహితం భిక్షయా లబ్ధం గురవే నివేదిత మన్నం భోక్తుం శీల మస్యాస్తీతి
తథా హుతాశం హుతభుజం వహ్నిం సేవితుం శీల మస్యాస్తీతి తథా వ్రతేన బ్రహ్మచ
ర్యనియమేన స్వీయం వేద మధ్యగీష్ట అధీతవాన్ ౫ యతః క్రియా అనుష్ఠానం
ఫలం యస్య స అర్థబోధో విచారం వినా నైవ జాయతే అతో వేదా నధీత్య తద
నంతరం తద్విచారం చకార వేదార్థవిచారాత్మకం పూర్వమీమాంసాశాస్త్రమధీతవాన్.
నన్వధీతస్వాంగస్వాధ్యాయ స్తదర్థం స్వయమేవ కుతో నావబుద్ధవా నితి చే త్త
త్రాహ - హి యస్మా ద్వేదో దుర్బోధతరో విచారం వినా ఽతిశయేన దుర్ఘటో
యథార్థబోధో యస్య సః. ఉపేంద్రవజ్రా జ త జా స్తతో గౌ. ౬. వేదేష్వధీ
తేషు సత్సు తదర్థే చ విచారితే సతి శిష్యానురాగీ ఆచార్య స్తం శివగురు మాహ
స్మ ప్రోక్తవాన్ షడ్భిః శిక్షాకల్పవ్యాకరణచ్ఛన్దోజ్యోతిర్నిరుక్తసంజ్ఞై రంగై స్సహిత
స్సర్వో వేదో మత్త స్త్వయా పరితో విచారిత శ్చ కాల స్తే తవ బహు రతి
క్రాంతః ఉపజాతిచ్ఛందః. ౭. యద్యపి త్వం భక్త స్తథా ఽపి సంప్రతీదానీం

లాలస స్స్యాత్, గత్వా కదాచిత్స్వజనప్రమోదం విధేహి మా తాత
విలంబయస్వ ౯. విధాతు రిష్టం యదిహాపరాహ్ణే విజానతా తత్పు
రుషేణ పూర్వమ్, విధేయ* మేత ద్యదిహ శ్వ ఇష్టం కర్తుం త దద్యేతి
వినిశ్చితో ర్థః ౧౦. కాలో ప్తబీజా దిహ యాదృశం స్యా త్సస్యం న
తాదృ గ్విపరీతకాలాత్, తథా వివాహాది కృతం స్వకాలే ఫలాయ
కల్పేత న చే ద్వృథా స్యాత్ ౧౧ ఆ జన్మనో గణయతో నను తా
న్గతాబ్దాన్ మాతా పితా పరిణయం తవ కర్తుకామౌ, పిత్రో రియం
ప్రకృతి రేవ పురోపనీతిం యద్ధ్యాయత స్తనుభవస్య తతో వివాహమ్
౧౨ తత్తత్కులీనపితర స్స్పృహయంతి కామం తత్తత్కులీనపురుషస్య
వివాహకర్మ, పిండప్రదాతృపురుషస్య సపంతతిత్వే పిండావిలోప ముపరి

గేహం వ్రజ సంబంధిజనో ఽపి తే తవ దర్శనాలసః స్యా త్తస్మా త్కదాచి ద్గత్వా స్వజనప్రమోదం విధేహి శిష్యస్య పుత్రతుల్యత్వాత్ సంబోధనం. హే తాత మావిలంబయస్వ విలంబం మాకురు * ఆఖ్యానకీ తౌ జగురూ గమోజే జతావనోజే జగురూ గురు శ్చేత్. ౯. విలంబో న కర్తవ్య ఇత్యుక్తం. తత్ర హేతుమాహ యత ఇహాస్మిన్ లోకే యదపరాహ్ణే విధాతు మిష్టం తదాయురాదేః క్షణభంగురతాం విజానతా పురుషేణ పూర్వం పూర్వాహ్ణే ఏవ విధేయం ఏవ మిహ యత్ శ్వః అనాగతే ఽహ్ని కర్తుమిష్టం తదద్య విధేయ మితి వినిశ్చితో ఽర్థ స్తస్మాన్మావిలంబ యస్వేత్యర్థః. కించ యథాకాల ఉద్భవకాల ఉప్తాత్ క్షేత్రే రోపితా ద్బీజా దిహ యాదృశం సస్యం జాయతే తాదృశం విపరీతకాలా న్నైవ జాయతే - తథా వివాహాది. స్వస్య వివాహాదేః కాలే యౌవనాద్యవస్థాయాం కృతం ఫలాయ పుత్రోత్పత్త్యాదిఫలరూపాయ కల్పేత శక్తం భవేత్. అన్యథా తత్ వివాహాది కృతం వ్యర్థం స్యాత్. ౧౧. కించ ఆ జన్మనో జన్మప్రభృతి నను నిశ్చయేన తవ పరిణయం వివాహం కర్తుకామౌ మాతా పితా చ తాన్ గతాన్ సంవత్సరాన్ గణయతో గణనం కురుతః యస్మాత్ కారణా త్పిత్రో రియం ప్రకృతిః స్వభావ ఏవ పురా పూర్వం తనుభవస్యాత్మజస్యోపనీతి ముపనయనం తత స్తదనంతరం వివాహం యత్ ధ్యాయతః కదా భవిష్యతీతి యుచ్చింతనం కురుతః స ఇత్యర్థః అత్ర సామాన్యవిశేషయో రుక్తత్వా దర్థాంతరన్యాసాలంకారః. * ఉక్తి రర్థాంతరన్యాసః స్యా త్సామాన్యవిశేషయో రిత్యుక్తేః. ౧౨ అపిచ తత్తత్కులీనపితరః తత్తత్కులీలపురుషస్య వివాహకర్మ కామం స్పృహయంతి పరిణయకర్మగోచరాం స్పృహా మత్యంతం కుర్వంతి, యత స్తత్కులీనపితరః

---

* 'మేవంయదిహ' ఇతి పాఠాన్తరమ్.

స్ఫుటమీక్షమాణాః ౧౩ అర్థావబోధనఫలో హి విచార ఏష తచ్చాపి చిత్రబహుళకర్మవిధానహేతోః, తత్రాధికారమధిగచ్ఛతి సద్వితీయః కృత్వా వివాహమితి వేదవిదాం ప్రవాదః ౧౪ సత్యం గురో న నియమోఽస్తి గురోరధీతవేదో గృహీ భవతి నాన్యపదం ప్రయాతి, వైరాగ్యవాన్వ్రజతి భిక్షుపదం వివేకీ నో చేద్గృహీ భవతి గాఢ

పిండప్రదాతృపురుషస్య ససంతతిత్వే సతి ఉపరి అగ్రే పిండావిలోపం స్ఫుటం సమీక్షమాణాః ౧౩. అ న కేవలమేతావదేవాపితు సహోభౌ చరతాం ధర్మమిత్యాది శ్రుత్యా సద్వితీయస్య కర్మవిధానేఽధికారశ్రవణాత్తదర్థమపి వివాహ ఆవశ్యక ఇత్యాహ-అర్థేతి ఏష విచారోఽర్థావబోధనఫలః అర్థస్యావబోధనం పరిజ్ఞానం ఫలం యస్య స ఏతస్య విచారస్యార్థపరిజ్ఞానం ఫలం తచ్చార్థావబోధనం విచిత్రాణాం యజ్ఞానాం విధానార్థం అత్ర విచిత్రయజ్ఞవిధానే వివాహం కృత్వా సద్వితీయః ద్వితీయయా పత్న్యాసహ వర్తమానోఽధికారం గచ్ఛతి ప్రాప్నోతీతి వేదవిదాం ప్రవాదః. ౧౪. ఏవముక్తః శివగురురువాచ సత్యమిత్యాదినా. సత్యమిత్యర్థాంగీకారః. హేగురో గురోః సకాశాత్ అధీతో వేదో యేన స గృహీ ఏవ భవతి అన్యపదమన్యాశ్రమం న ప్రయాతీతి నియమో నాస్తి నను బ్రహ్మచర్యం సమాప్య గృహీ భవేద్గృహాద్వనీ భూత్వా ప్రవ్రజేత్ * తమేతం వేదానువచనేన బ్రాహ్మణా వివిదిషంతి యజ్ఞేన దానేన తపసాఽనాశకేన స హ వా ఆత్మయాజీ యో వేద ఇదం మేఽనేనాంగం సంస్క్రియత ఇదం మేఽనేనాంగముపధీయతే. విశుద్ధసత్త్వస్తు తం పశ్యతి నిష్కళం ధ్యాయమానః. జాయమానో వై బ్రాహ్మణస్త్రిభిరృణవా నిత్యాద్యాః శ్రుతయః. * మహాయజ్ఞైశ్చ యజ్ఞైశ్చ బ్రాహ్మీయం క్రియతే తనుః యస్యైతేఽష్టాచత్వారింశత్సంస్కారాః ఋణాని త్రీణ్యపాకృత్య మనో మోక్షే నివేశయేత్. జ్ఞానముత్పద్యతే పుంసాం క్షయాత్పాపస్య కర్మణ ఇత్యాద్యాః స్మృతయశ్చాశ్రమాదాశ్రమాంతరప్రవేశస్య యజ్ఞాద్యనుష్ఠానాచ్చిత్తశుద్ధౌ జ్ఞానప్రాప్తేశ్చ క్రమనియమం ప్రబోధయంతీతి చేత్తత్రాహ-వైరాగ్యవానిహాముత్రార్థభోగేషు విరక్తో వివేకీ నిత్యానిత్యవస్తువివేకవాన్. ఉపలక్షణమేతత్సాధనచతుష్టయసంపన్న ఇత్యర్థః. చతుర్థాశ్రమం గచ్ఛతి అయమర్థః 'యది చేతరథా బ్రహ్మచర్యాదేవ ప్రవ్రజేద్గృహాద్వా వనాద్వా ప్లవా హ్యేతే హ్యదృఢా యజ్ఞరూపాః * 'న కర్మణా న ప్రజయా ధనేన త్యాగేనైకేఽమృతత్వమానశు రిత్యాదిశ్రుత్యనురోధేన మధ్యమాధికారిణ ఏవ క్రమనియమో నతు శుద్ధసత్త్వస్యోత్కటవైరాగ్యవతో ముఖ్యాధికారిణో జాయమాన ఇత్యస్యాపి గృహస్థః సంపద్యమాన ఇత్యర్థః. గృహస్థస్యాపి సత్త్వశుద్ధ్యర్థమేవ

పదం తదేతత్. ౧౫. శ్రీనైష్ఠికాశ్రమ మహం పరిగృహ్య యావజ్జీవం
వసామి తవ పార్శ్వగత శ్చిరాయుః, దండాజినీ సవినయో బుధ జుహ్వ
దగ్నౌ వేదం పఠన్ పరితవిస్మృతిహాని మిచ్ఛన్ ౧౬ దారగ్రహో
భవతి తావదయం సుఖాయ యావత్కృతో ను భవగోచరతాం గత
స్స్యాత్, పశ్చా చ్ఛనై ర్విరసతా ముపయాతి సోఽయం కిం నిం
హ్నుషే త్వ మనుభూతిపదం మహాత్మన్ ౧౭ యాగోఽపి నాకఫలదో
విధినా కృతశ్చే త్ప్రాయ స్సమగ్రకరణం భువి దుర్లభం తత్ వృష్ట్యా
దివన్నహి ఫలం యది కర్మణి స్యా ద్దిష్ట్యా యథోక్తవిరహే ఫలదుర్వి
ధత్వమ్ ౧౮ నిఃస్వో భవే ద్యది గృహీ నిరయీ స నూనం భోక్తుం

ఋణాపాకరణం తదిద ముక్తం నోచేదితి వివేకాదిమా న్న భవతి చే త్తర్హి గృహీ
భవతి తదేతత్ రాజపదం రాజమార్గః ౧౫ త్వయా తర్హి కింకర్తవ్య మిత్యపే
క్షాయా మాహ - శ్రీనైష్ఠికాశ్రమం మరణాంతబ్రహ్మచర్యం పరిగృహ్య చిరాయు
రహం తవ పార్శ్వగతః సమీపే స్థితో దండాజినే ఽస్య స్త ఇతి దండాజినీ విన
యేన సహావర్తత ఇతి సవినయో హే బుధ సర్వజ్ఞ అగ్నౌ జుహ్వ ద్ధోమం కుర్వన్
వేదం పఠన్ పరితస్య విస్మృతే ర్హాని మభావ మిచ్ఛన్ వసామి వాసం కరిష్యామి -
వర్తమానసామీప్యే వర్తమానవ ద్వేతి లట్ ౧౬ అ సన్వతిసుఖకరం దారగ్రహం
విహాయ కథ మతిదుఃఖదం నైష్ఠికాశ్రమ మంగీకురుష ఇతి చే త్తత్రాహ-దారగ్రహ
ఇతి. అయం దారగ్రహ స్తావత్సుఖాయ భవతి. యావత్కృతస్సన్ అనుభవగోచర
తాం గతః ప్రాప్త స్స్యాత్ అనుభవవిషయతాప్రాప్తిపర్యంత మిత్యర్థః - పశ్చా దనుభ
వగోచరతాప్రాప్త్యనంతరం సో ఽయం దారగ్రహో విరసతాం వైరస్య ముపయాతి
ప్రాప్నోతి హే మహాత్మన్ అక్షుద్రస్వభావ - అనుభూతిపద మనుభవగమ్యం కిం
నిహ్నుషే అపలపసి అపలపితు మశక్య మిత్యర్థః ౧౭ అ నన్వైహికసుఖాభావే ఽపి
వివాహే కృతే యాగాద్యనుష్ఠానేన పారలౌకికం త త్సేత్స్యతీతి చే త్తత్రాహ:—
యాగోఽపీతి యాగో విధినా యథావిధి కృత శ్చే త్స్వర్గఫలదః న చ తథా కర్తుం
శక్యత ఇత్యాహ - ప్రాయ స్తత్సమగ్రకరణం భువి దుర్లభం తద్వినా తు ఫలం నైవ
లభ్యతే హి యస్మా దాదిపదేన చిత్రాదియాగఫలం పశ్వాదికం గృహ్యతే. వృష్ట్యా
దివ త్కర్మణి ఫలం యది న స్యా త్తర్హి దైవవశా ద్యథోక్తవిరహే ఫలదుర్గత
త్వం భవతి తత్కారీర్యాదియాగఫలభూతవృష్టిః తథాచ న పారలౌకికసుఖప్రాప్త్యాశాపీ
త్యర్థః. ౧౮. న కేవలం సుఖాభావ ఏవాపి త్వతిదుఃఖ మపీ త్యాశయవా నాహ . యది

న దాతు మపి యః క్షమతే ఽణుమాత్రమ్, పూర్ణో ఽపి పూర్తి మభి
మంతు మశక్నువ న్మోహేన శం న మనుతే ఖలు తత్రతత్ర.
౧౯ యావత్సు సత్సు పరిపూర్తి రథో అమీషాం సాధో గృహోప
కరణేషు సదా విచారః, ఏకత్ర సంహతవతః స్థితపూర్వనాశ స్తచ్చాప
యాతి పున రప్యపరేణ యోగః ౨౦ ఏవం గురౌ వదతి తజ్జనకో
నినీషు రాగచ్ఛ దత్ర తనయం స్వగృహం గృహేశః, తేనానునీయ
బహుళం గురవే ప్రదాప్య యత్నా న్నికేతన మనాయి గృహీతవిద్యః.
౨౧ గత్వా నికేతన మసౌ జననీం వవందే సా ఽఽలింగ్య తద్విరహ

గృహీ నిస్స్వో నిర్ధనో భవే త్తర్హి నూనం నిశ్చయేన స నిరయీ నరకవాన్ నిరయిత్వ మేవ స్ఫుటయతి యో ఽణు మపి భోక్తుం దాతుం చ న క్షమతే సమర్థో న భవతి స నూనం నిరయీతి సంబంధః నను శ్రీమత్కులోత్పన్నస్య తవ నాస్తి దుఃఖమితి చేత్తత్రాహ-పూర్ణో ఽపీతి. పూర్ణో ఽపి పూర్తిం పూర్ణతా మభిమంతు మశక్నువన్ యో మోహే నావివేకేన తస్మిన్ తస్మిన్ విషయే శం సుఖం న మనుతే సో ఽపి నూనం నిరయీత్యర్థః. విషయసంపత్తే స్తృష్ణానివర్తకత్వా త్సర్వానర్థబీజభూతతృష్ణానువిద్ధచేతసః సుఖాప్రాప్తిదుఃఖావాప్తిసత్త్వా న్నిరయిత్వ మేవేతి భావః. తథాచోక్తం. * న జాతు కామః కామానా ముపభోగేన శామ్యతి, హవిషా కృష్ణవర్త్మేవ భూయ ఏవాభివర్ధతే ఇతి. యాన్యేతాని దురంతాని దుర్జరా ణ్యున్నతాని చ, తృష్ణావల్ల్యాః ఫలానీహ తాని దుఃఖాని రాఘవ. యావతీ యావతీ జంతో రిచ్ఛోదేతి యథాయథా, తావతీ తావతీ దుఃఖబీజముష్టిః ప్రరోహతీతి చ. ౧౯ అథో అతః కారణాత్ హేసాధో గృహోపకరణేషు సదా విచారో భవతి యావత్సు సత్సు అమీషాం సంబంధిజనానాం పరిపూర్తిః పరిపూర్ణతా స్యా దమీషాం గృహస్థానా మితి వా తథా చైవం విచార్యమాణస్య ప్రయత్నే నైకత్రైకస్మిన్ స్థానే సంహతవతః సంచయం కృతవతః స్థితపూర్వనాశ ఏతత్సంచయా త్పూర్వం స్థితస్య సంచితస్య నాశో భవతి చ పున స్తదీయం పశ్చాత్సంచిత మప్యపయాతి నశ్యతి. పున రప్యపరేణ యోగ స్సంయోగో భవతి. తథాచ గృహస్థాశ్రమే సర్వథా దుఃఖమేవేతి భావః ౨౦ ఏవ ముక్తప్రకారేణ శివగురౌ వదతి సతి తస్య శివగురో ర్జనకః పితా గృహేశః సుతం గృహం ప్రతి నినీషు ర్నేతుమిచ్ఛు రాగచ్ఛత్ ఆగతవాన్. ఆగత్య య దకరో త్తదాహ — బహుళం బహుధా నునయం వినయం కృత్వా తేన శివగురుణా గురవే బహుళం దక్షిణాద్రవ్యం ప్రదాప్య గృహీతా విద్యా యేన స శివగురు ర్యత్నా న్నికేతన మనాయి ఆనీత ఇత్యర్థః ౨౧. గత్వేతి. అసౌ శివగురు ర్నికేతనం గత్వా మాతరం వవందే సా జననీ పుత్ర మాశ్లిష్య

జం పరితాప మాఙ్క్షత్, ప్రాయేణ చందన రసాతల శీతలం త ద్య త్పుత్ర గాత్ర పరిరంభణనామధేయమ్ ౨౬ శ్రుత్వా గురో స్సద నతశ్చిర మాగతం తం తద్బంధు రాగమ దథ త్వరితే క్షణాయ, ప్రత్యుద్గమాదిభి రసా వపి బంధుతాయా స్సంభావనాం వ్యధిత విత్త కులానురూపామ్ ౨౭ వేదే పదక్రమజటాదిషు తస్య బుద్ధిం సం వీక్ష్య త జ్జనయితా బహుశో ఽప్యపృచ్ఛత్, యస్యాభవ త్ప్రథిత నామ వసుంధరాయాం విద్యాధిరాజ ఇతి సంగతవాచ్య మస్య. ౨౮. భాట్టె నయే గురుమతే కణభుజ్మతాదా ప్రశ్నం చకార తన యస్య మతిం బుభుత్సుః, శిష్యో ఽప్యవాచనతపూర్వగురుస్సమా ధిం పిత్రోదితస్స్మితముఖో హసితాంబుజాస్యః ౨౯ వేదేచ శాస్త్రే

తస్య పుత్రస్య విరహా జ్జాతం పరితాప మాఙ్క్షత్ త్యక్తవతీ తత్ర హేతు మాహ.— యత్ పుత్రగాత్రాలింగననామధేయం త చ్చందనరసా దపి ప్రాయేణ శీతల మత ఇ త్యర్థః. అత్రార్థాంతరన్యాసః. యద్వా పరితాపత్యాగస్య ప్రాయేణేత్యాదినా సమర్థనా త్కావ్యలింగాలంకారః. * సమర్థనీయస్యార్థస్య కావ్యలింగం సమర్థన మిత్యుక్తః. ౨౭. అథానంతరం గురో ర్గృహా చ్చిరా దాగతం శివగురుం శ్రుత్వా తద్బంధు స్తత్సంబంధివర్గః శీఘ్ర మవలోకనాయ ఆగమత్ అసౌ శివగురు రపి బంధుతాయా బంధు సమూహస్య ప్రత్యుద్గమప్రణామాదినా విత్తకులానురూపాం సంభావనాం సప ర్యాం వ్యధిత విహితవాన్. ధాఞ్ ర్లుజి తఙ్ స్థాఘ్వోరిచ్చేతీకారః. సిచః కిత్త్వా ద్గు ణాభావః. హ్రస్వా దఙ్గాదితి సకారలోపః ౨౬ తతో యద్వృత్తం తదాహ.— వేదే వేదాదిషు ఆదిపదేన శిక్షాఘనాదిషు తస్య బుద్ధిం వీక్ష్య తస్య జనకః బహూన్ ప్రశ్నా న్కృతవాన్ సంగతం విద్యాధిరాజత్వరూపం వాచ్యం యస్య తద్విద్యాధి రాజ ఇతి ప్రథితం నామ యస్యాస్య వసుంధరాయా మభవ త్స బహుశో ఽప్యపృచ్ఛ దిత్యర్థః ౨౮. అ. బహుశో ఽప్యపృచ్ఛ దితి వివృణోతి—భాట్టే నయే భట్టపాద సిద్ధాంతే గురుః ప్రభాకరః, కణభు క్కణాదః - ఆదినా గౌతమ సాంఖ్యమతాదిపరి గ్రహః. తనయస్య మతిం బోద్ధు మిచ్ఛుః ప్రశ్నం కృతవాన్. ఏవం పిత్రోదితః పృష్ట శ్శిష్య స్తస్య పుత్ర శ్శివగురు రపి సమాధాన మువాచ—తం విశినష్టి పూర్వం నతో నమస్కృతో గురు ర్యేనేతి స్మితేన మందహాసితేన యుక్తం ముఖం యస్యా తఏవ హాసిత మీషద్వికసితం యదంబుజం తథాభూత మాస్యం వదనం యస్య సః. ౨౯. ప్రశ్నోత్తరే స్వమతస్థాపనే పరమతఖండనే చ తాం తథాభూతాం నిపుణతాం కుశలతాం దృష్ట్వా ఽస్య పితా ఽత్యంతం తోషం ప్రాప. యా పుత్రస్య వాక్ వాణీ

చ నిరీక్ష్య బుద్ధిం ప్రశ్నోత్తరాదావపి నైపుణీం తామ్, దృష్ట్వా తుతోషాతితరాం పితాఽస్య స్వత స్సుఖా యా కిము శాస్త్రతో వాక్. ౨౬. కన్యాం ప్రదాతుమనసో బహవోఽపి విప్రాస్తన్మందిరం ప్రతియయు ర్గుణపాశకృష్టాః, పూర్వం వివాహసమయాదపి తస్య గేహం సంబంధవ త్యకుల బభూవ వరీతుకామైః ౨౭ బహ్వర్థదాయిషు బహుష్వపి సత్సు దేశే కన్యాప్రదాతృషు పరీక్ష్య విశిష్టజన్మ, కన్యా మయాచత సుతాయ స విప్రవర్యో విప్రం విశిష్టకులజం ప్రథితాను భావః. ౨౮ కన్యాపితు ర్వరపితు శ్చ వివాద ఆసీ దిత్థం తయోర్గ కులజుషోః ప్రథితోరుభూమ్నోః కార్య స్త్వయా పరిణయో గృహమే త్య పుత్రీ మానీయ సద్మ తనయాయ సుతా ప్రదేయా ౨౯ సంక ల్పితా ద్విగుణ మర్థ మహం ప్రదాస్యే మద్గేహ మేత్య పరిణీతి రియం కృతా చేత్, అర్థం వినా పరిణయం ద్విజ కారయిష్యే పుత్రేణ మే గృహగతా యది కన్యకా స్యాత్ ౩౦ కశ్చిత్తు తస్యాగ్ర పితరం బ

స్వతః శాస్త్రతో విహీనా ఽపి సుఖరూపా సా శాస్త్రత స్సుఖరూపేతి కిము వక్తవ్యం. * కైముత్యేనార్థసంసిద్ధిః కావ్యార్థాపత్తి రిష్యతే. ౨౬. అ తతః కిం వృత్త మిత్యాకాంక్షాయామాహ కన్యామితి గుణలక్షణపాశేనాకృష్టాః కన్యాం ప్రదాతుమనసో బహవో ఽపి విప్రా స్తస్య మందిరం ప్రతి యయు ర్జగ్ము రతో వివాహకాలా త్పూర్వ మపి తస్య విద్యాధిరాజస్య శివగురో ర్వా గృహం వరీతుకామైః కుమారవరణార్థిభిః విప్రై స్సంబంధవ ద్బభూవ వసంత తిలకావృత్తమ్ ౨౭ తస్మిన్ దేశే బహ్వర్థదాయిషు కన్యాప్రదాతృషు బహుష్వపి సత్సు విశిష్టం శ్రేష్ఠం జన్మ పరీక్ష్య ప్రఖ్యాతాను భావః స విప్రవర్యో విద్యాధిరాజో విప్రవిశిష్టకులోత్పన్నం మఘుపండితాభిధం కన్యా మయాచత అకథితం చేతి కర్మసంజ్ఞా ఉక్తనామకా ద్విప్రా దిత్యర్థః ౨౮ ప్రఖ్యాతా బహ్వీవిభూతి ర్యయో స్తయోః కులవతోః కన్యాపితు ర్వరపితు శ్చేత్థం వివాద ఆసీ త్తత్ర కన్యాపితు ర్వచన ముదాహరతి—అస్మద్గృహే ఆగత్య పుత్రస్య వివాహ స్త్వయా కార్యః. వరపితు ర్వచన మాహ—అస్మదీయం గృహం పుత్రీ మానీయ మత్పుత్రాయ సుతా ప్రదేయా. ౨౯. ఏవముక్తో మఘుపండిత ఆహ—తావద్ధనం దాస్యామీతి సంక ల్పితా ద్విగుణ మర్థం ధనం ప్రదాస్యే యది మద్గేహ మాగత్యాయం వివాహః కృత శ్చేత్. విద్యాధిరాజ ఆహ—హే ద్విజ యది కన్యకా మే గృహం ప్రాప్తా, తర్హ్యర్థం వినైవ పుత్రేణ పరిణయం కారయిష్యే. ౩౦. ఏవం వివదమానయో స్తయో ర్మధ్యే

భాణ మిథస్సమాహూయ విశేషవాదీ, అస్మాసు గేహం గతవత్స్వముష్మై విగృహ్య కన్యా మపరః ప్రదద్యాత్ ౩౧ తేనానునీతో వరతాతభాషితం ద్విజోఽనుమేనే వరరూపమోహితః, దృష్టో గుణ స్సంవరణాయ కల్పతే మన్త్రోఽభిజాపా చ్చిరకాలభావితః ౩౨ విద్యాధిరాజమఘుపండితనామధేయౌ సంప్రత్యయం వ్యతనుతా మభిపూజ్య దైవమ్, సమ్యఙ్ముహూర్త మవలంబ్య విచారణీయా మౌహూర్తికా ఇతి పరస్పర మూచివాంసౌ ౩౩. ఉద్వాహ్య శాస్త్రవిధినా విహితే ముహూర్తే తౌ సంమదం బహుల మవాపతు రాప్తకామౌ, తత్రాగతో భృశ మమోదత బంధువర్గః కిం భాషితేన బహునా ముద మాప వర్గః ౩౪ తౌ దంపతీ సువసనౌ శుభదంతపఙ్క్తి సంభూషితౌ వికసితాంబుజరమ్య

తస్యాః కన్యాయాః పితరం సమాహూయ కశ్చిత్తు విశేషవాదీ జగాద - అస్మాసు గేహం గతవత్సు అపరో మిథః పరస్పరం విగృహ్య విగ్రహం భేదం విధాయాముష్మై కన్యాం ప్రదద్యాత్ సంభావనాయాం లిఙ్ మిథో రహసి సమాహూయేతి వా. ఆఖ్యానకీవృత్తమ్. ౩౧. తేన విశేషవాదినా కేనచి దనునీతోఽనునయం ప్రాపితో మఘుపండితః పుత్రీ మానీయ సద్మ తనయాయ సుతా ప్రదేయేత్యేవంరూపం వరపితు ర్భాషిత మనుమేనే స్వీకృతవాన్ యతో వరస్య రూపేణ మోహితః యస్మాచ్చ దృష్టో గుణః సంవరణాయ కల్పతే యోగ్యో భవతి యథాభిజాపాచ్చిరకాలభావితో బహుకాల మభ్యస్తో మన్త్రః సంవరణాయ కల్పతే తద్వత్. వాచకలుప్తోపమాలంకారః. వంశస్థేంద్రవంశామిశ్రితత్వా దుపజాతి స్తదుక్తం * ఇత్థం కిలాన్యాస్వపి మిశ్రితాసు స్మరంతి జాతి ష్విద మేవ నామేతి ౩౨ విద్యాధిరాజమఘుపండితసంజ్ఞౌ సమ్యఙ్ ముహూర్త మవలంబ్య దైవం గణపత్యాదికులదైవతం చ సమ్య గభిపూజ్య వాగ్దానరూపం సంప్రత్యయం వ్యతనుతాం విస్తారితవంతౌ. తతశ్చ వివాహార్థం మౌహూర్తికా జ్యోతిర్విదో విచారణీయా ఇతి పరస్పర ముక్తవంతౌ. వసంతతిలకా. 33 తతశ్చ విహితే ముహూర్తే శాస్త్రవిధినా తౌ విద్యాధిరాజమఘుపండితౌ ఉద్వాహ్య వివాహం కృత్వా బహులం విపులాం సమ్మదం ప్రమోద మవాపతుః. యతః ప్రాప్తాభిలాషౌ. తత్రాగతో బంధువర్గ శ్చాత్యంతం మోదం ప్రాప్తవాన్ కిం బహునా కథితేన సర్వోఽపి బంధ్వబాంధుసముదాయో ముదం ప్రాపేత్యర్థః. ౩౪ తౌ దంపతీ సువసనౌ విలితౌ సతీశివగురుసంజ్ఞౌ దంపతీ సువస్త్రౌ శుభా దంతపఙ్క్తి ర్యయో స్తౌ సుష్ఠ్వలంకృతౌ వికసిత కమలవ ద్రమ్యం ముఖం యయోస్తౌ వ్రీడయా లజ్జయా సహ వర్తమానేన

వక్త్రౌ, సవ్రీడహాసముఖవీక్షణసంప్రహృష్టౌ దేవౌ వివాపతురనుత్తమశర్మ నిత్యమ్ ౩౫ అగ్నీ నథాఽఽధిత దమహోత్తమయాగజాతం కర్తుం విశేషకుశలై స్సహితో ద్విజేశః, తత్తత్ఫలం హి యదనాహితహవ్యవాహ స్స్యాదుత్తరేషు విహితేష్వపి నాధికారీ ౩౬ యాగై రనేకై ర్బహువిత్తసాధ్యై ర్విజేతుకామో భువనాన్యయష్ట, వ్యస్మారి దేవై రమృతం తదాశై ర్దినేదినే సేవితయజ్ఞభాగైః ౩౭ సంతర్పయంతం పితృదేవమానుషాం స్తత్తత్పదార్థై రభివాంఛితై స్సహ, విశిష్టవిత్తై స్సుమనోభిరంచితం తం మేనిరే జంగమకల్పపాదపమ్ ౩౮ పరోపకారవ్రతినో దినే దినే వ్రతేన వేదం పఠతో మహాత్మనః, శ్రుతిస్మృతిప్రోదితకర్మ కుర్వత స్సమా వ్యతీయు ర్దినమాససంమితాః ౩౯ రూపేషు మారగ క్షమయా

హాసేన మందహసితేన యుక్తయో ర్ముఖయో ర్వీక్షణేన సమ్యక్ ప్రకర్షేణ హృష్టౌ దేవౌ పార్వతీమహాదేవౌ వివానుత్తమం సుఖ మవాపతుః. ౩౫. అథ వివాహానంతరం తత్తద్యాగకర్తవ్యతా విశేషేషు కుశలైః ఋత్విగ్భిః సహితో ద్విజేశః శివగురు స్తత్తత్ఫలం మహతా ముత్తరేషా మావసథ్యాధానా దూర్ధ్వానా మత్యుత్తమానాం వా యాగానాం సమూహం కర్తు మగ్నీన్ గార్హపత్యాహవనీయదక్షిణాఖ్యా నధిత అగ్న్యాధానం కృతవాన్. హి ప్రసిద్ధం యద్యస్మాదనాహితాగ్నిః పుమాన్ విహితేష్వప్యుత్తరేషు యాగేషు అధికారనస్యాత్తస్మా దిత్యర్థః. ౩౬. భువనాని స్వర్గాదీని జేతుకామో బహువిత్తసాధ్యై రనేకై ర్యాగై రయష్ట యజనం కృతవాన్ తేషాం యాగానా మాశా యేషాం తై ర్యతో దినేదినే-సేవితా యజ్ఞభాగా యైస్తై ర్దేవై రమృతం వ్యస్మారి విస్మారితవంతః అత్రామృతసంబంధిస్మరణసంబంధేఽపి తద సంబంధవర్ణనా త్సంబంధాతిశయోక్తి రలంకారః * యోగే ఽప్యయోగ స్సంబంధాతిశయోక్తి రితీర్యత ఇత్యుక్తేః. ౩౭. పితృదేవమానుషా నభివాంఛితై స్సహ తత్తత్పదార్థైః సంతర్పయంతం విశిష్టం విద్యాదిలక్షణం విత్తం యేషాం తై ర్దేవతాస్థానీయైః సుమనోభిర్విద్వద్భి రంచితం పూజితం. యద్వా, విశిష్టాని చ తాని విత్తాని తై రేవ సుమనోభిః పుష్పైరంచితం వ్యాప్తం శివగురుం జంగమకల్పవృక్షం జనా మేనిరే స్వర్గస్థః కల్పపాదపః స్థావర ఇతి తతోఽస్య వ్యతిరేకాభిధానాత్ వ్యతిరేకాలంకృతిః * వ్యతిరేకో విశేష శ్చే దుపమానోపమేయయో రిత్యుక్తత్వాత్ ౩౮. దినమానసంమితాః సమాః సంవత్సరా వ్యతీయు ర్వ్యతిక్రాన్తాః. * జ తౌ తు వంశస్థ ముదీరితంజరౌ. ౩౯. మారః కామః. వసుంధరా భూమిః విద్యాసువృద్ధః సర్వోత్తమః ధనినాం పురస్సరోఽగ్రగణ్యః. ఏవం

వసుంధరా విద్యాసు వృద్ధో ధనినాం పురస్సరః, గర్వానభిజ్ఞో వినయీ సదానత స్స నోపలేభే తనయాననం జరన్ ౪౦ గావో హిరణ్యం బహుసస్యమాలినీ వసుంధరా చిత్రపదం నికేతనమ్, సంభావనా బంధుజనైశ్చ సంగమో న పుత్రహీనం బహవోఽప్యమూముహన్. ౪౧ అస్యా మజాతా మమ సంతతి శ్చే చ్ఛరద్యవశ్యం భవితోపరిష్టాత్, తత్రాప్యజాతా తత ఉత్తరస్యా మేవం స కాలం మనసా నినాయ. ౪౨ ఖిందన్మనా శ్శివగురుః కృతకార్యశేషో జాయా మచష్ట సుభగే కిమతః పరం నౌ, సాంగం వయోఽర్ధ మగమ త్కులజే న దృష్టం పుత్రాననం యదిహ లోక్య ముదాహరంతి ౪౩ ఏవం ప్రియే గతవతో స్సుతదర్శనం చే త్పంచత్వ మైష్యదథ నౌ శుభ మాపతిష్యేత్, అస్యాభ్యుపాయ మనిశం భువి వీక్షమాణో నేక్షే తతః పితృజని ర్విఫలా మమాభూత్ ౪౪ భద్రే సుతేన రహితౌ భువి కే వదంతి నౌ పుత్ర

భూతోఽపి గర్వానభిజ్ఞో గర్వరహితః యతో వినయీ వినయవాన్ యతః సదానతో నమ్రః ఏవంవిధః శివగురు ర్జరన్ జరాం గచ్ఛన్ పుత్రస్య ముఖం నోపలేభే న ప్రాప. అత్ర విషయభేదేన బహుధోల్లేఖనా దుల్లేఖాలంకారః * ఏకేన బహుధోల్లేఖేఽప్యసౌ విషయభేదత ఇత్యుక్తేః. ౪౦ చిత్రపద మాశ్చర్యాస్పదం నికేతనం గృహం బహుగుణై రయం సంపన్న ఇతి సంభావనా. ఏతే బహవోఽపి మోహహేతవః పుత్రహీనం శివగురుం నామూముహన్ స్వస్మి న్నశక్త్యుపాదనేన మోహితం న కృతవంతః ౪౧. అస్యామృతౌ మమ సంతతి రజాతా చే దుపరిష్టా దగ్రే శరది అవశ్యం భవిష్యతి తస్యామప్యజాతా చే త్తత ఉత్తరస్యాం హేమంతఋతౌ భవిష్యతీ త్యేవం మనోరథైః వ్యాప్తాంతఃకరణః కాలం నినాయ నీతవాన్. ౪౨. ఖిందత్ ఖేదయుక్తం మనో యస్య కృతః కార్యస్య శేషో యేన స శివగురు ర్భార్యా మచష్టోక్తవాన్. హే సుభగే అతః పరం కిం కర్తవ్యం నౌ ఆవయో రంగేనేంద్రియసామర్థ్యేన సహితం వయోఽర్ధ మగమత్ హే కులజే పుత్రాననం న దృష్టం య త్పుత్రసుఖం ఇహ లోక్యం ఇహ లోకే త ముదాహరంతి పుత్రేణాయం లోక ఇతి శ్రుతేః. వసంతతిలకా. ౪౩. హే ప్రియే ఏవం సుతదర్శనం గతవతోః ప్రాప్తవతో రావయోః పంచత్వం మరణ మైష్యచ్చే దథ నౌ శుభ మాపతిష్యే దాగమిష్య దస్య పుత్రదర్శనస్యాభ్యుపాయ మనిశం భువి వీక్షమాణోఽన్విష్యమాణో నేక్షే న పశ్యామి తత స్తస్మా న్మమ పితృతో జని ర్జన్మ నిష్ఫలాఽభూత్. ౪౪. కించ హే భద్రే సుతేన రహితౌ నావావాం భువి కే వదన్తి?

పౌత్రసరణి క్రమతః ప్రసిద్ధిః, లోకే న పుష్ప ఫలశూన్య ముదాహ
రంతి వృక్షం ప్రవాళసమయే ఫలితం విహాయ ౨౫ ఇతీరితే ప్రాహ
తదీయ భార్యా శివాఖ్యకల్పద్రుమ మాశ్రయావః, తత్సేవనా న్నౌ
భవితా సునాథ ఫలం స్థిరం జంగమ రూప మైశమ్ ౨౬ భక్తేప్సితార్థ
పరికల్పనకల్పవృక్షం దేవం భజావ కమిత స్సకలార్థసిద్ధ్యై, తత్రోప
మన్యుమహిమా పరమం ప్రమాణం నో దేవతాసు జడిమా జడిమా
మనుష్యే ౨౭ ఇత్థం కళత్రోక్తి మనుత్తమాం స శ్రుత్వా సుతార్థీ
ప్రణతైకవశ్యమ్, ఇయేష సంతోషయితుం తపోభి స్సోమార్ధమూర్ధాన

కే ఽపి న వదిష్యంతీత్యర్థః-వర్తమానసామీప్యే వర్తమానవద్వేతి లట్-యతః పుత్ర
పౌత్రసరణిక్రమతః లోకో ప్రసిద్ధి ర్భవతి-యథా ప్రవాళానాం పల్లవానాం సమయే
ఫలితం వృక్షం విహాయ పుష్పఫలశూన్యం వృక్షం కేఽపి నోదాహరంతి తద్వ దిత్యర్థః
౨౫ ఇత్యేవం భర్త్రా ఈరితే కథితే సతి తదీయా భార్యా సతీ ప్రాహ—జంగమరూ
పం శివాభిధకల్పవృక్షం ఆశ్రయావః-తస్య సేవనాత్ సునాథైశమీశ్వరసంబంధి స్థిరం
ఫలం నౌ ఆవయో ర్భవితా భవిష్యతి ఉపేన్ద్రవజ్రావృత్తం ౨౬ ఇతో ఽస్మా త్కార
ణా ద్భక్తేప్సితార్థపరికల్పనే కల్పవృక్షం దేవం కం సుఖం శివ మితి యావత్ సకలార్థ
సిద్ధ్యై భజావః-యద్వా ఇతో ఽస్మా ద్దేవా దన్యం క మేవంభూతం దేవం భజావః?
ఏవం భూతాదన్యస్యాభావాత్. శివోపాస్తితః సకలార్థసిద్ధి ర్భవతీత్యత్ర ప్రమాణా
కాంక్షాయామాహ—తత్రోపమన్యో ర్మహిమా మాహాత్మ్యం పరమం ప్రమాణం ఏవం
హి మహాభారతే శ్రూయతే.* ఉపమన్యు కిల పయః పిబతో మునిబాలకా నవలోక్య
అత్యాగ్రహేణ మాతరం దుగ్ధం యాచితవాన్ తన్మాతా చ దారిద్ర్యవశేన దుగ్ధాభా
వా త్పిష్టేన తద్విధాయాయచ్ఛత్. స చ తదేవ పీత్వా దుగ్ధం మయా పీత మితి మన్య
మానో ననర్త తదేతత్ సర్వం జ్ఞాత్వా కుమారా జహసు స్తతో హాస్యకారణం పృచ్ఛ
తే ఽస్మై మాతా దారిద్ర్య మావేదయత్. తత్ జ్ఞాత్వా మహేశ్వర మారాధ్య క్షీరా
బ్ధ్యధిపతిత్వం ప్రాపేతి. నను పాషాణాద్యాత్మతయా జడాభ్యో దేవతాభ్యః కథం
నిఖిలార్థసిద్ధి రిత్యాశంక్యాహ—న హి దేవతాసు జడిమా జాడ్యం కింతు శ్రద్ధాభక్తిహీ
నే దేవతాస్వరూపానభిజ్ఞే మనుష్యే స ఇత్యర్థః. వసంతతిలకా ౨౭. ఏవంప్రకారా
మనుత్తమాం భార్యోక్తిం శ్రుత్వా సః పుత్రార్థీ సోమస్య చంద్రస్యార్ధేనోపలక్షితో
మూర్ధా యస్య తం ప్రణతైకవశ్యం ఉమార్ధం ఉమాసహాయం ఈశం తపోభిః సంతోష

ముమార్ధమిహేశమ్ ౭౮ తస్యోపధామ కిల సన్నిహితా ఽపగైకా
స్నాత్వా సదాశివ ముపాస్త జలేన తస్యాః, కందాశనః కతిచి దేవ
దినాని పూర్వం పశ్చా త్తదా స శివపాదయుగాబ్జభృంగః. ౭౯.
జాయాఽపి తస్య విమలా నియమోపతాపై శ్చిక్లేశ కాయ మనిశం శివ
మర్చయ న్తీ, క్షేత్రే వృషస్య నివసంత మజం స భర్తుః కాలోఽత్యగా
దితి తయో స్తపసో రనేకః ౮౦ దేవః కృపాపరవశో ద్విజవేషధారీ
ప్రత్యక్షతాం శివగురుం గత ఆత్తనిద్రమ్, ప్రోవాచ భోః కిమభివాం
ఛసి కిం తప స్తే పుత్త్రార్థితేతి వచనం స జగాద విప్రః ౮౧ దేవో
ఽప్యపృచ్ఛ దథ తం ద్విజ విద్ధి సత్యం సర్వజ్ఞ మేక మపి సర్వగుణోప
పన్నమ్, పుత్త్రం దదామ్యథ బహూన్ విపరీతకాం స్తే భూర్యాయుష
స్తనుగుణా నవద ద్ద్విజేశః ౮౨ పుత్త్రోఽస్తు మే బహుగుణః ప్రథి

యితుం ఇయేష ఇచ్ఛతి స్మ ఉపజా ౭౮ తస్యోపధామనామ్నః ప్రాసాదస్య సమీపే
స్థితాఽపగా జలవహా ఏకా నదీ తస్యా జలే స్నాత్వా స శివగురుః పూర్వం కతిచి
ద్దినాన్యేవ కందాశన స్సన్ సదాశివ ముపాస్త పశ్చా త్స శివచరణద్వంద్వకమల
భృంగస్సన్ శివపదాబ్జ మకరందాతిరిక్తకందాద్యాస్వాదనవర్జితస్సన్నుపాస్తేత్యర్థః. వసం
తతిలకం వృత్తం ౭౯. తస్య భర్తు ర్జాయాఽపి విమలా వృషస్య క్షేత్రే వసంత
మజం స్వయమేవావిర్భూతం న తు కేనచి త్స్థాపితం శివ మర్చయంతీ నియమకృతై
రుపతాపై ర్నియమాత్మకై రుపతాపై రితి వా నియమైశ్చోపతాపై శ్చేతి వా కాయం
దేహం చిక్లేశ ఇత్యేవం ప్రకారేణ తపతో స్తపః కుర్వతో స్తయో ర్దంపత్యోః స
ప్రసిద్ధః కాలో ఽనేకో ఽత్యగాత్. ౮౦. కృపాపరవశో దేవో మహాదేవో ద్విజవే
షధారీ ప్రత్యక్షతాం ప్రాప్తః ప్రాప్తనిద్రం శివగురుం ప్రోవాచ—భో శ్శివగురో
కి మభివాంఛసి? కిమపి నేత్యాశంక్యాహ—కిం తప స్తే నిష్కామస్య తవ తపః కిం? న
కిమపి. తథాచ తపసి ప్రవృత్తస్య తే కామనా ఽస్తీ త్యనుమీయతే ఏవముక్తః స
విప్రః శివగురుః పుత్త్రార్థితా సుతస్య ప్రార్థనేతి జగాద. ౮౧ అథ దేవో ఽపి తం శివ
గురు మపృచ్ఛత్. హే ద్విజ మదుక్తం సత్యం విద్ధి జానీహి. పాఠాంతరే తన్మదుక్తం
సర్వజ్ఞం సర్వగుణోపపన్న మల్పాయుషం ఏక మేవ సుతం దదామి కింవా విపరీత
కాన్ విపరీతాన్ అసర్వజ్ఞాన్ అల్పగుణాన్ భూర్యాయుషో బహూన్ పుత్త్రాన్
తే తుభ్యం దదామి ఏవముక్తో ద్విజేశ శ్శివగురు రవదత్. ౮౨. యదువాచ, తదుదా
హరతి—బహుగుణః ప్రథితానుభావః సర్వజ్ఞతాయా ఆశ్రయః పుత్త్రో మే ఽస్తు

తానుభావ స్సర్వజ్ఞతాపద మితీరిత ఆబభాషే, దద్యా ముదీరితపదం
తనయం తపో మా పూర్ణో భవిష్యసి గృహం ద్విజ గచ్ఛ దారైః.
॥౩ ఆకర్ణయ న్నితి బుబోధ స విప్రవర్య స్తం చాబ్రవీ న్నిజ కళత్ర
మనిన్దితాత్మా, స్వప్నం శశంస వనితామణి రస్య భార్యా సత్యం భవి
ష్యతి తు నౌ తనయో మహాత్మా ॥౪ తౌ దంపతీ శివకరౌ నియతౌ
స్మరన్తౌ స్వప్నే శ్రుతం గృహాగతౌ బహుదక్షిణాన్నైః, సంతర్ప్య విప్ర
నికరం తదుదీరితాభి రాశీర్భి రాపతు రనల్ప ముదం విశుద్ధౌ ॥౫॥
తస్మి న్దినే శివగురో రుపభోక్ష్యమాణే భక్తే ప్రవిష్ట మభవత్కిల శై
వతేజః, భుక్తాన్న విప్రవచనా దుపభుక్తశేషం సో ఽభుఙ్క్త సా ఽపి
నిజభర్తృపదాబ్జభృంగీ. ॥౬ గర్భం దధార శివగర్భ మసౌ మృగాక్షీ
గర్భో ఽప్యవర్ధత శనై రభవ చ్ఛరీరమ్, తేజో ఽతిరేకవినివారిత
దృష్టిపాతవిశ్వం రవేర్దివసమధ్య ఇవోగ్రతేజః ॥౭ గర్భాలసా
భగవతీ గతిమాంద్యమీషదాపేది నాద్భుతమిదం ధరతే శివం

ఇత్యుక్తో దేవ ఉవాచ—ఉదీరితానా ముక్తానాం గుణానాం పద మాశ్రయం పుత్రం
దద్యాం దాస్యామి తస్మా త్తపో మా కురు పుత్రోత్పత్త్యా పూర్ణో భవిష్య సీత్యతో
దారై ర్భార్యయా సహ హే ద్విజ గృహం గచ్ఛ ॥౩. ఇత్యేవం ప్రకారేణ
శృణ్వన్ స విప్రవర్యః శివగురు ర్బుబోధ. ప్రబుద్ధ శ్చానిందితాత్మా స స్వభార్యాం తం
స్వప్న మబ్రవీత్—ప త్యుక్తం శ్రుత్వా చాస్య విప్రవర్యస్య భార్యా యోషిన్మణి
శ్శశంస ఉక్తవతీ. సత్య మావయో ర్మహాత్మా పుత్రో భవిష్యత్యేవ సంశయో నాస్తీ
త్యర్థః. ॥౪. విప్రనికరం బ్రాహ్మణసమూహం ॥౫ భక్తే ఽన్నే. భుక్త మన్నం యై
స్తేషాం విప్రాణాం వచనా త్తదుపభుక్తశేషం శివతేజోయుక్త మన్నం సః శివగురు
రభుఙ్క్త భర్తృచరణారవిందభ్రమరీ సా సత్యపి అభుఙ్క్త. ॥౬. తతో యద్వృత్తం
తదాహ—గర్భమితి. అసౌ మృగాక్షీ శివః గర్భే మధ్యే యస్య తథాభూతం గర్భం
దధార గర్భో ఽపి శనై రవర్ధత. వర్ధమానే చ శనై శ్శరీరం అభవ త్తద్విశినష్టి—
తేజసో ఽతిరేకేణాతిశయేన వినివారితో విశ్వేషాం దృష్టిపాతో యేన తత్. రాజదన్తా
దిషు పరమితి విశ్వశబ్దస్య పరనిపాతః. మధ్యాహ్నే సూర్యస్యోగ్రతేజ ఇవ. ॥౭.
యా శివంధరతే సా గర్భాలసా భగవతి కించిద్గతిమాంద్యం ప్రాపేతీద మద్భుతం న
భవతి. కథంభూతం శివం యః పాతాళమహాతలతలాతలరసాతలసుతలవితలభూతల
భూర్భువస్స్వర్మహర్జనతపస్సత్యాఖ్యాని చతుర్దశాపి భువనాని బిభ్రతే భువ శ్చ

యా, యో విష్టపాని బిభృతే హి చతుర్దశాపి యస్యాపి మూర్తయ ఇమా వసుధాజలాద్యాః ౫౮ సంవ్యాప్తవానపి శరీరమశేషమేవ నోపాస్తియా విరసతామకృతాత్ర కాంచిత్, యత్పూర్వమేవ మహసా దురతిక్రమేణ వ్యాప్తం శరీరమదసీయమముష్య హేతోః ౫౯ రమ్యాణి గంధకుసుమాన్యపి గర్భమస్యై నాధాతుమైశత భరార్తిమము భూషణాని, యద్యద్గురుత్వపదమస్తి పదార్థజాతం తత్తద్విధారణవిధావలసా బభూవ ౬౦ తాం దౌహృదం భృశమబాధత దుశ్శరారిః ప్రాయః పరం కిల న ముంచతి ముంచతేఽపి, ఆనీత దుర్లభమపోహతి యాచతేఽన్యత్తచ్చాప్యపోహ్య పునరర్థతి సాఽన్యవస్తు. ౬౧ తాం బంధుతాఽగమదుపశ్రుతదోహదార్తిరాదాయ దుర్లభమనర్ఘమపూర్వవస్తు, ఆస్వాద్య బంధుజనదత్తమసౌ జహర్ష హా హం

యస్య శివస్యేమా వసుధాజలాద్యా మూర్తయస్తదుక్తం—క్షితిహుతవహక్షేత్రజ్ఞాంభః ప్రభంజనచంద్రమస్తపనవియదిత్యష్టౌ మూర్తీర్నమో భవ బిభ్రతే ఇతి. ౫౮. అసౌ శివస్సర్వమేవ శరీరం సంవ్యాప్తవానప్యత్ర శరీరే కాంచిదుపాస్తిం కించిదుపక్షేపం అధికప్రక్షేపం నావిరకృత నైవ ప్రకటితవాన్ యద్యస్మాద్దురతిక్రమేణ తేజసాఽముష్యాః సత్యా ఇదం శరీరం పూర్వమేవ వ్యాప్తమముష్య హేతోరస్మాత్కారణాదిత్యర్థః నిమిత్తపర్యాయప్రయోగే సర్వాసాం ప్రాయదర్శనమితి షష్ఠీ. ౫౯. మనోజ్ఞానీ గంధపుష్పాణ్యప్యస్యై సత్యై కామనామాధాతుం సమర్థానిసాభూవన్ భూషణాని కిము? కిం బహునా యద్యత్పదార్థజాతం గురుత్వాస్పదం తస్య తస్య విధారణవిధౌ సాఽలసార్తవ్యేషు మందోద్యమా బభూవ. ౬౦. యద్యప్యేవం తథాఽపి తాం సతీం. ని. దోహదం దౌహృదం శ్రద్ధాలాలసం చ సమం స్మృతమితి హలాయుధా ద్దౌహృదం గర్భిణీమనోరథో భృశమత్యంతం ఆబాధత శరం హింసాం ఋచ్ఛతి గచ్ఛతీతి శరారిః పక్షివిశేషః 'అచ ఇ' రితీః ప్రత్యయః. ని. శరారిరాటి రాడి శ్చేత్యమరః. తథాచ యథా దుష్టశ్శరారిః ప్రాయః పరం న ముంచతి, ముంచతేఽపీతి ప్రసిద్ధం తద్వదిత్యర్థః. బాధప్రకారమాహ-ఆనీతం యద్దుర్లభం తదపోహతి త్యజతి అన్యద్యాచతే తచ్చాప్యపోహ్య పరిత్యజ్య పునరన్యద్వస్తు సా వాంఛతీత్యర్థః. ౬౧. తాం ప్రతి దుర్లభమనర్ఘ్యమమూల్యమపూర్వం వస్తు సమాదాయ బంధుసమూహ ఆగమత్ - బంధుతాం విశినష్టి—ఉపశ్రుతా దోహదస్య దౌహృదస్యార్తిర్యయా సా బంధుజనదత్తమసౌ సతీ అస్వాద్య జహర్ష. హా హంత

త గర్భధరణం ఖలు దుఃఖహేతుః ౬౨ మానుష్యధర్మమనుస్మృత్య
మయేద ముక్తం కా ఽపి వ్యథా శివమహోభరణేన వధ్వాః, సర్వ
వ్యథావ్యతికరం పరిహర్తుకామా దేవం భజంత ఇతి తత్త్వవిదాం ప్రవా
దః ౬౩ ఉక్ష్ణా నిసర్గధవళేన మహీయసా సా స్వాత్మాన మైక్షత సమూ
ఢ ముపాత్తనిద్రా, సంగీయమానా ఽపి గీతవిశారదాఢ్యై ర్విద్యాధర
ప్రభృతిభి ర్వినయోపయాతైః. ౬౪ ఆకర్ణయ జయజయేతి వర న్దధానా
రక్షేతి శబ్ద మవలోకయ మాం దృశేతి, ఆకర్ణ్య నోత్థితవతీ పునరుక్త
శబ్దం సా విస్మితా కిల శృణోతి నిరీక్ష్యమాణా ౬౫ నర్మోక్తికృత్యా
మపి ఖిద్యమానా కించాపి చంచత్తరమంచరోహే, జిత్వా ముదా
న్యానతిహృద్య విద్యాసింహాసనే స్వ స్థితిమీక్షతే స్మ ౬౬ సమా
నతా సాత్త్వికవృత్తిభాజాం విరాగతా వైషయికప్రవృత్తౌ, తస్యాః స్త్రి
యో గర్భగపుత్రచిత్రచరిత్రశంసి న్యజనిష్ట చేష్టా ౬౭ తద్రోమవల్లీ

గర్భధరణం ఖలు దుఃఖహేతు రితి జగాద చేతి శేషః ౬౨. హాహంతేతీదం మయా మానుష్యధర్మ మనుస్మృత్యోక్తం. యత శ్శివస్య మహస స్తేజసో భరణే ధారణే వధ్వా మమ కాపి వ్యథా పీడా నాస్తి ఏతదపి కుత ఇతి చే త్తత్రాహ—సర్వపీడాసంపర్కం పరిహర్తుకామా దేవం భజంత ఇతి తత్త్వవిదాం ప్రవాద ఇత్యత ఇత్యర్థః. ౬౩. నిసర్గధవళేన స్వభావతః శ్వేతేనాతిశయేన మహతో క్ష్ణా వృషభేణ సమ్యగూఢం పునశ్చ గీతవిశారదై ర్గంధర్వాదిభి రాఢ్యై ర్వ్యక్తై స్తత్స్వామిభి ర్వా విద్యాధరప్రభృతిభి ర్వినయేనోప సమీపే యాతైః ప్రాప్తై స్సంగీయమాన మాత్మానం ప్రాప్తనిద్రా సా సతీ ఐక్షత. ౬౪. పునశ్చ జయ జయేతి రక్షేతి మా మాం దృశా కృపాదృష్ట్యాఽవలోకయేతి శబ్దం వరం దధానా ప్రయచ్ఛతీ సతీ ఆకర్ణయత్ శ్రుత్వా విస్మయం ప్రాప్తోత్థితవతీ త స్తతో నిరీక్షమాణా సా పునరుక్తశబ్దం న శృణోతి స్మ ఆకర్ణ్య నోత్థితవతీతి వా సంబంధః. ౬౫. కించ చంచత్తరస్య స్ఫురత్తరస్య మంచస్య శయ్యాయా రోహే ఆరోహణేఽపి నర్మోక్తికృత్యాం పరిహాసోక్తే ర్వ్యక్తేఽపి ఖిద్యమానా ఽన్యాన్ జిత్వా ఽతిహృద్య విద్యాయా స్సరస్వత్యా సింహాసనే స్వస్య స్థితి మీక్షతే స్మ. అతిహృద్యే విద్యాసింహాసనే ఇతి వా ఇంద్ర. ౬౬. సాత్త్వికవృత్తిభాజాం సతాం సమానతా తుల్యతా వైషయికవృత్తౌ విషయగోచరప్రవృత్తౌ విరాగతా వైరాగ్యం తస్యాః స్త్రియః సత్యా ఏతాదృశీ చేష్టా గర్భగతస్య పుత్రస్య చిత్ర మాశ్చర్యరూపం యచ్చరిత్రం తచ్ఛంసినీ తద్జ్ఞాపికా అజనిష్ట. ఉపేంద్రవజ్రా. ౬౭. తద్రో

రురుచే కుచాద్ర్యా వృణ్వత్ప్రభాధున్యురుశైవలాళిః, యత్నా చ్ఛిశో
రస్య కృతే ప్రశస్తో న్యస్తో విధాత్రేవ నవీనవేణుః ౬౮ పయోధరద్వం
ద్వమిషాదముష్యాః పయఃపిబత్యర్థవిధానయోగ్యౌ, కుంభౌ నవీనా
మృతపూరితౌ ద్వా వంభోజయోనిః కలయాంబభూవ ౬౯ ద్వైత
ప్రవాదం కుచకుంభమధ్యేమధ్యే పున ర్మాధ్యమికం మతం చ,సుభ్రూమ
ణేర్గర్భగ ఏవ సోఽర్భో ద్రా గ్గర్హయామాస మహాత్మగర్హ్యమ్ ౭౦
లగ్నే శుభే శుభయుతే సుషువే కుమారం శ్రీపార్వతీవ సుఖినీ శుభ

శ్రీశంకరభగవత్పాదపూజ్యావతారఘట్టః

వీక్షితే చ, జాయా సతీ శివగురో ర్నిజతుంగసంస్థే సూర్యే కుజే రవి

మవల్లీ కుచలక్షణౌ అద్రీ పర్వతౌ ఆవృణ్వతీ యా ప్రభా సైవ ధునీ నదీ తస్యాః ఉరుశైవలాలిః మహతీ శైవాలపఙ్క్తిః రురుచే రేజే అస్య శిశోః కృతే యత్నా ద్విధాత్రా స్థాపితః ప్రశస్తో వేణురివేత్యుత్ప్రేక్షా ఇంద్ర. ౬౮. అస్యాః సత్యాః పయోధరద్వంద్వమిషా త్కుచయుగ్మవ్యాజేన దుగ్ధపిబత్యర్థస్య పానస్య విధానే యోగ్యౌ నవీనామృతపూరితౌ ద్వౌ కుంభౌ పద్మయోని ర్బ్రహ్మా కలయాంబభూవ రచయామాస. * కైతవాపహ్నుతి ర్వ్యక్తౌ వ్యాజాద్యై ర్నిహ్నుతైః పదైః ఉపజాతిః. ౬౯. కుచకుంభమధ్యే ద్వైతప్రవాదం తయో ర్మధ్యే పున ర్మాధ్యమికం మతం శూన్యమతం చ సుభ్రూమణే ర్గర్భగ ఏవ సో ఽర్భో బాలకో ద్రాక్ ఝటితి గర్హయామాస యతో మహాత్మభి ర్గర్హ్యం నింద్యం భేదవాదశూన్యమతయోః ప్రతిషేధాయ గర్భగేణార్భేణ స్తనయో రభేదస్య తన్మధ్యగతావకాశాభావస్య చ సంపాదనమితి ఫలోత్ప్రేక్షా. ఇంద్ర ౭౦. లగ్నే శుభేన గ్రహేణ యుతే యుక్తే శుభేన తేన దృష్టే చ పున శ్చ సూర్యాదౌ స్వతుఙ్గస్థే నిజతుంగా ఉచ్చస్థానాని సూర్యాదీనాం క్రమేణోక్తాని. * అజ వృషభ మృగాఙ్గనా కుళీరా ఝష వణిజౌ చ దివాకరాది తుంగా ఇతి. అజో మేషః మృగో మకరః అంగనా కన్యా కుళీరః కర్కః ఝషో మీనః వణిక్ తులా తథా చ సూర్యే మేషస్థే కుజే భౌమే మకరస్థే రవిసుతే మందే తులాస్థే గురౌ చ కేంద్రే చతుర్థాద్యన్యతమరాశిస్థే చ కారా వుక్తానుక్తసముచ్చయార్థౌ శివగురో ర్భార్యా సతీ సుఖినీ సఖవతీ, నత్వన్యస్త్రీవ త్పీడితా కుమారం శిశుం సుషువే యథా శ్రీపార్వతీ కుమారం స్కందం సుషువే, తద్వత్. అనేన గర్భప్రవేశాదికం మాయయా ప్రదర్శ్య సదాశివః శంకరాచార్యరూపేణ

సుతే చ గురౌ చ కేంద్రే ౨౧ దృష్ట్వా సుతం శివగురుశ్శివవారిరాశౌ
మగ్నోఽపి శక్తిమనుసృత్య జలే న్యమాంక్షీత్, వ్యశ్రాణయద్బహు
ధనం వసుధాశ్చ గాశ్చ జన్మోక్తకర్మవిధయే ద్విజపుంగవేభ్యః. ౨౨.
తస్మిన్ దినే మృగకరీంద్రతరక్షుసింహసర్పాఖుముఖ్యబహుజంతుగ
ణా ద్విషంతః, వైరం విహాయ సహ చేరురతీవ హృష్టాః కండూమపా
కృషత సాధుతయా నిఘృష్టాః ౨౩ వృక్షా లతాశ్చ కుసుమరాశిఫలాన్య
ముంచ న్నద్యః ప్రసన్నసలిలా నిఖిలాస్తదైవ, జాతా ముహుర్జలధరో
ఽపి నిజం వికారం భూభృద్గణాదపి జలం సహసోత్పపాత ౨౪.
అద్వైతవాదివిపరీతమతావలంబి హస్తాగ్రవర్తివరపుస్తక మప్యకస్మాత్,
ఉచ్చైః పపాత జహసుశ్శ్రుతిమస్తకాని శ్రీవ్యాసచిత్తకమలం వికచీబ
భూవ ౨౫ సర్వాభి రాశాభి రలం ప్రసేదే వాతై రభావ్యద్భుత
దివ్యగంధైః, ప్రజజ్వలేఽపి జ్వలనైస్తదానీం ప్రదక్షిణీభూతవిచిత్ర

ప్రాదురభూదితి దర్శితం వసంతతిలకాచ్ఛందః ౨౧ సుతం దృష్ట్వా శివగురుః శివ
వారిరాశౌ సుఖసముద్రే మగ్నోఽపి శక్తిం సామర్థ్యమనుసృత్య జలే న్యమాంక్షీత్
నిమజ్జితవాన్ తదనంతరం బహుధనం వసుధాశ్చ గాశ్చ పుత్రజన్మన్యుక్తస్య కర్మణో
విధయే విధానాయ ద్విజపుంగవేభ్యో బ్రాహ్మణవరేభ్యః శాస్త్రజ్ఞేభ్యః పాత్రేభ్యః
వ్యశ్రాణయత్ దత్తవాన్ ౨౨. తరక్షుర్వ్యాఘ్రః మృగాదయో బహుజంతుగణాః
పరస్పరం ద్విషంతోఽపి తస్మిన్దినే వైరం విహాయాతీవ హృష్టాః సహ చేరుః పునశ్చ
సాధుతయా నిఘృష్టాః సమ్యక్తయా అన్యోన్యం సంఘర్షణం ఖర్జనం కుర్వంతః కండూ
మపాకృషత కండ్వపాకరణం కృతవంతః. ౨౩ తస్మిన్ దినే వృక్షా లతాశ్చ పుష్ప
రాశీన్ ఫలాని చాముంచన్ తథైవ సకలా నద్యః ప్రసన్నజలాః జాతాః. జలధరోఽపి
నిజం వికారం జలం ముహురముంచదితి వచనవిపరిణామేన సంబంధనీయం. భూభృ
ద్గణాత్పర్వతసమూహాదపి జలం సహసోత్పపాత ౨౪. కించాద్వైతవాదిభ్యో విపరీతం
మతమవలంబితుం శీలం యేషాం తేషాం హస్తాగ్రవర్తి వర పుస్తకమపి అకస్మాదుచ్చైః
పపాత శ్రుతిమస్తకాని వేదాంతాః జహసుః శ్రీవ్యాసస్య చిత్తకమలం వికచీబభూవ
వికాసం ప్రాప ౨౫. కించ సర్వాభి రాశాభిర్దిగ్భి రలం ప్రసేదే భావే. ప్రత్యయః—
సర్వా దిశోఽతిశయేన ప్రసన్నా బభూవు రిత్యర్థః. అద్భుతో దివ్యో గంధో యేషాం
తే తై ర్వాతై రభావి. వాయవోఽద్భుతదివ్యగంధా శ్చాభూవన్. ప్రదక్షిణీభూతాః
విచిత్రాః కీలా జ్వాలా యేషాం తైః జ్వలనై రగ్నిహోత్రాగ్నిభి రపి తదానీం ప్రజ

కీలైః. ౭౬ సుమనోహారగంధినీ సతాం సుమనోవద్విమలా శివంకరీ సుమనోనికరప్రచోదితా సుమనోవృష్టిరభూత్తదాఽద్భుతమ్ ౭౭ లోకత్రయీ లోకదృశేవ భాస్వతా మహీధరేణేవ మహీ సుమేరుణా, విద్యావినీత్యేవ సతీ సుతేన సా రరాజ తత్తాదృశరాజతేజసా. ౭౮. సత్కారపూర్వమభియుక్తముహూర్తవేదివిప్రాశ్శశంసురభివీక్ష్య సుతస్య జన్మ, సర్వజ్ఞ ఏవ భవితా రచయిష్యతే చ శాస్త్రం స్వతంత్రమథ వాగధిపాంశ్చ జేతా ౭౯ కీర్తిం స్వకాం భువి విధాస్యతి యావదేషా కింబోధితేన బహునా శిశురేష పూర్ణః, నాపృచ్ఛి జీవితమనేన చ తైర్నచోక్తం ప్రాయో విదన్నపి న వక్త్యశుభం శుభజ్ఞః ౮౦ తజ్జ్ఞాతిబంధుసుహృదిష్టజనాంగనాస్తాస్తం సూతికా

జ్వలే తథాభూతా అగ్నయోఽపి ప్రజ్వలితా బభూవుః అత్రాపి భావే ప్రత్యయః ఉపజా. వృ ౭౬ కించ తదా తస్మిన్ కాలే సుమనోహారో గంధో ఽస్యాస్తీతి తథా సతాం సుష్ఠుశుద్ధం యన్మనస్తద్వద్విమలా శివం సుఖం కరోతీతి తథా సుమనసాం దేవానాం నికరైః సమూహైః ప్రచోదితా ప్రేరితా సుమనసాం పుష్పాణాం వృష్టిరద్భుతం యథా స్యాత్తథా ఽభూత్ యమకాలంకారః * అర్థే సత్యర్థభిన్నానాం వర్ణానాం సా పునశ్శ్రుతిః *యమక మిత్యుక్తే*విషమే ససజా గురు స్సమే సభరా లోఽథ గురు ర్వియోగినీ. ౭౭. లోకత్రయీ లోకదృశా లోకనేత్రేణ భాస్వతా సూర్యేణ మహీ సుమేరుణా పర్వతేనేవ విద్యావినయేన సా సతీ తు తేన సుతేన రరాజ. సుతం విశినష్టి—తాదృశానా మతిప్రసిద్ధానాం రామచంద్రప్రభృతిరాజ్ఞాం తేజో యస్మింస్తేన,యద్వా తేజసాం రాజేతి రాజతేజ స్తాదృశం సూర్యాదితుల్యం రాజతేజో యస్మింస్తేనేత్యర్థః. అత్రాభిన్నే దీప్తిలక్షణే సాధారణే ధర్మే ఏకస్యైవ బహూపమానోపాదానా న్మాలోపమా ఇంద్రవజ్రా. ౭౮. సత్కారపూర్వమభియుక్తావినియుక్తా ముహూర్తవేదినో విప్రాః సుతస్య జన్మ వీక్ష్యాలోచ్య శశంసురేష తవ పుత్రః సర్వజ్ఞో భవిష్యతి పునశ్చ స్వతంత్రం శాస్త్రం రచయిష్యతే. అథ వాగధిపాంశ్చ జేతా భవిష్యతి. వసంత. ౭౯. కించ యావ దేషా భూస్తావ త్స్వకాం కీర్తిం భువి విధాస్యతి కిం బహునా బోధితేనైష తవ శిశుః పూర్ణోఽస్తి. జీవితం చ తేన శివగురుణా న చ పృష్టం. న చ తైరుక్తం యతః ప్రాయో జానన్నప్యశుభం శుభజ్ఞః నైవ వక్తి. ౮౦. అథో ఽనంతరం తద్ జ్ఞాతిబంధు సుహృదిష్టజనానా మంగనా ఉపాయనేన్తో

గృహానివిష్ట మథో నిదధ్యుః, సోపాయనా స్త మభివీక్ష్య యథాని దాఘే చంద్రం ముదం యయు రతీవ సరోజవక్త్రమ్ ౮౧. తత్సూతికాగృహ మవైక్షత న ప్రదీపం త త్తేజసా యదవభాత మభూత్త్రియా యామ్, ఆశ్చర్య మేత దజనిష్ట సమ స్తజంతో స్త న్మందిరం వితిమిరం య దభూ దదీపమ్. ౮౨ యత్పశ్యతాం శిశు రసౌ కురుతే శ మగ్ర్యం తేనా కృతాస్య జనకః కిల శంకరాఖ్యామ్, యద్వా చిరాయ కిల శంకరసంప్రసాదా జ్జాత స్తతో వ్యధిత శంకరనామధేయమ్ ౮౩. సర్వం విద త్సకలశక్తియుతో ఒపి బాలో మానుష్యజాతి మనుసృత్య చచార తద్వత్, బాల శ్శనై ర్శ్వసితు మారభత క్రమేణ ప్రప్తుం శశాక గమనాయ పదాంబుజాభ్యామ్ ౮౪ బాలే ఒథ మంచే కిల శాయితే ఒస్మిం త్సతాం ప్రసన్నం హృదయం బభూవ, సంవీక్షమాణే మణిగుచ్ఛవర్యం విద్వన్ముఖం హంసవినీల మాసీత్ సంతాడయన్ హంత శనైః పదాభ్యాం పర్యంకవర్యం కమనీయశయ్యామ్, బిభేద

పహారేణ సహ వర్తమానా స్తా స్తం సూతికాగృహనివిష్టం దదృశు స్తం సరోజ ముఖం అభి సమంతా. ద్వీక్ష్యాత్యంతం ముదం చ యయుః యథా నిదాఘే గ్రీష్మర్తౌ సూర్యాతపేన తప్తా శ్చంద్రం వీక్ష్యాత్యంతం ముదం ప్రాప్నువంతి తద్వత్. ౮౧. న విద్యతే ప్రదీపో యస్మిన్ నైకధేత్యాదివ న్నశబ్దేన సమాసః. న ప్రదీపం స త్త్రియా యాం రాత్రౌ తస్య శిశో స్తేజసా యదవభాత మభూ త్త త్సూతికాగృహం సర్వో జనో ఒవైక్షత ఏత త్సర్వజంతో రాశ్చర్య మజనిష్ట యదదీపం స త్తస్య మందిరమతి మిరమభూ దిత్యర్థః. ౮౨ అథ శంకరనామధేయే ప్రవృత్తినిమిత్తద్వయ మాహ——యద్యే న కారణేనాసౌ బాలకః పశ్యతాం జనానా ముత్కృష్టం శం సుఖం కురుతే, తేనాస్య జనకః ప్రసిద్ధాం శంకరాఖ్యాం అకృత కృతవాన్, యద్వా చిరకాలా చ్ఛంకరప్రసాదా జ్జాత స్తత్తస్మా చ్ఛంకరనామధేయం వ్యధితాకృత ౮౩. తద్వత్ బాలవ త్పాదకమలా భ్యాం గమనాయాదౌ ప్రప్తు ముదరేణ సర్పణం కర్తుం సమర్థో బభూవ. ౮౪. అస్మిన్ బాలే మంచే శాయితే సతి సతాం హృదయం ప్రసన్నం బభూవ మణిగుచ్ఛవర్యం వీక్షమాణే సతి విదుషాం ముఖం విగతనీల మభూత్ ఉపజాతివృత్తమ్. ౮౫ కమ నీయా సుందరీ శయ్యా శయనీయం యస్మిం స్తత్పర్యంకశ్రేష్ఠం శనైః పదాభ్యాం సం తాడయన్ సన్విశేషేణ భేదవాదినాం యే ఇంద్రా స్తేషాం. సమూహా స్సద్యశ్శతధా బి భేద విదదార. అత్ర తాడనవిభేదనయో శ్శైతుకార్యయో ర్ద్వయోరర్థభిన్న దేశత్వా దసంగతి

సద్యశ్శతధా సమూహాన్ బిభేద వాదీంద్రమనోరథానామ్. ౫౬.
ద్విత్రాణి వర్ణాని వదత్యముష్మిన్ ద్వైవతిప్రవీరా దధు రేవ మౌనం,
ముదా చలత్యంఘ్రిసరోరుహాభ్యాం దిశః పలాయంత దశాపి సద్యః.
౫౭ ఉపచారయ దర్భకో గిరః పదచారా నతనో దనంతరమ్, వికలో
ఽభవ దాదిమా స్తయోః పికలోక శ్చరమా స్మరాలకాః ౫౮ నవవి
ద్రుమపల్లవా స్తృతా మివ కాశ్మీరపరాగపాటలామ్, రచయ న్నచలాం
పదత్విషా స చచారేందునిభ శ్శనై శ్శనైః ౫౯ మూర్ధని హిమకరచి
హ్నం నిటలే నయనాంక మంసయో శ్శూలమ్, వపుషి స్ఫటికసవర్ణం
ప్రాజ్ఞా స్తం మేనిరే శంభుమ్ ౬౦ రాజ్యశ్రీ రివ నయకోవిదస్య
రాజ్ఞో విద్యేవ వ్యసనదవీయసో బుధస్య, శుభ్రాంశో శ్ఛవి రివ శార

రలంకారః *విరుద్ధభిన్నదేశత్వం కార్యహేత్వో రసంగతి రిత్యుక్తేః ౫౬. ద్విత్రాణి వర్ణాని అముష్మిన్ బాలే వదతి సతి ద్వైతిప్రవీరా మౌనమేవ దధుః చరణకమలాభ్యాం ముదా చలతి సతి తే సద్యః దశాపి దిశః పలాయంత పలాయనం కృతవంతః * చపలాతిశయోక్తిస్తు కార్యే హేతుప్రసక్తిజే. ౫౭. అర్భకో గిర ఉపచారయ త్ప్రవర్తితవాన్ అనంతరం పదచారా నతనోత్ విస్తారితవాన్ తయో ర్వాణీప్రవర్తనపాదచారవిస్తారయో ర్మధ్యే గిరః ప్రవర్తనా త్పికలోకః సర్వో ఽపి కోకిలో వికలో ఽభవత్ చరమా దంత్యా త్పాదచారవిస్తారా న్మరాళకో హంసో వికలో ఽభవత్ విహారిణీ. ౫౮. అచలాం భూమిం పాదత్విషా చరణకాంత్యా నవీనై ర్విద్రుమస్య రత్నవృక్షస్య పల్లవై రాస్తృతా మివ. ని. విద్రుమో రత్నవృక్షే ఽపి ప్రవాళే ఽపి పుమా నయ మితి మేదినీ. కాశ్మీరపరాగైః పాటలాం శ్వేతరక్తా మివ రచయన్ చంద్రతుల్యశ్శనై శ్శనై శ్చచార. ౫౯. మూర్ధని హిమకరస్య శీతకిరణస్య చంద్రస్య చిహ్నం నిటలే లలాటే నయనస్య నేత్రస్యాంకం చిహ్నం అంసయో స్స్కంధయో శ్శూలం వపుషి స్ఫటికేన సమానవర్ణం ప్రాజ్ఞా వీక్ష్య శంభుం మేనిరే. అనుమాలంకారః వృత్తం గీతిః * ఆర్యాప్రథమదళోక్తం యది కథమపి లక్షణం భవే దుభయోః, దళయోః కృతయతిశోభాం తాం గీతిం గీతవాన్ భుజంగేశ ఇతి లక్షణాత్. లక్ష్మైత త్సప్తగణా గోపేతా భవతి నేహ విషమే జః, షష్ఠో ఽయం నలఘూవా, ప్రథమే ఽర్ధే నియత మార్యాయా ఇత్యార్యాపూర్వార్ధలక్షణమ్. ౬౦. రాజనీతికుశలస్య రాజ్ఞః శ్రీ రివ ని. వ్యసనం త్వశుభే సక్తౌ పానస్త్రీమృగయాదిషు దైవానిష్టఫలే పాపే విపత్తౌ విఫలోద్యమే ఇతి మేదినీకోశా ద్వ్యసనాదశుభా ద్దే ర్దవీయసః. ని. దవీయాంశ్చ దవిష్ఠశ్చ సుదూరే

దస్య పిత్రోః సంతోషైస్సహా వవృధే తదీయమూర్తిః ౯౧. నాగేనో రసి చామరేణ చరణే బాలేందునా ఫాలకే పాణ్యో శ్చక్రగదా ధను ర్డమరుకై ర్మూర్ధ్ని త్రిశూలేన చ, తత్తస్యాద్భుత మాకలయ్య లలితం లేఖాకృతే లాంఛితం చిత్రం గాత్ర మమంస్త తత్ర జనతా నేత్రై ర్నిమేషోజ్ఝితైః ౯౨ సర్గే ప్రాథమికే ప్రయాతి విరతిం మార్గే స్థితే దౌర్గతే స్వర్గే దుర్గమతా ముపేయుషి భృశం దుర్గే ఽపవర్గే సతి, వర్గే దేహభృతాం నిసర్గమలినే జాతోపసర్గే ఽఖిలే సర్గే విశ్వసృజ స్తదీయవపుషా భర్గోఽవతీర్ణో భువి ౯౩

ఇతి శ్రీమాధవీయే త దవతారకథాపరః,

సంక్షేపశంకరజయే సర్గః పూర్ణో ద్వితీయకః

మూలగ్రంథసంఖ్యా ౧౪౪.

ఇత్యమరా దతిదూరస్య బుధస్య విద్యేవ శరత్కాలీనస్య చంద్రస్య చ్ఛవిరివ పిత్రోస్సంతోషై స్సహ తదీయా మూర్తి ర్వవృధే. ప్రహర్షిణీ. ౯౧. ఉరసి నాగేన చరణే చామరేణ మస్తకే బాలచంద్రేణ హస్తయో శ్చక్రాదిభి ర్మూర్ధని త్రిశూలేన చాద్భుతం తస్య లలితం గాత్రం సుకుమారాంగవిన్యాసం శరీరం నేత్రై ర్నిమేషరహితై రాకలయ్య సమ్యగవలోక్య రేఖార్థం లాంఛితం చిత్రం తత్రత్య జనసముదాయో ఽమంస్త. శార్దూ. ౯౨ ప్రాథమికే సనకాదిసర్గే విరతిం ప్రయాతి సతి మార్గే దౌర్గతే దుర్గతిసంపాదకే ఽషితే సతి స్వర్గేదుర్గమతాం దుష్ప్రాప్యతాం ఉపేయుషి ప్రాప్తవతి సతి అపవర్గే మోక్షే భృశ మత్యంతం దుర్గే దుష్ప్రాపే సతి దేహభృతాం జీవానాం వర్గే సముదాయే నిసర్గా త్స్వభావా దేవ మలినే సతి తథా చ విశ్వకర్తు రఖిలే ఽపి సర్గే జాతా ఉపసర్గా నాశకరాణి విఘ్నాని యస్య తథాభూతే సతి తదీయవపుషా శంకరాచార్యవిగ్రహాత్మనా భర్గః సదాశివః భూమా వవతీర్ణః. ౯౩......*

ఇతి శ్రీమత్పరమహంసపరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థ శ్రీపాదశిష్యదత్త వంశావతంసరామకుమారసూను ధనపతిసూరికృతే

శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే

ద్వితీయస్సర్గః.

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీగణేశాయ నమః

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

తృతీయసర్గ ప్రారంభః.

ఇతి బాలమృగాంకశేఖరే సతి బాలత్వ ముపాగతే తతః, దివిషత్ప్రవరాః ప్రజజ్ఞిరే భువి షట్ఛాస్త్రవిదాం సతాం కులే. ౧ కమలానిలయః కలానిధే ర్విమలాఖ్యా దజనిష్ట భూసురాత్, భువి పద్మపదం వదంతి యం సవిప ద్యేన వివాదినాం యశః ౨ పవనో ఽప్యజని ప్రభాకరా త్సవనోన్మీలితకీర్తిమండలాత్, గళహస్తితభేదవాద్యసౌ కిల హస్తామలకాభిధా మఖాత్ 3 పవమానదశాంశతో ఽజని ప్లవమానాఽంచతి యద్యశోంబుధౌ, ధరణీ మథితా వివాదివార్తరణీ యేన స తోట

ఏవం శివావతార ముపవర్ణ్యతత్తద్దేవావతార ముపవర్ణయితు ముపక్రమతే—ఇతీతి. ఏవం బాలచంద్రశేఖరే శివే బాలత్వం ప్రాప్తే సతి తదనంతరం సురోత్తమా భువి షట్ఛాస్త్రవిదాం సతాం కులే ప్రజజ్ఞిరే ప్రాదుర్బభూవుః వైతాళీయమ్. ౧. తత్రాదౌ విష్ణో రవతార మాహ. కమలాయాః లక్ష్మ్యా నిలయః శ్రీవిష్ణుః సర్వాసాం కలానాం నిధే ర్విమలాభిధాత్ భూసురాత్ బ్రాహ్మణాత్ భువి అజనిష్ట ప్రాదురభూత్. భువీత్యుత్తరాన్వయి. యం భువి పద్మపదం వదంతి యేన వివాదినాం యశః సవిపత్ విపదా సహ వర్తమాన మిత్యర్థః. ౨ పవనో ఽపి ప్రాతస్సవనాదినోన్మీలితం ప్రస్ఫోరితం కీర్తిలక్షణం మండలం యస్య తస్మా త్ప్రాతఃకాలోన్మీలితమండలః సూర్య స్తత్తుల్యా త్ప్రభాకరాభిధా ద్భూసురా దజని ప్రాదురభూత్. గళేహస్తితాః కంఠే హస్తేన గృహీతా ఇవ రుద్ధకంఠాః కృతా భేదవాదినో యేనాసౌ పవతీర్ణో వాయుః కిల ప్రసిద్ధం హస్తామలకేతిసంజ్ఞా మఖాత్ 3. వాయో రేవ దశాంశావతార మాహ—పవమానస్య పవనస్య దశాంశతః స తోటకాఖ్యో ఽజని. యస్య యశోలక్షణే జలధౌ

కావ్యాయః. ర. ఉదభావి శిలాదసూనునా మదవద్వాదికదంబనిగ్రహైః, సముదంచితకీర్తిశాలినం య ముదంకం బ్రువతే మహీతలే. ౫ విధి రాస సురేశ్వరో గిరాం నిధి రానందగిరి ర్వ్యజాయత, అరుణ స్సమభూ త్సనందనో వరుణో உజాయత చిత్సుఖాహ్వాయః ౬. అపరేఽప్య భవ న్దివౌకస స్స్వపరేర్ష్యాపరివిద్విషః ప్రభోః, చరణం పరిసేవితుం జగచ్ఛరణం భూసురపుంగవాత్మజాః ౭ చార్వాకదర్శనవిధానపరోక్ష ధాతృశాపేన గీష్పతి రభూ ద్భువి మండనాఖ్యః, నందీశ్వరః కరుణయే శ్వరచోదితస్స న్నానందగిర్యభిధయా వ్యజనీతి కేచిత్ ౮ అథావతీర్ణస్య విధేః పురంధ్రీ సా உభూ ద్యదాఖ్యోభయభారతీతి, సరస్వతీ సా

ప్లవమానా ఉత్తరంతీ ధరణీ అంచతి యేన వివాదివాక్ తరణీ మథితా ఇత్యర్థః. ౪. శిలాదస్య సూనునా పుత్రేణ నందిసంజ్ఞకేనోదభావి శిలాదసూనుః ప్రాదురభూత్ యం మదవద్వాదికదంబానాం మదయుక్తవాదిసముదాయానాం నిగ్రహైః స్సముల్లసంత్యా కీర్త్యాశోభత ఇతి తథా తం మహీతలే ఉదంకం వదంతీత్యర్థః ౫ విధి ర్బ్రహ్మా సురేశ్వరో మండనాపరసంజ్ఞ అస బభూవ గిరాంనిధి ర్వాచస్పతి రానందగిరి రజాయత. అరుణో గరుడభ్రాతా సూర్యో వా సనందనసంజ్ఞః సమభవత్ యద్యపి విష్ణుః పద్మపాద సంజ్ఞో బభూవేత్యుక్తం స ఏవ చ వక్ష్యమాణరీత్యా సనందన స్తథా உపి కల్పాంతర మాశ్రిత్యైకత్రవోభయాంశావతరణ మాశ్రిత్యావిరోధ స్సంపాదనీయః వరుణో జలాధీశ శ్చిత్సుఖసంజ్ఞో உజాయత. ౬ అపరే உపి స్వీయైః పరై శ్చ సహ యా ఈర్ష్యా మత్సర స్తత్పరాన్ దేవాన్ స్వపరేషు యా ఈర్ష్యా తత్పరాన్వా విద్విషంతీతి తే దివిషదః స్వపరేర్ష్యాపరాన్ విద్వేష్టీతి వా తస్య ప్రభోః శ్రీశంకరస్య చరణం జగతాం శరణం సేవితుం బ్రాహ్మణోత్తమానాం పుత్రా అభవన్. ౭. విధి రాస సురేశ్వరో గిరాంనిధిరానందగిరి ర్వ్యజాయతేత్యుక్తమితి ఇదానీం మతాంతర మాహ— చార్వాకానాం దేహాత్మవాదినాస్తికానాం దర్శనస్య శాస్త్రస్య విధానేన పరోక్షస్య ధాతు ర్బ్రహ్మణ శ్శాపేన గీష్పతి ర్దేవగురుర్భువి మండనసంజ్ఞో உభూత్. నందీశ్వరః కరుణయా ఈశ్వరేణ మహాదేవేన ప్రేరిత స్సన్ ఆనందగిరిసంజ్ఞయా వ్యజనీతి కేచిత్. వసంతతిలకమ్. ౮. అథ తథా అవతీర్ణస్య విధేః పురంధ్రీ కుటుంబినీ సా ప్రసిద్ధా సరస్వతీ ప్రాదురభూత్. కాకాక్షిగోళకన్యాయేనాభూత్పద ముభయత్ర సంబంధ్యతే. యస్యా స్సంజ్ఞా ఉభయభారతీత్యభూత్. ఖలు ప్రసిద్ధం. వస్తువృత్త్యాஉపి సా సర

ఖలు వస్తువృత్త్యా లోకో ఽపి తాం వక్తి సరస్వతీతి. ౯. పురా కిలా
ధ్యైషత ధాతు రంతికే సర్వజ్ఞకల్పా మునయో నిజంనిజమ్, వేదం తదా
దుర్వసనో ఽతికోపనో వేదా నధీయన్ క్వచి దస్ఖల త్స్వరే ౧౦. తదా
జహాసేందుముఖీ సరస్వతీ యదంగ వర్ణోద్భవశబ్దసంతతిః చుకోప త
స్యై స దహనానుకారిణా నిరైక్షతాక్ష్ణా ముని రుగ్రశాసనః. ౧౧. శశా
ప తాం దుర్వినయే ఽవనీతలే జాయస్వ మర్త్యేష్వబిభత్సరస్వతీ,
ప్రసాదయామాస నిసర్గకోపనం తత్పాదమూలే పతితా విషా
దినీ. ౧౨. దృష్ట్వా విషణ్ణాం మునయ స్సరస్వతీం ప్రసాదయాం
చక్రు రిమం త మాదరాత్, కృతాపరాధాం భగవన్ క్షమస్వ
తాం పితేవ పుత్రం విహితాగసం మునే ౧౩. ప్రసాదితో ఽభూ

స్వతీ; లోకో ఽపి తాం సరస్వతీ త్యేవ వదతి. * జ తో జ గౌ గో విషమే సమే స్యా త్తౌ జ్గౌ గ ఏషా విపరీతపూర్వా ౯ సరస్వత్యవతరణే నిమిత్త మాహ — పురా పూర్వం కిల ధాతు రంతికే బ్రహ్మణ స్సమీపే సర్వజ్ఞకల్పా ఈషదూనసర్వజ్ఞా మునయ స్స్వీయం స్వీయం వేద మధ్యైషత పఠితవంత స్తదా ఽతికోపనో దుర్వసనో దుర్వాసాముని ర్వేదాన్ పఠన్ క్వచి త్స్వరే ఽస్ఖలత్ స్ఖలనం ప్రాప. ఉప. ౧౦. తదా తస్మిన్ కాలే చంద్రవన్ముఖం యస్యా స్సా సరస్వతీ జహాస హసితవతీ. యతో యదంగ వర్ణోద్భవశబ్దసంతతిః అర్ణేభ్యః వర్ణేభ్య ఉద్భవ ఉత్పత్తి ర్యస్యా స్సా చాసౌ శబ్దసంతతి ర్యస్యా అంగం తస్యై హాస్యం కృతవత్యై సరస్వత్యై చుకోప కోపం కృతవాన్. తన్ముద్రామేవ దర్శయతి దహనం వహ్ని మనుకరోతీతి దహనానుకారి తేనాక్ష్ణా నేత్రేణోగ్రశాసనో ముని ర్నిరైక్షత దృష్టవాన్ వంశస్థం వృత్తం. ౧౧. తతః కిం కృతవా నిత్యాకాంక్షాయా మాహ — తాం శశాపేతి. శాప మేవ దర్శయతి. హేదుర్వినయే భూతలే మర్త్యేషు మనుష్యేషు జాయస్వ జన్మ లభస్వ. ఏవం శప్తా సరస్వతీ అబిభత్ భయం ప్రాప భీతా చ సతీ విషాదినీ తత్ప్రసాదోపాయాభావచింతనేన చేతో భయవతీ తస్య దుర్వాససః పాదస్య మూలే సమీపే పతితా నిసర్గా త్స్వభావా దేవ కోపనశీలం మునిం ప్రసాదయామాస తత్ప్రసన్నతార్థం యత్నం కృతవతీత్యర్థః. ఉప. ౧౨. అథ మునయః ఖిన్నాం సరస్వతీం దృష్ట్వా త మిమం దుర్వాససం ఆదరాత్ప్రసాదయామాసుః. హేమునే విహితాపరాధం పుత్రం పితా యథా క్షమతే, తథా హేభగవన్ కృతాపరాధాం తాం సరస్వతీం క్షమస్వ. ౧౩. అథ సరస్వత్యా మునీంద్రైశ్చ ప్రసాదితః సంప్రసన్నో దుర్వాసాః శాపస్య మోక్షం దదౌ.

దథ సంప్రసన్నో వాణ్యా మునీంద్రై రపి శాపమోక్షమ్, దదౌ యదా మానుషశంకరస్య సందర్శనం స్యా ద్భవితాస్య మర్త్యా ౧౪ సా శోణ తీరే ౽జని విప్రకన్యా సర్వార్థజిత్సర్వగుణోపపన్నా, యస్యా బభూవు స్సహజా శ్చ విద్యా శ్శిరోగతం కే పరిహర్తు మీశాః ౧౫ సర్వాణి శాస్త్రాణి షడంగవేదాన్ కావ్యాదికాన్ వేత్తి పరం చ సర్వమ్, త న్నాస్తి నో వేత్తి య దత్ర బాలా తస్మా దభూ చ్చిత్రపదం జనానామ్.
౧౬ సా విశ్వరూపం గుణినం గుణజ్ఞా మనోభిరామం ద్విజపుంగవేభ్యః, శుశ్రావ తాం చాపి స విశ్వరూప స్తస్మా త్తయో ర్దర్శనలాలసా ౽భూత్.
౧౭ అన్యోన్యసందర్శనలాలసౌ తౌ చింతాప్రకర్షా దధిగమ్య నిద్రామ్, అవాప్య సందర్శనభాషణాని పునః ప్రబుద్ధౌ విరహాగ్నితప్తౌ ౧౮ దిదృ

కిం తదితి తత్రాహ — యదా మానుషశంకరస్య శంకరాచార్యరూపేణావతీర్ణస్య సమ్యక్ సాక్ష్యపూర్వకం దర్శనం స్యా త్తదా ౽మర్త్యా భవిష్యసీత్యర్థః విపరీతపూర్వా వృత్తమ్. ౧౪ సా సరస్వతీ శోణాఖ్యనదస్య తీరే విప్రస్య విష్ణుమిత్రసంజ్ఞకస్య కన్యా ౽జని. తాం విశినష్టి — సర్వా నర్థా న్వేత్తీతి సర్వార్థవి త్సాచాసౌ సర్వైర్గుణై రుపపన్నా యుక్తాచ. భిన్నం వా పదం యస్యాః పున ర్విద్యా ఋగ్యజుస్సామాథర్వసంజ్ఞా శ్చత్వారో వేదాః,శిక్షా కల్పో వ్యాకరణం ఛందో జ్యోతిషం నిరుక్తి రితి షడంగాని,మీమాంసా ధర్మశాస్త్రం న్యాయః పురాణ మితి చతుర్దశ. సహజా స్సహోత్పన్నా బభూవుః. యస్యా శ్శిరోగతం శిరసి స్థితం పరిహర్తుం కే సమర్థా? న కే ౽పి దుర్వాసాదయ ఇత్యర్థః. ఉపజాతివృత్తమ్ ౧౫.సర్వాణి సాంఖ్యపాతంజల వైశేషిక న్యాయ మీమాంసా వేదాంతాఖ్యాని శాస్త్రాణి వ్యాకరణాదీని షడంగాని ఋగాదీ న్వేదాన్ కావ్యనాటకాదీన్ పర మన్యచ్చ సర్వం వేత్తి. కిం బహునా? అత్ర జగతి త న్నాస్తి య ద్బాలా సరస్వతీ న జానాతి. యస్మా దేవం, తస్మా త్సా బాలా ౽త్ర లోకే జనానా మాశ్చర్యాశ్రయభూతా అభూత్. ఇంద్రవజ్రా ౧౬. ఏవం సరస్వత్యాః ప్రాదుర్భావ ముపవర్ణ్య, తస్యా వివాహం వక్తు ముపక్రమతే.—సా గుణజ్ఞా సరస్వతీ విశ్వరూపం మండనాపరనామధేయం గుణినం మనోభిరామం ద్విజశ్రేష్ఠేభ్య శ్శ్రుతవతీ స గుణజ్ఞో విశ్వరూప స్తా మపి గుణవతీం సరస్వతీం మనోభిరామాం ద్విజపుంగవేభ్య శ్శ్రుతవాన్. తస్మా త్తయో ర్మండనసరస్వత్యో ర్దర్శనలాలసా జాతా. ఉపేంద్రవజ్రా వృత్తం. ౧౭. ఏవంభూతయో స్తయో శ్చింతనప్రకర్షా ల్లబ్ధస్వాప్నికసందర్శనాదికయోః ప్రబోధకాలే విరహాగ్నిసంతాపో జాత ఇత్యాహ — అన్యోన్యేతి. ౧౮. ద్రష్టు మిచ్ఛమానా

క్షమాణా వపి నేక్షమాణా వన్యోన్యవార్తాహృతమానసౌ తౌ, య థోచితాహారవిహారహీనౌ తనౌ తనుత్వం స్మరణా దుపేతౌ ౧౯. దృష్ట్వా తదీయౌ పితరౌ కదాచి దపృచ్ఛతాం తౌ పరికర్శితాంగౌ, వపుః కృశం తే మనసో౽ప్యగర్వో న వ్యాధి మీక్షే న చ హేతు మన్యమ్ ౨౦ ఇష్టస్య హానే రనభీష్టయోగా ద్భవంతి దుఃఖాని శరీర భాజామ్, వీక్ష్యే న తౌ ద్వా వపి వీక్షమాణో వినా నిదానం న హి కార్యజన్మ ౨౧ న తే౽త్యగా దుద్వహనస్య కాలః పరావమానో న చ నిః స్వతా వా, కుటుంబభారో మయి దుస్సహో౽యం కుమార వృత్తే స్తవ కా౽త్ర పీడా ౨౨ సమ్మూఢభావః పరితాపహేతుః పరా జితిర్వా తవ తన్నిదానమ్, విద్వత్సు విస్పష్టతయా౽గ్రపారా త్సుదుర్గ మార్గా దపి తర్కవిద్భిః ౨౩ ఆజన్మనో విహితకర్మనిషేవణం తే

వపి నేక్షమాణౌ స్వాప్నికయా అన్యోన్యవార్తయా హృతమానసౌ యథోచితాహార విహారరహితౌ పరస్పరస్మరణా చ్ఛరీరే సూక్ష్మతా మవాపతుః. ౧౯. కదాచి త్తదీయౌ పితరౌ పరికర్శితశరీరౌ తౌ దృష్ట్వా పృష్టవంతౌ కిం త దితి తత్రాహ —శరీరం తే కృశం మనస శ్చాగర్వ స్తదేత త్కింనిమిత్తమ్? అహం తు రోగం వా అన్య ద్వైతన్ని మిత్తం నేక్షే. ౨౦ న చ హేతు మన్య మిత్యుక్తం వివృణోతి ఇష్టవియోగా దనిష్ట సంయోగాద్వా దేహవతాం దుఃఖాని భవంతి తౌ ద్వా వపి వీక్షమాణో విచార్య మాణో౽హం న వీక్షే. తర్హి నిదానం వినై వైత త్స్యాదితిచే త్తత్రాహ:—నిదానం కారణం వినా హి ప్రసిద్ధం కార్యస్య జన్మ న భవతి తస్మాన్మద్దృశ్య మేతన్నిదానం వక్తవ్య మిత్యర్థః ఆఖ్యానకీవృత్తం. ౨౧. నిదానాంతరాణ్యపి న సంతీత్యాహ—తవ వివాహస్య కాలో౽పి నైవాతిక్రాంతః పరేభ్యో౽వమానో౽పి తవ నాస్తి. నిర్ధనతా౽పి తే న భవతి. కించ కుటుంబదుస్సహో భారో౽పి మయి వర్తతే౽త స్తవాత్ర లోకే కా పీడా న కాపీత్యర్థః. ఉపేంద్రవజ్రావృత్తం ౨౨. కించ సంతాప హేతు ర్మూఢభావో౽పి తవ నాస్తి. తథా సంతాపస్య కారణం పరాజయో౽పి తవ నాస్తి. తత్ర హేతుః విద్వత్సు తర్కవిద్భి రపి సుదుర్గమో౽ర్థో యస్య తస్మాత్. సుదుర్జయార్థా దితి క్వచిత్పాఠః. తథాభూతా ద్విస్పష్టతయా౽గ్రే పాఠా ద్ధేతో ర్శ్రేష్ఠపాఠాదితి వా. ప్రసాదాదితి క్వచి త్పాఠః ౨౩. కించ, జన్మప్రభృతి తవ వేదవిహితస్య కర్మణః సమ్యక్సేవనమస్తి విహితా దన్యస్య కర్మణ స్సేవాతు స్వప్నే౽పి తవ నాస్తి.తస్మా న్నారకయాతనాభ్యో౽పి న త్వయా భేతవ్యం. తథా చ లోక

స్వప్నే ఽపి నా_స్తి విహితేతరకర్మసేవా, తస్మా న్న భేయ మపి నారక యాతనాభ్యః కిం తే ముఖం ప్రతిదినం గతశోభ మా_స్తే. ౨౪. నిర్బం ధతో బహుదినం ప్రతిపాద్యమానో వక్తుం కృపాభరయుతా విద మూచతు స్సు, నిర్బంధత _స్తవ వదామి మనోగతం మే వాచ్యం న వాచ్య మితి య ద్వితనోతి లజ్జామ్ ౨౫. శోణాఖ్యపున్నదతటే వసతో ద్విజస్య జన్యా శ్రుతి జ్గతవతీ ద్విజపుంగవేభ్యః, సర్వజ్ఞతాపద మను _త్తమరూపవేషాం తా ముద్వివక్షుతి మనో భగవ న్మదీయమ్. ౨౬ పు త్రేణ సో ఽతివినయం గదితో ఽన్వశా ద్ద్వా విప్రా వధూవరణకర్మణి సంప్రవీణౌ, తా వాపతు ర్ద్విజగృహం ద్విజసందిదృక్షూ దేశా నతీత్య బహుళా న్నిజకార్యసిద్ధ్యై ౨౭ భూభృన్నికేతనగత శ్శ్రుతవిశ్వ శాస్త్ర శ్శ్రీవిశ్వరూప ఇతి యః ప్రథితః పృథివ్యామ్, తత్పాదపద్మర జసే స్పృహయామి నిత్యం సాహాయ్య మత్ర యది తాత భవా న్విద దధ్యాత్ ౨౮ పుత్ర్యా వచః పిబతి కర్ణపుటేన తాతే శ్రీవిశ్వరూప

ద్వితయదుఃఖవినిర్ము_క్తస్య తే ముఖం శోభారహితం కిమా_స్తే ఽత్ర కింనిమి_త్త మిత్యర్థః - వసంతతిలకంవృత్తమ్ ౨౪ ఏవమవత్యాగ్రహా ద్బహుదిననిమి_త్తం వక్తుం కథ్యమానా స్నేహజన్యకృపాతిశయయుక్తౌ పితరౌ కర్మ మండనసరస్వత్యా విదం వక్ష్యమాణ మూ చతుః స్మ కిమిత్యపేక్షాయాం మాతా మండనవచనముదాహరతియ ద్వాచ్యం న వాచ్య మితి మే లజ్జాం విస్తారయతి తత్స్వమనసి స్థితం తవాత్యాగ్రహా ద్వదామి. ౨౫ తద్దర్శయతిశోణాఖ్యపున్నదస్య తటే వాసం కుర్వతో విష్ణుమిత్రాఖ్యస్య విప్రస్య కన్యా సర్వజ్ఞతాశ్రయభూతా అను_త్తమరూపవేషవతీ విప్రవరేభ్యః శ్రవణం ప్రా_ప్తవతీ అతో హేభగవ న్మదీయం మన స్తా ముద్వోఢు మిచ్ఛతి. ఏవ మతివినయం యథాభవతి _స్తథా పుత్రేణ కథితః - స హిమమిత్రో వధూవరణ కర్మణ్యతికుశలౌ ద్వౌ విప్రౌ అన్వశా త్ప్రేషితవాన్ వధూవరణకర్మణ్యాజ్ఞ_ప్తౌ నితివా తౌ నిజకార్య సిద్ధ్యర్థం విష్ణుమిత్ర దర్శనేచ్ఛా బహుళాన్ దేశా నుల్లంఘ్య విష్ణుమిత్రగేహ మవాపతుః ౨౭ అథోభ యభారతీవాక్య ముదాహరతి, రాజస్థాననివాసీ శ్రుతాఖిలశాస్త్రో యో విశ్వరూప ఇతి భూమౌ ప్రఖ్యాత _స్తస్య చరణరజసే స్పృహాం కరోమి స్పృహే రీప్సిత మితి సంప్ర దానం. హేతాత యద్యప్యత్ర తత్పాదపద్మరజఃప్రా_ప్తౌ భవాన్ సాహాయ్యం విదధ్యా _త్తర్హి స్పృహా సఫలా స్యాదిత్యర్థః ౨౮ ఏవం పుత్ర్యా వచనం తాతే కర్ణపుటేన పిబతి సతి ద్విజానాం గురుణా విశ్వరూపపిత్రా హిమమిత్రేణ సుతస్యోత్కృష్ట వివాహ

గురుణా గురుణా ద్విజానామ్, ఆజగ్మతు స్సువసనౌ విశదాభయష్టీ సంప్రేషితౌ సుతవరోద్వహనక్రియార్థై ౨౯. తౌ వర్చ్స్య స ద్విజవరౌ విహితోపచారై రాయాసకారణ మథో శనకై రపృచ్ఛత్, శ్రీవిశ్వరూపగురువాక్యత ఆగతౌ స్వ ఇత్యూచతు ర్వరణకర్మణి కన్యకాయాః ౩౦. సంప్రేషితౌ శ్రుతవయఃకులవృత్తధర్మై స్సాధారణీం శ్రుతవతా స్వసుతస్య తేన, యాచావహే తవ సుతాం ద్విజ తస్య హేతో రన్యోన్యసంఘటన మేతు మణిద్వయం తత్ ౩౧ మహ్యం తదుక్త మభిరోచత ఏవ విప్రౌ పృష్ట్వా వధూం మమ పునః కరవాణి నిత్యమ్, కన్యాప్రదాన మిద మాపతతే వధూషు నోచె దమూ ర్వ్యసన సక్తిషు పీడయేయుః ౩౨ భార్యా మపృచ్ఛ దథ కిం కరవావ భద్రే విప్రౌ వరీతుమనసౌ ఖలు రాజగేహాత్, ఏతాం సుతాం సుతనిభా తవ యా ఽస్తి కన్యా బ్రూహి త్వమేక మనుమాయ పున ర్న వాచ్యమ్.

క్రియార్థం సంప్రేషితౌ విశదాభాయుక్తయష్టిద్వయయుక్తౌ సువస్త్రౌ ద్వౌ బ్రాహ్మణా వాజగ్మతుః ౨౯ స విష్ణుమిత్ర స్తౌ విప్రవరౌ విహితోపచారై స్సంపూజ్యానంతరం శనై రాగమనకారణం పృష్టవాన్ శ్రీవిశ్వరూపస్య పితుర్వాక్యా త్కన్యయా వరణకార్థ మాగమనం కృతవంతా విత్యూచతుః ౩౦. శ్రుతేన శాస్త్రశ్రవణేన కులేన వృత్తే ర్వృత్తిభి శ్చరితై ర్వా ధర్మై శ్చ స్వసుతస్య సాధారణీం సమానాం తవ సుతాం శ్రుతవతా తేన శ్రీవిశ్వరూపగురుణా తస్య శ్రీవిశ్వరూపస్య హేతో స్తవ సుతాం యాచావహే హేద్విజ హిమమిత్రముఖేనైవ యాచ్ఞాం కరవావ తస్మా న్మణిద్వయమ న్యోన్యసంఘటనం పరస్పరబంధ మేతు ప్రాప్నోతు తస్య హేతో రిత్యస్య తస్మా త్కారణాదితివా ఽర్థః నిమిత్తపర్యాయ ప్రయోగే సర్వాసాం ప్రాయదర్శన మితి వచనాత్ షష్ఠీ. ౩౧ ఏవముక్తో విష్ణుమిత్ర ఉవాచ - హేవిప్రౌ యద్యపి తేన హిమమిత్రేణోక్తం మహ్యం రోచత ఏవ తథాఽపి నిజవధూం పృష్ట్వా తదుక్తం కరవాణి యస్మా దిదం కన్యాప్రదానం వధ్వధీన మేవ నిత్యం భవతి నోచే త్తదనుమత్యభావే వ్యసనప్రాప్తిషు కన్యాయా దుఃఖప్రాప్తిషు అమూర్వధ్వః పీడయేయు రిత్యర్థః. ౩౨ అథానంతరం భార్యాం పృష్టవాన్ హేభద్రే తవ పుత్రతుల్యా కన్యా ఽస్తి వరీతు కామౌ ఖలు రాజగేహా దేతా వాగతౌ ఏతయో రాగమనం భద్రంకర మితి సంబోధనాశయః తత్ర కింకరవావ కిం దేయా నదేయా వా తస్మాత్త్వంపక్షద్వయ ఏకమనుమాయ సమ్యక్ జ్ఞాత్వా బ్రూహి యతో దేయేత్యుక్త్వా సేతి త్వదుక్తౌ

౩౩, దూరే స్థితి శ్శ్రుతవయః కులవిత్తజాతం న జ్ఞాయతే తదపి కిం ప్రవదామి తుభ్యమ్, విత్తాన్వితాయ కులవృత్తసమన్వితాయ దేయా సుతేతి విదితం శ్రుతిలోకయోశ్చ ౩౪ నైవం నియంతు మనఘే తవ శక్య మేత త్తాం రుక్మిణీం యదుకులాయ కుశస్థలీశే ప్రాదాత్స భీష్మకసుతః ఖలు కుండినేశ స్తీర్థాపదేశ మటతే త్వపరీక్షితాయ. ౩౫. కిం కేన సంగత మిదం సతి మావిచార్యో యో వైదికీం సరణి మప్రహతాం ప్రయత్నాత్ ప్రాతిష్ఠయ త్సుగతదుర్జయనిర్జయేన శిష్యం య మేన మశిష త్స చ భట్టపాదః ౩౬ కిం వర్ణ్యతే సుదతి యో భవితా వరో నో విద్యాధనం ద్విజవరస్య న బాహ్యవిత్తమ్, యా ఽన్యేతి

దేయేతి పునర్నవక్తవ్యం సకృత్కన్యా ప్రదీయత ఇత్యాదిస్మృతేః ౩౩. ఏవం పృష్టా విష్ణుమిత్రభార్యోవాచ - ప్రథమం స్థితి ర్దూరే తథా యచ్చ జ్ఞాతవ్యం శ్రుతవయఃకులవృత్తజాతం తదపి న జ్ఞాయతే అత స్తుభ్యమహం కిం ప్రవదామి విత్తయుక్తాయ కులేనవృత్తేనాధీతేన శీలేన వృత్త్యా చ సమన్వితాయ కన్యా ప్రదేయా ఇతి తు. * కులం చ శీలం చ వయ శ్చ రూపం విద్యా చ విత్తం చ సనాథతా చ, ఏతాన్ గుణాన్ సప్త పరీక్ష్య దేయా కన్యా బుధై శ్శేష మచింతనీయ మిత్యాది స్మృతిమూలభూతశ్రుతౌలోకే చ విదిత మేవేత్యర్థః. ౩౪ ఏవ ముక్తో విష్ణుమిత్ర ఆహ:—హే ఽనఘే తవైత న్నైవం నియంతుం శక్యం యతో యదుగోత్రాయ కుశస్థలీం ద్వారకా మీష్టే ఇతి కుశస్థలీట్ తస్మై తీర్థవ్యాజం యథాస్యాత్తథాఽటతే అపరీక్షితాయ చ శ్రీకృష్ణాయ తాం ప్రసిద్ధాం రుక్మిణీం కుండినాఖ్యనగరేశో భీష్మేశాభిధో నృపః ప్రాదాత్ ఖలు ప్రసిద్ధం తథా చ లోకప్రసిద్ధాయాప్యపరీక్షితాయ సుతా న దేయేత్యేత న్నియన్తుం న శక్య మిత్యర్థః. ౩౫. నను శ్రీకృష్ణస్య పరమేశ్వరత్వేన ప్రఖ్యాతత్వా దస్య తు మనుష్యత్వేన ఏకత్వా త్కిం కేన సంగత మిత్యాశంక్యాహ —హేసతి కింకేన సంగత మితి విచారం మాకురు యతో య మప్యతి ప్రసిద్ధభట్టపాదముఖ్యశిష్యత్వేన ప్రసిద్ధ ఇత్యాహ - యస్సుగతానాం మధ్యే యే దుర్జయా స్తేషాం నిర్జయేన వైదికీం సరణిం సమగ్రాం ప్రయత్నా త్ప్రతిక్షణస్థాపితవాన్ సఅతిప్రఖ్యాతో భట్టపాదో య మేనం విశ్వరూపం శిక్షితుం యోగ్యం శిక్షితవాన్. ౩౬. యో విశ్వరూపో నో ఽస్మాకంవరః కన్యార్థం వరణీయో భవితా భవిష్యతి స హేసుదతి కింవర్ణ్యతే వర్ణయితు మశక్య ఇత్యర్థః విద్యావతో విశ్వరూపస్యోత్కృష్టత్వబోధనార్థం విద్యోత్కర్షం నిరూపయతి యతో ద్విజశ్రేష్ఠస్య విద్యైవ ధనం

సంతత మనంతదిగంతభాజం యాం రాజచోరవనితా న చ హర్తు
మీశాః. ౩౭ యదర్జనావన పరివ్యయగాని తాని విత్తాని చిత్త మని
శం పరిఖేదయంతి, చౌరా న్నృపా త్స్వజనత శ్చ భయం జనానాం
శర్మేతి జాతు న గుణః ఖలు బాలిశస్య ౩౮ కేచి ద్ధనం నిదధతే భువి
నోపభోగం కుర్వంతి లోభవశగా న విదంతి కేచిత్, అన్యేన గోపిత మ
థాన్యజనా హరంతి త చ్చే న్నదీపరిసరే జల మేవ హర్తృ ౩౯ సర్వా
త్మనా దుహితరో న గృహే విధేయా స్తా శ్చే త్పురా పరిణయా ద్రజ
ఉద్గతం స్యాత్, పశ్యేయు రాత్మపితరౌ బత పాతయంతి దుఃఖేషు
ఘోరనరకేష్వితి ధర్మశాస్త్రమ్ ౪౦ మా భూ దయం మమ సుతా క
లహాయ కుమారీం పృచ్ఛావ సా వదతి యం భవితా వరో ఽస్యాః,
ఏవం విధాయ సమయం పితరౌ కుమార్యా అభ్యాశ మీయతు
రితో గదితేష్టకార్యౌ ౪౧. శ్రీవిశ్వరూపగురుణా ప్రహితౌ ద్విజాతౌ

నతు బాహ్యవిత్తం యా విద్యా దిగంతం భజతీతి దిగంతభాక్ తం సంతతం నిరంత
రం అస్త్వితి యాం చ రాజచోరవనితా హర్తుం న సమర్థాః. ౩౭. హే వధు అర్జన
పాలన పరివ్యయ గోచరీభూతాని లోకప్రసిద్ధాని విత్తాని చిత్తం పరిఖేదయంతి ఖలు
ప్రసిద్ధం యతో లౌకికవిత్తానాం చోరాదిభ్యో భయ మతో బాలిశస్య విద్యాహీనస్య
మూర్ఖస్య సుఖసంజ్ఞకో గుణః కదా ఽపి నాస్తి. ౩౮. కించ కేచి ల్లోభవశవర్తినో
ధనం భూమౌ స్థాపయంతి నతూపభోగం కుర్వంతి కేచిత్తు భూమౌ స్థాపితం ధనం
భోగేచ్ఛాకాలే నైవ లభంతే కించ అన్యేన గోపితం అన్యజనా హరంతి తద్ధనం నద్యాః
పరిసరే తీరే గోపితం చే త్తర్హి జల మేవ హర్తృ తథా చానేక దుఃఖసంమిశ్ర
బాహ్యవిత్తం తతో ఽపేక్షయా విద్యాధనవత్త్వ మేవ శ్రేష్ఠ మితి భావః ౩౯. కించ
సర్వాత్మనా సర్వప్రకారేణ దుహితరో గృహే నైవ స్థాపనీయాః విపక్షే దోష
మాహ —తా దుహితరో వివాహాత్పూర్వం స్వస్మా దుద్గతం రజః పశ్యేయు శ్చే
త్తదా దుఃఖేషు ఘోరనరకేషు స్వపితరౌ పాతయంతీతి ధర్మశాస్త్రం తథా చోక్తమ్.
* పితుర్గృహే తు యా కన్యా రజః పశ్యే దసంస్కృతా, భ్రూణహా తత్పితా
జ్ఞేయో వృషలీ సా చ కన్యకేతి. ౪౦. మా భూ దయం కలహః కుమారీం పృచ్ఛావః
సా మమసుతా యం వదతి స తస్యా వరో భవిష్యతి ఏవం సంకేతం విధాయ పితరౌ
తస్మాత్ స్థానా త్కుమార్యాః సమీప మీయతుః జగ్మతుః గదితం కథితమిష్టకార్యం
యాభ్యాం తౌ. ౪౧. గత్వా యదుక్తవంతౌ తద్దర్శయతి శ్రీవిశ్వరూపగురుణా హిమ

కన్యార్థినా సుతను కింకరవాప వాచ్యమ్, తస్యాః ప్రమోదనిచయో
న మమౌ శరీరే రోమాంచపూరమిషతో బహి రుజ్జగామ. ౮౧ తేనైవ
సా ప్రతివచః ప్రదదౌ పితృభ్యాం తేనైవ తా వపి తయో ర్యుగ
ళాయ సత్యమ్, ఆదాయ విప్ర మపరం పితృగేహతో ఒస్యా స్తౌ
జగ్మతు ర్ద్విజవరౌ స్వనికేతనాయ ౮౨ అస్మా చ్చతుర్దశదినే భవితా
దశమ్యాం జామిత్రభాదిశుభయోగయుతో ముహూర్తః, ఏవం
విలిఖ్య గణితాదిషు కౌశలాస్యా వ్యాఖ్యాపరాయ దిశతి స్మ సరస్వతీ
సా ౮౩, తౌ హృష్టపుష్టమనసౌ విహితేష్టకార్యౌ శ్రీవిశ్వరూపగురు
ముత్తమ మైక్షిషాతామ్, సిద్ధం సమీహిత మితి ప్రథితానుభావో
దృష్ట్వైవ తన్ముఖ మసౌ వస నిశ్చికాయ ౮౪. అన్య త్స్వహ స్తగతపత్ర
మదాపి పత్రం దృష్ట్వా జహాస సుఖవారినిధౌ మమజ్జ, విప్రా న్యథోచిత
మపూపుజ దాగతాం స్తా న్న త్వాం శుకాదిభి రయం బహువిత్తల

మిత్రేణ కన్యార్థినా ద్వౌ విప్రౌ ప్రేషితౌ హేసుతను సుదేహే కింకరవాప వాచ్యం
యదావాభ్యాం కర్తవ్యం తత్త్వయైవ వక్తవ్య మిత్యర్థః-ఏవం స్వేష్టం శ్రుతవత్యా
స్తస్యా శ్శరీరే ప్రమోద సముదాయో నమమౌ కింతు రోమాంచవ్యాజేన బహి రుజ్జ
గామ ౮౧. తేనైవ రోమాంచమిషేణ బహిరుద్గతేన ప్రమోదనిచయేన సా ఉభయ
భారతీ పిత్రే మాత్రే చ ప్రత్యుత్తరం ప్రదదౌ పితరా వపి తేనైవ రోమాంచమిషే
ణోద్గతేన ప్రమోదనిచయేన తయో ర్విప్రయో ర్యుగళాయ సత్యం ప్రత్యుత్తరం
దదతు రితి విపరిణామేన సంబంధ స్తదనంతర మస్యాః పితృగేహా దన్యం విప్ర
మాదాయ తౌ ద్విజవరౌ స్వగృహాయ జగ్మతుః. ౮౨ గణితాదిషు కుశల మేవ
కౌశల మాస్యం ముఖం యస్యాః సా సరస్వతీ అస్మా ద్వర్తమానదినా చ్చతుర్దశదినే
దశమ్యాం తిథౌ జామిత్రనక్షత్రం లగ్ననక్షత్రా చ్చతుర్దశ మాదిపదా చ్చంద్రా
ల్లగ్నతో వా సప్తమం స్థానం గృహ్యతే తస్మిన్ శుభానాం చంద్రాదీనాం యోగ
స్తేన యుక్తో ముహూర్తో భవిష్యతీత్యేవం విలిఖ్య వ్యాఖ్యాపరాయ లగ్నపత్ర
వ్యాఖ్యానకర్త్రే స్వబ్రాహ్మణాయ దిశతి స్మ ఉపదిదేశ ౮౩. విహితేష్టకార్యౌ హృష్టపు
ష్టమనసౌ తౌ విప్రౌ వుత్తమం విశ్వరూపగురుం దృష్టవంతౌ అథానంతరం ప్రథితః
ప్రఖ్యాతో ఒనుభావః ప్రభావో యస్య స విశ్వరూపగురు స్తయో ర్ముఖం దృష్ట్వై
వ సమీహిత మభిలషితం సిద్ధ మితి నిశ్చయం కృతవాన్. ౮౪. అన్యో ద్వాభ్యాం
ఇతరో విష్ణుమిత్రప్రేషితో బ్రాహ్మణః స్వహస్తే స్థితం పత్రం దత్తవాన్ హిమమిత్రః

భ్యైః ౪౬. పిత్రా౽నుశిష్టవసుధాసురసంహితేన విజ్ఞాపిత స్సుఖమ వాప స విశ్వరూపః, కార్యాణ్యథాహ పృథగాత్మజనాన్ సమేతాన్ బంధుప్రియగ పరిణయోచితసాధనాయ ౪౭ నూహూర్తికై ర్బహుభి రేత్య ముహూర్తకాలే సందర్శితే ద్విజవరై ర్బహువిద్భి రిష్టైః, మాంగల్యవస్తుసహితో౽ఖిలభూషణాఢ్య స్స ప్రాప దక్షతతనుః ప్రథుశోణ తీరమ్ ౪౮ శోణస్య తీర ముపయాత ముపాశ్రుణో త్సజామాతరం బహువిధం కిల విష్ణుమిత్రః, ప్రత్యుజ్జగామ ముముదే ప్రియదర్శనేన ప్రావీవిశ ద్గృహ మముం బహువాద్య ఘోషైః ౪౯. దత్వా౽౽సనం మృదువచ స్సముదీర్య తస్మై పాద్యం దదౌ సమధుపర్క మనర్ఘ్యపాత్రే, అర్ఘ్యం దదా వహ మియం తనయా గృహా స్తే గావో హిరణ్య మఖిలం భవదీయ మూచే. ౫౦ అస్మాక మద్య పవితం కుల మాదృతా స్మన స్సందర్శనం పరిణయవ్యపదేశతో౽భూత్, నో చే ద్భవా న్బహు విదగ్రసరగ క్వచాహం భద్రేణ భద్ర ముపయాతి పుమా న్విపాకాత్

పత్రం-దృష్ట్వా జహాస సుఖసముద్రే మమజ్జ ఆగతాం స్తాన్ విప్రాన్ నత్వా౽యం హిమమిత్రో బహువిత్తలభ్యైః వస్త్రాదిభి ర్యథాయోగ్యం పూజితాన్. ౪౬. అనుశిక్షిత బ్రాహ్మణ కథితేన పిత్రా హిమమిత్రేణ ప్రబోధితో విశ్వరూప స్సుఖ మవాపాథానం తరం వివాహే యదుచితం తస్య సాధనాయ సమేతాన్ సమాగతా న్బంధుప్రియో విశ్వరూపః కార్యాణ్యవశ్యక ర్తవ్యాని పృథక్ పృథక్ యథాయోగ్యం ప్రాహ. ౪౭. ముహూర్తశాస్త్రవిద్భి ర్బహుష్టై ర్బహుభి రిష్టై ర్ద్విజవరై రాగత్య సందృశ్యితే మూహూర్తకాలే మాంగల్యవస్తుయుత స్సకలభూషణసంపన్నో౽వికల దేహో విశ్వరూపో విశాలం శోణతీరం ప్రాప్తవాన్. ౪౮. శోణతీర ముపాగతం బహుప్రకారయుక్తం జామాతరం సవిష్ణుమిత్ర ఉపాశ్రుణోత్ శ్రుత్వా చ ప్రత్యుజ్జగామ ప్రియదర్శనేన మోదం చ ప్రాప-తతో౽ముం జామాతరం బహువాద్య ఘోషై ర్గృహం ప్రవేశితవాన్. ౪౯. ఆసనం దత్వా కోమలం వచన ముదీర్య తస్మై విశ్వరూపాయ పాద్యం దదౌ మధుపర్కసహిత మర్ఘ్యం చామూల్యపాత్రే దదౌ అహ మియం తనయా తే గృహా గావో హిరణ్య మఖిలం భవదీయ మిత్యుక్తవాన్. ౫౦. అద్యాస్మాకం కులం పవిత్రితం వయం చాదృతాః స్మ వివాహవ్యాజా త్సందర్శనం జాతం నోచే ద్బహుజ్ఞాగ్రణీ ర్భవాన్ క్వాహం చ క్వ తథా౽పి పుణ్య

౫౧ యద్యద్గృహే ఽత్ర భగవన్నిహ రోచతే తే తత్తన్నివేద్య మఖిలం భవదీయ మేతత్, వక్ష్యామి సర్వ మభిలాషపదం త్వదీయం యుక్తం హి సంతత ముపాసిత వృద్ధపూగే. ౫౨ ఏవం మిథః పరినిగద్య విశేషమృద్వ్యా వాచా యుతౌ ముద మవాపతు రుత్తమాన్తౌ, అన్యే చ సంముముదిరే ప్రియసత్కథాభి స్స్వేచ్ఛావిహారహసనై రుభయే విధేయాః ౫౩. కన్యావరౌ ప్రకృతిసిద్ధసురూపవేషౌ దృష్ట్వోభయే ఽపి పరికర్మ విలంబమానాః, చక్రు ర్విధేయ మితి కర్తు మనీశ్వరా స్తే శోభావిశేష మపి మంగళవాసరే ఽస్మిన్ ౫౪ ఏతత్ప్రభా ప్రతిహతాత్మ విభూతిభావా దాకల్పజాత మప నాతిశయం వితేనే, లోకప్రసిద్ధ మనుసృత్య విధేయబుధ్యా భూషాం వృథు స్తదుభయే న విశేష బుధ్యా ౫౫ మౌహూర్తికా బహువిదో ఽపి ముహూర్తకాల మప్రాప్తు రక్షతధియం కిల తాం సఖీభిః, పశ్చా త్తదుక్తశుభయోగ

కర్మణాం కల్యాణం విపాకాత్ పుమా నుపయాతి. ౫౧. కింబహునా యద్యత్ర గృహే హే భగవన్ తవాభిరోచతే తత్తదేతత్ అఖిలం భవదీయం నివేద్యం నైవేద్య మేవ ముక్తవంతం విష్ణుమిత్రం హిమమిత్ర ఉవాచ సర్వం త్వదీయ మేవ మమాపి య దభిలాషాస్పదం భవిష్యతి త ద్వక్ష్యామి భవతా త్వహ మిత్యాదినా యదుక్తం తత్ నిరంతర ముపాసితా వృద్ధసమూహా యేన తస్మిన్ త్వయి యుక్త మే వేత్యర్థః ౫౨ విశేషేణ కోమలయా వాచా యుక్తౌ తౌ విష్ణుమిత్రహిమమిత్రౌ ఏవం పరస్పర ముక్త్వో త్తమా మ్ముదం ఆవాపతుః అన్యేచోభయే నియోజ్యాః ప్రియసత్కథాభిః స్వేచ్ఛావిహారహాసనై స్సమ్యక్ మోదం ప్రాపుః. ౫౩. స్వభావసిద్ధస్వరూపవేషౌ కన్యావరౌ దృష్ట్వా తద్దర్శనాసక్తచిత్తత్వా త్కర్తు మప్యసమర్థా అప్యవశ్యం విధేయ మితి కృత్వా పరికర్మ అంగసంస్కారం తథా ఽస్మి న్మంగళవాసరే శోభావిశేషం చ విలంబమానాః కృతవంత ఇత్యర్థః. ౫౪. ఆకల్పజాతభూషణ నిచయో ఽప్యతిశయం న కృతవాన్ — తత్ర హేతు రేతయోః కన్యావరయోః ప్రభయా కాంత్యా ప్రతిహత ఆత్మవిభూతిభావో యస్య తస్మాత్ నన్వేవం తర్హి కిమర్థం తావ దలంకృతవంత ఇతిచే త్తత్రాహ — లోకప్రసిద్ధి మనుసృత్యైవ దవశ్యం విధేయ మితి బుధ్యోభయే తయో ర్భూషాం వృథు రలంకారం చక్రు ర్నతు భూషణై రేతయోః కశ్చి ద్విశేషో భవిష్యతీతి బుధ్యా. ౫౫ బహుజ్ఞా అపి జ్యోతిర్విదో ముహూర్తకాల మక్షతధియం

యుతం శుభాంశే మౌహూర్తికా స్స్వమతితో జగృహు ర్ముహూ
ర్తమ్. ౫౬ జగ్రాహ పాణికమలం హిమమిత్రసూను శ్రీవిష్ణుమిత్ర
దుహితుః కరపల్లవేన, భేరీమృదంగపటహాధ్యయనాబ్జఘోషై ర్దిఙ్మండలే
సుపరిమూర్ఛతి దివ్యకాలే ౫౭ యం యం పదార్థ మభికామయతే
పుమా న్యస్తం తం ప్రదాయ సమతూతుషతాం తదీడ్యౌ, దేవద్రు
మా వివ మహాసుమనస్త్వయుక్తౌ సంభూషితౌ సదసి చేరతు రాత్త
లాభౌ ౫౮ ఆధాయ వహ్ని మథ తత్ర జుహావ సమ్య గ్గృహ్యోక్త
మార్గ మనుసృత్య స విశ్వరూపః, లాజాన్ జుహావచ వధూ ర్గ పరిజి
ఘ్రతి స్మ ధూమం ప్రదక్షిణ మథాకృత సో ఽపి చాగ్నిమ్ ౫౯ హో
మావసానపరితోషితవిప్రవర్యః ప్రస్థాపితాఖిలసమాగతబంధువర్గః, సం
రక్ష్య వహ్ని మనయా సమమగ్నిగేహే దీక్షాధరో దినచతుష్క-
ముపాస హృష్టః ౬౦ ప్రతిష్ఠమానే ఽయితే వరేస్మిన్నుపేత్యమా
తాపితరౌ వరాయాః, అభాషిషాతాం శృణుసావధానో బాలేవ

సఖీభిః క్రీడతీ ముభయథారతీం పృష్టవంతః పశ్చాత్తయోక్తే శుభయోగయుక్తే శుభ
గృహస్య నవాంశేమౌహూర్తికాః స్వబుద్ధితో ముహూర్తం జగృహుః. ౫౬. భేరీమృ
దంగపటహవేదాధ్యయనశఙ్ఖఘోషై ర్దిఙ్మణ్డలే సుపరిమూర్ఛతి సుష్ఠు వ్యాప్తే సతి హిమ
మిత్రసూనుర్విశ్వరూపో హస్తకిసలయేన శ్రీవిష్ణుమిత్రకన్యాయాః సరస్వత్యా హస్తక
మల ముక్తలక్షణే దివ్యకాలే జగ్రాహ. ౫౭ యో యః పుమాన్ యం యం పదార్థం
ప్రార్థయతే తస్మై తం తం పదార్థం ప్రదాయ తదీడ్యై తైః పురుషై స్తుత్యౌ తయోః
కన్యావరయో రీడ్యౌ పూజ్యౌ పితరౌ పితివా పరితోష మవాపతుః కల్పవృక్షా వివ
బృహదుదారతాయుక్తా వలంకృతౌ ప్రాప్తకామౌ సభాయాం చేరతుః ౫౮ అథానన్త
రం స్వగృహ్యసూత్రోక్తమార్గ మనుసృత్య విశ్వరూపోవహ్ని మాధాయ తత్ర సమ్యక్
హోమం కృతవాన్ చ పున ర్వధూ ర్లాజా న్భర్జితధాన్యాని జుహావ తద్ధూమం చ
జిఘ్రతిస్మాథ విశ్వరూపో ఽపి పశ్చా దగ్నిం ప్రదక్షిణం కృతవాన్ - అపి శబ్దా
దగ్రే ఽగ్నిం ప్రదక్షిణం కుర్వన్త్యా తయా సహ సో ఽపి తథా కృతవా నిత్యర్థః.
౫౯. హోమాంతే పరితోషితా విప్రశ్రేష్ఠా యేన ప్రస్థాపితా స్సర్వే సమాగతాశ్చ
బంధువర్గా యేన స విశ్వరూపో ఽనయా సరస్వత్యా సహదీక్షాధరో ఽగ్నిం సంరక్ష్య
హృష్టస్స న్నగ్నిగృహే దినచతుష్టయ ముపాస. ౬౦ అస్మిన్ విశ్వరూపే ప్రియే వరే
ప్రస్థానం కుర్వతి సతి వరాయాః కన్యాయా మాతా పితా చాగత్య ప్రోచతు స్సావధ

బాలా నతు వేత్తి కించిత్. ౬౧ బాలై రియం క్రీడతి కందుకాద్యై ర్జాతక్షుధా గేహ ముపైతి దుఃఖాత్, ఏకేతి బాలా గృహకర్మనోక్తా సంరక్షణీయా నిజపుత్రితుల్యా. ౬౨. బాలేయ మంగ వచనై ర్మృదుభి ర్విధేయా కార్యా న రూక్షనచనై ర్న కరోతి రుష్టా, కేచి న్మృదూక్తి వశగా విపరీతభావాః కేచి ద్విహాతు మనలం ప్రకృతిం జనో హి. ౬౩. కశ్చి ద్విజాతి రధిగమ్య కదాచి దేనా ముద్వీక్ష్య లక్షణ మవోచ దనిందితాత్మా, మానుష్యమాత్రజననం నిజదేవభావే త్యస్మా చ్చ వో వచన ముగ్ర మయోజ్య మస్యామ్ ౬౪ సర్వజ్ఞతా లక్షణ మస్తి పూర్ణ మేషా కదాచి ద్వదతోః కథాయామ్. తత్సాక్షిభావం వ్రజితా ఽప

థానో భూత్వా శృణు బాలా స్తనంధయా యథా కించి న్న జానాతి తథేయం బాలా సుకుమారాంగీ అస్మత్పుత్రీ న తు కించి జ్జానాతి - ఉపజాతివృత్తమ్. ౬౧. ఇయం కందుకాద్యైః క్రీడోపస్కరై ర్బాలై స్సహ క్రీడతి జాతక్షుధా దుఃఖా ద్గేహ మాయాతి - నను భవద్భ్యాం గృహకర్మణి కుతో నానుశిష్టేతిచే త్తత్రాహతు రేకేతి కృత్వేయం బాలా గృహకర్మ నోక్తా తస్మా న్నిజపుత్రితుల్యా సమ్యక్ రక్షణీయా - ఇంద్రవజ్రావృత్తం. ౬౨. కింతర్హి సర్వదైవ గృహకర్మణి న నియోక్తవ్యాచే త్తత్రాహతు రంగేతి సంబోధనం ఇయం బాలా మృదుభి ర్వచనై ర్నియోజ్యా కర్తవ్యా న తు రూక్షవచనై ర్యత స్సైః కుపితా న కరోతి నను రూక్షవచనై ర్న కరోతిచే త్కథం మృదువచనైః కరిష్యతీతిచే త్ప్రకృతివైచిత్ర్యాదిత్యాహతుః కేచి న్మృదూక్తివశవర్తినః కేచి ద్విపరీతస్వభావరూక్షోక్తివశగాహి యస్మా త్స్వభావం త్యక్తుం కో ఽపి జన స్సమర్థో న భవతి - వసంతతిలకంవృత్తం ౬౩ నన్వేకా ఽపి కన్యా బాలై స్సహ క్రీడనస్వభావా రూక్షవచనై రపి యశోధనై శ్శిక్షణీయా తత్కుతో భవద్భ్యాం న శిక్షితేతిచే త్తత్రాహతుః కదాచి త్కశ్చి దనిందాత్మా బ్రాహ్మణ ఆగత్యాస్యా లక్షణ ముద్వీక్ష్య ఉక్తవాన్ మానుష్యమాత్రజననం వస్తుతో నిజదేవభావా నిజం నిత్యం దేవభావో దేవత్వం నిత్యో దేవస్వభావో వా యస్యాః. ని. నిజం స్వీయే చ నిత్యేచ; భావ స్సత్తా స్వభావాభిప్రాయచేష్టాత్మజన్మస్వితి మేదినీ - ఇత్యస్మాత్కారణాత్ అస్యాం వో యుష్మాకం ఉగ్రం వచన మయోజ్యం యోజనీయం న భవతి ౬౪. కించాస్యాం సర్వజ్ఞతాయా లక్షణం పూర్ణ మస్తి కించకదాచి దేషా వాదం కుర్వతో ర్వాదినోః కథాయాం తయోః సాక్షిత్వం ప్రాప్స్యతీత్యేవ మావా ముపదిశ్యాసౌ

వద్యా సందిశ్య నా వేవ మసౌ జగామ. ౫౪ శ్వశ్రూర్వరాయా వచనేన వాచ్యా స్నుషాభిరక్షాఽఽ యతతే హి తస్యామ్, నిక్షేపభూతా తవ సుందరీయం కార్యా గృహే కర్మ శనైశ్శనైస్తే. ౫౫ బాల్యేషు బాల్యాత్సులభో ఽపరాధస్స నేక్షణీయో గృహిణీజనేన, వయం సుధీభూయ హి సర్వ ఏవ పశ్చాద్గురుత్వం శనకైః ప్రయాతాః ౫౬. దృష్ట్వాఽభిధాతు మనలం చ మనో ఽస్మదీయం గేహాభిరక్షణవిధౌ న హి దృశ్యతే న్యః, దృష్ట్వాఽభిధానఫల మేవ యథా భవేన్నో బ్రూయాత్తథేష్టజనతా జననీం వరస్య ౫౭ వత్సే త్వమద్య గమితాఽసి దశా మపూర్వాం తద్రక్షణే నిపుణధీర్భవ సుభ్రు నిత్యమ్, కుర్యాన్న బాలవిహృతిం జనతోపహాస్యాం సా నా విహాపర మియం పరితోషయేత్తే. ౫౮ పాణిగ్రహాత్స్వాధిపతీ సమీరితౌ పురా కుమార్యాః పితరౌ తతః పరమ్, పతిస్త మేకం శరణం వ్రజాని శం లోక

విప్రో జగామ-ఇంద్రవజ్రావృత్తం. ౫౪. వరాయాః దోషవిముక్తకన్యాయాః శ్వశ్రూ రస్మద్వచనేన వాచ్యా యతః స్నుషాయా అభిరక్షాఽఽ యతతే తదధీనాఽస్తితద్వచనం దర్శయతి ఇయం సుందరీ తవ న్యాసభూతా తస్మాత్త్వయేయం గృహే కర్మ శనైః శనైః-కర్తవ్యా శనైశ్శనై రనయా కర్మ కారయితవ్య మిత్యర్థః-ఉపజాతివృత్తం. ౫౫. వయంసర్వేఽపిసుబుద్ధిమంతో భూత్వా పశ్చాచ్ఛనై రుత్కృష్టతాం ప్రాప్తాః. ౫౬. ననువరస్య జననీం దృష్ట్వాభవద్భిః కిం వక్తవ్య మితిచేత్తత్రాహతుః వరస్య జననీం దృష్ట్వాభిధాతుం అస్మదీయం మన శ్శక్తం న భవతి హి యస్మాద్గేహాభిరక్షణ విధావన్యో నదృశ్యతే యద్యప్యేవం తథాఽపి దృష్ట్వా కథనస్య ఫలమేవ యథాఽఽవయో ర్భవే త్తథేష్టజనసముదాయో వరస్య మాతరం బ్రూయాత్ - వసంతతిలకంవృత్తం ౫౭. అథేదానీం స్వపుత్రీం శిక్షయతః వత్సే ఇత్యాదినా హేవత్సే ఽద్య త్వమపూర్వాం దశాం ప్రాప్తాసి హేసుభ్రు తద్రక్షణే తస్యా అపూర్వదశాయాః రక్షణే నిత్యం నిపుణధీ ర్భవ జనసమూహోపహాస యోగ్యంబాలానాం వ్యవహారం నకుర్యా యత స్సేయం తే బాలవిహృతి రావయో రివాపరం నపరితోషయే దితి నకారస్యానుషంగేణ యోజ్యం కాక్వా వా. ౫౮. కించ పాణిగ్రహణా ద్వివాహాత్పూర్వం కుమార్యాః పితరౌ స్వాధిపతీ సమీరితౌ తస్మాత్పాణిగ్రహా దూర్ధ్వం పతిః స్వాధిపతి స్సమీరితః యస్మా దేవం తస్మాత్త్వం పతి మేకం శరణం వ్రజ యేన శరణగమనేన

ద్వయం జేష్యసి యేన దుర్జయమ్. ౨౦. పత్యా వభు క్తవతి సుందరి మాస్మ భుంక్ష్వ యాతే ప్రయాతమపి మాస్మ భవే ద్విభూషా, పూర్వాపరాదినియమో ఽస్తి నిమజ్జనాదౌ వృద్ధాంగనాచరిత మేవ పరం ప్రమాణమ్. ౨౧ రుష్టే ధవే సతి రుషేహ న వాచ్య మేకం క్షంతవ్య మేవ సకలం సతు శామ్యతీత్థమ్, తస్మి న్ప్రసన్నవదనే చకితేవ వత్సే సిద్ధ్యత్యభీష్ట మనఘే క్షమయైవ సర్వమ్. ౨౨ భర్తు స్సమక్ష మపి తద్వదనం సమీక్ష్య వా ఽన్యో న జాతు సుభగే పరపూరుష స్తే కిం వాచ్య ఏష రహసీతి తవోపదేశ శ్శంకా వధూపురుషయోర్గ క్షప యే ద్ధి హార్దమ్. ౨౩ ఆయాతి భర్తరి తు పుత్రి విహాయ కార్యము త్థాయ శీఘ్ర ముదకేన పదావసేకః, కార్యో యథాభిరుచి హే సతిజీ వనం వా నోపేక్షణీయ మణుమాత్ర మపీహ కం తే. ౨౪ ధవేపరోక్షే ఽపి కదాచి దేయు ర్గృహం తదీయా అపి వా మహాంతః, తే పూజనీయా బహుమానపూర్వం నో చె న్నిరాశాగ కులదాహకా స్స్యుః.

పత్యావా లోకద్వయం జేష్యసి - ఉపజాతివృత్తం. ౨౦. కించ హేసుందరి పత్యా వభుక్తవతి మాభుంక్ష్వ భోజనం త్వయా న కర్తవ్యం ప్రయాతం దీర్ఘ మధ్వానం పత్యౌగతే సతి తవ విశేషేణాలంక్రియా మా భవతు నిమజ్జనాదౌ పూర్వాపరాదిని యమో ఽస్తి ఆదిపదేన భోజనాదికం గ్రాహ్యం తత్ర నిమజ్జనాదికం పత్యుః పూర్వం భోజనాదికం తు పశ్చా త్కర్తవ్య మత్ర వృద్ధాంగనానా మరుంధతీలోపాముద్రాదీ నాం చరిత మేవ పరం ప్రమాణం ఏత దేవ తవ సౌందర్యమితి సంబోధనాశయః - వసంతతిలకావృత్తమ్. ౨౧. కించ పత్యౌ కోపావిష్టే సతి త్వయా రోషేణైక మపి న వాచ్యం ఏక మితి క్షంతవ్యమిత్యనేన వా సంబంధనీయం కేవలం క్షంతవ్య మేవస త్విత్థ మనేన ప్రకారేణ స్వయ మేవ శామ్యతి ప్రసన్నే చ తస్మిన్ హేవత్సే చకి తేవ స్యాః కింబహునా హేఅనఘే సర్వ మభీష్టం క్షమయైవ సిధ్య తి - నచేతరథా. ౨౨. తద్వదనం పురుషాంతరముఖం సమీక్ష్య దృష్ట్వా ఏషః పరపూరుషో రహస్యే కాంతే యతః పరపురుషస్నేహాభావవత్యా మపి స్త్రియా మియం పరపురుషస్నేహవ తీతి శంకా హార్దం అంతరం స్నేహం నాశయేత్. ౨౩. యథాభిరుచి అభిరుచి మన తిక్రమ్య పాదావసేకః పాదప్రక్షాళనం హేసతి జీవన వణుమాత్ర మపీహ లోకే కం సుఖం వా తే తవ నోపేక్షణీయం ౨౪. ధవే పత్యౌ పరోక్షే బహిర్గతే సతి

౭౫. పిత్రో రివ శ్వశురయో రనువర్తితవ్యం తద్వన్మృగాక్షి సహజే ష్వపి దేవరేషు, తే స్నేహినో హి కుపితా ఇతరేతరస్య యోగం విభిద్యు రితి మే మనసి ప్రతర్కః ౭౬. హితోపదేశే వినివిష్టమానసౌ వధూవరౌ రాజగృహం సమీయతుః, లబ్ధానుమానౌ గురుబంధువర్గతో బభూవ సంజ్ఞోభయభారతీతి ౭౭ సా భారతీ దుర్వసనేన దత్తం పునః ప్రసన్నేన పురాత్తహర్షా, శాపావధిం సంసది వర్త్స్యతే య స్సర్వజ్ఞతానిర్వహణాయ సాక్ష్యమ్ ౭౮. సభారతీసాక్షికసర్వవిత్త్వో ప్యాత్మీయశక్త్యా శిశువద్విభాతః, స్వశైశవస్యోచిత మన్వకాంక్షీ త్స కేశవో యద్వదుదారవృత్తః ౭౯ శైశవే స్థితవతా చపలాశే శార్ఙ్గిణేవ వటవృక్షపలాశే, ఆత్మనీద మఖిలం విలులోకే భావిభూత మపి యత్ఖలు

ఉపజాతివృత్తం. ౭౫. పిత్రో రివ శ్వశురయో రనుసరణం త్వయా కార్యం తథా సహజాతేషు సహోదరేషు దేవరేష్వపి హేమృగాక్షి అనువర్తితవ్యం యతః కుపితాస్తే స్నేహవతో ర్యన్యోన్యస్య సంయోగం విభిద్యుః నాశయేయు రితి మే మనసి ప్రతర్కః స్సహజేష్వపీత్యత్ర సహజేష్వివేతి వాపాఠః-వంశస్థం వృత్తం. ౭౬. హితోపదేశే వినివిష్టం మానసం యయో స్తౌ వధూవరౌ భారతీ మండనౌ గురుబంధువర్గతో లబ్ధానుమానౌ ప్రాప్తసత్కారౌ రాజగృహం సమీయతు స్సమాగతౌ బభూవేత్యాదే రుత్తరేణసంబంధః. ఉపజాతివృత్తం ౭౭. యా ఉభయభారతీతి సంజ్ఞా బభూవ సా భారతీ సరస్వతీ పురా పూర్వం పునః ప్రసన్నేన దుర్వాససా దత్తం శాపావధిం సభాయాం సాక్ష్యం యస్య శంకరస్య సర్వజ్ఞతాయా నిర్వాహాయ వర్త్స్యతే కరిష్యతి ౭౮ సభారతీసాక్షికం సర్వవిత్త్వం యస్య తథాభూతో ఽపి శ్రీశంకరః స్వీయ శక్త్యా స్వాధీనయా మాయయా శిశువ ద్విభాత స్సన్ స్వశైశవస్య బాలభావస్యోచితం క్రీడోపస్కారణాదిక మాకాంక్షితవాన్ తత్ర దృష్టాంతో యథోదారచరితః ప్రసిద్ధకేశవ శ్శ్రీకృష్ణః స్వమాయయా శిశువ ద్విభాత స్సన్ స్వశైశవస్యోచిత మన్వకాంక్షీ త్తథేత్యర్థః. ౭౯. చపలా ఆశా యస్మి న్నేవం భూతే ఽపి శైశవే బాల్యే స్థితవతా భావి భూతం చ య దిదం ఖలు లోకే ఽస్తి త దఖిలమాత్మని విలులోకే సమ్యగవలోకితం కర్మణిలిట్ - తత్ర దృష్టాంతో యథావటవృక్షస్య పలాశే పత్రే స్థితవతా శార్ఙ్గిణా శ్రీవిష్ణునా య దిదంత త దఖిలం ఆత్మని అవలోకితం తద్వ

లోకే ౮౦. తం దదర్శ జనతా ఒద్భుతబాలం లీలయో ధిగతనూత నదోలమ్, వాసుదేవ మివ వామనలీలం లోచనై రనిమిషై రనువేలమ్. ౮౧ కోమలేన నవనీరదరాజిశ్యామలేన నితరాం సమరాజ, కేశపాశ తమసా ఒధిక మస్య కేశవేశచతురాస్యసమస్య ౮౨. శాక్యైర్గ పాశు పతై రపి క్షపణకైర్గ కాపాలికై ర్వైష్ణవై రప్యన్యై రఖిలైర్గ ఖలైః ఖలు ఖిలం దుర్వాదిభి ర్వైదికమ్. పంథానం పరిరక్షితుం క్షితితలం ప్రాప్తగ పరిక్రీడతే ఘోరే సంసృతికాననే విచరతాం భద్రంకర శ్శంకరః. ౮౩

ఇతి శ్రీమాధవీయే తత్తద్దేవావతారార్థకః,
సంక్షేప శంకరజయే తృతీయ స్సర్గ అభవత్

దిత్యర్థః-స్వాగతావృత్తం * స్వాగతేతి ర నభా ద్గురు యుగ్మ మితి లక్షణాత్. ౮౦. లీలయా ఒధిగతః ప్రాప్తో దోలో యేన వామనా కమనీయా లీలా యస్య త మద్భుత బాలం శ్రీశంకరం నిమేషోజ్ఝితై ర్నేత్రై రనువేల మనిశం జనసమూహో దదర్శ లీల యాధిగతదోలం వామనలీల మద్భుతబాలం శ్రీకృష్ణ మివ. ౮౧ కేశవ శ్చ ఈశ శ్చ చతురాస్య శ్చ తై ర్విష్ణుశివవిధిభిః సమస్య తుల్యస్యాస్య శ్రీశంకరస్య కేశపాశతమసా అధికం యథాస్యా త్తథా సమరాజి సమ్యక్ శోభితం తద్విశినష్టి, కోమలేన పున శ్చ నవనీరదానాం నవీనజలదానాం యారాజిః పఙ్క్తి స్తద్వత్ శ్యామలేనాతిశ్యామే నే త్యర్థః. ౮౨. శాక్యా బౌద్ధాః క్షపణకా దిగంబరా స్సర్వై శ్శాక్యాదిదుర్వాదిభిః ఖలుప్రసిద్ధం ఖిల ముచ్ఛిన్నం వైదికం మార్గం పరిరక్షితుం భూతలం ప్రాప్తః ఘోరే సంసారారణ్యే విచరతాం భద్రం సర్వానర్థనివృత్తిపురస్సరపరమానందప్రాప్తిలక్షణ మోక్షాఖ్యం కల్యాణం కరోతీతి భద్రంకరః అన్వర్థసంజ్ఞః శ్రీశంకరః క్రీడతే స్స- శార్దూలవిక్రీడితమ్. ౮౩.

ఇతి శ్రీమత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థ శ్రీపాదశిష్యదత్త
వంశావతంస రామకుమారసూను ధనపతిసూరికృతే
శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే
తృతీయస్సర్గః.

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీగణేశాయ నమః

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

చతుర్థసర్గ ప్రారంభః

అథ శివో మనుజో నిజమాయయా ద్విజగృహే ద్విజమోద
ముపావహన్, ప్రథమహాయన ఏవ సమగ్రహీ త్సకలవర్ణ మసౌ నిజ
భాషితామ్. ౧ ద్విసమ ఏవ శిశు ర్లిఖితాక్షరం గదితు మక్షమతా క్షర
విత్సుధీః, అథ స కావ్యపురాణ ముపాశృణో త్స్వయ మవై త్కి మపి
శ్రవణం వినా ౨ అజని దుఃఖకరో న గురో రసౌ శ్రవణత స్సకృ
దేవ పరిగ్రహీ, సహ నిపాఠిజనస్య గురు స్స్వయం స చ పపాఠ తతో
గురుణా వినా ౩ రజసా తమసా వ్యనాశ్రితో రజసా ఖేలనకాల
ఏవ హి, సకలాధరసత్తమాత్మజ స్సకలా శ్చాపి లిపీ రవిందత ౪ సుధి
యోఽస్య విదిద్యుతే ధికం విధివ చ్చౌలవిధానసంస్కృతమ్, లలితం

ప్రాకృత శిశు విలక్షణం తస్య చరితం దర్శయితు ముపక్రమతే. అథేతి. శివో నిజమాయయా మనుష్య స్సన్ విప్రగృహే ద్విజస్య శివగురోః ప్రీతిం సంపాదయన్ ప్రథమవర్ష ఏవ సర్వ మక్షరం నిజభాషాం చ సమ్య గ్గృహీతవాన్. ద్రుతవిలంబితవృత్తం ద్రుతవిలంబితమాహ నభౌ భ రౌ వసుయుగవిరతిః. ౧. తతో ద్వితీయవర్ష ఏవ స బాలక స్సుబుద్ధిత్వా దక్షరజ్ఞో లిఖితాక్షర ముచ్చారయితుం సమర్థో ఽభూత్ అథానంతరం తృతీయవర్షే స శిశుః కావ్యాని పురాణాని చ శ్రుతవాన్ కిమపి శ్రవణం వినా స్వయ మేవ జ్ఞాతవాన్. ౨. అసౌ శిశు ర్గురో ర్దుఃఖకరో నాభూత్ యతః సకృదేవ శ్రవణాత్ పరిగ్రహణశీలః సహాధ్యాయిజనస్య స్వయం గురుః స చ శ్రవణా దనంతరం గురుణా వినా పపాఠ. 3 రజోగుణేన తమోగుణేన చానాశ్రితో ధూళ్యా ఖేలన కాల ఏవ హి ప్రసిద్ధం స శిశుః కలాధరేభ్యః శ్రేష్ఠస్య సుతః సర్వా అపి లిపీ ర్జ్ఞాతవాన్. వియోగినీ వృత్తం. ౪. అస్య సుధియః శ్రీశంకరస్య విధివ చ్చూడాకర్మణో విధా

కరణం ఘృతాహుతి జ్వలితం తేజ ఇవాఽఽశుశుక్షణేః. ౫ ఉపపాదన
నిర్వ్యపేక్షధీ స్సమపారార్హ్వత ధృతిపూర్వకాగమాన్, అధికావ్య మరం
స్తకర్కశే ఽప్యధికాం స్తర్కనయే ఽత్యవర్తత ౬ హారత స్త్రిదశేజ్య
చాతురీం పురత స్తస్య న వక్తు మీశ్వరాః, ప్రభవో ఽపి కథాసు
నైజవాగ్విభవోత్సారిత వాదినో బుధాః ౭. అముకక్రమికోక్తిధోరణీ
ముఖరగాధీశకథావధీరిణీమ్, ముముహు ర్నిశమయ్య వాదినః ప్రతి
వాక్యోపహృతౌ ప్రమాదినః ౮ కుమతాని చ తేన కాని నోన్మథి
తాని ప్రథితేన ధీమతా, స్వమతాన్యపి తేన ఖండితాన్యతియత్నై రపి
సాధితాని కైః? ౯ అమునా తనయేన భూషితం యమునా తాత
సమానవర్చసా, తులయా రహితం నిజం కులం కలయామాస స
పుత్రిణాంవరః ౧౦ శివగురు స్సజరం స్త్రిసమే శిశా వమృత కర్మవశే

నేన సంస్కృతం సుందరం కరణం గాత్రం శరీరమ్ ౪. కరణం సాధకతమక్షేత్ర
గాత్రేంద్రియేష్వపీత్యమరః. విదిద్యుతే విశేషేణ శుశుక్షేః ఘృతస్య ఆహుతిభి ర్జ్వలిత
మగ్నే స్తేజ ఇవ ౫. ఉపపాదనే నిర్వ్యపేక్షాపేక్షా రహితా ధీ ర్యస్య స శ్రీశంకరః
శుశ్రూషాప్రభృతివ్యాపృతిపూర్వకా న్వేదాన్ పపార - కించాఽధికావ్య మరంస్త
కావ్యే తు క్రీడాం కృతవాన్ అపి చ కర్కశే ఽతికఠినే ఽపి తర్కనయే ఽధికా
స్తానతిక్రాంతవాన్ ౬ నైజాయా స్వకీయాయా వాచో వైభవేనోత్సారితా
దూరీకృతా వాదినో యై స్తే బుధాః పండితా వాదజల్పవితండాసు కథాసు ప్రభవః
సమర్థా అపి దేవానాం పూజ్యస్య గురో ర్వాచస్పతే శ్చాతురీం హారత స్తస్య శివ
గురోః కుమారస్య సమ్ముఖే వక్తుం ప్రభవో న బభూవు రిత్యర్థః ౭. కించ సర్వాధీశస్య
శేషస్య కథాయా అప్యవధీరిణీం తిరస్కారిణీ మనుష్యక్రమేణోచ్చారణస్య పరిపాటీం
శ్రుత్వా వాదినో ముముహుః మోహం ప్రాపుః యతః ప్రతివచనస్య వ్యాపృతౌ
ప్రమాదవంతః. ౮. కించ ప్రఖ్యాతేన బుద్ధిమతా తేన శ్రీశఙ్కరేణ కాని కుమతాని
నోన్మథితాన్యపితు సర్వాణ్యేవోన్మథితాని తేన ఖండితాని స్వమతాన్యతిప్రయత్నై రపి
కై స్సాధితాని న కై రపీత్యర్థః. ౯. సపుత్రవతాం మధ్యే శ్రేష్ఠః శివగురుః స్వీయం
కులం యమునాతాతేన సూర్యేణ సమానం వర్చ స్తేజో యస్య తేనామునాపుత్రేణాలం
కృతం తులయోపమయా రహితం కలయామాస చకార దదర్శేతివా. ౧౦. స శివగురు
స్సుతేన మోదం ప్రాపిత స్స్వయ ముపనినీషిత ఉపనయం కర్తు మిష్టసూను ర్యేన తథా
భూతో ఽపి జరాంగచ్ఛన్ శిశౌ త్రిహాయనే సతి కర్మాధీనః అమృత మృతః—హా [illegible]

స్సుతమోదితః, ఉపనినీషితసూను రపి స్వయం న హి యమో ఽస్య కృతాకృత మీక్షతే ౧౧ ఇహ భవే త్సులభం న సుతేక్షణం న సుతరాం సులభం విభవేక్షణమ్, సుత మవాప కథంచి దయం ద్విజో న ఖలు వీక్షితు మైష్ట సుతోదయమ్ ౧౨ మృత మదీదహ దాత్మసనాభిభిః పితర మస్య శిశో ర్జననీ తతః, సమనునీతవతీ ధవఖండితాం స్వజనతా మృతిశోకహరై ర్గపదైః. ౧౩ కృతవతీ మృతచోదిత మక్షమా నిజజనై రపి కారితవత్యసౌ, ఉపనినీషు రభూ త్సుత మాత్మనః పరిసమాప్య చ వత్సరదీక్షణమ్ ౧౪ ఉపనయం కిల పంచమవత్సరే ప్రవరయోగయుతే సుముహూర్తకే, ద్విజవధూ ర్నియతా జననీ శిశో ర్వ్యధిత తుష్టమనా స్సహ బంధుభిః ౧౫ అధిజగే నిగమాం శ్చతురో ఽపి స క్రమత ఏవ గురో స్సషడంగకాన్, అజని విస్మిత మత్ర మహామతౌ ద్విజసుతే ఽల్పతనౌ జనతామనః. ౧౬ సహ నిపాఠయుతా వటవ స్సమం పరితు మైశత న ద్విజసూనునా, అపి గురు ర్విశయం

దస్యజంతోః కృతాకృత మిద మనేన కృత మిద మనేనాకృత మితి యమో న పశ్యతి. ద్రుతవిలంబితం వృత్తమ్. ౧౧ అస్మిన్ సంసారే సుతస్యేక్షణం సులభం న భవతి సుతవిభవస్యేక్షణ స్తు సుతరాం సులభం న భవతి ఇత్యస్మి న్నర్థే శివగురు రేవ నిదర్శనం ఇత్యాశయేనాహ:—ఇహేతి. అయం ద్విజ స్సుతం కథంచి దవాప పరంతు సుతస్య వైభవం ద్రష్టుం సమర్థో నైవాభూత్. ౧౨. తదనంతర మస్య శంకరస్య పితరం శిశో ర్జననీ స్వసపిండై రదీదహత్ తతో ధవేన పత్యా ఖండితాం రహితాం సతీం స్వజనతా మృతిశోకహరైః పదైః నాయమత్యంతసంవాసః కస్యచి త్కేనచి త్క్వచి దపి స్వేన శరీరేణ కిముతాన్యైః పృథగ్జనై రిత్యాదిభిః సమాశ్వాసితవతీ. ౧౩. మృతస్య య ద్విహితం స్వేన కర్తుం శక్యం త త్స్వయం కృతవతీ యత్రాసమర్థా త త్స్వజనై రప్యసౌ సతీ కారితవతీ కించ సంవత్సరదీక్షాం పరిసమాప్య స్వస్య సుత ముపనినీషు రభూత్. ౧౪. ప్రవరయోగయుతే శ్రేష. యోగయుక్తే నియతా నియమయుక్తా ఉపనయం వ్యధిత కృతవతీ. ౧౫. శిక్షాదిభిః షడ్భి రంగైః సహితాన్ చతురో ఽపి వేదాన్ క్రమేణ సగురో స్సకాశా దధిజగే ఽధ్యయనేన అవాప అత్రాస్మిన్ ద్విజసుతే ఽల్పశరీరే మహామతౌ సతి విషయేవా జనతాయా హృదయం విస్మిత మజాయత అత్రాస్మిన్ లోక ఖలిజా. ౧౬. సహానిపాఠః సహాధ్యయనం తేన యుక్తా వటవో ద్విజపుత్రేణ సహ

ప్రతిపేదివాన్ క ఇవ పారయితుం సహసా క్షమః ౧౭. అత్ర కిం స
య దశిక్షత సర్వాం శ్చిత్ర మాగమగణా ననువృత్తః, ద్విత్రిమాస
పఠనా దభవ ద్య స్తత్ర తత్ర గురుణా సమవిద్యః ౧౮. వేదే బ్రహ్మ
సమ స్తదంగనిచయే గార్గ్యోపమ స్తత్కథాతాత్పర్యార్థవివేచనే గురు
సమ స్తత్కర్మసంవర్ణనే, ఆసీ జ్జైమిని రేవ తద్వచనజప్రోద్బోధకందే
సమో వ్యాసేనైవ స మూర్తిమా నివ నవో వాణీవిలాసై ర్వృతః.
౧౯ ఆన్వీక్షిక్యైక్షితంత్రే పరిచితి రతులా కాపిలే కాఽపి లేభే పీతం
పాతంజలాంభగ పర మపి విదితం భాట్టఘట్టార్థతత్త్వమ్, య త్తై
స్సౌఖ్యం త దస్యాంతరభవదమలాద్వైత విద్యాసుఖే స్మిన్ కూపే
యో ర్థ స్సతీర్థే సుపయసి వితతే హంత నాంత ర్భవే త్కిమ్ ౨౦.
స హి జాతు గురో ర్గ కులే వసన్ సవయోభి స్సహ భైక్షలిప్సయా,

పఠితుం సమర్థా నాభూవన్ కించ సహసా పారయితుం కస్సమర్థ ఇతి సంశయం గురురపి ప్రాప్తవా నివ ౧౭. యో ద్విత్రిమాసపఠనాత్ తత్ర తత్ర శాస్త్రే గురుణా తుల్యవిద్యో ఽభవ త్స గురు మనుసృతో యత్సర్వా నాగమగణాన్ శిక్షితవా నత్ర కిం చిత్రం న కి మపీత్యర్థః స్వాగతా ౧౮. వేదే బ్రహ్మసమ శ్చతుర్ముఖతుల్య ఆసీత్ వేదాంగసముదాయే శిక్షాదౌ గార్గ్యసదృశ ఆసీత్ వేదతదంగకథాతాత్పర్యవివేచనే వాచస్పతితుల్య ఆసీత్ వేదోక్తకర్మసంవర్ణనే జైమిని రేవ ఆసీత్ వేదవచనజన్యతత్త్వజ్ఞానస్య మూలే వ్యాసేనైవ తుల్యః కించ స మూర్తిమాన్ నవీనో వ్యాస ఇవ వాణీవిలాసై ర్వృత స్సంయుత ఆసీత్ శార్దూలవిక్రీడితం. ౧౯. ఆన్వీక్షికీ తర్కవిద్యా తేనైక్షి సమ్యగీక్షితా కాపిలేఽపి తంత్రే కపిలప్రణీతే సాంఖ్యశాస్త్రే అనుపమా కాఽపి పరిచితిః పరిచయో లేభే కర్మణిలిట్ తేన లబ్ధేత్యర్థః పతంజలిప్రణీతశాస్త్రాత్మకం జలం తేన పీతం భాట్టస్య భట్టపాదప్రణీతస్య వార్తికస్య ఘట్టానాం ప్రఘట్టకానాం అర్థస్య తత్త్వం పర మపి తేన విదితం పరమపీత్యస్య పూర్వేణ వా సంబంధః కించ యత్తైః తర్కశాస్త్రాదిభి స్సుఖం తదస్య శ్రీశంకరస్యామలం చ త దద్వైతం చ తస్య యా విద్యా అమలాచాసా వద్వైతవిద్యేతి వా తస్యాస్సుఖేస్మిన్నపరోక్షేంతరభవత్ కూపే యో జలపానాది రూపో ఽర్థః స శోభనజలే విస్తృతే గంగాదౌ తీర్థే కిమంతర్న భవే దపితు భవేదేవ తథాచ స్మృతిః * యావా నర్థ ఉదపానే సర్వత స్సంప్లుతోదకే, తావా న్సర్వేషు వేదేషు బ్రాహ్మణస్య విజానత ఇతి స్రగ్ధరావృత్తం. ౨౦. ఏవంభూత స్స భగవాన్ శంకరః గురోః కులేవస న్కదాచి ద్భైక్ష్యప్రాప్తీచ్ఛయా

భగవా న్ భవనం ద్విజన్మనో ధనహీనస్య వివేశ కస్యచిత్ ౨౧. త
మవోచ త తత్ర సాదరం వటువర్యం గృహిణీ కుటుంబినీ, కృతినో
హి భవాదృశేషు యే వరివస్యాం ప్రతిపాదయంతి తే ౨౨ విధినా
ఖలు వంచితా వయం వితరీతుం వటవే న శక్నుమః, అపి భైక్ష్య మకిం
చనత్వతో ధి గిదం జన్మ నిరర్థకం గతమ్ ౨౩ ఇతి దీన ముదీరయం
త్యసౌ ప్రదదా వామలకం వ్రతీందవే, కరుణం వచనం నిశమ్య సో
ఽప్యభవత్ జ్ఞాననిధి ర్దయార్ద్రధీః ౨౪ స ముని ర్మురజిత్కుటుంబినీం
పదచిత్రై ర్నవనీతకోమలైః, మధురై రుపతస్థివాం స్తవై ర్ద్విజదారిద్ర్య
దశానివృత్తయే ౨౫ అథ కైటభజిత్కుటుంబినీ తటిదుద్దామనిజాంగ
కాంతిభిః, సకలా శ్చ దిశః ప్రకాశయం త్యచిరా దావిరభూ త్తద
గ్రతః. ౨౬ అభివంద్య సురేంద్రవందితం పదయుగ్మం పురతః కృతాం
జలిమ్, లలితస్తుతిభిః ప్రహర్షితా త మువాచ స్మితపూర్వకం వచః ౨౭.
విదితం తవ వత్స హృద్గతం కృత మేభి ర్న పురాభవే శుభమ్, అధునా
మదపాంగపాత్రతాం కథ మేతే మహితా మనాప్నుయుః ఇతి తద్వ

వయస్యై స్సహ ధనహీనస్య కస్య చిద్విప్రస్య గృహం ప్రవిష్టవా న్ -
విశేషానివృత్తం ౨౧. యే భవాదృశేషు వరివస్యాం పరిచర్యాం ప్రతిపా
దయంతి తే కృతినః కృతార్థాః యేపుణ్యవంతః తేభవాదృశేషు వరివస్యాం
ప్రతిపాదయంతీతివా. ౨౨. వయంతు దైవేన వంచితా యతో ఽకించనత్వాత్
భైక్ష్య మపి వటవే దాతుం న శక్నుమః. ౨౩. ఇత్యేవం దీనం కథయంత్యసౌ గృహ
స్థస్య కుటుంబినీ ప్రతిచన్ద్రాయ శ్రీశంకరాయామలకం ప్రకర్షేణ భక్తిపూర్వకం
దదౌ తదీయం కరుణం వచనం శ్రుత్వా జ్ఞాననిధిః సోఽపి దయార్ద్రబుద్ధి రభవత్.
౨౪ స ముని శ్శ్రీశంకరః పదచిత్రై ర్నవనీతవత్కోమలై ర్మధురైః స్తవై ర్మురాఖ్యా
సురవిదారకస్య విష్ణోః కుటుంబినీం లక్ష్మీం ద్విజ దారిద్ర్యదశానివృత్తయే ఉపాసితవాన్.
౨౫ అథానన్తరం కైటభాఖ్యాసురజితో విష్ణోః కుటుంబినీ విద్యుద్వదుద్దామభిః స్వతం
త్రాభి స్స్వాంగానాం కాంతిభి శ్చా సకలా అపి దిశః ప్రకాశయంతీ సద్య శ్శ్రీశంక
రాగ్రే ప్రాదురభూత్. ౨౬. దేవేంద్రవందితం పదద్వంద్వం అభివంద్య కృతాంజలిం
పురతః స్థితం శ్రీశంకరం లలితస్తుతిభిః ప్రహర్షం ప్రాప్తా స్మితపూర్వకం వచనమువాచ.
౨౭. పురాభవే పూర్వజన్మని మదపాంగస్య మదీయకృపాకటాక్షస్య పాత్రతా లక్ష
ణాం పూజ్యతాం. ౨౮. ఇతి తద్వచనం శ్రుత్వా సఉవాచ హేఅంబ యద్యప్యేవం

చనం స శుశ్రువాన్ నిజగాదాంబ మయాద మర్పితమ్, ఫల మద్య
దదస్వ తత్ఫలం దయనీయో యది తే ఒహ మిందిరే ౨౯ అమునా
వచనేన తోషితా కమలా తద్భవనం సమంతతః, కనకామలకై రపూ
రయ జ్జనతాయా హృదయం చ విస్మయైః ౩౦ అథ చక్రభృతో
వధూమయే సుకృతే ఒంతర్ధి ముపాగతే దతి, ప్రశశంసు రతీవ శంక
రం మహిమానం త మవేక్ష్య విస్మితాః ౩౧ దివికల్పతరు ర్యథా
తథా భువి కల్యాణగుణో హి శంకరః, సురభూసురయో రపి ప్రియ
స్సమభూ దిష్టవిశిష్టవస్తుదః ౩౨ అమరస్పృహణీయసంపదం ద్విజవర్య
స్య నివేశ మాత్మవాన్, స విధాయ యథాపురం గురో స్సవిధే
శాస్త్రవరాణ్యశిక్షత ౩౩ వర మేన మవాప్య భేజిరే పరభాగం సకలాగ
కలా అపి, సమవాప్య నిజోచితం పతిం కమనీయా ఇవ వామలోచనాః.
౩౪ సరహస్య సమగ్రశిక్షితాఖిలవిద్యస్య యశస్వినో వపుః, ఉపమాన
కథాప్రసంగ మప్యసహిష్ణు శ్రియ మన్వపద్యత. ౩౫. జయతి స్మ సరో

తథా ఒద్యద్యేద మామలకాఖ్యం ఫలం మయ్యర్పితం తస్యఫలం దదస్వ హేఇందిరే
యద్యహం తవానుకంప్యః ౨౯ అమునాతథాభూతేన శ్రీశంకరేణ వా తోషితా
లక్ష్మీః సువర్ణామలకైః సమంతాత్ ద్విజగృహ మపూరయత్ జనసముదాయస్య హృద
యంచ విస్మయై రపూరయత్. ౩౦ అథ చక్రభృతః చక్రధరస్య విష్ణో ర్వధూమయే
పుణ్యే అంతర్ధానం గతే సతి తథాభూతం మహిమాన మవేక్ష్య విస్మయం ప్రాప్తాః జనా
శ్రీశంకర మత్యంతం ప్రశశంసుః ౩౧. స్వర్గే కల్పవృక్షో యథాతథా భూమౌ కల్యా
ణగుణః శంకరః ఇష్టాని యాని శ్రేష్ఠాని వస్తూని తాని దదాతీతి తథాభూతః సమ
భూత్ కించ సతు దేవ ప్రియో ఒయం తు దేవస్య విప్రస్య చ ప్రియః. ౩౨. ఏవ
మప్రాకృతం తచ్చరిత ముపవర్ణ్యోపసంహారతి అమరై ర్దేవైః ప్రార్థనీయాసంప ద్యస్మి
న్నేతాదృశం ద్విజ శ్రేష్ఠస్య గృహం విధాయ స ఆత్మవాన్ యథాపూర్వం గురోః
సవిధే సమీపే శాస్త్ర వరాణ్యశిక్ష్యత ౩౩. వామలోచనాః కటాక్షదృష్టయః స్త్రియః
కమనీయాః సుందర్యః స్వోచితం పతిం ప్రాప్య యథా పరం భాగ్యం ప్రాప్నువంతి
తథా సర్వాః కలా అపి ఏవం శ్రీశంకరం వరం ప్రాప్య భాగ్యం ప్రాపు రిత్యర్థః. ౩౪.
సరహస్యం సమగ్రం యథా స్యాత్తథా శిక్షితా అఖిలా విద్యాయేన తథాభూతస్య
యశస్వినః శ్రీశంకరస్య వపు శ్శరీరం ఉపమానకథాయాః ప్రసంగమప్యసహిష్ణు అపూ
ర్వాం శోభాం ప్రాప్తవత్. ౩౫. అథ శ్రీశంకరస్య పాదాద్యవయవం వర్ణయిష్య

రుహాం ప్రభామదకుంఠీకరణక్రియాచణమ్, ద్విజరాజకరోపలాలితం పద
యుగ్మం పరగర్వహారిణః ౩౬ జల మిందుమణిం ప్రవేద్యది యది
పద్మం దృషద స్తత స్సరః, యది తత్ర భవే త్కుశేశయం తదము
ష్యాంఘ్రితులా మవాప్నుయాత్ ౩౭ పాదౌ పద్మసమౌ వదంతి
కతిచి చ్ఛ్రీశంకరస్యానఘా వక్త్రం చ ద్విజరాజమండలనిభం నైతద్ద్వ
యం సాంప్రతమ్, ప్రేష్యః పద్మపదః కిల త్రిజగతి ఖ్యాతః పదం దత్త
వా నంభోజే ద్విజరాజమండలశతైః ప్రేష్యై రుపాస్యం ముఖమ్ ౩౮.
ముహు స్సంతో నైజం హృదయకమలం నిర్మలతరం విధాతుం యో
గీంద్రాః పదకమల మస్మి న్నిదధతి, దురాపం శక్రాద్యై ర్వమతి వదనం
య న్నవసుధాం తతో మన్యే పద్మా త్పద మధిక మిందో శ్చ వదనమ్

స్సాదా తదీయ పదయుగ్మం వర్ణయతి జయతీత్యాదినా సరోరుహాస్య కమలస్య
యః ప్రభామద స్తస్య యాకుంఠీకరణక్రియా తయా విత్తం ప్రతీతం తేన విత్తశ్చుం
చుశ్చణపావితి సూత్రేణ చణప్ప్రత్యయః యతో ద్విజరాజస్య చంద్రస్య కరైః కిరణైః
ద్విజరాజానాం విప్రాణాం హస్తైశ్చోపలాలితం పరేషాం వాదినాం గర్వం హర్తుం శీల
మస్యాస్తీతి తథా తస్య చరణయుగ్మం జయతి స్మ. ౩౬ యది జలం ఇన్దుమణిం
చంద్రకాన్తం మణిం ప్రవేద్యది చ దృషదః కమలం భవేత్ యది చ తస్మాత్క
మలా త్సర స్తటాకో భవేద్యది చ తస్మిన్ సరసి కుశేశయం భవేత్ తదా తత్క
మలం అముష్యపాదసాదృశ్యం ప్రాప్నుయా త్సంభావనం యదీత్థం స్యాదిత్యూహో
న్యస్య సిద్ధయే ౩౭ కేచి చ్ఛ్రీశంకరస్యానఘా వదంతి ముఖం చ చంద్రమండల
సమం వదంతి నైత ద్ద్వయం న్యాయ్యం యతః ప్రేష్యోఽనుచరో జగతి ఖ్యాతః
పద్మపాదః పద్మే పదం దత్తవాన్ యథా ముఖం బ్రాహ్మణలక్షణచంద్రమండలశతైః
ప్రేష్యై రుపాస్యం అత్ర నైతదిత్యాదినోపమిత్యనిష్పత్తే రుద్ఘాటనా త్ప్రిపాలం
కారః. * వర్ణ్యేనాన్యస్యోపమాయా అనిష్పత్తివచ శ్చ తదిత్యుక్తేః. శార్దూ ౩౮.
శ్రీశంకరపాదవదనయోః పద్మేందుభ్యా ముత్కృష్టతాం ప్రకారాంతరేణ దర్శయతి.
ముహురితి. సంతో యోగీంద్రాః స్వీయం హృదయకమలం నిర్మలతరం విధాయ తస్మిన్
హృదయకమలే శ్రీశంకరస్య పదకమలం నిదధతి స్థాపయంతి యద్యస్మా చ్ఛక్రా
ద్యై ర్దురాపాం దుష్ప్రాపాం బ్రహ్మలక్షణాం నవ్యాం సుధాం ముఖ ముద్గిరతి ఉద్వ
మతి యత్ యస్యేతి వ తత స్తస్మా త్పదం చంద్రాచ్చ ముఖ ముత్కృష్టం మన్యే.

౩౯ తత్త్వజ్ఞానఫలేగ్రహి ర్ఘనతరవ్యామోహముష్టింధయో నిశ్శేష
వ్యసనోదరంభరి రఘప్రాగ్భారకూలంకషః, లుంటాకో మదమత్సరాది
వితతే స్తాపత్రయారుంతుదః పాదస్స్యాదమితంపచః కరుణయా భద్రం
కర శ్శాంకరః ౪౦ పదాఘాతస్ఫోటవ్రణకిణితకార్తాంతికభుజం ప్ర
ఘాణ వ్యాఘాతప్రణతవిమతద్రోహబిరుదమ్, పరం బ్రహ్మైవాసౌ భవతి
తత ఏవాస్య సుపదం గతాయ స్మరార్తిః జగతి మహతో ఽద్యాపి
తనుతే ౪౧ ప్రాప్తస్యాభ్యుదయం నవం కలయత స్సారస్వతో జృంభ

శిఖ.౩౯ తత్త్వజ్ఞానలక్షణం ఫలం గృహ్ణాతీతి తత్త్వజ్ఞానఫలేగ్రహిః, 'ఫలేగ్రహిరాత్మం
భరి శ్చే'త్యుపపదస్యేదం తత్త్వం గ్రహే ఇన్ప్రత్యయశ్చ నిపాత్యతే పునశ్చ ఘనతరో
యో వ్యామోహో ఽకర్తాత్మాస్ఫురణరూప స్తం ముష్ట్యా నిష్పిద్య ధయతి పిబతీతి తథా
పునశ్చ నిశ్శేషై ర్వ్యసనై ర్భక్తానాం సమస్తదుఃఖై రుదరం బిభర్తీతి తథా సర్వవ్యసన
భక్షకః పునశ్చ తేషా మఘస్య పాపస్య యః ప్రాగ్భారో ఽతిశయ స్తస్య కూలం
తటం కషతి నాశయతీతి తథాభూతనదీవత్ మూలోన్మూలకః పునశ్చ మదమత్సరదంభాది
వస్తే ర్లుంటాకః అపహారకః తాపానా మాధ్యాత్మికాధిభౌతికానాం త్రయం
తస్యారుంతుదో మర్మస్పృక్ వినాశకః తథామితంపచతీతి మితంపచః కదర్యః ని.
కదర్యే కృపణక్షుద్ర కింపచానమితంపచా ఇత్యమరః తద్విలక్షణో ఽమితంపచో ఽత్యు
దారః ఏవంవిధ శ్శాంకరః పాదః కల్యాణకరః స్యాత్ శి. ౪౦ యమకింకరేభ్యో
మార్కండేయస్య రక్షణసమయే పదాఘాతేన వామచరణప్రహారేణ య స్ఫోట స్తస్య
వ్రణేన కిణితౌ చిహ్నితౌ కార్తాంతికౌ కృతాంతస్య యమస్య సంబంధినౌ భుజౌ యేన
తత్ ప్రఘాణో ద్వారబాహ్యప్రకోష్ఠఅగారైకదేశే ప్రఘణః ప్రఘాణశ్చేతి
ప్రఘాణశబ్దనిపాతనాత్ వ్యుత్పత్తి స్తు ప్రవిశద్భిః జనైః పాదైః ప్రకర్షేణ
హన్యత ఇతి బోధ్యతే తేన యో వ్యాఘాతః పాదప్రహారః తేన ప్రణతస్య
దీర్ఘ నమస్కారవత్ప్రకర్షేణ నతస్య నమ్రీభూతస్య యే బాహ్యాభ్యంతరా విమతా
శ్శత్రవ స్తేషాం ద్రోహ ఇతి బిరుదః ప్రఖ్యాతికరం నామధేయం యస్య బిరుదశబ్దో
దేశీయశబ్దః తత్పరం బ్రహ్మైవాసౌ శ్రీశంకరో భవతి తత స్తస్మా దేవాస్య సుపదం
శోభనం చరణం జగత్యద్వ్యాపి మహతో ఽక్షుద్రస్వభావాత్ గతాయ అజ్ఞాననివృ
త్తయే శరణం జగత్యద్వ్యాపి మహతో ఽక్షుద్రస్వభావాత్ గతాయ అజ్ఞాననివృత్తయే
శంణం ప్రాప్తాయ స్మరాఖ్యా స్మరసంబంధినీ యా ఆర్తిః యేభ్య స్తథాభూతాన్
కురుతే. శి. ౪౧. నవ్య మభ్యుదయం ప్రాప్తస్య సారస్వతం సాముద్ర ముజ్జృంభణ

భణం స్వాలోకేనవిధూతవిశ్వతిమిర స్యాసన్న తారస్యచ, తాపం న స్త్వరితం క్షిపంతి ఘనతాపన్నం ప్రసన్నా మునే రాహ్లాదం చ కలాధరస్య మధురాః కుర్వంతి పాదక్రమాః ౪౨ నతి ర్దత్తే ముక్తిం నతముత పదం వేత్తి భగవ త్పదస్య ప్రాగల్భ్య జ్జగతి వివదంతే శ్రుతివిదః, వయంతు బ్రూమ స్తద్భజనరత పాదాంబుజ రజః పరీరంభారంభ స్సపది హృది నిర్వాణశరణమ్. ౪౩. ధవళాంశుకపల్లవావృతం విలలాసోరుయుగం విపశ్చితః, అమృతార్ణవఫేనమంజరీ ఛురితైరావతహ స్తశ స్తిహృత్ ౪౪ యదిహాటకవల్లరీత్రయీ ఘటితాస్ఫాటికకూటభృ త్తటీ, స్ఫుట మస్య తయా కటీతటీ తులితాస్యా త్కలితత్రిమేఖలా. ౪౫. అదాయపు స్తకవపుశ్శ్రీతిసార మేక హ స్తేన వాదికృతతద్గ

ముల్లాసం కుర్వత స్స్వీయప్రకాశేనవిధూతం విశ్వస్య తిమిరం యేన తస్యాసన్నాః సన్నిధిం ప్రాప్తా స్తారా యస్య తస్య కలాధరస్య షోడశకళస్య చన్ద్రస్య పాదక్రమాః కిరణప్రచారాః ప్రసన్నాః స్వచ్ఛా యథా ఘనతాం ప్రాప్తం తాపం శీఘ్రం క్షిపంతి నాశయంతి ఆహ్లాదం చకుర్వంతి తథా నవ మభ్యుదయం ప్రాప్తస్య సరస్వతీ ప్రతిపాద్యం సారస్వతం బ్రహ్మ తత్వం తస్య ఉద్దీపనం కుర్వతః స్వస్య ప్రత్యక్చైతన్య స్యాలోకే ప్రకాశేన విధూతం విశ్వస్యాజ్ఞానలక్షణం తిమిరం యేన తస్య సద్వైవోంకారజపాద్యభ్యాసశీలస్య సమ స్తకలాధరస్య ముదే శ్రీశంకరస్య ప్రసన్నా శ్చరణన్యాసా నోఽస్మాకం ఘనీభూతం సంసృతిలక్షణం తాపం నాశయంతి ఆహ్లాదం బ్రహ్మానందలక్షణం చ ప్రకటయన్తీత్యర్థః శార్దూ ౪౨. కిన్నతి ర్నమస్కారో ముక్తిం దదాతి అథవా నమస్కృతం భగవత్పాదస్య పద మితివిదః ప్రాగల్భ్య జ్జగతి వివాదం కుర్వంతి తత్రవయం త్వేవం బ్రూమ స్తస్య శ్రీశంకరచరణస్య భజనే సేవాయాం యో రత స్తస్య పాదకమలస్య రజసః హృదయఆలిఙ్గనస్యారంభః తత్క్షణ మేవ మోక్షాశ్రయ భూతో ముక్తిప్రద ఇత్యర్థః శి. ౪౩. అథ తదీయ మూరుయుగం వర్ణయతి శ్వేతవస్త్రలక్షణేన పల్లవే నావృతం విపశ్చితఊరుద్వయంవిలలాస శుశుభే తద్విశినష్టి - అమృతార్ణవస్య క్షీరసముద్రస్య ఫేనమంజర్యా చ్ఛురితస్య ఐరావతస్య హ స్తస్య శుండాయాః శ్శస్తిం ప్రాశస్తిం బిభ్రతీతితథా - వియో. ౪౪. సువర్ణవల్లీత్రయ్యా యుక్తా స్ఫటికమయస్య పర్వతస్య తటీ యది భవే త్తదా తయా తాదృశతయా కలితా సంపాదితా త్రిమేఖలా యస్యాం సా అస్య శ్రీశంకరస్య కటీతటీతులితా స్యాత్. ౪౫. అథ తదీయకరౌ వర్ణయతి ఆదాయేతి ద్వాభ్యాం - పుస్తక మేవ వపుః శరీరం యస్యతచ్ఛ్రీ

తకంటకానామ్, ఉద్ధార మారచయతీవ విబోధముద్రాముద్బిభ్రత్సో నిజకరేణ పరేణ యోగీ ౪౬. సుధీరాజః కల్పద్రుమకిసలయాభౌ కరవరౌ కరోత్యేతౌ చేతస్యమలకమలం యత్సహచరమ్, రుచేశ్చోరావేతౌ వహని కిము రాత్రావితి భియా నిశాదేరాప్రాత ర్నిజదళకవాటం ఘటయతి. ౪౭. రుచిరా తదురస్థలీ బభౌ వరరస్ఫాలవిశాలమాంసలా, ధరణీభ్రమణోదితశ్రమా త్పృథుశయ్యేవ జయశ్రియా శ్రితా. ౪౮ పరిఘుప్రథిమాపహారిణౌ శుశుభాతే శుభలక్షణౌ భుజౌ, బహిరంతరశత్రునిగ్రహే విజయస్తంభయుగీధురంధరౌ ౪౯ ఉపవీతమముష్య దిద్యుతే బిసతంతుక్రియమాణ సౌహృదమ్, శరదిందుమయూఖపాండిమాతిశయోల్లంఘనజాంఘికప్రభమ్ ౫౦ సమరాజత కంఠకం

తీనాం సారం ఏకహస్తేన వామకరేణ యోగీ ఆదాయ జ్ఞానముద్రాం తర్జన్యంగుష్ఠసంయోజనరూపా ముద్బిభ్రతా ఉపరేణ దక్షిణేన నిజహస్తేన వాదికృతానాం తస్మిన్ శ్రుతిసారే స్థితానాం కంటకానాం ఉద్ధార మారచయతీవేత్యుత్ప్రేక్షా – వసంతతిలకం వృత్తం. ౪౬ సుధీనాం మధ్యే రాజత ఇతి సుధీరా ట్తస్య శ్రీశంకరస్యైతౌ కరవరౌ కల్పద్రుమపల్లవతుల్యావితి యదా యత్సహచరం యత్తుల్య మమలకమలం చేతసి కరోతి తదా రుచేః కాంతేశ్చోరావేతౌ తత్రాపిదినే కింవా రాత్రావితి భయేన రాత్రౌ చోరాణా మవకాశ ఇతి కృత్వా నిశాదే స్సూర్యాస్త మారభ్య సూర్యోదయపర్యన్తం స్వదళాత్మకం కవాటం ఘటయతి యోజయతి. ౪౭. అథ తస్యోరస్థలం వర్ణయతి అరరస్ఫాలవ త్కవాటఫలకవ ద్విశాలా చాసౌ మాంసలా మాంసవ్యాప్తా చాతిమనోహరా తస్సోరఃస్థలీ బభౌ శుశుభే ధరణ్యాం భూమౌ భ్రమణేనోదితాచ్ఛ్రమాత్ జయలక్ష్మ్యా ఆశ్రితా శయ్యేవేత్యర్థః. ౪౮. అథ తదీయభుజౌ వర్ణయతి బహిరంతరశత్రునిగ్రహే పరిఘుప్రఖ్యాతతాపహారణశీలౌ పరిఘా దధికతరప్రఖ్యాతిమన్తౌ విజయస్తంభ యుంగళస్య ధురం ధరతి ఇతి తౌ తత్తుల్యౌ శుభలక్షణయుక్తౌ శ్రీశంకరస్య భుజౌ శుశుభాతే. ౪౯. అథ తదీయం యజ్ఞోపవీతం వర్ణయతి – బిసతంతుభి ర్మృణాళతంతుభిః క్రియమాణం సౌహృదం యేన తత్ శరచ్చంద్రస్య కిరణానాం పాండిమ్నా శ్శ్వేతతాయాః అతిశయస్యోల్లంఘనే జాంఘికా ఉతివేగవతీ ప్రభా యస్య. ని. జంఘాలో ఉతివేగవతీ ప్రభా యస్య ని. జంఘాలో ఒతిజవస్తుల్యౌ జంఘా కరికజాంఘికా విత్యమరఃతదముష్య శ్రీశఙ్కరస్య యజ్ఞోపవీతం దిద్యుతే శేశే. ౫౦. అథ తస్య కంఠం వర్ణయతి భగవత్పాద మునేః కంఠాత్మకశంఖరాజి

బుధా ద్భగవత్పాదమునే ర్యదుద్భవః, నినదః ప్రతిపక్షనిగ్రహే జయ
శంఖధ్వనితా మవిందత ౫౧ అరుణాధరసంగతాధికం శుశుభే తస్య
హి దంతచంద్రికా, నవవిద్రుమవల్లరీ గతా తుహినాంశో రివ శారదీ
చ్ఛవిః. ౫౨. సుకపోలతలే యశస్వినః శ్శుశుభాతే సితభానువర్చసః,
వదనాశ్రితభారతీకృతే విధిసంకల్పితదర్పణా వివ ౫౩ సమాసీ త్తస్యా
స్యం సుకృతజలధే స్సర్వజగతాం పయఃపారావారా దజని రజనీశో
బహుమతాత్, సుధాధారోద్గార స్సుసదృ గనయోః కింతు శశభృ
త్సతాం తేజః పుంజం హరతి వదనం తస్య దిశతి ౫౪ పురా క్షీరాం
భోధే రహహ తనయాయద్విషయతా జుషోదీనస్యాగ్రే ఘనకనక

స్సమరాజత తం విశినష్టి య ఉద్భవః కారణ మస్యేతి యదుద్భవో యత్కారణకః
యస్మా దుద్భవ ఉత్పత్తి ర్యస్యేతి తథా యదుత్పన్న ఇతి వా నినదో ఘోషః ప్రతిప
క్షాణాం వాదిరూపాణాం శత్రూణాం నాదిరూపాణాం నిగ్రహే జయశంఖస్య ధ్వని
తాం ప్రాప్తవాన్ ౫౧. అథ తస్య దంతపంక్తిం వర్ణయతిహి ప్రసిద్ధ మరుణాధరసం
గతా తస్య దంతచంద్రికా ఽధికం శుశుభే తత్ర దృష్టాంతః నవవిద్రుమో నవీనో
రత్నవృక్షః. ని విద్రుమో రత్నవృక్షే ఽపి ప్రవాళే ఽపి పుమా నయ మితి మేదినీ
తద్వల్లీగతా హిమకిరణస్య శరత్కాలికాచ్ఛవిః కాంతి ర్యథా శోభతే తద్వదిత్యర్థః.
౫౨. అథ తదీయకపోలతలేవర్ణయతి సితభానో శ్శుంభ్రాంశో శ్చంద్రస్య వర్చ ఇవ
వర్చ స్తేజో యస్య తస్య యశస్వినః శోభనే కపోలతలే శుశుభాతే తథా భూతస్య
వదనం ముఖ మాశ్రితా యా సరస్వతీ తస్యాః కృతే తదర్థం బ్రహ్మణా సంకల్పితౌ
సంకల్పేనోత్పాదితౌ దర్పణా వివ ౫౩. అథ తస్య ముఖం వర్ణయతి సర్వజగతాం
పుణ్య మేవ సముద్ర స్తస్మా ద్బహుత్వేనాభిమతాత్ బహూనా మభిమతా ద్వా
తస్య శ్రీశంకరస్య ముఖం సమాసీత్ పయఃపారావారాత్ క్షీరసముద్రా ద్బహు
మతా ద్రజనీశ శ్చంద్రో ఽజాయత అనయో రాస్యచంద్రయో స్సుధాధారాయా
ఉద్గార ఉద్వమనం సుసదృక్ సుసదృశః పరం త్వయం విశేషః శశభృ చ్చంద్ర
స్సతాం నక్షత్రాణాం తేజః పుంజం హరతి తస్య ముఖం సతాం సజ్జనానాం తద్దదాతి
ఉపమేయాధిక్యాభిధానా ద్వ్యతిరేకః. * వ్యతిరేకో విశేష శ్చే దుపమానోపమేయ
యో రిత్యుక్తేః - శి. ౫౪ అథ తదీయం నేత్రద్వంద్వం వర్ణయతిపురా అహో
త్యాశ్చర్యే యస్య మునీశనేత్రస్య విషయతాం గోచరతాం జుషతే సేవత తథా తస్య
దీనస్య బ్రాహ్మణకళత్రస్యాగ్రే క్షీరసముద్రకన్యా లక్ష్మీ ర్ఘనీభూతస్యామలకాకారస్య

ధారా స్సమకిరత్, ఇదం నేత్రం పాత్రం కమలనిలయా ప్రీతిఖితతేః మునీశస్య స్తోతుం కృతసుకృత ఏవ ప్రభవతి. ౫౫. దుర్వార ప్రతిపక్ష దూషణసముత్సేషక్షితౌ కల్పనే సేతౌ రప్యనఘస్య తాపసకులైకానాం కస్య లంకారయః, ఆపన్నా నతికాయ విభ్రమముష స్సంసారిశాఖా మృగాన్ పుష్ణంత్యచ్ఛపయోఽబ్ధి వీచివదలంకారాః కటాక్షాంకురాః. ౫౬. నిశ్శంకక్షితిరూక్షకంటకకులం మీనాంకదావానలజ్వాలాసంకుల మార్తిపంకిలతరం వ్యథవ్యధృతిధ్వంసినమ్, సంసారాకృతి మామయచ్ఛల

సువర్ణస్య ధారా స్సమకిరత్ తదిదం కమలాలయా లక్ష్మీ స్తస్యాః ప్రీతిసంతతేః పాత్రం మునీశస్య నేత్రం స్తోతుం కృతపుణ్య ఏవ సమర్థో భవతి. ౫౫. అథ మునీశక టాక్షా న్వర్ణయతి యథా దుర్వారః ప్రతిపక్ష శ్శత్రు ర్యో దూషణాఖ్యో రాక్షస స్తత్సముత్సేషస్య సముల్లాసస్య క్షితౌ క్షయే. ని. 'క్షితి ర్నివాసే మేదిన్యాం కాలభేదే క్షయే స్త్రియా' మితి మేదినీ తన్నివాసో యస్మి స్సముద్రే తత్ర సేతోః కల్పనే చానఘస్య దుఃఖరహితస్య తాపసగణశశాంకస్య తదాహ్లాదకస్య శ్రీరామచంద్రస్య లంకాయారాక్షసపుర్యా అరయః అచ్ఛక్షీరాబ్ధితరంగవదలంకారాః అతికాయా దిరాక్షసజనితసాధ్వసముషః కటాక్షాంకురాః ఆపన్నా న్మృతప్రాయాన్ శాఖా మృగా న్వానరా న్పుష్ణంతి ఉజ్జీవయంతి తథా దుర్వారాణాం ప్రతిపక్షాణాం యాని దూషణాని దుర్వారాణి చ తాని ప్రతిపక్షదూషణానీతివా తేషాం సముత్సే షస్య క్షితౌ క్షయే తన్నివాసో యత్ర యస్మిన్ స్థానే వాదిదూషణాని ప్రసరంతి తత్రేతి యావత్ సేతో ర్జలవిధారకసేతువ త్తద్విధారకసేతోః సమాధానలక్షణస్య కల్పనే ఽప్యనఘస్య తాపసకులచంద్రస్య లంకానాం శాకినీనాం కులటానాం వా అరయః. ని. 'లంకా రక్షఃపురీ శాఖా శాకినీ కులటాసుచే'తి మేదినీ. తథాభూతాః అతి కాయే స్థూలాదిదేహే య ఆత్మాభిమానలక్షణో విభ్రమో భ్రాన్తి స్తం ముష్ణన్తీత్యతి కాయస్య యో విభ్రమ ఇతి వా అతికాయో మహాంశ్చాసౌ విభ్రమశ్చేతి వా తథా భూతా అచ్ఛపయోబ్ధివీచివదలఙ్కారాః కటాక్షాంకురాః ఆపన్నాన్ జరామరణాది లక్షణాప త్తివ్యాప్తాన్ శరణాగతా నితి వా సంసారిలక్షణాన్ శాఖామృగా న్పుష్ణన్తి సంసారాఖ్యా దుఃఖనివృ త్తిపూర్వకానందప్రాప్తిలక్షణాం పుష్టిం సంపాదయంతీత్యర్థః. శార్దూ. ౫౬. నవసుధావృష్టివ దాచరంత్యః శ్రీశంకరస్య దృష్టయః ఆశ్రితాన్సత్య స్సంసారాకారం శ్రమం ముష్ణంతి తం విశినష్టి, నిశ్శంకాః ఆకస్మికాః క్షితయ ఏవ రూక్షకంటకా స్తేషాం కులాని యస్మిన్ పునశ్చ కామలక్షణదావాగ్నిజ్వాలయా

చలద్దుర్వారదుర్వారణం ముష్ణంతి శ్రమ మాశ్రితా నవసుధా వృష్టాయితా దృష్టయః ॥౫౭॥ త్రిపుండ్రం తస్యాహు స్సితభసితశోభి త్రిపథగాం కృపాపారావారం కతిచన మునిం తం శ్రితవతీమ్, వయం త్వేతద్బ్రూమో జగతి కిల తిస్ర స్సురుచిరా స్త్రయీమౌళివ్యాకృత్యుపకృతిభవాః కీర్తయ ఇతి ॥౫౮॥ అసౌ శంభో ర్లీలావపు రితి భృశం సుందర ఇతి ద్వయం సంప్రత్యేత జ్జనమనసి సిద్ధంచ సుగమమ్, యదంతః పశ్యంతఃకరణ మదసీయం నిరుపమం తృణీకుర్వంత్యేతే సుషమ మపి కామం సుమతయః ॥౫౯. అజ్ఞానాంతర్గహనపతితానాత్మవిద్యోపదేశై స్త్రాతుం లోకాన్ భవదవశిఖాతాపపాపచ్యమానాన్, ముక్త్వా మౌనం వటవిటపినో మూలతో నిష్పతంతీ శంభో ర్మూర్తి శ్చరతి

వ్యాప్తం ఆర్తిలక్షణకర్దమేనాతిశయేన వ్యాప్తం విరుద్ధో వికటోఽవాఙ్ధర్మలక్షణో ఽధ్వా మార్గో యస్మిన్ ధృతిధ్వంసినం ధైర్యనాశకం ఆమయా రోగా స్తచ్ఛలేన చలంతో దుర్వారా వారణా గజా యస్మిన్ తథాభూతం సంసారాకృతిం శ్రమ మిత్యర్థః ॥౫౭॥ అథ త్రిపుండ్రం ద్విధోత్ప్రేక్షతి, తస్య శ్రీశంకరస్య సితభసితశోభి శ్వేతభస్మనా శోభాయమానం త్రిపుండ్రం త్రిరేఖాత్మకం విభూతితిలకం కృపాసింధుం తం ముని మాశ్రితవతీం త్రిమార్గగాం గంగాం కేచన కవివర్యా ఆహు ర్వయం తు ఋగ్యజుస్సామాఖ్యా వేదత్రయీశిరసాం ఉపనిషదాం వ్యాకృతయో వ్యాఖ్యానాని తాస్వేవోపకృతయ ఉపకారా స్తతో భవా జాతా స్సురుచిరా అతిసుందరా స్తిస్రః కీర్తయ ఇతి బ్రూమ ఇత్యర్థః ॥ ౫౮. ఏవం ప్రత్యేక మంగా న్యుపవర్ణ్య తద్వపు ర్వర్ణన ముపక్రమతే అసౌ శ్రీశంకరః శంభోః కామవిజయినో లీలావిగ్రహ ఇతి భృశ మతిశయేన సుందర ఇతి చైతద్ద్వయ మిదానీం జనానాం మనసి సుగమం యథా స్యా త్తథా సిద్ధం యద్యస్మా దదసీయ మముష్య నిరుపమం కరణం వపు రంతఃకరణే పశ్యంతో జనాః సుషమం సుందర మపి కామం మన్మథం తృణీకుర్వంతి కామవిజయి శంభ్వవతారభూతం శంకరశరీరస్యాతిసుందరస్యాంతస్సందర్శనేన తృణవ దతిక్షుద్రం కుర్వంతీత్యర్థః ॥౫౯. కించ అజ్ఞానాంతర్గహనే అజ్ఞానలక్షణకాననమధ్యే పతితాన్ భవస్సంసార ఏవ దవో దావాగ్ని స్తస్య శిఖానాం పుత్రస్త్రీధనాదివియోగరూపాణాం తాపేన పాపచ్యమానాన్ భృశం దందహ్యమానా నాత్మవిద్యోపదేశై స్త్రాతుం మౌనం త్యక్త్వా వటవృక్షస్య మూలా న్నిష్పతంతీ అవతరంతీ శంకరాచార్యరూపా శంభో ర్మూర్తి ర్భ

భువనే శంకరాచార్యరూపా. ౬౦. ఉచ్చండాహితవావదూకకుహనా పాండిత్యవైతండికం జాతే దేశికశేఖరే పదజుషాం సంతాపచింతాపహే, కాతర్యం హృది భూయసాకృతపదం వైభాషికాదేః కథాచాతుర్యం కలుషాత్మనో లయమగా ద్వైశేషికాదే రపి. ౬౧ అమునా క్రతవః ప్రసాధితాః క్రతువిభ్రంశకర స్స శంకరః, ఇయ మేవ భిదా ఽనయో ర్జితస్మరయో స్సర్వవిదో ర్బుధేడ్యయోః ౬౨ కలయా ఽపితులానుకారిణం కలయామో న వయం జగత్త్రయే, విదుషాం స్వసమో యది స్వయం భవితా నేతి వదంతి తత్ర కే ౬౩ ద్యువ నాంత ఇవామరద్రుమా అమరద్రుష్వివ పుష్పసంచయాః, భ్రమరా

వనేవిచరతీతి యోజనా-మందాక్రాంతా ౬౦ కించ దేశికశేఖరే శ్రీశంకరే ఉచ్చండా నాం మతిశోభనానాం మహితానాం వావదూకానాం జల్పనశీలానాం కుహనా అతత్వ ఆచారభేదస్య సంభావనా * 'కుహనా లోభా న్మిథ్యేర్యాపథకల్పనే'త్యమరః-తస్యా స్తయా వా యత్పాండిత్యం తత్ వితండా స్వపక్షస్థాపనహీనా విజిగీషుకథా తస్యాం భవం వైతండికం యథా స్యా త్తథా పదసేవినాం సంతాపచింతావినాశకే జాతే సతి వైభాషికాదే ర్హృది కాతర్యం భూయసా బాహుళ్యేన పదం స్థాన మకృత తథా కలుషాంతఃకరణస్య వైశేషికాదేః కథాచాతుర్యం లయ మగాత్ ఆదిపదం సౌత్రాం తిక యోగాచార్యమాధ్యమికజైనచార్వాకానాహ ద్వితీయం తత్సాంఖ్యమీమాంసక పాతంజలనైయాయికాదీ నాహ-శార్దూ. ౬౧. అమునా శంకరాచార్యమూర్తినా శంక రేణ వైదికపథస్థాపనేన క్రతవః యజ్ఞాః ప్రకర్షేణ సాధితాః కైలాసనిలయ శ్శంకరో దక్షయజ్ఞ ధ్వంసకరత్వేన క్రతువిభ్రంశకరః యజ్ఞనాశకరః ఇతీయమే వానయో ర్భిదా అయమేవ భేదః అన్యత్తు సర్వం సమాన మిత్యేవకారవ్యావర్త్యప్రదర్శనా యాహ —జితకామయో స్సర్వవిదో స్సర్వజ్ఞయో ర్బుధైః పండితై ర్దేవై శ్చస్తు త్యయో రిత్యర్థః-వియో. ౬౨. జగత్త్రయే యే విద్వాంస స్తేషాం మధ్యే కలయా ఽపి తుల్యాం సాదృశ్య మనుకరోతీతి తులానుకారీ-తథాభూతం వయం నకలయామో నచిన్త యామో మన్యామహ ఇతివా * 'రామరావణయో ర్యుద్ధం రామరావణయోరి'వేతి స్వయమేవ స్వసదృశఇతిచే త్తత్రాహ యది స్వయం స్వసమః స్యా త్తర్హి తత్ర నేతి కేవదంతి న కే ఽపీత్యర్థః * 'ఉపమానోపమేయత్వే ఏకస్యైవైకవాక్యగే' అనన్వ యాలంకారః. ౬౩ స్వర్గవనమధ్యే యథా దేవద్రుమా అమరద్రుమేషు దేవవృక్షేషు యథా పుష్పసంచయాః పుష్పసంచయేషు యథా భ్రమరా ఏతే సర్వే సంఖ్యా మతి

ఇవ పుష్పసంచయే ప్యతిసంఖ్యాః కిల శంకరే గుణాః. ౬౨. కామం వస్తువిచారతోఽచ్ఛినద దయయా పారుష్యహింసా క్రుధః క్షాంత్యా దైన్య పరిగ్రహానృతకథాలోభాంస్తు సంతోషతః, మాత్సర్యం త్వనసూయయా మదమహామానౌ చిరంభావిత స్వాన్యోత్కర్షగుణేన తృప్తిగుణత స్తృష్ణాం పిశాచీ మపి. ౬౩ కామం య స్తు సమూలఘాత మవధీ త్స్వర్గాపవర్గాపహం రోషం యః ఖలు చూర్ణపేష మపిష న్నిశ్శేష దోషావహమ్, లోభాదీ నపి యః పరం స్తృణసముచ్ఛేదం సముచ్చిచ్ఛిదే స్వస్యాంతే వసతాం సతాం సభగవ త్పాదః కథం వర్ణ్యతే ౬౪. క్షౌమీ కాంత దివా నిశాకరకరా ఘుర్మస్య మర్మచ్ఛిదో ముగ్ధే శంభు

క్రాంతా స్తథా శంకరే గుణా స్సంఖ్యారహితాః కిలేతి ప్రసిద్ధం. * గృహీత ముక్తరీత్యార్థశ్రేణి రేకావళి ర్మతా. ౬౨ కామం విషయాభిలాషం వస్తువిచారతః కామ్యవస్తుదోషవిచారేణాయం శ్రీశంకరో ఽచ్ఛినత్ తథా పారుష్యం కఠోరభాషణం హింసావృత్తిచ్ఛేదాదినా పరపీడా క్రుధః క్రోధ స్తాన్ క్షాంత్యా పరై రాక్రుష్టే తాడితే ఽప్యవికృతచిత్తతా క్షాంతి స్తయా ఽచ్ఛినత్ దైన్యం పదార్థాలాభే లబ్ధపరిక్షయే చ దీనతా పరిగ్రహః సంచయః అనృతకథా మృషాభాషణం లోభః పరద్రవ్యేషు లుబ్ధతా తీర్థేషు ధనాత్యాగ శ్చ తాంస్తు సంతోషేణాచ్ఛినత్ పరోత్కర్షాసహనం మత్సర స్తస్యభావో మాత్సర్యం తు అనసూయయా పరగుణేషు దోషావిష్కరణ మసూయా తదభావేనాచ్ఛినత్ మదో గర్వో ధర్మాతిక్రమహేతు ర్మహామానః స్వస్మి న్నతిపూజ్యత్వాభిమాన స్తౌ చిరం దీర్ఘకాలం భావిత శ్చింతితః స్వస్మా దన్యోత్కర్ష ఏవ గుణ స్తేనాచ్ఛినత్ ఇదం మే స్యా దిదం మే స్యా దిత్యేవం రూపాం తృష్ణాలక్షణాం పిశాచీ మపి సమ్యక్ తృప్తిలక్షణేన గుణేనాచ్ఛినత్ -శా. ౬౩. శిష్యాణా మపి కామాదీ న్య స్సమూల ముత్మూలయ త్తస్మిం స్తేషాం స్థితిః కథం స్యా దిత్యాశయేనాహ —కామ మితి య స్తు స్వస్యాంతేవసతాం శిష్యాణాం సతాం కామం స్వర్గమోక్షయో ర్నాశకం సమూలఘాత మవధీత్సమూలం నాశితవాన్ సమూలాకృతజీవేషు హన్ కృఞ్ గ్రహ ఇత్యనేన ణముల్ కషాదిషు యథావిధ్యనుప్రయోగ ఇత్యనేనహం తేరనుప్రయోగః తథా యః సమస్తదోషావహం రోషం చూర్ణపేష మపిషత్ చూర్ణ మపిషత్ - శుష్కచూర్ణరూక్షేషుపిష ఇత్యనేన ణముల్, తథా లోభాదీనపి పరాన్ శత్రూన్ తృణసముచ్ఛేదం సముచ్చిచ్ఛిదే తృణవత్సముచ్చిచ్ఛిదే 'ఉపమానేకర్మణిచేతిణముల్' స ఏవం భూతః పూజ్యపాదః కథం వర్ణ్యతే కేనాపి ప్రకారేణ వర్ణయితుం నశక్యత ఇత్యర్థః. ౬౪.
దిగ్గజితద్వయోః ప్రశ్నోత్తరే వర్ణయ న్నాదౌ పణ్డితకర్తృకం ప్రశ్న ముదాహరతి:—

నవావతారసుగురో రేతే గుణానాం గణాః, కస్మాదుత్పలసంతతి ర్వికసితా విస్మేరదిగ్యోషితా మేషాపాంగఝరీతి దిగ్గజవధూ ప్రశ్నోత్తరే రేజతుః ౪౮ నాక్ష్ణా మాక్షిక మీక్షితం క్షణ మపి ద్రాక్షా ముహు శ్శిక్షితా క్షీరేక్షూ సముపేక్షితే భువి యయా సా శంకర శ్రీగురోః, కాంతానంతదిగంతలంఘనకలాజంఘాల తత్తద్గుణ శ్రేణీనిర్భరమాధురీ మదధురా ధన్యేతి మన్యామహే ౪౯ క్షాంతి శ్చే ద్వసుధా జహాతు మహతీం సర్వంసహాత్వప్రథాం విద్యా చే ద్విరహంతు షణ్ముఖముఖా స్స్వం సర్వగర్వావలీమ్, వైరాగ్యం యది బాదరాయణియశః కార్శ్యం పరం గాహతాం కిం జల్పై ర్మునిశేఖరస్య న తులాం కుత్రాపి

కఇతి హేకాంత దివా దివసే ఘర్మస్య గ్రీష్మదినప్రయుక్తసంతాపస్య మర్మణాం ఛేదకా నిశాకరస్య చంద్రస్య కరాః కిరణాః అత్యంతాసంభావితాః అమీ ఉపలభ్యమానాః కే కిం నిశాకరకరా ఏవోతాన్యదేవ కించిత్ ఏవం కాంతయా పృష్టో దిగ్గజ ఉవాచ హేముగ్ధే శంభో ర్నవావతారస్య సుగురోః శ్రీశంకరాచార్యస్య గుణానాం గణాః ఏవం దిగ్గజకర్తృక ముత్తర ముపవర్ణ్య పున స్తత్కాంతాకృతం ప్రశ్న మాహ యద్యేవం తర్హి నిశాకరకరై ర్వికసనశీలానా ముత్పలానాం నీలకమలానాం సంతతిః కస్మాద్వికసితా వికాసంప్రాప్తా ఏవం పృష్ట స్తత్కాన్త ఉవాచ హేముగ్ధే నేయం నీలోత్పలసంతతి రపితు శంకరాచార్య గుణగణై ర్విస్మేరాణాం విస్మయశీలానాం దిగంగనానా మేషా కటాక్షాణాం ఝరీ ఇత్యేవం లక్షణే దిగ్గజవధూ ప్రశ్నోత్తరే రేజతు రిత్యర్థః. * భ్రాంతాపహ్నుతీ రన్యస్య శంకాయాం భ్రాంతివారణే ౪౮. యయా మాక్షికం మధు క్షణమాత్ర మప్యక్ష్ణా నేత్రేణ నేక్షితం న దృష్టం ద్రాక్షాతు బహువారం శిక్షితా క్షీరేక్షూతు భువి సమ్యగుపేక్షితౌ సా నిర్భర మాధుర్యా అత్యర్థం మధురతాయా మదేన ధురా శ్రేష్ఠానిర్భరమాధుర్యా మదో యేషాం తేభ్యో ధురేతివా కాంతాచాసా వనంతదిగంత లంఘనకలాయాం జంఘాలానా మతివేగవతాం తత్తద్గుణానాం శ్రేణీ పంక్తిశ్చ ధన్యేతి మన్యామహే తథాభూతగుణపంక్తిలక్షణా కాంతేతివా. ౪౯. మునిశేఖరస్య క్షాంతిశ్చేత్తర్హి వసుధా భూమి ర్మహతీం సర్వంసహాత్వఖ్యాతిం జహాతు తథా తస్య విద్యాచేత్తర్హి స్కందప్రముఖా స్స్వ మనల్పగర్వావళిం త్యజంతు తథా తస్య వైరాగ్యం చేత్తర్హి బాదరాయణే శ్శుకస్య యశః కార్శ్యం పరం గాహతాం ప్రాప్నోతు కిం బహుజల్పై ర్మునిశేఖరస్య శ్రీశంకరస్య తులా ముపమాం కుత్రాపిన వీక్షమహే అత్ర త్యాగస్య సకృద్ధర్మస్య ప్రతిపాదనా త్తుల్యయోగితాలంకారః.

పీఠామహే. ౬౯. యామూర్తిః క్షమయా మునీశ్వరమయీ గోత్రా సగోత్రాయతే విద్యాభి ర్నిరవద్య కీర్తిభి రలం భాషా విభాషాయతే, భక్తాభీప్సితకల్పనేన నితరాం కల్పాది కల్పాయతే క స్తాం నాన్యపృథ గ్జనై స్తులయితుం మందాక్షమందాయతే ౭౦ న బభూవ పురాతనేషు త త్సదృశో నాద్యతనేషు దృశ్యతే, భవితా కి మనాగతేషు వా నసు మేరో స్సదృశో యథా గిరిః ౭౧ సమశోభత తేన తత్కులం స చ శీలేన పరం వ్యరోచత, అపిశీల మదీపి విద్యయా హ్యపి విద్యా వినయేన దిద్యుతే ౭౨ సుయశఃకుసుమోచ్చయశ్శ్రయద్విబుధాలి ర్గుణపల్లవోద్గమః, అవబోధఫలః క్షమారస స్సురశాఖివ రరాజ సూరిరాట్ ౭౩. నచ శేషభవీ న కాపిలీ గణితా కాణభుజీ న గీ రపి, ఫణితిష్వితి

---

* నియతానాం సకృద్ధర్మ స్సపున స్తుల్య యోగి తేత్యుక్తేః. ౬౯. కించ యా మునీశ్వరమయీ మూర్తిః క్షమయా గోత్రాసగోత్రాయతే గోత్రాయా భూమే స్సగోత్రం సజాతీయం తద్వదాచరతి భూమిసామ్యం లభతే తథా యామునీశ్వరమయీ మూర్తి ర్నిరవద్యా నిర్దోషా కీర్తి ర్యాభి స్తథాభూతాభి ర్విద్యాభి రలమత్యంతం భాషా విభాషాయతే భాషాయా స్సరస్వత్యాః విభాషా వికల్పః తద్వదాచరతి వికల్పేన సరస్వతీభావం ప్రాప్నోతీవ తథా యామునీశ్వరమయీమూర్తి ర్భక్తానా మభీప్సితస్య సాధనేనాత్యంతం కల్పాదికల్పాయతే కల్పవృక్షచిన్తామణ్యాదిసదృశవ దాచరతి తత్సామ్యం తాం మునీశ్వరమయీం మూర్తి మన్యైః ప్రాకృతజనై స్తులయితుం కోవాన మందాక్షమన్దాయతే మందాక్షేణ లజ్జయా మందోమన్దాక్షమంద స్తద్వ దాచరతి అపితు సర్వోఽపీత్యర్థః ౭౦. పురాతనేష్వతీతేషు శ్రీశంకరతుల్యో న బభూవాద్యతనేషు వర్తమానేషు నైవదృశ్యతే ఽనాగతేషు భవిష్యేషు కింవా భవితా ఽపితు నైవ భవిష్యతి యథాకాలత్రయే ఽపి సుమేరో స్సదృశో గిరి ర్నాస్తి తద్వత్ వైతాళీయం. ౭౧. తేన శ్రీశంకరేణ తస్య కులం సమ్యక్ శోభాం ప్రాప్తవత్ స చ శ్రీశంకర శ్శీలేన సాధుస్వభావేన శుచిచరితేన వా ఽత్యంత మశోభత శీల మపి విద్యయా దీప్తిమ దభూత్ విద్యాపి వినయేన నమ్రీభావేన శుశుభే ౭౨. కించ సూరిరాట్ పండితరాజః శ్రీశంకరః కల్పవృక్షో యథారాజతే తథా రరాజ యత శ్శోభనయశోలక్షణపుష్పాణా ముచ్చయో నిచయో యస్మిన్ శ్రయంత శ్చాశ్రయంతో విబుధాః పండితా ఏవాళయో భ్రమరా యస్మిన్ శ్రయతాం పండితలక్షణానాం దేవానా మాళిః పంక్తి ర్యత్రేతివా గుణలక్షణానాం పల్లవానా ముద్గమ ఉద్భవో యస్మాత్ అవబోధ స్తత్వజ్ఞాన మేవ ఫలం యస్మిన్ క్షమా ఏవ రసో యస్మి న్నత ఇత్యర్థః ౭౩. కించ కవిరాజః శ్రీశం

రాసు కా కథా కవిరాజో గిరిచాతురీ జుషి. ౭౪ భట్టభాస్కరవిమర్ద దుర్దశామజ్జదాగమశిరఃకరగ్రహా, హంత శంకరగురో ర్గిరః క్షరం త్యక్షరం కిమపి తద్రసాయనమ్. ౭౫ జాటాటీరజటాకుటీరవిహారన్నైలింప కల్లోలినీక్షోణీశప్రియకృన్మవావతరణావష్టంభగుంభచ్ఛిదః, గర్జంతో ఽవతరంతి శంకరగురుక్షోణీధరేంద్రోదరా ద్వాణీనిర్ఝరిణీఝరాఃక్వను భయం దుర్భిక్షుదుర్భిక్షుతః ౭౬ వారీ చిత్తమతంగజస్య నగరీ బోధాత్మనో భూపతే ర్దూరీభూతదురంతదుర్వదఝరీహారీకృతా సూరిభిః, చింతాసంతతితూలవాతలహరీ వేదోల్లసచ్చాతురీ సంసారాబ్ధితరీ రుదేతి

కరస్య గిరి వాణ్యాం చాతురీం సేవితవత్యాం సత్యాం పాతంజలీ వాణీ నచ గణితా కాపిలీ గీర్గణితా నాపి కాణాది గీర్గణితా అన్యాసు నాస్తికానాం గీర్షు కా కథా ౭౪. కించ భట్టభాస్కరాఖ్యేన సర్వశంకరవాదినా యో విమర్ద స్తేన దుర్దశాయాం మజ్జతామాగమశిరసాం వేదాంతానాం కరగ్రహా హస్తావలంబిన్య ఉద్ధారికా ఇతి యావత్ ఏవంభూతాః శ్రీశంకరగురోః గిరో హంతేత్యాశ్చర్యే హర్షేవా కిమపి వక్తు మశక్యం తత్ప్రఖ్యాతం పరమరసాశ్రయభూత మక్షరం క్షరంతి ప్రవంతి ౭౫ జాటాటీరస్య శివస్య జటాలక్షణేషు కుటీరేషు హ్రస్వకుటీషు కుటీశ మీశుణ్డాభ్యోరఇతిరః విహారంతి యా నైలిమ్పకల్లోలినీ నిలిమ్పానాం దేవానా మిదం నైలింపం త్రివిష్టపం తత్తరంగిణీ గంగా తస్యాః క్షోణీశస్య రాజ్ఞో భగీరథస్య ప్రియకృ ద్యదవపూర్వ మవతరణం తేనావష్టంభగుంభః స్తంభానాం గ్రంథనం తంభిందంతీతి తథా తే గర్జనాంకుర్వన్తః శ్రీశంకరగురులక్షణస్య భూమిధరేంద్రస్య హిమాలయస్యోదరా ద్వాణీలక్షణాయా నిర్ఝరిణ్యాస్తరంగిణ్యానద్యాః ఝురాః ప్రవాహా అవతరంతి యత ఏవ మతో దుష్టభిక్షులక్షణదుర్భిక్షుతః క్వను భయం క్వాపి భయం నాస్తీత్యర్థః-శార్దూ ౭౬ కించ భగవత్పాదీయవైఖరీ అకారాదిక్షకారాంతవర్ణమాలా రూపా వా గుదేతి జయతి తాం విశినష్టి చిత్తలక్షణస్య మతఙ్గజస్య హస్తినో వారీ బంధినీ ని. 'వారీ స్యా ద్గజబంధిన్యా'మితి మేదినీ-తథా బోధాత్మకస్య రాజ్ఞో నగరీ తథా దూరీభూతా దురన్తానాం దుర్వదతాం దుర్వాదినాం ఝరీ ప్రవాహో యస్యా స్తథా సూరిభి ర్హారీకృతా ఽతిప్రేమ్ణా హారవత్కంఠేకృతా తథా చింతాసన్తతిలక్షణస్య తూలస్య కార్పాసలవస్యాపాకరణే వాతస్య వాయోర్లహరీప్రవాహః తథా వేదస్యోల్లసంతీ చాతురీ చిత్తేతిపాఠే చేతనాయా ఇతి వ్యాఖ్యేయం తథా సంసారలక్షణసముద్రస్య తరీ ఉద్ధారహేతుభూతా నౌకా తథాచైవంభూతా శంకరస్య వాణీ సర్వోత్కర్షేణ వర్తతఇత్యర్థః. అత్ర చిత్తాదే ర్భిన్నశబ్దేవా

భగవత్పాదీయ వాగ్వైఖరీ ౭౭. కథాదర్పోత్సర్పత్కథక బుధ
కంఠాల రసనా సనాళాధఃపాతే స్వయముదయ మన్త్రప్రతిపత్తేః,
నిగుమ్ఫః సూక్తీనాం నిగమ శిఖరాంభోజసురభి ర్జయ త్యద్వైతశ్రీ
జయబిరుదఘంటాఘణఘణః ౭౮ కస్తూరీఘనసారసౌరభపరీరంభప్రి
యంభావుకా స్తాపోన్మేషముషో నిశాకరకరాహంకారకూలంకషాః,
ద్రాక్షామాక్షికశర్కరామధురిమగ్రామావిసంవాదినో వ్యాహారా ము
నిశేఖరస్య న కథంకారం ముదం కుర్వతే ౭౯ అద్వైతే పరిముక్త
కంటకపథే కైవల్యఘంటాపథే స్వాహంపూర్వికదుర్వికల్పరహిత ప్రాజ్ఞా

చ్యమతంగజత్వాద్యారోపేణ వైఖర్యా వారిత్వాద్యారోపబోధనా ద్భేదభాజి రూప
కం వాచకభేదభాజి వేత్యుక్తేః. ౭౭ కించ ప్రతిపత్తేః శ్రీశంకరస్య సూక్తీనాం నిగుం
ఫః గ్రథనం జయతి యః కథాగర్వేణోత్సర్పతా ముచ్చలతాం కథకానాం మధ్యే
యే బుధా స్తేషాం కంఠ్యా వ్యాప్తా యా జిహ్వా తస్యా నాభిస్థనాళేన సహాధఃపాతే
స్వయముదయమన్త్రో వేదవత్స్వయంప్రాదుర్భూతో వాదిజిహ్వాస్తంభనాదౌ విని
యుక్తః షట్త్రింశదర్ణాత్మకో బగళాముఖ్యాఖ్యో మంత్రః పునశ్చ నిగమశిఖరాణి
వేదాంతా స్తల్లక్షణకమలానాం సురభి స్సుగంధిః పునశ్చాద్వైతలక్ష్మ్యా జయస్య బిరు
దఘంటాయాః ప్రఖ్యాతికరాయాః ఘంటాయాః ఘణఘణాత్మకశ్శబ్ద ఇత్యర్థః ని
'నియతారోపణోపాయ స్స్యా దారోపః పరస్య యః, త త్పరంపరితం శ్లిష్ట' ఇత్యు
క్తపరంపరిత రూపకాంతర్గతం మాలారూపక మత్ర ద్రష్టవ్యం ౭౮. కించ కస్తూరీ
ఘనసారయోః కస్తూరీకర్పూరయో స్సౌరభం సురభి స్తస్య పరీరంభః పరిష్వఙ్గ స్తద్వ
త్ప్రియంభావుకాః ప్రియంభవిష్ణవః తాపస్యాధ్యాత్మికాదితాప త్రయస్యోన్మేష ముల్లా
సం ముష్ణంతీతి తథా తే౽త ఏవ బాహ్యతాపనివారకాణాం నిశాకరస్య చన్ద్రస్య కరాణా
మంశూనాం యస్తాపవినాశనాహంకార స్తస్య కూలంకషాః సమూలోన్మూలనసమర్థాః
తథా ద్రాక్షాదీనాం మధురిమ్ణాం మాధుర్యాణాం గ్రామేణ సముదాయేనావిసంవాదిన
స్తత్తుల్యా మునిశేఖరస్య శ్రీశంకరస్య వ్యాహారా ఉక్తయః ముదం ప్రీతిం కథంకారం
కథం న కుర్వతే ౽పితు కుర్వంత్యేవ అన్యథైవం కథమిత్థం సుసిద్ధాన్తయోగశ్చే దిత్య
నర్థకాదేవ కరోతే ర్ణముల్—శా. ౭౯. కించ పరిముక్తో వినివృత్తో భేదవాదిలక్షణః
కంటకమార్గో యస్మా త్తథా భూతే ౽ద్వైత ఏవ కైవల్యఘంటాపథే కైవల్యస్య మో
క్షస్య ఘంటాపథే సంసరణే రాజమార్గే స్వాహంపూర్వకై స్స్వీయాహంకారపూర్వకై
ర్దుర్వికల్పై రహితాః ప్రాజ్ఞాః విద్వాంస ఏవాధ్వనీనాః పాంథా స్తైరాకులే వ్యాప్తే

ధ్వనీనాకులే, ప్రస్యందన్మకరంద బృందకుసుమ స్రక్తోరణప్రక్రియా
మాచార్యస్య వితన్వతే నవసుధాసిక్తా స్స్వయం సూక్తయః. ౨౦.
దూరోత్సారితదుష్టపాంసుపటలీదుర్నీతయో ఽనీతయో వాతా దేశిక
వాఙ్మయా శ్శుభగుణగ్రామాలయా మాలయాః, ముష్ణన్తి శ్రమ
ముల్లసత్పరిమళ శ్రీమేదురా మేదురా యాసస్యాధిహావిర్భుజో భవ
మయే ధీప్రాన్తరే ప్రాన్తరే ౨౧ నృత్యన్త్యా రసనాగ్రసీమని గిరాం
దేవ్యాః కిమంఘ్రిక్వణన్మంజీరోర్జితశింజితాన్యుతనితంబాలంబికాంచీర
వాః, కిం వల్గత్కరపద్మకంకణఝణత్కారా ఇతి శ్రీమత శ్శంకా మంకుర
యంతి శంకరకవే స్సద్యుక్తయ స్సూక్తయః ౨౨ వర్షారంభవిజృంభ

స్స్వయం నవసుధాసిక్తా శ్శంకరాచార్యస్య సూక్తయః ప్రస్యందతాం మకరందానాం పుష్పరసానాం బృందో నిచయో యేభ్య స్తథాభూతానాం కుసుమానాం పుష్పాణాం యా స్రజో మాలా స్తాసాం యాని తోరణాని తేషాం ప్రక్రియాం రచనాం వితన్వతే విస్తారయన్తి. ౨౦. కించ దూర ముత్సారితా దుష్టానాం పాంసుపటలీతుల్యా దుర్నీతయో దుష్టనయా యైస్తే అనీతయో న విద్యంత ఈతయో ఽతివృష్ట్యాదిరూపా బాధా యేభ్య స్తః శుభగుణాః ప్రసాదాదయ స్తల్లక్షణానాం శైత్యాదిశుభగుణానాం గ్రామస్యాలయాభూతామాయా లక్ష్మ్యా శ్చాలయభూతా ఉల్లసత్పరిమళశ్రియా చ మేదురా స్నిగ్ధా దేశికవాఙ్మయావాతా భవమయే సంసారమయే ప్రాంతరే విపినే కథంభూతే ధీప్రాంతరే బుద్ధిలక్షణాని ప్రాంతరాణి కోటరాణి బుద్ధిలక్షణో దూరశ్శూన్యో మార్గో వా యస్మిం స్తత్రాధిర్మనఃపీడా ప్రత్యాశావా తల్లక్షణా ద్ధవిర్భుజో దావాగ్నే ర్జాతో ర్యో మే మమ దురాయాస స్తస్య శ్రమం ముష్ణంత్యపనయంతీత్యర్థః ని 'ప్రాన్తరం విపినే దూరశూన్యమార్గే చ కోటరే, ఆధిః పుమాం శ్చిత్తపీడా ప్రత్యాశాబంధకేషుచే'తి మేదినీ ౨౧. కించ శ్రీశంకరజిహ్వాగ్రలక్షణే రంగే నృత్యంత్యా గిరాం దేవ్యాః శారదాయాః కిమంఘ్ర్యో శ్చరణయోః క్వణతోః శబ్దం కుర్వతో ర్మంజీరయో ర్నూపురయో రూర్జితశింజితాని ఉల్లసత్స్వనితాని కింవా నితంబాలంబిన్యాః కట్యాః పశ్చాద్భాగ మాలంబిన్యాః కాంచ్యా మేఖలాయా రవాః శబ్దాః కింవా వల్గతో రితస్తత శ్చలతోః కరకమలకంకణయోః ఝణత్కారా ఇతి శంకాం శ్రీమతః శంకరస్య కవే స్సమీచీనా యుక్తయో యాసు తాః సూక్తయః అంకురయంతి జనయంతీత్యర్థః. ౨౨ వర్షారంభే విజృంభమాణానాం జలముచాం మేఘానాం గంభీరఘోష ఉపమా యస్య సః పునశ్చ వాత్యయా వాయుసమూహేన

మాణజలముగ్గంభీర ఘోషోపమో వాత్యాఘూర్ణవిఘూర్ణదర్ణవపయః
కల్లోలదర్పాపహః, ఉన్మీల న్నవమల్లికాపరిమళా హంతా నిహంతా
నిరాతంక శ్శంకరయోగిదేశికగిరాం గుంఫ స్సముజ్జృంభతే ౮౩.
హృద్యా పద్యవినాకృతా ప్రశమితా విద్యాఽమృషోద్యా సుధా స్వా
ద్యా మాద్యదరాతిచోద్యభిదురాఽభేద్యా నిషద్యాయితా, విద్యానా
మనఘోద్యమా సుచరితా సాద్యాపదుద్యాపినీ పద్యాముక్తిపదస్య
సాఽద్య మునివాఙ్నుద్యాదనాద్యా రుజః. ౮౪. ఆయాసస్య నవాంకు
రం ఘనమనస్తాపస్య బీజం నిజం క్లేశానా మపి పూర్వరంగ మలఘుప్ర

ఘూర్ణ మత్యంతం శీఘ్రంవా విఘూర్ణతాం సముద్రపయసాం కల్లోలానాం బృహత్త
రంగాణాం దర్పాపహః గర్వనాశకః పునశ్చోన్మీలంతీనాం వికసంతీనాం మాలతీనాం
పరిమళాహంతాయా విమర్దోత్థజనమనోహరగన్ధస్యాహంభావస్య నిహంతా నాశకః
పునశ్చ నిరాతంకో నిర్భయః శంకరయోగిదేశికస్య గిరాం గుంభనం గ్రథనం సముజ్జృం
భతే సముల్లసతి. ౮౩ సా ప్రసిద్ధా భాష్యాదిరూపా మునివాగద్యానాద్యా రుజో
ఽజ్ఞానాదిలక్షణాన్ రోగాన్ నుద్యాన్నాశయతు తాం విశినష్టి పద్యవినాకృతా గద్య
రూపాపి హృద్యా మనోజ్ఞా పాఠాంతరే దోషవినాకృతా పునశ్చ ప్రశమితాఽవిద్యా
యయా సా ప్రశమితా విద్యా పునశ్చ మిథ్యా వాచ్యా నభవతీత్యమృషోద్యా యథా
ర్థా ఇత్యర్థః రాజసూయసూర్యమృషో ద్యేత్యాదినా వదేః క్యబంతో నిపాతః ప్రశ
మితా విద్యామృషోద్యా యయేతివా పునశ్చ సుధాస్వాద్యా ఽమృతవ దాస్వాద
నీయాపునశ్చ మాద్యతాం మదేన ఘూర్ణతా మరాతీనాం వాది లక్షణారీణాం యాని
చోద్యాని కుతర్కోద్భావితా శ్శంకా స్తేషాం భిదురాః నాశకాః స్వయం తు తై
రభేద్యా భేత్తు మశక్యా పునశ్చ సర్వాసాం విద్యానాం నిషద్యాయితా ఆపణవ దాచ
రితాః పునశ్చానఘోఽనవద్య ఉద్యమో యస్యా స్సా పునశ్చ శోభనం చరితంయస్యా
స్సా పునశ్చ సాద్యానాం జన్యానాం సకారణానాం వా ఆపదా మాధ్యాత్మికాదిదుః
ఖానాముద్యాపినీ ఉన్మూలినీ పునశ్చ ముక్తిపదస్య పద్ధతిరేవంభూతా సా మునివా
గద్యానాద్యా రుజోఽపనుద్యా దిత్యర్థః. ౮౪. మునిశేఖరోక్తి రతులా దేవోద్యా యో
ఽహంకార స్త ముత్కృంతతి ఉన్మూలయతి తం విశినష్టి ఆయాసస్య ఖేదస్య నవ్య
మంకురం పునశ్చ ఘనీభూతో యో మనస్తాపో మానసం దుఃఖం తస్య నిజ మసాధా
రణం బీజం క్లేశానా మపి పూర్వరంగం ప్రథమం నర్తనస్థానం దోషాణాం రాగద్వేషా
దీనా మలఘ్వీ మహతీ యా ప్రస్తావనా నాటకకథాప్రారంభ స్తస్యాః డిండిమం అప్ర

స్తావనాడిండిమమ్, దోషాణా మనృతస్య కార్మణ మసచ్చింతాతతే
ర్నిష్కుటం దేహాదా మునిశేఖరోక్తిరతులాహంకార ముత్కృంతతి.
౮౫. తథాగతపథాహత క్షపణకప్రథా లక్షణప్రతారణహతానువర్త్య
ఖిలజీవసంజీవనీ, హరత్యతిదురత్యయం భవభయం గురూక్తిర్నృణా
మనాధునికభారతీజరఠశుక్తిముక్తామణిః ౮౬ ఝుంఝూమారుతవేల్లి
తామరధునీ కల్లోలకోలాహల ప్రాగ్భారైకసగర్భ్యనిర్భరజరీజృంభద్వ
చోనిర్ఝరాః,నైకాలీకమతాళిధూళిపటలీమర్మచ్ఛిదస్సద్గురో రుద్యద్దుర్మ
తిధర్మదుర్మతికృతా శాంతిం నికృంతంతి నః ౮౭ ఉన్మీలన్నవమల్లిసౌర
భపరీరంభప్రియం భావుకా మందారద్రుమరంద బృందవిలుఠన్మాధుర్య
ధుర్యా గిరః, ఉద్గీర్ణా గురుణా విహారకరుణావారాకరేణాదరా త్సచ్చే

తస్య కార్మణం మూలకర్మ ని 'మూలకర్మ తు కార్మణ' మిత్యమరః-అసచ్చింతాసం
తతే ర్నిష్కుటం గృహోద్యానం కేదారం వా ని. 'నిష్కుటస్తు గృహోద్యానే స్యా
త్కేదారకపాటయో'రితి మేదినీ. ఏవంభూతం దేహాదినిష్ఠ మహంకార మిత్యర్థః.౮౫.
తథాగతా బౌద్ధా స్తేషాం పథా మార్గేణాహతాః క్షపణకానాం వైభాషికాణాం
ప్రఖ్యాతిలక్షణేన ప్రతారణేన వంచనేన హతాశ్చానువర్తినో విప్రాదయోఽఖిలాజీవా
స్తేషాం సంజీవనీ పునశ్చానాధునికా అనాదిభూతాయా వేదవాణీ తల్లక్షణాయా
అతిప్రాచీనశుక్తే ర్ముక్తామణి రేవంభూతా గురోః శ్రీశంకరస్యోక్తి ర్నరాణాం మతిదుర
త్యయం సంసారభయం హరతీత్యర్థః - పృథ్వీ. ౮౬. సద్గురోః శ్రీశంకరస్య ఝుంఝూ
మారుతేన బృహద్వాయునా వేల్లితాయాః కంపితాయా దేవధున్యా గంగాయాః
కల్లోలానాం బృహత్తరంగాణాం యః కోలాహల స్తస్య యః ప్రాగ్భారోఽతిశయ
స్తదేక సగర్భ్య నిర్భరాః తదేకాతిసదృశా జరీజృంభంతో భృశ ముల్లసన్తో వచోల
క్షణా నిర్ఝరాః నైకాన్యనేకాని యాన్యలీకా న్యసత్యాని మతాని తేషా మాళిః పఙ్క్తి
స్సైవ ధూళిపటళీ ధూలీసమూహ స్తస్యా మర్మచ్ఛిదో వినాశకా నోఽస్మాక ముద్యద్దు
ర్మతిలక్షణధర్మాత్ యా దుఃఖితా బుద్ధి స్తత్కృతా యా అశాంతి స్తాం నికృంతంతి
ఉన్మూలయంతి. శార్దూ. ౮౭. ఉన్మీలంతీనాం వికసంతీనాం నవమాలతీనాం యత్సౌ
రభం తస్య పరీరంభ ఆలింగనం తస్మా దపి తద్వద్వా ప్రియంభావుకాః ప్రియం భవి
ష్ణవ స్తథా మందారద్రూణాం మందారాఖ్యద్రుమాణాం మకరందనికాయే లుఠతో
మాధుర్యాత్ ధుర్యా శ్శ్రేష్ఠా శ్రీశంకరాచార్యేణ గురుణా ఆదరా దుద్గీర్ణా ఉద్వ
మితా ఉచ్చారితాగిరః సతాం చేతో రమయంతి హంతేతిహర్షే మదయంతి తథా

త్వో రమయంతి హంత మదయంత్యామోదయంతి ద్రుతమ్ ౮౮
ధారావాహిసుఖానుభూతిమునివాగ్ధారాసుధారాశిషు క్రీడన్ ద్వైతి
వచస్సు కః పున రనుక్రీడేత మూఢేతరః, చిత్రం కాంచన మంబరం పరి
దధ చ్చిత్తే విధత్తే ముహుః కచ్చిత్కచ్చరదుష్పటచ్చరజరత్కంథాను
బద్ధాదరం ౮౯. తత్త్వాదృక్షమునిక్షపాకరవచశ్శిక్షా సపక్షాశయః
క్షారం క్షీర మిదీక్షతే బుధజనో న క్షౌద్ర మాకాంక్షతి, రుక్షాం
క్షేపయతి క్షితౌ ఖలు సితాం నేక్షుం క్షణం ప్రేక్షతే ద్రాక్షాం నాపి ది
దృక్షతే న కదలీం క్షుద్రాం జిఘృక్షత్యలమ్ ౯౦ విక్రీతా మధునా
నిజా మధురతా దత్తా ముదా ద్రాక్షయా క్షీరైః పాత్రధియా ఽర్పి

ద్రుత మవిలంబిత మామోదయంతి ప్రమోదయంతి గురుం విశినష్టి విహారాయాః పారవిముక్తాయాః కరుణాయాః వారాకరేణ జలనిధినా సముద్రేణ దీపకాలంకారో 'సైవ క్రియాసు బహ్వీషు కారకస్యేతి దీపక'మిత్యుక్తేః సైవ సకృద్వృత్తిః. ౮౮. కించ ధారావాహి అనవచ్ఛిన్నం య త్సుఖం తస్యానుభూతి రనుభవో యాభ్య స్తథా భూతమునివాగ్ధారాలక్షణసుధారాశిషు క్రీడన్ సన్ ద్వైతినాం వచనేషు విష కల్పేషు పున ర్మూర్ఖా దన్యః కః క్రీడే దపితు మూఢ ఏవ తత్ర క్రీడాం కుర్యా త్తత్ర దృష్టాంతః చిత్రం విచిత్రం సువర్ణమయం వస్త్రం పరిదధత్పునః కచ్చరాణాం మల దూషితానాం దుష్టానాం పటచ్చరాణాం జీర్ణవస్త్రాణాం యా జర్జరీభూతా కంథా తస్యామనుబద్ధో య ఆదర స్తం కచ్చి న్మనసి ధత్తేఽపితు నైవ ధత్త ఇత్యర్థః పాఠాం తరే తామనుబద్ధాదరం యథా స్యాత్తథేతి వ్యాఖ్యేయం. ని. 'కచ్చరం మలదూషితం, పటచ్చరం జీర్ణవస్త్ర' మిత్యమరః ౮౯. కించ తత్త్వాదృక్షై స్తథాభూతై ర్మునినిశా కరవచోభి ర్మునిచంద్రవచనై ర్యా శిక్షా తయా సపక్షః అద్వైతాఖ్యస్వపక్ష స్సహిత స్తదవలంబి ఆశయోఽంతఃకరణం యస్య శిక్షాయా స్సపక్షో ఽధికరణభూత ఆశయో వాయస్య స బుధజనః క్షీరం పయః క్షారం పశ్యతి క్షౌద్రం మా క్షికం నాకాంక్షతి తథా సితాం శర్కరాం రుక్షాం బుధ్వా భూమౌ క్షేప యతి పాతయతి తథేక్షుం క్షణమాత్ర మపి న ప్రేక్షతే తథా క్షుద్రాం కదలీం న జిఘృక్షతి గ్రహీతు మపి నేచ్ఛతి. ౯౦. కించ యస్మా న్మధునా మాక్షికేణ స్వకీయా మధురతా యాసు విక్రీతా యస్మా చ్చ ద్రాక్షయా నిజా మధురతా ముదా యాభ్యో దత్తా యస్మాచ్చ దుగ్ధై ర్నిజా మధురతా పాత్రబుధ్యా యాస్వర్పితా యస్మా చ్చ జలధిజితా దిక్షుత స్తదీయా మధురతా బలా ద్యాభి ర్లబ్ధా హంతేతి హర్షే యస్మా

తా యుధి జితా లబ్ధ్వా బలా దిక్షుతః, న్యస్తా సౌరభయేన హంత సుధయా యస్మా దత స్తద్గిరాం మాధుర్యస్య సమృద్ధి రద్భుతతరా నాన్యత్ర సా వీక్ష్యతే ౯౧ కర్పూరేణ ఋణీకృతం మృగమదేనాధీత్య సంపాదితం మల్లీభి శ్చిరసేవనా దుపగతం క్రీతం తు కాశ్మీరజైః, ప్రాప్తం చౌరతయా పటీరతరుణా యత్సౌరభం తద్గిరా మక్షయ్యం మహితస్య తస్య మహిమా ధన్యో౽యమన్యాదృశః ౯౨ అప్సాం ద్రప్సం సులిప్సం చిరతర మచరం క్షీర మద్రాక్ష మిక్షుం సాక్షా ద్రాక్షా మజక్షం మధురస మధయం ప్రాగవిందం మరందమ్, మోచా మాచామ మన్యో మధురిమగరిమా శంకరాచార్యవాచా మాచాంతో హంత కిం తై రల మపిచ సుధా సారసీ సారసీమ్నా. ౯౩ సంతప్తానాం

చ్చ సుధయా ౽మృతేన సౌరభయేన నిజా మధురతా యా సు న్యస్తా న్యాస తయా స్థాపితా ౽తఏతస్మా త్తస్య శ్రీశంకరస్య గిరాం తథాభూతానాం గిరాం వా మాధుర్యస్య సాద్భుతతరా సమృద్ధి రన్యత్ర నైవదృశ్యత ఇత్యర్థః ౯౧. కించ యదీయం సౌరభం కర్పూరేణ ఋణీకృతం ఋణతయా గృహీతం వాక్యత్వేన సంహితాయా అవివక్షణా దసంధిః తథా యదీయం సౌరభం మృగమదేన కస్తూరి కయా ౽ధీత్య సంపాదితం తథా మల్లీభి ర్మాలతీభి శ్చిరసేవనాదుపగతం ప్రాప్తం తథా కాశ్మీరజై స్తు తదీయం సౌరభం క్రీతం మూల్యేన గృహీతం తథా పటీ రతరుణా చందనవృక్షేణ తత్సౌరభం చౌరతయా ప్రాప్తం తస్య శ్రీశంకరస్య గిరాం తథా భూతానాం గిరాం వా అక్షయ్యం మహితస్య అక్షయం మాహాత్మ్యం తస్మా త్తస్య శ్రీశంకరస్య తస్య గిరాం సౌరభస్య మహిమా ౽యమన్యాదృశ స్సర్వలోకవిలక్షణో ధన్య ఇత్యర్థః ౯౨. కించ సులిప్సం సురుచ్యం ద్రప్సాం ఘనేతర దధ్యప్సాం భక్షణార్థస్య ప్సాధాతో ర్లజిరూపం త త్తథా క్షీరం చిరతరం బహు కాల మచరం భక్షణార్థస్య చరధాతో ర్లజిరూపం తథేక్షు మద్రాక్షం తథా ప్రత్య క్షేణ ద్రాక్షా మజక్షం భక్షితవాన్ జక్షభక్షహాసనయో రితి స్మరణా త్తథా మధురసం మాక్షికరస మధయం పీతవాన్ తథా మరందం మకరందం ప్రాగవిందం పూర్వం లబ్ధవాన్ తథా మోచా కదళీ. ని. 'కదళీ వారణబుసా రంభా మోచాంశుమత్ఫలే'త్య మరః. తా మాచామం భక్షితవాన్ అదనార్థస్య చముధాతో ర్లజి మిపి ష్టివుక్ల ముచమాఙ, ఇతి దీర్ఘశ్చ రూపం ఇదానీం త్వన్యో ౽తివిలక్షణః శ్రీశంకరాచార్యవాచాం మధు రిమ్ణో మాధుర్యస్య గరిమా ఆచాన్తో హంతేతి హర్షే తై ర్ద్రప్సాదిభిః కిం యత స్సుధాయా అమృతస్య సారసీ సారస్యం తస్యా స్సారస్యసీమ్నా ౽ప్యలంకృత్యం ప్రాప్తం. ౯౩. కించ దవథుః పరితాపస్స్యాదిత్యమరాత్ భవదవథుభి స్సంసార

భవదవథుభి స్స్ఫారకర్పూరవృష్టి ర్ముక్తాయష్టిః ప్రకృతివిమలా మోక్ష లక్ష్మీ మృగాక్ష్యాః, అద్వైతాత్మానవధికసుఖాసారకాసారహంసీ బుద్ధే శ్శుద్ధ్యై భవతు భగవత్పాదదివ్యోక్తిధారా. ౯౪. ఆమ్నాయాంతాలవా లావిమలతరసురేశాది సూక్తాంబుసిక్తా కైవల్యాశాపలాశా విబుధజన మనస్సాలజాలాధిరూఢా, తత్త్వజ్ఞానప్రసూనా స్ఫురదమృతఫలాసేవనీ యాద్విజై ర్యా సా మే సోమావతంసావతరగురువచో వల్లిరస్తు ప్ర శస్త్యై. ౯౫. నృత్యద్భూతేశవల్గన్ముకుటతటరటత్స్వర్ధునీస్పర్ధినీభి ర్వాగ్భి ర్భిన్నకూలోచ్ఛలదమృతసరస్సారిణీ ధోరణీభిః, ఉద్వేలద్వైతవాది స్వమతపరిణతాహంక్రియాహుంక్రియాభి ర్భాతి శ్రీశంకరార్య స్సతత ముపనిషద్వాహినీగాహినీభిః ౯౬. సాహంకారసురాసురావళికరాక్లృప్త

పరితాపైస్సంతప్తానాం స్ఫారా విశాలా కర్పూరస్య వృష్టిః పునశ్చ మోక్షలక్ష్మ్యా మృగాక్ష్యా అంగనాయాః ప్రకృతినిర్మలా స్వభావతో విమలా ముక్తాయష్టిః ముక్తామయీ హారలతికా పునశ్చాద్వైతాత్మైవానంతసుఖస్యాసారేణ ప్రసరణేన కాసార స్తటాక స్తస్య హంసీ ని 'ఆసారస్స్యాత్ప్రసరణే వేగవృష్టౌ సుహృద్బల' ఇతి మేదినీ, ఏవంభూతా భగవత్పాదస్య శ్రీశఙ్కరస్య దివ్యోక్తిధారా బుద్ధే శ్శుద్ధ్యై భవతుమద్దా. ౯౪. ఆమ్నాయాంతా వేదాంతాఏవాలవాలం సర్వతోరక్షా భిత్తి ర్య స్యాః పునశ్చ సురేశ్వర పద్మపాదాదిసూక్తిలక్షణై ర్జలై స్సిక్తా కైవల్యస్య మోక్షస్యాశా ఏవ పలాశాః పత్రాణి యస్యాం పునశ్చ విబుధజనో దేవజనః పండితజనశ్చ తస్య మన ఏవ సాలాఖ్యవృక్షసముదాయ స్తత్రాధిరూఢా తత్త్వజ్ఞానలక్షణం ప్రసూనం పుష్పం యస్యాం స్ఫురత్స్వయంప్రకాశమాన మమృతం బ్రహ్మానంద స్తదేవ ఫలం యస్యాం ఏవంభూతా యా ద్విజై స్సేవనీయా సోమావతంసస్య చంద్రశేఖరస్య శివస్యావ తారస్య గురోః శ్రీశంకరస్య వచోలక్షణావళి ర్మే మమ ప్రశస్త్యై అస్తు. ప్ర ౯౫. నృత్యతో భూతేశస్య శ్రీశంకరాచార్యస్య వల్గతి స్ఫురతి ముకుటతటే రటంతీ యా స్వర్ణదీ గంగా తయా స్పర్ధినీభిః పునశ్చ నిర్భిన్నతటా ఉచ్ఛలంత్యో యా అమృత సరస్సారిణ్య స్స్వల్పనద్య నిర్భిన్నకూలా దుచ్ఛలతోఽమృతసరసో వా సారిణ్య స్త ద్ధోరణీ వద్ధోరణీ పరిపాటీ యాసాం తాభిః పునశ్చోద్వేలా ఉల్లంఘితవేదమర్యాదా యే ద్వైతవాదిన స్తేషాం స్వమతేన పరిణతా యా అహంక్రియా స్తాసాం హుం క్రియాభిః తిరస్క్రియాభిః ఉద్వేలత్యహంక్రియావిశేషణంవా పునశ్చ సతత ముపని షల్లక్షణాసు నదీషు గాహినీభి ర్వాగ్భి శ్శ్రీశంకరార్యో భాతి రాజతే ౯౬. సాహం కారాణాం సురాసురాణాం యా అవళిః పఙ్క్తి స్తస్యాః కరై ర్హస్తై రాక్లృప్తేన శ్రీ

భ్రమన్మందర క్షుబ్ధక్షీరపయోబ్ధివీచిసచివై స్సూక్తైస్సుధావర్షణాత్, జంఘాలైర్భవదావపావకశిఖాజాలై ర్జటాలాత్మనాం జంతూనాం జలదఃకథం స్తుతిగిరాం వై దేశికో దేశికః ॥ ౭ కలశాబ్ధికచాకచిక్షమం క్షణదాధీశగదాగదిప్రియమ్, రజతాద్రిభుజా భుజిక్రియం చతురం తస్యయశః స్మ రాజతే ॥ ౮ పరిశుద్ధకథాసునిర్జితో యశసా తస్య కృతాంకన శ్శశీ, స్వకళంకనివృత్తయే ఽధునా ప్యుదధౌ మజ్జతి సేవతే శివమ్ ॥ ౯ ధమ్మిల్లే నవమల్లివల్లికుసుమస్రక్కల్పనాశిల్పినో భద్ర శ్రీరసచిత్రచిత్రితకృతః కాన్తే లలాటాంతరే,

---

మతా మందరేణ క్షుబ్ధస్య క్షీరసముద్రస్య వీచయ స్తరంగా స్తత్సచివై స్తత్తుల్యై స్సూక్తై రమృతవర్షణా జ్జంఘాలై ర్వేగవద్భిః సంసారాఖ్యాగ్నిశిఖాజాలై ర్జటాలాత్మనాం వ్యాప్తాత్మనాం జంతూనాం జలదో దేశికో గురు శ్రీశంకరః స్తుతిగిరాం వై దేశికో విదేశో ఽగోచరః కథం న కథమపీత్యర్థః శార్దూ ॥ ౭. అథ శ్రీశంకరస్య యశో వర్ణయతి. కలశేతి కచేషు కచేషు కేశేషు కేశేషు గృహీత్వా ఇదం యుద్ధం ప్రవృత్తం కచాకచి తత్ర తేనేద మితి సరూప ఇతిసమాసః అన్యేషా మపి దృశ్యత ఇతి పూర్వపదాన్తస్య దీర్ఘః ఇచ్కర్మ వ్యతిహారఇతీచ్ సమాసాంతః కలాశాబ్ధిః క్షీరాబ్ధిః తేన కచాకచి యుద్ధే క్షమం శక్తం పునశ్చ గదాభి శ్చ గదాభి శ్చ ప్రహృత్యేదం యుద్ధం ప్రవృత్తం గదాగది క్షణదాధీశేన నిశాధీశ్వరేణ చన్ద్రేణ గదాగది ప్రియం యస్యపున శ్చ భుజై శ్చ భుజై శ్చ ప్రహృత్యేదం యుద్ధం ప్రవృత్తం భుజాభుజి రజతాద్రిణా కైలాస గిరిణా భుజాభుజి యుద్ధలక్షణా క్రియా యస్య తత్తస్య శ్రీశంకరస్య చతురం యశః రాజతే స్మ వి. ॥ ౮ కః పరిశుద్ధ ఇతి పరిశుద్ధానాం కథాసు చంద్రః పరిశుద్ధఇతి. కేనచి త్కథితే సకలంకా త్తస్మా న్నిష్కళంకం శ్రీశంకరయశః పరిశుద్ధ మిత్యుపశ్లోకే తస్య యశసా నితరాం జితః కృతాంకనశ్శశి సకలంక శ్చంద్రః సకలంకనివృత్తయే ఽధునా ఽప్యుదధౌ సముద్రే మజ్జతి శివంచ సేవతే. ॥ ౯. నభః పూరకా మునీశ్వరయశఃపూరా దిక్సుదృశాం దిగంగనానాం ధమ్మిల్లే ధమ్మిల్లస్సంయతాః కచా స్తస్మిన్ నవీనా యా మల్లివల్లీ ర్మాలతీ లతా తస్యాః కుసుమాని తేషాం స్రజాం మాలానాం కల్పనే శిల్పిన స్తథా దిక్సుదృశాం కాంతే లలాటాంతరే 'భద్ర శ్రీ శ్చందనో ఽస్త్రియా'మిత్య మర స్తస్య రసేన చిత్ర మాలేఖ్యం చిత్రితం కుర్వంతీతి భద్రశ్రీరస చిత్రితకృత స్తథా దిక్సుదృశాం కంఠే తారావలీ. ని. 'ఏకావల్యేకయష్టికా, సైవ నక్షత్రమాలా స్యా త్సప్తవింశతిమౌక్తికైః' రిత్యమరోక్తా నక్షత్ర మాలాఖ్యానుకారిణీ

తారావళ్యనుహారిహారలతికా నిర్మాణ కర్మాణుకాః కంఠే దిక్సుదృశాం మునీశ్వరయశఃపూరా నభఃపూరకాః ౧౦౦ ఉత్సంగేషు దిగంగనా నిదధతే తారాః కరాకర్షికా రాగాద్ద్యౌ రవలంబ్య చుంబతి వియ ద్గంగా సమాలింగతి, లోకాలోకదరీ ప్రసీదతి ఫణీ శేషోఽస్య దత్తే రతిం త్రైలోక్యే గురురాజకీర్తిశశిన స్సౌందర్య మత్యద్భుతమ్ ౧౦౧ సంప్రాప్తా మునిశేఖరస్య హరితా మంతేషు సాంకాశినం కల్లోలా యశస శ్శశాంకకిరణా నాలక్ష్య సాంహాసినమ్, కుర్వంతి ప్రథయంతి దుర్మదసుధా వైదగ్ధ్యసాంలోపినం సమ్యగ్ఘ్నంతి చ విశ్వజాఙ్ఘికతమ స్సంఘాత సాంఘాతినమ్ ౧౦౨ సోత్కంఠాకుంఠకంఠీరవనఖరవరక్షుబ్ధమత్తేభకుంభప్రత్యగ్రోన్ముక్త ముక్తామణిగణసుషమాబద్ధదో

మనోహరా హారలతికా స్తస్యా నిర్మాణకర్మణి అణుకా నిపుణాః. ని. 'అణుకో నిపుణాల్పయో' రితి మేదినీ-శార్దూ. ౧౦౦. గురురాజస్య శ్రీశంకరస్య కీర్తి ర్యశ స్తల్లక్షణస్య చంద్రస్య త్రైలోక్యే సౌందర్య మత్యద్భుత మస్తి యతో దిగంగనా స్తత్కీర్తిచంద్ర ముత్సంగే ఽంకే నిదధతే ధారయంతి ప్రసిద్ధచంద్రం తు సర్వా దిగంగనా నైవం కుర్వంతి తథా తారాః కిరణాత్మకై ర్హస్తై రాకర్షికాః ప్రసిద్ధచంద్రస్తు నైవంవిధ స్తస్య క్రమేణ తారాసు గమనప్రసిద్ధేస్తథా ద్యౌ స్తం రాగాదవలంబ్య సదైవ చుంబతి న తు ప్రసిద్ధం తం తస్య తత్ర సర్వదా స్థిత్యయోగాత్తథాఽవియద్గంగా తం సమ్యగాలింగతి న తు ప్రసిద్ధం తం తథాలోకాలోకాభిధపర్వతదరీ తేన ప్రసీదతి న తు ప్రసిద్ధచంద్రేణ తస్య తత్రగత్యభావా త్తథా శేషాఖ్యః ఫణీ సర్పోఽస్య రతిం ప్రీతిం దత్తే న తు ప్రసిద్ధస్యోక్తహేతో స్తథాచైవం భూతస్య తస్య లోకత్రయే సౌందర్య మత్యద్భుత మిత్యర్థః. ౧౦౧. కించ మునిశేఖరస్య యశోలక్షణస్య క్షీరనిధేః కల్లోలా హరితాం దిశా మంతేషు సాంకాశినం సమంతా త్ప్రకాశం ప్రాప్తాః సంశబ్దో ఽభివిధిద్యోతకః అభివిధౌ భావ ఇనుణిత్యనేనేనుణ్ ప్రత్యయః ఏవ మగ్రేఽపి తథా శశాంకకిరణా నాలక్ష్య సాంహాసినం సమస్తా ద్ధాసం కుర్వన్తి తథా దుర్మదాయా దుర్గర్వవత్యాః సుధాయా వైదగ్ధ్యస్య చాతుర్యస్య సాంలోపినం సమంతా ల్లోపం ప్రథయంతి తథా విశ్వజాంఘికస్య జగతి వ్యాప్తస్యాజ్ఞానలక్షణస్య తమసః సంఘాతస్య సాంఘాతినం సమంతాద్ఘాతం సమ్యగ్ఘ్నంతి కుర్వంతి పాకం పచతీతి వత్పునః ప్రయోగః. ౧౦౨. సోత్కంఠం ఉత్కంఠయాసహ వర్తమానః అకుంఠో ఽనివార్యః కంఠీరవ స్సింహ స్తస్య నఖరవరా నఖశ్రేష్ఠా స్తైర్హతా మత్తగజకుంభా స్తేభ్యః ప్రత్యగ్రోన్ముక్తానాం

ర్యుద్ధలీలా, మంథాద్రిక్షుబ్ధదుగ్ధార్ణవనికటసముల్లోల కల్లోలమైత్రీ పాత్రీభూతా ప్రభూతా జయతి యతిపతేః కీర్తిమాలా విశాలా ౧౦౩. లోకాలోకదరి ప్రసీదసి చిరాత్కిం శంకర శ్రీగురుప్రోద్యత్కీర్తి నిశాకరం ప్రియతమం సంశ్లిష్య సంతుష్యసి, త్వంచాప్యుత్పలిని ప్రహృష్యసి చిరాత్కస్తత్ర హేతుస్తయోరిత్థం ప్రశ్నగిరాం పరస్పరమభూత్స్మేరత్వమేవోత్తరమ్. ౧౦౪. దుర్వారాఖర్వగర్వాహితబుధజనతాతూలవాతూలవేగో నిర్బాధాగాధబోధామృతకిరణ సమున్మేషదుగ్ధాంబురాశిః, నిష్ప్రత్యూహం ప్రసర్పద్భవదవదహనోద్భూతసంతాపమేఘో జాగర్తి స్ఫీతకీర్తిర్జగతి యతిపతిశ్శంకరాచార్యవర్యః. ౧౦౫ ఇతిహాసపురాణభారతస్మృతిశాస్త్రాణి పునఃపునర్ముదా, విబు

ముక్తాఖ్యమణిగణానాం సుషమా సౌందర్యం తేనాఽఽబద్ధా బాహుయుద్ధలీలా యయా పునశ్చ మథనాద్రిణా మందరాచలేన క్షుబ్ధస్య క్షీరసముద్రస్య నికటవర్తినః సముచ్చంచలా యే బృహత్తరంగాస్తైస్సహ యా మైత్రీ తస్యాః పాత్రీభూతా తత్తుల్యా ప్రభూతా విశాలా యతిపతేః కీర్తిమాలా జయతి సర్వోత్కర్షేణ వర్తతే. ప్ర ౧౦౩. కమలినీ లోకాలోకాఖ్య పర్వతకందరాం పృచ్ఛతి హే లోకాలోకదరి త్వం చిరాత్ప్రసీదసి కిం శంకరాఖ్యశ్రీగురోః ప్రోద్యత్కీర్తిలక్షణచంద్రమేవ ప్రియతమం సమ్యగాలింగ్య సంతుష్యసి ఏవం పృష్టా లోకాలోకదరీ కమలినీం పృచ్ఛతి హే ఉత్పలిని త్వంచాపి చిరాత్ప్రహృష్యసి తత్ర ప్రహర్షే కో హేతురితీత్థం తయోర్దరీ కమలిన్యోః ప్రశ్నగిరాం స్మేరత్వం వికసితవదనత్వమేవోత్తరమభూత్. శా. ౧౦౪. దుర్వారానల్పగర్వాహితా పండితజనతా ఏవ తూలః కార్పాసకణస్తస్య వాతూలవేగో వాత్యావేగస్తథా బాధరహితోఽగాధో బోధస్తత్వజ్ఞానం సఏవామృతకిరణశ్చంద్రస్తదున్మేషే క్షీరసముద్రస్తథా నిష్ప్రత్యూహం నిర్విఘ్నం ప్రసర్పతస్సంసారదావాగ్నేరుద్భూతస్య సంతాపస్య మేఘ ఏవంభూతః స్ఫీతా విశాలా కీర్తిర్యస్య స శంకరశ్చాసావాచార్యవర్యః యతిపతిర్జగతి జాగర్తి - ప్ర. ౧౦౫. ఇతిహాసాని మహాభారతాదీని పురాణాని బ్రాహ్మాదీని భారతస్మృతయస్సనత్సుజాతీయ గీతా సహస్రనామాఖ్యాః శాస్త్రాణ్యుత్తరమీమాంసాదీని భారతస్మృతీనామితిహాస గ్రహణేన గ్రహేఽపి పృథగుపాదానం బ్రాహ్మణపరివ్రాజకన్యాయేన సమాధేయం భారతస్యైవవా పృథగుపాదానం బోధ్యం స్మృతయో మన్వాదిస్మృతయః ఇతిహాసాదీని పునః పునర్ముదా విబుధైః పండితైస్సహ సుబుధః పండితాగ్రణీః శ్రీశంకరో విలోకయన్సర్వజ్ఞత్వపదం ప్రా

ధై స్సుబుధో విలోకయ న్సకలజ్ఞత్వపదం ప్రపేదివాన్ ౧౦౬. స పునః
పున రైక్షతాదరా ద్వరవైయాసికశాంతివార్తతీః, సమగా దుపశాంతి
సంభవాం సకలజ్ఞత్వవదేవ శుద్ధతామ్ ౧౦౭ అసత్ప్రపంచ శ్చతురా
ననో ఽపి స న్నభోగయోగీ పురుషోత్తమో ఽపిసన్, అనంగజేతా
ఽప్యవిరూపదర్శనో జయత్యపూర్వో జగదద్వయీగురుః ౧౦౮ ఆ
లోక్యాననపంకజేన దధతం వాణీం సరోజాసనం శశ్వత్సన్నిహితక్షమా
శ్రియ మముం విశ్వంభరం పూరుషమ్, ఆర్యారాధితకోమలాంఘ్రికమ
లం కామద్విషం కోవిదా శ్శంకంతే భువిశంకరం వ్రతికులాలంకార మం
తికాగతాః. ౧౦౯ ఏతస్మిన్ పురుషోత్తమేరతిమతీ సీతా మయోన్యద్భ

వాన్ విబుధై స్సకలజ్ఞత్వపదం ప్రాప్తవా నితి వా సంబంధః-విద్యో.౧౦౬. స శ్రీశం
కరః పునఃపున రాదరా ద్వరాః శ్రేష్ఠా వైయాసికీ శాంతివార్తతీ శ్శాంతి పర్వస్థా
వాక్ పఙ్క్తీ రైక్షత సర్వజ్ఞత్వం యథాప్రాప్తవాన్ తద్వదేవోపశాంతిసంభవాం
శుద్ధతా మపి సమగా త్సమ్యగాప్తవాన్ తథాచ కేవలం సకలజ్ఞతైవ నతేనాప్తా
ఽపితు ముఖ్యఫలం శుద్ధత్వ మపీతి భావః. ౧౦౭ కించ చతుర మాననం ముఖం
యస్య స చతురాననో ఽపి స న్నసత్ప్రపంచః ప్రపంచరహితః ప్రసిద్ధ శ్చతురానన
శ్చతుర్ముఖో హిరణ్యగర్భస్తు సత్ప్రపంచ స్తథా పురుషేభ్య ఉత్తమో ఽపి సన్
విషయభోగ సంబంధవా న్న భవతి ప్రసిద్ధస్తు పురుషోత్తమో విష్ణుః శేషశరీరయో
గిత్వా ద్భోగయోగీ తథా ఽనంగస్య కామస్య జేతా ఽపి విరూపం దర్శనం యస్య
స విరూపదర్శనో న భవతి ప్రసిద్ధ స్త్వనంగజేతా మహాదేవో విరూపదర్శనః తథా
చైవంభూతో ఽపూర్వో ఽద్వయీగురుః శ్రీశంకరాచార్యో జగ జ్జయతీత్యర్థః.
అత్ర శ్లేషమూలకో విరోధాభాసః. ఆభాసత్వే విరోధస్య విరోధాభాస ఇష్యత ఇ
త్యుక్తేః. ౧౦౮. కించ ముఖపంకజేన వాణీం సరస్వతీం దధతం బ్రహ్మచారికులాలం
కారం శ్రీశంకర మాలోక్యాంకమంతికం సమీప మాగతా విద్వాంసః కమలాసనం
బ్రహ్మాణం శంకంతే తథా సతతం సన్నిహితా క్షమా లక్ష్మీ ర్యస్య తథాభూతం తంద్ర
ష్ట్వా విశ్వంభరం పురుషం శ్రీవిష్ణుం శంకంతే తథా ఆర్యైరారాధితే కోమలే చరణక
మలే యస్య తం కామద్విషం మహాదేవం శంకంతే. శా ౧౦౯ కించైతస్మిన్ పురు
షోత్తమే భగవతి రామచంద్రే రతిమతీ మయోన్యద్భవాం సీతాలక్షణాం సత్తాం
మాయాభిక్షుణా రావణేన హృతాం తా న్నృపవైరిణో దేవద్విషో రాక్షసాన్ జిత్వా
అనేకపురుషే ఽత్రైకపురుషే రాక్షసే రావణే అసక్తిభ్రమా ద్రావణే ఽప్యాసక్తి

వాం మాయాభిక్షుహృతా మనేకపురుషాసక్తిభ్రమా న్నిష్ఠురామ్,
జిత్వా తాన్ బుధవైరిణః ప్రియతయా ప్రత్యాహర ద్యశ్చిరా దాస్తే
తాపసకైతవాత్త్రిజగతాం త్రాతా స న శ్శంకరః ౧౧౦.

ఇతి శ్రీమాధవీయే తదాశుద్ధాష్టమవృత్తగః,
సంక్షేపశంకరజయే చతుర్థస్సర్గ ఆభవత్.

రితి రామచంద్రనిష్ఠా ద్భ్రిమా న్నిష్ఠురాం నైష్ఠుర్యేణ వహ్నిం ప్రవిష్టా మశేషపురుషస్య రావణస్య స్వస్మి న్నాసక్తిభ్రమా త్తం ప్రతి నిష్ఠురా మితివా శేషపురుషస్య రామచంద్రస్య స్వస్మి న్నాసక్త్యభావభ్రమా న్నిష్ఠురా మితి వా యో రామచంద్రాత్మనా ఽవతీర్ణః శివ శ్చిరా త్ప్రియతయా ప్రత్యాహర త్స త్రిజగతాం త్రాతా ఽనో ఽస్మాకం సుఖకర స్తాపసకైతవా ద్యతివేషమిషా దాస్తే స త్రిజగతాం త్రాతా శంకర ఇతివా శివస్య రామచంద్రాత్మనా ఽవతరణప్రకారస్తు స్కాందపురాణాదవగంతవ్యః పక్షే ఏకస్మి న్నద్వితీయే పురుషోత్తమే క్షరాక్షరాతీతే పరమాత్మని రతిమతీం జన్మాదిశూన్యాం సత్తాం మాయాభిక్షుభిః క్షణికవిజ్ఞానవాదిభి ర్హృతా మనేకాత్మప్రసక్తిభ్రమా న్నిష్ఠురాం తా న్వివేకివైరిణో జిత్వా యశ్చిరా త్ప్రత్యాహర త్సమాన మన్యత్ ౧౧౦.

ఇతి శ్రీమత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థ శ్రీపాదశిష్యదత్త
వంశావతంస రామకుమారసూను ధనపతిసూరికృతే
శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే
చతుర్థస్సర్గః.

శ్రీరస్తు

శ్రీగణేశాయ నమః

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

పంచమసర్గ ప్రారంభః

ఇతి సప్తమహాయనే ఽఖిలశ్రుతిపారంగతతాం గతో వటుః, పరివృత్య గురోః కులాద్గృహే జననీం పర్యచర న్మహాయశాః ౧ పరిచర ఞ్జననీం నిగమం పఠన్నపి హుతాశరవీ సవనద్వయమ్, మనువరై ర్నియతం పరిపూజయ ఞ్ఛిశు రవర్తత సంస్తరణి ర్యథా ౨ శిశు ముదీక్ష్య యువా ఽపి న మన్యమాన్ దిశతి వృద్ధతమో ఽపి నిజాసనమ్, అపికరోతి జనః కరయో ర్యుగం వశగతో విహితాంజలి తత్క్షణాత్. ౩ మృదువచ శ్చరితం కుశలాం మతిం వపు రనుత్తమ

ఏవం ప్రాకృతజనవిలక్షణం తస్య బాలచరిత ముపవర్ణ్య తుర్యాశ్రమస్వీకృతి ముపవర్ణయితుం ప్రస్తౌతి. ఇతీతి. ఇతి ఉక్తప్రకారేణ సప్తమవర్షే సర్వవేదపారంగతతాం ప్రాప్తో వటు ర్బ్రహ్మచారీ గురోః కులా త్పరివృత్య పరివర్తనం సమావర్తనం విధాయ గురుకులవాసం సమాప్య మహాయశాః గృహే జననీం పర్యచరత్ సమ్యక్ సేవితవాన్. వి. ౧ మాతరం పరిచరన్ వేదం పఠంశ్చ మనుశ్రేష్ఠైః స్వాయంభువాదిభి రగ్నిసూర్యసంపూజాయాం నియమితం ప్రాతస్సవనం తృతీయసవన మిత్యేవం రూపం సవనద్వయం వహ్నిసూర్యౌ సంపూజయన్ సన్ శిశుః భానువ దవర్తత మనువరై ర్మంత్రవరై ర్నియతం యథాస్యా త్తథా పరిపూజయన్నితి వా. ద్రుత. ౨ కించ శిశుం శ్రీశంకరం దృష్ట్వా క్రోధాద్యాలయో యువా ఽపి కోపవా న్న భవతి తథా వృద్ధతమో ఽత్యంత మాదరణీయో ఽపి స్వాసనం దదాతి అపిచ తత్క్షణా ద్దర్శనక్షణ ఏవ వశం ప్రాప్త స్సర్వో ఽపి జనో హస్తయో ర్యుగళం విహితాంజలికరోతి. 3. మృద్వితి. చరితస్యాపి విశేషణం మృదు కోమలం వచో యస్మిం స్తత్ చరిత మితి

మాస్పద మోజసామ్, సకల మేత దుదీక్ష్యసుతస్య సా సుఖ మవాప
నిరర్గళమంబికా ౪ జాతు మందగమనా ఽస్యహి మాతా స్నాతు
మంబునిధిగాం ప్రతియాతా, ఆతపోగ్రకిరణే రవిబింబే సాతపః కృశ
తను ర్విలలంబే ౫ శంకర స్తదను శంకితచిత్తః పంకజై ర్విగతపంక
జలార్ద్రైః, వీజయన్నుపగతో గతమోహాం తాంజనేన సదనం సహ
నిన్యే ౬ సోఽథ నేతు మనవద్యచరిత్ర స్సద్మనోఽంతిక మృషీశ్వరపు
త్రః, అస్తపీ జ్జలధిగాం కవిహృద్యై ర్వ్యస్తుతః స్ఫురదలంకృతపద్యైః
౭ ఈహితం తవ భవిష్యతి కాల్యే యోహితం జగతఇచ్ఛసి బాల్యే,
ఇత్యవాప్య సవరం తటినీత స్సత్యవా క్సదన మాప వినీతః ౮ ప్రాత
రేవ సమలోకత లోక శ్శీతవాత హృతశీకరపూతః, నూతనా మివ
ధునీం ప్రవహంతీం మాధవస్య సవయా సదనం తామ్ ౯ ఏవ మేన

వా ఓజసాం మనఆదిబలానా మాస్పద మాశ్రయభూతం వపు శ్శరీరం సుతస్యైత
త్సర్వ మవేక్ష్య సా సతీ కుమారజననీ నిరర్గళ మప్రతిబన్ధం సుఖమవాప ౪.
కదాచి దస్య శ్రీశంకరస్య మాతా హి ప్రసిద్ధం మందంగమనం యస్యా స్సా సము
ద్రగాం నదీం ప్రతి స్నానార్థం గతా సూర్యమండలే ఆతపేనోగ్రాః కిరణా యస్య
ఏతాదృశేసతి తపసా కృశా తను శ్శరీరం యస్యా స్సా సతీ విలంబం కృతవతీ
త్యర్థః స్యా ౫. తత్తదా విగతకర్దమే న జలేనార్ద్రైః పంకజై ర్వీజయ న్నుపగతః
జనేన జనసముదాయేన సహసదనం ప్రతి నిన్యే హేత్యవ్యయం స శ్రీశఙ్కరఇతివా
౬. అథ నయనానంతరం దోషరహితచరిత్రః ఋషీణా మీశ్వరస్య శివగురోః పుత్ర
శ్శ్రీశంకరః గృహస్య సమీపం నేతుం సముద్రగాం నదీంకవీనాం మనోజ్ఞై
ర్వ్యస్తుతః స్ఫురన్తి అలంకృతాని చ తాని పద్యాని చ తై ర్నత్వాఽఽపాతతః
స్ఫురదలంకృతపద్యై రస్తువత్ ౭ తేన స్తుతా సంతుష్టా నదీ ఉవాచరతవ ఈహిత
మభిలషితం కలయతి చేష్టా మితి కాల్యే ప్రాతఃకాలే భవిష్యతి అభ్యుదయ శ్చేతి
కలే ర్యతి తతః ప్రజ్ఞాద్యణి రూపం ని. 'ప్రత్యూషో ఽహర్ముఖం కల్య' మిత్య
మరః, యస్త్వం బాల్యావస్థాయా జ్జగతో హితమిచ్ఛసి ఇత్యేవం ప్రకారేణ
నదీతః వరం ప్రాప్య సత్యవచన శ్శ్రీశంకర స్సదనం ప్రాప ఏతాదృశసామర్థ్యవత్త్వే
ఽపి వినయయుక్తః ౮. శీతేన వాయునా ఆహృతై ర్జలకణైః పవిత్రితో లోకః
ప్రాతరేవ మాధవస్య లక్ష్మీపతే ర్విష్ణో స్సమయా సదనం మన్దిరస్య సమీపే ప్రవ
హన్తీం తాం ధునీం నదీం నూతనా మివ సమపలోకత ౯. ఏవ మనేన ప్రకారేణ

మతిమర్త్యచరిత్రం సేవమానజనదైన్యలవిత్రమ్, కేరలక్షితిపతి ర్హి
దిదృక్షుః ప్రాహిణో త్సచివ మాదృతభిక్షుః ౧౦ సో ఽప్యతంద్రిత
మభీరుపదాభిః ప్రాప్యతం తదను సద్విరదాభిః,ఉక్తిభి స్స్వరసమంజుపదాభి
శ్శక్తిభృ త్సమ మజిజ్ఞపదాభిః ౧౧ యస్య నైవ సదృశో భువిబోద్ధా
దృశ్యతే రణశిరస్సు చ యోద్ధా, తస్య కేరళనృపస్య నియోగా ద్దృ
శ్యసే మమ చ సత్కృతియోగాత్ ౧౨ రాజితాభ్రవసనై ర్విలసంతః
పూజితా స్సదసి యస్య వసంతః, పండితా స్స్వరసవాదకథాభిః ఖండితా
పరగిరో ఽవితథాభిః ౧౩ సో ఽయ మాజిజితసర్వమహీప స్తూయమాన

మర్త్యా నతిక్రాన్తాని చరిత్రాణి యస్య తం సేవమానానాం జనానాం మనోరథపూరణేన
దైన్యస్య లవిత్రం ఛేదక మేనం శ్రీశంకరం ద్రష్టు మిచ్ఛు రాదృతా భిక్షవో యేన
స కేరళక్షితిపతిః రాజశేఖరాఖ్య స్సచివ మమాత్యం ప్రేషితవాన్. ౧౦. స అమాత్యో
ఽపి తం సమమతంద్రిత మనలస మతన్ద్రితం యథాస్యా త్తథేతి వా ఽభీ ర్భయవర్జిత
ఉపదీయత ఇత్యుపదా ఉపాయనం డుదాఞ్ దానే ఆతశ్చోపసర్గ ఇత్యఙ్. ని 'ఉపా
యన ముపగ్రాహ్య ముపహార స్తథోపదే'త్యమరః - ఉపదాభి రుపాయనభూతాభి
స్సమీచీనాభి ర్ద్విరదాభిః కరేణుభి స్సహ తం శ్రీశంకరం ప్రాప్య తదను తత్ప్రాప్తేః
పశ్చాత్ సరసాని మనోజ్ఞాని పదాని యాసు సరసానా మితి వా ఏవంవిధాభి రాభి
రుక్తిభిః శక్తిం శివాం సామర్థ్యం వా బిభ్రతీతి శక్తిభృ త్సచివో ఽజిజ్ఞపత్ సమం
యథాస్యాత్తథా విజ్ఞాపితవాన్ ఇతివా ౧౧. తా ఏవ దర్శయతి యస్య సదృశో
బోద్ధా రణమూర్ధసు యుద్ధకర్తాచ భువి నైవదృశ్యతే తస్య కేరళదేశాధిపతే
రాజ్ఞాత స్త్వం సర్వోత్తమో దృశ్యసే నను అన్య ఏవ తన్నియోగా దాగత్య మాం
పతో న దృష్టవాన్ భవా నేవవా పూర్వ మిత్యాశంక్యాహః—మమ సత్కృతేః
పుణ్యస్యయోగాత్ మమేత్యన్యవ్యావృత్తిః యోగాదితి పూర్వకాలవ్యావృత్తిః ౧౨.
అథరాజ్ఞః ప్రార్థితప్రదాన పాత్రతా సూచనాయ తం స్తువన్ ప్రార్థయతే,
రాజితేతిద్వాభ్యాం. రాజితై ర్దీప్తిమద్భి రాభ్రై స్స్వవర్ణమయై ర్వస్త్రైః విలసంత శ్శో
భంతః పూజితాః పూజాం ప్రాప్తాః అవితథాభి రవ్యర్థాభి స్సరసా రసయుక్తా శ్చతాః
వాదకథా శ్చ తాభిః ఖండితా అపరేషా మన్యేషాం గిరో వాచో యై స్తే పండితా
యస్య సదసి సభాయాం వసంత స్సంతీత్యర్థః. ని. 'అభ్రం మేఘేచ గగనే ధాతు
భేదే చ కాంచన' ఇతిమేదినీ. ౧౩. ఆజౌ సంగ్రామే జితా స్సర్వే మహీపాః
భూమిపాలా యేన అతఏవ స్తూయమానౌ చరణౌ యస్యాతఏవ కులస్య దీపః

చరణగ కులదీపః, పాదరేణుమవనం భవభాజా మాదరేణ తవ విందతు రాజా ౧౪. ఏష సింధురపరో మదపూర్ణో దోషగంధరహితశ్చ ప్రవితీర్ణః, అస్తు తే ఽద్య రజసా పరిపూతం వస్తుతో నృపగృహం శుచిభూతమ్ ౧౫ ఇత్యుదీర్య పరిసాధితదౌత్యం ప్రత్యుదీరితసదుక్తిమమాత్యం, అత్యుదారమృషిభిః పరిశస్తం ప్రత్యువాచ వచనం క్రమశస్తమ్ ౧౬ భైక్ష్యమన్నమజినం పరిధానం రూక్షమేవ నియమేన విధానమ్, కర్మ దాతృవరశాస్తి వటూనాం శర్మదాయి నిగమాప్తిపటూనామ్. ౧౭ కర్మ నైజమపహాయ కుభోగైః కుర్మహే హ కిము కుంభిపురోగైః, ఇచ్ఛయా సుఖమమాత్య యథేతం గచ్ఛ నాథ మసకృత్కథ

దీపవత్ప్రకాశక స్సోఽయం రాజా భవభాజాం సంసారం భజతాం మవనం పాలకం తవ చరణరేణుమాదరేణ విందతు లభతాం అభ్యర్థనాయాం లోట్. ౧౪ తత్రానీతాసు పదాసు ముఖ్యమేకం గజం దర్శయతి — ఏష సింధురపరో హస్తిశ్రేష్ఠో మదేన పూర్ణః దోషస్య గన్ధేనాపివర్జితః ప్రవితీర్ణో రాజ్ఞా ప్రేమ్ణా దత్త స్తస్మా ద్వస్తుత శ్శుచిర్భూత మపి నృపగృహం తవ చరణరజసా పరిత ఆసమంతా త్పూతం పవిత్ర మస్తు. ౧౫. ఏవం యుక్తియుక్తం సచివవాక్య ముదాహృత్య తదుత్తరరూపం శ్రీశంకరవాక్య ముదాహర్తు మాహ — ఇత్యేవంప్రకారేణోదీర్యోక్త్వా పరిసాధితం దూతకృత్యం యేన ప్రత్యుదీరితాః ప్రత్యుచ్చారితా స్సతా ముక్తయ స్సమీచీనా ఉక్తయో వా యేన త మమాత్యం సచివం ప్రతి క్రమశః క్రమేణ వచన మువాచ. తద్విశినష్టి. అత్యుదార మతఏవ ఋషిభిః పరిశస్తం సంస్తుతం. ౧౬. తదుదాహరతి. భైక్ష్యం భిక్షయా లబ్ధ మన్నం పరిధాన మాచ్ఛాదన మజినం మృగచర్మ విధానం కర్తవ్యం నియమేన రూక్ష మేవ కష్టసాధ్య మేవ త్రికాలస్నానాది కర్మ కర్మప్రతిపాదకం వేదాదిశాస్త్రం హి దాతృవర శర్మదాయినాం దృష్టాఽదృష్టసుఖదాయినాం వేదానాం ప్రాప్తౌ పటూనాం కుశలానాం వటూనాం బ్రహ్మచారిణాం శాస్తి యద్వా విధానం శ్రుతిస్మృత్యాది నియమేన రూక్షమేవ కర్మ తత్రాపి నియమేనేతివా శాస్తీత్యర్థః. శర్మదాయీతి కర్మణో వా విశేషణమ్. ౧౭. తద్వాశ్చైవంవిధా బ్రహ్మచారిణో వయం నైజం స్వీయం కర్మ విహాయ కుంభిపురోగైః కుభోగైః భోగ్యంత ఇతి భోగా విషయా స్తై రిభపురస్సరైః కుత్సితై ర్విషయసంభోగైః కింకుర్మహే అహోతి. ప్రసిద్ధార్థక మాశ్చర్యార్థకం వా ఽవ్యయం తర్హి మయా కింవిధేయ మిత్యాకాం క్షాయామాహ — హేసచివ ఇచ్ఛయా సుఖం యథా స్యా త్తథా యథేతం యథా

యేత్థమ్ ౧౮. ప్రత్యుత క్షితిభృతాఖిలవర్ణా వృత్త్యుపాహరణతో విగతర్ణాః, ధర్మవర్త్మని రతా రచనీయాః కర్మవర్జ్య మితి నో వచనీయాః. ౧౯ ఇత్యముష్య వచనా దకళంకగ ప్రత్యగా త్స్వన రమాత్య మృగాంకః, వృత్త మస్య స నిశమ్య ధరాప స్స్వత్తమస్య సవిధం స్వయ మాప. ౨౦ భూసురార్భకవరైః పరివీతం భాస్వరోడుపగభస్త్యుపవీతమ్, అచ్ఛజహ్నుసుతయా విలసంతం సుచ్ఛవిం నగ మివ ద్రుమవంతమ్ ౨౧ చర్మ కృష్ణహరిణస్య దధానం కర్మ కృత్స్న ముచితం విదధానమ్, నూతనాంబుదనిభాంబరవంతం ప్రాతనారిసహజం తులయంతమ్. ౨౨ జాతరూపరుచి ముంజసుధామ్నా ఛాతరూపకటి మద్భుత

గతం తథాగచ్ఛ. యత ఇత్థ మమునా ప్రకారేణాసక్ృ దర్థం న కథయ ౧౮ యత్త్వయోక్తం తద్రాజ్ఞః కర్తవ్యం న భవతి ప్రత్యుత భూమిపేన సర్వే వర్ణా బ్రాహ్మణాద్యావృత్త్యుపాహరణత స్తత్తద్వర్ణోచితశుద్ధజీవికా సంపాదనేన విగతాని దేవర్షిపితృఋణాని యేభ్య స్తథావిధా ధర్మమార్గే నిరతా రచనీయాః స్వీయం కర్మ వర్జ్య మితి నో వచనీయాః సైవ వక్తవ్యాః ౧౯. తతః కింవృత్త మిత్యాకాంక్షాయా మాహ ఇత్యేవంవిధా దముష్య శంకరస్య వచనా దమాత్యచంద్ర శ్చంద్రా ద్వ్యతిరేకసూచకం విశేషణ మకళంకః పునః ప్రత్యగాత్ స్వస్వామినం ప్రతి గమనం కృతవాన్ స భూమిపో ఽస్య వృత్తం శ్రుత్వా ఽత్యుత్కృష్టస్య శ్రీశంకరస్య సవిధం సమీపం స్వయంప్రాప. ౨౦. ఇతః చతుర్థశ్లోకస్థం మునివరస్య కుమారం విశినష్టి. భూసురాణాం భూమిదేవానాం బ్రాహ్మణానా మర్భకవరై ర్బాలకశ్రేష్ఠైః పరివీతం పరితోవ్యాప్తం భాస్వరై ర్దేదీప్యమానై ర్భాస్వరస్యోడుపస్య చంద్రస్య గభస్తిభిః కిరణై స్తుల్యా ముపవీతం యజ్ఞోపవీతం యస్య అచ్ఛా స్వచ్ఛా యా జహ్నుసుతా గంగా తయా విలసంతం ద్రుమవంతం నగం హిమాలయ మివ సుచ్ఛవి సుష్ఠు ఛ్ఛవిః కాంతి ర్యస్య తం ౨౧. కృష్ణహరిణస్య చర్మ దధానం సర్వ ముచితం కర్మ విదధానం నూతనమేఘతుల్య మంబర మస్యాస్తీతి తథా తం ప్రాతనాయాః కంసప్రేషితాయా అరిః శత్రుః కృష్ణ స్తస్య సహజం భ్రాతరం బలభద్రం తులయంతం తత్తులాం దధానం. ౨౨. జాతరూపస్య సువర్ణస్య రుచి రివ రుచి ర్యస్య తస్యముంజసంజ్ఞకస్య తృణవిశేషస్య సుధామ్నా సుష్ఠు తేజసా ఆశ్చర్య మందిరేణ ఛ్ఛాతం ఛన్నం రూపం యస్యా స్తథాభూతా కటిశ్శ్రోణి ర్యస్య సత్కృతిః సుకృతం తయా లబ్ధం పాకేన పరిణత్యా పీతా యా

ఖామ్నా, నాకభూజ మివ సత్కృతిలబ్ధం పాకపీతలతికాపరిరబ్ధమ్. ౨౩. సస్మితం మునివరస్య కుమారం విస్మితో నరపతి ర్బహువారమ్, సంవిధాయ వినతిం వరదానే తం విధాతృసదృశం భువి మేనే ౨౪ తేన పృష్టకుశలగ క్షితిపాల స్స్వేన సృష్ట మథ శాత్రవకాలః, హాటకాయుతసమర్పణపూర్వం నాటకత్రయ మవోచ దపూర్వమ్ ౨౫. తత్ర సార్ద్ర గుణరీతివిశిష్టం భద్రసంధిరుచిరం సుకవీష్టమ్, సంగ్రహేణ స నిశమ్య

లతికాః సూక్ష్మలతా స్తాభిః పరిరబ్ధ మాలింగితం స్వర్గభూమిజం కల్పద్రుమ మివ. ౨౩. స్మితేన మందహాసితేన సహితం మునివరస్య శివగురోః కుమారం నరపతి ర్బహువారం ప్రణతిం విధాయ తం భువి వరదానే బ్రహ్మణా సమం మేనే భువీత్యస్య వినతి మిత్యనేనవాసంబంధః. ౨౪. తేన శ్రీశంకరేణ పృష్టం కుశలం యస్మై సశాత్రవస్య శత్రుసమూహస్య శత్రు సంబంధినో వా కాలోఽంతకో భూమిపాలః దశసహస్ర సంఖ్యాకసువర్ణముద్రాసమర్పణపూర్వకం స్వేనరచిత మపూర్వం నాటకానాం త్రయ మవోచత్. ౨౫. నాటకత్రయం విశినష్టి తదిత్యర్థేన. తన్నాటకత్రయం. * శృంగారహాస్యకరుణారౌద్రవీరభయానకాః, బీభత్సాద్భుతసంజ్ఞౌ చేత్యష్టౌ నాట్యే రసాః స్మృతా ఇత్యుక్తై రసైరార్ద్రి గుణై ర్యే రసస్యాంగినో ధర్మాః శౌర్యాదయ ఇవాత్మనః. * ఉత్కర్ష హేతవ స్తేస్యు రచలస్థితయో గుణాః, మాధుర్యౌజః ప్రసాదాఖ్యా స్త్రయస్తేచ పున ర్దశ, ఆహ్లాదకత్వం మాధుర్యం శృంగారే ద్రుతికారణం, కరుణే విప్రలంభే త చ్ఛాంతే చాతిశయాన్వితం, దీప్త్యాత్మవిస్తృతే ర్హేతు రోజో వీరరసస్థితిః, బీభత్సరౌద్రరసయో స్తస్యాధిక్యం క్రమేణ చ, శుష్కేంధ నాగ్నివ త్స్వచ్ఛజలవ త్సహ సైవ యః, వ్యాప్నోత్యన్య త్ప్రసాదో ఽసౌ సర్వత్ర విహితస్థితి రిత్యుక్తై ర్గుణైః-రీతి ర్నామ గుణాశ్లిష్టా వర్ణసంఘటనా మతా. వైదర్భీ గౌడీ పాంచాలీ ఇత్యుక్తాభీ రీతిభి శ్చ విశిష్టం యుక్తం తథా భద్రసంధిభి శ్శోభనసంధిభి స్సున్దరం సంధి ర్నామ ఏకేన ప్రయోజనేనాన్వితానాం కథాంశానా మవాంతరప్రయోజనసంబన్ధః తత్ర పంచసంధయః తదుక్తం దశరూపకే * ముఖం ప్రతిముఖం గర్భః సావమర్శోపసంహృతిః, ముఖం బీజసముత్పత్తి ర్నానార్థరససంభవా లక్ష్యాలక్ష్యస్య బీజస్య శక్తిః ప్రతిముఖం మతం, గర్భ స్తద్దృష్టదృష్టస్య బీజస్యాన్వేషణం ముహుః, హేతునా యేనకేనాపి విమర్శ స్సంధి రిష్యతే, బీజవంతో ముఖాద్యర్థా విప్రకీర్ణా యథాయథం, ఐకార్థ్య ముపవర్ణ్యంతే యత్ర నిర్వహణం హి తదిత్యాది సంధిషు భద్రత్వం గ్రామ్య చేష్టాది వినిర్ముక్తత్వం అతఏవ శోభనకవీనా మిష్టం కవిషు శోభనత్వం రసగ్రాహిత్వం ఏవంవిధానాం

సువాచం తం గృహాణ వర మిత్యము మూచే. ౨౬. తాం నితాంత
హృదయంగమసారాం గాం నిశమ్య తులితామృతధారామ్, భూపతి
స్స రచితాంజలిబంధ స్స్వోపమం సుత మియేష సుబంధః ౨౭. నోహి
తాయ మమ హాటక మేత ద్దేహి న స్తు గృహవాసిజనాయ, ఈహితం
తవ భవిష్యతి శీఘ్రం యాహి పూర్ణమనసే త్యవద త్తమ్. ౨౮. రాజ
వర్యకులవృద్ధినిమిత్తాం వ్యాజహార రహసి శ్రుతివిత్తామ్, ఇష్టి మస్య సక
లేష్టవిధాతు స్తుష్టిమాప హితయా క్షితినేతా ౨౯ సవిశేషవిదా
సభాజితగ కవిముఖ్యేన కళాభృతాం వరః, అగమత్కృతకృత్యధీ
ర్నిజాం నగరీ మస్య గుణా నుదీరయన్ ౩౦ బహవ శ్రుతిపార
దృశ్వనగ కవయోఽధ్యైషత శంకరా ద్గురోః, మహత స్సమహాంతి

కత్ర్యయం స శ్రీశంకరః సంగ్రహేణాకర్ణ్య స్పష్టవాక్యం త మముం రాజానం వరం గృహాణేత్యువాచ. ౨౬ నితాంత మత్యంతం హృదయంగమో మనోహర స్సారో యస్యాం తులితాఽమృతధారా యయా తాం గాం వరం గృహాణేతి వాచం నిశమ్య రచితోఽంజలిబంధో యేన స బద్ధాంజలి స్సుష్ఠు సంధా ప్రతిజ్ఞా యస్య స భూపతి స్స్వోపమం స్వసదృశం పుత్ర మియేష ఇచ్ఛతి స్మ. ౨౭. ఏవం ప్రార్థితః శ్రీశంకర స్తం రాజాన మువాచ ఏతద్దశసహస్రసంఖ్యాకం హాటకం మమహితాయ నాస్తి తర్హి కథం విధేయమితి తత్రాహ నో స్మాకం గృహవాసిజనాయ తు దేహి తవేహితం మనసాఽభి లషితం శీఘ్రం భవిష్యతి తస్మా త్పూర్ణమనసా శీఘ్రం యాహి గచ్ఛేతి మధ్య మణి న్యాయేన శీఘ్రపద ముభయత్ర సంబంధనీయం. ౨౮. ఏవం జనసమాజ ఉక్త్వా పునా రహసి ఏకాంతే రాజవర్యకులస్య వృద్ధే ర్నిమిత్తభూతాం శ్రుతివిత్తాం శ్రుతి ప్రసి ద్ధాం. వి.'విత్తం క్లీబే ధనే వాచ్యలింగం ఖ్యాతే విచారిత'ఇతి మేదినీ-అస్య రాజ్ఞ స్సక లేష్టానాం విధాతా పరమాత్మా తస్య ఇష్టిం పూజాం వ్యాజహార తత్ప్రకార ముక్తవాన్ తయా ఇష్ట్యా భూమినేతా రాజా తుష్టి మాపేత్యర్థః. ౨౯. విశేషజ్ఞేన కవిముఖ్యేన శ్రీశంకరేణ సభాజితః పూజితః కలాభృతాం మధ్యే శ్రేష్ఠః కృతం కృత్యం యయా సా బుద్ధి ర్యస్య స రాజాఽస్య గుణా న్వర్ణయన్ స్వీయాం నగరీ మగమత్ గత వాన్-వి. ౩౦. ఏవం కేరళభూమిపతే ర్వర ప్రదానాదిక ముపవర్ణ్య వృత్తాంతాం తరం వర్ణయితు ముపక్రమతే. బహవ శ్రుతిపారదృశ్వనో వేదపారం దృష్టవంతః కవయః శ్రీశంకరా న్మహతః గురో ర్మహాన్తి దర్శనాని శాస్త్రాణి ఫణిరాజస్య శేషస్య

దర్శనా న్యధిగంతుం ఫణిరాజకౌశలీమ్. ౩౧. పఠితం శ్రుత మాదరా
త్పునః పున రాలోక్య రహస్యమూనకమ్, ప్రవిభజ్య నిమజ్జత స్సుఖే
సవిధేయాన్ విదధేత మాం సుధీః ౩౨. సర్వార్థతత్త్వవి దపి ప్రశ్ర
తోపచారై శ్శాస్త్రోక్తభక్త్యతిశయేన వినీతశాలీ, సంతోషయం స్స్వజ
ననీ మనయ త్క్రియంతి సమ్మానితో ద్విజవరై ర్దివసాని ధన్యః. ౩౩.
సా శంకరస్య శరణం స చ తజ్జనన్యా హ్యన్యోన్యయోగవిరహ స్త్వ
నయో రసహ్యః, నో వోఢు మిచ్ఛతి తథా ఽప్యమనుష్యభావా
న్మేరుంగతః కిమభివాంఛతి దుష్ప్రదేశమ్ ౩౪ కృతవిద్య మముం
చికీర్షవ శ్శ్రితగార్హస్థ్య మథాప్తబంధవః, అనురూపగుణా మచిం
తయ న్ననవద్యేషు కులేషు కన్యకామ్ ౩౫ అథ జాతు దిదృక్షవః
కలా వవతీర్ణం మునయః పురద్విషమ్, ఉపమన్యుదధీచిగౌతమత్రితలా
గస్త్యముఖా స్సమాయయుః ౩౬. ప్రణిపత్య స భక్తిసన్నతః ప్రస
విత్ర్యా సహ తా న్విధానవిత్, విధివ న్మధుపర్కపూర్వయా ప్రతిజ

కుశలతా మధిగంతు మద్త్యైవతా ధ్యయనం కృతవన్త ఇత్యర్థః. ౩౧. పఠితం శ్రుత
మనూనక మఖండ మారా ద్రహస్యైకాంత ఆలోక్య ప్రవిభజ్య చ సారాసారవి
భాగం విధాయ నిజసుఖే నిమజ్జతః విధేయాన్ శిష్యా న్స సుధీ శ్రీశంకరో విదధేత
మాం సమ్యక్ కృతవాన్ ౩౨. వినీతశాలీ వినయవాన్ పసం. ౩౩. అన్యోన్యయోగస్య
పరస్పర సంయోగస్య విరహ స్త్వనయో శ్శంకరతజ్జనన్యో రసహ్యో యద్యపి తథా
ఽపివోఢుం పరిణయం కర్తుం నో ఇచ్ఛతిస్మ తత్ర హేతు మాహ—అమనుష్యభావా
ద్దేవాధిదేవత్వాత్ మేరుం ప్రాప్తః కిం దుష్ప్రదేశం దుష్టస్థాన మభివాంఛతి నైవ
వాంఛతీత్యర్థః. ౩౪. ఆప్తా శ్చ బంధవ శ్చ తే ఆప్తా శ్చ తే బంధవశ్చేతివా
కృతా సంపాదితా విద్యా యేన త మముం శ్రితం గార్హస్థ్యం యేన ఏవంవిధం
చికీర్షవః కర్తు మిచ్ఛవో ఽనురూపా గుణా యస్యా స్తథాభూతాం కన్యకాం దోష
వర్జితేషు కులేష్వచింతయన్. వి. ౩౫. అథానంతరం జాతు కదాచిత్ త్రిపురఘ్నం
మహాదేవం కలియుగే శ్రీశంకరాత్మనాఽవతీర్ణం ద్రష్టు మిచ్ఛంతః ఉపమన్యుప్రముఖా
మునయ స్సమాయయుః. ౩౬ భక్త్యా సమ్యక్ నతో నమ్రః ప్రసవిత్ర్యా జనన్యా
సహ ప్రణామపూజాదివిధానవి త్స శ్రీశంకర స్తా న్మునీన్ ప్రణిపత్య ప్రకర్షేణ నత్వా
మధుపర్కః పూర్వ మాదౌ యస్యా స్తయా సపర్యయా పూజయా ప్రతిజగ్రాహ

గ్రాహా సపర్యయా మునీన్. ౩౭ విహితాంజలినా విపశ్చితా వినయోక్త్యా ఽర్పితవిష్టరా అమీ, ఋషయః పరమార్థసంశ్రయా అమునా సాక మచీకర న్కథాః ౩౮. నిజగాద కథాంతరే మునీన్ జననీ తస్య సమస్తదర్శినః, వయ మద్యకృతార్థతాం గతా భగవంతో యదుపాగతా గృహాన్ ౩౯ క్వకలి ర్బహుదోషభాజనం క్వ చ యుష్మచ్చరణావలోకనమ్, తదలభ్యత చేత్పురాకృతం సుకృతం నః కిమితి ప్రపంచయే. ౪౦. శిశు రేష కిలాతిశైశవే యదశేషాగమపారగో ఽభవత్, మహిమా ఽపి య దద్భుతో ఽస్య తద్ద్వయ మేత త్కురుతే కుతూహలమ్ ౪౧. కరుణార్ద్రదృశానుగృహ్యతే స్వయ మాగత్య భవద్భి రప్యయమ్, వదతాస్య పురాకృతం తపః క్షమ మాకర్ణయితుం మయా యది. ౪౨. ఇతి సాదర మీరితాం తయా గిర మాకర్ణ్య

స్వాగతం కృతవా నిత్యర్థః ౩౭. విహితాంజలినా విపశ్చితా విదుషా శ్రీశంకరేణ భగవంత ఏతా న్యాసనాని పరిగృహ్యంతా మితి వినయపూర్వికయోక్త్యా ఽర్పితా విష్టరా ఆసనాని యేభ్య స్తే పరమార్థస్య సంశ్రయో యేషాం తే మోక్షనిష్ఠా అమీ ఋషయో ఽమునా శ్రీశంకరేణ సహ కథాః కృతవంతః మోక్షసంశ్రయాయ ఇతి కథానాం వా విశేషణం. ౩౮. కథానా మంతరే ఽంతరాళే తస్య సర్వజ్ఞస్య జననీ మునీనువాచ. యదువాచ తదాహ. వయ మద్య కృతార్థతాం ప్రాప్తా యద్యస్మా ద్భగవంతో గృహానుపాగతాః. ౩౯. భగవదాగమనం న కేవలం కృతార్థతాయా ఏవ సంపాదక మపితు జన్మాంతరీయానంత సుకృతసూచక మపీత్యాశయేనాహ క్వేతి. బహుదోషభాజనం కలిః క్వ క్వచ యుష్మచ్చరణావలోకనం తథాచ సమస్తదోషాశ్రయే కలియుగే ఽత్యంతాలభ్యం తత్ యుష్మచ్చరణావలోకన మలభ్యతచే త్తర్హి నో ఽస్మాకం పురాకృతం పుణ్యం కిమితి ప్రపంచయే తద్వర్ణన మశక్య మిత్యర్థః. ౪౦. ఏవం స్తుత్వా ఽభిముఖీకృతా న్మునీన్ కించి త్ప్రష్టు మారభతే శిశురితి — ఏష భవదగ్రేస్థిత శ్శిశు రతిబాల్యే సర్వాగమపారగో య దభవత్ మహిమా ఽప్యస్య య దద్భుతో ఽభవ దేతద్ద్వయం కుతూహలం కురుతే. ౪౧. భవదాగమనమప్యేత దద్భుతమాహాత్మ్యసూచక మిత్యాశయేనాహ — భవద్భి రప్యత్యంతా లభ్యదర్శనై రపి తత్రాపి స్వయ మాగత్య తత్రాపి కరుణార్ద్రదృశా ఽయ మనుగృహ్యతే. తస్మా దస్య పురాకృతం తపో వదత మయా ఆకర్ణయితుం యది క్షమం యోగ్యం తర్హి బ్రూతే త్యర్థః. ౪౨. ఇత్యేవం ప్రకారేణ సాదరం యథా స్యా త్తథా సమ్యోచ్చారితాం

మహర్షిసంసది, ప్రతివక్తు మభిప్రచోదితో ఘటజన్మా ప్రవయాః ప్రచక్రమే. ౪౩ తనయాయ పురాపతివ్రతే తవ పత్యాతపసా ప్రసాదితః, స్మితపూర్వ ముపాదదే వచో రజనీవల్లభఖండమండనః ౪౪. వరయస్వ శతాయుష స్సుతా నపివా సర్వవిదం మితాయుషమ్, సుత మేక మితీరిత శ్శివం సతి సర్వజ్ఞ మయాచతాత్మజమ్. ౪౫ తదభీప్సితసిద్ధయే శివ స్తవ భాగ్యా త్తనయో యశస్విని, స్వయ మేవ బభూవ సర్వవి న్నతతో ఽన్యో ఽస్తి యతస్సురేష్వపి ౪౬. ఇతి తద్వచనం నిశమ్య సా మునివర్యం పున రప్యవోచత, కియదాయు రముష్య భో మునే సకలజ్ఞో ఽస్యనుకంపయా వద ౪౭ శరదో ఽష్టపున స్తథాష్టతే తనయస్యాస్య తథాప్యసౌ పునః, నివసిష్యతి కారణాంతరా ద్భువనే ఽస్మి

వాచ మాకర్ణ్య సాదర మాకర్ణేతివా మహర్షీణాం సంసది సభాయాం తైరేవ ప్రేరితో ఽతివృద్ధో ఽగస్త్యః ప్రతివక్తుం ప్రచక్రమే. ౪౩. సాక్షా చ్ఛివ ఏవ తవ పత్యాఽతితపసా సమారాధ్య లబ్ధో నత్వయం కశ్చి త్తపస్వీ త్యాశయేనాహ —తనయాయేతి త్రిభిః —హేపతివ్రతే పూర్వం తవ పత్యా పుత్రార్థం తపసా ప్రసాదితో రజనీవల్లభస్య చంద్రస్య ఖండో మండనమలంకారో యస్యస నిశాకరకలాశేఖరో భగవాన్ శంకరో వచనముపాదదే ప్రోక్తవాన్ త్వయా సహైవ తవ పత్యా తవ త్త మితి ద్యోతనాయ సంబోధనం. ౪౪. శైవం వచన ముదాహారతి. వరయస్వేతి. అసర్వవిదః శతాయుష స్సుతాన్ వరయస్వాపివా సర్వజ్ఞ మల్పాయుష మేకం సుతం వరయస్వేతి ఈరిత స్తవపతి ర్హేసతి సర్వజ్ఞ మాత్మజ మయాచత. ౪౫. తస్య తవ పత్యు రభిలషితస్య సిద్ధయే స్వయమేవ శివో భాగ్యా త్తవ తనయో బభూవ హేయశస్వినీతి సంబోధయన్ తవయశఃఖ్యాపనార్థం బభూవేతి సూచయతి నను సర్వజ్ఞ మన్య మేవ పుత్రం కుతో న దత్తవా నితి చే త్తత్రాహ యతఃకారణా ద్దేవేష్వపి తస్మా చ్ఛివా దన్యః సర్వజ్ఞో నాస్తి తత ఇత్యర్థః.౪౬. ఇత్యేవం ప్రకారేణ తస్యాగస్త్యస్య వచనం మితాయుష మిత్యాదిరూపం శ్రుత్వా సాసతీ మునిశ్రేష్ఠం పునరప్యువాచ భో మునే యత స్సకలజ్ఞో స్యతో ఽముష్యాయుః కియ త్పరిమిత మస్తి తత్కారుణయా వద యతో మితాయుష మితి శ్రుత్వా మమ త్రాసో జాత ఇతి భావః ౪౭. ఏవంపృష్టో మునిరువాచ. శరద స్సంవత్సరాః అష్ట తథా పున రష్ట మిళిత్వా షోడశేతి యావత్ అస్య తవపుత్రస్యాయు ర్యద్యపి తథా ఽప్యసౌ తే తనయః కారణాంతరా దస్మి న్భువనే

ద్దశషట్సువత్సరాన్. ౭౮. ఇతివాదిని భావినీం కథా మృషిముఖ్యే ఘటజే నివార్య తమ్, ఋషయ స్సహ తేన శంకరం సముపామంత్ర్య యయు ర్యథాగతమ్ ౭౯ సృణినా కరిణీ వసార్దితా శుచినా శైవలినీవ శోషితా, మరుతా కదలీవ కంపితా మునివాచా సుతవత్సలా ఽభవత్ ౮౦ అథశోకపరీతచేతనాం ద్విజరా డిత్థ మువాచ మాతరమ్, అవగమ్య స సంశ్రుతిస్థితిం కిమకాండే పరిదేవనా తవ ౮౧ ప్రబలానిలవేగవేల్లితధ్వజచీనాంశుకకోటిచంచలే, అపి మూఢమతిః కళేబరే కురుతే కస్స్థిరబుద్ధి మంబికే ౮౨ కతినామ సుతా న లాలితాః కతివా నేహ వధూ రభుంజిహి, క్వను తేక్వ చతాః క్వవా వయం భవ సంగః ఖలు పాం

షోడశ సంవత్సరా న్నివ ర్నివసిష్యతి వాసం కరిష్యతి. ౭౮. ఇత్యేవం ప్రకారేణ భావినీం భవిష్యాం కథాం కుంభజే ఽగస్త్యేవాదిని సతి మునయ స్తం నివార్య శ్రీశంకరం సముపామంత్ర్య తేన ఘటజేన సహ యథాగతం జగ్ముః ౭౯ అతికష్టదాం మునివాచం శ్రుతవతీం సతీం వర్ణయతి. సృణినేతి. సృణినా అంకుశేన హస్తినీవ సా మునివాచాఽర్దితా పీడితా ఽభవత్ శుచినా ఆషాఢేన శైవలినీ శైవలం పద్మకాష్ఠం తత్సంబంధినీ పుష్కరిణీవ సా శోషితా ఽభవత్–వాయునా కదళీవ కంపితాఽభవత్, యతః పుత్రవత్సలా. ౮౦. ఏవ మతికష్టవతీం మాతరం శ్రీశంకరో యదుక్తవాన్ తద్వక్తు ముపక్రమతే. అథ మాతు ర్మునివాచా ఽతిదుఃఖప్రాప్త్యనంతరం శోకేన పరీతా వ్యాప్తా చేతనా బుద్ధి ర్యస్యాః తాం సంసారస్య స్థితిం క్షణభంగురరూపా మవగమ్యాకాండే ఽసమయే పరిదేవనా శోకః తవ కిమర్థ మపార్థేత్యర్థః. ౮౧. అతిచంచలే శరీరే మూఢమతి రపి స్థిరబుద్ధిం న కురుతే. త్వం త్వతి సుజ్ఞా తత్ర తాం కర్తు మత్యంతాయోగ్యేతి బోధయ న్నాహ–ప్రబలో యో ఽనిలో వాయు స్తస్య వేగేన వేల్లితో ఽతికంపితో యోధ్వజ స్తస్య యచ్చీనదేశీయ మతిసూక్ష్మం వస్త్రం తస్య కోటి రగ్రభాగ స్తద్వ చ్చంచలే కళేబరే శరీరే స్థిరబుద్ధిం మూఢమతి రపి కః కురుతే నకో పీత్యర్థః–ఉక్తాశయ సూచకం సంబోధన మంబికేతి - తథా చాస్మదమ్బికా ఽతిసుజ్ఞా ఽతిచంచలే కళేబరే స్థిరబుద్ధిత్వేనైవం శోచితుమనర్హాఽసీత్యర్థః. ౮౨. కించ తత్ర జన్మన్యనుభూతానాం పుత్రాదీనా మానంత్యా త్సర్వేషాం శోకాసంభవాదేతే శోచ్యా ఏతేనేత్యస్మిన్ వినిగమకాభావా న్నకేఽపి శోచ్యా ఇత్యాశయేనాహ కతీతి:–ఇహాస్మి న్సంసారే కతివధూ ర్లలనా నాభుంజిహి నభుక్తాః తే సుతాః క్వ తా వధూశ్చ క్వ వయం చ క్వ - తథాచ భవసంగః పాంథానాం తత్తద్దిగ్భ్యఆగతానాం

ఖసంగమః ॥౩ భ్రమతాం భవవర్త్మనీ భ్రమా న్నహికించి త్సుఖమంబ
లక్షయే, తదవాప్య చతుర్థ మాశ్రమం ప్రయతిష్యే భవబంధముక్త
యే. ॥౪ ఇతి కర్ణకఠోరభాషణశ్రవణా ద్బాష్ప పినద్ధకంఠయా,
ద్విగుణీకృతశోకయా తయా జగదే గద్గదవాక్యయా మునిః. ॥౫
త్యజ బుద్ధి మిమాం శృణుష్వ మే గృహమేధీ భవ పుత్ర మాప్నుహి,
యజచ క్రతుభి స్తతో యతి ర్భవితా స్యంగ సతా మయం క్రమః.
॥౬ కథ మేకతనూభవా త్వయా రహితా జీవితు ముత్సహే ఽబలా,

పథికానా మేకస్మి న్ ప్రపాదౌ యథాసంగమ స్తద్వ ద్భవసంగో ప్యనియతః క్షణ భంగురశ్చేత్యర్థః. ప్రసిద్ధం చేదమిత్యాహ - ఖల్వితి తస్మా త్కే ఽపి శోచ్యా న భవం తీత్యాశయః ॥౩. ఏవం శోకాపహారకై ర్వాక్యై ర్మాతరం ప్రబోధ్య స్వేన యద వశ్యం కర్తవ్యం తదాహ — భ్రమతామితి. సంసారమార్గే భ్రమా దజ్ఞానా ద్భ్రమ తాం కించి దపి సుఖం న లక్షయే ఽపితు జననీజఠరవాసాదిరూపం దుఃఖమేవేతి సూచ యన్ సంబోధయతి — హేఽంబేతి హి యస్మా దేవం తస్మా చ్చతుర్థం సన్న్యాసా శ్రమ మవాప్య సంసారలక్షణా ద్బంధా ద్విముక్త్యర్థం ప్రకర్షేణ యత్నం కరిష్యామి. ॥౪. ఏవం శ్రీశంకరవాక్య ముదాహృత్య తద్వచనేన ద్విగుణీకృతశోకాయా స్తస్యా వచన ముదాహర్తు మాహ ఇత్యేవంప్రకారేణ యత్కర్ణయోః కఠోరం దుస్స్పర్శం భాషణం చతుర్థ మాశ్రమ మిత్యాదిరూపం తస్య శ్రవణాత్ బాష్పై రశ్రుభిః పినద్ధోపిహితః కంఠో యస్యా ద్విగుణీకృతః శోకో యస్యా అతఏవ గద్గ దం వాక్యం యస్యా స్తయా మునిః శ్రీశంకరో జగదే కర్మణిప్రత్యయః ఏవం భూతా సా మునిం జగదేత్యర్థః ॥౫. యదువాచ తదాహ — త్యజేతి. ఇదానీ మేవ చతుర్థాశ్రమం ప్రాప్య ప్రయతిష్య ఇతీమాం బుద్ధిం త్యజ తర్హి కింకర్తవ్య మితిచే త్తత్రాహ — మే మమ వచనం శృణు - కింతదితి తత్రాహ. గృహమేధీ గృహస్థో భవ కింతత ఇత్యత ఆహ. పుత్రం ప్రాప్నుహి క్రతుభి ర్యజనం చ కురు-తత స్తదనంతరం యతి ర్భవితాసి భవిష్యసి అంగ హేపుత్ర సతాం శాస్త్రోక్తో ఽయ మేవ క్రమ ఇత్యర్థః. తథాచస్మృతిః. 'ఋణాని త్రీణ్యపాకృత్య మనో మోక్షే నివేశయే' దితి. ॥౬. కించ ఏక స్తనుభవః పుత్రో యస్యా స్తథావిధా ఽబలా ఽహం త్వయా విరహితా శుచా శోకేనైవ జీవితుం కథ ముత్సహే పుత్రస్య తవై వంవిధదుఃఖదాతృత్వ మనుచిత మితి సూచయన్ సంబోధయతి — తనయేతి. పాఠాంతరే త్వయేత్యస్య

తనయైవ శుచౌర్ధ్వదైహికం ప్రమృతాయాం మయి కః కరిష్యతి. ౪౭.
త్వ మశేషవి దప్యపాస్య మాం జరఠాం వత్స కథం గమిష్యసి, ద్రవ
తే హృదయం కథం న తే న కథంకార ముపైతి వా దయామ్ ౪౮
ఏవం వ్యథాం తాం బహుధాశ్రయంతీ మహాస్తమోహై ర్బహుభి
ర్వచోభిః, అంబా మశోకాం వ్యదధా ద్విధిజ్ఞ శ్శుద్ధాష్టమే చింతయ
దేత దంతః. ౪౯ మమ న మానస మిచ్ఛతి సంసృతిం న చ పున ర్జననీ
విజిహాసతి, న చ గురు ర్జననీ తదుదీక్షతే తదనుశాసన మీహ దపేక్షి
తమ్. ౫౦ ఇతివిచింత్య స జాతు మిమం క్షయా బహుజలాం సరితం

సంబాధనీయం కించ యదర్థం త్వ ముత్పాదిత స్తదౌర్ధ్వదైహిక మపి ప్రమృతాయాం కః కరిష్యతీత్యర్థః ౪౭ కించాల్పవిదా ఽపి వృద్ధా జననీ న పరిత్యజ్యతే యది కేనచి దతిమూఢేన త్యజ్యతే తర్హి త్యజ్యతాం త్వం త్వశేషజ్ఞో ఽపి మాం స్వమాతరం తత్రాపి వృద్ధాం త్యక్తు మత్యయోగ్యాం పరిత్యజ్య కథం గమిష్యసి మా మపాస్య గంతు మత్యంతాయోగ్యో ఽసీత్యర్థః వత్సగమనం యథా గోః పీడాకరం తథా తవ గమనం మమేతి ద్యోతయ న్తీ సంబోధయతి వత్సేతి — ఏవ ముక్త మప్యద్రవీభూతాం తః కరణం పుత్ర మాలక్ష్యాహ — ద్రవత ఇతి - నను వాస్తవసంబంధాభావవిదో మమ త్వాపి మమత్వాభావా త్స్నేహవశా త్కథం మే హృదయం ద్రవీభూతం భవే దిత్యాశంక్య తత్త్వవిదా మతిదయాళుత్వశ్రవణా త్తే హృదయం దయాం కథం నప్రాప్నోతీత్యాహ — నకథ మితివా ౪౮ ఏవం ప్రకారేణ బహుధా వ్యథాం పీడా మాశ్రయంతీం తాం మాతర మహాస్త స్తిరస్కృతో మోహో ఽవివేకో యై స్తై ర్బహుభి ర్వచోభి ర్విధిం శోకనివృత్తిప్రకారం జానాతీతి విధిజ్ఞః శ్రీశంకర శ్శోకరహితాం వ్యదధా దకృత-కతశ్చ శుద్ధే అష్టమవర్షే అన్త ర్మనసి ఏతద్వక్ష్యమాణ మచిన్తయత్ - అష్టమవర్షాత్మకస్య కాలస్య శుద్ధత్వం కలిమలశూన్యత్వం-ఉ ౪౯. యదచిన్తయ త్తద్దర్శయతి మమేతి. మమ మనః సంసృతిం సంసృతిసాధనం ప్రవృత్తిమార్గం నేచ్ఛతి జననీ పున ర్నచ జిహాసతి హాతుం త్యక్తుం నైవేచ్ఛతి మామితి విపరీతా మేన సంసృతిపదం వా ఽనుషంజనీయం నను జననీ సంసృత్యనభివాంఛినం త్వాం తవ మనసా ఽనిష్టాం సంసృతిం వా కుతో న జిహాసతీ త్యాశంక్య తస్యా స్తదీక్షణాభావా దిత్యాహ. నచేతి. తత్ తాం సంసృతిం తన్మానసమితివా. నను త్వయా ప్రసహ్య ప్రబోధనీయే తిచే త్తత్రాహ — గురురితి. అతఏవ సన్న్యాసాశ్రయణే తస్యా స్తదనుశాసన మాజ్ఞా ఽపేక్షితమ్ ద్రుత. ౫౦. ఏవం మనసి శ్రీశంకరకృతాం చింతా ముపవర్ణ్య

సముపాయయౌ, జల మగాహత తత్ర సమగ్రహీ జ్జలచర శ్చరణే జల
మీహాయుషః ౭౧ సచరురోద జలే జలచారిణా ధృతపదో మ్రియతే
ఽంబ కరోమి కిమ్, చలితు మేకపదం న చ పారయే బలవతా వివృతోరు
ముఖేన హా ౭౨ గృహగతా జననీ తదుపాశృణో త్పరవశా ద్రుతమాప
సరి త్తటమ్, మమ మృతేః ప్రథమం శరణం ధవ స్తదను మే శరణం తనయో
ఽభవత్ ౭౩ స చ మరిష్యతి నక్రవశంగత శ్శివ న మేఽజని హంతపు
రా మృతిః, ఇతి శుశోచ జనన్యపి తీరగా జలగతాత్మజవక్త్రగతేక్షణా.
౭౪. త్యజతి నూన మయం చరణం జలే జలచరో ఽంబ తవానుమతే
న మే, సకలసంన్యసనే పరికల్పితే యది తవానుమతిః పరికల్పయే.
౭౫ ఇతి శిశౌ చకితా వదతి స్ఫుటం వ్యథిత సానుమతిం ద్రుత మం

తీమదనుశాసనం గ్రహీతుం తత్కృతం చరిత్రం వర్ణయతి - ఇత్యేవం ప్రకారేణ విచి న్త్య స కదాచి న్మజ్జనేచ్ఛయా బహుజలాం నదీం సముపాయయౌ గత్వా జలమగాహత తత్ర నద్యాం జలం ప్రాప్తవత శ్చరణే జలచర స్సమ్య గగ్రహీత్. ౭౧ సచ రురోద రోదనం కృతవాన్ బలవతా వివృత మురు బృహ న్ముఖం యస్య తేన జలచారిణా గ్రాహేణ ధృతో గృహీతః పాదో యస్య స హే అంబ జలే మ్రియతే ఽతః కింకరోమి - నను జలాద్బహిః కుతో నాయాసీ త్యాశంక్యాహ ఏకం పదం చలితుం న చ పారయే సమర్థో న భవామి హేతి ఖేదే. ౭౨. తత్స్వసుతరోదనం గృహస్థజననీ ఉపాశృణోత్ శ్రుత్వాచ పరవశా ఽతివికలా ద్రుత మాశు సరిత్తట మవాప తీరంగతా సా జనన్యపి జలగతస్య పుత్రస్య ముఖం గతే ప్రాప్తే ఈక్షణే నేత్రే యస్యాః సా ఇతి శుశోచ కథ మిత్యతఆహ.— మమమృతేరితి - మరణాత్ ప్రథమం మమ శరణం పతి స్తతః పతిమృత్యనంతరం పుత్రో మే శరణ మభవత్ స చ తనయో మరిష్యతి యతో నక్రస్య జలజంతో ర్వశంగతో హంతాతికష్టం హేశివ పురాపూర్వ ముచితా మమమృతి ర్మరణం నాజని నాభూత్ శివోపాసకాయా మమాశివప్రాప్తి రత్యంతానుచితేతి సంబోధనాశయః ఇత్యేవం శుశోచేత్యర్థః. ౭౩ ౭౪. ఏవ మతిశోకపరీతాం మాతర మాలక్ష్యాహ త్యజతీతి.—హేఽంబ మే చరణ మయం చంచలో జలచర స్తే ఽనుమతేన సకలే సంన్యసనే పరికల్పితే సతి త్యజతి తథాచ యది తవానుమతి స్తర్హ్యహం పరికల్పయే సకలసంన్యసన మితి విపరిణామేన సంబంధనీయం. ౭౫. ఇత్యేవం ప్రకారేణ స్ఫుటం యథా స్యా త్తథా శిశౌ వదతి సతి చకితా సా ఽంబికా ద్రుతం శీఘ్ర మనుమతి

బికా, సతి సుతే భవితా మమ దర్శనం మృతవత స్తదు నేతి వినిశ్చయః ౬౬. తదను సంన్యసనం మనసా వ్యథా దధ ముమోచ శిశుం ఖలనక్రకః, శిశు రుపేత్య సరిత్తట మత్రసత్ ప్రసువ మేత దువాచ శుచాఽఽవృతామ్. ౬౭ మాత ర్విధేయ మనుశాధి యదత్ర కార్యం సంన్యాసినా తదు కరోమి న సందిహేఽహమ్, వస్త్రాశనే తవ యథేష్ట మిమే ప్రదేయు ర్గృహ్ణంతి యే ధన మిదం మమ పైతృకం యత్. ౬౮. దేహేఽంబ రోగవశగే చ సనాథయామీ ద్రక్ష్యంతి శక్తి మనుసృత్య మృతిప్రసంగే, అర్థగ్రహో జ్జనభయాచ్చ యథా విధానం కుర్యా శ్చ సంస్కృతి మిమే న బిభేయ మీషత్ ౬౯ య జ్జీవితం జలచరస్య

మను మోదనం వ్యధితాకృత స్ఫుట మితి మధ్యమణిన్యాయేనాత్రాపి సంబంధనీయం శీఘ్రానుమతికరణే హేతుం తత్కృతం నిశ్చయం దర్శయతి — సతిసుతే సుతస్య దర్శనం మమ భవిష్యతి మృతవతస్తు తద్దర్శనం నభవిష్యతీతి విశేషేణ నిశ్చయో ఽస్తీత్యర్థః. ౬౬. తస్యా మాతు రనుమతేః పశ్చా చ్ఛ్రీశంకరః మనసా సన్యసనం వ్యథా దధ సంన్యసనానంతరం దుష్టజలచరః శిశుం ముమోచ సంసారాఖ్యేనాజ్ఞానజలచరేణ దుష్టనక్రేణ గృహీతస్య సన్న్యాసం వినా న మోక్ష ఇత్యాశయః - తతః కింవృత్త మిత్యపేక్షాయా మాహ - శిశు రత్ర సన్నదీతట ముపేత్య శోకేన వ్యాప్తాం జననీ మేతద్వక్ష్యమాణ మువాచ. ౬౭ యదువాచ తదాహ.— హే మాత ర్విధేయ మాజ్ఞాపయాత్రాస్మిన్ లోకే యత్సంన్యాసినా కర్తుం యోగ్యం తన్నిశ్చయేన కరోమి నాహం సందిహే సంశయయుక్తో నభవామి నను సంన్యాసినా సంగ్రహాభావేన త్వయా ఽకర్తవ్యం భోజనాచ్ఛాదనప్రదానం కః కరిష్యతీతిచే త్తత్రాహ - వస్త్రేతి - యే ధన మిదం గృహ్ణంతి అమీ వస్త్రాశనే తవ యథేష్టం ప్రదేయుః యత్ యస్మాత్ ధనం మమ పితృసంబంధి తస్మా దిత్యర్థః - యన్మమ పైతృకం తదిద మితివా - వ. ౬౮. నను సన్న్యస్య త్వయి గతే రోగాధీనే మద్దేహే సతి మరణప్రాప్తౌ చ కే ద్రక్ష్యంతీతిచే త్తత్రాహ.— దేహఇతి హేమాత స్తవ దేహే రోగవశగే చ పున ర్మరణప్రసక్తౌ అమీ సనాథయ స్సపిండా శ్శక్తి మనుసృత్య దర్శనం కరిష్యంతి మరణానంతరం దాహాదిసంస్కారం యథావిధానం కుర్యు స్తత్ర హేతుద్వయమాహ.— అర్థస్య మమ పైతృకధనస్య గ్రహణా జ్జనానాం భయా చ్చ తస్మా దల్ప మపి భయం త్వయా న కర్తవ్య మిత్యర్థః. ౬౯. సంస్కృతిం చామీ కుర్యు రితి సుతోక్త మనహమానా సత్యువాచ యదితి - సంన్యాసస్య సంగరో ఽంగీకృతి స్తద్వశా జ్జలచరస్య ముఖా ద్యజ్జీవితం

ముఖా త్తదిష్టం సన్న్యాససంగరవశా న్మమ దేహపాతే, సంస్కార
మేత్య విధివ త్కురు శంకర త్వం నో చే త్ప్రసూయ మమ కిం ఫల
మీరయ త్వమ్. ౨౦ అహ్న్యంబ రాత్రిసమయే సమయాంతరే వా
సంచింతయ స్వ వశగా ఽవశగాథవా మామ్, ఏష్యామి తత్ర సమయం
సకలం విహాయ విశ్వాస మాప్నుహి మృతా వపి సంస్కరిష్యే. ౨౧.
సన్న్యస్తవాం చ్ఛిశు రయం విధవా మనాథాం త్యక్త్వేతి మాం ప్రతి
కదా ఽపి న చింతనీయమ్, యావన్మయా స్థితవతా ఫల మాపనీయం
మాత స్తత శ్శతగుణం ఫల మాపయిష్యే ౨౨ ఇత్థం స మాతర
మనుగ్రహణేచ్ఛురుక్త్వా ప్రోచే సనాభిజనమేష విచక్షణాగ్ర్యః, సం
న్యాసకల్పితమనా వ్రజితోఽస్మి దూరం తాం నిక్షిపామి జననీ మధవాం

తవ యజ్జీవనం తదిష్టం ని. 'సంగరో ఽంగీకృతో యుధీ'తి విశ్వప్రకాశః - తథాఽపి
మమ దేహస్య పాతే సతి యత్ర క్వాపి స్థిత స్త్వ మాగత్య విధివ న్మమ దాహాది
సంస్కారం కురు నను సంన్యాసినో మమ దాహాదికర్మణ్యధికారాభావా త్కథ
మేవం వదసీతి చే త్తత్రాహ.—హే శంకర పరమేశ్వరస్య తవ న కించి దపి దోషావహ
మితి భావః—నను తథా ఽపి లోకవిరుద్ధత్వా త్కథ మర్థ మేవం విధేయ మితి తత్రాహ.—
నో చేదితి - మరణానంతరం దాహసంస్కారస్యాప్యలాభే సతి త్వా ముత్పాద్య మయా
కిం ఫలం లబ్ధ మితి త్వమేవ కథయ. ౨౦ ఏవం స్వదాహసంస్కారే ఽతినిర్బంధవతీ
మతిదుఃఖితాం మాతర మాలక్ష్య శ్రీశంకరఉవాచ. హే అంబ అహ్ని దివసే స్వవ
శగా స్వాధీనా రోగాదినా పరాధీనా ఽవశగా వా మాం చింతయ తత్ర తవ చింతన
సమయే సర్వం సమయమాచారం విహాయాగమిష్యామి 'సమయ శ్శపథాచారసిద్ధాంతేష్వి'తి
మేదినీ. మదుక్తే విశ్వాసం ప్రాప్నుహి మృతా వపి సంస్కారం కరిష్యే. ౨౧. సంన్యా
సినా కర్తు మయోగ్య మప్యంగీకుర్వతో మమైకా ప్రార్థనా త్వయా ఽవశ్యం స్వీక
ర్తవ్యేత్యాశయవానాహ —అయం శిశు ర్విధవా మనాథాం మాం త్యక్త్వా సంన్యాసం
కృతవా నితి మాం ప్రతి కస్యాంచి దప్యవస్థాయాం త్వయా న చింతనీయం నను
త్వయా పరిత్యక్తత్వా దతికష్టవత్యా మయా కథం న చింతనీయ మితి తత్రాహ స్థిత
వతా మయా యత్పరిమితం ఫలం త్వయా ప్రాప్తవ్యం హే మాత స్తస్మా చ్ఛతగుణం
ఫల మహం ప్రాపయిష్యే ౨౨. అనేన ప్రకారేణ మాతర ముక్త్వా సగోత్రజన
మువాచేత్యాహ ఇత్థమితి·—యదువాచ తదాహ సంన్యాసేతి - సంన్యాసాయ 'కల్పితం
మనో యేన సో ఽహం దూరం గంతు ముద్యతో ఽస్మి తస్మా త్పతిరహితాం తాం జననీం

భవత్సు. ౭౩. ఏవం సనాభిజన ముత్తమ ముత్తమాగ్ర్యః శ్రీమాతృకార్య మభిభాష్య కరద్వయేన, సంప్రార్థయ న్త్స్వజననీం వినయేన తేషు న్యక్షేపయ న్నయనజాంబునిషించమానామ్ ౭౪ ఆత్మీయమందిర సమీపగతా మథాసౌ చక్రే విదూరగనదీం జననీ హితాయ, తత్తీరసంశ్రిత యదూద్వహధామ కించి త్సానిమ్నగారభత తాడయితుం తరంగైః ౭౫. వర్షాసువర్షతిహరౌ జల మేత్య కించి దంతఃపురం భగవతోఽపనునోదమృత్స్నామ్, ఆరబ్ధమూర్తిరనఘాచలితుం క్రమేణ దేవోఽబిభే దివ న ముంచతి భీరు హింసామ్ ౭౬. ప్రస్థాతుకామ మనఘం భగవా ననంగవాచా ఽవద త్కథమపి ప్రణిపత్య మాతుః, పాదారవిందయుగళం పరిగృహ్య చాజ్ఞాం శ్రీశంకరం జనహితైకరసం స కృష్ణః. ౭౭. ఆనేష్ట దూరగనదీం కృపయా భవాన్యాం సామాతిమాత్ర మని

భవత్సు రక్షార్థం స్థాపయామి. ౭౩ ఏవం ప్రకారేణోత్తమం సనాభిజన ముత్తమాగ్ర్యః శ్రీశంకరః శ్రీమాతృకార్యం సమ్య గుక్త్వా ముకుళితేన హస్తద్వయేన సమ్య క్ప్రార్థయన్స్వ నేత్రజాంబుభి ర్నిషించమానాం మాతరం సః వినయేన తేషు సనాభి జనేషు నిక్షేపయత్. ౭౪. సంన్యాసగ్రహణాయ శ్రీశంకరస్య గమనం వర్ణయిష్య న్గమనసమయే స యత్కృతవా న్తద్వర్ణయితు మారభతే:—ఆత్మీయేతి. అథానంతర మసౌ యాం విదూరగాం నదీం మాతుర్హితాయ స్వీయ మందిరసమీపగతాం చక్రే తస్యాస్తీరం సంశ్రితస్య యదుశ్రేష్ఠస్య శ్రీకృష్ణస్య ధామ స్థానం కించి త్సా నదీ తరంగై స్తాడయితు మారభత. ౭౫. కించ వర్షాసు హరౌ దేవేంద్రే వర్షతి సతి. ని. 'ఇంద్రో దుశ్చ్యవనో హరి' రితి హలాయుధః. కించి జ్జలం భగవతో విష్ణో రంతఃపుర మాగత్య మృత్స్నాం ప్రశస్తాం మృత్తికా మపనునోద తతశ్చానద్యా కృష్ణమూర్తిః క్రమేణ చలితు మారబ్ధ ప్రవృత్తా నను తజ్జలం తద్ధింసాం కుతో నముక్తవదితి తత్రాహ—దేవో ఽబిభే దివ భయం ప్రాప్త ఇవాభవత్ భీరు హింసాం చ కో ఽపి న త్యజతీత్యర్థః. ౭౬. ఏవం నద్యా క్లేశితో భగవా న్శ్రీకృష్ణో ఽనంగయా ఽశరీరయా వాచా శ్రీశంకర మవదత్ ఉక్తవా న్తం విశినష్టి మాతు శ్చరణకమలద్వంద్వం ప్రణిపత్య కేనాపి ప్రకారేణ మాతు రాజ్ఞాం చ పరిగృహ్య గంతుకామం సకలదోషవినిర్ముక్తం ఏతేన స్వస్యాజ్ఞానాదిదోషనివృత్త్యర్థం తస్య గమనేచ్ఛా వారితా తర్హి కిమర్థం తస్య గమనేచ్ఛేత్యత ఆహ —జనానాం హితం ఏకో ముఖ్యో రసో యస్య తం తథాచ లోకోపకారాయ తస్య గమనసంన్యాసగ్రహణాదిక మితిభావః. ౭౭. యదువాచ తదాహ. యాం దూరగనదీం భవా న్కృపయా ఆనీతవా న్సా ఽత్యం

శం బహుళోర్మిహస్తైః, క్లిశ్నాతి తాడనపరా వద కో౽భ్యుపాయో
వస్తుం క్షమే న నితరాం ద్విజపుత్ర యాసి. ౭౮ ఆకర్ణ్య వాచ మితి తా
మతనుం గురు ర్నః ప్రోద్ధృత్య కృష్ణ మచలం శనకై ర్భుజాభ్యామ్,
ప్రాతిష్ఠిప న్నికట ఏవ న యత్ర బాధా నద్యేత్యుదీర్య సుఖమాస్వ
చిరాయ చేతి ౭౯. తస్మా త్స్వమాతు రపి భక్తివశా దనుజ్ఞా మాదా
య సంసృతిమహాబ్ధివిరక్తిమాన్ సః, గన్తుం మనో వ్యధిత సంన్యసనా
య దూరం కిం నౌ స్థితః పతితు మిచ్ఛతి వారిరాశౌ. ౮౦ ఇత్థం సుధీ
స్స నిరవగ్రహమాతృలక్ష్మీశానుగ్రహో ఘటజబోధితభావివేదీ, ఏకాం
తతో విగతభోగ్యపదార్థతృష్ణః కృష్ణే ప్రతీచి నిరతో నిరగా న్నిశాం

తం నిరంతర మనంతోర్మిరూపై ర్హస్తై స్తాడనపరా మాం క్లిశ్నాతి క్లేశనివృత్త్యై వద
కో౽భ్యుపాయో యతో వస్తుం న సమర్థో భవామి హే ద్విజపుత్ర త్వం యాస్యత
స్సుతరాం వస్తుం న క్షమే ఇత్యర్థః ౭౮. శ్రీకృష్ణేనోక్తం శ్రుత్వా కిం కృతవానిత్య
పేక్షాయా మాహ—ఆకర్ణ్యేతి—ఇత్యేవం తా మతను మశరీరాం వాచం శ్రుత్వా నో
౽స్మాకం గురురితి గ్రంథకారోక్తిః అచల మపి కృష్ణం శనకై ర్భుజాభ్యాం ప్రకర్షే
ణాంగ భంగాదికం వినైవోద్ధృత్య సమీపఏవ ప్రకర్షేణ పున శ్చలనం యథా న స్యా
త్తథా స్థాపితవాన్ నను నికటస్థాపనేన పున రపి నదీబాధా భవిష్యతీతిచే త్తత్రాహ
యస్మిన్ స్థానే నద్యా బాధా నాస్తి తత్రేత్యర్థః, చిరకాలం సుఖ ముపవిశేత్యుక్త్వా
చ ప్రాతిష్ఠిప దిత్యన్వయః. ౭౯. తస్మా చ్ఛ్రీకృష్ణాత్ భక్తివశా త్స్వమాతు రప్యను
జ్ఞాం గృహీత్వా సంసారమహాసముద్రా ద్విరక్తిమాన్ సన్న్యసనాయ దూరంగంతు
మనో౽కృత కిమర్థమిత్యతఆహ కిమితి. నౌకాయాం స్థిత స్సముద్రే కింపతితు మిచ్ఛతి
నైవేచ్ఛతి తద్వద్వైరాగ్యాదిలక్షణనౌస్థిత స్సంసారసముద్రే పతితుం నైవేచ్ఛతీత్యర్థః.
౮౦. ఇత్థ మనేన ప్రకారేణ ససుధీః నిశాంతా త్సదనా న్నిరగాత్ నిర్గతవా నితి
యోజనా. ని. 'నిశాన్తవస్త్యసదనం భవనాగారమందిర'మిత్యమరః-తం విశినష్టి మాతా
లక్ష్మీశశ్చ మాతృలక్ష్మీశౌ నిరవగ్రహో నిరవధి ర్మాతృవిష్ణ్వో రనుగ్రహో యస్మిన్
ఏతేన మాతృశ్రీకృష్ణాభ్యాం ప్రసన్నతాపూర్వకం ప్రేషితఇతిబోధితం. నన్వతిశీఘ్రం
కిమర్థం గతవా నిత్యత ఆహ ఘటజేనాగస్త్యేన బోధితం భవిష్యం జానాతీతి తథా
నను జీవనోపాయ మేవ కుతో న కృతవా నిత్యత ఆహ.—అత్యన్తం విగతా నివృ
త్తా భోగ్యపదార్థేభ్యో దేహాదిభ్య స్తృష్ణా యస్య స యతః 'కృషి ర్భూవాచక శ్శబ్దో
ణ శ్చ నిర్వృతివాచకః, తయో రైక్యం పరం బ్రహ్మ కృష్ణ ఇత్యభిధీయత' ఇత్యుక్త
త్వాత్కృష్ణే ప్రతీచి ప్రత్యగభిన్నే, బ్రహ్మణినిరతాంతరత ఇత్యర్థః. ౮౧. తస్మిన్స్వ

త్వాత్. ౮౧. యస్య త్రిణేత్రాపరవిగ్రహస్య కామేన నాస్థీయత దృక్పథేఽపి, తన్మూలక స్సంసృతిపాశబంధః కథం ప్రసజ్యేత మహానుభావే. ౮౨. స్మరేణ కిల మోహితౌ విధివిధూ చ జాతూ త్పథౌ తథా ఽహ మపి మోహినీకచకుచాదివీక్షాపరః, అగా మహహ మోహినీ మితి విమృశ్య సోఽజాగరీ ద్యతీశవపుషా శివ స్స్మరకృతా ర్తివార్తో జ్ఝితః ౮౩ నిష్పత్త్రాకురుతా సురా నపి సురా న్మార స్స పత్త్రాకరో దప్యన్యా నిహ నిష్కళాఽకృతతరాం గంధర్వవిద్యాధరాన్, యో ధానుష్కవరో నరా ననలసా త్కృత్వో దలాసీ దలం య స్తస్మి న్నశు షూరతై వ మునిభి ర్వర్ణ్యః కథం శంకరః ౮౪ శాంతి శ్చావశయ స్సనో గతిముఖా దాంతి ర్న్యరుంధత్క్రియాం ఆధాత్తా విషయాంతరా

త్విచిత్ర మిత్యాహ.—యస్య త్రీణి నేత్రాణి కామదాహకాగ్నిసోమసూర్యాత్మకాని యస్య సోఽపరో విగ్రహో యస్య తస్యాపరవిగ్రహస్యేతి వా దృష్టిపథేఽపి కామేన నాస్థీయత కామః స్థాతుం న శక్తః తస్మి న్మహానుభావే కామమూలక స్సంసృతిపాశ బంధః కథం ప్రసజ్యేత ఉప. ౮౨. నను నిత్యముక్తస్య శివస్య సంన్యాసేన కిమాధిక్య మితి చే త్తత్రాహ. స్మరేణేతి. విధి ర్బ్రహ్మా విధు శ్చంద్ర స్తౌ కామేన మోహితౌ జాతు కదాచి దుత్పథౌ చ సుతానుధావనేన తారాగ్రహేణ చోన్మార్గౌ చ తథా ఽహం శివో ఽపి కామేన మోహితో మోహిన్యాః కేశస్తనాదినిరీక్షణపరో ఽహాహేత్యత్యం తాశ్చర్యే మోహినీ మగా మనుగతవా నితి విచార్య స శివో యతీశస్య వపుషా కామేన కృతాయాః పీడాయాః వా ర్తయా ఽప్యుజ్ఝితో ఽజాగరీ దతిశయేన జాగ రితస్మి త్యర్థః - పృథ్వీ. ౮౩. కించ యోధానుష్కవరో ధనుష్మచ్ఛ్రేష్ఠో మారః కామో ఽసురాన్ నిష్పత్త్రాకురుత సపుంఖానాం శరాణా మపరపార్శ్వేషు నిర్గమ నా న్నిష్పత్త్రా నకృతవాన్ తథా సురా నపి సపత్త్రాకరోత్ సపుంఖశరప్రవేశనేన సపత్త్రాన్ కృతవాన్ స పత్త్రనిష్పత్త్రాదతివ్యథన ఇతి డాచ్ తథాఽన్యా నపి గంధర్వ విద్యాధరా నిహ జగతి నిష్కళాకృతతరాం నిర్గతం కుల మన్తరవయవానాం సమూ హో యేభ్య స్తథా భూతా నత్యన్తం కృతవాన్ నిష్కలా న్నిష్కోషణే ఇతి డాచ్ తథా నరాననలసా త్సాకల్యేనాగ్నిరూపా న్కృత్వా భృశం దగ్ధ్వా ఽలము దలాసీత్ సమ్యగ్దీప్తిమా నభూ త్తస్మి న్కామే యః అతిశూరత శూరతాం కృతవాన్ సఏవ శ్రీశంకరో మునిభిః కథం వర్ణ్యో నకథమపీత్యర్థః శార్దూలవిక్రీడితం వృత్తమ్. ౮౪. కించాస్య శ్రీశంకరస్యాభూతో వైరాగ్యతః కస్మాత్ వైరాగ్యా త్పరవైరాగ్యా

దుపరతిః క్షాంతి ర్మృదుత్వం వ్యధాత్, ధ్యానైకోత్సుకతాం సమాధి వితతిశ్చక్రే తథా ఽఽసప్రియా శ్రద్ధా హంతవసుప్రథాఽస్య తు కుతో వైరాగ్యతో వేద్మి నో ౮౫. విజనతావనితాపరితోషితో విధివితీర్ణకృతాత్మతనుస్థితిః, పరిహరన్మమతాం గృహగోచరాం హృదయగేన శివేన సమం యయౌ ౮౬. గచ్ఛన్వనాని సరితో నగరాణి శైలాన్గ్రామాన్జనానపి పశూన్పథి సోఽప్యపశ్యన్, నన్వైంద్రజాలిక ఇవాద్భుత మింద్రజాలం బ్రహ్మైవ మేవ పరిదర్శయతీతి మేనే ౮౭ వాదిభిర్నిజనిజాధ్వకల్పితాం వర్తయన్పథి జరద్గవీం నిజే, దండమేక

దపర వైరాగ్యా ద్వా శాంతిః శ్రవణా ద్వ్యతిరిక్తాఖిలబుద్ధి వ్యాపారేభ్యః స్వాధికారానుపయుక్తేభ్యో ఽఫలత్వజ్ఞానపూర్వక శ్చిత్తనిరోధః సా మనో ఽవశయత్ వశమనయత్ తథా దాంతి స్తథాభూత బాహ్యవ్యాపారేభ్యో బాహ్యకరణనిరోధః సా గతిముఖాః క్రియాన్యరుంధత్ గమనాదానవదన విసర్గానంద శ్రవణస్పర్శన దర్శనాస్వాదనాఘ్రాణాత్మికాః క్రియావాక్పాణిపాదపాయూపస్థ శ్రోత్రత్వక్చక్షూరసన ఘ్రాణాఖ్యేంద్రియవ్యాపారా న్సంరుద్ధవతీ తథోపరతిః సత్త్వశుద్ధ్యా నిత్యానా మపి విహిత ఏవ త్యాగః సా విషయాంతరా చ్ఛ్రవణాదివ్యతిరిక్త విషయాత్తా ఉక్తక్రియా ఆధా త్తాసాం ధారణం స్తంభనం కృతవతీ తథా క్షాంతిః స్వాధికారాపేక్షిత జీవన విచ్ఛేదకాతిరిక్తానాం శీతోష్ణాదిద్వంద్వానాం సహిష్ణుతా సా మృదుత్వం కోమలతాం వ్యధాత్ విహితవతీ తథా సమాధివితతి ర్విధిత్సిత శ్రవణాదివిరోధి నిద్రాదినిరోధేన చేతసో ఽవస్థానం సమాధి స్తస్య సంతతి ర్ధ్యానైకోత్సుకతాం చక్రే ఆత్మేతివా పారః తథా శ్రద్ధాన్వితో భూత్వేతి శ్రుతే వసువిత్తమితి ప్రథా యస్యాః సా శ్రద్ధా గురువేదాంతవాక్యేషు విశ్వాసరూపా ప్రియా అస భక్త్యా వేతి నో వేద్మి ఏత త్సర్వం కస్మా ద్వైరాగ్యా జ్జాత మితి నజానామీత్యర్థః. ౮౫ ఏవం శ్రీశంకర ముపవర్ణ్య తస్య గమనం వర్ణయతి. విజనతేతి. జనసమూహాభావ్యతాలక్షణయా వనితయా ఽంగనయా తోషం ప్రాపితో విధినా దైవేన వితీర్ణేన దత్తేన భోగేన కృతస్య శరీరస్య స్థితి ర్యేన సగృహవిషయాం మమతాం పరిహరన్ హృదయగేన శివేన సమం యయౌ పరమాత్మానం హృది ధ్యాయన్ యయౌ విత్యర్థః ద్రుత. ౮౬. స గచ్ఛన్ వనాదీని పశ్యన్నపి యథేంద్రజాలికో మాయావ్యద్భుతమింద్రజాలం దర్శయత్యేవమేవ మాయావచ్ఛిన్నం బ్రహ్మ వనాదిరూప మిద మద్భుత మింద్రజాలం దర్శయతీతి మేనే. వ. ౮౭. కుత్సితో ఽధ్వా మార్గో యేషాంతే దండితం సర్వేషాం కదధ్వానాం ఖండనం సముదాయో యేన స జగద్గురు ర్వాదిభిః స్వే స్వే మార్గే కల్పితాం జరద్గవీం

మవహా జ్జగద్గురు ర్దండితాఖిలకదధ్వమండలః ౭౭. సారంగా ఇవ విశ్వకద్రుభి రహం కుర్వద్భి రుచ్ఛృంఖలై ర్జల్పాకైః పరమర్మభేదనకలాకండూలజిహ్వాంచలైః, పాషండై రిహా కాందిశీక మనసః కం న్వాఽఽప్నుయుర్వైదికాః క్లేశం దండధరో యది స్మ న ముని స్త్రాతా జగద్దేశికః ౭౮. దండాన్వితేన ధృతరాగనవాంబరేణ గోవిందనాథవన మిందుభవాతటస్థమ్, తేన ప్రవిష్ట మజనిష్ట దినావసానే చండత్విషా చ శిఖరం చరమాచలస్య. ౭౯ తీరద్రుమాగతమరుద్విగతశ్రమ స్స న్గోవిందనాథవనమధ్యతలం లులోకే, శంసంతి యత్ర తరవో వసతిం మునీనాం శాఖాభి రుజ్జ్వలమృగాజినవల్కలాభిః. ౮౦ ఆదేశ మేక మనుయోక్తుమయం వ్యవస్యన్ ప్రాదేశమాత్రవివరప్రతిహారభాజమ్, తత్ర స్థితేన

కస్మితత్వా చ్ఛిథిలావయవాం శ్రుతిలక్షణాం వృద్ధాం గాం నిజే ఽద్వైతలక్షణే పథి ప్రవర్తయన్ దండ మేక మవహత్ తస్య దండధారణ మేతదర్థమిత్యర్థః. * రోన రావిహారకోద్ధతాలగా. ౭౭. కించాహం కుర్వద్భి శ్శృంఖలారహితై ర్జల్పనశీలైః పరమర్మభేదనకలా లక్షణయా కండ్వా వ్యాప్తం జిహ్వాంచలం జిహ్వాప్రాంతభాగో యేషాం తైః-విశ్వకద్రుభిః ఖేటపారమేయై ర్భయద్రుతమనసః సారంగా మృగా ఇవ విశ్వకద్రుభిః ఖలై రహంకుర్వద్భి స్తథాభూతైః పాషండై రిహా భయద్రుతమనసో వైదికాః కం క్లేశం నాప్నుయుః అపితు సర్వ మపి ప్రాప్నుయు ర్యది జగద్దేశికో దండధరో ముని స్త్రాతా స్మ త్రాణం న కుర్యాత్. * విశ్వకద్రు స్త్రిషు ఖలే ధ్వానకేటకునోః పుమాన్, సారంగః పుంసి హరిణ ఇతి మేదినీ. శా. ౭౮ ఏవంభూతః శ్రీశంకరో గోవిందనాథస్య వనం ప్రవిష్ట ఇత్యాహ. దండసంయుక్తేన ధృతరాగం రంజితం నవీన మంబరం వస్త్రం యస్య ధృతానురాగ శ్చాసౌ నవాంబర శ్చేతి వా తేన శ్రీశంకరేణేందుభవాఖ్యా నర్మదాఖ్యాయా నద్యా స్తటే స్థితం గోవిందనాథవనం దినాంతే ప్రవిష్ట మజనిష్టాభూత్ అస్తాచలస్య శిఖరం చ చండప్రభేణ భానునా ప్రవిష్ట మభూదిత్యర్థః-౭౯ తీరవృక్షేష్వాగతేన వాయునా విశేషేణాపగత శ్రమో యస్య స తథావిధ స్సన్ గోవిందనాథవనస్య మధ్యతలం లులోకే దదర్శ దర్శనార్థస్య లోకృధాతో ర్లిటి అభ్యాసహ్రస్వేరూపం. యత్ర యస్మి న్నుజ్జ్వలాని మృగచర్మకౌపీనాచ్ఛాదనాని యాసు తాభి శ్శాఖాభి ర్వృక్షా మననశీలానాం నివాసం బోధయంతి తదిత్యర్థః. ౮౦. ఆదేశ ముపదేశ మేక మనుయోక్తుం ప్రష్టు మయం శ్రీశంకరో వ్యవస్యన్ నిశ్చయం కుర్వన్ ప్రాదేశమాత్రం ఛిద్ర మేవ ద్వారపాలం భజతీతి తథా తాం యమినాం

కథితాం యమినాం గణేన గోవిందదేశికగుహాం కుతుకీ దదర్శ. ౯౨.
తస్య ప్రపన్నపరితోషదుహో గుహాయా స్త్రిప్రదక్షిణపరిక్రమణం
విధాయ, ద్వారం ప్రతి ప్రణిపత జ్జనతా పురోగం తుష్టావతుష్ట
హృదయ స్తమపాస్తశోకమ్ ౯౩ పర్యంకతాం భజతి యః పతగేం
ద్రకేతోః పాదాంగదత్వ మథవా పరమేశ్వరస్య, తస్యైవ మూర్ధ్ని
ధృతసాబ్ధి మహీధ్రభూమే శ్శేషస్య విగ్రహ మశేష మహం భజే
త్వామ్ ౯౪ దృష్ట్వా పురా నిజసహస్రముఖీ మభైషు రంతేవసంత
ఇతి తా మపహాయ శాంతః, ఏకాననేన భువి యస్త్వవతీర్య శిష్యా
ననుగ్రహీ న్నను స ఏవ పతంజలి స్త్వమ్ ౯౫ ఉరగపతిముఖా దధీ
త్య సాక్షా త్స్వయ మవనే ర్వివరం ప్రవిశ్య యేన, ప్రకటితమచలా

సమూహేన కథితాం గోవిందనాథగుహాం కౌతుకయుక్త స్సన్ దదర్శ. ౯౨. దృష్ట్వా
యత్కృతవాన్ తదాహ. తస్య ప్రపన్నానాం శరణాగతానాం సంతోష న్దోగ్ధి
పూరయతీతి తథా తస్య శరణాగతసంతోషప్రదస్య శ్రీగోవిందనాథస్య గుహాయాః
వారత్రయం ప్రదక్షిణం పరిక్రమణం విధాయ ద్వారం ప్రతి ప్రణిపాతం దీర్ఘనమ
స్కారం కుర్వన్ జనసమూహస్య సమక్షం తుష్టహృదయః శ్రీశంకరో ఉపాత్త
శోకోపలక్షిత స్సంసారో యస్మా త్తం నిరస్తసంసృతిచక్రం అపాస్తో దూరీకృత
శ్శిష్యాణాం వా శోకో యేన తం శ్రీగోవిన్దనాథం తుష్టావ ౯౩ స్తుతిమేవ వర్ణయతి
చతుర్భిః. యోగరుడధ్వజస్య శ్రీవిష్ణోః పర్యంకతాం భజతి అథవేత్యస్య తథైవేత్యర్థః.
పరమేశ్వరస్య మహాదేవస్య యః పాదాంగదత్వం భజతి పునశ్చ శిరసి ధృతా సముద్ర
పర్వతై స్సహితా భూమి ర్యేన తస్యైవ శేషస్యాశేషం సర్వం విగ్రహ మనుగ్రహా
ద్వా శేషవిలక్షణం అశేషం సర్వాత్మత్వాద్వాఽశేషం త్వా మహం భజే. ౯౪ ఏవం
శేషాత్మకత్వవర్ణనేన శ్రీగోవిందనాథం స్తుత్వా తదవతారభూత పతంజల్యాత్మనా తం
స్తౌతి. దృష్ట్వేతి యః పూర్వం స్వీయాం సహస్రముఖీం మూర్తిం దృష్ట్వాంతే
సమీపే యే వసంతో ఽంతేవాసిన శ్శిష్యా అభైషు ర్భయమాపు రితి హేతో స్తాం
భయజనకాం మూర్తిం పరిత్యజ్య శాంతో నిర్విష స్స న్నేకముఖేన భువ్యవతీర్య
శిష్యా ననుగ్రహీతవా న్స పతంజలి స్త్వను నిశ్చయే న త్వమేవేత్యర్థః. ౯౫ జగదుప
కారకతాం వర్ణయ న్నాహ స్వయం భూమేః పాతాళం ఛిద్రం ప్రవిశ్యోరగపతే
శ్శేషస్య ముఖా త్సాక్షా దధీత్య జగదుపకారపరేణ యేన యోగశాస్త్రేణ సహితం
వ్యాకరణభాష్యం భూమితలే ప్రకటితం త మిత్యుత్తరేణసంబన్ధః. * అయంబినయుగే

త్కలే సయోగం జగదుపకారపరేణ శబ్దభాష్యమ్. ౯౬. తమఖిలగుణపూర్ణం వ్యాసపుత్రస్య శిష్యా దధిగతపరమార్థం గౌడపాదా న్మహార్షేః, అధిజిగమిషు రేష బ్రహ్మసంస్థా మహం త్వాం ప్రసృమరమహిమానం ప్రాప మేకాంతభక్త్యా ౯౭. తస్మి న్నితి స్తువతి క స్త్వ మితి బ్రువన్తం దిష్ట్యా సమాధిపదరుద్ధవిసృష్టచిత్తమ్, గోవిందదేశిక మువాచ తదా వచోభిః ప్రాచీనపుణ్యజనితాత్మవిబోధచిహ్నైః ౯౮ స్వామి న్నహం న పృథివీ న జలం న తేజో న స్పర్శనో న గగనం న చ తద్గుణా వా,

---

రథతోయకారో యజిచనజాజరగాశ్చపుష్పితాగ్రా ౯౬. తం సర్వగుణైః పూర్ణం వ్యాసపుత్రస్య శుకాచార్యస్య శిష్యా ద్గౌడపాదా న్మహర్షే రధిగతో లబ్ధో పరమార్థో యేన తం ప్రసృమరః ప్రసరణశీలో మహిమా యస్య తం త్వాం బ్రహ్మనిష్ఠా మధిజిగమిషు రధిగంతు మిచ్ఛు రేషో ఽహ మనన్యయా భక్త్యా ప్రాప్తో ఽస్మి *ననమయయయుతేయంమాలినీభోగిలోకైః. ౯౭. తస్మిన్ శ్రీశంకర ఏవం స్తువతి స్తుతిం కుర్వతి సతి క స్త్వ మితి బ్రువన్తం భాగ్యవశా త్సమాధిపదే నిరుద్ధమపి విసృష్టం వ్యుత్థాపితం చిత్తం యేన తం గోవిందదేశికం ప్రాచీనైః పుణ్యై ర్జనితస్యాత్మవిబోధస్య చిహ్నం యేషు తై ర్వచోభి స్తస్మి న్కాలే శ్రీశంకర ఉవాచేత్యర్థః. వ ౯౮. తద్వచన ముదాహరతి. స్వామిన్నితి —ఉపనిషత్ప్రతిపాద్య మాత్మానం దర్శయితు మితరవాద్యభిమతం తం నిరాకరోతి – అహం న పృథివీత్యాదినా తత్ర స్థూలో ఽహం జానామీత్యాదిప్రతీత్యా స్థూలస్యైవ జ్ఞాతృత్వప్రతీతే ర్దేహాకారేణ పరిణతం భూమ్యాదిభూతచతుష్టయ మాత్మేతిచార్వాకేషు కేషాంచి దభిమత మాత్మానం నిరాకరోతి యా పృథివీ సా ఽహం న భవామి యో ఽహం సా పృథివీ న భవతీతి పరస్పరతాదాత్మ్యనిషేధ ఏవమగ్రే ఽపి ననువాదినా సంఘాతస్యైవాత్మత్వాభ్యుపగమాత్ ప్రత్యేకం పృథివ్యాదే స్తత్త్వనిరాకరణం క్వోపయుజ్యత ఇతిచేత్ వాదినా ద్విగుణగురుత్వభియాతిరిక్తా ఽవయవా నభ్యుపగమాత్ భూమ్యాదీని చత్వారితత్త్వానీతి వదతా పంచమతత్త్వాభ్యుపగమప్రసక్తిభియా సంయోగాదిసంబంధా నభ్యుపగమాత్సంఘాతకర్తు రభావా చ్చ సంఘాతా నుపపత్త్యా ప్రత్యేకభూతనిరాకరణం భౌతికదేహాత్మత్వవాదనిరాస ఇతి గృహాణ స్పర్శనో వాయుః తథాచాత్మనో దేశకాలాద్యపరిచ్ఛిన్నత్వా త్తత్పరిచ్ఛిన్నానాం ఘటాదివ దనాత్మత్వా త్పృథివ్యాది రహంనేత్యర్థః - ఏవం దేహాత్మవాదం నిరాకృత్య శూన్యవాదిమాధ్యమికస్య మతం నిరాచష్టే న గగనం యచ్ఛూన్యం తదహం న భవామి యో ఽహం న శూన్యం న భవతి అస్తీత్యేవోపల

నాపీంద్రియాణ్యాపితు విద్ధి తతో ఽవశిష్టో యః కేవలో ఽస్తి పరమ
స్స శివో ఽహ మస్మి. ౯౯. ఆకర్ణ్య శంకరమునే ర్వచనం తదిత్థ
మద్వైతదర్శన సముత్థ ముపాత్తహర్షః, స ప్రాహ శంకర స శంకర ఏవ

బ్ధవ్య ఇత్యాదిశ్రుతేః నిరధిష్ఠానకభ్రమానుపపత్తేః స్తనపానాది ప్రవర్తక జన్మాన్తరీయ సంస్కారోపలబ్ధేశ్చ భూతనిరాకరణేన. * ఆపోమయః ప్రాణః అన్నమయం హి సోమ్య మన ఇతి శ్రుత్యా భూతకార్యత్వేనాంగీకృతయోః ప్రాణమనసోః క్రియాశక్తిజ్ఞానశక్తిప్రధానయో ర్నిరాసః మనోనిరాకరణేన చ మనోవృత్తేః క్షణికవిజ్ఞానస్య న తావ త్ప్రాణాత్మవాద స్సాధుః సుషుప్తౌ తస్య భోక్తృత్వాదర్శనాత్ నాపి మనఆత్మవాద స్తస్య కరణత్వానుభవాత్ నాపి క్షణికవిజ్ఞానాత్మవాద స్సౌగతాభిమతకర్తృత్వయో ర్వైయ్యధికరణ్యాపత్తేః యద్వా న గగన మిత్యనేనాకాశస్య పంచమభూతస్య నిరాసః యద్యపి భూతచతుష్టయతత్త్వవాదినో మతే ఆవరణాభావత్వేనాభిమతస్య స్థిరస్యానత ఆకాశస్య దేహానుపాదానత్వం తథా ఽపి తస్య సిద్ధాన్తే భావత్వదేహోపాదానత్వాద్యభ్యుపగమా త్తత్రాప్యాత్మత్వప్రసక్త్యా తన్నిరాకృతం ఏవం దేహోపాదానానాంభూతానా మాత్మత్వం నిరాకృత్య తదుపాదానభూతానాం గన్ధరస రూపస్పర్శశబ్దాఖ్యానాం తద్గుణత్వేన ప్రసిద్ధానాం పంచతన్మాత్రాణా మాత్మత్వం నిరాచష్టే న చ తద్గుణావా వాశబ్ద స్తథాశబ్దార్థే ఇదానీం పశ్యామి శృణోమీత్యాద్యనుభావా త్ప్రత్యేక మింద్రియాణ్యాత్మేతి కేచిత్ వినిగమకాభావాత్ మిళితానీత్యపరే తా న్నిరాచష్టే నాపీన్ద్రియాణీతి- ప్రత్యేక మింద్రియాణా మాత్మత్వే యో ఽహ మశ్రౌషం సోహం పశ్యామీతి ప్రత్యభిజ్ఞానుపపత్తి ర్మిళితానాం తథాత్వే ఏకేంద్రియనాశే ఆత్మని నాశాపాతః తస్మా దింద్రియాణ్యప్యహం నాపితు తత స్తస్మాత్సర్వేషాం బాధాత్ యో ఽవశిష్ట స్సర్వద్వైతబాధే ఽప్యబాధితః కేవలః కర్తృత్వభోక్తృత్వాదివినిర్ముక్తః పర స్సర్వోత్తమ శ్శివ శ్చిదానందో ఽస్తి సో ఽహ మస్మి అవశిష్ట ఇత్యనేన శూన్యమతనిరాసః కర్తా భోక్తా చేతివైశేషిక తార్కిక ప్రాభాకరా భోక్తైవేతి సాంఖ్యాశ్చ కేవలపదేన నిరాకృతా శ్శివ ఇత్యనేన వైశేషికాద్యభిమత మాత్మనః సుఖాదిగుణకత్వం పరాకృతం పరమ ఇత్యనేన నిరతిశయత్వేన పరమపురుషార్థత్వం తస్య బోధితం యద్వా పదార్థశోధనపురస్సరో ఽఖండార్థో ఽత్రోక్తః తత్ర పృథివ్యాదినిషేధేన త్వంపదార్థ శ్శోధితః కేవలః పరమః శివో యో ఽస్తీతి శోధితతత్పదార్థానువాద స్సో ఽహ మస్మీత్యఖండార్థః. ౯. ౯౯. ఇత్థ మేవంభూత మద్వైతసాక్షాత్కారా త్సముత్థితం శంకరమునే ర్వచనం శ్రుత్వా సంప్రాప్తహర్ష స్సగోష్ఠ

సాక్షా జ్జాత స్త్వమిత్యహామవైమి సమాధిదృష్ట్యా. ౧౦౦. తస్యోపద
ర్శితవత శ్చరణౌ గుహాయా ద్వారేన్యపూజయ దుపేత్య స శంకరార్యః,
ఆచార ఇత్యుపదిదేశ స తత్ర తస్మై గోవిందపాదగురవే స గురు ర్యతీ
నామ్. ౧౦౧ శంకర స్సవినయై రుపచారై రభ్యతోషయ దసౌ గురు
మేనమ్, బ్రహ్మ త ద్విదిత మప్యుపలిప్సు స్సంప్రదాయపరిపాలనబుధ్యా.
౧౦౨. భక్తిపూర్వకృతతత్పరిచర్యాతోషితో ఽధికతరం యతివర్యః,
బ్రహ్మతా ముపదిదేశ చతుర్భి ర్వేదశేఖరవచోభి రముష్మై ౧౦౩.
సాంప్రదాయికపరాశరపుత్రప్రోక్తసూత్రమతగత్యనురోధాత్, శాస్త్ర
గూఢహృదయం హి దయాళోః కృత్స్న మవ్యయ మబుద్ధ సుబుద్ధిః.

నాథః ప్రోవాచ హేశంకర స ప్రసిద్ధ శ్శంకర ఏవ సాక్షా త్త్వం ప్రాదురభూ దిత్యా హంజానామి కథ మిత్యత ఆహ సమాధిదృష్ట్యేతి. ౧౦౦. తస్యైవ ముక్తవత ఉక్త్వాచ చరణౌ గుహాయా ద్వారే దర్శితవతో గోవిన్దనాథస్య స శంకరాచార్య స్సమీప మాగత్య చరణౌ న్యపూజయత్ కిమర్థం న్యపూజయదిత్యత ఆహ సశంకరాచార్యః తత్ర తేషు యతిషు తస్మిన్ కాలఇతివా గురుచరణపూజన మాచార ఇత్యుపదిదేశ గోవిన్దపాదో గురుర్యస్య తస్మైశంకరాచార్యాయ స గోవిన్దనాథ ఉపదిదేశేత్యనుషంగః. ౧౦౧. అసౌ శంకరో వినయసహితై రుపచారై రేనం గోవిన్దనాథం గురు మభ్యతోషయత్ కిమిచ్ఛ న్నిత్యత ఆహ. తదుపనిషత్ప్రసిద్ధ మఖం డైకరసం బ్రహ్మాస మ్యక్ జ్ఞాత మప్యుపలబ్ధు మిచ్ఛుః నను విదితోపలిప్సాయాం కోహేతు రితి తత్రాహ:— సంప్రదాయేతి - తద్విజ్ఞానార్థం సగురు మేవాభిగచ్ఛేత్ ఆచార్యవా న్పురుష వేదేత్యాదిశ్రుత్యుక్త గురూపసదనాదిలక్షణ సంప్రదాయస్యపరిపాలన బుద్ధ్యేత్యర్థః. స్వాగతా. ౧౦౨. భక్తిపూర్వం కృతాయా తస్య పరిచర్యా తత్కృతా సేవా తయా ఽధికతరం యథా స్యా త్తథా పరితోషితో యతిశ్రేష్ఠో గోవిందనాథో వేదానా మృగ్యజుస్సామాథర్వణాఖ్యానాం యాని శిరాంస్యుపనిషద స్తేషాం వచోభిః క్రమేణ ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ అహం బ్రహ్మాస్మి తత్త్వమసి అయమాత్మా బ్రహ్మేతి చతుర్భి ర్వచసై రముష్మై శ్రీశంకరాయ బ్రహ్మభావ ముపదిదేశ. ౧౦౩. ఏవం గురుణోపదిష్ట స్సకలం విజ్ఞాతవా నిత్యాహ. సంప్రదాయే భవేన పరాశరపుత్రేణ వ్యాసేన ప్రోక్తేషు. * అథాతో బ్రహ్మజిజ్ఞాసేత్యాదిసూత్రేషు యన్మతం బ్రహ్మాద్వైత లక్షణం తస్య గతిః ప్రవృత్తి స్తస్యా అనురోధాత్ దయాళోః కార్త్స్న్యేన శాస్త్రే గూఢం యత్ హృదయ మభిప్రాయ స్తత్సర్వ మపి సుబుద్ధి రయం

౧౦౪. వ్యాసః పరాశరసుతః కిల సత్యవత్యాం తస్యాత్మజ శ్శుకమునిః ప్రథితానుభావః, తచ్ఛిష్యతా ముపగతః కిల గౌడపాదో గోవిందనాథ ముని రస్య చ శిష్యభూతః. ౧౦౫ శుశ్రావ తస్య నికటే కిల శాస్త్రజాలం యశ్చాశృణో ద్భుజగసద్మగత స్త్వనంతాత్, శబ్దాంబురాశి మఖిలం సమయం విధాయ యశ్చాఖిలాని భువనాని బిభర్తి మూర్ధ్నా. ౧౦౬. సోఽధిగమ్యచరమాశ్రమ మార్యైః పూర్వపుణ్యనిచయై రధిగమ్యమ్, స్థాన మర్చ్య మపి హంసపురోగై రున్నతం ధ్రువ ఇవైత్య చకాశే ౧౦౭ ఛన్నమూర్తి రతిపాటలశాటీపల్లవేన రురుచే యతిరాజః, వాసరోపరమరక్తపయోదాచ్ఛాదితో హిమగిరే రివ కూటః. ౧౦౮ ఏష ధూర్జటి రబోధమహేభం తన్నిహత్య రుధిరాప్లుతచర్మ, ఉద్యదుష్ణకిరణారుణశాటీపల్లవస్య కపటేన బిభర్తి ౧౦౯ శ్రుతీనా

శ్రీశంకరో విజ్ఞాతవాక్ ౧౦౪ సంప్రదాయబోధనాయ గురుపరంపరాం దర్శయతి. వ్యాసఇతి. సత్యవత్యాం పరాశరమునేః పుత్రో వ్యాస స్తస్య ప్రథితానుభావ శ్శుకముని స్సుత స్తస్య శిష్యతాం ప్రాప్తః గౌడపాదో ఽస్య గోవిందనాథముని శ్శిష్యభూతః-వ. ౧౦౫. తస్య గోవిందనాథమునేః సమీపే శాస్త్రకదంబం శ్రీశంకర శ్శుశ్రావ యశ్చ గోవిందనాథః శేషాలయం గతో భవదీయం శాస్త్రం భూతలే ప్రవర్తయిష్య ఇతి సంకేతం విధాయ శబ్దశాస్త్రసముద్రం శేషా దశృణోత్ యశ్చానంతో నిఖిలాని భువనాని శిరసా ధారయతి. ౧౦౬. ఏవం ప్రాప్తసంన్యాసం శ్రీశంకరం వర్ణయితు ముపక్రమతే. సఇతి.పూర్వపుణ్యసమూహైః ప్రాప్యం సర్వోత్కృష్టం యతిప్రముఖై రప్యర్చ్యమంత్యం సంన్యాసాశ్రమం స ఆర్యః శ్రీశంకరో లబ్ధ్వా తథాభూతం సూర్యప్రముఖై రప్యర్చ్య మున్నతం స్థాన మాగత్య ధ్రువ ఇవ రరాజ-స్మ. ౧౦౭. అత్యంతం పాటలా శ్వేతరక్తా యా శాటీ పటీ తల్లక్షణేన పల్లవేన ఛన్నా ఆచ్ఛాదితా మూర్తి ర్యస్య సయతిరాజో రురుచే శుశుభే తత్ర దృష్టాంతమాహ. వాసరస్య దివసస్యోపరమే ఉపరమా ద్వా రక్తో యో మేఘస్తేన చ్ఛాదితో హిమగిరేః కూటః శృంగమివ. ౧౦౮. యథా స ధూర్జటి శ్శివో గజాసురం నిహత్య రుధిరాప్లుతం తదీయం చర్మ బిభర్తి స్మ తథైవ శంకరో ఽజ్ఞానాత్మకమహాగజం నిహత్యోద్యత్సూర్యవ దరుణశాటీపల్లవస్య వ్యాజేన రుధిరాప్లుతం మహేభస్య చర్మ బిభర్తి. ౧౦౯. బ్రహ్మావిష్ణ్వీశేభ్యో వ్యతిరేకప్రదర్శనపూర్వకం శ్రీశంకరస్య నిగమప్రతిపా

మాక్రీడః ప్రథితపరమహంసోచితగతి ర్నిజే సత్యే ధామ్ని త్రిజగదతి వర్తిన్యభిరతః, అసౌ బ్రహ్మైవాస్మి న్న ఖలు విశయే కింతు కలయే బృహే రర్థం సాక్షా దనుపచరితం కేవలతయా ౧౧౦ మితం పాదే నైవ త్రిభువన మ్మహిమ్నా కేన మహసా విశుద్ధం యత్సత్త్వం స్థితిజనిలయేష్వప్యనుగతమ్, దశాకారాతీతం స్వమహిమని నిర్వేదరమణం తత స్తం

ద్యత్వం దర్శయతి శ్రుతీనా మిత్యాదినా శ్రుతీనాం మధ్యే ఆసమంతా త్క్రీడా యస్య ప్రథితైః ప్రఖ్యాతైః పరమహంసైః పరమహంస పరివ్రాజకై స్సహోచితా గతి ర్గమనం యస్య నిజే స్వస్వరూపభూతే సత్యే అబాధ్యే ధామ్ని తేజసి త్రిజగదతివర్తిని సర్వ బాధావధిభూతే అభిరత స్సదైవరతోఽసౌ శ్రీశంకరో బ్రహ్మైవ యతః పరబ్రహ్మాపి 'సర్వే వేదా యత్పద మామనంతీ' త్యాదిశ్రుతీనా మాసమంతా త్క్రీడా యస్మిన్ప్రథితానాం పరమహంసానాం తత్త్వవిదా ముచితా మోక్షాఖ్యా గతిః 'బ్రహ్మవిదాప్నోతి పర' మిత్యాదిశ్రుతేః ప్రథితేతి గతే ర్వా విశేషణం స భూమా క్వ ప్రతిష్ఠిత స్స్వేమహిమ్నీతి శ్రుతే రుక్త ధామ్న్యభిరతం హిరణ్యగర్భస్తు నైవంవిధో యత స్తస్యోపవనాదౌ క్రీడా తథా హంసై ర్గతి స్తథా త్రిలోకిపక్షాశ్రయణేన త్రిజగత శ్చతుర్దశభువనాత్మకస్య బ్రహ్మాండస్యాంతర్వర్తిని బాధ్యే స్వీయే జడే లోకే ఽభిరత స్తస్మా దస్మిం శ్రీశంకరే కిల బృహిధాతో రర్థ మనవచ్ఛిన్నబృహత్త్వరూపం సాక్షా దుపచారరహితం కేవలతయా నిర్ణీతతయా కలయే జానామి న తు సందిహే.
ని. 'కేవలః కుహనే ఽపిచ, నపుంసకస్తు నిర్ణీతే వాచ్యవ త్త్వైకకృత్స్నయో' రితి మేదినీ-తథాచ-బ్రహ్మవి ద్బ్రహ్మైవ భవతీత్యాదినిగమగతబ్రహ్మశబ్ద ప్రతిపాద్యత్వం శ్రీశంకరస్య నిరుపచారేణేత్యర్థః-శ.౧౧౦. ఏవం 'తద్విష్ణోః పరమం పద' మితి నిగమో ఽపి నిరుపచారేణ శ్రీశంకరే వర్తత ఇత్యాహ. మితమితి ఏతావా నస్య మహిమా-అతో జ్యాయాంశ్చ పూరుషః-పాదో ఽస్య సర్వా భూతాని, అథ యదతః పరో దివో జ్యోతి ర్దీప్యతే విశ్వతః పృష్ఠేష్విత్యాది శ్రుతే రేకేనైవ మహసా జ్యోతీరూపేణ యద్యస్యపాదేనేహ త్రిభువనం మితం మాపితం విష్ణో స్తు పాదద్వయేన త్రిభువనం మాపితం తథా యస్య సత్త్వ మబాధితస్వరూపం స్థిత్యుత్పత్తిలయేష్వప్యనుస్యూతం విష్ణోస్తు సత్త్వం సత్త్వగుణస్థితావేవానుగతం సత్త్వం విశినష్టి-దశాకారాతీతమవస్థాకారాఖ్యాం వినిర్ముక్తం విష్ణో స్తు తద్దశభి రాకారై ర్మత్స్యాదిభి రతీతం నభవతి తత స్తస్మాత్స్వమహిమ్ని నిర్వేదేన వైరాగ్యేణ సమ్యగ్బోధేన వా రమణం యస్య తం శ్రీశంకరం వైకుంఠే లక్ష్మ్యా క్రీడతో విష్ణో స్సకాశా త్పరమం విష్ణుసంబంధి వా పరమం పద

తద్విష్ణోః పరమ పద మాఖ్యాతి నిగమః ౧౧౧. న భూతేష్వాసంగః క్వచన నగవా హావిహరణం న భూత్యా సంసర్గో న పరిచితితా భోగిభి రపి, తదప్యామ్నాయా న్త్రిపురదహనా త్కేవలదశా తురీయం నిర్ద్వంద్వం శివ మతితరాం వర్ణయతి తమ్. ౧౧౨ న ధర్మ ప్సావర్ణో న పురుషఫలేషు ప్రవణతా నచైవాహో రాత్రస్ఫురదరియుతః పార్థివరథః, అసాహాయ్యేనైవం సతి వితతపుర్యష్టకజయే కథం త న్నబ్రూయా న్నిగమనికురుంబం పరశివమ్ ౧౧౩ దుఃఖాసార దురంతదుష్కృ

మిత్యర్థః ఉక్తనిగమో నిరుపచారేణాఖ్యాతివక్తీత్యర్థః. ౧౧౧. తథా శివపద ప్రవృత్త మపి తస్మిన్ దర్శయతి నేతి ప్రసిద్ధశివస్య భూతప్రేతాదిష్వాసమంతాత్సంగో ఽస్య తు క్వచన కస్మిన్ దేశే కాలే వా భూతేషు ప్రాణిష్వాకాశాదిషు వా సంగ ఆసక్తిర్నాస్తి ప్రసిద్ధశివస్య గవా వృషేణ విహరణ మస్య తు క్వాపి గవా ఇంద్రియేణ విహరణం నాస్తి తస్య భూత్యా సంసర్గ భస్మనా స్సంబంధః ప్రసిద్ధో ఽస్యతు భూత్యా చైశ్వర్యేణ సంసర్గో నాస్తి తస్య భోగిభి స్సర్పైః పరిచితితా ప్రసిద్ధా ఽస్య తు విషయసంభోగవద్భిః పరిచయో నాస్తి యద్యప్యేవం వైలక్షణ్యం తథా ఽపి శివం శాంత మద్వైతం చతుర్థం మన్యంత ఇతి వేదాంతః కేవలస్య విశుద్ధస్య బ్రహ్మణో దర్శనేన పరమార్థ దృష్ట్యా వా త్రయాణాం స్థూలసూక్ష్మకారణాఖ్యానాం పురాణాం దహనాన్నిర్ద్వంద్వం సుఖదుఃఖాదిద్వంద్వశూన్యం చతుర్థసంజ్ఞం శివం సమ్యక్ తం శంకరం వర్ణయతీత్యర్థః ౧౧౨ యః ప్రసిద్ధశ్శివో ధనుషాదిసహాకృతః త్రిపురం విజితవాన్ తం యది నిగమసమూహః ప్రతిపాదయతి తర్హి సహాయం వినైవ పుర్యష్టకవిజయకర్తారం శ్రీశంకరం కథం నబ్రూయా దిత్యాహ నేతి. ప్రసిద్ధశివస్య తు సౌవర్ణ స్సువర్ణగిరిమయో ధనుః ని. 'ధర్మో ఽస్త్రీ పుణ్య ఆచార్యే నాధనుర్యమసోమయో' రితి మేదినీ-అస్యతు బ్రాహ్మణాదిశోభనవర్ణసంబంధిధర్మో నాస్తి తస్యతు పురుషో విష్ణు స్స ఏవ ఫలం ఫలకం యస్యేషో ర్బాణస్య తత్ప్రవణతా తదాసక్తతా అస్యతు పురుషాణాం ఫలేషు ఐహికాముష్మికేషు ప్రవణతా నాస్తి తస్యత్వహోరాత్రే స్ఫురతా వరీ చంద్రసూర్యాత్మాభ్యాం చక్రరూపేణ స్థితాభ్యాం యుక్తః పృథివీమయో రథో ఽస్యత్వహో రాత్రం స్ఫురంతో ఽహంకారాదిలక్షణా అరయ స్తైర్యుతః పార్థివో దేహలక్షణో రథో నచైవాస్తి తథాచైవం ప్రకారేణ సహాయవర్జితేన యేన విస్తృతం యత్పుర్యష్టకం తస్యప్రాణపంచకకర్మేంద్రియపంచకజ్ఞానేంద్రియపంచకాంతఃకరణచతుష్టయావిద్యాకామకర్మవాసనాలక్షణస్య జయే సతి తం శ్రీశంకరాఖ్యం పరశివం వేదసమూహాయః కథం నప్రతిపాదయేదిత్యర్థః. ౧౧౩. అథ తస్య పరమహంసత్వం బహుధా వర్ణ

తఘునాం దుస్సంసృతిప్రావృషం దుర్వారా మిహ దారుణాం పరిహర
న్దూరా దుదారాశయః, ఉచ్చండప్రతి పక్షపండిత యశోనాళీకనాళాం
కుర గ్రాసో హంసకులావతంసపదభా క్సన్మానసే క్రీడతి ౧౧౪. క్షీరం
బ్రహ్మాజగచ్చ నీర ముభయం తద్యోగ మభ్యాగతం దుర్భేదం త్వితరే
తరం చిరతరం సమ్యగ్విభక్తీకృతమ్, యేనాశేషవిశేషదోషలహరీ మా
సేదుషీం శేముషీం సోఽయం శీలవతాం పునాతి పరమో హంసో ద్వి
జాత్యగ్రణీః ౧౧౫ నీరక్షీరనయేన తథ్యవితథే సంపండితే పండితై ర్దు
ర్భేధే సకలై ర్వివేచయతి యః శ్రీశంకరాఖ్యో మునిః, హంసోఽయం

యతి. దుఃఖాన్యేవాసారో వేగవృష్టి ర్యస్యాం దురంతాని దుష్కృతాని పాపా
న్యేవ మేఘా యస్యాం దుఃఖాసారా చాసౌ దురంతదుష్కృతఘనా చ తా మిహ
లోకే దుర్వారాం దారుణాం దుస్సంసృతిలక్షణాం ప్రావృషం వర్షఋతుం దూరా
దేవ పరిహరన్ హంసకులశిరోభూషణపదభాక్ సతాం హృది మానససరోవరస్థానీయే
క్రీడతీతి సంబంధః శుద్ధే స్వహృదీతి వా తం విశినష్టి ఉదారాశయః పునశ్చ
ఉచ్చండా యే ప్రతిపక్షపండితా స్తేషాం యశ ఏవ నాళీకస్యాబ్జఖండస్య నాళానాన్దం
డానా మంకురః గ్రాసో యస్య సః ని 'నాళీక శ్శరశల్యాజ్ఞేష్వబ్జఖండే నపుంసకే, నాళో
నాళం పద్మదండే' ఇతి మేదినీ-శా. ౧౧౪. క్షీరనీరయో ర్బ్రహ్మజగతో ర్వివేచకత్వా
దస్యాయం పరమహంస ఇత్యాహ క్షీరం దుగ్ధం పరమానందఘనం బ్రహ్మ జగత్పున
ర్నీర మానందవర్జితం దుఃఖాత్మకం తదుభయం యోగం పరస్పరతాదాత్మ్యం ప్రాప్తం-
పునశ్చేతరేతరం భేత్తుం విలక్షణీకర్తుం దుర్ఘటం యేన, సమ్యక్ విభక్తీకృతం సోఽయం
ద్విజాతీనాం ద్విజానా మగ్రణీః పరమహంసః శ్రీశంకరోఽశేషాయే విశేషేణ దోషా
ఉత్కృష్టదోషా రాగద్వేషాదయ స్తేషాం లహరీ మాసేదుషీ మాసమంతా త్సేవితవతీం
శేముషీం శీలవతాం బుద్ధిం పునాతి పక్షే ద్విజాతయః పక్షిణః ౧౧౫ శ్రీశంకరస్య
పరమహంసత్వం ప్రకారాంతరేణ ప్రతిపాదయతి నీరక్షీరనయేన జలదుగ్ధే యథా
సమ్మిశ్రితే తద్రీత్యా తథ్యం బ్రహ్మ వితథం మిథ్యాభూత జ్ఞానాదితే సమ్య
క్సంకలితే తాదాత్మ్యం ప్రాప్తే సమస్తైః పండితై రితరపక్షిస్థానీయై రిదం తథ్య మిదం
వితథ మితి బోద్ధుం బోధయితుం చ దుర్ఘటే యః శ్రీశంకరాఖ్యో ముని ర్వివేచ
యతి వివిచ్య స్థాపయతి సోఽయం వివేచకత్వా త్పరమో హంసోఽస్తు యే పున
రిహావివేచనేఽశక్తాః సర్వే స్థితాం స్తాన్ జృంభాత్ శ్లేష్మజనితరోగవిశేష స్థానీయ
రాగాదే శ్శాతో ర్నింబఫలస్థానీయవిషయసంభోగైకరసికా స్తాన్ అమూన్ కాకాన్

పరమోఽస్తు యే పునరిహాశక్తాస్సమస్తాస్థితా జృంభాన్నిమ్బఫలాశ
నైకరసికాః కాకా నమూన్మన్మహే ౧౧౬. దృష్టిం యః ప్రగుణీక
రోతి తమసా బాహ్యేన మందీకృతాం నాలీకప్రియతాం ప్రయాతి భ
జతే మిత్రత్వమవ్యాహతమ్, విశ్వస్యోపకృతే ర్విలుంపతి సుహృచ్చక్ర
స్య చార్తిం ఘనాం హంసస్సోఽయమభివ్యనక్తి మహతాం జిజ్ఞాస్య
మర్థం ముహుః ౧౧౭ హంసభావమధిగత్యసుధీంద్రే తం సమర్చ్ఛతిచ సం
సృతి ముక్త్యై, సంచచాల కథయన్నివ మేఘశ్చంచలా చపలతాం విష
యేషు ౧౧౮ ఏష న స్పృశతి నిష్ఠురపాదై స్తత్తు తిష్ఠతు వితీర్ణ మవ
న్యై, అస్మదీయ మపి పుష్ప మనైషీ దిత్యరోధి నళినీపతి రబ్దైః ౧౧౯.

మన్మహే జానీమః ౧౧౬ ప్రకారాంతరేణాపి హంసత్వమాహ. దృష్టిమితి.
హంసః సూర్యో బాహ్యేన తమసా మందీకృతాం దృష్టిం ప్రగుణీకరోతి ప్రకృష్టాం త
మోనివారణే నాపావృతాం కరోతి అయంతు అబాహ్యేనాంతరేణాత్మనో బాహ్యేన
వా ఽజ్ఞానలక్షణేన తమసా మందీకృతా మాత్మదృష్టిం ప్రగుణీకరోతి ప్రకృష్టగుణ
యుక్తాం యథా భూతాత్మదర్శనయోగ్యాం కరోతి స తు కమలప్రియతాం ప్రయాతి
అయంతు అళీకభూతవిషయాది ప్రియతాం న ప్రయాతి స ఉపకారాయ జగతో
మిత్రత్వ మవ్యాహతం భజతే తథాఽయ మపి పరోపకారాయ సర్వస్యావ్యాహతం
మిత్రత్వం భజతే స సుహృదశ్చక్రస్య శ్చక్రవాకస్య ఘనీభూతాం రాత్రిప్రయుక్తాం
ప్రియా విరహప్రజనితాం పీడాం విలుంపతి నాశయతి తథాఽయ మపి సుహృదాం
సమూహస్య ఘనీభూతాం సంసృతిలక్షణా మార్తిం విలుంపతి సజ్ఞాతు మిష్టం ఘటపటా
దిరూప మర్థం ముహు రభివ్యనక్తి ప్రకాశయతి తథా సోఽయ మపి మహతాం విశు
ద్ధచేతసాం ముముక్షూణాం జిజ్ఞాస్యం పరమార్థభూతం బ్రహ్మైక్యలక్షణ మర్థం ముహు
రభివ్యనక్తి. ౧౧౭. సుధీంద్రే శ్రీశంకరే హంసభావం యతిత్వ మధిగత్య సంసృతిము
క్త్యర్థం తం హంసం పరమాత్మానం సమర్చ్ఛతి సతి విషయేషు విద్యుద్వచ్చపలతాం కథయ
న్నివ మేఘః సంచచాల-స్వా. ౧౧౮. మేఘకర్తృకాదిత్యరోధనస్య హేతు ముత్ప్రే
క్షతే. ఏష సూర్యో నోఽస్మాన్మేఘా న్నిష్ఠురపాదైః పరుషకిరణైః స్పృశతి తత్
స్పర్శనం తు తిష్ఠతు పరం భూమ్యై వితీర్ణం దత్త మస్మదీయపుష్పం మేఘపుష్ప
మభ్రాంబ్వప్యనైషీ దపనీతవా నితి విచార్య కమలినీపతి రబ్దై రరోధి కమలినీపతి రిత్య
నేనాస్మద్భార్యాదుఃఖదాతృ రవిరోధనేన తద్భార్యాయాః కమలిన్యాః దుఃఖం
ప్రదేయ మితిధ్వనితం. స్వా. ౧౧౯. కించ మేఘనిచయే క్షణమాత్రం లక్ష్వా శ్రీ

వారివాహనివహే క్షణలక్ష్మ్యా శ్రీరరోచత కిలాచిరరోచిః, అంతరంగగత
బోధకలేవ వ్యాపృతస్య విదుషో విషయేషు ౧౨౦ కిన్ను విష్ణుపదసం
శ్రయతోఽబ్దా బ్రహ్మతా ముపదిశంతి సుహృద్భ్యః, యం నిశమ్య
నిఖిలా స్స్వన మేషాం బిభ్రతి స్మ కిల నిర్భరమోదాన్. ౧౨౧ దేవ
రాజ మపి మాం న యజంతి జ్ఞానగర్వభరితా యతయోఽమీ, ఇత్య
మర్షవశగేన పయోదస్యందనేన ధను రావిరకారి ౧౨౨ ఆవవుః కుట
జకందళబాణాస్ఫీతరేణుకలితా వనవాత్యాః, సత్త్వమధ్యమతమోగుణ
మిశ్రా మాయికా ఇవ జగత్సు విలాసాః ౧౨౩. బభ్రము స్తిమిరస
చ్ఛవిగాత్రా శ్చిత్రకార్ముకభృతః ఖరఘోషాః, ధ్యానయజ్ఞమథనాయ
యతీనాం విద్యుదుజ్జ్వలదృశో ఘనదైత్యాః ౧౨౪ ఉత్ససర్జు రసకృ
జ్జలధారాం వారిదాగగనధామ పిధాయ, శంకరో హృదయమాత్మని

ర్యస్యాః సా ఽచిరరోచిః క్షణప్రభా విద్యు దరోచత యథా విషయేషు వ్యాపృతస్య
విదుషో ఽంతఃకరణగతా జ్ఞానకలా శోభతే తద్వత్ ౧౨౦ మేఘావిష్ణుపదసంశ్రయా
త్సుహృద్భ్యః కిం బ్రహ్మతా ముపదిశంతీ ను క్వితర్కే యద్యస్మా దేషా మబ్దానాం
స్వనం నాదం శ్రుత్వా నిఖిలాః సర్వే నిర్భరమోదాన్ బిభ్రతి స్మ కిలేతి ప్రసిద్ధమ్
౧౨౧. జ్ఞానగర్వేణ భరితా ఽతిశయితా అమీ యతయో దేవరాజ మపి మాం న
యజంతీత్యమర్షవశగేన పయోదో జలద ఏవ స్యన్దనో రథో యస్య తేన దేవరాజే
నేదం ధను రావిష్కృతం. ౧౨౨ కుటజో గిరిమల్లికా ని 'కుటజ శ్శక్రో వత్సకో
గిరిమల్లికే'త్యమరః - కందళం నవాంకురః. ని. 'కన్దళం తు కపాలే స్యా దుపరాగే
నవాంకురే' ఇతివిశ్వప్రకాశః బాణా నీలీ ఝింటీ. ని నీలీ ఝింటీ ద్వయో ర్బాణే'త్య
మరః తథాచ కుటజానాం నవాంకురై ర్బాణానాం విశాలరేణుభి శ్చ కలితా వ్యా
ప్తా వనవాత్యా వనసమ్బంధివాయుసమూహా స్సత్త్వరజ స్తమోగుణై ర్మిశ్రితా జగత్సు
మాయికా విలాసాః పరిణామా ఇవావవుః ప్రచలితాః ౧౨౩ తిమిరేణ తమసా
సమానా చ్ఛవిః కాంతి ర్యస్య తథాభూతం గాత్రం శరీరం యేషాం తే చిత్రా నింద్ర
చాపలక్షణా న్కార్ముకాన్ ధనూంషి బిభ్రతీతి తథా ఖరో నిష్ఠురో గర్జనలక్షణో
ఘోషో యేషాం తే విద్యుల్లక్షణా న్యుజ్జ్వలాని దృశో నేత్రాణి యేషాం తే మేఘల
క్షణా దైత్యా యతీనాం ధ్యానలక్షణస్య యజ్ఞస్య మథనాయ బభ్రముః ౧౨౪.
ఏవంభూతా వారిదా ఆకాశధామావృత్య జలధారా ముహు రుత్ససర్జు స్సమ్యక్
తత్యజుః తస్మి న్కాలే శ్రీశంకరః కిమకృతవా నిత్యపేక్షాయామాహ:—శ్రీశం

కృత్వా సంజహార సకలేంద్రియవృత్తీః ౧౨౫ శనైః స్సాంత్వాలాపైస్స
నయ ముపనీతో౽పనిషదాం చిరాయాత్తం త్యక్త్వా సహజ మభిమానం
దృఢతరమ్,తమేత్య ప్రేయాంసం సపది పరహంసం పున రసా వధీరా సం
స్పృష్టుం క్వాను సపది తద్బుద్ధి ర్లయ మగాత్ ౧౨౬ న సూర్యో నై వేందుః
స్ఫురతి న చ తారాతతి రియం కుతో విద్యుల్లేఖా కియదిహ కృశానో
ర్విలసితమ్, న విద్మో రోదస్యో న చ సమయ మస్మి న్న జలదే చిదాకాశే
సాంద్రస్వసుఖరసవర్షణ్యావిరతమ్ ౧౨౭ కిమాదేయం హేయం కిమితి
సహజానందజలధా వతిస్వచ్ఛే తుచ్ఛీకృతసకలమాయే పరశివే, తదే

కరో౽ంతఃకరణ మాత్మని కృత్వా సమస్తేంద్రియవృత్తీ స్సమ్యగుపసంహృత
వాన్ ౧౨౫. ఏవం నిరుద్ధాంతఃకరణాదే స్తస్య బుద్ధి ర్లయ మవాపేత్యాహ-నయై
ర్వ్యాసుసూత్రైః సహితం యథా స్యా త్తథో౽పనిషదాం శనైః సాంత్వాలాపై రవ్యర్థ
మధురాభాషణై రుపనీతా సమీపం ప్రాపితా చిరకాల మారభ్యాత్తం స్వీకతం సహజ
మనాదిసిద్ధం దృఢతర మభిమానం త్యక్త్వా తత్క్షణ మేవ తం శ్రుత్యాదిప్రసిద్ధం పర
మప్రేమాస్పదం పరమహంసం పరమాత్మానం ప్రాప్య పున రసౌ తస్య బుద్ధి స్సంస్పృష్టు
మధీరా క్వాచి దపి తత్క్షణ మేవ లయ మగాత్ యథా కాచి స్నానినీ సమీపస్థానాం
సఖీనాం యుక్తిసహితం యథాభవే త్తథా సాన్త్వాలాపై రనునయవాక్యైః కాంతస
మీపం నీతా చిరాయాత్తం స్వాభావికం దృఢతర మభిమానం విహాయ సపది సము
త్కృష్టం తం ప్రేయాంసం కాంతం ప్రాప్య పున రసౌ సంస్పృష్టు మధీరా కస్మింశ్చి
దంగే సపది లయ మాప్నోతి తథేత్యర్థః అత్ర ప్రస్తుతవృత్తాంతే వర్ణమానే విశేషణ
సామాన్యబలా దప్రస్తుతవృత్తాంతే వర్ణ్యమానే విశేషణ సామాన్యబలా దప్రస్తుతవృ
త్తాంతస్యాపి పరిస్ఫురణా త్సమాసోక్తి రలంకారః. * సమాసోక్తిః పరిస్ఫూర్తిః
ప్రస్తుతే౽ప్రస్తుతస్య చే దిత్యుక్తేః – శిఖరిణీవృత్తమ్. ౧౨౬. యత్ర సూర్యాదీనా
మపి స్ఫురణం న సంభవతి తత్ర బుద్ధిస్ఫురణస్య కా ప్రత్యాశేత్యాశయేనాహ:—
నేతి కృశాను రగ్నిః రోదస్యో ర్ద్యావాభూమ్యో అవిరతం సతతం ఘనీభూతస్వసుఖ
రసవిగ్రహే చిదాకాశే సూర్యాదయో న స్ఫురంతీత్యర్థః. తథాచ శ్రుతిః. 'న తత్ర
సూర్యో భాతి న చంద్రతారకం నేమా విద్యుతో భాంతి కుతో౽యమగ్ని'
రిత్యాద్యాః. ౧౨౭ కించ సహజానందసముద్రే౽తిస్వచ్ఛే౽తఏవ తుచ్ఛీకృతా
సకలా సకార్యా మాయా యస్మిన్ పున శ్చ స్వమహిమని విస్మాపనపదే స్వత స్సత్యే
నతు కార్యాపేక్షయా మృదాదివత్సత్యే పరమే రహస్యత్యంతం గుహ్యే తదేతస్మి

తస్మి స్నేవ స్వమహిమని విస్మాపనపదే స్వత స్సత్యే రహసి పరమే
సో ఽకృత కృతీ. ౧౨౮. ప్రాప విష్ణుపదభాగపి మేఘః ప్రావృడాగ
మనతో మలినత్వమ్, విద్యుదుజ్జ్వలరుచా ఽనుసృత శ్చ కో ఽధ్యవన్యపి
భజే న్న విరాగమ్ ౧౨౯ ఆశయే కలుషితే సలిలానాం మానసోత్క
హృదయాః కలహంసాః, కో ఽన్యథాభవతి జీవనలిప్సు ర్నాశ్రయే
భజతి మానసచింతామ్ ౧౩౦. అభ్ర వర్త్మని పరిభ్రమ మిచ్ఛం
చ్ఛుభ్రదీధితి రదభ్రపయోదే, నప్రకాశన మవాప కలావాన్ కశ్చ
కాస్తి మలినాంబరవాసి ౧౩౧ చాతకావళి రనల్పపిపాసా ప్రాప
తృప్తి ముదకస్య చిరాయ, ప్రాప్నుయా దమృత మప్యభివాంఛ
న్కాలతో బత ఘనాశ్రయకారీ ౧౩౨ ఇత్యుదీర్ణజలవాహవినీలే
స్థితవాతపరిధూతతమాలే, ప్రాణభృత్ప్రిచరణప్రతికూలే నీడనీలఘన
శాలినికాలే. ౧౩౩ అగ్రహారశతసంభృతశోభే ఽనుగ్రహోత్సుతురగ స్స

స్నేవ ప్రత్యగభిన్నే పరశివే సః కృతీ శ్రీశంకరః కిమాదేయం హేయం చ కిమితి
నిత్య మకృతైవ మనుసంధానం సదైవకృతవాన్ ౧౨౮ పునః వర్షర్తుం
వర్ణయతి. విష్ణుపదభాగపి విద్యుదుజ్జ్వలకాన్త్యా ఽనుసృత శ్చ మేఘః ప్రావృడాగ
మనతో మలినత్వం ప్రాపతో ఽధ్యవన్యపి ఘనావపి విరాగం కో న
భజే దపి తు సర్వో ఽపి వైరాగ్య మాప్నుయా దేవ-స్యా. ౧౨౯. సలిలానాం
జలానా మాశయే కలుషితే సతి మానససరోవరం ప్రత్యుత్క ముత్కంఠితం
హృదయం యేషాం తథాభూతాః కలహంసా అథవా ఆశ్రయే ఽన్యథా
భవతి సతి కో జీవనలిప్సు ర్మానసచిన్తాం న భజతి కింతు సర్వో ఽపి భజత్యేవ. ౧౩౦.
అనల్పా జలదా యస్మిన్ తథాభూతే వ్యోమమార్గే పరిభ్రమ మిచ్ఛన్ శుభ్రాంశు
శ్చంద్రః కలావాన్ షోడశకలాపూర్ణో యతో మలినాకాశవాసీ తస్మా త్ప్రకాశనం
న ప్రాప్తవాన్ శుభ్రకాంతిః సకలకల్యాణసంపన్నో ఽపి. మలినవసన శ్చే త్కః ప్రకా
శతే న కో ఽపీత్యర్థః. ౧౩౧. అనల్పా పిపాసా జలపానేచ్ఛా యస్యా స్సా చాత
కానాం పఙ్క్తి శ్చిరం జలస్య తృప్తి మవాప ఘనం దృఢ మాశ్రయం కరోతీతి
తథా ఽమృత మప్యభివాంఛ న్కాలా త్ప్రాప్నుయాత్ ఇతి ప్రసిద్ధం ౧౩౨ ఇత్యే
వం ప్రకారేణోక్తైః పయోదై ర్విశేషేణ నీలే స్థితేన విశాలేన వాయునా పరికం
పితాని తమాలా వృక్షవిశేషా యస్మిన్ ప్రాణినాం విచరణే ప్రతికూలే నిబిడనీలఘనై
ర్యుక్తే వర్షాకాలే. ౧౩౩. అగ్రహారాణాం బ్రాహ్మణగ్రామాణాం శతేన సంభృతా
శోభా యస్మిన్ తథాభూతే వర్షాకాలే సహిభి రుపాస్యా చరణౌ యస్య తథాభూతం

మహాత్మా, అధ్యవాస తట మిందుభవాయా స్సుధ్యుపాస్యచరణం గురు మర్చ్య ౧౩౪ త్రస్తమర్త్యగణ మస్తమితాశం హాస్తి హాస్తపృథులోదకధారాః, ముంచతి స్మ సముదంచితవిద్యుత్పంచరాత్ర మహిశత్రు రజస్రమ్ ౧౩౫ తీరభూరుహతతీ రపకర్ష న్నగ్రహార నికరై స్సహపూరః, ఆయయా వధికఘోషమనల్పః కల్పవార్ధిలహరీవ తటిన్యాః ౧౩౬ ఘోషవారిషు రభీరునరాణాం ఘోష మేష కలుషం స నిశమ్య, దైశికం ధ్రువసమాధివిధానం వీక్ష్య చ క్షణమభూ దవివక్షుః ౧౩౭. సో ఽభిమంత్ర్య కరకం త్వరమాణ స్తత్ప్రవాహపురతః ప్రణిధాయ, కృత్స్న మత్ర సమవేశయ దంభః కుంభసంభవ ఇవ స్వకరే ఽబ్ధిమ్ ౧౩౮ త న్నిశమ్య నిఖిలై రపి లోకై రుత్థితో ఽస్య గురు రుక్త ముదంతమ్, యోగసిద్ధి మచిరా దయ మాపే త్యభ్యపద్యతతరాం పరితోషమ్ ౧౩౯

గురుం సమ్యక్ పూజయన్ సుఖేన గ్రహో విషయలక్షణమార్గేభ్యః స్తంభనం యేషాం తథాభూతా అక్షలక్షణా అశ్వా యస్య స నిగృహీతసర్వకరణో మహాత్మా ఽక్షుద్రస్వభావ ఇందుభవసంజ్ఞికాయా నద్యా స్తట మధ్యువాస నివాసం కృతవానితి ద్వయోరర్థః. ౧౩౪ త్రస్తమర్త్యగణ మస్తమితాశం చ యథా స్యా త్తథా ఽహిశత్రుర్వృత్రారి రింద్ర స్సముదంచితా సముల్లసంతీ విద్యు ద్యస్మిం స్తత్పంచరాత్ర మజస్రం హాస్తి శుండావత్ పృథులా విశాలా జలధారా ముంచతి స్మ. ౧౩౫. అథానంతరం తీరభూరుహాణాం తతీ రగ్రహారసమూహై స్సహ తత్సహితా స్తీరస్థవృక్షపఙ్క్తీ రాకర్షం స్తటిన్యా నద్యా అనల్పః పూరో జలప్రవాహః ప్రళయసముద్రప్రవాహవదధికం నాద మాయయా ప్రాప ౧౩౬. సఏష శ్రీశంకరో ఘోషసహితజలఝురీభ్యో భీరూణాం నరాణాం కలుషం ఘోషం శ్రుత్వా ఉపదేష్టారం శ్రీగోవిందనాథం ధ్రువం నిశ్చలం సమాధే ర్విధానం యస్య ధ్రువస్య సమాధేరితివా తథాభూతం వీక్ష్య చ క్షణమాత్రం కథనేచ్ఛారహిత స్తూష్ణీ మభూత్. ౧౩౭. పశ్చాత్ స శ్రీశంకర స్త్వరమాణః కరకం కుంభ మభిమంత్ర్య సచాసౌ ప్రవాహశ్చ తస్యాః ప్రవాహ ఇతివా తస్యాగ్రే ప్రస్థాప్యాత్ర కరకే సర్వం జలం ప్రవేశయత్ అగస్త్యో యథాసముద్రం స్వహస్త ఆవేశయ త్తథేత్యర్థః. ౧౩౮ త ముదన్తం వృత్తాన్తం నిఖిలై రపి లోకై రుక్తం సమాధితో వ్యుత్థితో ఽస్య శ్రీశంకరస్య గురు శ్శ్రుత్వా ఽచిరా చ్ఛీఘ్ర మేవాయం యోగసిద్ధి మవాపేతి పరితోష మభ్యపద్యతతరా మతిశయేన పరితోషం ప్రాప్తవా నిత్య

ఛాత్రముఖ్య మము మాహ కియద్భి ర్వాసరై ర్గతఘనే గగనే సః,
పశ్య సౌమ్య శరదా విమలం ఖం విద్యయేవ విశదం పరతత్త్వమ్ ౧౪౦.
వారిదా యతివరాశ్చ సుపాథో ధారయా సదుపదేశగిరా చ, ఓషధీ
రనుచరాంశ్చ కృతార్థీకృత్య సంప్రతి హి యాంతి యథేచ్ఛమ్ ౧౪౧
శీతదీధితి రసౌ జలముగ్భి ర్ముక్తపద్ధతి రతి స్ఫుటకాంతిః, భాత తత్త్వ
విదుషా మివ బోధో మాయికావరణనిర్గమశుభ్రః ౧౪౨. వారివాహా
నివహే ప్రతియాతే భాంతిభాని శుచిభాని శుభాని, మత్సరాదివిగమే
సతి మైత్రీపూర్వకా ఇవ గుణాః పరిశుద్ధాః ౧౪౩ మత్స్యకచ్ఛ
పమయీ ధృతచక్రా గర్భవర్తి భువనా నలినాఢ్యా, శ్రీయుతా ఉద్వృత
టినీ పరహంసైః సేవ్యతే మధురిపో రివ మూర్తిః ౧౪౪ నీరదా
స్సుచిరసంభృత మేతే జీవనం ద్విజగణాయ వితీర్య, త్యక్తవిద్యుద

ర్థః. ౧౩౯. కియద్భి ర్దివసై ర్గతఘనే గగనే సతి శిష్యాగ్ర్య మముం శ్రీశంకరం సః గురు రాహ, య దువాచ తదాహ —హే సౌమ్య ప్రియదర్శన శరత్కాలేన విమలం గగనం పశ్య తత్ర దృష్టాంతః యథా బ్రహ్మవిద్యయా విశద మనవచ్ఛిన్నం బ్రహ్మాత్మైక్య లక్షణం తత్త్వం తద్వత్ ౧౪౦ జలదా స్స్వజలస్య ధారయా ఓషధీః కృతార్థీకృత్య యతివరా శ్చ సదుపదేశవాచా పున రనుచరాంశ్చ కృతార్థీకృత్య సంప్రతి యథేచ్ఛం గచ్ఛంతి. ౧౪౧. అసౌ శీతదీధితి శ్చంద్రో జలముగ్భి ర్మేఘై స్త్యక్త ఆకాశ మార్గో యస్య సః అతిస్ఫుటకాంతి ర్భాతి మాయికస్యావరణస్య నిర్గమేన శుభ్రః శుద్ధ స్తత్త్వ విదాం బోధో యథా ప్రకాశతే తద్వత్. ౧౪౨. వారివాహానాం మేఘానాం నివహే సమూహే ప్రతియాతే సతి శుచిభాని శుద్ధప్రభాణి శుభాని భాని నక్షత్రాణి భాంతి యథా రాగద్వేషాదివిగమే సతి మైత్రీపూర్వకా గుణాః కరుణాముదితాదయః పరిశుద్ధాః ప్రకాశంతే తద్వత్ ౧౪౩ మత్స్యకచ్ఛపమయీ పున శ్చ ధృతం చక్రం సుదర్శనాఖ్యం యయా గర్భవర్తీని చతుర్దశభువనాని యస్యాః నళినైః కమలై రాఢ్యా లక్ష్మ్యా సంయుతా మధురిపో ర్విష్ణో ర్మూర్తి ర్యథా పరహంసైః పరమహంసపరివ్రాజకై ర్యతిభిః సేవ్యతే తద్వత్ అద్య మత్స్యాదిప్రచురా ధృతాని చక్రాణి పుటభేదా యయా గర్భవర్తీని భువనాని జలాని యస్యాః కమలై రాఢ్యా శోభాయుక్తా తటినీ ఇయం నదీ పరహంసై రుత్కృష్టై ర్హంసాఖ్య పక్షిభిః పరమహంసై రితి వా. ౧౪౪. ఏతే జలదా స్సుచిరసంభృతం జీవనం జలం ద్విజానాం బ్రాహ్మణాదీనాం పక్షిణాంచ గణాయ వితీర్య దత్త్వా త్యక్త్వా విద్యుల్లక్షణా

బలాః పరిశుద్ధాః ప్రవ్రజంతి ఘనవీథిగృహేభ్యః. ౧౮౫. చంద్రికా భసితచర్చితగాత్ర శ్చంద్రమండలకమండలుశోభి, బంధుజీవకుసుమో త్కరశాటీసంవృతో యతి రివాయ మనేహా ౧౮౬ హంసః సంగతిలసద్విరజస్కం శోభవర్జిత మపస్మృతపంకమ్, వారి సారసమతీవగభీరం తావకం మన ఇవ ప్రతిభాతి ౧౮౭ శారదాంబుధరజాలపరీతం భ్రాజతే గగన ముజ్జ్వలభాను, లిప్తచందనరజ స్సముదంచత్కౌస్తుభం మురరిపో రివ వక్షః ౧౮౮ పంకజాని సముదూఢహారిణి ప్రోద్గతాని వికచాని కనంతి, సౌమ్యయోగకలయేవ విఫుల్లాన్యున్ముఖాని హృదయాని మునీనామ్ ౧౮౯. రేణుభస్మకలితై ర్దళశాటీ

అబలాంగనా యైః పరిశుద్ధా ఆసమంతా చ్ఛుభ్రా మేఘవీథిలక్షణేభ్యో గృహేభ్యః ప్రవ్రజంతి ప్రయాంతి పక్షే నీరదా నిర్గతదంతా జరాం ప్రాప్తా ఏతే చిరసంభృతం చిరపర్యంతం సంచితం జీవనం ధనధాన్యాది బ్రాహ్మణగణాయ ప్రదత్వా త్యక్త్వా విద్యుదివాతిచంచలా అబలాయైః యతః పరిశుద్ధాంతఃకరణాః ఘనీభూతా వీథయో యేషు తేభ్యో గృహేభ్యః ప్రవ్రజంతి సంన్యస్య గచ్ఛంతీత్యర్థః. ౧౮౫. భస్మలిప్తగాత్రః కమండలుశోభీ కషాయవస్త్రసంవృతో యథా యతి స్తద్వ దయ మనేహాః శరత్కాలః చంద్రజ్యోత్స్నాలక్షణేన భస్మనా చర్చితం లిప్తం గాత్రం శరీరం యస్య చంద్రమండలలక్షణేన కమండలునా శోభా ఽస్యాస్తీతి తథా బంధూకపుష్పసమూహలక్షణయా శాట్యా సంవృత ఇత్యర్థః ౧౮౬. వారి సారసం సరస్సంబంధి జలం తావకం త్వదీయం మన ఇవ ప్రతిభాతి హంసాఖ్య పక్షిసంగేన విలసచ్ఛ త ద్విగతపాంసుకం చ పక్షే పరమహంసానాం సంగేన విలస చ్ఛ తత్ విగతరజోగుణం చ నిరస్తకర్దమం పక్షే నిరస్త పాపమలం శుద్ధ మితి యావ దన్యత్సమానం ౧౮౭. శరత్కాలికానాం జలధరాణాం జాలై ర్వ్యాప్తం మేఘావరణవినిర్ముక్తత్వా దుజ్జ్వలో భాను ర్యస్మిన్ తథాభూతం వ్యోమ శోభతే తత్ర దృష్టాంతః లిప్తాని చందనరజాంసి యస్మిన్ సముదంచన్ సంస్ఫురన్ కౌస్తుభాఖ్యో మణి ర్యస్మిన్ తథావిధం మురరిపోః శ్రీవిష్ణోర్వక్ష ఇవేత్యర్థః ౧౮౮ హే సౌమ్య యోగకలయా ఊర్ధ్వముఖాని ప్రఫుల్లాని సమ్యగూఢ ఆరూఢో హారి ర్విష్ణు ర్యేషు తాని ప్రకర్షేణోద్గతాని ఊర్ధ్వతాం ప్రాప్తాని మునీనాం హృదయాని కమలాని యథా కనంతి ప్రకాశంతే తథా ప్రోద్గతాని ప్రకచాని వికాసం ప్రాప్తాని సమ్యగూఢా హారయ స్సూర్యాంశవో యేషు తాని పంకజాని కనంతీత్యర్థః ౧౮౯. రేణులక్షణేన భస్మనా శోభితైః పత్రలక్షణయా శాట్యా

బలాః పరిశుద్ధాః ప్రవ్రజంతి ఘనవీధిగృహేభ్యః ౧౪౫ చంద్రికా
భసితచర్చితగాత్ర శ్చంద్రమండలకమండలుశోభి, బంధుజీవకుసుమో
త్కరశాటీసంవృతో యతి రివాయ మనేహా ౧౪౬ హంసః సం
గతిలసద్విరజస్కం శోభవర్జిత మపస్రుతపంకమ్, వారి సారసమ
తీవగభీరం తావకం మన ఇవ ప్రతిభాతి ౧౪౭ శారదాంబుధ
రజాలపరీతం రాజతే గగన ముజ్జ్వలభాను, లిప్తచందనరజస్సము
దంచత్కౌస్తుభం మురరిపో రివ వక్షః ౧౪౮ పంకజాని సముదూఢ
హారీణి ప్రోద్గతాని వికచాని కనంతి, సౌమ్యయోగకలయేవ విఫుల్లా
న్యూర్ధ్వముఖాని హృదయాని మునీనామ్ ౧౪౯ రేణుభస్మకలితై ర్దళశాటీ

అబలాంగనా ద్యైః పరిశుద్ధా ఆసమంతా చ్ఛుభ్రా మేఘవీథిలక్షణేభ్యో గృహేభ్యః
ప్రవ్రజంతి ప్రయాంతి పక్షే నీరదా నిర్గతదంతా జరాం ప్రాప్తా ఏతే చిరసంభృతం
చిరపర్యంతం సంచితం జీవనం ధనధాన్యాది బ్రాహ్మణగణాయ ప్రదత్వా త్యక్త్వా విద్యు
దివాతిచంచలా అబలాద్యైః యతః పరిశుద్ధాంతఃకరణాః ఘనీభూతా వీరయో యేషు
తేభ్యో గృహేభ్యః ప్రవ్రజంతి సంన్యస్య గచ్ఛంతీత్యర్థః ౧౪౫ భస్మలిప్తగాత్రః
కమండలుశోభీ కషాయవస్త్రసంవృతో యథా యతి స్తద్వ దయ మనేహాః శరత్కాలః
చంద్రజ్యోత్స్నాలక్షణేన భస్మనా చర్చితం లిప్తం గాత్రం శరీరం యస్య చంద్ర
మండలలక్షణేన కమండలునా శోభా ఽస్యాస్తీతి తథా బంధూకపుష్పసమూహలక్షణ
యా శాట్యా సంవృత ఇత్యర్థః ౧౪౬ వారి సారసం సరస్సంబంధి జలం తావకం
త్వదీయం మన ఇవ ప్రతిభాతి హంసాఖ్య పక్షిసంగేన విలసచ్ఛ త ద్విగతపాంసుకం
చ పక్షే పరమహంసానాం సంగేన విలస చ్చ తత్ విగతరజోగుణం చ నిరస్తకర్దమం
పక్షే నిరస్త పాపమలం శుద్ధ మితి యావ దన్యత్సమానం ౧౪౭ శరత్కాలికానాం
జలధరాణాం జాలై ర్వ్యాప్తం మేఘావరణవినిర్ముక్తత్వా దుజ్జ్వలో భాను ర్యస్మిన్
తథాభూతం వ్యోమ శోభతే తత్ర దృష్టాంతః లిప్తాని చందనరజాంసి యస్మిన్ సము
దంచన్ సంస్ఫురన్ కౌస్తుభాఖ్యో మణి ర్యస్మిన్ తథావిధం మురరిపోః శ్రీవిష్ణోర్వక్ష
ఇవేత్యర్థః ౧౪౮ హే సౌమ్య యోగకలయా ఊర్ధ్వముఖాని ప్రఫుల్లాని సమ్యగూఢ
ఆరూఢో హారి ర్విష్ణు ర్యేషు తాని ప్రకర్షేణోద్గతాని ఊర్ధ్వతాం ప్రాప్తాని
మునీనాం హృదయాని కమలాని యథా కనంతి ప్రకాశంతే తథా ప్రోద్గతాని ప్రక
చాని వికాసం ప్రాప్తాని సమ్యగూఢా హారయ స్సూర్యాంశవో యేషు తాని పంక
జాని కనంతీత్యర్థః ౧౪౯ రేణులక్షణేన భస్మనా శోభితైః పత్రలక్షణయా శాట్యా

సంవృతైః కుసుమలిజ్జపమాలైః, వృంతకుట్మలకమండలుయుక్తైః ధార్యతే
క్షితిరుహైర్యతితౌల్యమ్ ౧౫౦ ధారణాదిభి రపి శ్రవణాద్యై ర్వార్షి
కాణి దివసాన్యపనీయ, పాదపద్మరజసాఽద్య పునంత స్సంచరంతి హి
జగంతి మహాంతః ౧౫౧ తద్భవా న్ద్విజతు వేదకదంబా దుద్భవాం
భవదవాంబుదమాలామ్, తత్త్వపద్ధతి మభిజ్ఞ వివేక్తుం సత్వరం హరపురీ
మవిముక్తామ్ ౧౫౨ అత్ర కృష్ణమునినా కథితం మే పుత్ర తచ్ఛృణు
పురాతు తుహినాద్రౌ, వృత్రశత్రుముఖదైవతజుష్టం సత్ర మత్రిముని
కర్తృక మాస ౧౫౩ సంసది శ్రుతిశిరోఽర్థ ముదారం శంసతిస్మ సప
రాశరసూనుః, ఇత్యపృచ్ఛ మహ మత్ర భవంతం సత్యవాచ మభియు
క్తతమం తమ్ ౧౫౪ ఆర్య వేదనికరః ప్రవిభక్తో భారతం కృత మకారి
పురాణమ్, యోగశాస్త్ర మపి సమ్య గభాషి బ్రహ్మసూత్ర మపి సూ
త్రిత మాసీత్ ౧౫౫ అత్ర కేచి దిహ విప్రతిపన్నాః కల్పయంతి హి
యథాయథ మర్థాన్, అన్యథాగ్రహణనిగ్రహదక్షం భాష్య మస్య

సంవృతైః కుసుమలిహో భ్రమరా స్తల్లక్షణా జపమాలా యేషాం వృంతే ప్రసవబంధే
కుట్మలాని కలికా స్తల్లక్షణ కమండలుయుక్తైః క్షితిరుహై ర్వృక్షై ర్యతిసామ్యం
ధార్యతే. ౧౫౦. ధారణాధ్యానసమాధిభి శ్శ్రవణమనననిదిధ్యాసనై శ్చ వార్షికాణి
దివసాన్యపనీ యాద్య పాదపద్మరజసా జగంతి పునంతో మహాంత స్సంచరంతి. ౧౫౧.
యస్మా దేవం తత్తస్మా ద్భవాన్ వేదసమూహా దుద్భూతాం జన్మమరణలక్షణసంసా
రాత్మకస్య దవస్య వనాగ్నేః మేఘమాలాం తత్త్వపద్ధతి మవిముక్తాం వివక్తుం ఇయం
తత్త్వపద్ధతి రియం నేతి వివేచనం కర్తుం శీఘ్రం శివపురీం కాశీం గచ్ఛతు ౧౫౨.
అథ శారీరకసూత్రభాష్యకరణాయ ప్రేరయిష్యన్ వృత్తాన్త మావేదయతి అత్రాస్మి
న్పద్ధతివివేచనే కృష్ణమునినా వేదవ్యాసేన యన్మే కథితం హేపుత్ర తచ్ఛృణు,
పూర్వం హిమాద్రౌ వృత్రశత్రుముఖై రింద్రప్రభృతిభి ర్దైవతై ర్జుష్టం మత్రిమునిక
ర్తృకం సత్ర మాస బభూవ. ౧౫౩. తత్ర సభాయాం స పరాశరసూను శ్శ్రుతిశిరసా
మర్థ ముదారం శంసతి స్మ - తమభియుక్తతమం సత్యవాచ మత్రభవంతం పూజ్యం
శ్రీవ్యాస మితి వక్ష్యమాణ మహ మపృచ్ఛం పృష్టవాన్. ౧౫౪. యత్ పృష్టం తదా
హ. హేఆర్య వేదనికరో వేదనిచయః ప్రకర్షేణ విభక్తో విలక్షణీకృత స్త్వయేతి శేష
ఏవ మగ్రేఽపి. ౧౫౫. అత్ర బ్రహ్మసూత్రే ఇహాస్మిన్ లోకే కేచి ద్విప్రతిపన్నా
విప్రతిపత్తిం ప్రాప్తా స్స్వమతానుసారేణ యథాయోగ్య మర్థాన్ కల్పయంతి తస్మాత్

భగవన్ కరణీయమ్ ౧౫౬. మద్వచస్స చ నిశమ్య సభాయాం విద్వ దగ్ర్యచర వాచ మవోచత్, పూర్వ మేవ దివిషద్భి రుదీర్ణః పార్వతీ పతిసదస్యయ మర్థః ౧౫౭ వత్సతం శృణు సమస్తవిదేకో మత్సమ స్తవ భవిష్యతి శిష్యః, కుంభ ఏవ సరిత స్సకలం య స్సంహరిష్యతి మహోల్బణ మంభః ౧౫౮. దుర్మతాని నిరసిష్యతి సో ఽయం శర్మదా యిచ కరిష్యతి భాష్యమ్, కీర్తయిష్యతి యశ స్తవ లోకః కార్తికేందుకరకౌతుకి యేన ౧౫౯ ఇత్యుదీర్య మునిరాట్సవనాన్తే పత్యు రాప సుగిరిం గిరిజాయాః, తన్ముఖా చ్ఛ్రుత మశేష మిదానీం సన్ముని ప్రియ మయా త్వయి దృష్టమ్ ౧౬౦ స త్వ ముత్తమపుమా నసి కశ్చి త్తత్త్వవి త్ప్రవర నాన్యసమానః, తద్వ్యతస్వ నిరవద్యనిబంధై స్సద్య ఏవ జగదుద్ధరణాయ ౧౬౧ గచ్ఛ వత్స నగరం శశిమౌళే స్స్వచ్ఛదేవతటినీకమనీయమ్, తావతా పర మనుగ్రహ మాద్యా దేవతా తవ కరిష్యతి తస్మిన్. ౧౬౨ ఏవ మేన మనుశాస్య దయాళుః పావయ న్నిజదృశా విససర్జ, భావత స్స్వచరణాంబుజసేవా మేవ శశ్వ దభికామయమానమ్ ౧౬౩ పంకజప్రతిభటం పదయుగ్మం

హేభగవన్ అన్యథార్థగ్రహణనిగ్రహే దక్ష మస్య బ్రహ్మసూత్రస్య భాష్యం త్వయా కరణీయం ౧౫౬. మమ వచనం సచ పరాశరసూనుః శ్రుత్వా సభాయాం హేవిద్వద గ్ర్యచర వాచ ముక్తవాన్ తాం దర్శయతి దివిషద్భి ర్దైవై రయం త్వదుక్తోఽర్థః శివస్య సభాయా ముక్తః ౧౫౭ తస్మాత్ హేవత్స త్వం శృణు సమస్తవి త్సర్వజ్ఞః ౧౫౮. సుఖప్రదం భాష్యంకరిష్యతి యేన శిష్యేణ తత్కర్తృకేణ భాష్యేణ వా కార్తికచంద్ర కిరణవ త్కౌతుక మస్యా స్తీతి తవ యశోలోకః కీర్తయిష్యతి. ౧౫౯. ఇత్యేవంప్రకా రేణ సమునిరాట్ వేదవ్యాసో వనమధ్యే ఉక్త్వా పార్వత్యాః పత్యుః శివస్య గిరిం కైలాసం ప్రాప తస్య వ్యాసస్య ముఖా చ్ఛ్రుతం సర్వం మయా హేసన్మునిప్రియ త్వయి దృష్టం ౧౬౦ హేతత్త్వవి చ్ఛ్రేష్ఠ త త్తస్మా న్నిర్దుష్టగ్రంథై ర్వ్యతస్వ ౧౬౧. శశిమౌళే శ్చంద్రశేఖరస్య నగరం స్వచ్ఛరూపయా దేవనద్యా గంగయా కమనీయం సుందరం తావతాగమనమాత్రేణైవ తస్మి న్నగర ఆద్యా శివాఖ్యా దేవతా తవ పరమను గ్రహం కరిష్యతి ౧౬౨. ఏవ మేనం శ్రీశంకరం దయాళు రనుశాసనం కృత్వా దృశా కృపాదృష్ట్యా పవిత్రీకుర్వన్ భావాత్ భక్త్యతిశయేన స్వచరణాంబుజసేవా మేవ సదైవాభికామయమానం విససర్జ. ౧౬౩. అస్య శ్రీగోవిందనాథస్య గురోః

శంకరో ఽస్య నిరగా దసహిష్ణుః, తద్వియోగ మభివంద్య కథంచి
త్తద్విలోకన మయన్ హృదయాబ్జే ౧౬౪ ప్రాప తాపసవర స్సహి
కాశీం నీపకాననపరీతసమీపామ్, ఆపగానికటహాటకచంచద్యూపప
జ్క్తిసముదంచితశోభామ్ ౧౬౫ సందదర్శ స భగీరథతప్తా మందతీ
వ్రతపసః ఫలభూతామ్, యోగిరా డుచితతీరనికుంజాం భోగిభూషణ
జటాతటభూషామ్ ౧౬౬ విష్ణుపాదనఖరా జ్జననా ద్వా శంభుమౌళి
శశిసంగమనా ద్వా, యా హిమాద్రిశిఖరా త్పతనాద్వా స్ఫాటికోపమ
జలా ప్రతిభాతి ౧౬౭ గాయతీవ కలషట్పదనాదై ర్నృత్యతీవ పవ
నోచ్చలితాబ్జైః, ముంచతీవ హసితం సితఫేనై శ్శ్లిష్యతీవ చపలోర్మి
కరై ర్యా ౧౬౮ శ్యామలా క్వచిదపాంగమయూఖై శ్చిత్రితా
క్వచన భూషణభాభిః, పాటలా కుచతటీగళితై ర్యా కుంకుమైః క్వచన
దివ్యవధూనామ్. ౧౬౯ సో ఽవగాహ్య సలిలం సురసింధో రుత్తతార
శితికంఠజటాభ్యః, జాహ్నవీసలిలవేగహృత స్తద్యోగపుణ్య పరిపూర్ణ

పంకజప్రతిభటం పదద్వంద్వ మభివంద్య తస్య పదయుగ్మస్య వియోగ మసహిష్ణు రపి
తస్య విలోకనం హృదయాబ్జే అయ న్ప్రాప్నువ న్కథంచి న్నిరగాత్ ౧౬౪. సహి
తాపసశ్రేష్ఠ శ్శ్రీశంకరః కాశీం ప్రాప. తాం విశినష్టి నీపానాం కదంబానాం వనేన
వ్యాప్తం సమీపం యస్యాః ఆపగాయా నద్యా నికటానాం సువర్ణేన చంచతాం యూ
పానాం యజ్ఞస్తంభానాం పంక్తిభి స్సముదంచితా శోభా యస్యాం సా తామ్ ౧౬౫
ఏవం కాశీ ముపవర్ణ్య గంగాం వర్ణయతి స యోగిరాట్ భగీరథేన తప్తస్యా మన్ద
తీవ్రస్య అత్యంతతీక్ష్ణస్య తపసః ఫలభూతాం ఉచితాస్తీరే నికుంజా యస్యాస్సర్ప
భూషణస్య శివస్య జటానాం తటస్య భూషా మలంకృతం గంగాం సందదర్శ. ౧౬౬.
స్ఫాటిక మణిసదృశజలాం గంగాం త్రిధోత్ప్రేక్షతే – విష్ణో శ్చరణనఖా జ్జననాద్వా
సంగమనం సమాగమః హిమాద్రి ర్హిమాచలః. ౧౬౭. అవ్యక్తాక్షరై ర్మధురై ర్భ్రమర
నాదై ర్గాయతీవ వాయునోర్ధ్వచలితైః కమలై ర్నృత్యతీవ శ్వేతైః ఫేనై ర్హాసం
ముంచతీవ చపలోర్మిలక్షణహస్తై రాలింగనం కుర్వతీవ. ౧౬౮. దివ్యవధూనాం కటా
క్షకిరణైః క్వచిదతిశ్యామా తాసాం భూషణదీప్తిభిః క్వచన చిత్రితా విచిత్రభూషణ
భానాం విచిత్రత్వాత్ తాసాం స్తనతటీభ్యో గళితైః కుంకుమైః క్వచి త్పాటలాం
శ్వేతరక్తాం ఏవంభూతాం సందదర్శేతి పూర్వేణాన్వయః. ౧౬౯. స శ్రీశంకర
స్సురనద్యా గంగాయా జల మవగాహ్య శితికంఠస్య శివస్య జటాభ్యో జాహ్నవీ సలిలవే

ఇవేందుః ౧౭౦. స్వర్ణదీజలకణాహితశోభామూర్తి రస్య సుతరాం విలలాస, చంద్రపాదగళదంబుకణాంకా పుత్త్రికా శశిశిలారచితేవ. ౧౭౧ విశ్వేశ శ్చరణయుగం ప్రణమ్య భక్త్యా హార్యాద్యై స్త్రిదశవరై స్సమర్చితస్య, సోఽనైషీ త్ప్రియతమనా జగత్పవిత్రే క్షేత్రే ఽసా విహ సమయం కియంత మార్యః ౧౭౨.

ఇతి శ్రీమాధవీయే తత్సుఖాశ్రమనివాసగః,
సంక్షేపశంకరజయే సర్గోఽయం పంచమోఽభవత్

గేన వ్యాప్త స్తస్యా జాహ్నవ్యా స్సంయోగేన పుణ్యేన పరిపూర్ణ శ్చంద్ర ఇవ ఉత్తరోత్ప్లుతః. ౧౭౦ స్వస్సింధో ర్జలకణై రాహితా శోభా యస్యా స్సా ఽస్య శంకరస్య మూర్తి స్సుతరాం శుశుభే తత్ర దృష్టాంతః చంద్రకిరణై ర్గళతాం జలకణానా మంకా శ్చిహ్నాని యస్యా స్సా చంద్రకాంతశిలా రచితా ప్రతిమా యథా తద్వత్. ౧౭౧. విశ్వమీష్ట ఇతి విశ్వేట్ తస్య విశ్వనియంతు ర్విష్ణ్వాది దేవవరై స్సంపూజితస్య చరణద్వయం భక్త్యా ప్రణమ్య ప్రయతమనా సోఽసా వార్యః కియంతం కాలం జగత్పవిత్రే ఽస్మిన్ క్షేత్రే ఽనైషీత్ నీతవా నిత్యర్థః ప్రహర్షిణీ. ౧౭౨.

ఇతి శ్రీమత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థ శ్రీపాదశిష్యదత్త
వంశావతంస రామకుమారసూను ధనపతిసూరికృతే
శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే
పంచమస్సర్గః.

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీగణేశాయ నమః

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

షష్ఠస్సర్గ ప్రారంభః

అథాగమ ద్బ్రాహ్మణసూను రాదరా దధీతవేదో దళయన్
స్వభాసా, తేజాంసి కశ్చి త్సరసీరుహాక్షో దిదృక్షమాణః కిల దేశికేం
ద్రమ్ ౧ ఆగత్య దేశికపదాంబుజయో రపప్త త్సంసారవారిధి మను
త్తర ముత్తితీర్షుః, వైరాగ్యవా నకృతదారపరిగ్రహ శ్చ కారుణ్యనావ
మధిరుహ్య దృఢాం దురాపామ్ ౨ ఉత్థాప్య తం గురు రువాచ
గురు ర్ద్విజానాం క స్త్వం క్వ ధామ కుత ఆగత ఆత్తధైర్యః, బాలో
ఉప్యబాలధిషణః ప్రతిభాసి మే త్వ మేకో ప్యనేక ఇవ నైకశరీరభావః.

ఏవం సపరికరం జీవన్ముక్తిసుఖప్రాపకం శ్రీశంకరకర్తృకం చతుర్థాశ్రమని
వాస ముపవర్ణ్యేదానీం తత్కర్తృకాం బ్రహ్మవిద్యాప్రతిష్ఠితిం సపరికరాం వర్ణ
యితు ముపక్రమతే. అథేత్యాదినా — అథ కాశీప్రాప్త్యాద్యనంతరం కశ్చి త్కమలే
క్షణో బ్రాహ్మణసుతో ఉధీతవేదో దేశికేంద్రం దిదృక్షమాణః స్వభాసా తేజాంసి
దలయన్ ఆదరా దాగమ దితి యోజనా - ఉపజాతిః. ౧. దృఢాం దుష్ప్రాపాం
గురుకారుణ్యనావ మధిరుహ్య దురుత్తరం సంసారసముద్ర ముత్తితీర్షుః వైరాగ్యవా
నకృతః స్త్రీపరిగ్రహో యేన స ఆగత్య శ్రీశంకరస్యోపదేష్టు శ్చరణకమలయో రప
ప్తత్ పతితవాన్ -వసంతతిలకా. ౨ తం బ్రాహ్మణకుమార ముత్థాప్య ద్విజానాం గురు
ర్దేశిక ఉవాచ త్వం కః బ్రాహ్మణో వా క్షత్రియాది ర్వా ధామ గృహం త్వదీయం
క్వ ఇదానీం త్వం కస్మా ద్దేశా దాగతః యత ఆత్తం గృహీతం ధైర్యం యేన సః
అతో బాలో ఉప్యబాలబుద్ధి స్త్వం మే ప్రతిభాసి పున శ్చైకో ఉప్యనేక ఇవ
ప్రతిభాసి నిర్భయత్వాత్ -పున శ్చ న విద్యతే ఏకస్మి న్నపి శరీరే ఉహం భావో యస్య

3. పృష్టో బభాణ గురు ముత్తర ముత్తరజ్ఞో విప్రో గురో మమ గృహం బుధ చోళదేశే, యత్రాఽఽపగా వహతి తత్ర కవేరకన్యా యస్యాః పయో హరిపదాంబుజభక్తిమూలమ్. ౪ అటాట్యమానో మహాన్తో దిదృక్షుః క్రమా దిమం దేశ ముపాగతో ఽస్మి, బిభేమి మజ్జన్ భవవారిరాశౌ తత్పారగం మాం కృపయా విధేహి. ౫. అపాంగై రుత్తుంగై రమృతఝరభంగైః పరగురో శుచా దూనం దీనం కలయ దయయా మా మవిమృశన్, గుణం వా దోషం వా మమ కిమపి సంచింతయసి చే త్తదా కైవ శ్లాఘా నిరవధికృపానీరధిరితి ౬. స్యా త్తే దీనదయాళుతా కృతయశోరాశి స్త్రిలోకీగురో తూర్ణంచే ద్దయసే మమాద్య నతథా కారుణ్యత శ్రీమతి, వర్ష న్వారి మరుస్థలేషు జలభృ త్సర్వి ర్యథా పూజ్యతే నైవం వర్షశతం పయోనిధిజలే

సః పాఠాంతరే తు న విద్యత ఏకస్య శరీరస్యాపి భానం యస్యేతి వ్యాఖ్యేయం 3. ఏవం పృష్ట ఉత్తరజ్ఞో గురుం ప్రతి జగాద హేగురో ఽహం విప్ర ఇతి ప్రథమ ప్రశ్నస్యోత్తరం ద్వితీయస్యోత్తరమాహ — హేబుధ యస్యా జలం హరిపదాంబుజ భక్తేః కారణం సా కావేరీ నదీ యత్ర చలతి తస్మిన్ చోలాఖ్యే దేశే మమ గృహ మస్తీత్యర్థ స్సర్వజ్ఞస్య తవ న కించి దప్యవిదిత మితి సంబోధనాశయః. ౪. తృతీయప్రశ్నస్యోత్తరమాహ - మహాతో దర్శనేచ్ఛు రటాట్యమానో భృశ మటమానః 'సూచిసూత్రిమూత్ర్యట్యర్త్యశ్రూర్ణోతిభ్యోయఙ్ వాచ్య'ఇతియఙ్. క్రమా దిమం దేశ ముపాగతో ఽస్మి ఏవం పృష్ట మావేద్య స్వప్రయోజన మావేదయతి సంసారసముద్రే మజ్జన్ బిభేమి తస్మా త్కృపయా సంసారసముద్రాత్ పారగం మాం విధేహి, ఉపజాతిః.౫.హేపరమగురో మమ గుణం వా దోషం వా అవిచారయన్ అత్యుచ్చైః కటాక్షలక్షణైః రమృతఝరభంగైః సుధాప్రవాహతరంగై ర్దయయా శోకేన ఖిన్నమతఏవ దీనం మాం కలయావలోకయ గుణదోష విచారణే బాధక మాహ-—గుణం వా దోషం వా కిమపి మమ చింతయసి చే త్తదా శ్రీశంకరో నిరవధికృపాసముద్ర ఇతి కైవ శ్లాఘా న కా ఽపీత్యర్థః-శిఖరిణీ. ౬. ఏత దేవ ద్రఢయన్ సన్ దృష్టాంతమాహ-హేత్రిలోకీగురో శీఘ్రం.గుణదోషవిచారం వినైవాద్య మహ్యోపరి దయాం కరోషి చే త్తర్హి తే దీనదయాళుతా సంపాదితయశోరాశి ర్యథాస్యా త్తథా శ్రీమతి కారుణ్యతో నస్యాత్ తవాదీనదయాలుతాకృతయశోరాశిర్నస్యాదితివా కృతయశోరాశిత్వమితివా అస్మిన్పక్షఉభయత్రా దీనదయాళుతే త్యేవచ్ఛేదః. యతో మరుస్థ

వర్ష న్నపి స్తూయతే. ౭ త్వత్సారస్వతసారసారససుధాకూపారసత్సా
రసస్రోతస్సంభృతసంతతోజ్జ్వలజలక్రీడామతి ర్మే మునే, చంచత్పం
చశరాది వంచన హతం న్యంచం ప్రపంచం హి తద్జ్ఞానాకించనమా
విరించ మఖిలం చాలోచయ న్త్యంచతు ౮ సౌరం ధామ
సుధామరీచినగరం పౌరందరం మందిరం కౌబేరం శిబిరం హుతాశ
నపురం సామీరసద్మోత్తరమ్, వైధం చావసథం త్వదీయఫణితిశ్రద్ధా
సమిద్ధాత్మన శ్శుద్ధాద్వైతవిదో న దోగ్ధి విరతి శ్రీఘాతుకం కౌతుకమ్.
౯ న భౌమా రామాద్యా స్సుషమవిషవల్లీఫలసమా స్సమారంభం
తే నః కిమపి కుతుకం జాతు విషయాః, న గణ్యాం నః పుణ్యాం రుచిర

లీషు భూరి వర్షన్ జలభృన్మేఘః సద్భి ర్యథా పూజ్యతే సముద్రజలే వర్షశతం వర్ష
న్నపి తథా న స్తూయత ఇత్యర్థః శార్దూ. ౭. త్వదీయసరస్వత్యా స్సార ఏవ సారస
సుధాకూపార శ్చంద్రసంబంధ్యమృతసముద్ర స్తస్య య త్సత్సారసస్రోతోభి స్సల్ల
క్షణానాం సారసానాం పక్షిణాం కమలానాం వా స్రోతోభి ప్రవాహై స్సంభృతం
సంమిశ్రితం వా సంతత ముజ్జ్వలం జలం తస్మిన్ క్రీడా యస్యా స్తథాభూతా సతీ
మే మతి ర్హే మునే చంచన్ స్ఫురన్ యః పంచశరః * ఉన్మాదన స్తాపన శ్చ శో
షణ స్స్తంభన స్తథా, సమ్మోహనశ్చ కామస్య పంచబాణాః ప్రకీర్తితాః ఇత్యుక్త
పంచసాయకః కామః ఆది ర్యేషాం క్రోధాదీనాం తత్కర్తృకేన వంచనేన హతం
అతఏవ న్యంచం నీచం పునశ్చ స్వహితజ్ఞానే ఽకించన మశక్త మాబ్రహ్మలోకం సర్వం
ప్రపంచ మాలోకయ న్త్యంచతు విచరతు. ని. 'సారసః పక్షిభేదేందో స్సారసం
సరసీరుహే' ఇతి విశ్వప్రకాశః. ౮. సూరస్య సూర్యస్య ఇదం ధామ సుధాకిరణస్య చం
ద్రస్య నగరం పురందరస్యేంద్రస్య మందిరం కుబేరస్య శిబిరం హుతాశనస్యాగ్నేః
పురం సమీరస్య వాయో స్సద్మ విధే ర్బ్రహ్మణశ్చ సర్వోత్తరమావసథం గృహం త్వదీ
యాయాం ఫణితౌ ఉక్తౌ యా శ్రద్ధా తయా సమిద్ధ ఆత్మా యస్య తస్య శుద్ధాద్వై
తవిదో యా వైరాగ్యలక్షణా శ్రీ స్తస్యా ఘాతుకం నాశకం కౌతుకం న దోగ్ధి న
ప్రపూరయతీతి ప్రత్యేకం క్రియాన్వయః ౯. భౌమా భూమాభవా రామాద్యా వని
తాద్యా విషయా స్సుషమా శోభనా యా విషవల్లీ తస్యాః ఫలేన తుల్యా స్సుందరం
యద్విషవల్ల్యాః ఫలం తేనేతివా నో ఽస్మాకం కిమపి కౌతుకం జాతు కదాపి న సమా
రభంతే నాపి పుణ్యాం సుందరతరా యా రంభాఖ్యా ఽప్సరా స్తస్యాః కుచతట్యాః పరీ
రంభస్యాలింగనస్యా ఽఽరంభేణో జ్జ్వలం పురందరస్య దేవేంద్రస్య పుర మపి నో ఽస్మా

తరరంభాకుచతటీపరిరంభారంభోజ్జ్వల మపి చ పౌరందరపదమ్. ౧౦
న చంచ ద్వైరించం పద మపి భవే దాదరపదం వచో భవ్యం నవ్యం
యదకృత కృతీ శంకరగురుః, చకోరాళీ చంచూపుటదళితపూర్ణేందు
విగళత్సుధాధారాకారం తదిహ వయ మీహామహి ముహుః ౧౧
ద్యావాభూమిశివంకరై ర్నవయశః ప్రస్తావసౌవస్తికైః పూర్వాఖర్వ
తపఃపచేళిమఫలై స్సర్వాధిముష్టింధయైః, దీనాఢ్యంకరణై ర్భవాయ
నితరాం వైరాయమాణై రలం కర్మీణం ప్రసితం త్వదీయభజనై స్స్వా
న్తామకీనం మనః ౧౨ సంసారబంధామయదుఃఖశాంత్యై స ఏవ న స్త్వం
భగవా నుపాస్యః, భిషక్తమం త్వా భిషజాం శృణోమీత్యుక్తస్య

కం గణనీయం-శి ౧౦ తర్హి బ్రహ్మపదం భవతా మాదరపదం స్యా న్నేత్యాహ నేతి-
అనేనేహాముత్రార్థభోగవిరాగో దర్శితః అథ శ్రవణౌత్సుక్యం దర్శయతి కృతీ శంకరగు
రు ర్య ద్భవ్యం కల్యాణాత్మకం నవ్యం నవీనం వచన మకృత తద్విరహాతురచకోరపఙ్క్తీ
నాం చంచూపుటై ర్దళితా త్పూర్ణచంద్రా ద్గళితాయా స్సుధాధారాయా ఆకార
ఇవాకారోయస్య తత్పునః పున ర్వయ మీహామహి ఇచ్ఛామః ౧౧ ద్యావాభూమ్యో
శ్శివం సుఖం కుర్వంతీతి తథా తైః నవీనస్యాసాధారణస్య యశసః ప్రస్తావస్య ప్రసంగ
స్య సౌవస్తికైః స్వస్తివాచకైః స్వస్తీత్యాహేత్యర్థే 'తదాహేతిమాశబ్దాదిభ్యష్ఠగ్వాచ్య'
ఇత్యనేన ఠక్ ప్రత్యయః పూర్వస్య పూర్వార్జితస్యానల్పతపసః పక్వఫలై స్సర్వేషా
మాధీనాం ముష్టింధయై స్సారాకర్షకై స్సర్వే చ త ఆధయశ్చేతి వా దీనానా
మాఢ్యంకరణై ర్భవాయ సంసారాయ నిత్యం వైరాయమాణైః వైరం కుర్వద్భిః శబ్ద
వైరేత్యాదినాకరో త్యర్థేక్యఙ్ త్వదీయభజనై రలంకర్మీణం కర్మక్షమం ని 'కర్మ
క్షమో ఒలంకర్మీణ'ఇత్యమరః-మదీయం మనః ప్రసితం స్యా త్తథా భూతేషు త్వదీ
యభజనేషు తత్పరం స్యాదితి ప్రార్థనా 'ప్రసితోత్సుకాభ్యాం తృతీయాచ' ఇతి
తృతీయా. ని 'తత్పరే ప్రసితాసక్తా' విత్యమరః - కః ప్రసితో నామ య స్తత్ర
నిత్యం ప్రతిబద్ధః కుత ఏతత్ సునోతి రయం బధ్నాత్యర్థే వర్తత ఇతి మహాభా
ష్యం - అనేన గురుశుశ్రూషాకరణౌత్సుక్యం స్వస్యదర్శితం - శా. ౧౨. నను తర్హి
యః కశ్చి దేవ గురు స్త్వయా స్వాభీష్టసిద్ధయే సంసేవ్య ఇతిచే త్తత్రాహ. 'భిష
క్తమం త్వా భిషజాం శృణోమీ'తి శ్రుత్యుక్తస్య సదాశివస్య య ఉదితః ఉక్తో
ఒవతారో అభూత్ ఉదయం ప్రాప్తో ఒవతార ఉదితావతారఇతి వా స ఏవత్వం
వైద్యానాం మధ్యే సద్వైద్య స్యావతారభూత భగవా న్నో ఒస్మాకం సంసారబంధ

యో ఽభూదుదితావతారః ౧౩. ఇత్యుక్తవంతం కృపయా మహాత్మా వ్యదీపయత్సన్న్యసనం యథావత్, ప్రాహుర్మహాంతః ప్రథమం వినేయం తం దేశికేంద్రస్య సనందనాఖ్యమ్ ౧౪ సంసారఘోరజలధేస్తరణాయ శశ్వత్సాంయాత్రికీభవన మర్దయమానమేనమ్, హంతోత్తమాశ్రమతరీమధిరోప్య పారం నిన్యే నిపాతితకృపారసకేనిపాతః ౧౫ యేఽప్యన్యే ఽముం సేవితుం దేవతాంశా జాతాస్తే ఽపి ప్రాయ ఏవం విరక్తాః, క్షేత్రే తస్మిన్నేవ శిష్యత్వమస్య ప్రాపుస్స్పష్టం లోకరీత్యా ఽపి గంతుమ్ ౧౬ వ్యాఖ్యామాన మనుత్తరాఃపరిదళచ్ఛంకాకళంకాంకురా శ్ఛాత్రావిశ్వపవిత్ర చిత్ర చరితా స్తే వామదేవాదయః, యస్యైతస్య వినీతలోకతతి ముద్ధర్తుం ధరిత్రీతలం

లక్షణరోగదుఃఖశాంత్యర్థ ముపాస్య ఇత్యర్థః - ఉ ౧౩ ఇత్యుక్తవంతం బ్రాహ్మణసూనుం మహాత్మా శ్రీశంకరాచార్యః కరుణయా విధివత్ సంన్యసనం వ్యదీపయత్ తం సనందనసంజ్ఞం దేశికేంద్రస్యాద్యం శిష్యం మహాంతః ప్రాహుః ౧౪ తదిష్టం సమ్యక్ సాధితవా నిత్యాహ సంసారలక్షణస్య ఘోరసముద్రస్య తరణాయానారతం సాంయాత్రికీభవన మర్దయమానం పోతవణిక్ త్వం భవేతి యాచమానమేనం సనందనం హంత తదానీ మేవోత్తమాశ్రమతరీం సంన్యాసాశ్రమలక్షణాం నౌకా మధిరోప్య పారం నీతవాన్ యతో నితరాం శిష్యేషు స్థాపితాయాః కృపాయా రస ఏవ కేనిపాతో నౌకా దండో యస్య ని 'నౌకాదండః క్షేపణీస్యాదరిత్రం కేనిపాతక' ఇత్యమరః - నిపాతితః కృపారస ఏవ కేనిపాతో యేనేతి వా ౧౫ ఏవం ప్రథమవినేయవృత్తాంతం విస్తరేణాభిధాయేతరేషాం సంక్షేపేణ తమాహ యేఽప్యన్యే చిత్సుఖానందగిర్యాదయో దేవతాంశా అముం శ్రీశంకరం సేవితుం యాతాస్తే ఽపి సనందనవత్ప్రాయో విరక్తాస్తస్మిన్నవిముక్తక్షేత్రే ఏవ వటమూలస్థమహాదేవశిష్యా అపి లోకరీత్యా ఽపి స్పష్టం శంకరాచార్య శిష్యాఇతి ప్రసిద్ధిం ప్రాప్తు మస్య శిష్యత్వ మాపుః. * శాలిన్యుక్తామ్తౌతగౌగోఽబ్ధిలోకైః. ౧౬. ఏతదేవ స్ఫుటయతి వ్యాఖ్యేతి. మౌన మేవ వ్యాఖ్యా శిష్యాశ్చ శుకవామదేవాదయో విశ్వస్య పవిత్రం చ తచ్చిత్రం చ తచ్చరితం యేషాం తే ఽనుత్తరా ఉత్తర రహితాః యతః పరిదళన్తో వినాశం గచ్ఛన్త శ్శంకాకళంకానా మంకురా యేభ్య స్తే. * చిత్రం వటతరో ర్మూలే వృద్ధా శ్శిష్యా గురు ర్యువా, గురో స్తు మౌనం వ్యాఖ్యానం శిష్యా

ప్రాప్తస్యాద్య వినేయతా ముపగతా ధన్యాః కిలాన్యాదృశాః. ౧౭. శేష స్సాధుభి రేవ తోషయతి నౄ౯ శబ్దైః పుమర్థార్థినో వాల్మీకిః కవిరాజ ఏష వివిధై రర్థై ర్మహాః కల్పితైః, వ్యాచష్టే కిలదీర్ఘసూత్రసరణి ర్వాచం చిరా దర్థదాం వ్యాస శ్శంకరదేశిక స్తు కురుతే సద్యః కృతార్థా నహో ౧౮. చక్రితుల్యమహిమాన ముపాసాం చక్రిరే త మవిముక్తనివాసాః, వక్రసృత్యనుసృతా మపి సాధ్వీం చక్రు రాత్మ ధిషణాం తదుపాస్త్యాః ౧౯ చండభాను రివ భానుమండలైః పారిజాత ఇవ పుష్పజాతితః, వృత్రశత్రు రివ నేత్రవారిజై శ్శాత్రపఙ్క్తిభి రలం లలాస సః ౨౦ ఏకదా ఖలు వియత్త్రిపురద్విట్ఫాలలోచనహుతాశన భానోః, విస్ఫులింగపదవీం దధతీషు ప్రజ్వలత్తపనకాంతశిలాసు ౨౧

రస్య వినీతలోకపంక్తి ముద్ధర్తు మస్మి న్మర్త్యలోకే ప్రాప్తస్యేదానీం శిష్యతాం ప్రాప్తా ధన్యాః కిల యతో అన్యాదృశా స్సర్వతో విలక్షణాః శార్దూ. ౧౭. శేషాదిభ్య స్తస్యాధిక్యం వర్ణయతి శేషో నాగ స్సాధుభి శ్శబ్దై రేవ పురుషార్థార్థినో నరా౯ తోషయతి నతు పుమర్థప్రదానేన సద్యః కృతార్థా౯ కురుతే తథా ఏషః కవిరాజో వాల్మీకి రపి వితథై రయథార్థై ర్మహాః కల్పితై రర్థై రేవ నౄ౯ తోషయతి తథా దీర్ఘసూత్రాణాం సరణీ ర్యస్య స వ్యాసోఽపి చిరా దతివిలంబేనార్థం పుమర్థంచ దదాతీతి తాం వాచం వ్యాచష్టే శంకరశ్చాసౌ దేశిక స్త్వహో నౄ న్సద్యః కృతార్థా౯ కురుతే. ౧౮. విష్ణుతుల్యమహిమానం తం శ్రీశంకర మవిముక్తే శివే నకదాప్యనిర్ముక్తే వాసో యేషాం తే సేవాం చక్రుః తదుపాసనాయాః ఫలం చ లేభు రిత్యాహ వక్ర మార్గ మనుసృతా మపి స్వీయాం బుద్ధిం తస్యోపాసనయా సాధ్వీం కృతవంతః-స్వా. ౧౯. భానుమండలైః కిరణమండలైః యథా చండభాను స్సూర్య శ్శోభతే యథా చ పుష్పజాతితః పారిజాతః యథాచ నేత్రవారిజైః సహస్రసంఖ్యాకనేత్రకమలై ర్వృత్రశత్రు రిన్ద్రస్త ద్వత్ శిష్యపంక్తిభిః శ్రీశంకరోఽలమత్యర్థం లలాస బభాసే రథో. ౨౦. అథేదానీం శివసంగమం వర్ణయితుం ప్రస్తౌతి. ఏకస్మి న్కాలే ప్రజ్వల త్సూర్యకాంతశిలాసు వియ త్త్రిపురద్విషో మహాదేవస్య ఫాలనేత్రభూతో యో హుతాశనో వహ్ని స్తస్య భానోః కిరణస్య విస్ఫులింగ పదవీం దధతీషు సత్స్విత్యాదిస ప్తమ్యన్తానాం శంకరో జాహ్నవీ ముభి మయా వితి వ్యవహితేనాన్వయః. స్వా. ౨౧ ఉరుభి ర్మరీచిభి స్సరస్వత్పారస్య సము ద్రపూరస్య పృజి స్రష్టరి పునశ్చ సమీచీనానేకమణిభిః కుట్టిమో నిబద్ధభూమిః.ని. 'కుట్టి

దర్శయత్యురుమరీచిసరస్వత్స్వారసృజ్యపరమాయిని భానౌ, సాధునైక
మణికుట్టిమమూర్ఛద్రశ్మిజాలకశిఖావలపింఛమ్ ౨౨ పంకజావలివిలీన
మరాళే పుష్కరాంత రభిగత్వరమీనే, శాఖికోటరశయాళుశకుంతే
శైలకందరశరణ్యమయూరే ౨౩ శంకరో దివసమధ్యమభాగే పంకజో
త్పలపరాగకషాయామ్, జహ్నవీ మభియయౌ సహ శిష్యై రాహ్నికం
విధివ దేష విధిత్సుః ౨౪ సోఽంత్యజం పథి నిరీక్ష్య చతుర్భి ర్భీషణై
శ్శ్వభి రనుద్రుత మారాత్, గచ్ఛ దూర మితితం నిజగాద ప్రత్యు
వాచ చ స శంకర మేనమ్ ౨౫ అద్వితీయ మనవద్య మసంగం సత్య
బోధసుఖరూప మఖండమ్, ఆమనంతి శతశో నిగమాంతా స్తత్ర భేద
కలనా తవ చిత్రమ్ ౨౬ దండమండితకరా ధృతకుండాః పాటలాంబ
రవసనాః పటువాచః, జ్ఞానగంధరహితా గృహసంస్థా న్వంచయంతి కిల

మో స్త్రీ నిబద్ధా భూ'రితి హలాయుధ స్తస్మి న్మూర్ఛతా వ్యాప్తేన రశ్మిజాలకేన శిఖావలస్య మయూరస్య పింఛం దర్శయతి భానావపరమాయన్యపరస్మి న్నైన్ద్రజాలికే సతి ౨౨. పంకజావళిషు విలీనేషు మరాళేషు హంసేషు సత్సు పుష్కరాంత ర్జలమధ్యమభిగత్వరే అభిగతవతి మీనే మత్స్యే సతి శాఖినాం వృక్షాణాం ఛిద్రేషు శయాళుషు సమ్యక్ నిద్రాంతుర్వత్సు పక్షిషు సత్సు పర్వతానాం కందరా శరణ్యా యస్య తథాభూతే మయూరే సతి దివస మధ్యమభాస్య వైతాని విశేషాణి. ౨౩. దినస్య మధ్యమభాగే విధివ దాహ్నికం విధాతుమిచ్ఛు శ్శిష్యై స్సహ శంకరః పంకజోత్పలానాం సరాగేణ కషాయవర్ణాం జాహ్నవీ మభియయౌ ౨౪. సః శ్రీశంకరశ్చ చతుర్భిః భీషణై శ్శ్వభి రనువ్రత మంత్యజంచాండాలం మార్గమధ్యే సమీపే నిరీక్ష్య దూరంగచ్ఛేతి త మంత్యజం స్పష్ట ముక్తవాన్ సచాంత్యజ ఏనం శంకరం ప్రత్యువాచ. ౨౫ యదువాచ తదాహ అద్వితీయమితి తత్ర దూరంగచ్ఛేత్యుక్తిరసంగతా భేదాభావాదిత్యాశయేనాహ 'ఏకమేవాద్వితీయం' 'ఏష ఆత్మాఽపహతపాప్మా' 'నిరవద్యం నిరంజనం' 'అసంగో హ్యయం పురుష' 'సత్యంజ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మ' 'విజ్ఞాన మానంద' మిత్యాది శతశో వేదాంతా అద్వితీయాదిరూప మాత్మానమామనంతి తస్మి న్నాత్మని తవ వేదాంతిత్వేన ప్రసిద్ధస్య భేదకల్పనా స్త్వీత్యహోఽత్యాశ్చర్య మిత్యర్థః ౨౬. తథాచ భేదకలనావాం స్త్వమప్యేవం విధయతి పంక్తౌ నివిష్టో సీతి ద్యోతయన్నాహ దండేన మండితాః అలంకృతా హస్తా యేషాం తే ధృతకమండలవః పాటలా ఆభా యేషాం తథాభూతాని వస్త్రాణి యేషాం పట్వ్యో వాచో యేషాం తే జ్ఞానలేశేనాపి విరహితాః కిల కేచన యతివేషైః గృహసంస్థా

కేచన వేషైః ౨౭ గచ్ఛ దూర మితి దేహ ముతాహో దేహినం పరి
జిహీర్షసి విద్వన్, భిద్యతే ఽన్నమయతో ఽన్నమయం కిం సాక్షిణ శ్చ
యతిపుంగవసాక్షీ ౨౮ బ్రాహ్మణశ్వపచభేదవిచారః ప్రత్యగాత్మని
కథం తవ యుక్తః, బింబితేఽంబరమణౌ సురనద్యా మంతరం కిమపి
నాస్తి సురాయామ్ ౨౯ శుచి ర్ద్విజోఽహం శ్వపచ వ్రజేతి మిథ్యా
గ్రహ స్తే మునివర్య కోఽయమ్, సంతం శరీరే ష్వశరీర మేక ముపేక్ష్య
పూర్ణం పురుషం పురాణమ్ ౩౦ అచింత్య మవ్యక్త మనంత మాద్యం
విస్మృత్య రూపం విమలం విమోహాత్, కళేబరేఽస్మి న్కరికర్ణలోలా
కృతీన్యహంతా కథ మావిరాస్తే ౩౧ విద్యా మవాప్యాపి విముక్తి

న్వంచయంతి ౨౭ గచ్ఛ దూర మితి-శరీరం పరిత్యక్తు మిచ్ఛసి ఉతాత్మాన మితి వికల్ప్య దూషయతి గచ్ఛ దూరమితి విదుష స్తవ నైత దుచిత మితి ధ్వనయ న్సంబోధయతి హేవిద్వ న్నితి తత్రాద్యం ప్రత్యాహాన్నమయా దన్నమయం కిం భిద్యతే నైవ భిద్యత ఇత్యర్థః. ద్వితీయం ప్రత్యాహ సాక్షిణశ్చ సాక్షీ నహి భిద్యతే త్వ మేతత్ జ్ఞాతుం యోగ్యోసీ త్యాశయేనాహ హేయతిపుంగవేతి ౨౮. ప్రత్యగాత్మని భేదం దృష్టాంతే నాపి నిరాచష్టే బ్రాహ్మణశ్వపచభేదవిచారః దేహేంద్రియాదిభ్యో ఽనేకేభ్యో జడేభ్యశ్చ ప్రతిలోమ్యేనాంచతీతి ప్రత్యక్ సచాసా వాత్మా చ తస్మిన్ తవాద్వైతవాదినః కథం యుక్తః న కథమపీత్యర్థః యథా గంగాయాం మదిరాయాం చ ప్రతిబింబితే ఽంబరమణౌ సూర్యే అంతరం కిమపి నాస్తి తద్వ దిత్యర్థః ౨౯ నన్వాత్మనో భేదశూన్యత్వే ఽప్యతిపవిత్రస్య బ్రాహ్మణశరీరస్యాతిపాపిష్ఠస్యాంత్యజశరీరస్య చ కథమభేద ఇతిచే త్తత్రాహ శుచి ర్ద్విజో ఽహం హేశ్వపచ త్వం దూరంగచ్ఛేతి శరీరేష్వనేకే ష్వప్యేక మశరీరం కాలత్రయే శరీరసంబంధవినిర్ముక్త మతఏవ పురాణం పురాప్యభినవం పూర్ణం సద్వైకరసం పురుషం సంత ముపేక్ష్యాయం మిథ్యాభూత ఆగ్రహస్తవ కః నాయం తవోచితో యతో మునిశ్రేష్ఠ స్త్వమిత్యాశయవా నాహ హేమునివర్యేతి-ఉపజాతి ౩౦ స్వస్వరూపం విస్మృత్య క్షణభంగురే దేహే ఽహంతా తీతావా నుచితేతి బోధయ న్నాహ అచింత్య మతః కేనాపి కరణేన న వ్యజ్యత ఇత్యవ్యక్తమత ఏవానంత మతఏవాద్యం యత ఉపాధిమలశూన్యం స్వస్వరూపం మోహా దవివేకాద్విస్మృత్య గజకర్ణవచ్చంచలాకారే ఽస్మి న్ననుభూయమానే కళేబరే ఽహంభావః కథ మావిరాస్తే ప్రకటీభవతి వివేకినాం కేనాపి ప్రకారేణాస్యావిర్భావో న యుక్త ఇత్యర్థః ౩౧. నను యద్యప్యేవం తథాఽపి లోకసంగ్రహేచ్ఛయేదం మయోక్త మితి

పద్యాం జాగర్తి తుచ్ఛా జనసంగ్రహేచ్ఛా, అహో మహాంతోఽపి మహేంద్రజాలే మజ్జంతి మాయావివరస్య తస్య ౩౨ ఇత్యుదీర్య వచనం విరతేఽస్మింస్తత్యవాక్తదనువిప్రతిపన్నః, అత్యుదారచరితోఽంత్యజ మేనం ప్రత్యువాచ స చ విస్మితచేతాః ౩౩ సత్య మేవ భవతా యదిదానీం ప్రత్యవాది తనుభృత్ప్రవరైతత్, అంత్యజోఽయ మితి సంప్రతిబుద్ధిం సంత్యజామి వచసాఽఽత్మవిదస్తే ౩౪. జానతే శ్రుతిశిరాంస్యపి సర్వే మన్వతే చ విజితేంద్రియవర్గాః, యుంజతే హృదయ మాత్మని నిత్యం కుర్వతే న ధిషణా మపభేదామ్ ౩౫ భాతి యస్య తు జగద్దృఢబుద్ధే స్సర్వ మప్యనిశ మాత్మతయైవ, సద్విజోఽస్తు భవతు శ్వపచో వా వందనీయ ఇతి మే దృఢనిష్ఠా ౩౬. యా చితిః స్ఫురతి విష్ణుముఖే సా పుత్తికావధిషు సైవ సదా

చేత్తత్రాహ. విముక్తిపద్యాం విముక్తిమార్గభూతాం విద్యాం ప్రాప్యాపి తుచ్ఛా జనసంగ్రహేచ్ఛా కిం జాగర్తి అహో అత్యాశ్చర్యం మాయావినాం వరస్య శ్రేష్ఠస్య తస్య పరమాత్మనో మహతీంద్రజాలే భవదాదయో మహాంతోఽపి మజ్జంతీత్యర్థః ౩౨ ఏవ మంత్యజవచన ముదాహృత్య శంకరవాక్య ముదాహర్తు మాహ ఇతి వచన ముక్త్వాఽస్మిన్నంత్యజే విరామంగతే సతి తతః పశ్చాద్విప్రతిపన్నోఽయ మంత్యజో భవతి నభవతీతి విప్రతిపన్న స్సత్యవచనోఽత్యుదారచరితో విస్మితచిత్త స్సచ శ్రీశంకర ఏన మంత్యజం ప్రత్యువాచ-స్వా. ౩౩ యదువాచ తదాహ సత్య మితి నత్వ మంత్యజః కింతు దేహభృత్ప్రవర ఇతి సూచనాయ సంబోధనం. ౩౪. భేదశూన్య బుద్ధేరతిదుర్లభత్వా న్నైతో ఽప్యుపలంభనీయ ఇత్యాశయేనాహ సర్వేఽనేకే శ్రుతిశిరాంసి శ్రవణేన జానంతి తథాఽనేకే విజితేంద్రియవర్గాః తాని మన్వతే చ మననం కుర్వంతి తథాంతఃకరణ మాత్మని నిత్యం యుంజతే నిదిధ్యాసనం కుర్వంతి తథాఽపి ప్రతిబంధకసద్భావా ద్భేదశూన్యాం బుద్ధిం కేఽపి నకుర్వంతీత్యర్థః. ౩౫. నను తిష్ఠత్వన్యేషాం వార్తా తవ బుద్ధి రపభేదాస్తి నవేత్యాశంక్యాహ మపభేదబుద్ధి రిత్యుత్తర మనుచితం మన్యమానో 'నహో వయం బ్రహ్మిష్ఠాయకుర్మ' ఇతి యాజ్ఞవల్క్యోక్తి మనుసృత్య వ్యాజేన సమాధత్తే యస్యతు దృఢబుద్ధే స్సర్వ మపి జగత్సదైవాఽఽత్మా వ్యతిరిక్తం భాతి స బ్రాహ్మణోఽస్తు శ్వపచోవా భవతు వందనీయ ఇతి మమ దృఢా నిష్ఠా ౩౬. న కేవలం వందనీయ ఏవ కింత్వేవం విధ స్సమ్యక్ జ్ఞానవాన్ సాక్షా న్మమ గురురేవేత్యాహ విష్ణుశివాదౌ యా

ఽహమ్, నైవ దృశ్య మితి యస్య మనీషా పుల్కసో భవతు వా స గురుర్మే. ౩౭ యత్ర యత్ర చ భవే దిహ బోధ స్తత్తదర్థసమవేక్షణకాలే, బోధమాత్ర మవశిష్ట మహం త ద్యస్య ధీ రితి గురు స్స నరో మే ౩౮ భాషమాణ ఇతి తేన కలావా న్నేష నైక్షత తమంత్యజ మగ్రే, ధూర్జటిం తు సముదైక్షత మౌళి స్ఫూర్జదైందవకలం సహ వేదైః ౩౯ భయేన భక్త్యా వినయేన ధృత్యా యుక్త స్సహర్షేణ చ విస్మయేన, తుష్టావ శిష్టానుమత స్తవై స్తం దృష్ట్వా దృశో ర్గోచర మష్టమూర్తిమ్ ౪౦ దాస స్తే ఽహం దేహదృష్ట్యాస్మి శంభో జాత స్తే ఽంశో జీవదృష్ట్యా త్రిదృష్టే, సర్వస్యాత్మ న్నాత్మదృష్ట్యా త్వ

చితి శ్చేతనం స్ఫురతి సైవ పుత్తికా పతంగికా తదవధిషు జంతుషు స్ఫురతి సైవ కాలత్రయే ఽప్యహం దృశ్యం తు నైవాస్తీతి యస్య మనీషా స చాండాలో వా భవతు తథా ఽపి మమ గురుః ౩౭ కిం బహునా తత్త్వవిత్సర్వో ఽపి మమ గురు రిత్యాహ అస్మిన్ లోకే తత్తద్విషయానుభవకాలే యత్ర యత్ర విషయే జ్ఞానం భవే త్తత్సర్వం మిథ్యాభూతం సర్వోపాధిబాధేనావశిష్టం జ్ఞానమాత్ర మహ మేవ న మత్తః కిమపి వ్యతిరిక్త మస్తీతి యస్య బుద్ధి స్స యః కశ్చి దపి నరో మమగురుః ఏతేన గచ్ఛదూర మితి మయా దేహాభిప్రాయా న్నోక్తం నాప్యాత్మాభిప్రాయా ఽపితు ఉభయతాదాత్మ్యాధ్యాసవదభిప్రాయా స చ తవ నాస్తి చేత్తర్హి త్వ మపి మమగురు రేవేత్యాక్షేపో ఽపి పరిహృతో వేదితవ్యః. ౩౮ ఏవం నిర్వ్యళీకం భాషమాణ స్త్యక్తాంత్యజవిగ్రహం ప్రకటితస్వస్వరూపం మహాదేవం దదర్శేత్యాహేత్యేవం ప్రకారేణ తేన సహ భాషమాణ ఏష శ్రీశంకర స్త మంత్యజ మగ్రే న దదర్శ కింతు మౌళౌ శిరసి స్ఫురంతీ చంద్రకలా యస్య తం చతుర్భి ర్వేదై స్సహితం ధూర్జటిం మహాదేవం సందృష్టవాన్ నను శ్రీశంకరా దన్యస్య శివస్యాభావా త్కథ మేవ ముచ్యత ఇతిచే త్తత్రాహ కళావాన్ జ్ఞానకళావతారస్య శంకరస్యావతారపురుషేన సహ వ్యాసస్య విష్ణునేవ సంవాదాదికం సంభవత్యేవేతిభావః ౩౯ దృష్ట్వా యథాభూతో యత్కృతవాన్ తదాహ - తం దృష్ట్వా భయేన భక్త్యా వినయేన ధైర్యేణ హర్షేణ విస్మయేన చ యుక్త శ్శిష్టానుమత శ్శ్రీశంకరో నేత్రయో ర్విషయ మష్టౌ భూమ్యాద్యా మూర్తయో యస్యతం మహాదేవం స్తవై స్తుష్టావ ఉపజాతివృత్తమ్. ౪౦. దేహదృష్ట్యా తవ దాసో ఽహ మస్మి యత శ్శం సుఖం భవత్యస్మాదితి శంభు స్త్వ మేవ స్వామిత్వగుణయుక్త ఇతి సూచయ న్నాహ శంభో ఇతి - జీవదృష్ట్యా ఽహం తవాంశో జాతః నను

మేవేత్యేవం మే ధీ ర్నిశ్చితా సర్వశాస్త్రైః ౪౧ యదాలోకా దంత
ర్బహి రపి చ లోకో వితిమిరో న మంజూషా యస్య త్రిజగతి న
శాణో న చ ఖనిః, యతంతే చైకాంతం రహసి యతయో యత్ప్రణి
యినో నమ స్తస్మై త్వస్మై నిఖిలనిగమోత్తంసమణయే. ౪౨ అహో
శాస్త్రం శాస్త్రా త్కి మిహ యది న శ్రీగురుకృపా చితా సా కిం కుర్యా
న్నను యది న బోధస్య విభవః, కిమాలంబ శ్చాసౌ న యది పర
తత్వం మమ తథా నమ స్త్వస్మై తస్మై యదవధి రిహాశ్చర్యధిషణా ౪౩
ఇత్యుదారవచనై ర్భగవంతం సంస్తువంత మథ చ ప్రణమంతమ్, బాష్ప

---

¹ కథం నిరవయవస్య మమాంశ స్త్వమితిచే ద్యథా సర్వేంద్రియశూన్యస్యాపి తవసూ
ర్యచంద్రవహ్నిలక్షణత్రినేత్రవిగ్రహవత్త్వం తథా మాయయా తవాంశస్యాపి సంభ
వాదిత్యాశయేన సంబోధయతి త్రిదృష్ట ఇతి - శుద్ధాత్మదృష్ట్యా తు త్వమేవ త్వ దనన్య
ఏవాహం తత్త్వమస్యాదిశ్రుతేః తత్ర యోగ్యం సంబోధనం సర్వస్యాత్మన్నితీత్యేవం
ప్రకారేణ సర్వశాస్త్రై ర్మే బుద్ధి ర్నిశ్చయం ప్రాప్తా శాలినీ ౪౧ ప్రసిద్ధశిరోభూ
షణమణితో వ్యతిరేకం దర్శయన్ స్వాభిన్నం శివం నమస్కరోతి - యదితి - ప్రసి
ద్ధస్య తాదృశమణే రాలోకా ద్బహిరేవ లోకో వితిమిరో మంజూషా పేటా శాణో
నికషః ఖనిశ్చ యతిభి రప్రార్థనా ప్రసిద్ధస్య మణేః ప్రసిద్ధా అతఏతస్మా దత్యుత్కృ
ష్టాయ తస్మై తత్పదలక్ష్యాయ నిఖిలనిగమశిరోభూషణమణయే త్వస్మై త్వంపదలక్ష్యా
భిన్నాయ నమః ప్రహ్వీభావో ఽస్తు యస్య ప్రకాశా దన్తర్బహి రపి చ లోకో వితి
మిరో 'యస్య భాసా సర్వ మిదం విభాతీ'తి శ్రుతేః త్రిజగతి యస్య మంజూషా
నాస్తి నాపి శాణో నాపి ఖనిః యత్ప్రణయినో యస్మి న్ప్రీతిమంత శ్చ యతయో
రహస్యేకాంతే భృశం యతంతే తస్మై ఇత్యర్థః ॥ ౪౨ గురుకృపయా శాస్త్రాల్ల
బ్ధస్య తత్త్వజ్ఞానస్యాలంబన మఖండైకరసం స్వతత్త్వం నమస్యతి అహో
శాస్త్రం పరమతత్త్వబోధకత్వా ద్ధన్యతమం యద్యప్యేవంవిధం శాస్త్రం తథాఽపి
యది శ్రీగురుకృపాఽస్మిన్ లోకే శిష్యే వా న స్యా త్తర్హి శాస్త్రా త్కిం న కిమ
పీత్యర్థః చితా సంచితా సంపాదితా సా గురుకృపా కింకుర్యాత్ కింఫలం దాస్యతి
యది తత్త్వజ్ఞానస్య విశేషేణోద్భవో నాస్తి బోధా నుత్పాద్య సాఽపి నిష్ఫలై
వేత్యర్థః తథాఽసౌ బోధ శ్చ కిమాలంబ ఆలంబన శూన్య ఏవ యది మమ
పరతత్త్వం న స్యా త్తస్మా త్తత్త్వజ్ఞానాలంబనభూతాయ పరతత్త్వాయ స్వాభి
న్నాయ తస్మై పరమాత్మనే నమః తథేత్యస్య తస్మా దిత్యర్థో వా ఇహ జగ త్యా
శ్చర్యబుద్ధి ర్యత్పర్యంతా యస్మా త్పర ఆశ్చర్యబుద్ధివిషయో నా స్తీత్యర్థః. ౪౩.
ఏవం స్తువంతం శ్రీశంకరం ప్రతి మహాదేవో యదుక్తవాం స్త ద్దర్శయితు మాహ

పూర్ణనయనం మునివర్యం శంకరం స బహుమాన మువాచ ౪౪.
అస్మదాదిపదవీ మభజ స్త్వం శోధితా తవ తపోధననిష్ఠా, బాదరా
యణ ఇవ త్వ మపి స్యా స్సదస్వరేణ్యా మదనుగ్రహపాత్రమ్ ౪౫
సంవిభజ్య సకలశ్రుతిజాలం బ్రహ్మసూత్ర మకరో దనుశిష్టః, యత్ర
కాణభుజసాంఖ్య పురోగా ణ్యుద్ధృతాని కుమతాని సమూలమ్ ౪౬.
తత్ర మూఢమతయః కలిదోషా ద్ద్విత్ర వేదవచనోద్బలితాని, భాష్య
కాణ్యరచయ న్బహుబుద్ధే ర్భాష్యతా ముపగతాని చ కైశ్చిత్ ౪౭
తద్భవా న్విదితవేదశిఖార్థ స్తాని దుర్మతిమతాని నిరస్య, సూత్రభాష్య
మధునా విదధాతు శ్రుత్యుపోద్బలితయు క్త్యభియుక్తమ్ ౪౮ ఏత దేవ
విబుధై రపి సేంద్రై రర్చనీయ మనవద్య ముదారమ్, తావకం కమల

ఇతీతి స్యా. ౪౪ యదువాచ తదాహ - అస్మదాదీతి - అభజః ప్రాప్తవా నసి హే సతాం మధ్యే శ్రేష్ఠ వ్యాస ఇవ త్వమపి మదనుగ్రహపాత్రం స్యా ఇత్యాశీర్వాదః ౪౫ సూత్రభాష్యరచనే నియోక్తు ముపక్రమతే అనుశిష్ట స్సమ్యక్ శిక్షితః అను పశ్చాత్ శిష్టా యస్మా దితి వా సర్వశిష్టాగ్రణీ ర్వేదవ్యాసో వేదకదంబం సమ్య గ్విభజ్య బ్రహ్మఖండైకరసం సూచ్యతే యేన త త్తథా. * 'అథాతో బ్రహ్మజిజ్ఞాసా' 'జన్మాద్యస్య యతః' 'శాస్త్రయోనిత్వాత్' 'తత్తుసమన్వయా' దిత్యేవ మాదిరూప మకరో శ్శిష్టోఽను పశ్చా దకరో దితివా యత్ర బ్రహ్మసూత్రే కాణాదసాంఖ్యాపాతంజలప్రభృతీని మతాని సమూల మున్మూలితాని తత్రేతిపరేణాన్వయః ౪౬ తత్ర బ్రహ్మసూత్రే మూఢమతయః కలిదోషా ద్ద్వాభ్యాం త్రిభిర్వా వేదవచనై రుద్బలితాని ఉపకృతాని భాష్యకాణి కుత్సితభాష్యాణి అరచయన్ కృతవంతః కైశ్చిత్ బహు బుద్ధం జ్ఞాతం యై స్తై ర్భాష్యతాం చోపగతాని. ౪౭ త త్తస్మా ద్విదితో వేదాన్తానా మర్థో యేన తథా భూతో భవాన్ తాని కుబుద్ధీనాం మతాని నిరస్య సూత్రభాష్యం విదధాతు విధా లోట్ భాష్యలక్షణంతు * సూత్రార్థో వర్ణ్యతే యత్ర వాక్యై స్సూత్రానుకారిభిః, స్వపదాని చ వర్ణ్యంతే భాష్యం భాష్యవిదో విదు రితి సాగరాదివర్ణనస్య భాష్యత్వవ్యావృత్తయే సూత్రమిత్యుక్తం వార్తికస్య తత్త్వనిరాసాయ సూత్రానుకారిభి రితి వృత్తే స్తత్త్వవ్యావృత్త్యర్థ ముక్తం స్వపదానీతి ఇతరభాష్యేభ్య ఉత్కృష్టతా బోధనాయ విశినష్టి సమగ్రశ్రుతిభి రుద్బలితాభి ర్యుక్తిభి రాసమంతా ద్యుక్తం. ౪౮ నను మయా క్రియమాణం భాష్య మపి కేషాంచి దనాదరాస్పదం స్యా చ్చేత్తర్హి కిమర్థం కర్తవ్య మితిచే త్తత్రాహ ఏతదేవ తావకం భాష్య మింద్రసహితై ర్దేవైరప్యర్చనీయం భవిష్యతి అపిశబ్దా న్మనుష్యై రర్చనీయం భవిష్యతీతి కిము వక్తవ్యం

యోనిసభాయా మప్యవాప్స్యతి వరాం వరివస్యామ్. ౫౯. భాస్కరా
భినవగుప్తపురోగా న్నీలకంఠగురుమండనముఖ్యాన్, పండితా నథ
విజిత్య జగత్యాం ఖ్యాపయాద్వయమతే పరతత్త్వం ౬౦ మోహ
సంతమసవాసరనాథాం స్తత్ర తత్ర వినివేశ్య వినేయాన్, పాల
నాయ పరతత్త్వసరణ్యా మ్యా ముపైష్యసి తతః కృతకృత్యః ౬౧
ఏవ మేన మనుగృహ్య కృపావా నాగమై స్సహ శివో ఽంతరధత్త,
విస్మితేన మనసా సహ శిష్యై శ్శంకరో ఽపి సురసింధు మయాసీత్ ౬౨
స న్నివృత్య విధి మాహ్నిక మీశం ధ్యాయతో గురు మథాఖిల
భాష్యమ్, కర్తు ముద్యత మభూ ద్గుణసింధో ర్మానసం నిఖిలలోక
హితాయ ౬౩ కర్తృత్వశక్తి మధిగమ్య స విశ్వనాథా త్కాశీపురా
న్నిరగమ త్త్వవికాసభాజః, ప్రీత స్సరోజముకుళా దివ చంచరీకం నిర్బం
ధత స్సుఖ మవాప యథా ద్విజేంద్రః ౬౪ అద్వైతదర్శనవిదాం భువి

యతో నిర్దోష ముదారం చ న కేవలం సేంద్రై ర్దేవై రేవార్చనీయం భవిష్యత్యపితు
చతుర్ముఖసభాయా మపి శ్రేష్ఠాం పూజాం ప్రాప్స్యతీత్యర్థః ౫౯. కించ భాస్కరో
భేదాభేదవాదీ అభినవగుప్తః శాక్తో నీలకంఠో భేదవాదీ శైవః గురుః ప్రభాకరో
మండనమిశ్రో భాట్టమతానుయాయీ ఏతదాదీ న్పండితా నథ భాష్యకరణానంతరం
విజిత్య పృథివ్యా మద్వయమతే పరతత్త్వం ఖ్యాపయాద్వయబుద్ధే ఇతి సంబోధనం
వా. ౬౦. కించ మోహలక్షణసంతమసభానూన్ శిష్యాన్ తస్మిన్ తస్మి న్దేశే పరత
త్త్వసరణ్యాః పాలనాయ సంస్థాప్య తదనంతరం కృత మవతారకృత్యం యేన సమా
ముపైష్యసి ౬౧. ఏవ మేనం శ్రీశంకర మనుగృహ్య కృపావాన్ శివో వేదై స్సహాం
తర్ధాన మగాత్ శంకరో ఽపి విస్మయయుక్తేన మనసా శిష్యై స్సహ స్వర్ణదీం గంగాం
ప్రత్యగచ్ఛత్. ౬౨ ఆహ్నికవిధిం సన్నివృత్త్య గురు మీశం మహాదేవం ధ్యాయతో
గుణసముద్రస్య శ్రీశంకరస్య మానసం సర్వలోకహితాయ సమ్యగుద్యత .ముద్యుక్త
మభూత్ ౬౩ సవిశ్వనాథా త్కర్తృత్వశక్తిం ప్రాప్య ప్రీతస్సన్ అవికాసభాజః
కాశీపురా న్నిరగమత్ చంచరీకనిర్బంధతో గంధలుబ్ధభ్రమరనిర్బంధనరూపా త్సరోజ
ముకుళా దివేతి పూర్ణోపమా యథా పక్షిణా మింద్రో హంసో నిర్గత్య సుఖ మాప్నోతి
తథా ఽయం బ్రాహ్మణేంద్ర స్సుఖం ప్రాప ప్రత్యవయవ ముపమావాచకోపాదానా
దనేకైవేయ ముపమా - వ. ౬౪. భువి అద్వైతశాస్త్రవిదాం సార్వభౌమో య
శ్చక్రవర్తీ ఏవ శ్రీశంకరో గచ్ఛతీత్యతశ్చంద్రబింబాత్మకం శ్వేతచ్ఛత్ర మఖ్యాచతే

సార్వభౌమో యాత్యేష ఇత్యుదుపబింబసితాతపత్రమ్, అస్తాచలే వహతి చారు పురః ప్రకాశవ్యాజేన చామర మథాదివ దిక్సు కాంతా ౫౫ శాంతాం దిశం దేవనృణాం విహాయ నాన్యా దిగస్తి సమరోచతాద్ధా, తత్రత్యతీర్థాని నిషేవమాణో గంతుం మనోఽధా ద్బదరీం క్రమాత్సః ౫౬. తేనాన్వవర్తి మహతా క్వచి దుష్ణశాలీ శీతం క్వచిత్క్వచి దృజు క్వచి దప్యరాళమ్, ఉత్కంటకం క్వచి దకంట కవ త్క్వచిచ్చ తద్వర్త్మ మూర్ఖజనచిత్త మివావ్యవస్థమ్ ౫౭ ఆత్మాన మక్రియ మపవ్యయ మీక్షితాపి పాంథైస్సమం విచలితః పథి లోక రీత్యా, ఆద త్ఫలాని మధురాణ్యపిబ త్పయాంసి ప్రాయా దుపావిశ దశేత తథోదతిష్ఠత్ ౫౮ తేన వ్యనీయత తదా పదవీ దవీయ స్యా సాదితా చ బదరీ వనపుణ్యభూమిః, గౌరీగురుప్రవదమందరఝరీపరీతా ఖేల త్సురీయుతదరీ పరిభాతి యస్యామ్. ౫౯. స ద్వాదశే వయసి

వహతి సతి పురః ప్రకాశవ్యాజేన దిక్సు కాంతాదిగ్లక్షణాశోభనాకాంతాచామరం వ్యథా దివ పాఠాంతరే సుఖేన దిక్ వ్యథా దితి వ్యాఖ్యేయం ౫౫. దేవనరాణాం శాంతా ముత్తరాం దిశం వహాయాన్యా దిగస్తి సాక్షా న్న సమరోచత. * ఉదీచ ఉత్సృజత్యేషా వై దేవమనుష్యాణాగం శాంతాదిగితి శ్రుతేః తస్మా త్తత్రత్యతీర్థాని నిషేవమాణః క్రమా ద్బదరీం గంతుం స మనో ఽధాత్ ఇంద్రవజ్రా ౫౬ క్వచి దుష్ణశాలి క్వచిత్ శీతం క్వచి దృజు క్వచి త్కుటిలం ని 'అరాళం కుటిలే సర్జరసే సమదదంతినీ' తి మేదినీ. క్వచిత్ ఊర్ధ్వముఖకంటకయుక్తం క్వచి చ్చ కంటకవిని ర్ముక్తం మూర్ఖజనచిత్తవత్ వ్యవస్థావర్జితం వర్త్మ పంథా స్తేన మహతాఽన్వవర్తి అను సృతం - వ. ౫౭. అక్రియ మవ్యయ మాత్మాన మీక్షితా ఽపి పాంథైస్సహ విచలి తస్సన్ మార్గే లోకరీత్యా మధురాణి ఫలాని ఆదత్ భక్షణార్థ స్యాదధాతో ల్లజి 'అద స్సర్వేషా' మిత్యపృక్తసార్వధాతుకస్యాడాగమేరూపం మధురాణి జలాని అపిబత్ ప్రాగమాత్ గమనం కృతవాన్ ఉపావిశ దుపవిష్టవాన్ అశేత శయనం కృతవాన్ తథోదతిష్ఠత్ ఉత్థానం కృతవా నిత్యర్థః ౫౮ దవీయసీ పదవీ తేన వ్యనీయత సుదూరం వర్త్మాతిక్రాంతవాన్ వనపుణ్యభూమి ర్బదరీ ఆసాదితాచ గౌరీగురో ర్హిమా లయా త్ప్రవంతీభి రమందరఝరీభి ర్వ్యాప్తా యస్యాం బదర్యాం ఖేలంతీభి స్సురాం గనాభి ర్యుక్తా దరీ పరిభాతి ౫౯ స శ్రీశంకరో ద్వాదశే వయసి తత్ర బదర్యాం సమాధినిష్ఠైః వద్భిః 'క్షుత్పిపాసే జరామృత్యూ శోకమోహౌ మదూర్మయ' ఇత్యుక్తష

తత్ర సమాధినిష్ఠై ర్బ్రహ్మర్షిభిః శ్రుతిశిరో బహుధా విచార్య, షడ్భి శ్చ సప్తభి రథో నవభిశ్చ భిన్నై ర్భవ్యం గభీర మధురం ఫణతిస్మ భాష్యమ్. ౬౦ కరతలకలితాద్వయాత్మతత్త్వం క్షపితదురంత చిరంతనప్రమోహమ్, ఉపచిత ముదితోదితై ర్గుణౌఘై రుపనిషదా మయ ముజ్జహార భాష్యమ్ ౬౧ తతో మహాభారతసారభూతా స్సవ్యాకరో ద్భాగవతీ శ్చ గీతాః, సనత్సుజాతీయ మసత్సుదూరం తతో నృసింహస్య చ తాపనీయమ్ ౬౨ గ్రంథా న సంఖ్యాం స్తదనూపదేశసహస్రికాదీన్ వ్యదధా త్సుధీడ్యః, శ్రుత్వా ఽర్థవిద్యా నవివేకపాశా న్ముక్తా విరక్తా యతయో భవంతి ౬౩. శ్రీశంకరాచార్య రవా వుదేత్య ప్రకాశమానే కుమతి

దూర్మిభి స్తథా త్వక్ చర్మమాంసాస్థిమేదోమజ్జారేతోభి స్సప్తధాతుభిః పంచజ్ఞానేంద్రియాణి చత్వార్యంతఃకరణానీతి నవభి శ్చ జ్ఞానేంద్రియ పంచకం కర్మేంద్రియపంచకం ప్రాణపంచక మంతః కరణచతుష్టయం సగుణభూతపంచకం ప్రకృత్యష్టకంవా ఽవిద్యా కామః కర్మోపాసనా చేతి నవభి రితివా ద్వారై ర్వా నవభి ర్యై ర్భిన్నాస్తై ర్బ్రహ్మర్షిభి ర్వేదాంతం బహుధా విచార్య భవ్యం శుభం గంభీరం చ తన్మధురం చ సూత్రభాష్యం ఫణతి స్మ షడ్భి శ్చ సప్తభి రథో నవభి శ్చ భిన్నై ర్భవ్యం యోగ్య మితి వా. ని 'భవ్యం శుభే చ సత్యే చ యోగ్యే భావిని చ త్రిష్వి'తి మేదినీ ౬౦. 'ఉపనిషదామపి భాష్యం కృతవానిత్యాహ కరతలే కలితం ప్రకాశిత మాత్మతత్త్వం యేన క్షపితో దురంత శ్చిరంతనో ఽనాదిభూతో మోహో యేన ఉదయం ప్రాప్తై రుక్త గుణౌఘై రుపచితం యుక్తం - దేహాభిమానాదిదుఃఖాని నిశ్చయేన నిషాదయతి విసారయతి శిథిలయతి పరంచ బ్రహ్మ ప్రత్యగాత్మత్వేన నితరాం గమయతి సర్వానర్థమూల భూతా మవిద్యా మత్యంత మవసాదయత్యున్మూలయతీత్యుపనిష ద్బ్రహ్మవిద్యా తత్ప్రతిపాదకానాం ఈశకేనకఠప్రశ్నముండక మాండూక్య తైత్తిరీయైతరేయ ఛాందోగ్యబృహదారణ్యాఖ్యానాం వేదాంతానాం భాష్య ముజ్జహార కృతవాన్. పు ౬౧. తత స్తదనంతరం మహాభారతస్య నిఖిలవేదార్థప్రకాశకస్య సారభూతాః భగవద్గీతా స్సవ్యాఖ్యాతవాన్ తతో భారతస్థ సనత్సుజాతీయ మసతాం సుదూర మలభ్యం తతశ్చోత్తరనృసింహతాపనీయం వ్యాకరోత్ -ఉపజాతి ౬౨. తదను తతః పశ్చా దుపదేశసహస్రికాదీ నసంఖ్యాతాన్ గ్రంథాన్ సుధీభి స్తుత్యః పరమార్థజ్ఞ శ్రీశంకరో వ్యదధాత్ యాన్ గ్రంథాన్ శ్రుత్వా విరక్తా యతయో ఽవివేకపాశా న్ముక్తా భవంతి. ౬౩ శ్రీశంకరాచార్యసూర్య ఉద

ప్రణీతాః, వ్యాఖ్యాంధకారాః ప్రళయం సమీయు ర్దుర్వాదిచంద్రప్రభయాఽవియుక్తాః ౬౮. అథ ప్రతీందు ర్విధివ ద్వినేయా నధ్యాపయామాస సనైజభాష్యమ్, తర్కైః పరేషాం తరుణై ర్వివస్వ న్మరీచిభి స్సింధువ దప్రశోష్యమ్ ౬౯. నిజశిష్యహృదబ్జభాస్వతో గురువర్యస్య సనందనాదయః, శమపూర్వ గుణై రశుశ్రువ న్కతిచి చ్ఛిష్యగణేషు ముఖ్యతామ్ ౭౦ స నితరా మితరాశ్రవతో లస న్నియమ మద్భుత మాప్య సనందనః, శ్రుతనిజశ్రుతికో ఽప్యభవ త్పునః పిపఠిషు ర్గహనార్థవివిత్సయా ౭౧ అద్వంద్వభక్తి మముమాత్మపదారవిందద్వంద్వే నితాంతదయమానమనా మునీంద్రః, ఆమ్నాయశేఖరరహస్యనిధానకోశ మాత్మీయకోశ మఖిలం త్రి రపాఠయ త్తమ్ ౭౨ ఈర్ష్యాళిభరాకులహృదా మితరాశ్రవాణాం ప్రఖ్యాపయ న్ననుపమా మదసీయభక్తిమ్, అభ్రాపగాపరతటస్థ మముం కదాచి దాకారయ న్నిగ

యం ప్రాప్య ప్రకాశమానే సతి దుర్వాది చంద్రప్రభయా అవియుక్తాః స్వహితాః కుబుద్ధిభిః ప్రణీతా వ్యాఖ్యాంధకారాః సమ్యక్ లయం ప్రాపుః ౬౮ అథానంతరం పరేషాం వాదినాం తర్కైః తరుణైః సూర్యకిరణైః సముద్రవత్ శోషయితు మశక్యం స్వీయం భాష్యం సత్ప్రతీందు ర్విధివ చ్ఛిష్యా నధ్యాపయామాస ౬౯ నిజశిష్యహృదయకమలభానో ర్గురువర్యస్య శిష్యగణేషు ముఖ్యతాం కేచిత్ సనందనాదయ శ్శమాదిగుణై రశుశ్రువన్ అభ్యస్తవంతః – వియోగినీ ౭౦ స సనందన ఇతరాశ్రవతో ఇతరేభ్య ఆశ్రవేభ్యో వచనస్థితేభ్య శ్శిష్యేభ్యః ని 'ఆశ్రవో ఽంగీకృతౌ క్లేశే నాన్యవద్వచనస్థిత' ఇతి మేదినీ–నితరాం లసన్ సన్ శ్రుతా నిజశ్రుతి స్స్వవేదో యేన స తథా విధో ఽపి గహనార్థస్య విజ్ఞానేచ్ఛయా ఉద్భుతం నియమం ప్రాప్య పునః పఠనేచ్ఛు రభవత్ ఇతరాశ్రవతో ఉద్భుతం లసంతం నియమ మాప్యేతివా – ద్రుతవిలంబితంవృత్తం ౭౧. ఆత్మపదారవిందయుగళే ఉద్వంద్వారాగద్వేషాదిద్వంద్వవినిర్ముక్తా భక్తి ర్యస్య త మముం సనందనం నితాంత మత్యంతం దయమానం దయాంతర్వాణం మనో యస్య స మునీంద్రః వేదాంతరహస్యస్యనిధానం స్థాపనం తస్య కోశం పాత్ర మాత్మీయగ్రంథం సర్వం త్రి రపాఠయత్ త్రివారం పాఠితవాన్–వ ౭౨ ఈర్ష్యాభరేణాకులం హృదయం యేషా మితరాశ్రవాణాం సతాం మధ్యే వాఽనుపమా మముష్య సనందనస్య భక్తిం ప్రఖ్యాపయ న్నభ్రాపగా ఆకాశనదీ గంగా ని. 'అభ్రం మేఘే చ గగనే ధాతుభేదే చ కాంచన' ఇతి మేదినీ–తస్యాః పరతటస్థ మముం సనం

మశేఖరదేశికేంద్రః ౭౯. సంతారికా ఽనవధిసంసృతిసాగరస్య కిం
తారయే న్న సరితం గురుపాదభక్తిః, ఇత్యంజసా ప్రవిశత స్సలిలం
ద్యుసింధుః పద్మాన్యుదంచయతి తస్య పదే పదే స్మ ౮౦ పాథోరు
హేషు వినివేశ్య పదం క్రమేణ ప్రాప్తోపకంఠ మము మప్రతిమాన
భక్తిమ్, ఆనందవిస్మయనిరంతనిరంతరో ఽసా వాశ్లిష్య పద్మపద నామ
పదం వ్యతానీత్. ౮౧ తం పారయంత మనవద్యత మాత్మవిద్యాం
యే తు స్థితా స్సదసి తత్త్వవిదాం సగర్వాః, అచిక్షిపుః కుమతపాశు

నం కదాచి ద్వేదాంతదేశికేంద్ర ఆహూతవాన్. ౭౯. అనవధిసంసారసాగరస్య
సంతారికా గురుచరణభక్తిః నదీం కిం న సంతారయే దపితు తారయే దేవేతి విచార్య
శీఘ్ర మేవ జలం ప్రవిశత స్తస్య గురుభక్తస్య పదేపదే గంగాపద్మాని ఉదంచయతి
స్మోజ్జృంభయామాస. ౮౦. జలరుహేషు క్రమేణ పదం వినివేశ్య ప్రాప్తసమీపం
తమము మనుపమభక్తిం ఆనందవిస్మయాభ్యాం నిరంతరనిరంతరో ఽత్యంతం పరిపూర్ణో
ఽసా వాలింగ్య పద్మపాదేతి నామ పదం వ్యతానీ ద్విస్తారితవాన్. ౮౧ అనవద్య
తమా మాత్మవిద్యాం పారయంతం తం శ్రీశంకరం తత్త్వ విదాం సదసి యేతు కేచి త్స
గర్వాః కుమతే పాశుపతే ఽభిమానో యేషాం వివేకలక్షణస్య వృక్షస్యాగ్రే దావాగ్ని
వ దాచరంతః స్థితాస్తే చిక్షిపు రాక్షేపాన్ కృతవన్తః తథాహి కార్యకారణయోగ
విధి దుఃఖాంతాః పంచపదార్థాః పశుపతినేశ్వరేణ మోక్షాయోపదిష్టాః తత్ర కార్యం
మహదాదికారణం ప్రధానం యోగ స్సమాధిః విధి స్త్రిషవణస్నానాదిః దుఃఖాన్తో
మోక్షః ప్రధాన ముపాదానకారణం పశుపతి రీశ్వరో నిమిత్తకారణం * 'స ఈక్షాం
చక్రే స ప్రాణ మసృజతే' త్యాదిశ్రుతిషు ఈక్షాపూర్వకకర్తృత్వశ్రవణాదీక్షా
పూర్వకత్వం నిమిత్తకారణేష్వేవకులాలాదిషు దృష్టం అనేక కారణ పూర్వికాయా శ్చ
క్రియాయాః ఫలసిద్ధి ర్లోకే దృష్టా స చ న్యాయ ఆదికర్తర్యపి సంక్రామయితుం
యుక్తః కించ యథేశ్వరాణాం రాజవైవస్వతాదీనాం నిమిత్తకారణత్వ మేవ కేవలం
ప్రతీయతే తద్వ త్పరమేశ్వరస్యాపి నిమిత్తకారణత్వ మేవ కించ సావయవ మచేత
న మశుద్ధ మిదం జగల్లక్షణం నానేవంలక్షణబ్రహ్మోపాదానకం సంభవతి రుచకాదీ
నాం మృద్వికారత్వదర్శనాత్ అపిచ యది దుఃఖమోహాద్యాత్మకం కార్యం బ్రహ్మో
పాదానకం స్యా త్తర్హి ప్రళయే స్వోపాదానేన బ్రహ్మణాఽవిభాగ మాపద్యమానం
కారణ మాత్మీయే న దోషేణ దూషయే దతో ఽసమంజస మిదం జగతో బ్రహ్మో
పాదానకత్వకల్పనం తస్మా త్కాగంశ్రుతయః పశుపతే రీశ్వరస్య నిమిత్తకారణత్వ

పతాభిమానాః కేచి ద్వివేకవిటపాగ్రదవాయమానాః ౨౨ తద్వి
కల్పన మనల్ప మనీష శ్శ్రుత్యుదాహరణత స్స నిరస్య, ఈష
ద స్తమితగర్వభరాణా మాగమా నపి మమంథ పరేషామ్ ౨౩.
అద్వితీయనిరతా సతి భేదే ముక్తిరీశసమతైవ కథంస్యాత్, ధ్యానజా

బోధికా ఇత్యవశ్య మాస్థేయ మితి - వ ౨౨ నైతత్సారం బ్రహ్మణో ఽభిన్న నిమిత్తోపాదానత్వస్వీకారే ప్రతిజ్ఞాదృష్టాంతయో రనుపరోధాత్ ప్రతిజ్ఞా తావత్ * 'ఉత తమాదేశ మప్రాక్ష్యో' 'యేనాశ్రుతం శ్రుతం భవతి అమతం మత మవిజ్ఞాతం విజ్ఞాత' మితి యది బ్రహ్మోపాదానం న స్యాత్తర్హీయం ప్రతిజ్ఞోపరుధ్యేత కార్య వ్యతిరిక్తనిమిత్తకారణవిజ్ఞానేన తత్కార్యజ్ఞానాదర్శనాత్ - దృష్టాంతో ఽపి * యథా సౌమ్యైకేన మృత్పిండేన సర్వం మృణ్మయం విజ్ఞాతం స్యా ద్వాచారంభణం వికారో నామధేయం మృత్తి కేత్యేవ సత్య మిత్యుపాదానగోచరఏవామ్నాయతే - నిమిత్తత్వం త్వధిష్ఠాత్రం తరాభావా దధిగంతవ్యం - ప్రాగుత్పత్తే రేకమేవాద్వితీయమిత్యవధా రణా దన్యథా ప్రతిజ్ఞాదృష్టాంతోపరోధస్య స్పష్టత్వాత్ - కించ * 'సో ఽకామయత బహుస్యాం ప్రజాయేయేతి'- 'తదైక్షత బహుస్యాం ప్రజాయేయేతి' చ శ్రుత్యా పర మాత్మన ఏవ కర్తృత్వం ప్రకృతి త్వం చ నిశ్చీయతే అత్యంతసాదృశ్యం తూపా దానోపాదేయయో ర్నాపేక్షితం గోమయవృశ్చికయో ర్దేహకేశయో శ్చ త దదర్శ నాత్ నాపి కార్యస్య బ్రహ్మదూషకతా ఘటాదివికారాణాం కారణేనావిభాగ మాపన్నానాం దూషకత్వాదర్శనాత్ కించ కార్యస్య కారణానన్యత్వం న ప్రలయ ఏవాపితు త్రిష్వపి కాలేష్వాత్మైవేదం సర్వం బ్రహ్మైవ సర్వ మిత్యాదిశ్రుతేః కార్యస్య కారణా నన్యత్వే ఽపి యథా మరీచ్యుదకేనోషరదేశః కదా ఽపి న సం స్పృశ్యత తథా పరమాత్మా ఽపీత్యేవం శ్రుతీనా ముదాహరణత స్తేషాం వికల్పన మనల్పబుద్ధి స్స శ్రీశంకరః నిరస్య కించి చ్ఛాంతగర్వాతిశయానాం పరేషాం పాశు పతానా మాగమా నపి మథితవాన్ తథాహి పశుపతే రీశ్వరస్య ప్రధానపురుషయో రధిష్ఠాతృత్వేన జగత్కారణత్వం నోపపద్యతే హీన మధ్యమోత్తమభావేన ప్రాణి భేదా న్విదధతః పశుపతేః రాగద్వేషాదిప్రసంగాత్ ప్రధానపురుషాభ్యాం సంబం ధానుపపత్తే శ్చ న తావత్సంయోగలక్షణ స్సంబంధ స్సంభవతి త్రయాణా మపి సర్వ గతత్వా న్నిరవయవత్వా చ్చ నాపి సమవాయః ఆశ్రయాశ్రితభావానిరూపణాత్ నాప్యన్యః కార్యగమ్యః కశ్చి త్సంబంధ శ్శక్యతే కల్పయితుం కార్యకారణభావస్యై వాద్యాప్యసిద్ధత్వాత్ - స్వా. ౨౩. ఏవమాది రూపం తదాగమమఘనప్రకారం మమం

కమితి సా న వినశ్యే ద్భావకార్య మఖిలం హి న నిత్యమ్ ౭౪ కించ సం
క్రమణ మీశ గుణానా మిష్యతే పశుషు మోక్షదశాయామ్, త న్న
సాధ్వవయవై ర్విధురాణాం సంక్రమో న ఘటతే హి గుణానామ్
౭౫ పద్మగంధ ఇవ గన్ధవహే ఽస్మి న్నాత్మనీశ్వరగుణో ఽ స్త్వితి చే
న్న, తత్ర గంధసమవాయి నభస్వ త్సంయుతం దిశతి గంధధియం యత్
౭౬ కించైకదేశేన సమాశ్రయంతే కార్త్స్న్యేన వా శంభుగుణా వి
ముక్తాన్, పూర్వేతు పూర్వోదితదోషసంగ స్త్వంతేజ్ఞతాదిః పరమేశ్వరే
స్యాత్ ౭౭. ఇత్థం తర్కైః కులిశకఠినైః పండితంమన్యమానా భిద్య
తాస్వర్థా స్మయభరమదం తత్యజు స్తాంత్రికా స్తే, పక్షాఘాతై రివ
రయభరై స్తాడ్యమానాః ఫణాసు క్ష్వేడజ్వాలాం ఖగకులపతేః పన్నగా

ఘత్యనేన సూచయిత్వా తదభిమత ముక్తే ర్మథనప్రకారం దర్శయతి అద్వితీయే నిర
తా పర్యవసన్నా భవత్సంమతా ఈశసమానతా లక్షణా యా ముక్తిః సైవ భేదే సత్యే
సతి కథం స్యా త్సత్యస్య తస్య నివృత్త్యయోగా న్నకేనాపి ప్రకారేణేత్యర్థః నను పశు
పతిధ్యానా ద్భవిష్యతీతి చే త్తత్రాహ ధ్యానా జ్జాతా సా ముక్తిః కుతో హేతో ర్న
వినశ్యేత్ తస్యాః వినాశాభావే హేతు ర్నాస్తీత్యర్థః హి యస్మా ద్భావత్వే సతి యత్కా
ర్యం త త్సర్వ మపి నిత్యం న భవతి ప్రధ్వంసే వ్యభిచారవారణాయ భావేతి. ౭౪ కించ
మోక్షావస్థాయాం పశుషు జీవేషు పశుపతే రీశస్య గుణానాం సంక్రమణం యదిష్యతే
తన్న సాధు హి యస్మా దవయవై ర్వర్జితానాం గుణానాం సంక్రమో న ఘటతే
౭౫. నను గంధవహే వాయౌ యథా నిరవయవస్య పద్మగంధస్య సంక్రమ స్తథా
ఽస్మిన్ జీవే పశుపతిగుణానాం సంక్రమో ఽస్త్వితి శంకతే పద్మగంధ ఇతి గంధసమ
వాయి కమలం సూక్ష్మావయవాత్మనా వాయుసంయుక్తం సత్ తత్ర వాయౌ గంధధియం
యస్మాద్దిశతి తస్మా న్నైవ మిత్యాహ నేతి ౭౬ కించ పశుపతిగుణా ఏకదేశేన వి
ముక్తాన్ సమాశ్రయంతి కింవా కార్త్స్న్యేన ఆద్యపక్షేతు పూర్వోక్తదోషస్య నిరవ
యవగుణానా మేకదేశేన సంక్రమాయోగస్య ప్రసక్తి ర్ద్వితీయే పరమేశ్వరే ఽజ్ఞానాది
స్యాత్-ఇం ౭౭ ఇత్థం వజ్రవత్కఠినై స్తర్కై ర్భిద్యన్ భేదం గచ్ఛన్ స్వాభి
మతో ఽర్థో యేషాం తే పండితంమన్యమానా స్తాంత్రికాః పాశుపతాః స్మయస్యాతి
శయేన యో మద స్తం తత్యజుః ఖగకులపతే ర్గరుత్మతో రయస్య వేగస్యాతిశయో
యేషు తైః పక్షాఘాతైః ఫణాసు తాడ్యమానా స్సాభిమానా స్సర్పా యథా క్ష్వేడ

స్వాభిమానాః ౭౮ వ్యాఖ్యాజృంభితపాటవా త్ఫణిపతే ర్మందాక్షు ముద్దీపయన్ సంఖ్యాలంఘితశిష్య హృద్వనరుహేష్వాదిత్యతా ముద్వహన్, ఉద్వేలస్వయశస్సుమైస్స భగవత్పాదో జగ ద్భూషయ న్కుర్వ న్వాదిమృగేషు నిర్భర మభా చ్ఛార్దూలవిక్రీడితమ్ ౭౯ వేదాంతకాంతారకృతప్రచార స్సుతీక్ష్ణ సద్యుక్తినఖాగ్రదంష్ట్రః, భయంకరో వాదిమతంగజానాం మహర్షికంఠీరవ ఉల్లలాస ౮౦ అమానుషం తస్య యతీశ్వరస్య విలోక్య బాలస్య సతః ప్రభావమ్, అత్యంత మాశ్చర్యయుతాంతరంగాః కాశీపురస్థా జగదు స్తదేతత్ ౮౧ అస్మా న్ముహు ర్ద్యోతితసర్వతంత్రా త్పరాభవం పీడితపుండరీకాః, ప్రపేదిరే భాస్కరగుప్తమిశ్రమురారి విద్యేంద్రగురుప్రధానాః ౮౨ అస్యాత్మనిష్ఠాతిశయేన తుష్టః ప్రాదుర్భవన్ కామరిపుః పురస్తాత్, ప్రచోదయామాస కిల ప్రణేతుం వేదాంతశారీరకసూత్రభాష్యమ్ ౮౩ కుదృష్టితిమిరస్ఫుర

జ్వాలాం విషజ్వాలాం త్యజంతి తద్వత్ - 'క్ష్వేడస్తు గరళం విష'మిత్యమరః-మందా. ౭౮. వ్యాఖ్యాయాం జృంభిత ముల్లసితం యత్పాటవం కుశలతా తస్మా త్ఫణిపతే శ్శేషస్య మందాక్షం లజ్జా ముద్దీపయన్ సంఖ్యా మతిక్రాంతానా మసంఖ్యాతానాం శిష్యాణాం హృజ్జలరుహేషు భానుతా ముద్వహన్ ఉద్వేలస్వయశస్సుమై రుల్లంఘిత సప్తాబ్ధితట స్వయశోలక్షణపుష్పై ర్జగత్ భూషయన్ వాదిమృగేషు నిర్భరం దృఢం శార్దూలవిక్రీడితం కుర్వన్ స భగవత్పాదో ఒభాత్ అద్యుతత్ అత్ర శ్రీశంకరవర్ణనపరేణ శార్దూలవిక్రీడితపదేనైతచ్ఛందోనామసూచనా న్ముద్రాలంకారః. * సూచ్యార్థసూచనం ముద్రా ప్రకృతార్థపరైః పదైః, రిత్యుక్తేః - శా ౭౯ శ్రీశంకరం సింహరూపేణ వర్ణయతి -వేదాంతలక్షణే వనే కృతః ప్రచారో యేన సుతీక్ష్ణాని సద్యుక్తయ ఏవ నఖాగ్రాణి దంష్ట్రాశ్చ యస్య వాదిలక్షణానాం గజానాం భయంకరః ఏవంవిధో మహర్షిలక్షణస్సింహః ఉల్లలాస ఉచ్చకాశే - ఉ ౮౦. తస్య యతీశ్వరస్య బాలస్య సతః ప్రభావం విలోక్య ఆశ్చర్యయుక్త మంతరంగం మనో యేషాం తే కాశీపురస్థా స్తస్మి న్కాలేఇత్థ మూచుః ౮౧ ముహుః పునఃపున ర్ద్యోతితాని సర్వశాస్త్రాణి యేన తథాభూతాదస్మా చ్ఛ్రీ శంకరాత్ పీడితం హృత్కమలం యేషాం తే భాస్కరప్రముఖాః పరాభవం ప్రపేదిరే ప్రాప్తవంతః. ౮౨. కించాస్యాత్మనిష్ఠయా తుష్టః కామరిపు ర్మహాదేవః పురస్తా త్ప్రాదుర్భవ న్వేదాంతానాం శారీరక సూత్రాణాం చ భాష్యం ప్రణేతుం ప్రచోదయామాస ౮౩. కుదృష్టీనాం

త్కుమతపంకమగ్నాంపురా పరాశరభువా చిరా ద్భృథముదే బుధేనో ద్ధృతామ్, అహో బత జరద్గవీ మనఘభాష్యసూక్తామృతై రపంకయతి శంకరః ప్రణతశంకర స్సాదరమ్. ౮౭. త్రైలోక్యం ససుఖం క్రియాఫల పయోభుక్తే యయా ౨౨విష్కృతం యస్యా వృద్ధతరే మహీసురగృహేవాసః ప్రవృద్ధాధ్వరే,తాం పంకప్రసృతే కుతర్కకుహరే ఘోరైః ఖరైః పాతితాం నిష్పంకా మకరోత్స భాష్యజలధేః ప్రక్షాళ్య సూక్తామృతైః ౮౮. మిథ్యావక్తీతి కైశ్చి త్పురుష ముపనిష ద్దూర ముత్సారితా ౨భూ దన్యై రస్మిన్నియోజ్యం పరిచరితు మసా వర్హతీతి ప్రణున్నా, అర్థాభాసం దధానై ర్మృదుభి రివ పరై ర్వంచితా ౨ర్థితార్థై ర్విందత్యానంద మేషా సుచిర మశరణా శంకరార్యం ప్రపన్నా.

తిమిర స్ఫురత్కుమతాన్యేవ పంక స్తస్మి న్మగ్నాం పురా పరాశరసూనునా బుధేన వేదవ్యాసేన బుధానాం ముదే చిరా దుద్ధృతాం జరద్గవీం చిరంతనాం శ్రుతిలక్షణాం గాం అహో బతేతి నిపాతావత్యాశ్చర్యార్థకా వత్యంతహర్షార్థకౌ వా నిరవద్యభాష్యసూక్తలక్షణై రమృతై స్సాదరం యథా స్యా త్తథా ౨పంకయతి ఉక్తపంక వినిర్ముక్తాం కరోతీత్యర్థః - పృథ్వీవృత్తం. ౮౭ యయా శ్రుతిలక్షణయా గవా ప్రకటితం క్రియాఫలలక్షణం పయో దుగ్ధం ససుఖం త్రిలోకీస్థో జనః భుక్తే యస్యాశ్చ గో వృద్ధతరే ౨తిప్రాచీనే ప్రవృద్ధా అధ్వరా యాగా యస్మిన్ తథాభూతే ప్రయాగసంజ్ఞకే భూసురస్య ప్రజాపతిసంజ్ఞస్య బ్రాహ్మణస్య గృహే వాసః ఏవంభూతాం తాం గాం ఘోరై ర్భీమైః ఖరై స్తీక్ష్ణై ర్దుర్జనైః పంకేన ప్రసృతే వ్యాప్తే కుతర్కలక్షణే ఛిద్రే పాతితాం స భాష్యకారో భాష్యసముద్రస్య సూక్తామృతైః ప్రక్షాళ్య నిష్పంకా మకరోత్ - శా ౮౮ కైశ్చి ద్వేదబాహ్యై రుపనిషత్ మిథ్యావక్తీతి దూరముత్సారితా అభూత్ అన్యైర్భాట్టప్రాభాకరై రస్మి న్వేదే కర్మణి వా యః నియోజ్యస్తం పరిచరితు మసా వుపనిష దర్హతీతి ప్రణున్నా ప్రకర్షేణ పీడితా అర్థో నభవతి కింతు అర్థవదాభాసత ఇత్యర్థాభాస స్తస్య త్వమసి తస్మాత్త్వమసి తస్యై త్వమ సీత్యేవమాదిరూప స్తం దధానైః చోరితో లోపిత స్తదభిన్న స్త్వమసీత్యేవ మాదిరూపో వాస్తవో ౨ర్థో యై ర్మృదుభి రివాతిపరుషై రేవ కోమలాభాసై రపరై ర్నైయాయికాదిభి ర్వంచితా సుచిర మశరణా సతీదాసీం

౮౬. *(కేశేషు ద్రుపదాత్మజాం సుచరితాం దుశ్శాసనే నాసతా కృష్టాం సంసది భూభృతా మశరణాం కృష్ణో యథా జూగుపత్, ఇత్థం దుర్మతి భేదవాదిజనతాజాతాభిభూతిం త్రయీం లోకానుగ్రహజాగరూక ధిషణో ఽరక్షత్స కర్మందిరాట్ ౮౭ ఉజ్జృంభత్కవితావితానసలిలై స్సుగ్రంథగంధైర్ద్రు శ్రుతిప్రేయో భాషణభూషణై స్మృతిహితాలాప ప్రదీపవ్రజైః, దుర్వాక్ఖండనమండనైః పరహితవ్యాపారహారోత్కరై ర్వాణీ మర్చతి శంకరః కిల చిరం మందాఘుబందీకృతామ్. ౮౮)

హంతుం బౌద్ధో ఽన్వధావ త్తదను కథమపి స్వాత్మలాభః కణాదా జ్జాతః కౌమారిలాద్యై ర్నిజపదగమనే దర్శితం మార్గమాత్రమ్, సాంఖ్యై ర్దుఃఖం వినీతం పర మథ రచితా ప్రాణధృత్యర్హతాఽ న్యై రిత్థం ఖిన్నం పుమాంసం వ్యధిత కరుణయా శంకరార్యః పరేశమ్. ౮౯.

గ్రస్తం భూతై ర్న దేవం కతిచన దదృశుః కేచ దృష్ట్వా ఽప్యధీరాః కేచి ద్భూతై ర్వియుక్తం వ్యధు రథ కృతినః కేఽపి సత్త్వై ర్వియుక్తమ్, కింత్వేతేషా మసత్త్వం నవిదధు రజహా న్నైవ భీతిం తతో ఽసౌ తేషా

శంకరార్యం ప్రపన్నా ఏషా ఉపనిష దానందం విదంతి ప్రాప్నోతి - ప్ర ౮౬ ౮౭. ౮౮ బౌద్ధ శ్శూన్యవాదీ హంతు మన్వధావత్ తతః పశ్చా ద్యథాకథంచి త్కణాదా త్స్వాత్మలాభో జాతః కౌమారిలాపరసంజ్ఞై ర్భట్టపాదై రార్యై ర్నిజపదగమనే మార్గ మాత్రం ప్రదర్శితం సాంఖ్యైః పరం కేవలం దుఃఖం వినీత మపనీత మథాన్యైః పాతంజలైః ప్రాణధృత్యా ప్రాణనిరోధే నార్హతా తస్య పూజ్యతా రచితా ఇత్థ మత్యంతం ఖేదం ప్రాప్తం పురుష మాత్మానం కరుణయా శంకరార్యః పరేశ మకృత. ౮౯ భూతైః పృథివ్యాదిభి ర్గ్రస్తం దేవ మాత్మానం కతిచన న దదృశుః కేచి చ్చార్వాకా న దృష్టవంతః కేచి చ్చ యోగాచారాదయో దృష్ట్వా ఽప్యధీరాః క్షణికవి జ్ఞాన మాత్మేతి తై స్స్వీకృతత్వాత్ కేచిత్ తార్కికా మీమాంసకా శ్చ భూతై ర్వియుక్తం వ్యధుః అథ కృతిన స్సాంఖ్యా స్సత్త్వై ర్భూతై స్తద్గుణైశ్చ వినిర్ముక్తం వ్యధుః కింతు నీతేషా మసత్త్వం న విదధు స్తత స్తస్మా దసా వాత్మా భీతిం భయం న త్యక్తవాన్ శంకర స్తు తేషాం సత్తా ముచ్ఛిద్య త మాత్మాన మభయ మకృత యత

* ఏతత్ శ్లోకద్వయం ప్రక్షిప్త మివ ప్రతిభాతి. వ్యాఖ్యాతృభ్యాం నవ్యాఖ్యాతమ్

ముచ్ఛిద్య సత్తా మభయ మకృత తం శంకర శ్శంకరాంశః ౯౦ చార్వాకై ర్నిస్తృతః ప్రా గ్బలిభి రథ మృషారూప మాపాద్య గుప్తః కాణాదై ర్జ్ఞానియో ఽజో వ్యరచి బలవతా ఽఽకృష్య కౌమారిలేన, సాంఖ్యై రాకృష్య హృత్వా ఽమల మపి రచితో యః ప్రధానైకతంత్రో దృష్ట్వా సర్వేశ్వరం తం వ్యతనుత పురుషం శంకర శ్శంకరాంశః ౯౧. * (ఉన్మత్తో యది చంపకేన సదృశో నింబో యది స్యా త్సమో మాకందేన మహీతలే యది నిభః కుందేన భూతద్రుమః, సంప్రాప్తా యది చందనేన తులనాం బర్బూరవంశాదయ స్సిద్ధాంతేన యతీశ్వరస్య మహతా తుల్యో ఽపర స్స్యా త్తదా ౯౨) వాచః కల్పలతాః ప్రసూన సుమన స్సందోహ సందోహనా భాష్యే భూష్యతమే సమీక్షితవతాం శ్రేయస్కరే శాంకరే, భాష్యాభాసగిరో దురన్వయగిరా ఽఽశ్లిష్టా విసృష్టా గుణై రిష్టా స్స్యుః కథ మంబుజాసనవధూ దౌర్భాగ్యగర్భీకృతాః ౯౩ కామం కామకిరాతకార్ముకలతాపర్యాయ నిర్యాతయా నారాచచ్ఛటయావిపాటితమనోధైర్యై ర్ధియా కల్పితాః, ఆచార్యాననవర్యనిర్యదభిధాసిద్ధాంతశుద్ధాంతరో ధీరో నానుసరీసరీతి విరసాః గ్రంథా

శ్శంకరస్య బ్రహ్మవిద్యాధీశస్య మహాదేవస్యాంశో జ్ఞానకలావతారః. ౯౦ ప్రాక్ పురా చార్వాకై ర్నిస్తృతో ఽపలపితో ఽథానంతరం బలిభిః కాణాదై ర్మృషా మిథ్యాభూతం కర్తృత్వాదివిశిష్టం జ్ఞానాదిగుణకం రూప మాపాద్యగుప్తో రక్షితః హేతిశేదే కౌమారిలేన బలవతా తేభ్యో భూతేభ్య ఆకృష్య పృథక్కృత్య 'స్వర్గకామో యజేత' ఇత్యాదినిధా దాన ఇవ నియోజ్యో వ్యరచి విరచితః తతో ఽప్యాకృష్య సాంఖ్యై ర్మలం హృత్వా ఽపి యః ప్రధానైకతంత్రో రచిత స్తం పురుషం శంకరః పరేశం వ్యతనుత. ౯౧ ౯౨. భూష్యతమే శ్రేయస్కరే శాంకరే భాష్యే యా వాచ స్తాః ప్రసూన సుమనసాం ఫల పుష్పాణాం సందోహస్య సముదాయస్య సందోహనం యాభ్య స్తథా భూతాః కల్పలతా స్తత్తుల్యా స్తాగిర స్సమీక్షితవతాం పురుషాణా మన్యదీయ భాష్యాభాసవాచో దురన్వయగిరా ఆలింగితా గుణై స్త్యక్తా అంబుజాసనస్య చతుర్ముఖస్య వధ్వా స్సరస్వత్యా దౌర్భాగ్యేన గర్భీకృతాః కథ మిష్టా స్స్యురిత్యర్థః - ౯౩. కామం యథేష్టం కామకిరాతస్య ధనుర్లతాతః పర్యాయేణ క్రమేణైకదైవ వా నిర్యాతయా నిస్సృతయా నారాచాఖ్యేషూణాం ఛటయా సమూహేన విపాటితం మనోధైర్యం యేషాం తై ర్ధియా స్వబుద్ధ్యా కల్పితాః విరసాః అబంధాపవాః

* ఏషశ్లోకః వ్యాఖ్యాతృభ్యాం న వ్యాఖ్యాతః ప్రక్షిప్త ఇవ ప్రతిభాతి,

నబంధాపహాః ౯౪ సుధాస్పందాహంతా విజయి భగవత్పాదరచనా
సమస్కంధా న్గ్రంథా న్రచయతి నిబద్ధా యది తదా, విశంకాం భం
గానాం మృడముకుటశృంగాటసరితః కృతౌ తుల్యాకుల్యా నియత ము
పశల్యాదృతగతిః. ౯౫ యయా దీనా ధీనా ఘనకనకధారా సమరచి
ప్రతీతిం నీతా ఽసౌ శివయువతిసౌందర్యలహరీ, భుజంగో రౌద్రో ఽపి
శ్రుతభయహృదాధాయి సుగురో ర్గిరాం ధారా సేయం కలయతి
కవేః కస్య న ముదమ్ ౯౬ గిరాం ధారా కల్పద్రుమకుసుమధారా పర
గురో స్తదర్థాలీచింతామణికిరణవేణ్యా గుణనికా, అభంగవ్యంగ్యౌఘ
స్సురసురభిదుగ్ధోర్మిసహభూ ర్దివం భవ్యైః కావ్యైః సృజతి విదుషాం శం
కరగురుః ౯౭ వాచామోచాఫలాభా శ్రమశమనవిధా తే సమర్థా

బంధనాశనసమర్థాన్ గ్రంథాన్ ఆచార్యా ననవర్యా న్నిర్యతా నిర్గతే నాభిదా సి
ద్ధాంతేన శుద్ధాంఽతఃకరణో ధీరః నానుసరీసరీతి అనుసరణం నైవ కరోతి ౯౪ కించ
సుధాస్పందస్యామృతప్రవాహస్యాహంతాయా విజయినీ యా భగవత్పాదరచనా
తత్సమస్కంధా న్సమపర్యాయాం స్తుల్యప్రకారాన్ గ్రంథా న్నిబద్ధా గ్రంథకర్త్రా
యది రచయతి తదా 'గ్రామాంత ముపశల్యం స్యా' దిత్యమరా న్నియత ముపశల్యే
గ్రామాంత ఆదృతా గతి ర్యస్యా స్సా కుల్యా ఽల్పా కృత్రిమా సరిత్ మృడస్య
శివస్య ముకుట మేవ శృంగాట శ్చతుష్పథ స్తస్య సరితో గంగాయా భంగానాం
తరంగాణాం కృతౌ కరణే తుల్యా ఇతి విశంకా మపి రచయతి. ౯౫ యయా గిరాం
ధారయా ఆమలాత్మకనకధారా దీనాధీనా సమరచి సమ్యక్ రచితా యయైవ శివ
యువతిసౌందర్యలహరీ ప్రతీతిం నీతా ప్రకటితా రౌద్రో ఽపి భుజంగ స్సర్ప
శ్శ్రుతేన భయహృత్ ఆధాయి కృతః ప్రసిద్ధం చ శంకరనామాంకితప్రాకృతమంత్రస్య
సర్వవిషహారిత్వం సేయం సుగురోః శ్రీశంకరస్య గిరాం ధారా కస్య కవే ర్ముదం న
కలయతి కింతు సర్వస్యాపి ముదం ప్రయచ్ఛతీత్యర్థః. ౯౬. పరగురోః శ్రీశంకరస్య
గిరాం ధారా కల్పవృక్ష కుసుమానాం ధారా తస్యా ధారాయా అర్థపఙ్క్తే శ్చింతా
మణిలక్షణాంగనాయాః కిరణ లక్షణాయా వేణ్యాః కేశబంధస్య గుణనికా నృత్య
రూపా ని. 'భవే ద్గుణనికా నృత్యే శూన్యాంకే పారనిశ్చితా' వితి విశ్వప్ర
కాశః - అభంగో రూ వ్యంగ్యానాం వ్యంజనావృత్త్యా గమ్యానా మోఘ స్సము
దాయః అభంగానాం వ్యంగ్యానా మోఘోఽవా సురసురభి దుగ్ధోర్మిసహా
భూర్దేవకామధేనుదుగ్ధతరంగసదృశః అతో విదుషాం శంకరగురు ర్భవ్యైః కావ్యై
ర్దివం సృజతి ౯౭. యేషు వాచా వాచో మోచాఫలాభాః కదలీఫలతుల్యాః

స్తదర్థా వ్యంగ్యం భంగ్యంతరం త త్ఖలు కిమపి సుధామాధురీ సాధు రీతిః, మన్యే ధన్యాని గాఢం ప్రశమికులపతేః కావ్యగవ్యాని భవ్యా న్యేకశ్లోకో ఽపి యేషు ప్రథితకవిజనానంద సందోహకందః ౯౭ వా గ్గుంఫైః కురువిందకందళనిభై రానందకంద్రై స్సతా మర్థాఘై రరవింద బృందకుహరస్యందన్మరందోజ్జ్వలైః, వ్యంగ్యైః కల్పతరుప్రఫుల్లసుమన స్సౌరభ్యగర్భీకృతై ర్దత్తే కస్య ముదం న శంకరగురో ర్భవ్యార్థకా వ్యావళిః. ౯౮ తత్తాదృగ్యతిశేఖరోద్ధృతనిషద్భాష్యం నిశమ్యోర్ష్య యా కేచి ద్దేవనదీతటస్థవిదుషా మత్యాంప్రి పక్షశ్రితాః, మార్గాఖ్య త్ఖండయితుం ప్రయత్న మనుమానైకేక్షణా విక్షమా శ్చక్రు ర్భావ్య విచార్య చిత్రకిరణం చిత్రాః పతంగా ఇవ. ౧౦౦ నిఘర్షణచ్ఛేదనతాప నాద్యై ర్యథాసువర్ణం పరభాగ మేతి, వివాదిభి స్సాధు విమథ్యమానం

యేషు చ తే తాసాం వాచా మర్థాః క్రమశమనవిధా సమర్థాః యేషు చ కి మప్యనిర్వా చ్యం భంగ్యంతరం వివక్షితరూపా దపి చారుతరరూపాంతరాస్పదం తత్ప్రసిద్ధం వ్యం గ్యం యేషు చ సుధావ న్మాధురీ సాధురీతి స్తాని కావ్యలక్షణాని భవ్యాని గవ్యాని గోదుగ్ధాని గాఢ మత్యంతం ధన్యాని మన్యే యేషు కావ్యేషు ఏక శ్లోకో ఽపి కవిజ నానా మానందసమూహస్య కందో మూలం. ౯౭ శంకరగురో ర్భవ్యో ఽర్థో యేషాం తేషాం కావ్యానా మావళిః పఙ్క్తిః వాచాం గుంఫై రర్థాఘై ర్వ్యంగ్యై శ్చ కస్య ముదం న దదాతి వాగ్గుంఫా న్విశినష్టి కురువిందో ముస్తకః. ని 'కురువిందో మేఘనామా ముస్తా ముస్తక మస్త్రియా' మిత్యమరః - తస్య కందళనిభై ర్నవాంకుర తుల్యై స్సతా మానందస్య కంద్రై ర్మూలైః - అథార్థాఘా న్విశినష్టి అరవిందబృందస్య కమలసముదాయస్య ఛిద్రేభ్య స్స్రవన్ మరందః ప్రవన్మకరంద స్తద్వ దుజ్జ్వలై రథ వ్యంగ్యా న్విశినష్టి కల్పవృక్షస్య ప్రఫుల్లసుమనస స్సుగంధై ర్గర్భీకృతైః ౯౮. యతిశే ఖరేణోద్ధృత ముపనిషద్భాష్యం తత్తాదృక్ తథాభూతప్రభావం నిశమ్య గంగాతటస్థ విదుషాం మధ్యే కేచి ద్గౌతమపక్షం శ్రితా భేదవాదినో ఽనుమాన మేకం ప్రధాన మీక్షణం జ్ఞానసాధనం యేషాం తే విక్షమాః క్షమావినిర్ముక్తా ఈర్ష్యయా మాత్సర్యేణ భవిష్య దవిచార్య ఖండయితుం ప్రయత్నం చక్రుః చిత్రకిరణం చిత్రభాను మగ్నిం చిత్రాః పతంగాఇవ - శా. ౧౦౦. తైః ఈర్ష్యమాణం తదీయం భాష్యం న దుష్టతా మగా త్ప్రత్యుదాతిశయేన రరాజేతి స దృష్టాంతమాహ:—నిఘర్షణాదిభి ర్యథా సువ ర్ణం పర ముత్కృష్టం భాగం భాగ్యం ప్రాప్నోతి తథా వివాదిభి రతిశయేన మథ్య

తథా మునే ర్భాష్య మదీపి భూయః ౧౦౧. స భాష్యచంద్రో ముని
దుగ్ధసింధో రుత్థాయ దాస్య న్నమృతం బుధేభ్యః, విధూయ గోభిః
కుమతాంధకారా నతర్పయ ద్విప్రమనశ్చకోరాన్ ౧౦౨ అనాదివా
క్సాగరమంథనోత్థా సేవ్యా బుధై ర్ధిక్కృతదుస్సపత్నైః, విశ్రాణ
యంతీ విజరామరత్వం విదిద్యుతే భాష్యసుధా యతీందోః ౧౦౩.
సతాం హృదబ్జాని వికాసయంతీ తమాంసి గాఢాని విదారయంతీ,
ప్రత్యర్థ్యులూకా న్ప్రవిలాపయంతీ భాష్యప్రభా ఉభా ద్యతివర్య
భానోః ౧౦౪ న్యాయమందర విమంథనజాతా భాష్యనూతనసుధా
శ్రుతిసింధోః, కేవలశ్రవణతో విబుధేభ్య శ్చిత్ర మత్ర వితర త్యమృత
త్వమ్ ౧౦౫ పాదా దాసీ త్పద్మనాభస్య గంగా శంభో ర్వక్త్రా చ్ఛాం
కరీ భాష్యసూక్తిః, ఆద్యా లోకా న్దృశ్యతే మజ్జయంతీ త్వన్యా

మానం మునే ర్భాష్య మత్యంత మద్యుతత్ - ఉపేంద్రవజ్రా. ౧౦౧. సఇతి. స భాష్యలక్షణ శ్చంద్రో మునిలక్షణాత్ క్షీరసముద్రా దుత్థాయ పండితలక్షణేభ్యో దేవేభ్యో మోక్షలక్షణ మమృతం దాస్య న్వాగ్లక్షణైః కిరణైః కుమతలక్షణా నంధకారా న్ప్రకంప్య దూరీకృత్య విప్రాణాం ముముక్షుబ్రాహ్మణానాం మనోలక్షణాన్ చకోరా నతర్పయత్ - ఉ. ౧౦౨. ఇదానీంభాష్యం సుధారూపేణ వర్ణయతి. అనాదీతి. యతిలక్షణస్య చంద్రస్య భాష్యలక్షణా సుధా అనాదిభూతవేదవాగ్లక్షణా త్సముద్రా దుత్థితా ధిక్కృతా దుష్టశత్రవః కామక్రోధాదయ ఆంతరా బాహ్యాశ్చ వాదినో యై స్తైః పండితలక్షణై ర్దేవై స్సేవ్యా పునశ్చ జరామరణరహితత్వం సంపాదయంతీ విదిద్యుతే ఉతిశయేన బభాసే.౧౦౩. ఇదానీం భాష్యం భానురూపేణ వర్ణయతి సతామితి. సతాం హృల్లక్షణాని కమలాని వికాసయంతీ గాఢాని బాహ్యప్రభాభి ర్విదారయితు మశక్యా న్యజ్ఞానలక్షణాని తమాంసి విదారయంతీ ప్రతివాదిలక్షణానులూకా న్ప్రకర్షేణ విలాపయంతీ యతిశ్రేష్ఠలక్షణస్య సూర్యస్య భాష్యలక్షణా ప్రభా ఉభాత్ అద్యుతత్.౧౦౪. ప్రసిద్ధసుధాయా భాష్యసుధాయాం వ్యతిరేకం దర్శయతి న్యాయేతి. వ్యాసోక్తన్యాయలక్షణేన మందరాచలేన విశేషేణ మంథనాత్ శ్రుతిలక్షణా త్సముద్రాజ్జాతా భాష్యనూతనసుధా శ్రవణమాత్రా ద్విబుధేభ్యః పండితేభ్యః అత్ర జీవద్దశాయాం చిత్రం ప్రసిద్ధామృతవిలక్షణ మమృతత్వం మోక్షరూపం వితరతి ప్రయచ్ఛతి సాతు నైవం విధా-స్వా. ౧౦౫. ఇదానీం గంగాతః భాష్యసూక్తై ర్వ్యతిరేకం దర్శయతి. పాదాదితి. గంగా పద్మనాభస్య విష్ణోః పాదా దాసీత్ భాష్యసూక్తిస్తు

మగ్నా నుద్ధరత్యేష భేదః. ౧౦౬ వ్యాసో దర్శయతి స్మ సూత్రకలి తన్యాయహారత్నావలీ రర్థాలాభవశా న్నకై రపిబుద్ధై రేతా గృహీతా శ్చిరమ్, అర్థాప్త్యా సులభాభి రాభి రధునా తే మండితాః పండితా వ్యాస శ్చాపి కృతార్థతాం యతిపతే రౌదార్య మాశ్చర్యకృత్.

౧౦౭ విద్వజ్జాలతపఃఫలం శ్రుతివధూధమ్మిల్ల మల్లీస్రజం సద్వైయాసికసూత్రముగ్ధ మధురాగణ్యాతిపుణ్యోదయమ్, వాగ్దేవీచిరభోగ్యభాగ్యవిభవప్రాగ్భారకోశాలయం భాష్యం తే నిపిబంతి హంత న పున ర్యేషాం భవే సంభవః ౧౦౮ మంథానాద్రిధురంధరా శ్రుతిసుధాసింధో ర్యతిక్ష్మాపతే గ్రంథానాం ఫణితిః పరావరవిదా మానందసంధాయినీ, ఇంధానైః కుమతాంధకారపటలై రంధీభవచ్చక్షుషాం పంథానం స్ఫుట

ఇంథో ర్ముఖాదాసీ దిత్యేకో వ్యతిరేక ఆద్యాగంగా లోకాన్మజ్జయన్తీ దృశ్యతే అన్యా భాష్యసూక్తి స్సంసారసాగరే మగ్నా నుద్ధరతీ త్యేష ద్వితీయో వ్యతిరేకః-శాలి ౧౦౬. సూత్రైః కలితా న్యాయసమూహరత్నానా మావలీ ర్మాలా వ్యాసో దర్శయతి స్మ యథా శిల్పివరేణ గ్రంథనం కృత్వా ప్రదర్శితా రత్నమాలా స్తద్యోగ్యధనాలాభా త్కే ఽపి న గృహ్ణన్తి తథాఽర్థాలాభవశా దేతా మాలా శ్చిరకాలం కైరపి పండితై ర్న గృహీతా ఇదానీంతు యతిపతే స్సకాశా దర్థప్రాప్త్యా సులభాభి రాభి ర్మాలాభి స్తే పండితా అలంకృతా వ్యాసశ్చాపి కృతార్థతాం ప్రాప అహో యతిపతేః శ్రీశంకరస్యౌదార్య మాశ్చర్యకృత్ - శా ౧౦౭ విదుషాం సమూహస్య తపసః ఫలం శ్రుతిలక్షణాయా వధ్వా ధమ్మిల్లస్య కేశబంధస్య మాలతీస్రజం సద్వైయాసికసూత్ర లక్షణసుందర మధురాఖ్యనగర్యా అగణనీయస్యాతిపుణ్యస్యోదయభూతం వాగ్దేవ్యా యాని చిరభోగ్యభాగ్యాని తేషాం విభవాతిశయభూతార్థసంఘాతస్యాలయం భాష్యం తే నితరాం పిబంతి కే ఇత్యపేక్షాయా మాహ యేషాం సంసారే పున ర్జన్మ నాస్తి హంతేతిహర్షే ని. 'ముగ్ధస్తు సుందరే మూఢే' 'మధురాశత పుష్పాయా మిశ్రేయానగరీ భిదోః, కోశో ఽస్త్రీ కుట్మలే పాత్రే దివ్యే ఖడ్గపిధానకే,జాతికోశేర్థ సంఘాత' ఇతి మేదినీ ౧౦౮. శ్రుతిలక్షణస్య సుధాసింధోః క్షీరసముద్రస్య మంథానాద్రే ర్ధురం ధరతీతి తథాభూతా యతిరాజస్య గ్రంథానాం సూక్తిః పరే బ్రహ్మోదయో ఽవరే యస్మాత్తం పరమాత్మానం విదంతీతి తథా కార్యకారణవిదో వా స్థూలసూక్ష్మవిదో వా తత్త్వంపదార్థవిదో వా తేషా మానంధా ధాయినీ ఇంధానై ర్దీప్తిం కుర్వద్భి స్తర్కలక్షణార్కప్రకాశైః కుమతాంధకార సమూహై రంధీభవచ్చక్షుషాం మార్గం స్ఫుటయంతీ అకాండక మథాత్ నతు రహసి అకాణ్డక మకల్పితం యథాస్యా త్తథా ఽభా

యంత్యకాండక మభాత్తర్కార్కవిద్యోతితైః. ౧౦౯ ఆ సీతానాథసేతు స్థ్సలకృతసలిలద్వైత ముద్రాత్సముద్రా దారుద్రాకర్షణా ద్రాగవనతశిఖరా ద్భోగసాంద్రా న్నగేంద్రాత్, ఆచప్రాచీన భూమీధరము కుటతటా దాతటా త్పశ్చిమాద్రే రద్వైతాద్యాపవర్గా జయతి యతివరేణోద్ధృతా బ్రహ్మవిద్యా ౧౧౦

ఇతిశ్రీమాధవీయే తద్బ్రహ్మవిద్యాప్రతిష్ఠితిః,
సంక్షేపశంకరజయే షష్ఠ స్సర్గ ఉపాగమత్

దితివా ని. 'పుత్రే తే రహసి స్తంభే కాండ' మితి విశ్వప్రకాశః ౧౦౯ సీతానాథస్య సేతా రామేశ్వర స్తస్య సముద్రాత్ స్థలకృతం సేతుబంధనేన యత్సలిలం తేన ద్వైత ముద్రా యత్ర తత్పర్యంతం పున శ్చ రుద్రేణ త్రిపురసంహారసమయే యదాకర్షణం తస్మా ద్ద్రాగ్ ఝటితి అవతాని నమ్రీభూతాని శృంగాణి యస్య భోగై స్సాంద్రాత్ ఘనీభూతా న్నగేంద్రా త్సుమేరో స్తత్పర్యంతం తథోదయాచలమకుటతటపర్యంతం తథా ఒస్తాచలాద్రే స్తటపర్యంత మద్వైతో ద్వైతశాస్త్ర ఆద్యో ఒకార్యభూతో ఒపవర్గో యస్యా స్సా యతివరేణ యతిరాజేన ఉద్ధృతా బ్రహ్మవిద్యా జయతి, సర్వోత్కర్షేణ వర్తతే. ౧౧౦.

ఇతి శ్రీమత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థ శ్రీపాదశిష్యదత్త
వంశావతంస రామకుమారసూను ధనపతిసూరికృతే
శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే
షష్ఠ స్సర్గః

— —

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీగణేశాయ నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

సప్తమస్సర్గ ప్రారంభః.

స జాతు శారీరకసూత్ర భాష్య మధ్యాపయ న్నభ్రసరిత్సమీపే, శిష్యాలిశంకా శ్శమయ న్నువాస యావ న్నభోమధ్య మినో విపశ్చిత్ ౧ శ్రాంతేష్వథాధీత్య శనై ర్వినేయే ష్వాచార్య ఉత్తిష్ఠతి యావదేవ, తావ ద్ద్విజః కశ్చన వృద్ధరూపః క స్త్వం కిమధ్యాపయసీత్యపృచ్ఛత్ ౨ శిష్యా స్త మూచు ర్భగవా నసౌ నో గురు స్సమస్తోపనిషత్స్వతంత్రః, అనేన దూరీకృతభేదవాద మకారి శారీరకసూత్రభాష్యమ్ ౩ స చాబ్రవీ ద్భాష్యకృతం భవంత మేతే వదం త్యద్భుత మేత దాస్తామ్, అత్రైక ముచ్చారయ పారమర్షం యతే

ఏవం సపరికరాం బ్రహ్మవిద్యా ప్రతిష్ఠిత ముపవర్ణ్య వ్యాసదర్శనాదికం వర్ణయితు ముపక్రమతే స ఇతి. స శ్రీశంకరః కదాచిత్ ఖనదీ గంగా తత్సమీపే శారీరకసూత్రభాష్యం పాఠయన్ శిష్యపఙ్క్తి-శంకా శ్శమయన్ ఉవాస-యావత్కాలం సూర్య ఆకాశస్య మధ్యమితః ప్రాప్తః ఉపజా.౧. శనైరధీత్యశ్రాంతేషు శిష్యేషు సత్సు యావ దేవ ఆచార్య శ్శనై రుత్తిష్ఠతి తావ ద్వృద్ధరూపః కశ్చ న బ్రాహ్మణ స్త్వం కః కిం పాఠయసీతి పృష్టవాన్ ఇంద్రవజ్రా ౨. తం వృద్ధరూపం బ్రాహ్మణం శిష్యాః ప్రశ్నద్వయస్యోత్తర మూచుః తత్ర ప్రథమప్రశ్నోత్తరం భగవానితి ద్వితీయస్యోత్తర మాహుః అనేన దూరీకృతో భేదవాదో యత్ర తత్ శారీరకసూత్రభాష్య మకారి కృతం తదేవ పాఠయతీత్యర్థః ఉ ౩. ఏవం శిష్యోక్తం నిశమ్య స చ బ్రాహ్మణో భాష్యకార మహ్వాయత ఏతే త్వాం భాష్యకారం వదంతి ఏత దద్భుత మాస్తాం తిష్ఠతు-హే యతే యది త్వం పరమర్షిణా వేదవ్యాసేన ప్రోక్తం సూత్ర మర్థతో జానాసి తర్హ్యేక మపి తత్సూత్రం ఉచ్చారయ తదర్థవ్యాఖ్యానాయైకస్య సూత్రస్యో

ఽర్థత స్త్వం యదివేత్థ సూత్రమ్ ౩ తమబ్రవీ ద్భాష్యకృ దగ్ర్య
వాచం సూత్రార్థవిద్భ్యో ఽస్తు నమో గురుభ్యః, సూత్రజ్ఞతా ఽహం
కృతి రస్తి నో మే తథా ఽపి య త్పృచ్ఛసి త ద్బ్రవీమి ౪ పప్ర
చ్ఛ సో ఽధ్యాయ మథాధికృత్య తృతీయమారంభగతం యతీశమ్,
తదంతరే త్యాదిక మస్తి సూత్రం బ్రూహ్యా తదర్థం యదివేత్థ కిం
చిత్ ౫ స ప్రాహ జీవః కరణావసాదే సంవేష్టితో గచ్ఛతి భూత
సూక్ష్మైః, తాండిశ్రుతౌ గౌతమజైమినీయప్రశ్నోత్తరాభ్యాం ప్రథి
తో ఽయమర్థః ౬ ఇత్యుక్త మర్థం నిశమయ్య తేన స వావదూక

చ్చారణం కుర్విత్యర్థః ౩ ఏవముక్తో భాష్యకార స్తం బ్రాహ్మణం శ్రేష్ఠాం వాచ ముబాచ-సూత్రార్థవిద్భ్యో గురుభ్యో నమో ఽస్తు సూత్రజ్ఞతాఽభిమానో యద్యపి మమ నాస్తి తథా ఽపి యత్పృచ్ఛసి త ద్బ్రవీమి. ౪ అ॰ భాష్యకారోక్తే రనంతరం స బ్రాహ్మణో యతీశం పప్రచ్ఛ-య త్పృష్టవాన్ తదాహ తృతీయ మధ్యాయ మధికృత్య తృతీయాధ్యాయ ఆరంభగతం 'తదంతరప్రతిపత్తౌ రంహతి సంపరిష్వక్తః ప్రశ్ననిరూపణాభ్యా' మితి సూత్ర మస్తి ఏతస్యార్థం యది త్వం జానాసి తర్హి బ్రూహి ౫. ఏవం పృష్టస్స భాష్యకార ఉక్తసూత్రస్యార్థం ప్రోక్తవాన్ జీవః కరణానా మింద్రియాణా మవసాదే మరణసమయే దేహాంతరప్రతిపత్తౌ దేహబీజై ర్భూతసూక్ష్మై స్సంపరిష్వక్త స్సంవేష్టితో రంహతి గచ్ఛతీత్యవగంతవ్యం కుతః ప్రశ్ననిరూపణాభ్యాం తాండిశ్రుతౌ గౌతమజైమినీయప్రశ్న ప్రతివచనాభ్యాం ప్రశ్న స్తావత్ *వేత్థ యథా 'పంచమ్యా మాహుతా వాపః పురుషవచసో భవంతీ'తి ప్రతివచనం చ ద్యుపర్జన్య పృథివీ పురుష యోషిత్సు పంచస్వగ్నిషు శ్రద్ధా సోమ వృష్ట్యన్న రేతో రూపాః పంచాఽఽహుతీ ర్దర్శయిత్వా ఇతితు పంచమ్యా మాహుతా వాపః *పురుషవచసో భవంతీతి తస్మా దాభ్యాం ప్రశ్నప్రతివచనాభ్యా మయ మర్థః ప్రథితః ౬ ఇత్యేవం ప్రకారేణ తేనోక్తం సూత్రార్థం శ్రుత్వా స వావదూకో ఽతివక్తా బ్రాహ్మణః శతధా వికల్ప్య పండితకుంజరాణాం మధ్యే విస్మయ మాదధానో ఽఖండయత్ ఖండితవాన్ తథాహి వ్యాపినాం కరణానా మాత్మనశ్చ దేహాంతరప్రతిపత్తౌ కర్మవశా ద్వృత్తిలాభ స్తత్ర భవతి యద్వా కేవలస్యైవాత్మనో వృత్తిలాభ స్తత్ర భవతీంద్రియాణితు దేహవ దభినవాన్యేవ తత్రతత్ర భోగస్థాన ముత్పద్యన్తే యద్వా కున ఏవ కేవలం భోగస్థాన మభి ప్రతిష్ఠతే యద్వా జీవ ఏవోత్సృజ్య దేహా ద్దేహాంతరం ప్రతిపద్యతే

* అప్ఛబ్దేన సర్వేషా మేవ దేహబీజానాం భూతసూక్ష్మాణా ముపాదానం,

శ్శతధా వికల్ప్య, అఖండయ త్ఖండితకుజరాణాం మధ్యే మహావిస్మయ మాదధానః ౮. అనూద్య సర్వంఫణితం తదీయం సహస్రధా తీర్థకర శ్చఖండ, తయో స్సురాచార్యఫణీంద్ర వాచో ర్దినాష్టకం

శుక ఇవ వృక్షా ద్వృక్షాంతరం కించ దేహాంతరప్రతిపత్తౌ కరణానాం జీవేన సహ గమనం శ్రుతివిరుద్ధం తథాచ శ్రుతిః *యత్రాస్య పురుషస్యమృతస్యాగ్నిం వా గప్యేతి వాతం ప్రాణ శ్చక్షు రాదిత్యం మన శ్చంద్రమసం దిశ శ్శ్రోత్ర మిత్యాద్యా అపిచ ప్రథమే ఽగ్నా వపాం శ్రవణాభావాత్ పంచమ్యా మాహుతా వాపః పురుషవచసో భవంతీతి నిర్ధారయితుం న శక్యతే అత్ర హి ద్యులోకప్రముఖాః పంచాగ్నయ శ్శ్రద్ధాదీనాం పంచానా మాహుతీనా మాధారత్వేనాధీతాః తత్ర ప్రథమే ఽగ్నౌ శ్రుతాం శ్రద్ధాం పరిత్యజ్యాశ్రుతానా మపాం పరికల్పనం సాహసమాత్రం శ్రద్ధాయాః ప్రత్యయ విశేషత్వప్రసిద్ధేః కించ అస్త్వపాం శ్రద్ధాదిక్రమేణ పంచమ్యా మాహుతౌ పురుషాకారప్రతిపత్తి స్తథా ఽపి తత్పరిష్వక్తస్య జీవస్య గమనంతు న వాచ్యం తద్గమనస్యాశ్రుతత్వా దిత్యేవమాదినా శతధా వికల్ప్య ఖండితవా నిత్యర్థః ౮ తదీయ భాషితం సర్వ మనూద్య శాస్త్రకార శ్రీశంకర స్సహస్రధా చఖండ-న తావ త్సాంఖ్యబౌద్ధవైశేషికదిగంబరాణాం కల్పనా ఆదర్తవ్యా ఉదాహృత శ్రుతివిరోధాత్ నచాప్శబ్దశ్రవణసామర్థ్యా త్ప్రశ్నప్రతివచనాభ్యాం కేవలాభి రద్భి స్సంపరిష్వక్తో రంహతీతి వాచ్యం తాసాం భూయస్త్వాపేక్షయా ఽప్శబ్దప్రయోగా విరోధాత్ నహి కేవలానా మపాం దేహారంభకత్వం సంభవతి త్రివృత్కరణశ్రుతేః త్రయాణా మపి తేజోబన్నానాం దేహే కార్యోపలబ్ధ్యా తస్య త్రయాత్మకత్వా చ్చ నను పార్థివో ధాతు ర్భూయిష్ఠో దేహేషూపలక్ష్యత ఇతిచే న్నైష దోషః ఇతరాపేక్షయా ఽపాం బాహుళ్యసంభవాత్ తస్మా దప్శబ్దేన సర్వేషా మేవ దేహబీజానాం భూతసూక్ష్మాణా ముపాదానం యుక్తం కించ ప్రాణానాం దేహాంతరప్రతిపత్తౌ గతిః శ్రావ్యతే * 'తముత్క్రామంతం ప్రాణో ఽనూత్క్రామతి ప్రాణ మనూత్క్రామంతం సర్వే ప్రాణా అనూత్క్రామంతీ'త్యాది శ్రుతిభ్య స్సా చ ప్రాణానాం గతి రాశ్రయ మంతరేణ న సంభవతీత్యతః ప్రాణగతి ప్రయుక్తానాం తదాశ్రయాణా మపా మపి భూతాంతరోపసృష్టానాం గతి రర్థా దవగమ్యతే నహి నిరాశ్రయాః ప్రాణాః క్వచి ద్గచ్ఛంతి తిష్ఠంతివా జీవతో ఽదర్శనాత్ వాగాదీనా మగ్న్యాదిగతిశ్రుతిస్తు గౌణీ లోమసు కేశేషు చాదర్శనా దోషధీ ర్లోమాని వనస్పతీన్ కేశా ఇతిహి తత్ర తత్రామ్నాయతే నచ తేషా ముత్ప్లుత్య తేషు గమనం సంభవతి నచ జీవస్య ప్రాణోపాధిప్రత్యాఖ్యానేన గమన మవక

వాక్కలహో జజృంభే ౯. ఏవం వదంతౌ యతిరాడ్ద్విజేంద్రౌ విలోక్య
పార్శ్వస్థితపద్మపాదః, ఆచార్య మాహేతి మహీసురోఽయం వ్యాసో
హి వేదాంతరహస్యవేత్తా ౧౦. త్వం శంకర శ్శంకర ఏవ సాక్షా
ద్వ్యాస స్తు నారాయణ ఏవ నూనమ్, తయో ర్వివాదే సతతం ప్ర
సక్తే కిం కింకరోఽహం కరవాణి సద్యః ౧౧ ఇతీద మాకర్ణ్య వచో
విచిత్రం స భాష్యకృ త్సూత్రకృతం దిదృక్షుః, కృతాంజలి స్తం ప్ర

ల్పితే నాపి ప్రాణై ర్వినా దేహాంతర ఉపభోగ ఉపపద్యతే తస్మా ద్వాగాద్యధిష్ఠా
త్రీణా మగ్న్యాది దేవతానాం వాగాద్యుపకారిణీనాం మరణకాలే ఉపకార నివృత్తి
మాత్ర మపేక్ష్య వాగాదయో ఽగ్న్యాదీన్ గచ్ఛంతీత్యుపచర్యతే యత్తు ప్రథమే
ఽగ్నా విత్యాది తదపి న దోషావహం యత స్తత్రాపి ప్రథమే ఽగ్నా తా ఏవా ఽఽ
ప శ్శ్రద్ధాశబ్దేనాభిప్రేయంతే ఏవంహి సత్యాదిమధ్యావసానసంగా దనాకుల మేతదేకం
వాక్య ముపపద్యతే ఽన్యథా పునః పంచమ్యా మాహుతా వపాం పురుషవచ స్త్వప్ర
కారే పృష్టే ప్రతివచనావసరే ప్రథమాహుతిస్థానే యద్యనపో హోమ్యద్రవ్యం
శ్రద్ధాం నామావతారయే త్తతో ఽన్యథా ప్రశ్నే ఽన్యథా ప్రతివచన మిత్యేకవా
క్యతా నస్యాత్ నచ శ్రద్ధాఖ్యః ప్రత్యయో మానసో జీవస్య వా ధర్మ స్స్వ
ధర్మిణో నిష్కృష్య హోమాయోపాదాతుం శక్యతే పశ్వాదిభ్య ఇవ హృదయాదీని
తస్మా దాప ఏవ శ్రద్ధాశబ్దేనోపాదేయాః శ్రద్ధా వా ఆప ఇతి వైదికప్రయోగదర్శనా
దపి శ్రద్ధాశబ్దస్యాప్సూపపత్తిః గచ్ఛంతీనా మపాం బీజరూపతయా సూక్ష్మత్వగుణ
యోగేన మాణవకే సింహశబ్దఇవ తాసు శ్రద్ధాశబ్దఏవోపపన్నః శ్రద్ధాపూర్వకకర్మస
మవాయా చ్చాప్సు శ్రద్ధాశబ్ద ఉపపద్యతే పురుషేషు మంచశబ్ద ఇవ 'అపోహాస్మై
శ్రద్ధాం సన్నమంతే పుణ్యాయ కర్మణే' ఇతి శ్రుతేః శ్రద్ధాహేతుత్వా చ్చ తాసు
శ్రద్ధాశబ్దోపపత్తిః-యద్యప్యత్ర జీవానాం శ్రవణం నాస్తి తథా ఽపి య ఇష్టా
పూర్తాదికారిణః పితృయాణేన గంతారః శ్రుతా స్త ఏవేహాపి ప్రతీయంతే - ఇత్యా
ద్యనేకప్రకారేణ ఖండితవాక్• బృహస్పతిశేషనాగతుల్యవాచో స్తయో ర్వాక్క
లహో దినాష్టకం జజృంభే. ఉ. ౯. ఏవంప్రకారేణ వదంతౌ యతిరాడ్ద్విజేంద్రౌ
విలోక్య పార్శ్వే స్థితః పద్మపాదః ఆచార్య మితీద మాహాయం బ్రాహ్మణో వేదాంతర
హస్యవేత్తా వ్యాసః హి రవధారణే-ఉ. ౧౦. తథాచ యువయో శ్శివవిష్ణ్వో ర్వివాదే
ప్రవృత్తే కింకరేణ మయా కిమనుష్ఠేయ మిత్యాహ త్వమితి. ౧౧. ఇతీదం విచిత్రం
పద్మపాదవచో నిశమ్య స భాష్యకార స్సూత్రకారం దిదృక్షుః ప్రయత స్స్వవక్షాః

యతః ప్రణమ్య బభాణ వాణీం నవపద్యరూపామ్. ౧౨. భవాం స్త
టిచ్చారుజటాకిరీటః ప్రవర్షుకాంభోధరకాంతికాంతః, శుభ్రోపవీతీ ధృత
కృష్ణచర్మా కృష్ణో హి సాక్షాత్కలిదోషహంతా. ౧౩. భావత్కసూ
త్రం ప్రతిపాద్య తాదృక్పరాపరార్థ ప్రతిపాదకం సత్, అద్వైతభాష్యం
తవ సంమతం చేత్సోఢ్వా మమాఽఽగః పురతో భవాఽఽశు. ౧౪
ఏవం వదన్నయమదైక్షత కృష్ణమారాచ్చామీకరవ్రతతిచారుజటా
కలాపమ్, విద్యుల్లతా వలయవేష్టితవారిదాభం చిన్ముద్రయా ప్రకట
యంత మభీష్టమర్థమ్. ౧౫ గాఢోపగాఢ మనురాగజుషా రజన్యా
గర్వాస్పదం విదధతం శరదిందుబింబమ్, తాపింఛరీతితనుకాంతిఝరీపరీతం
కాంతేందుకాంతఘటితం కరకం దధానమ్ ౧౬. సప్తాధికాచ్ఛదరవిం
శతిమౌక్తికాఢ్యాం సత్యస్య మూర్తి మివ బిభ్రత మక్షమాలామ్,
తత్తాదృశస్వపతివంశవివర్ధనాత్ప్రాక్తారావలీ ముపగతా మివ చాను

కృతాఞ్జలి స్తం ప్రణమ్య నవపద్యరూపాం స్తుతివృత్తరూపాం వాణీం జగాద - ఉపేంద్ర. ౧౨. యదువాచ తదాహ భవాన్ విద్యుద్వ చ్చారుజటాకిరీటేన ప్రవర్షుకాంభోధరస్య కాంతి రివ యా కాంతి స్తయా కాంత శ్శుభ్ర ముపవీతం యస్య ధృతం కృష్ణచర్మ యేన స కలిదోషహంతా కృష్ణద్వైపాయనో వ్యాసఏవ సాక్షా స్నత్వన్యః కశ్చన బ్రాహ్మణ ఇత్యర్థః - ఉ. ౧౩ భవదీయసూత్రే ప్రతిపాద్యస్య తాదృశస్య నిర్విశేషసవిశేషార్థస్య ప్రతిపాదకం అద్వైతభాష్యం తవ సత్సమీచీనం సంమతం చేత్తర్హి మమాపరాధం క్షమిత్వా శీఘ్రం మమాగ్రే ప్రత్యక్షో భవ - పాఠాంతరే భావత్కసూత్రం ప్రతిపాద్య తత్తాదృక్ పరాపరార్థ ప్రతిపాదకమిత్యర్థః. ౧౪. ఏవంవదన్ సన్ తథానంతర మయం శ్రీశంకరః కృష్ణమారా ద్దూరా దవలోకితవాన్ తం విశినష్టి చామీకరవ్రతతయ స్స్వర్ణమయ్యో లతా స్తద్వత్ సుందరాణాం జటానాం కలాపో యస్య విద్యుల్లక్షణలతా వలయేన వేష్టితేన మేఘేన తుల్యం చిన్ముద్రయా జ్ఞానముద్రయా ఽభీష్ట మర్థం ప్రకటయంతం - వసంతతిలకా. ౧౫. పున స్తమేవ పంచభి ర్విశినష్టి అనురాగజుషా రజన్యా ఽత్యంత మాలింగితం శరచ్చంద్రబింబం నిందాస్పదం కుర్వంతం యతః తాపింఛ స్తమాల స్తత్తుల్యస్వశరీరకాంతి ఝరీభి ర్వ్యాప్తం కాంతో యశ్చంద్రకాంతమణి స్తేన నిర్మితం కరకం కమండలుం దధానం ౧౬. సప్తాధికై రచ్ఛదరైః స్వచ్ఛచ్ఛిద్రై ర్వింశతిసంఖ్యాకై రాఢ్యా మక్షమాలాం సత్యస్య మూర్తి మివ బిభ్రతం తత్తాదృశస్య స్వపతి

సేతుమ్ ౧౭. శార్దూలచర్మోద్వహనేన భూతే రుద్ధూళనేనాపి జటాలతాభిః, రుద్రాక్షమాలావలయేన శంభోరర్ధాసనాధ్యాసనసఖ్యపాత్రమ్ ౧౮ అద్వైతవిద్యాసృణి తీక్ష్ణధారావశీకృతాహంకృతి కుంజరేంద్రమ్, స్వశాస్త్రశంకూజ్జ్వలి సూత్రదామనియంత్రితాకృత్రిమగో సహస్రమ్ ౧౯ తత్తాదృగత్యుజ్జ్వలకీర్తిశాలి శిష్యాళి సంశోభితపార్శ్వభాగమ్, కటాక్షవీక్షామృతవర్షధారా నివారితాశేషజనానుతాపమ్ ౨౦. విలోక్య వాచంయమసార్వభౌమం స శంకరోఽశంకితదర్శనం తమ్, గురుం గురూణామపి హృష్టచేతాః ప్రత్యుద్యయౌ శిష్యగణైస్సమేతః. ౨౧ అత్యాదరాచ్ఛాత్రగణైస్సహాసౌ ప్రత్యుద్గత స్తచ్చరణౌ ప్రణమ్య, యత్యగ్రగామీ వినయీ ప్రహృష్ట ఇత్యబ్రవీ త్సత్యవతీసుతం సః ౨౨ ద్వైపాయన స్వాగతమస్తు తుభ్యం దృష్ట్వా భవంతం చరితా మయాఽర్థాః, యుక్తం తదేత త్త్వయి సర్వకాలం పరోపకార

వంశస్య చంద్రవంశస్య వర్ధనాత్ప్రాగుపగతాం తారావళీ మశ్విన్యాది నక్షత్రమాలాం భవత్పవివంశం వర్ధయిష్యామీత్యనునయం కర్తుమివేత్యుత్ప్రేక్షాద్వయం ౧౭. శార్దూలచర్మోద్వహనాదినా శంభో రర్ధాసనాధ్యాసనస్య సఖ్యస్య పాత్రం-ఇంద్ర. ౧౮. అద్వైతవిద్యాలక్షణస్యాంకుశస్య తీక్ష్ణయా ధారయా వశీకృతోఽహంకారలక్షణో గజేంద్రో యేన తం స్వశాస్త్ర మద్వైతశాస్త్రం తల్లక్షణో శంకౌ స్థాణా వుజ్జ్వలసూత్రలక్షణదామభి ర్నియంత్రిత మకృత్రిమానాం శ్రుతిలక్షణగవాం సహస్రం యేనతం - ఉ. ౧౯ తత్తాదృశా మత్యుజ్జ్వలకీర్తిశాలినాం శిష్యాణాం పఙ్క్తిభిః సంశోభితః పార్శ్వభాగో యస్య తం కటాక్షేణాభివీక్షాలక్షణయాఽమృత ధారయా నివారితోఽశేషజనానా మాధ్యాత్మికాదిరూపోఽనుతాపో యేన తం సర్వజనానుతాపో యేనేతివా ౨౦. వాచంయమానాం నియంత్రితసర్వేంద్రియాణాం మునీనాం రాజాన మశంకిత మసంభావితం దర్శనం యస్య తం గురూణా మపి గురుం విలోక్య ప్రహృష్టచేతాః సశంకరః శిష్యగణైః సంయుక్తః ప్రత్యుద్యయౌ. ౨౧. అత్యాదరా చ్ఛిష్యగణై స్సహ ప్రత్యుద్గతోఽసౌ శంకర స్తస్య వ్యాసస్య చరణౌ ప్రణమ్య యత్యగ్రగామీ వినయయుక్తః ప్రహృష్టః సశ్రీశంకరః సత్యవతీపుత్ర మితీద మువాచ - ఇంద్రవజ్రా ౨౨ యదువాచ తదాహ హేద్వైపాయన స్వాగతం తుభ్య మస్తు భవంతం దృష్ట్వా మయాసర్వే పురుషార్థా శ్చరితాః. త్తదాదేః సర్వార్థసంపాదకత్వం త్వయి యుక్తం తత్ర హేతు మాహ సర్వేషు కాలేషు పరోపకారవ్రతే

వ్రతదీక్షితత్వాత్. ౨౩ మునే పురాణాని దశాష్టసాక్షా చ్ఛ్రుత్యర్థగర్భాణి సుదుష్కరాణి, కృతాని పద్యద్వయమద్య కర్తుం కో నామ శక్నోతి సుసంగతార్థమ్ ౨౪. వేదార్ణవం వ్యతియుతం వ్యదథా శ్చతుర్ధా శాఖాప్రభేదనవశా దపి తా న్విభక్తాన్, మందాః కలౌ క్షితిసురా జనితార ఏతే వేదా న్గ్రహీతు మలసా ఇతి చింతయిత్వా ౨౫. ఏష్య ద్విజానాసి భవంత మర్థం గతం చ సర్వం న న వేత్సి య త్తత్, నోచే త్కథం భూత భవద్భవిష్యత్కథాప్రబంధా న్రచయే రజానన్ ౨౬. ఆభాసయ న్నంతర మంగ మాంధ్యం స్థూలం చ సూక్ష్మం బహి రంతరంచ, అపానుద న్నారతశీతరశ్మి రభూ దపూర్వో భగవత్పయోధేః

దీక్షితత్వాత్ - ఉ ౨౩ పరోపకారవ్రతినా త్వయా కృతస్య లేశో ఽప్యన్యేన కర్తు మశక్య ఇత్యాశయేనాహ హే మునే * 'బ్రాహ్మం పాద్మం వైష్ణవంచ శైవం లైంగం సగారుడం, నారదీయం భాగవత మాగ్నేయం స్కాందసంజ్ఞితం, భవిష్యం బ్రహ్మవైవర్తం మార్కండేయం సవామనం, వారాహం మాత్స్యం కౌర్మ్యంచ బ్రహ్మాండాఖ్య మితి త్రిషడి'త్యుక్తాన్యష్టాదశపురాణాని సాక్షాచ్ఛ్రుత్యర్థగర్భాణ్యన్యైః సుదుష్కరాణి త్వయా కృతాని అత్రాస్మిన్ లోకే సుసంగతార్థం శ్లోకద్వయ మపి కర్తుం కః శక్నోతి - ఉ. ౨౪. కించ వ్యతియుతం వ్యామిశ్రితం వేదసముద్రం ఋగ్యజుస్సామాథర్వణ లక్షణై శ్చతుర్భిః ప్రకారై ర్వ్యక్తం త్వం వ్యదధాః కృతవానసి కలౌ మందప్రజ్ఞా ఏతే బ్రాహ్మణా వేదాన్ గ్రహీతు మలసా జనితార ఉత్పత్స్యన్త ఇతి చింతయిత్వా శాఖాప్రభేదనవశా దపి తాన్ వేదాన్ విభక్తాన్ వ్యధాః విహితవా నసి-వసంతతిలకా. ౨౫. ఏష్యత్ భవిష్యత్ విజానాసి తథా భవంతం వర్తమానం గతమతీతం చ సర్వంజానాసి య త్త్వం న వేత్సి నజానాసి తన్నాస్త్యేవ నోచేత్ యది నైవజానాసి తర్హ్యజానన్ భూతభవద్భవిష్యత్కథాప్రబంధాన్ కథం రచయేః కథం రచితవానసి-ఆఖ్యానకీవృత్తం. ౨౬. అంతరమంగం సర్వాంతర మాత్మాన మష్టమూర్తి శివావయవం తచ్ఛరీరం వా ఽఽభాసయన్ స్థూలం కార్యం సూక్ష్మం కారణం బహిర్జగన్మిథ్యాత్వాజ్ఞాన మంతరం ప్రత్యగభిన్నపరమాత్మాజ్ఞానమాంధ్యం తమో ఽపానుద న్నారతలక్షణో ఽపూర్వ శ్చంద్రో భగవత్పయోధే ర్వ్యాసాత్ క్షీరసముద్రా దభూత్ ప్రసిద్ధ చంద్రస్తు బాహ్యం శివశరీరం తచ్ఛిరోలక్షణావయవం వా ప్రకాశయన్ స్థూలం బాహ్యం తమో నాశయతి.యద్వా బహిః స్థూలం కార్యరూప మంతరం సూక్ష్మం కారణరూపం అథవా స్థూల మర్థాజ్ఞానం సూక్ష్మం ధర్మాజ్ఞానం బహిః కామాజ్ఞాన మంతరం

౨౭. వేదా ష్షడంగం నిఖిలం చ శాస్త్రం మహాన్మహాభారతవారిరాశిః, త్వత్తః పురాణాని చ సంబభూవు స్సర్వం త్వదీయం ఖలు వాఙ్మయాఖ్యమ్ ౨౮ ద్వీపే క్వచి త్సముదయ న్నృత మేవ ధామ శాఖాసహస్రసచివ శ్శుకసేవ్యమానః, ఉల్లాసయత్యహహ య స్తిలకో మునీనా ముచ్చైః ఫలాని సుకృతాం నిజపాదభాజామ్ ౨౯ ధత్సే సదాఽఽర్తిశమనాయ హృదా గిరీశం గోపాయసే ఽధివదనం చ చిరంతనీ ర్గాః, దూరీకరోషి నరకం చ దయార్ద్రదృష్ట్యా క స్తే గుణాన్ గదితు మద్భుతకృష్ణశక్తః ౩౦ య మామనంతి శ్రుతయః పదార్థం నస న్న చాస న్న బహి ర్న చాంతః, స సచ్చిదానందఘనః పరాత్మా నారాయణ స్త్వం

మోక్షజ్ఞాన మిత్యర్థః - ౨౭. ౨౮. ద్వైపాయననిరుక్తిం వృక్షరూపకేణాహ- ఋత మేవ ధామ సత్యస్వప్రకాశరూపం పరబ్రహ్మైవ క్వచి ద్ద్వీపే సముదయన్ వేదశాఖానాం సహస్రం సచివో యస్య శుకేన సేవ్యమానః కల్పవృక్షరూపీ యో మునీనాం తిలక స్సుదృష్టీనాం స్వీయచరణభాజా ముచ్చైః ఫలాని ఉత్కృష్టాని మోక్షాదిరూపాణి ఫలాన్యుల్లాసయతి అహహేత్యాశ్చర్యే ఽతి ప్రసిద్ధో వా స త్వం తదృతం ధామైవేతి వా-౨౮. ౨౯ హే ఽద్భుత కృష్ణ తే గుణాన్ వక్తుం క శ్శక్తో న కో ఽపి సమర్థః - అద్భుతత్వ మాహ సర్వేషా మార్తిశమనాయ గిరీశం మహాదేవం సదైవ వా హృదా ధత్సే సతు గోపాదీనా మేవాఽఽర్తిశాంతయే గోవర్ధనసంజ్ఞం పర్వతం సప్తదినం హస్తేన ధృతవాన్ పునశ్చ చిరంతనీ ర్గాః శ్రుతీ రధివదనం ముఖే పాలయసి సతు ప్రసిద్ధాః నవీనా గాః వనే పాలితవాన్ పునశ్చ దయార్ద్రదృష్ట్యైవ నరకం దూరీకరోషి సతు యుద్ధే నరకాసురం దూరీకృతవాన్ అత స్త్వవాద్భుతకృష్ణత్వ మిత్యర్థః-౨౯ ౩౦. కింబహునా సర్వశ్రుతిప్రతిపాద్యః పరమాత్మా త్వమేవేత్యాహ. యమితి * నాసదాసీ న్నో స దాసీత్'-'అనంతర మబాహ్యం' 'సత్యం జ్ఞానమనంతం బ్రహ్మ' 'విజ్ఞాన మానందం బ్రహ్మ' 'ప్రజ్ఞానఘన' ఇత్యాది శ్రుతయో యం తత్త్వంపదయో ర్లక్ష్యార్థ మామనంతి సకారణాదివిలక్షణ స్సచ్చిదానందఘనః పురాణః పురుషః పరమాత్మా నారాయణ స్త్వమేవ నరశబ్దేన స్థావరజంగమాత్మకం శరీరజాత ముచ్యతే తత్ర నిత్యసన్నిహితా శ్చిదాభాసా జీవా నరా ఇతి నిరుచ్యంతే తేషా మయన మాశ్రయో ఽధిష్ఠానం నరాణాం జీవానాం సమూహ స్తేషా మిదం భోగ్యజాతంచ నారం తస్య జడాజడప్రపంచస్యావా అధిష్ఠానం నారాయణః పూర్ణత్వా త్పురుషో ఽభివృద్ధ్యాది వికారశూన్యత్వేన నిర్వికారత్వా త్పురాణః యద్వా యం తత్త్వంపదయో ర్వాచ్యార్థం లక్ష్యార్థం చామనంతీత్యర్థః తత్ర పరమాత్మే ఽత్యంతం

పురుషః పురాణః ౩౧. ఇతి స్తుత స్తేన యథావిధాన మాసేదివా న్ని
ష్టర మాత్మనిష్ఠః, ద్వైపాయనః ప్రశ్రయనమ్ర పూర్వకాయం యతీ
శాన మిదం బభాషే ౩౨ త్వ మస్మదాదేః పదవీం గతో ఽభూ రఖం
డపాండిత్య మబోధయం తే, శుకర్షివ త్ప్రీతికరో ఽసి విద్వ న్పురేవ
శిష్యై స్సహ మాభ్రమీ స్త్వం ౩౩ కృతం త్వయా భాష్యమితీందు
మౌళే స్సభాంకణే సిద్ధముఖా న్నిశమ్య, హృదా ప్రహృష్టేన దిదృ
క్షయా తే దృగధ్వనీనః ప్రశమి న్నభూవమ్ ౩౪ ఇత్థం మునీంద్రవచ
నశ్రవణోత్థహర్షం రోమాంచపూరమిషతో బహి రుత్ప్లవంతమ్, బిభ్ర
త్త మభ్రరుచి మాఖ్య దదభ్రశక్తిం శ్రీశంకర శ్శుకమతార్ణవపూర్ణ
చంద్రః. ౩౫ సుమంతుపైలప్రధమా మునీంద్రా మహానుభావా నను
యస్య శిష్యాః, తృణా ల్లఘీయా నపి తత్ర కో ఽహం తథా ఽపి కా

లక్ష్యార్థప్రతిపాదనం నారాయణ స్సర్వాంతర్యామీ తత్పదవాచ్యార్థః పురిశయనా
త్పురుష స్త్వంపదవాచ్యః పురాణత్వ మనాదిత్వ ముభయో ర్విశేషణం - ఉ. ౩౧.
ఇత్యేవం ప్రకారేణ తేన శ్రీశంకరేణ స్తుతః ఆత్మనిష్ఠో ద్వైపాయనో వేదవ్యాసో
యథావిధాన మాసన ఆసేదివాన్ ఉపవిష్టవాన్ * విభాషాయాం సదవసశ్రువఇతి
క్వసుః ప్రశ్రయేణ నమ్రః పూర్వకాయో ఽగ్రభాగో యస్య తం యతీశ మిదం
వక్ష్యమాణ మువాచ ౩౨. యదువాచ తదాహ అస్మదాదేః పదవీం త్వం గతో భూః
పూర్వమేవ ప్రాప్తః తే ఽఖండపాండిత్య మబోధయం జ్ఞాతవా నస్మి స్వపుత్రవ త్ప్రీతి
కరో ఽసి యతో విద్వాన్ తస్మా దయం వాదాయా ఽఽగత ఇతి శిష్యై స్సహ త్వం
పూర్వం యథాభ్రమం ప్రాప్త స్తథా మాభ్రమీః భ్రమం మాగాః-ఉ. ౩౩ త్వయా
భాష్యం కృత మితి శివస్య సంబంధిని సభాంకణే కస్యచి త్సిద్ధస్య ముఖాచ్ఛ్రుత్వా
ప్రహృష్టేన హృదా తవదర్శనేచ్ఛయా హే ప్రశమిన్ తే నేత్రపథచరో ఽహం
జాతో ఽస్మి. ౩౪. ఏవంభూతస్య మునీంద్రస్య వేదవ్యాసస్య వచనస్య శ్రవణా
దుత్థితరోమాంచపూరవ్యాజేన బహి రుత్ప్లుత్య గచ్ఛంతం హర్షం ధారయన్ శుకా
చార్యమతలక్షణసముద్రప్రవర్ధనే పూర్ణచంద్రః శ్రీశంకరో నవమేఘకాంతి మనల్ప
శక్తిం తం శ్రీవ్యాస మాఖ్యత్ ప్రోక్తవాన్-వ ౩౫ తద్వాక్య ముదాహరతి త్రిభిః
సుమంతుపైలవైశంపాయనాద్యా మునీంద్రాః మహానుభావాః ప్రభావో యేషాం తే.
నను యస్య తే శిష్యా స్తస్మిం స్త్వయి తృణాదప్యతిశయేన లఘుభూతో ఽహం కః యద్య

రుణ్య మదర్శి దీనే. ౩౬. సో ఽహం సమస్తార్థవివేచకస్య కృత్వా భవత్సూత్రసహస్రరశ్మేః, భాష్యప్రదీపేన మహర్షిమాన్య నీరాజనం ధృష్టతయా స లజ్జే ౩౭ అకారి యత్సాహస మాత్మబుద్ధ్యా భవత్ప్రశిష్య వ్యపదేశభాజా, విచార్య తత్సూక్తి దురుక్తిజాల మర్హ స్సమీకర్తుమిదం కృపాళుః ౩౮ ఇత్థం నిగద్యోపరతస్య హస్తే హస్తద్వయేనాఽఽదరత స్సభాష్యమ్, ఆదాయ సర్వత్ర నిరైక్షతాసౌ ప్రసాద గాంభీర్యగుణాభిరామమ్ ౩౯ సూత్రానుకారిమృదువాక్య నివేదితార్థం స్వీయైః పదై స్సహనిరాకృతపూర్వపక్షమ్, సిద్ధాంతయుక్తివినివేశిత తత్స్వరూపం దృష్ట్వాఽభినంద్య పరితోషవశా దవోచత్ ౪౦ న సాహసం తాత భవా నకార్షీ ద్యత్సూత్రభాష్యం గురుణా వినీతః, విచార్యతాం సూక్తదురుక్తమత్రేత్యేతన్మహత్సాహస మిత్యవైమి ౪౧ మీమాంసకానా మపి ముఖ్యభూతో వేత్తాఖిలవ్యాకరణాని విద్వాన్, వినిస్సరే

ప్యేవం తథాఽపి దీనే మయి కారుణ్యం దర్శితవానసి-ఉ. ౩౬. సోఽహం లఘీయా నపి తవ కారుణ్యపాత్రతాం గత స్సర్వేషా ముపనిషద్గతానా మర్థానాం వివేచకస్యాయ మత్రాభిప్రేతోఽర్థో ఽయం నేతి వివిచ్య ప్రదర్శకస్య భవదీయసూత్రలక్షణస్య సహస్రకిరణస్య సూర్యస్య భాష్యలక్షణేన ప్రదీపేన నీరాజన మారార్తికం కృత్వా హే మహర్షిమాన్య ధార్ష్ట్యేన న లజ్జే-ఇంద్ర ౩౭ యద్యప్యేవం తథాఽపి భక్త్యా కృతం ప్రదీపేన నీరాజనం యథా సవితా స్వీకరోతి తథా భవత్సూత్రేణ స్వీకృతత్వా న్మత్కృతం భాష్యం త్వం శోధయితు మర్హసీత్యాశయేనాఽఽహ భవత్ప్రశిష్యవ్యపదేశపాత్రేణ మయా యత్సాహసం స్వబుద్ధ్యాకృతం తద్విచార్య సూక్తిదురుక్తిజాల మిదం సమం కర్తుం కృపాళు స్త్వం యోగ్యోఽసి-ఉ ౩౮ ఇత్థం ముక్త్వోపరతస్య తూష్ణీం స్థితస్య శ్రీశంకరస్య హస్తాత్స వేదవ్యాస ఆదరేణ హస్తద్వయేన భాష్యమాదాయాసౌ వ్యాసః ప్రసాదగాంభీర్యగుణై రభిరామం సర్వత్ర సమ్యక్ విచారపూర్వకం దృష్టవాన్. ౩౯. పున స్తద్విశినష్టి సూత్రానుసారిభి ర్మృదువాక్యై ర్నివేదితో అర్థో యేన స్వీయైః పదై ర్నిరాకృతాః పూర్వపక్షా యత్ర సిద్ధాంతయుక్తిభి ర్వినివేశితం తస్య సిద్ధాంతస్య స్వరూపం యత్ర తథాభూతం భాష్యం స వేదవ్యాసో దృష్ట్వాఽభినంద్య పరితోషవశా దవోచ దుక్తవాన్-వ. ౪౦ గురుణా వినీతో భవాన్ యత్సూత్రభాష్య మకృత తత్సాహసం న కృతవాన్ సూక్తదురుక్త మత్ర విచార్యతా మిత్యేత న్మహత్సాహస మిత్యవైమి జానామి-ఉప. ౪౧. తత్ర హేతుమాహ

త్తే వదనా ద్యతీంద్రో ర్గోవిందశిష్యస్య కథం దురుక్తమ్. ౪౨. న ప్రా
కృత స్త్వం సకలార్థదర్శీ మహానుభావః పురుషో ఽసి కశ్చిత్, యో
బ్రహ్మచర్యా ద్విషయా న్నివార్య పర్యవ్రజ స్సూర్య ఇవాంధ
కారాత్ ౪౩ బహ్వర్థగర్భాణి లఘూని యాని నిగూఢభా
వాని చ మత్కృతాని, త్వా మేవ మిత్థం విరహయ్య నాస్తి య
స్తాని సమ్య గ్వివరీతు మీష్టే. ౪౪. నిసర్గదుర్జ్ఞానసతమాని కో వా సూ
త్రాణ్యలం వేదితు మర్థత స్సన్, క్లేశ స్తు తావా న్వివరీతు రేషాం
యావా న్ప్రణేతు ర్విబుధా వదంతి. ౪౫ భావం మదీయ మవబుధ్య
యథావదేవం భాష్యం ప్రణేతు మనలం భగవా నపీశః, సాంఖ్యాదినా
విలులితం శ్రుతిమూర్ధ వర్త్మోద్ధర్తుం కథం పరశివాంశ మృతే ప్రభు
స్స్యాత్. ౪౬. రోషానుషంగకలయా ఽపి సుదూరముక్తో ధత్సే ఽధి

మీమాంసకానా మపీతి వేత్థ జానాసి-ఉ. ౪౨ కించ న ప్రాకృత స్త్వం కింతు
సర్వార్థదర్శీ కశ్చి న్మహానుభావః పురుషో ఽసి తత్ర హేతు మాహ య ఇతి
పర్యవ్రజః సన్న్యాసం కృతవాన్ అనాయాసేన విషయనివారణే దృష్టాంతో
యథా సూర్యో ఽంధకారా న్నివార్య గచ్ఛతి తద్వత్ ౪౩. మత్సూత్రభాష్య
కరణా దపి త్వం ప్రాకృతో న భవసీత్యాశయేనాహ బహవో ఽర్థా గర్భే యేషాం
నిగూఢో భావో యేషాం పున శ్చ లఘూని మత్కృతాని యాని సూత్రాణి
తాని త్వాం విహాయ ఏవం ప్రకారేణ సమ్యగ్యో వివరీతుం వివరణం కర్తుం
సమర్థ స్స నాస్తి ౪౪. కించ సూత్రకృత్పరిశ్రమతుల్య ఏవైషాం వ్యాఖ్యాతుః పరి
శ్రమ ఇతి దేవాః పండితా శ్చ వదంతీత్యాహ నిసర్గా త్స్వభావాదే వాతిశయేన
దుర్జ్ఞానాని సూత్రాణి యథా భూతార్థతో జ్ఞాతుం కో వా ఽలం న కో ఽపి
సమర్థః హే సన్యత ఏషాం సూత్రాణాం ప్రణేతు ర్యావాన్ క్లేశ స్తావా నేవైషాం
వివరణకర్తుః క్లేశ ఇతి విశేషజ్ఞా దేవా శ్చ వదంతి. ౪౫ ఏవం యథా త్వయా మదీ
యో భావో బుద్ధ స్తథా తంయథావ ద్విజ్ఞాయ ఐశ్వర్యయుక్తో ఽపి కర్తు మకర్తు
మన్యథాకర్తుం సమర్థో ఽపి కశ్చి ద్భాష్యం ప్రణేతు మలం సమర్థో న భవతి యథావ
దేవం భాష్యమితివా యత ఏవ మతః పరశివాంశం వినా సాంఖ్యాదినా విపరీతతాం
ప్రాపితం వేదాంతమార్గ ముద్ధర్తుం కథం ప్రభు స్సమర్థ స్స్యా దిత్యర్థః-వసం. ౪౬.య
త్తు ధత్సే . ఇత్యాద్యుక్తం తత్రాహాద్భుతశంకర స్త్వం వర్ణయితుం న శక్యో ఽద్భుతత్వం
దర్శయతి రోషస్య సంబంధలేశేనాపి రహిత స్సతు రోషానుషంగేణ ముక్తో న భవతి

మానస మహో సకలాః కలాశ్చ, సర్వాత్మనా గిరిజయోపహితస్వ
రూప శ్శక్యో న వర్ణయితు మద్భుతశంకర స్త్వమ్. ౪౭ వ్యాఖ్యాస్య
సంఖ్యైః కవిభిః పురైత ద్వ్యాఖ్యాస్యతే కైశ్చి దితఃపరం చ, భవా
నివాస్మదృదయం కిమేతే సర్వజ్ఞ విజ్ఞాతు మలం నిగాఢమ్. ౪౮ వ్యా
ఖ్యాహి భూయో నిగమాంతవిద్యాం విభేదవాదా న్విదుషో విజిత్య,
గ్రంథా న్భువి ఖ్యాపయ సానుబంధా నహం గమిష్యామి యథాభి
లాషమ్ ౪౯. ఇత్యుక్తవంతం తమసా వవోచ త్కృతాని భాష్యాణ్యపి
పాఠితాని, ధ్వస్తాని సమ్యక్కుమతాని ధైర్యా దితః పరం కింకరణీయ
మస్తి. ౫౦. ముహూర్తమాత్రం మణికర్ణికాయాం విధేహి సద్వత్సల
సన్నిధానమ్, చిరా ద్యతే౽హం పర మాయుషోంతే త్యజామి యావ
ద్వపు రద్య హేయమ్ ౫౧ ఇతీద మాకర్ణ్య వచో విచింత్య సశం
కరం ప్రాహ కురుష్వ మైవమ్.అనిర్జితా స్సంతి వసుంధరాయాం త్వయా

ఏవంభూతో౽ప్యధిమానసం మనసి సకలా అపి కలా ధత్సే స తు శిరస్యేకా మేవ శశికలాం బిభర్తి పున శ్చ సర్వాత్మనా సర్వాత్మభావేన గిరిజయా వేదాంతవాచి జాతయా బ్రహ్మవిద్యాలక్షణయా పార్వత్యా యుక్తం స్వరూపం యస్య స త్వర్ధశరీరేణ పార్వత్యా యుక్త స్వరూపఇత్యర్థః ౪౭. యదుక్తం లజ్జాసంపాదకం కర్మకృత్వా౽పి ధృష్టతయా౽హం న లజ్జ ఇతి తత్రాహ పూర్వమేత న్మదీయం సూత్రజాత మసంఖ్యాతైః కవిభి ర్వ్యాఖ్యాతం ఇతఃపరం చ కైశ్చి త్కవిభి రేతద్వ్యాఖ్యాస్యతేపరంతు భవానివ నిగూఢ మస్మదభిప్రాయం విజ్ఞాతుం కిమేతే వ్యాఖ్యాతారో౽లం సమర్థా నైవ శక్తా స్సర్వజ్ఞస్య తవైవైతద్విజ్ఞానే శక్తి ర్నత్వన్యస్యాల్పజ్ఞ స్యేత్యాశయవానాహ హేసర్వజ్ఞేతి-ఉ. ౪౮ ఏవంసూత్రభాష్యం స్తుత్వా శ్రుతిభాష్యకరణాదా ప్రేరయ న్స్వగతున మామంత్రయతి వ్యాఖ్యాహీతి-వేదాంతవిద్యా ముపనిషదం విభేదవాదా న్పండితా న్విజిత్య విషయసంబంధ ప్రయోజనాధికార్యాఖ్యానుబంధయుక్తా న్గ్రంథా న్ఖ్యాపయ-ఖ్యాపనకీ. ౪౯. ఇత్యుక్తవంతం తం శ్రీవ్యాస మసౌ శ్రీశంకరో౽వోచత్ అవదత్ త్వదాజ్ఞా మయా పూర్వమేవసంపాదితేతి దర్శయతి విశదా న్తభాష్యాణి కృతాని పాఠితాని చ పునశ్చ కుమతాని ధైర్యా త్సమ్యఙ్నాశితాని తస్మా దితః పరం కించిదపి కర్తవ్యం నాస్తి ౫౦ యత ఏవ మతో హేసద్వత్సల ఘటికాద్వయం మణికర్ణికాయాం సామీప్యం విధేహి ఏతదర్థ మహం చిరాత్ ద్యతేష్ణం కరోమి పరమాయుషః స్తవ సమీపే౽ద్య యావ ద్ధేయం వపు శ్శరీరం త్య

బుధాః కేచి దుదారవిద్యాః ॥౫౨॥ జయాయ తేషాం కలిహాయనాని వస్తవ్య మేవ స్థిరధీ స్త్వయాఽపి, నో చే న్ముముక్షా భువి దుర్లభా స్యా త్థితి ర్యథా మాతృధుతస్య బాల్యే ॥౫౩॥ ప్రసన్నగంభీరభవత్ప్రణీతప్రబంధసందర్భభవః ప్రహర్షః, ప్రోత్సాహయ త్యాత్మవిదా మృషీణాం వరేణ్య విశ్రాణయితుం వరం తే ॥౫౪॥ అష్టౌ వయాంసి విధినా తవ వత్సదత్తా న్యన్యాని చాష్ట భవతా సుధియాఽఽర్జితాని, భూయోఽపి షోడశ భవంతు భవాజ్ఞయా తే భూయాచ్చ భాష్య మిద మారవిచంద్రతారమ్ ॥౫౫॥ త్వ మాయుషాఽనేన విరోధివాదిగర్వాంకురోన్మూలన జాగరూకైః, వాక్యైః కురుష్వాజ్ఞ తభేదబుద్ధీ నద్వైతవిద్యాపరిపంథినోఽన్యాన్ ॥౫౬॥ ఇతీరయంతం ప్రతివాచ మూచే స శంకరః పావితసర్వలోకః, త్వత్సూత్రసంబంధవశా న్మదీయం భాష్యం ప్రచారం భువి యాతు విద్వన్ ॥౫౭॥ ఇతీరయిత్వా చరణౌ వవందే యతి ర్మునేస్సర్వవిదో మహాత్మా, ప్రదాయ సంభావ్య వరం మునీశో ద్వైపాయన

జామి తావ దిత్యర్థః హే పరమాఽఽయుషాఽంతే సమాప్తా విలివా-ఉపేం ॥౫౧.౫౨. తేషా ముదారవిద్యానాం జయాయ హే స్థిరధీ ర్యద్యపి తత్పరా భవహేతుభూతాః* గ్రంథా స్త్వయా రచితా స్తథాఽపి కతిపయవర్షాణి త్వయాఽపి వస్తవ్య మేవ విశేషే దోవమూహా నో చేదితి యథా బాల్యే మాతృరహితస్య స్థితి ర్దుర్లభా తద్వన్మాతృవద్రక్షకేణ త్వయా రహితా మోక్షేచ్ఛా దుర్లభా స్యాత్-ఉ ॥౫౩ ఆయుషః సమాప్తిం విచార్య వరదానాయాఽఽహ హే ఆత్మవిదాం ఋషీణాం వరేణ్య ప్రసన్నగంభీరాణాం భవత్ప్రణీతానాం ప్రబంధానాం సందర్భై ర్భవో జన్మ యస్య స ప్రహర్షః తుభ్యం వరం ప్రదాతుం మాం ప్రోత్సాహయతి.॥౫౪ వయాంసి వర్షాణి భవస్య శివస్యాఽఽజ్ఞయా-వరాంతరం దదాతి చ పున రిదం భాష్యమారవిచంద్రతారం భూయాత్ యావత్సూర్యాది స్థితి స్తావద్భవే దిత్యర్థః-వ. ॥౫౫ నను షోడశవర్షపరిమితాయుషా మయా కింకర్తవ్య మిత్యాకాంక్షాయా మాహ త్వమనేనాఽఽయుషాఽన్యా నద్వైతవిద్యా పరిపంథినః స్వవాక్యై స్త్వన్నిర్భేదమతీన్ కురుష్వ వాక్యాని విశినష్టి విరోధివాదినాం గర్వస్య సమూలోచ్ఛేదనే జాగరూకైః సావధానైః-ఉ. ॥౫౬. ఇత్యేవం కథనం కుర్వంతం వేదవ్యాసం పవిత్రితలోకః సశంకరః ప్రతివచన మువాచ యద్యపి మదీయం భాష్యం ప్రచారం గంతుం యోగ్యం న భవతి తథాఽపి త్వత్సూత్రసంబంధవశాత్ హే విద్వన్ భువి ప్రచారం గచ్ఛతు స్వలఘూక్తి రియం ॥౫౭. సంభావ్య

ప్సోం ఽతరధా ద్యతాత్మా ౫౮ ఇత్థం నిగద్య ఋషివృష్ణి తిరోహితే ఽస్మి న్నంతర్వివేకనిధి రప్యథ విష్యథే సః, వ్యాత్తాపహారి నిరుపాధికృపారసానాం తత్తాదృశాం కథ మహో విరహో విషహ్యః ౫౯ త త్పాదపద్మే నిజచిత్తపద్మే పశ్య న్కథంచి ద్విరహం విషహ్య, యతిక్షితీశో ఽపి గురో ర్నియోగా న్మనో దధే దిగ్విజయే మనీషీ ౬౦ భాష్యస్య వార్తిక మథైష కుమారిలేన భట్టేన కారయితు మాదరవా న్మునీంద్రః, వంధ్యాయమాన దరవింధ్యమహీధరేణ వాచంయమేన చరితాం హరితం ప్రతస్థే ౬౧. తత స్సవేదాంతరహస్యవేత్తా భేత్తా మతానాం తదసమ్మతానామ్, ప్రయాగ మాగా త్ప్రథమం జిగీషుః కుమారిలం సాధితకర్మజాలమ్ ౬౨. అమజ్జతాం కిల తనూ మసితాం సితాంచ కర్తుం కళిందసుతయా కలితానుషంగామ్, అహ్నాయ జహ్నుతనయా

వర మవశ్యం భావివరం వరం ప్రదాయ సంపూజ్యేతివా ౫౮ ఇత్థం సంభాష్యాస్మి న్నృషిశ్రేష్ఠే వేదవ్యాసే ఽంతర్ధానంగతే అథానంతర మంతర్వివేకనిధి రపి సః శ్రీశంకరో విష్యథే వ్యథాం ప్రాప తత్ర హేతుః వ్యాత్తాపస్య హారీ నిరుపాధికృపారసో యేషాం తత్తాదృశాం వ్యాసప్రభృతీనాం విరహః కథమహో విషహ్యః కథమపి విషహ్యో న భవతీత్యర్థః-వ ౫౯. తర్హి కథం తద్విరహం విషహ్య దిగ్విజయే మనోదధే ఇత్యాకాంక్షాయా మాహ తదితి - గురో ర్వేదవాదసస్య నియోగాదనుశాసనాత్-ఉ. ౬౦. అథ దిగ్విజయే మనసః స్థాపనానంతరం కుమారిలేన భట్టేన భాష్యస్య వార్తిక మాదరా త్కారయితు మేవ మునీంద్రః వంధ్యావ దాచరన్తో నిష్ఫలాదరా గర్తా యస్మిం స్తథాభూతో వింధ్యాచలో యేన తేన వాచంయమేన అగస్త్యేన మునినాం చరితాం దక్షిణాం హరితం దిశం ప్రతి ప్రతస్థే ప్రస్థానంకృతవాన్-వ ౬౧. తతః ప్రస్థానానంతరం వేదాంతరహస్యవేత్తా ఽసమ్మతానా మనభిమతానాం మతానాం ప్రసహ్య ఝడితివా భేదనకర్తా సశ్రీశంకరః సాధితకర్మకాండం కుమారిలం ప్రథమం జేతు మిచ్ఛుః ప్రయాగం తీర్థరాజ మాగచ్ఛత్ ప్రథమం ప్రయాగమితి వా సంబంధః-ఉ. ౬౨. అథానంతరం ఆమజ్జతాం పుంసాం తనూం శరీర మసితాం కృష్ణాం విష్ణుస్వరూపాం సితాం శ్వేతాం శివస్వరూపాం చ కర్తుం కళిందాఖ్యగిరిపుత్ర్యా కాళింద్యా యమునయా సంపాదితో ఽనుషంగ స్సంబంధో యయా నిస్నాతాని నాశితా న్యఘాని యయా తాం జాహ్నవీ మహ్నాయాంజసా ఽర్థానాం చతుర్విధ పురుషార్థానాం మార్గం మధ్యేప్రయాగం ప్రయాగస్య మధ్యే అగమ్యత్ * పారే మధ్యే షష్ఠ్యా వేతిసమాసః

మథ నిహ్నుతాఘాం మధ్యే ప్రయాగ మగమ న్ముని రర్థమార్గమ్. ౬౩. గంగాప్రవాహై రుపరుద్ధవేగా కళిందకన్యా స్తిమితప్రవాహా, అపూర్వసఖ్యాగతలజ్జయేవ యత్రాధికం భాతి విచిత్రపాథాః. ౬౪. అంతేవసద్భి రమలచ్ఛవిసంప్రదాయ మధ్యేతు మాశ్రితజలాం కుహచి న్మరాళైః, చక్రద్వయేన రజనీసహవాససౌఖ్య సంశీలనాయ కిల సంవలితాం పరత్ర ౬౫ యత్రాప్లుతా దివ్యశరీరభాజ ఆచంద్రతారం దివి భోగజాతమ్, సంభుఞ్జతే వ్యాధికథానభిజ్ఞాః ప్రాహేమ మర్థం శ్రుతిరేవ సాక్షాత్ ౬౬ అజ్ఞాతసంభవతిరోధికథా ఽపి వాణీ యస్యా స్సితాసితతయైవ గృణాతి రూపమ్, భాగీరథీం యమునయా పరిచర్యమాణా మేతాం విగాహ్య ముదితో ముని రిత్యభాణీత్ ౬౭ సిద్ధాపగే పురవిరోధిజటోపరోధక్రుద్ధా కుత శ్శతమద స్సదృశా న్విధత్సే,

---

ఏవం తత్వనిపాతనంచ - వ. ౬౩. గంగాప్రవాహై రుపరుద్ధో వేగో యస్యా స్సా విచిత్రజలా కళిందకన్యా యమునా యత్ర ప్రయాగమధ్యే ఽపూర్వసఖ్యా ఆగతా యా లజ్జా తయా స్తిమితో ఽచంచలః ప్రవృత్తిః స్రోతో వా యస్యా స్తథా భూతేవాధికం భాతి. ని. 'ప్రవాహస్తు ప్రవృత్తౌ స్యా దపి స్రోతసి వారిణీ'తి మేదినీ - ఉ ౬౪ కుహచిత్ క్వచి దమలకాంతిలక్షణం సంప్రదాయ మధ్యేతం సమీపే వసద్భి శ్శ్వేతై ర్మరాళై ర్హంసై రాశ్రితం జలం యస్యా స్తాం పరత్రాన్యత్ర నళినీసహవాసలక్షణసౌఖ్య సంశీలనాయ చక్రద్వయేన సంవ్యాప్తాం భాగీరథీం విగాహ్యేతి వ్యవహితేనాన్వయః ని 'రజనీనలినీ రాత్రి హరిద్రా జతుకాసుచే'తి మేదినీ - వ. ౬౫ తామేవ వర్ణయతి యత్ర యస్యాం యమునయా సంగతాయాం గంగాయా మాప్లుతా దివ్యశరీరభాజః పునశ్చ వ్యాధికథానభిజ్ఞా స్సంతః దివి భవం భోగసముదాయం సమ్యగ్భుంజతే నన్వత్ర కిం ప్రమాణ మితిచే త్తత్రాహ ఇమ మర్థం సాక్షా చ్ఛ్రుతి రేవ ప్రాహ తథాచ శ్రుతిః —సితాసితే సరితే యత్ర సంగతే తత్రాప్లుతాసో దివ ముత్పతంతీత్యాద్యా - ఇంద్ర. ౬౬ కించ వాణీ శ్రుతిరపి అజ్ఞాతసంభవస్య జన్మన స్తిరోధే స్తిరోధానస్య చ కథా యయా సా యస్యా యమునయా సంగతాయా గంగాయా స్సితాసితతయైవ రూపం వర్ణయతి తథా భూతా మేతాం యమునయా పరిచర్యమాణాం భాగీరథీం విగాహ్య ముదితో మునిః శ్రీశంకర ఇతి వక్ష్యమాణ మభాణీ దుక్తవాన్ -వ. ౬౭. హేసిద్ధాపగే త్రిపురవిరోధినశ్శివస్య జటాభి రుపరోధేన క్రుద్ధా శత మముష్య శివస్య సదృశాన్ కుతః కిమర్థం విధత్సే ఏషాం త్వయా రచితానాం జటాభిః కింను న బద్ధా భవితాసి కిం బద్ధా నభ

బద్ధా న కిన్ను భవితాసి జటాభి రేషా మద్ధాజడప్రకృతయో న విదంతి
భావి ౧౮. సన్మార్గవర్తనపరాఽపి సురాపగే త్వ మస్థీని నిత్యమశుచీని కిమా
దదాసి, అజ్ఞాత మంబ హృదయం తవ సజ్జనానాం ప్రాయః ప్రసాధనకృ
తే కృతమజ్జనానాం ౧౯ స్వాపానుషంగ జడతాభరితా న్జనౌఘాన్
స్వాపానుషంగజడతావిధురాన్ విధత్సే, దూరీభవద్విషయరాగహృదో
ఽపి తూర్ణం ధూర్తావతంసయసి దేవి క ఏష మార్గః ౨౦. ఇతి స్తువన్
తాపసరాట్త్రివేణీం శాట్యా సమాచ్ఛాద్య కటింకృపీటే, దోర్దండయు
గ్మోద్ధృతవేణుదండో ఽఘమర్షణస్నానమనా బభూవ ౨౧ పస్నా
ప్రయాగే సహ శిష్యసంఘై స్స్వయం కృతార్థో జనసంగ్రహార్థీ, అ
స్మారి మాతాపిచ సా పుపోష దధార యా దుఃఖ మసోఢ భూరి
౨౨ అనుష్ఠితం ప్రాగవసాయ్య వాత్యైః కల్హారశీతై రుపసేవ్యమానః,

విష్యసి కింతు భవిష్యస్యేవ ఏవ మాక్షిప్య స్వయ మేవ ప్రతిక్షిపతి జడప్రకృతయో
భవిష్యన్న జానంతి అత్ర నిందయా స్తుతే రవగమా ద్వ్యాజస్తుతిః 'ఉక్తి ర్వ్యాజ
స్తుతి ర్నిందా స్తుతిభ్యాం స్తుతినిందయో' రిత్యుక్తేః ౧౮ హేసురాపగే సన్మార్గవర్తన
పరా ఽపి త్వం నిత్య మపవిత్రాణ్యస్థీని కిమర్థ మాదదాసీత్యాక్షేపః స్వయమేవ సమా
ధత్తే హేదేవి తవహృదయ మజ్ఞాతః తవాభిప్రాయో బుద్ధ స్తవజలే కృతం మజ్జనం
యై స్తేషాం సజ్జనానాం ప్రాయః ప్రసాధనకృతే శివరూపాణాం తేషా మలంకా
రార్థ మాదదాసీత్యర్థః 'జిద్రహితాకారపూర్వకత్వా త్పరస్మై పదప్రయోగో నదో
షావహః' 'అజ్ఞోదోనాస్యవిహారణే' ఇతిజి ద్గ్రహణాత్ జ్ఞాపకా త్తథాచ లోకో
పకారాయ యథోక్తా తవ ప్రవృత్తి రిత్యర్థః ౧౯ స్వాపానుషంగేణ నిద్రానుషం
గేణ యా జడతా తయా భరితా న్నిద్రానుషంగజడతా విధురా నేవ విధత్సే దూరీ
భవద్విషయరాగో యస్మా త్తథాభూతం హృద్యేషాం తాం స్తు ముఖాదిముండనేన
ధూర్తావతంసయసి ధూర్తశిరోమణీ న్కరోషి తథాచైషకో వా మార్గః అత్ర తథా దూరీ
భవద్విషయరాగహృదో ధూర్తో ధుత్తూరపుష్పం తదవతంసః శివ స్తద్రూపాన్
కరోషీతి శ్లేషేణస్తుతిః 'ధూర్తం తు ఖండలవణే ధుత్తూరే నావిటే త్రిష్వి'తి మేదినీ-
ఇం ౨౦ ఇత్యేవం త్రివేణీం స్తువన్ సన్ తాపసరాట్ శాట్యా కటిం సమ్య
గాచ్ఛాద్య భుజదండయుగ్మే నోర్ధ్వం ధృతో వేణుదండో యేన స కృపీటే జలే. ని.
'కృపీట ముదకే తోయే' ఇతి మేదినీ-అఘమర్షణస్నానే మనో యస్య తథాభూతో
బభూవ. ఉ ౨౧. యా పుపోష గర్భేదధార దుఃఖంచ భూరి అసోఢ సా మాతా
ఽప్యస్మారి స్మృతా - అఖ్యా. ౨౨. ప్రాగ్ ఝడితి అనుష్ఠిత మనుష్ఠానం ఆ[illegible]

తీరే విశశ్రామ తమాలశాలిన్యత్రాంతరే శుశ్రూయత లోకవార్తా ౭౩.
గిరే రవప్లుత్య గతి స్సతాం యః ప్రామాణ్య మామ్నాయగిరా మవా
దీత్, యస్య ప్రసాదా త్త్రిదివౌకసో ఽపి ప్రపేదిరే ప్రాక్తనయజ్ఞ
భాగాన్ ౭౪ సో ఽయం గురో రున్మథనప్రసక్తం మహత్తరం దోష
మపాకరిష్ణుః, అశేషవేదార్థవి దాస్తికత్వా త్తుషానలం ప్రావిశ దేష
ధీరః. ౭౫. అయం హ్యధీతాఖిలవేదమంత్రః కూలంకషాలోడితసర్వ
తంత్రః, నితాంతదూరీకృతదుష్టతంత్ర స్త్రైలోక్యవిభ్రామితకీర్తియంత్రః ౭౬ శ్రుత్వేతితాం సత్వర మేష గచ్ఛ న్వ్యలోకయ త్తం తుష
రాశిసంస్థమ్, ప్రభాకరాద్యైః ప్రథితప్రభావై రుపస్థితం సాశ్రుముఖై
ర్వినేయైః ౭౭ ధూమాయమానేన తుషానలేన సందహ్యమానే ఽపి
వపుష్య శేషే, సందృశ్యమానేన ముఖేన బాష్పపరీతపద్మశ్రియ మాద
ధానమ్ ౭౮ దూరే విధూతాఘ మపాంగభంగ్యా తం దేశికం దృష్టి
పథావతీర్ణమ్, దదర్శ భట్టో జ్వలదగ్నికల్పో జుగోప యో వేదపథం
జితారిః ౭౯ అదృష్టపూర్వం శ్రుతపూర్వవృత్తం దృష్ట్వా ఽతిమోదం

య్యా సమాప్య కల్హారశీతై ర్వాతై రుపసేవ్యమానః తమాలశాలిని తీరే విశ్రమం కృతవాన్ అత్రాంతరే లోకవార్తా అశ్రూయత - ఉ ౭౩ తామేవ దర్శయతి గిరే రితి - యః స్సతాం గతిః పర్వతా దవప్లుత్య వేదగిరాం ప్రామాణ్య మవాదీత్ ౭౪ సో ఽయం భట్టపాదః గురో రున్మథనా త్ప్రసక్తం ప్రాప్తం మహత్తరం దోష మపాకరిష్ణు స్సర్వవేదార్థజ్ఞ ఏష ధీర ఆస్తికత్వా త్తుషాగ్నిం ప్రావిశత్. ౭౫. అయం భట్టపాదః హి ప్రసిద్ధ మధీతాఖిలవేదమంత్రః పునశ్చ కూలంకషానదీ తద్వ దాలోడితాని అవగాహితాని సర్వశాస్త్రాణి సర్వసిద్ధాంతా వా యేన సనితాంతం దూరీకృతాని దుష్టతంత్రాణి యేనాతఏవ విభ్రామితం కీర్తిలక్షణం యంత్రం యేన సః - ఉ ౭౬. ఇతి తాం లోకవార్తాం శ్రుత్వా తం వ్యలోకయత్ దృష్టవాన్ -ఉ ౭౭ తం.విశినష్టి ధూమాయమానేన తుషాగ్నినా ఽశేషే వపుషి సందహ్యమానే ఽపి సందృశ్యమానేన ముఖేనోష్మవ్యాప్తకమలస్య శ్రియ మాదధానం ని 'బాష్ప మూష్మాశ్రుకణికా' ఇతి మేదినీ ౭౮ కటాక్షభంగ్యా దూరే విధూతాన్యఘాని యేనతం దృష్టిమార్గే ఽవతీర్ణ దేశికం శ్రీశంకరం జ్వల దగ్నితుల్యో భట్టపాదో దదర్శ యోజితారి ర్వేదమార్గం జుగోప ౭౯. అదృష్టపూర్వం శ్రుతపూర్వం వృత్తంచరితం యస్య తం శ్రీశంకరం దృష్ట్వా భట్టో ఽతిహర్షం జగామ తత శ్చ శిష్యగణైః పూజాం కృతవాన్ తాం

స జగామ భట్టః, అచీకర చ్ఛిష్యగణై స్సపర్యా ముపాదదే తా మపి
దేశికేంద్రః ౮౦ ఉపాత్తభిక్షః పరితుష్టచిత్తః ప్రదర్శయామాస స
భాష్య మస్మై, సర్వో నిబంధో హ్యమలో ఽపి లోకే శిష్టేక్షిత స్సంచ
రణం ప్రయాతి ౮౧ దృష్ట్వా భాష్యం హృష్టచేతాః కుమారః ప్రోచే
వాచం శంకరం దేశికేంద్రమ్, లోకే ఽత్యల్పో మత్సరగ్రామశాలీ స
ర్వజ్ఞా నో నాల్పభావస్య పాత్రమ్ ౮౨ అష్టౌ సహస్రాణి విభాంతి
విద్వన్ సద్వార్త్తికానాం ప్రథమే ఽత్ర భాష్యే, అహం యది స్యా మ
గృహీతదీక్షో ధ్రువం విధాస్యే సునిబంధ మస్య ౮౩ భవాదృశాం
దర్శన మేవ లోకే విశేషతో ఽస్మి న్సమయే దురాపమ్, పురార్జితైః
పుణ్యచయైః కథంచి త్త్వ మద్య మే దృష్టిపథం గతో ఽభూః. ౮౪.
అసారసంసారపయోధిమధ్యే నిమజ్జతాం సద్భి రుదారవృత్తైః, భవా
దృశై స్సంగతిరేవ సాధ్యా నాన్య స్తదుత్తారవిధా వుపాయః ౮౫.
చిరం దిదృక్షే భగవంత మిత్థం త్వ మద్య మే దృష్టిపథం గతో ఽభూః,
నహ్యత్ర సంసారపథే నరాణాం స్వేచ్ఛావిధేయో ఽభిమతేన యోగః.
౮౬ యున క్తి కాలః క్వచి దిష్టవస్తునా క్వచి త్త్వనిష్టేన చ నీచవ

సపర్యా మనపేక్షితా మపి దేశికేంద్ర స్స్వీకృతవాన్ ౮౦. ఉపాత్తా భిక్షా యేన
పరితుష్టచిత్త స్స శ్రీశంకరో ఽస్మై భట్టపాదాయ భాష్యం దర్శయామాస నను కిమర్థం
దర్శయామాసేత్యపేక్షాయా మాహ సర్వ ఇతి ౮౧. తత్ర హేతు మాహ - హి
యస్మా ల్లోకే ఽల్పః క్షుద్రో మత్సరగ్రామశాలీ సర్వజ్ఞాన స్సర్వజ్ఞ స్తు మాత్సర్యాదిలక్ష
ణస్య క్షుద్రభావస్య పాత్రం నభవతీత్యర్థః శ్లో. ౮౨ యదువాచ తదాహ అష్టావితి.
హే విద్వ న్నత్రాస్మిన్ గ్రంథే ప్రథమే ఽధ్యాయే భాష్యే సద్వార్త్తికానా మష్టౌ
సహస్రాణి భాంతి తర్హి కర్తవ్యానీతిచే త్తత్రాహ ఽహం యద్యగృహీతదీక్షః స్యాం
తర్హ్యస్య భాష్యస్య సునిబంధం విధాస్యే-ఉ. ౮౩ తిష్ఠత్వేతద్భవద్దర్శనం త్వతిదుర్లభం
మయా లబ్ధ మిత్యాహ భవాదృశా మితి-ఉపేం.౮౪.యతో భవాదృశాం సంగతి రేవ
సంసారా దుద్ధరణోపాయ ఇత్యాహాసారేతి-తదుత్తారవిధా సంసారోత్తరణవిధా-ఉ.
౮౫ నన్వేవం తర్హి పూర్వం దర్శనేచ్ఛా తవ కుతో నోత్పన్నేతిచే త్తత్రాహ చిర
కాల మారభ్యేత్థం దర్శన మిచ్ఛామి పరం త్వద్య దృష్టిమార్గే త్వం గతో ఽసి నన్వే
వం తర్హి కిమితి స్వాభిలషితం త్వయా న సంపాదిత మితి చే త్తత్రాహ నహీతి.౮౬ తర్హి
కో వా యునక్తీతిచేత్ తత్రాహ యునక్తీతి అతః కారణా త్సుఖదుఃఖే కాలకృతే

స్తునా, తత్రైవ సంయోజ్య వియోజయత్యసౌ సుఖాసుఖే కాలకృతే ప్రవేద్మ్యతః. ౮౭ కృతో నిబంధో నిరణాయి పంథా నిరాసి నైయాయికయుక్తిజాలమ్, తథాఽన్వభూవం విషయోత్థజాతం న కాలమేనం పరిహర్తుమీశే ౮౮. నిరాస్య మీశం శ్రుతిలోకసిద్ధం శ్రుతేస్స్వతో మాత్వ ముదాహరిష్యన్, న నిహ్నువే యేన వినా ప్రపంచస్సౌఖ్యాయ కల్పేత న జాతు విద్వన్ ౮౯ తథాగతాక్రాంత మభూదశేషం స వైదికోధ్వా విరళీబభూవ, పరీక్ష్య తేషాం విజయాయ మార్గం ప్రావర్తి సంత్రాతుమనాః పురాణం ౯౦ సశిష్యసంఘాః ప్రవిశంతి రాజ్ఞాం గేహం తదాది స్వవశే విధాతుమ్, రాజా మదీయో ఽజిర మస్మదీయం తదాద్రియధ్వం నతు వేదమార్గమ్.౯౧ వేదో ఽప్రమాణం

అహం విజానామి—ఇం. ౮౭ అహం తు సర్వం కర్తవ్యం కృతవా నేవేత్యాహ కృత ఇతి పునశ్చ కర్మమార్గో నిర్ణీతః పునశ్చ నైయాయికయుక్తిజాలం నిరస్తం విషయోత్థం సుఖదుఃఖజాతం చాన్వభూవం నన్వేవం భూతస్త్వ మేనం కాలం మితి న పరిహరసీతి చేత్తత్రాహ నేశే సమర్థో న భవామి. ౮౮ నను కిమర్థమేవం విధాతుం ప్రవృత్తోఽసీతి జిజ్ఞాసాయా మీశ్వరనిరాసగురుద్రోహలక్షణయోః పాపయోః ప్రాయశ్చిత్తం కర్తుం ప్రవృత్తోఽస్మీతి దర్శయితు ముపక్రమతే నిరాస్యమితి 'ఈశానోభూతభవ్యస్యే'త్యాదిశ్రుతే ర్లోకాచ్చ సిద్ధ మీశం నిరాకృతవాన్ కిమిచ్ఛన్నితి చేత్తత్రాహ వేదస్య స్వతః ప్రామాణ్య ముదాహరిష్యన్ హేవిద్వన్ జాతు కదాచిత్ప్రపంచో జగద్యేన వినా సౌఖ్యాయ న కల్పతే యోగ్యో న భవతి త మీశం న నిహ్నువే నైవాపలపామి తన్నిషేధే మదభిప్రాయో నాస్తీత్యర్థః ౮౯ ఏవ మేకం పాపం ప్రదర్శ్య ద్వితీయం దర్శయతి తథాగతైస్సుగతై రాక్రాంత మశేషం సర్వ మభూత్ తేన చ స వైదికః పంథా విరళీ బభూవేతి పరీక్ష్య తేషాం విజయాయ పురాణం వేదమార్గం సంత్రాతుమనా అహం ప్రవృత్తః. ౯౦ శిష్యసంఘైస్సహితాస్సుగతాః రాజ్ఞో గేహం ప్రవిశంతి తదాదిరాజాది స్వవశే విధాతుం రాజా మదీయస్తథాఽజిరం విషయో దేశో ఽస్మదీయస్తస్మా ద్వేదమార్గం నైవాద్రియధ్వం యద్వా తత్తస్మా దస్మదీయ మజిర మస్మదీయశాస్త్రవిషయ మాశ్రయధ్వం నతు వేదమార్గమితి వదంతో విచరంతీతి పరేణాన్వయః. ని. 'అజిరం ప్రాంగణే చాంతే విషయే దర్దురే ఽనిల'ఇతి మేదినీ. ౯౧. వేదో ఽప్రమాణం బహుమానేన ప్రత్యక్షాదిప్రమాణేన బాధాత్పరస్పరవ్యాఘాతవాచకత్వాచ్చేత్యేవం వదంతో లోకే విచరంతిస్మ ఏషాం

బహుమానబాధా త్పరస్పరవ్యాహతివాచకత్వాత్, ఏవం వదంతో విచరంతి లోకే న కాచి దేషాం ప్రతిపత్తి రాసీత్ ౯౨. అవాదిషం వేదవిఘాతదక్షై స్తాన్నాశకం జేతు మబుధ్యమానః,తదీయసిద్ధాంతరహస్యవార్ధి న్నిషేధ్య బోధాద్ది నిషేధ్యబాధః. ౯౩ తదా తదీయం శరణం ప్రపన్న స్సిద్ధాన్త మశ్రౌష మనుద్ధతాత్మా, అదూదుష ద్వైదిక మేవ మార్గం తథాగతో జాతు కుశాగ్రబుద్ధిః ౯౪ తదాఽపతన్మే సహసాఽశ్రుబిందు స్తచ్ఛావిదుః పార్శ్వనివాసినోఽన్యే, తదా ప్రభృత్యేవ వివేశ శంకా మయ్యాప్తభావం పరిహృత్య తేషామ్ ౯౫ విపక్షపాతీ బలవాన్ ద్విజాతిః ప్రత్యాదద ద్దర్శన మస్మదీయం, ఉచ్చాటనీయః కథ మప్యుపాయై ర్నైరాద్భృశః స్థాపయితుం హి యోగ్యః ౯౬ సమ్మంత్ర్య చేత్థం కృతనిశ్చయా స్తే యేచాపరేఽహింసనవాదశీలాః, వ్యపాతయ న్నుచ్చతరా త్ప్రమత్తం మా మగ్రసౌధా ద్వినిపాతభీరుమ్ ౯౭. పత న్పత న్సౌధతలాన్యరోరుహం యదిప్రమాణం శ్రుతయో భవంతి, జీవేయ మస్మి న్పతితోఽసమస్థలే మజ్జీవనే తచ్ఛ్రుతిమానతా గతిః. ౯౮ యదీతి సందేహపదప్రయోగా ద్వ్యాజేన శా

సుగతానాం కాచి త్ప్రతిపత్తిః ప్రతిక్రియా నాఽఽసీత్-అఖ్యా ౯౨. వేదవిఘాతదక్షై స్తై రవాదిషం వాదం కృతవాన్ పరం తు తదీయసిద్ధాన్తరహస్యజలధీ నబుధ్యమాన స్తాన్ జేతుం నాశకం హి యతో నిషేధ్యస్య జ్ఞానా న్నిషేధ్యస్య బాధో భవతి నాన్యథేత్యర్థః - ఉ ౯౩. తదానీం తదీయం శరణం ప్రపన్నోఽనుద్ధతాత్మా తదీయం సిద్ధాంత మశ్రౌషం జాతు కదాచి త్తీక్ష్ణబుద్ధిః సుగతో వైదిక మేవ మార్గ మదూదుషత్. ౯౪. తదా సహసా మేఽశ్రుబిందు రపతత్ తచ్చాశ్రుపతన మన్యే పార్శ్వనివాసినోఽవిదు స్తదాప్రభృత్యేవ మయ్యాప్తభావం పరిహృత్య స్థితానాం తేషాం శంకా వివేశ. ఉ ౯౫. దర్శనం శాస్త్రం ఉ ౯౬. ఇత్థం సమ్మంత్ర్య కృతనిశ్చయా స్తే యేచాన్యేఽహింసనవాదశీలాః వినిపాతభీరుం వినిపాతాత్ భయశీలం ప్రమత్తం మా ముచ్చతరాత్ శ్రేష్ఠసౌధా ద్వ్యపాతయన్. ౯౭. సౌధతలా త్పతన్పతన్ అరోరుహం పునఃపున రారూఢః యది శ్రుతయః ప్రమాణం భవంతి తత్తర్హ్యస్మిన్ విషమస్థలే పతితః జీవేయం యతః శ్రుతి ప్రామాణ్యస్య మజ్జీవనేనైవ గతిః. ౯౮. ఇహ వేదప్రామాణ్యే యదీతి సందేహప్రతిపాదకస్య ప్రయోగా ద్వ్యాజేన కపటేన శాస్త్రస్య శ్రవణాచ్చ హేతో రుచ్ఛేదశా స్త్రత

స్త్రశ్రవణాచ్చ హేతోః, మమోచ్చదేశాత్పతతో వ్యనక్షీత్తదేక
చక్షు ర్విధికల్పనా సా ౯౯ ఏకాక్షరస్యాపి గురుః ప్రదాతా శాస్త్రోప
దేష్టా కిము భాషణీయమ్, అహం హి సర్వజ్ఞగురో రధీత్య ప్రత్యాదిశే
తేన గురో ర్మహాగః ౧౦౦ తదేవ మిత్థం సుగతా దధీత్య ప్రాభూ
తయం తత్కులమేవ పూర్వమ్, జైమిన్యుపజ్ఞే ఽభినివిష్టచేతా శ్శాస్త్రే
నిరాస్థం పరమేశ్వరంచ ౧౦౧ దోషద్వయస్యాస్య చికీర్షు రర్హా న్య
థోదితాం నిష్కృతి మాశ్రయాశమ్, ప్రావిక్ష మేషా పునరుక్త
భూతా జాతా భవత్పాదనిరీక్షణేన ౧౦౨ భాష్యం ప్రణీతం భవతేతి
యోగి న్నాకర్ణ్య తత్రాప విధాయ వృత్తిమ్, యశో ఽధిగచ్ఛేయ
మితిస్మ వాంఛా స్థితా పురా సంప్రతి కిం తదుక్త్యా ౧౦౩ జానే భ
వంత మహ మార్య జనార్దజాత మద్వైతరక్షణకృతే విహితావతారమ్,
ప్రాగేవ చే న్నయనవర్త్మ కృతార్థయేథాః పాపక్షయాయ బత నేదృశ

తో మమ తదేకం చక్షు ర్వ్యనంక్షీత్ కించ సా చక్షు రస్య నాశం గచ్ఛత్వితి విధే ర్దైవస్య కల్పనా. ౯౯ ఏకాక్షరస్యా ప్రదాతా గురు ర్భవతి శాస్త్రోపదేష్టా స భవతీతి కిము వక్తవ్యం అహం తు సర్వజ్ఞాత్సుగతాత్ ని 'సర్వజ్ఞ స్సుగత' ఇత్యమరః గురో రధీత్య తేనాధీతేన గురో ర్మహాగః ప్రత్యాదిశే ప్రత్యర్పితవాన్ ౧౦౦ మహాపరాధ మేవాహ తదేవ మనేన ప్రకారేణ సుగతా దధీత్య తస్య సుగతస్య కుల మేవాదౌ ప్రాభూతయం జైమిని రుపజ్ఞా ఆద్యజ్ఞానం యత్ర ని 'ఉపజ్ఞా జ్ఞాన మాద్యంస్యా' దిత్యమరః తస్మిన్ శాస్త్రే ఽభినివిష్టం చేతో యస్య సః అహం పరమేశ్వరంచ నిరాస్థం నిరస్తవాన్. ౧౦౧. అస్యోదాహృతస్య దోషద్వయస్య యథోక్తాం నిష్కృతిం చికీర్షుః హే అర్హన్ ఆశ్రయాశం పావకం ప్రావిక్షం ప్రవేశం కృతవా నస్మి. ని. 'ఆశ్ర యాశో బృహద్భానుః కృశానుః పావకో ఽనలః' ఇత్యమరః-తవ పాదనిరీక్షణస్య నిష్కృతిరూపత్వా దేషా నిష్కృతి స్తవపాదనిరీక్షణేన పునరుక్త భూతా జాతా సంప న్నా. ౧౦౨. నను శాబరభాష్యవ దస్మద్భాష్యే ఽపి త్వయా వార్తికం కర్తవ్యం స్థిత మితిచే త్తత్రాహ భాష్యం భవతా ప్రణీత మితి శ్రుత్వా హేయోగిన్ భవత్ప్రణీతే భాష్యే వృత్తిం విధాయ యశో ఽధిగచ్ఛేయ మితి వాంఛా పురా స్థితా పరంతు సంప్రతి తదుక్త్యా కిం నిష్ఫలత్వాత్ స్మేతి పాదపూరణే ౧౦౩ ఆర్యాణా మర్థే జాత మార్యా ణా మర్థసముదాయో యస్మా త్తథాభూత మితివా హే ఆర్య జనార్థం జాతమితి వా పున శ్చాద్వైతరక్షణాయ విహితో ఽవతారో యేన తథాభూతం భవంత మహం జానామి

మాచరిష్యామ్. ౧౦౪. ప్రాయో ఽధునా తదుభయప్రభవాఘశాంత్యై ప్రావిశు మార్య తుషపావక మాత్తదీక్షః, భాగ్యం న మే ఽజని హి శాబరభాష్యవ ర్తిత్వద్భాష్యే ఽపి కించన విలిఖ్య యశో ఽధిగంతుమ్ ౧౦౫ ఇత్యూచివాంస మథ భట్టకుమారిలం త మీషద్వికస్వరము ఖాంబుజ మాహ మానీ, శ్రుత్యర్థకర్మవిముఖాన్ సుగతా న్నిహంతుం జాతం గుహం భువి భవంత మహం తు జానే ౧౦౬. సంభావనాఽపి భవతో న హి పాతకస్య సత్యం వ్రతం చరసి సజ్జనశిక్షణాయ, ఉజ్జీవ యామి కరకాంబుకణోక్షణేన భాష్యే ఽపి మే రచయ వార్తిక మంగ భవ్యమ్ ౧౦౭ ఇత్యూచివాంసం విబుధావతంసం స ధర్మవి ద్బ్రహ్మ విదాం వరేణ్యమ్, విద్యాధన శ్శాన్తిధనాగ్రగణ్యం సప్రశ్రయం వాచ మువాచ భూయః ౧౦౮ నార్హామి శుద్ధ మపి లోకవిరుద్ధకృత్యం కర్తుం మయీడృశ మహీంతో క్రియం తవార్హా, ఆజానతో ఽతికుటిలే

అతో యది తుషానలప్రవేశా త్ప్రాగేవ పాపక్షయాయ మమ నేత్రమార్గం కృతార్థ యేథాస్త్రి హే యతే ఈదృశం ప్రాయశ్చిత్తం నాచరిష్యం-వసం ౧౦౪. అధునా తు ప్రాయో గురుద్రోహేశ్వరనిరాసప్రభవాఘ శాంత్యర్థ మాత్తదీక్ష స్తుషానలం హేఆర్య ప్రావిశం మమభాగ్యానుదయ ఏవ భవద్భాష్యవార్తికాకరణనిదాన మిత్యాహ భాగ్య మితి. ౧౦౫. ఏవం భట్టపాదోక్త ముదాహృత్య శ్రీశంకరవాక్య ముదాహర్తు మాహ ఇత్యేవముక్తవంతం భట్టకుమారిల మీష ద్వికస్వరముఖకమల మథ తదుక్త్యనంతరం మానీ శ్రీశంకర ఉవాచ యద్యప్యన్యే న జానంతి తథా ఽపి శ్రుత్యర్థా త్కర్మణో విముఖా న్సుగతా న్నిహంతుం భువి జాతం స్కందం భవంత మహం తు జానే. ౧౦౬. దోషద్వయనివృత్తయే తుషానలం ప్రావిశ మిత్యుక్తం తత్రాహ సంభావనేతి. తథా ఽపి సజ్జనానాం శిక్షణాయ సత్యవ్రతం చరసి యతఏవ మతః కమండలుజలకణసించనేన భవంత ముజ్జీవయామి నను కిమర్థం జీవయసీతిచే త్తత్రాహ హేంగ హేభట్టకుమారిల మే భాష్యే ఽపి భవ్యం వార్తికం రచయ. ౧౦౭. ఇత్యూచివాంసం దేవశిరోమణిం పండితా వతంసం వా బ్రహ్మవిదాం మధ్యే శ్రేష్ఠతమం శాంతిధనేషు యతిష్వగ్రే గణనీయం శ్రీశంకరం ధర్మజ్ఞో విద్యాధన స్స భట్టపాద స్సప్రశ్రయం యథాతథా వాచం పున రువాచ-ఉ. ౧౦౮. యదుక్తం శ్రుత్యర్థేత్యాది తత్రాహ నేతి శుద్ధ మపి లోకవిరుద్ధం కృత్యం కర్తుం యోగ్యో న భవామి హేస్తుత్య మయ్యతిక్షుద్రే ఽపీయం మహితో క్తి స్తవ యోగ్యా అజానత స్స్వభావతో ఽతికుటిలే ఽపి జనే మహాంత స్తు గుణ మారో

ఽపి జనే మహాంత స్త్వారోపయంతి హి గుణం ధనుషీవ శూరాః
౧౦౯. సంజీవనాయ చిరకాలమృతస్య చ త్వం శక్తో ఽసి శంకరదయో
ర్మిళదృష్టిపాతైః, ఆరబ్ధమేత దధునా వ్రత మాగమోక్తం ముంచన్
సతాం నభవితాస్మి బుధావినింద్యః ౧౧౦ జానే తవాహం భగవ
న్ప్రభావం సంహృత్య భూతాని పునర్యథావత్, స్రష్టుం సమర్థో ఽసి
తథావిధో మా ముజ్జీవయేశ్చే దిహ కిం విచిత్రమ్ ౧౧౧ నాభ్యు
త్సహే కింతు యతిక్షితీంద్ర సంకల్పితం హాతు మిదం వ్రతాగ్ర్యమ్,
తత్తారకం దేశికవర్య మహ్య మాదిశ్య త ద్బ్రహ్మ కృతార్థయేథాః
౧౧౨ అయంచ పంథా యది తే ప్రకాశ్య స్సుధీశ్వరో మండనమిశ్ర
శర్మా, ఽగంతవిశ్రాంతయశా విజేయో యస్మి న్జితే సర్వ మిదం జితం
స్యాత్. ౧౧౩ సదా వదన్ యోగపదంచ సాంప్రతం స విశ్వరూపః
ప్రథితో మహీతలే, మహాగృహీ వైదికకర్మతత్పరః ప్రవృత్తిశాస్త్ర ని
రత స్సుకర్మతః. ౧౧౪ నివృత్తిశాస్త్రే నకృతాదర స్స్వయం కేనాప్యు
పాయేన వశం స నీయతామ్, వశంగతే తత్ర భవే న్మనోరథః తదం

పయంతి తత్ర దృష్టాంతో యథా ఽఽజానతో ఽతికుటిలేఽపి ధనుషి శూరా గుణం
జ్యామారోపయంతి తద్వత్-వ ౧౦౯. హేశంకర యద్యపి చిరకాలం మృతస్యాపి దయా
లక్షణోర్మి వ్యాప్తదృష్టిపాతై శ్శంకరేత్యాద్యేకంవాపదం సంజీవనాయ త్వం శక్తో ఽసి
తథా ఽప్యధునా ఽఽరబ్ధం వేదోక్త మేతద్వ్రతం త్యజన్ సతా మవినిన్ద్యో న భవి
తాస్మి ఏతద్జ్ఞాతుం యోగ్యో ఽసీతి జ్ఞాపనాయ సంబోధయతి హేబుధేతి ౧౧౦. కించ
సమస్తభూతాని సంహృత్య పున ర్యథావ త్స్రష్టుం సమర్థస్య తవ నైత చ్చిత్ర మిత్యా
హ జాన ఇతి-ఇంద్ర. ౧౧౧. యద్యప్యేవం తథా ఽపి హేయతిరాజ సంకల్పితమిదం
వ్రతాగ్ర్యం త్యక్తుం నాభ్యుత్సహే-యద్యహ మవశ్య మనుగ్రాహ్య స్తర్హీదం విధే
హీత్యాహ-త త్తస్మాత్ హే దేశికవర్య తత్తారకం కాశ్యా ముపదిశ్యమానం బ్రహ్మ మహ్య
ముపదిశ్య కృతార్థయేథాః. ౧౧౨ అద్వైతమార్గప్రకాశనాయ మాం జేతు మయ
మాగత ఇతి విజ్ఞాయాహ అయంచేతి దిశామంతేవిశ్రాంతం యశో యస్య. ౧౧౩. సదా
యోగస్య కర్మయోగస్య పదం సాంప్రతం న్యాయ్యం వద న్సవిశ్వరూపో భూతలే
ప్రథితః-ఉ. ౧౧౪. కించ నివృత్తి శాస్త్రే న కృతాదరః స్వయం తస్మా త్సమణ్డనః
కేనాప్యుపాయేన వశం నీయతాం తత్ర తస్మిన్ వశం ప్రాప్తే భవన్మనోరథో భవే

తికం గచ్ఛతు మాచిరం భవాన్. ఉంబేక ఇత్యభిహితస్య హి తస్య
లోకై రుంబేతి బాన్ధవజనై రభిధీయమానా, హేతోః కుతశ్చి దిహ
వా క్పురుషా ఽభిశప్తా దుర్వాససా ఽజని వధూర్ద్వయభారతీతి ౧౧౬
సర్వాసు శాస్త్రసరణీషు సవిశ్వరూపో మత్తో ఽధికః ప్రియతమశ్చ
మదాశ్రవేషు, తత్ప్రియసీం శమథనేంద్ర విధాయ సాక్ష్యే వాదే
విజిత్య త మిమం వశగం విధేహి ౧౧౭ తేనైవ తావకకృతిష్వపి
వార్తికాని కర్మంది వర్యతమ కారయ మావిలంబమ్, త్వం విశ్వనాథ
ఇవ మే సమయే సమాగా స్తత్తారకం సముపదిశ్య కృతార్థయేథాః.
౧౧౮ నిర్వ్యాజకారుణ్య ముహూర్తమాత్ర మత్ర త్వయా భావ్య
మహం తు యావత్, యోగీంద్ర హృత్పంకజ భాగ్య మేత త్త్యజామ్య
సూన్ రూప మవేక్షమాణః ౧౧౯ ఇత్యూచివాంస మిమ మిద్ధసుఖ
ప్రకాశం బ్రహ్మోపదిశ్య బహిర న్తరపా స్తమోహమ్, తన్వ న్దయానిధి
రసౌ తరసా ఽభ్రమార్గా చ్ఛ్రీమండనస్య నిలయం స ఇయేష గంతుమ్
౧౨౦ అథ గిర ముపసంహృత్యా ఽఽదరా ద్భట్టపాద శ్శమథనపతినా

దత్త స్తత్సమీపం శీఘ్రం భవాన్ గచ్ఛతు-ఉ ౧౧౫. ఉంబేక ఇతి లోకై రభిహి
తస్య తస్య మండనస్య వధూ రుంబేతి బాన్ధవజనై రభిధీయమానా కుతశ్చి ద్ధేతో ర్వా
క్ సరస్వతీ దుర్వాససా సురుషా ఽభిశప్తా ద్వయభారతీతి అజని ప్రాదుర్భూతా ఏతే
న 'ఉంబేక' 'ఉంబా' ఇతి మండనసరస్వత్యోః ప్రాకృత న్నామ కథితమితి బోధ్యం-వ.
౧౧౬ కించ సర్వాసు శాస్త్రసరణీషు న విశ్వరూపో మత్తో ఽధికః మదాశ్ర
వేషు మమశిష్యేషు మధ్యే ప్రియతమ శ్చ తస్మాత్ హే శమథనేంద్ర తస్య ప్రేయసీ
మతిశయేన ప్రియాం సరస్వతీం సాక్ష్యే విధాయ తామిమం విశ్వరూపం వాదే విజిత్య
వశగం విధేహి ౧౧౭ తేనైవ తావకకృతిష్వపి వార్తికాని కారయ హే పరివ్రాట్ఛ్రే
ష్ఠతమ ౧ 'భిక్షుః పరివ్రాట్ కర్మంగీ'త్యమరః-విలంబం మాకురు త్వం విశ్వనాథ ఇవ
మే సమయే సమాగ స్త స్తస్మా త్తారకం సమ్య గుపదిశ్య కృతార్థయేథాః-వ. ౧౧౮.
హే నిర్వ్యాజకారుణ్య ముహూర్తమాత్రం త్వయా ఽత్ర భవితవ్య మహం తు
యావత్ యోగీంద్ర హృత్కమలభాగ్య మేత త్తవ రూప మవేక్షమాణో ఽసూం స్త్య
జామి-ఉ ౧౧౯ ఇత్యూచివాంస మిమం భట్టపాదం సందీప్తసుఖప్రకాశాత్మక
బ్రహ్మోపదిశ్య బహిరంతరపాస్తమోహం కుర్వన్ దయానిధి రసౌ శ్రీశంకరో ఽభ్ర
మార్గా దాకాశమార్గా న్మండనస్య నిలయం గంతు మియేషేచ్ఛతిస్మ-వ. ౧౨౦. అథో ప

ఽసౌ బోధితాద్వైత తత్త్వః, ప్రశమితమమత స్సం స్తత్ప్రసాదేన స
ద్యో విదళ దఖిలబంధో వైష్ణవం ధామ పేదే. ౧౨౧

ఇతి శ్రీమాధవీయే తద్వ్యాససందర్భచిత్రగః,
సంక్షేపశంకరజయే సర్గో ఽసౌ సప్తమో ఽభవత్

దేశానంతర మాదరా దసౌ భట్టపాదో గిర ముపసంహృత్య శమధనానాం యతివరాణా
మధీశేన బోధిత మద్వైతతత్త్వం యస్మై ప్రశమితా మమతా యేన సతథాభూతస్సన్
తస్య శ్రీశంకరస్య ప్రసాదేన సద్యోదళితాఖిలబంధో వైష్ణవం ధామ ప్రాపేత్యర్థః -
మాలినీ వృత్తం ౧౨౧.

ఇతి శ్రీమత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థ శ్రీపాదశిష్యదత్త
వంశావతంస రామకుమారసూను ధనపతిసూరికృతే
శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే
సప్తమః స్సర్గః

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీగణేశాయ నమః

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

అష్టమస్సర్గ ప్రారంభః.

అథ ప్రతస్థే భగవాన్ ప్రయాగా త్త న్మండనం పండిత మాశు జేతుమ్, గచ్ఛన్ ఖసృత్యాపుర మాలులోకే మాహిష్మతీం మండనమండితాం సః - ౧ అవాతర ద్రత్నవిచిత్రవప్రాం విలోక్య తాం విస్మితమానసో ఽసౌ, పురాణవ త్పుష్కరవర్త్మనీతః పురోపకంఠస్థవనే మనోజ్ఞే ౨ ప్రఫుల్లరాజీవవనే విహారి తరంగరింఖత్కణశీకరార్ద్రైః, రేవామ

నమ శ్శర్వాయ శాంతాయ విముక్తాయ జటాదిభిః, నిరస్తవామమార్గాయ యతీంద్రాయ కృపాళవే. ఏవంవ్యాసదర్శనాదికం నిరూప్యాఽఽచార్యమండనసంవాదం సపరికరం వర్ణయితు ముపక్రమతే - అథ భట్టపాదం బ్రహ్మోపదిశ్య తస్య వైష్ణవప దప్రాప్తే రనంతరం సభగవాన్ యోగీంద్రః మండనం పండితం జేతుం శీఘ్రం ప్రయాగా త్తీర్థరాజా త్ప్రతస్థే ప్రస్థానం కృతవాన్ - తతః ఆకాశమార్గేణ గచ్ఛన్ స మండనేన మండితా మలంకృతాం మాహిష్మతీం పురం తన్నామకనగరం ఆలులోకే అసమంతా దవలోకితవాన్ ఉ. ౧ రత్నవిచిత్రవప్రాం విచిత్రరత్నైః హీరకాదిభి ర్విచిత్రాః వప్రా అట్టాలికా యస్యాం తాం మాహిష్మతీం విలోక్య విస్మితం విస్మయం ప్రాప్తమానసం మనో యస్య స అసౌ యోగీంద్రః మనోజ్ఞే ఽతిరమ్యే పురోపకంఠస్థవనే పురసమీపస్థవనే పురాణవత్పురాణః పురాణపురుషో విష్ణు స్తద్వ త్పుష్కరవర్త్మనీతః ఆకాశమార్గా దవాతర దవతీర్ణః ని. 'వ్యోమ పుష్కర మంబరం, సరణిః పద్ధతిః పద్యా వర్త్మ న్యేకపదీతి చే'త్యమరః -ఉపేంద్ర ౨ తస్మి న్ప్రఫుల్లకమలవనే విహారీ విహారణశీల స్తరంగేభ్యో రింగన్తో నిస్స్రవంతో యే కణశీకరా అతిసూక్ష్మాంబుకణాః. ని. 'కణో ఽతిసూక్ష్మే ధాన్యాంశే' - 'శీకరం శబలే వాతసృతాంబుకణయోః పుమా' నితి మేదినీ-త్తై రార్ద్రో రేవా మరు త్కంపితా స్సాలానాం వృక్షవిశేషాణాం మాలాః

రుత్కంపితసాలమాల శ్శ్రమాపకృ ద్భాష్యకృతం సిషేవే. ౩. తస్మిం
త్స విశ్రమ్య కృతాహ్నిక స్సన్ స స్వస్తికారోహణశాలినీనే, గచ్ఛ
న్నసౌ మండనపండితౌకో దాసీ స్తదీయా స్స దదర్శ మార్గే. ౪
కుత్రాలయో మండనపండితస్యే త్యేతా స్స పప్రచ్ఛ జలాయ గంత్రీః,
తాశ్చాపి దృష్ట్వా ఒద్భుతశంకరం తం సంతోషవత్యో దదు రుత్త
రోక్తిం ॥ స్వతఃప్రమాణం పరతఃప్రమాణం కీరాంగనా యత్ర గిరం
గిరంతి, ద్వారస్థనీడాంతరసన్నిరుద్ధా జానీహి తన్మండనపండితౌకః ౫.
ఫలప్రదం కర్మ ఫలప్రదో ఒజః కీరాంగనా యత్ర గిరం గిరంతి, ద్వార
స్థనీడాంతరసన్నిరుద్ధా జానీహి త న్మండనపండితౌకః ౬ జగ ద్ధ్రువం
స్యా జ్జగ దధ్రువం స్యా త్కీరాంగనా యత్ర గిరం గిరంతీ, ద్వారస్థనీ
డాంతరసన్నిరుద్ధా జానీహి తన్మండనపండితౌకః ౭ పీత్వా తదుక్తీ

పక్షకారయో యేన స శ్రమాపహారకః-భాష్యకారం సిషేవే సేవితవాన్ ఇ ౩
తస్మి న్వనే స శ్రీశంకరో విశ్రమ్య విశ్రమం కృత్వా కృత మహ్నికర్తవ్యం యేన
తథాభూతస్సన్ మధ్యాహ్నకాలే యత్ర సూర్య ఆయాతి తత్స్వస్తికం సిద్ధాంతశిరో
మణ్యాదౌ ప్రసిద్ధం తదారోహణశాలిని ఇనే సూర్యే సత్యసౌ మండనపండితస్యౌకో
గృహం ప్రతి గచ్ఛ న్స తదీయా మండనపండితస్య దాసీః మార్గే దదర్శ ఇంద్ర. ౪.
దృష్ట్వాచ కింకృతవానిత్యపేక్షాయా మాహ కుత్రేతి మండనపండితస్యాలయో వాసస్థా
నం కుత్రేత్యేతా స్తస్య దాసీః జలానయనార్థం గంత్రీః గమనకర్త్రీః స్స భాష్యకారః
పప్రచ్ఛ తా శ్చాపి అద్భుత శ్చాసౌ శంకరశ్చే త్యద్భుతశంకర స్తం - అద్భుతత్వం చ
శంకరత్వే సతి ఏకవక్త్రద్వినేత్రాదిమత్త్వం యద్వా ఒద్భుత మనిర్వాచ్యం శం సుఖం
కరోతీతి తథా తం దృష్ట్వా ఉవలోక్య సంతోషవత్య ఉత్తరం ప్రతివచనం దదుః-అపి
శబ్దేన తాదృశశంకరదర్శనం నికృష్టానా మపి సుఖజనక మాసీ త్కిముతోత్కృష్టానా
మితి సూచితం ॥ తాభి ర్దత్త ముత్తర ముదాహరతి త్రిభిః స్వత ఇతి. వేదవాక్యం
స్వతః ప్రమాణ ముత పరతః ప్రమాణ మితి విచారాత్మికాం గిరం వాచం యత్రమం
దనాలయే కీరాణాం శుకాదిపక్షిణా మంగనా అపి ద్వారస్థస్య నీడస్య పంజరాది
రూపస్యాంతరే మధ్యే సమ్యక్ నిరుద్ధాః గిరంతి ఉచ్చారయంతి తత్తాదృశం మండన
పండితస్యౌకః గృహం జానీహి ౫. సుఖదుఃఖాదిఫల ప్రదం కర్మ కింవా ఒజో
జన్మరహిత స్సర్వశక్తి స్సర్వజ్ఞః పరమాత్మేతి విచారాత్మికాం సమాన మన్యత్. ౬.
కించ జగత్ ధ్రువం ప్రవాహరూపేణ నిత్యం నకదాఽప్యనీదృశం స్యాత్ కింవా
ఒధ్రువ మనిత్యం స్యా దితి విచారాత్మికా మిత్యర్థః. ౭. తాభి ర్దత్తం ప్రతివచనం

రథ తస్య గేహా ద్గత్వా బహి స్సద్మ కవాటగుప్తమ్, దుర్వేశ మాలోచ్య స యోగశక్త్యా వ్యోమాధ్వనా ఽవాతర దఙ్గణాంతః ౯
తదా స లేఖేంద్రనికేతనాభం స్ఫురన్మరుచ్చంచలకేతనాభం, సమగ్రమాలోకత మండనస్య నివేశనం భూతలమండనస్య ౧౦ సౌధాగ్రసంఛన్ననభోఽవకాశం ప్రవిశ్య త త్ప్రాప్య కవే స్సకాశమ్, విద్యావిశేషా త్తయశః ప్రకాశం దదర్శ తం పద్మజసన్నికాశమ్ ౧౧ తపోమహిమ్నైవ తపోనిధానం సజైమినిం సత్యవతీతనూజమ్, యథావిధి శ్రాద్ధవిధౌ నిమన్త్ర్య తత్పాదపద్మాన్యవనేజయంతమ్ ౧౨ తత్రాంతరిక్షాదవతీర్య యోగివర్య స్సమాగమ్య యథార్హ మేషః, ద్వైపాయనం జైమిని మప్యుభాభ్యాం తాభ్యాం సహర్షం ప్రతినందితో ఽభూత్.

శ్రుత్వా భగవా న్వ్యాఖ్యాకారో యత్కృతవాం స్తదాహ పీత్వేతి. తాసాం దాసీనా ముక్తీ ర్వచనాని కర్ణపుటేన పీత్వా ఽవధార్య తస్య మండనస్య గేహా ద్బహిర్గత్వా కవాటైర్గుప్తం రక్షితం దత్తకవాటం దుర్వివేశం దుర్ఘటః ప్రవేశో యస్మిన్ తాదృశం తస్య సద్మ భవన మవలోక్య స యోగీంద్రః యోగశక్త్యా వ్యోమాధ్వనా ఆకాశ మార్గేణాఙ్గణాంతశ్చత్వరమధ్యే ఽవాతరత్. ౯ తతశ్చ యద్వృత్తం త దాహ తదేతి. తదా తస్మి న్నవతరణకాలే స యోగీంద్రః భూతలమండనస్య భూలోకాలంకారస్య మండనస్య నివేశనం వాసస్థానం సమగ్రం ఆలోకత దృష్టవాన్ నివేశనం విశినష్టి లేఖాః దేవాః ని 'లేఖా అదితినందనాః' ఇత్యమరః - తేషా మింద్రస్య యన్నికేతనం గృహం తస్యా ఽఽభా కాంతి రివ కాంతి ర్యస్య తత్ దేవేంద్రగృహతుల్య మిత్యర్థః - స్ఫురతా మరుతా వాయునా చంచలస్య కేతనస్య కేతో రాభా యస్మిం స్తత్ ని 'కేతనం తు నిమంత్రణే, గృహే కేతౌ చ కృత్యే చే'తి మేదినీ. ౧౦. సౌధస్య ప్రాసాదస్యాగ్రేణాగ్రభాగేన సంఛన్నం నభ స్తదాత్మకో ఽవకాశో యస్మిన్ తత్ సద్మ ప్రవిశ్య కవేః మండనస్య సకాశం సమీపం ప్రాప్య తం కవిం విశినష్టి - విద్యాయా విశేషా త్సర్వత అధిక్యా దాత్తః ప్రాప్తో యశసః ప్రకాశో యం తం పద్మజేన బ్రహ్మణా సమం ఆ. ౧౧ పున స్తం విశినష్టి - సత్యవత్యాస్తనూజ మాత్మజం వ్యాసం జైమినినా సహ వర్తమానం తపోనిధానం తపోమాహాత్మ్యే నైవ శ్రాద్ధవిధౌ యథా విధినిమంత్ర్య తయో ర్వ్యాసజైమిన్యోః పాదకమలాన్యవనేజయంతం ప్రక్షాళయంతం. ఉ. ౧౨ ఏతాదృశం మండనం దృష్ట్వా యత్కృతవాన్ తదాహ - తత్ర తస్మిన్ మండనగృహే ఽంబరా దాకాశా దవతీర్య

౧౩. అథ ద్యుమార్గా దవతీర్ణ మంతికే మున్యో స్స్థితం జ్ఞానశిఖోప
వీతినం, సన్న్యాస్యసా విత్యవగత్య సోఽభవ త్ప్రవృత్తిశాస్త్రైకరతో
ఽపి కోపనః. ౧౪ తదా ఽతిరుష్టస్య గృహాశ్రమేశితు ర్యతీశ్వరస్యాపి
కుతూహలం భృతః, క్రమా త్కిలైవం బుధశ స్తయో స్తయోః ప్ర
శ్నోత్తరాణ్యాసు రథోత్తరోత్తరమ్ ౧౫. కుతో ముండ్యాగళా
న్ముండీ పన్థా స్తే పృచ్ఛతే మయా, కిమాహ పంథా స్త్వన్మాతా ముం

వ్యాసం జైమినిం చైషో యోగిశ్రేష్ఠో యథా యోగ్యం సమాగమ్య తాభ్యాం చోభా
భ్యాం సహర్షం యథా స్యా త్తథా ఽభినందితో ఽభూత్ ఇం. ౧౩. అథానంత
రం సః మండనః ఆకాశమార్గా దవతీర్ణం మున్యో ర్వ్యాసజైమిన్యో రంతికే సమీపే
స్థితం జ్ఞాన మేవ శిఖా ఉపవీతం చాస్యాస్తీతి తం శిఖోపవీతవివర్జిత మితి యావత్
అసౌ సన్న్యాసీత్యవగత్య బుధ్వా ప్రవృత్తిశాస్త్రైకరతో ఽపి కోపనః కోపయుక్తో
ఽభవత్ * అక్రోధనై శ్శౌచపరై స్సతతం బ్రహ్మచారిభిః - భవితవ్యం భవద్భి శ్చ
మయా చ శ్రాద్ధకర్మణీత్యాదిప్రవృత్తిశాస్త్రేణ శ్రాద్ధాది కర్మణి కోపస్య నిషిద్ధ
త్వాత్ తదభిరతత్వేన కోపాయోగ్యో ఽపీత్యపిశబ్దార్థః ఉ ౧౪. తదా తస్మి
న్కాలే గృహస్థాశ్రమస్యేశితు రీశ్వరస్య మండనస్యాతిక్రుద్ధస్య యతీశ్వరస్య చ కోపర
హితస్యాపి కుతూహలం కౌతుకం భృతః ధారయతః ఏవం కిల వక్ష్యమాణప్రకారేణ
బుధశ్రేష్ఠయో స్తయో రథ క్రమేణోత్తరోత్తరం ప్రశ్నోత్తరాణి ఆసు ర్బభూవుః.
వంశ. ౧౫. ప్రశ్నోత్తరాణ్యుదాహర న్నాదౌ మండనకర్తృకం ప్రశ్న ముదాహరతి.
కుతఇతి. ముండీకుతః గృహద్వారాణాం కవాటైః పిహితత్వా న్ముండీ శ్రాద్ధకర్మణి
ద్రష్టు మయోగ్యో భవాన్ కేన మార్గేణ ప్రవిష్టః - ఏవం మండనోక్తం శ్రుత్వా
తద్వచనస్య కింపర్యంతం భవా న్ముండీత్యర్థం ప్రకల్ప్యాఽఽహ-భగవాన్ ఆగళాత్
గళపర్యంతం ముండీ మత్ప్రశ్నార్థ ఏతేన న బుద్ధ ఇత్యవగత్య మండన ఆహ పంథాః
మార్గ స్తే తవ మయా పృచ్ఛ్యతే న తు కింపర్యంతం భవాన్ ముండీతి ఏవ ముక్త
స్తద్వచనస్య తవపన్థానం ప్రతి మయా ప్రశ్నః కృత ఇత్యర్థం ప్రకల్ప్యాహ భగ
వాన్ - కిమాహ - పంథా స్త్వయా పృష్టః - పంథా స్త్వాం ప్రతి కిమాహ కిము
క్తవాన్ ఏవం విపరీతం శ్రుత్వా కుపిత స్స మ్మండన ఆహ త్వన్మాతేతి - మయా
పృష్టః పంథా స్త్వన్మాతా ముండా ఇత్యాహ ఏవ మాకృష్టో భగవా నువాచ - తథై
వేతి త్వయా పృష్టేన పథా త్వాంప్రతి త్వన్మాతా ముండేతి యదుక్తం తత్తథైవ -
హి-యస్మా త్పంథానం ప్రతి త్వమపృచ్ఛ స్త్వాం ప్రష్టారం ప్రత్యేవ పంథా స్త్వన్మాతా

డేత్యాహ తత్రైవహి ౧౬ పంథానం త్వమపృచ్ఛస్త్వాం పంథాః ప్రత్యాహ మండన, త్వన్మాతేత్యత్ర శబ్దో ఽయం న మాం బ్రూయా దపృచ్ఛకమ్. ౧౭. అహో పీతా కిము సురా నైవ శ్వేతా యత స్స్మర, కిం త్వం జానాసి తద్వర్ణ మహం వర్ణం భవా న్రసమ్ ౧౮. మత్తో జాతః కళంజాశీ విపరీతాని భాషతే, సత్యం బ్రవీతి పితృవ త్త్వత్తో జాతః కళంజభుక్ ౧౯ కంథాం వహసి దుర్బుద్ధే గర్దభేనాపి దుర్వ

ముండేత్యాహ హేమండనేతి సంబోధయ న్పండితశిరోమణి స్త్వమిదం జ్ఞాతుం యోగ్యో ఽసీతి సూచయతి తస్మా త్త్వన్మాతేత్యత్రాయం త్వచ్ఛబ్దః మా మపృచ్ఛకం న బ్రూయాత్ - మద్వాచకో న భవతీత్యర్థః * వక్రోక్తిః శ్లేషకాకుభ్యా మపరార్థత్వకల్పనం. ౧౬ ౧౭ ఏవముక్తో ఽతిరుష్ట స్స మ్మండన ఆహ - అహో కిము సురా మదిరా పీతా కిం త్వయా మద్యపానం కృతం అన్యథా విపరీతభాషణం కథం స్యాత్ ఏవ మాక్రుష్టో భగవా న్ తద్వచనస్య సురా కిము పీతా పీతవర్ణేత్యర్థం ప్రకల్ప్యాహ నైవేతి సురాపీతా పీతవర్ణా నైవ భవతి - యతః కారణాత్ శ్వేతా శ్వేతవర్ణా స్యానుభూత మప్యర్థం కుతో న స్మరసీత్యాశయేనాహ స్మర స్మరణం కురు సురేతి క్వచిత్పాఠః - ఏవముక్తో మండన ఆహ కిమితి తస్యాః సురాయా వర్ణం త్వం యతిః కిం జానాసి తద్వర్ణజ్ఞానం యతే స్తవాత్యంతానుచిత మిత్యర్థః ఏవ మాక్షిప్తో భగవా నువాచాహం వర్ణం జానామి భవాంస్తు రసం జానాతి తథాచ తద్వర్ణజ్ఞానవా నప్యహం న ప్రత్యవాయీ త్వం తు తద్రసానుభవితా ప్రత్యవాయార్హః 'న సురాం పిబే' దితి నిషేధేన పానస్య ప్రత్యవాయజనకత్వబోధనాత్ న తు తద్వర్ణజ్ఞానస్యేతి భావః. ౧౮. ఏవం విపరీతాని వచనాని శ్రుత్వా ఽతిరుష్టో మండన ఆహ. మత్త ఇతి. కలంజం విషలిప్తబాణేన హతస్య మృగస్య మాంసం కలంజం నభక్షయే దితి వాక్యేన నిషిద్ధ మశితుం భోక్తుం శీలమస్యేతి స కలంజాశీ భక్ష్యాభక్షణశీలో మత్త ఉన్మత్తో జాతః యతో భవా న్విపరీతాని భాషతే ఏవ మత్యాక్రుష్టో భగవాం స్తద్వాక్యస్య మత్తో మత్సకాశా జ్జాతః కలంజాశీ విపరీతాని భాషత ఇత్యర్థం ప్రకల్ప్యాహ సత్య మితి యథా పితా త్వం కలంజాశీ విపరీతాని భాషసే తథా త్వత్త స్త్వత్సకాశా జ్జాత ఉత్పన్నః కలంజభుక్ విపరీతాని బ్రవీతి భాషత ఇతి సత్యం యథార్థమేవేత్యర్థః. ౧౯. ఏవం పునః పున ర్విపరీతం భగవద్వాక్యం శ్రుత్వా ప్రకారాంతరేణాక్షిపతి కంథా మితి - గర్దభేనాపి దుర్వహాం వోఢు మశక్యాం కంథాం వహసి

హామ్, శిఖాయజ్ఞోపవీతాభ్యాం క స్తే భారో భవిష్యతి. ౨౦. కంథాం వహామి దుర్బుద్ధే తవ పిత్రాఽపి దుర్భరామ్, శిఖాయజ్ఞోపవీతాభ్యాం శ్రుతే ర్భారో భవిష్యతి ౨౧ త్యక్త్వా పాణిగృహీతీం స్వా మశక్త్యా పరిరక్షణే, శిష్యపుస్తకభారేచ్ఛో ర్వ్యాఖ్యాతా బ్రహ్మనిష్ఠతా ౨౨. గురుశుశ్రూషణాలస్యా త్సమావర్త్య గురోః కులాత్, స్త్రియ శ్శుశ్రూషమాణస్య వ్యాఖ్యాతా కర్మనిష్ఠతా ౨౩ స్థితో ఽసి యోషితాం గర్భే తాభి రేవ వివర్ధితః, అహో కృతఘ్నతా మూర్ఖ కథం తా ఏవ

తథా చాతిభారభూతాం కంథాం వోఢుం సమర్థస్య తే తవ శిఖాయజ్ఞోపవీతాభ్యాం కో భారో భవిష్యతి న కో ఽపీత్యర్థః-స్వల్పభారభయా దనల్పభారవాహకస్య తవాహో దుర్బుద్ధితేతి సూచయన్ సంబోధయతి హేదుర్బుద్ధే ఇతి ౨౦ ఏవ మాక్షిప్తో భగవా నపి కౌతుకా దాక్షేపం ప్రతిక్షిపన్ శిఖాయజ్ఞోపవీతాభ్యా మిత్యాదే రుత్తర మాహ కన్థా మితి - తవ పిత్రా ఽపి దుర్భరాం స్త్రీభి స్తిరస్కృతేన పునశ్చ తాస్వేవ ప్రీతిమతా గర్దభేన తవ పిత్రా ఽపి దుర్వహాం కన్థాం శిఖాయజ్ఞోపవీతే విహాయ వహామి యత స్తాభ్యాం పరీక్ష్య లోకా న్కర్మచితాన్ బ్రాహ్మణో నిర్వేద మాయాత్ 'య దహ రేవ విరజే త్త దహ రేవ ప్రవ్రజేత్' 'బ్రహ్మచర్యా ద్వా గృహా ద్వా వనాద్వా' 'సంన్యస్య శ్రవణం కుర్యాత్'-'నకర్మణా న ప్రజయా ధనేన త్యాగేనైకే అమృతత్వ మానశుః' 'అథ పరివ్రా డ్వివర్ణవాసా ముండో ఽపరిగ్రహః' ఇత్యాది శ్రుతే ర్భారో భవిష్యతి సచ వైదికేనావశ్య మపాకరణీయః పాఠాన్తరేతు విధినిషేధాత్మికా శ్రుతి ర్భారో భవిష్యతీత్యర్థః - అత స్తద్భారవిమోక్షణాయ కన్థావాహకస్య మమ సుబుద్ధిత్వ మవిదిత్వా దుర్బుద్ధిత్వం వదత స్తవాహో దుర్బుద్ధితేతి ధ్వనయన్ సంబోధయతి - హేదుర్బుద్ధేఇతి. ౨౧ సన్న్యాసం వినా బ్రహ్మనిష్ఠతా న సిద్ధ్యతీతి శిఖాయజ్ఞోపవీతే మయా త్యక్తే ఇతి బోధకం భగవద్వాక్యం శ్రుత్వా మండన ఆహ - త్యక్త్వేతి స్వాం స్వీయాం పాణిగృహీతీం భార్యాం పరిరక్షణే ఽశక్త్యా విహాయ శిష్యపుస్తకభారేచ్ఛో స్తవ యా బ్రహ్మనిష్ఠతా సా వ్యాఖ్యాతా ఽహో లోకే ప్రథితా ౨౨ ఏవ మాక్షిప్త స్తం ప్రత్యాక్షిపతి గురుశుశ్రూషణే ఽలస్యా ద్గురోః కులా త్సమావర్త్య సమావర్తనం విధాయ స్త్రియః శుశ్రూషమాణస్య తవ యా కర్మనిష్ఠతా సా వ్యాఖ్యాతా. ౨౩. మండన ఆహ యోషితాం స్త్రీణాం గర్భే స్థితో ఽపి తాభి రేవ వివర్ధిత స్త్వం తా ఏవ కథం నిందస్యహో. హే మూర్ఖ తాదృశ స్త్రీకృతోపకారనాశకస్య తవ కృతఘ్నతా. ౨౪.

నిదంసి. ౭౪ యాసాం స్తన్యం త్వయా పీతం యాసాం జాతో ఽసి యోనితః, తాసు మూర్ఖతమ స్త్రీషు పశువ ద్రమసే కథమ్ ౭౫. వీర హాత్యా మవాప్తో ఽసి వహ్నీ నుద్వాస్య యత్నతః, ఆత్మహాత్యా మ వాప్త స్త్వ మవిదిత్వా పరం పదమ్ ౭౬. దౌవారికా న్వంచయిత్వా కథం స్తేనవ దాగతః, భిక్షుభ్యో ఽన్న మదత్వా త్వం స్తేనవ ద్భో క్ష్యసే కథమ్ ౭౭. కర్మకాలే న సంభాష్య అహం మూర్ఖేణ సంప్రతి, అహో ప్రకటితం జ్ఞానం యతిభంగేన భాషిణా ౭౮. యతిభంగే ప్ర వృత్తస్య యతిభంగో న దోషభాక్, యతిభంగే ప్రవృత్తస్య పంచ

భగవా నువాచ యాసాం యోషితాం స్తన్యం స్తనభవం పయ స్త్వయా పీతం యాసాం చ యోనితో జాతో ఽసి తాసు స్త్రీషు హేమూర్ఖతమ పశువ త్కథం రమసే ౭౫. మండన ఆహ వీరేతి గార్హపత్యాహవనీయదక్షిణాఖ్యా న్వహ్నీ న్యత్నతః ప్రయత్నేనోద్వాస్య వీరస్యేంద్రస్య హాత్యా మవాప్తో ఽసి తథాచ శ్రుతిః. * వీరహా వా ఏష దేవానాం యో ఽగ్ని ముద్వాసయత ఇతి ఏవ మాక్రుష్టో భగవా నువాచ పరం పదం పరమాత్మస్వరూప మవిదిత్వాఽఽత్మహాత్యా మవాప్తః ప్రాప్తః-'అస న్నేవ స భవతి-అస ద్బ్రహ్మేతి వేద చేత్' 'అసూర్యా నామ తే లోకా అంధేన తమసా వృతాః, తాం స్తే ప్రేత్యాభిగచ్ఛంతి యే కే చాత్మహనో జనాః * అన్యథా సంత మాత్మానం యో ఽన్యథా ప్రతిపద్యతే, కిం తేన న కృతం పాపం చోరేణాత్మా పహారిణా'. ఇత్యాదిశ్రుతిస్మృతిభ్యః ౭౬ ఏవం వాక్యచాతుర్యేణ ప్రతిబద్ధో మం డనః ప్రకారాంతరేణాక్షిపతి - దౌవారికా న్ద్వారపాలా న్వంచయిత్వా చోరవ త్కథ మాగతః ప్రత్యాక్షిపతి భగవా న్భిక్షుభ్యో ఽన్నం తేషాం భాగ మదత్వా స్తేనవ త్కథం భోక్ష్యసే ౭౭ ఏవం ప్రత్యుత్తరైః పరాజితో వక్తు మశక్త స్స న్మం డన ఆహ - సంప్రతీదానీం కర్మకాలే ఽహం మూర్ఖేణ త్వయా సంభాష్య భాషణ యోగ్యో న భవామి, ఏవ ముక్తో భగవా నువాచ యతే ర్పాదవిచ్ఛేదే భంగేన విసం ధినా భాషణకర్త్రా త్వయా ఽహో జ్ఞానం ప్రకటితం. ౭౮. మండన ఆహ యతే స్తవ భంగే ప్రవృత్తస్య మమ తత్సూచకో యతిభంగో న దోషభాక్ దోషయుక్తో న భవతీత్యర్థః - ఏవముక్తో భగవానువాచ యతిభంగే ప్రవృత్తస్యేత్యత్ర యతేః సకాశా ద్భంగ ఇతి పంచమ్యంతం సమన్యతాం న తు షష్ఠ్యంతం తథాచ యతే స్సకాశా ద్భంగే జయవిపర్యయే సతి ప్రవృత్తస్య యతిభంగో దోషభా క్కభవతీతి

మ్యంతం సమస్యతామ్. ౨౯ క్వ బ్రహ్మ క్వచ దుర్మేధాః క్వసన్న్యాసః క్వవా కలిః, స్వాదన్నభక్ష్యకామేన వేషోఽయం యోగినాం ధృతః. ౩౦. క్వస్వర్గః క్వదురాచారః క్వాగ్నిహోత్రం క్వవా కలిః, మన్యే మైథునకామేన వేషోఽయం కర్మిణాం ధృతః ౩౧ ఇత్యాదిదుర్వాక్యగణం బ్రువాణే రోషేణ సాహంకృతి విశ్వరూపే, శ్రీశంకరే వక్తరి తస్య తస్యోత్తరంచ కౌతూహలతశ్చ చారు. ౩౨ తం మండనం సస్మిత జైమినీక్షితం వ్యాసోఽబ్రవీ జ్జల్పసి వత్స దుర్వచః, ఆచారణా నేయ మనిందితాత్మనాం జ్ఞాతాత్మతత్త్వం యమినం ధుతైషణమ్ ౩౩. అభ్యాగతోఽసౌ స్వయ మేవ విష్ణు రిత్యేవ మత్వాఽఽశు నిమంత్రయత్వమ్, ఇత్యాశ్రవం జ్ఞాతవిధిప్రతీతం సుధ్యగ్రణీ స్సాధ్వశిష న్మునిస్తమ్ ౩౪. అథోపసంస్పృశ్య జలం సశాన్త స్ససంభ్రమం మండనపండితోఽపి,

---

త్వద్వాక్యార్థః ౨౯. మండన ఆహ క్వేతి ౩౦ భగవా నువాచ క్వస్వర్గ ఇతి ౩౧ ఉపసంహరతి – ఇత్యాదిదుర్వాక్యగణం సాహంకృతివిశ్వరూపే రోషేణ బ్రువాణే శ్రీశంకరేచ తస్య తస్య వచనస్యోత్తరం చారుసుందరం కౌతుకాదేవ నతు కోపా ద్వక్తరి సతి తం మండనం వ్యాసోఽబ్రవీదితి పరేణాన్వయః ఆదిపదేన. * కింజడో జడతా దేహే భాతి కేన చిదాత్మని, కిమభాగ్యోఽసి యత్యర్చా రహితోఽభాగ్య ఉచ్యతే, కిందూషయసి పాపేన దూషితో జాయతే నరః, చోరై రుపాశ్రితః కిం త్వం నతు షడ్వర్గపీడితః, అప్రార్థితః కిమర్థంత్వం సమాయాతో గృహే మమ, తవ భాగ్యవశా ద్విష్ణు రహ మత్ర సమాగత' ఇత్యాదివాక్యజాతం గ్రాహ్యం. ఉపజాతివృత్తం. ౩౨ సస్మితేన జైమినినేక్షితం తంమండనం వ్యాస ఉవాచ హే వత్స జ్ఞాతం సాక్షాత్ కృత మాత్మతత్వం యేన తం ధుతాః విగతాః పుత్రదారలోకైషణా యస్మాత్తం యమినం ప్రతి యద్దుర్వచః జల్పసి ఇయ మనిందితాత్మనా మాచారణా ఆచారో న భవతి–ఇంద్ర. ౩౩ తథాచానిందితాత్మా త్వమేవం కర్తుం యోగ్యోసీత్యాహ అసౌ యతిః స్వయ మేవ విష్ణు రాగత ఇతి మత్వా జ్ఞాతాత్మతత్త్వం ధుతైషణం యమిన మిమ మాశు శీఘ్రం త్వం సమ్మంత్రయ ఇత్యేవం ప్రకారేణాశ్రవం వచనస్థితం ని. 'ఆశ్రవోంగీకృతౌ క్లేశే నాన్యవద్వచనస్థిత' ఇతి మేదినీ, జ్ఞాతనిధిప్రతీతం ప్రఖ్యాతం తం మండనం సుధ్యగ్రణీ ర్మునిర్వ్యాసః సాధుయథాస్యాత్తథాఽశిషత్ శిక్షణం కృతవాన్–ఇం. ౩౪. అథ వ్యాసకృతశిక్షానంతరం సమండనపండితోఽపి శాంతస్సన్ జలం ఉపసంస్పృశ్యాఽఽచమనాదికం కృత్వా వ్యాసాజ్ఞయా స్వయంచ

వ్యాసాజ్ఞయా శాస్త్రవి దర్చయిత్వా న్యమంత్రయ ద్భైక్షకృతే మహర్షిమ్ ౩౫ సచాబ్రవీ త్సౌమ్య వివాదభిక్షా మిచ్ఛ న్భవత్సన్నిధి మాగతో ఽస్మి, సాన్యోన్యశిష్యత్వపణా ప్రదేయా నాస్త్యాదరః ప్రాకృత భక్ష్యభైక్ష్యే ౩౬ మమ న కించి దపి ధ్రువ మీప్సితం శ్రుతిశిరఃపథ విస్తృతి మంతరా, అవహితేన మఖేష్వవధీరిత స్స భవతా భవతాప హిమద్యుతిః ౩౭ జగతి సంప్రతి తం ప్రథయామ్యహం సమభిభూయ సమస్తవివాదినం, త్వమపి సంశ్రయ మే మత ముత్తమం విగద వా వద వా ఽస్మి జిత స్త్వితి ౩౮ ఇతి యతిప్రవరస్య నిశమ్య త ద్వచన మర్థవ దాగతవిస్మయః, పరిభవేవ నవేన మహాయశా స్స నిజగౌ నిజ

శాస్త్రవిత్ మహర్షిం శంకరాచార్య మర్చయిత్వా భైక్ష్యకృతే భైక్ష్యార్థం న్యమంత్రయత్ - ఉ ౩౫ ఏవం భైక్ష్యకృతే మండనేన నిమంత్రితో మహర్షిః కిముక్తవా నిత్యత ఆహ సచ మహర్షి రబ్రవీత్ హేసౌమ్య ప్రియదర్శన వివాదభిక్షామిచ్ఛన్ భవత్సన్నిధిం తవ సమీప మాగతో ఽస్మి తస్మా త్సా వాదభిక్షా ఽన్యోన్యశిష్యత్వపణా ప్రదేయా ప్రాకృతాన్నభైక్షే తు మమాదరో నాస్తి ౩౬ నను 'వాదవాదాం స్త్యజే త్తర్కా న్పక్షం కంచనాశ్రయే'దితి సన్న్యాసిన స్తవ నిషిద్ధాం వాదభిక్షాం కథం యాచసఇతి చే త్తత్రాహ మమేతి శ్రుతిశిరసాం వేదాన్తానాం పంథా మార్గ స్తస్య విస్తృతిం విస్తారం వినా మమ కించి దపి ధ్రువ మీప్సిత మజస్రమాప్తుమిష్టం న భవతి తథాచ స్వఖ్యాత్యాద్యర్థం వాదాద్యాశ్రయణ నిషేధపర ముదాహృతవాక్యం నతూక్త ప్రయోజనవాదాశ్రయణనిషేధపరం ఏతాదృశవాదస్య లోకోపకారకత్వాత్ స పన్థాః భవ ఏవ తాపః దుఃఖం సంసారసంబంధ్యాధ్యాత్మికాధిదైవికాధిభౌతికలక్షణం దుఃఖ మితి వా తస్య హిమద్యుతిశ్చంద్రః ఔష్ణ్యనివృత్తిపూర్వకశైత్యజనకహిమద్యుతివత్ నిఖిలదుఃఖనివృత్తిపూర్వక పరమానందప్రాప్తికర ఇత్యర్థః. మఖేషు యజ్ఞేష్వవహితేన సావధానేన భవతా ఽవధీరిత స్తిరస్కృతః - ద్రుత ౩౭. అతో ఽయం వేదాంతమార్గో భవదాదిభి రవధీరిత స్త మహం సమస్తవివాదినం సమ్యగభిభూయ తిరస్కృత్య జగతి ప్రథయామి సర్వోత్కృష్టత్వేన ప్రకటీకరోమి తస్మా త్త్వమపి మే మతం వేదాంతసిద్ధాంతత్వా దుత్తమం సంశ్రయ విగద వా యద్వా వివాదం కురు జిత స్త్వితి జితో ఽస్మిత్యేవం వా వద ౩౮. ఇతి యతిప్రవరస్య తత్తాదృశ మర్థవ ద్వచో ఽర్థయుక్తం వచనం నిశమ్య శ్రుత్వా నవేనాపూర్వేణ పరిభవేన తిరస్కారేణా ఽఽగతవిస్మయః ప్రాప్తవిస్మయ స్స మండనో నిజగౌరవ మాస్థితో నిజ

గౌరవ మాస్థితః ౩౯. అపి సహస్రముఖే ఫణినామకే నవిజిత స్త్వితి జాతు ఫణత్యయమ్, నచ విహాయ మతం శ్రుతిసంమతం మునిమతే నిపతే త్పరికల్పితే ౪౦. అపి కదాచి దుదేష్యతి కోవిద స్సరసవాదకథాఽపి భవిష్యతి, ఇతి కుతూహలినో మమ సర్వదా జయ మహో ఽయ మహో స్స్వయ మాగతః ౪౧ భవతు సంప్రతి వాదకథాఽఽవయోః ఫలతు పుష్కలశాస్త్రపరిశ్రమః, ఉపనతా స్స్వయమేవ నగృహ్యతే నవ సుధా వసుధావసథేన కిమ్ ౪౨. అయ మహం యమహంతు రపి స్స్వయం శమయితా మయి తావతసద్గిరామ్, సుకలహం కలహంసకలాభృతాం దిశ సుధాంశుసుధామలసత్తనో ౪౩. అపితు దుర్హృదయ స్మ

గౌ జగాద ౩౯. సహస్రముఖే ఫణినామకే శేషనాగే సత్య ప్యయం మణ్డనో జాతు కదాచి ద్విజిత ఇతి తు న ఫణతి నైవవదత్యతో ఽయం వేదసమ్మతం మతం విహాయ పరికల్పితే మునే ర్వ్యాసస్య తవ వామతే న చ నిపతేత్. ౪౦. ఇదం తు మదభిలషిత మేవ సిద్ధ మిత్యాశయేనాఽఽహ అపి కదాచి త్కశ్చన కోవిదః పండిత ఉదేష్యతి రసేన సహితా సరసాచాసౌ వాదకథాచ సా ఽపి కదాచి ద్భవిష్యతి ఇతి కుతూహలినో మమాహో ఽద్యాయం జయమహో జయోత్సవ స్స్వయ మాగతః ౪౧. తస్మా త్సంప్రతీదానీ మావయో ర్వాదకథా భవతు జాయమానయా చ వాదకథయా శాస్త్ర పరిశ్రమః ఫలతు సఫలో భవతు బహుకాల మారభ్యాభిలాషాస్పదా ఽమృతతుల్యా వాదకథా గృహీతుం యోగ్యేత్యాశయేనాఽఽహ స్వయమేవోపనతా సమీప మాగతా నవసుధా నవీనాఽననుభూతపూర్వా సుధా వసుధా భవనేన భూమినివాసినా మర్త్యేన కిం న గృహ్యతే ఽపితు గృహ్యత ఏవేత్యర్థః. ౪౨. స్వగౌరవం ద్యోతయన్ స్వస్మి న్వాదాత్మకం సుకలహం ప్రార్థయతే అయ మహం మండనః యమస్య మృత్యో ర్హంతు రీశ్వరస్యాపి శమయితా ఈశ్వరస్య యమహంతృత్వంతు 'మృత్యు ర్యస్యోపసేచన' మితి శ్రుతిసిద్ధం నిరీశ్వరవాది మీమాంసకత్వా దీశ్వరో నాస్తీతి స్థాపనేన తస్యాపి స్వయం శమనకర్తా ఏతాదృశే మయి కలహంసానాం కలా బిభ్రతీతి తాస్తాసాం కలహంస కలాభృతాం తావకసద్గిరాం సుకలహం దిశ ఈరయ ఏతస్మి న్యోగ్యోసీతి సూచయ న్సంబోధయతి సుధాంశో శ్చంద్రస్య యత్సుధామ తద్వన్నిర్మలసంతీ ద్యోతమానా తనూ ర్యస్య తస్య సంబోధనం హేసుధాంశు సుధామ లస త్తనో ఇతి. ౪౩. మమ వాక్చాతుర్య మజ్ఞాత్వా మయా సహ వాద మిచ్ఛసీతి సూచయ న్నాహ- అపితు దుర్హృదయానాం స్మరయో గర్వ ఏవ కాననం వనం తస్య ఉతా ఛేదనే కళో

యత్కాననక్షితికఠోరకుఠారధురంధరా, న పటుతా మమ తే శ్రవణాన్తికం
ననుగతా ఽనుగతాఖిలదర్శనా ౪౪ అత్యల్పమేతద్భవతేరితం మునే
భైక్ష్యం ప్రకుర్వే యది వాదదిత్సుతా, గతో ఽద్య మోఽహం శ్రుత
వాదవార్తయా చిరేప్సితేయం వదితా న కశ్చన ౪౫ వాదం కరి
ష్యామి న సందిహే ఽత్ర జయాజయౌ నౌ వదితా న కశ్చిత్, న కంఠ
శోషైకఫలో వివాదో మిథో జిగీషూ కురుత స్తు వాదమ్ ౪౬ వా
దే హి వాదిప్రతివాదినౌ ద్వౌ విపక్షపక్షగ్రహణం నిధత్తః, కా నౌ
ప్రతిజ్ఞా వదతో ఽస్తు తస్యాం కిం మాన మిష్టం వద కస్స్వభావః. ౪౭.
కః పార్ష్ణికో ఽహం గృహమేధిసత్తమ స్త్వం భిక్షురాజో వదతా
మనుత్తమః, జయాజయౌ నౌ సపణౌ విధీయతాం తతః పరం సాధు

రకుఠారతుల్యా అనుగతా న్యనుసృతా న్యఖిలదర్శనాని సర్వశాస్త్రాణి యయా ఽనుగతా
న్యనుస్యూతాన్యఖిలదర్శనాని యస్యా మితి వా ఏవం విధా మమ పటుతా చాతురీ నను
నిశ్చయేన తే తవ శ్రవణస్య కర్ణస్యాంతికం సమీపం న గతా న ప్రాప్తా యతో మత్తో
వాదభిక్షాం యాచస ఇత్యర్థః ౪౪. కించాత్యల్ప మితి హేమునే యది తవ వాదదిత్సుతా
వాదదానేచ్ఛుత్వం తర్హి వాదభైక్ష్యం ప్రకుర్వ ఇత్యేతద్భవతా ఽత్యల్పమీరితం కథి
తం యతో ఽహం శ్రుతా యా వాదవార్తా తయైవ యాచనాం వినైవ వాదం కర్తుం
గతో ఽద్యమః ప్రాప్తోద్యమః ఇదం కుత ఇత్యత ఆహ యత ఇయం వాదవార్తా చిరే
ప్సితా చిరకాలాదాప్తుమిష్టా తర్హి కిమితి కేనచి ద్వాదో న కృత ఇతి తత్రాహ వదితా
వాదకర్తా న కశ్చన కో ఽపి న మిళిత ఇత్యర్థః-ఉ. ౪౫. వాదం కరిష్యామి అత్ర వా
దకరణే న సందిహే సందేహం నకరోమి పరం తు నౌ ఆవయో ర్జయాజయౌ అయం
జయం ప్రాప్తో ఽయంతు పరాజయ మితి వదితా కశ్చి న్మధ్యస్థో న భవతిచే న్నేత్యాహ
యత ఆవయో ర్వివాదః కంఠస్య శోష ఏవైకం ఫలం యస్యస కంఠశోషైకఫలోఽన
భవతి తు శబ్దో వ్యర్థః హి యస్మా త్పరస్పరం విజిగీషూ వివాదం కురుతః అత ఇత్యర్థః.
౪౬. వాదరీతిం దర్శయతి హి యస్మాత్ వాదే వాదిప్రతివాదినౌ ద్వౌ విపక్షపక్షయో
ర్గ్రహణం విధత్తః ఇతి రీతి స్తస్మా న్నౌ ఆవయో ర్వివదతోః ప్రతిజ్ఞా కా తస్యాం
ప్రతిజ్ఞాయాం మానం ప్రమాణం కిమిష్టం స్వభావః స్వీయో భావో ఽభిప్రాయః. ౪౭.
కః పార్ష్ణికః సమీకస్థో మధ్యస్థః క ఇతి సర్వం వద కించాహం గృహమేధిసత్తమ
స్త్వంతు వదతా మనుత్తమో భిక్షురాజ స్తస్మా దావా నౌ జయాజయౌ సపణౌ విధీ

వదావ సుస్మితౌ ౪౮ అద్యాతి ధన్యో ఽస్మి యదార్యపాదో మయా సహాఽభ్యర్థయతే వివాదమ్, భవిష్యతే వాదకథా పరేద్యు ర్వ్యాఖ్యాహ్నికం సంప్రతికర్మ కుర్యామ్ ౪౯. తథేతి సూక్తే స్మితశంకరేణ భవిష్యతే వాదకథా శ్వ ఏవ, తత్సాక్షిభావం వ్రజతం మునీంద్రా విత్యర్థయ ద్బాదరిజైమినీ సః. ౫౦ విధాయ భార్యాం విదుషీం సదస్యాం విధీయతాం వాదకథా సుధీంద్ర, ఇత్థం సరస్వత్యవతారతాజ్ఞౌ తద్ధర్మపత్న్యాః స్త మభాషిషాతామ్ ౫౧ అథానుమోద్యాభిహితం మునిభ్యాం స మండనార్యః ప్రకృతం చికీర్షుః, ఆనర్చ్ఛదైవోపగతా న్మునీంద్రా నగ్నీ నివ త్రీ న్మునిశేఖరాం స్త్రాక్ ౫౨ భుక్తోపవిష్టస్య మునిత్రయస్య శ్రమాపనోదాయ తదీయశిష్యౌ, అతిష్ఠతాం పార్శ్వగతౌ వబుద్ధౌ సచామరౌ వీజన మాచరంతౌ ౫౩ అథ క్రియాంతే కిల సూపవిష్టా స్త్రయ్యంతవేద్యార్థవిద స్త్రయో ఽమీ, ఆమంత్రయం శ్చారు పరస్పరం తే ముహూర్తమాత్రం కిమపి ప్రహృష్టాః ౫౪ తేషాం ద్విజేంద్రో గృహనిర్గతానా మదర్శనం జగ్మతు రంజసా ద్వౌ,

---

యతాం తతః పరం ద్వావపి సుస్మితౌ వదావ వాదం కరవావ ౪౮. ఏవం ప్రాగల్భ్య పూర్వకముక్త్వా నమ్రతాపూర్వక మాహ-అద్యాహ మతిధన్యో ఽస్మి యద్యస్మాదార్యపాదో భవా న్మయాసహ వివాద మభ్యర్థయతే ప్రార్థయతే ౪౯ వాదకథా శ్వ ఏవ భవిష్యత ఇతి తథైవ స్మితయుక్తేన శంకరేణ సూక్తే సతి హేమునీంద్రౌ తస్య వివాదస్య సాక్షిభావం వ్రజత మితి వ్యాసజైమినీ సః మండనః ప్రార్థయత్. ౫౦. తస్య మండనస్య ధర్మపత్న్యాః సరస్వత్యవతారతాజ్ఞౌ ఇయం సరస్వత్యవతారభూతేత్యభిజ్ఞౌ హేసుధీంద్ర విదుషీం భార్యాం సదస్యాం విధాయ వాదకథా విధీయతా మిత్యనేన ప్రకారేణ తం మండన మభాషిషాతా ముక్తవంతౌ. ౫౧. మునిభ్యాం వ్యాసజైమినిభ్యాం. ౫౨. వీజనం చామరసంచాలన మాచరన్తౌ స్థితవన్తౌ. ౫౩ ఋగ్యజుస్సామాఖ్యవేదత్రయ్యా అంత ఉపనిషద్భాగ స్తేన తత్ర వా వేద్య మర్థం పరపూరుషార్థభూతం పరమాత్మానం జానంతీతి త్రయ్యంతవేద్యార్థవిదో ఽమీ త్రయో వ్యాసజైమినిశంకరాః క్రియయా యాః పూర్వోక్తా యా అంతే సూపవిష్టాః పరస్పరం ప్రహృష్టా స్తే ముహూర్తమాత్రం చారు కిమప్యమంత్రయన్ ౫౪. ద్విజేంద్రస్య మండనస్య గృహా న్నిర్గతానాం మధ్యే ద్వౌ వ్యాసజైమినీ శీఘ్రం అదర్శనం ప్రాపతు స్తృతీయ శ్శంకరాచార్యః శేషతయా సర్మతయా స్తటే వృక్షః కదంబా స్సాలా

రేవాతటే రమ్యకదంబసాలే దేవాలయే ఉపస్థితవాం స్తృతీయః ॥౫॥. ఇతి స యతివరేణ్యో దైవయోగా ద్గురూణా మితరజనదురాపం దర్శనం ప్రాప్య హృష్టః, తదుదితవచనాని శ్రావయ న్నాత్మశిష్యా ననయ దమృతతుల్యా న్యాత్మవిత్తాం త్రియామామ్ ॥౬॥ ప్రాతశ్శోణసరోజ బాంధవరుచిప్రద్యోతితే వ్యోమని ప్రఖ్యాత స్సవిధాయ కర్మ నియతం ప్రజ్ఞావతామగ్రణీః, సాకం శిష్యవరైః ప్రపద్య సదనం సన్మండితం మాండనం వాదాయోపవివేశ పండితసభామధ్యే ముని ర్ధ్యేయవిత్. ॥౭॥ తత స్సమాదిశ్య సదస్యతాయాం సధర్మిణీం మండనపండితోఽపి, సశారదాం నామ సమస్తవిద్యా విశారదాం వాదసముత్సుకోఽభూత్. ॥౮॥ పత్యా నియుక్తా పతిదేవతా సా సదస్యభావే సుదతీ చకాశే, తయో ర్వివేక్తుం శ్రుతతారతమ్యం సమాగతా సంసది భారతీవ ॥౯॥. ప్రవృద్ధ వాదోత్సుకతాం తదీయాం విజ్ఞాయ విజ్ఞః ప్రథమం యతీంద్రః, పరావ

శ్చ యస్మిన్ తస్మిన్ స్థితే దేవాలయే ఉపస్థితవాన్. ॥౫॥ ఇత్యేవం ప్రకారేణ యతిశ్రేష్ఠః గురూణా మితి బహువచన మాదరార్థం వ్యాసజైమిన్యో ర్దర్శన మితరజనైః ప్రాప్తు మశక్యం దైవయోగా త్ప్రాప్య హృష్ట స్తై ర్గురుభి రుదితాని వచనా న్యమృతతుల్యాని స్వశిష్యాన్ శ్రావయం స్తాం త్రియామాం రాత్రి మాత్మవి దనయత్ - మాలినీ ॥౬॥ ప్రాతఃకాలే శోణసరోజానాం రక్తకమలానాం బాంధవస్య సూర్యస్య రుచ్యా కాంత్యా ప్రద్యోతితే వ్యోమన్యాకాశే సతి స యతిప్రవరః ప్రజ్ఞావతా మగ్రణీ ర్నియతం నిత్యం కర్మ స్నానాది విధాయ శిష్యవరైః స్సాకం మండనస్యేదం మాండనం సదనం భవనం సద్భి ర్మండితం ప్రపద్య ప్రాప్య ధ్యేయం బ్రహ్మజానాతీతి ధ్యేయవి న్మునిః పండితసభామధ్యే వాదాయ ఉపవివేశ పాఠాంతరేతు మండనం ప్రతీతి వ్యాఖ్యేయం - శార్దూ ॥౭॥. తత స్సభామధ్యే వాదార్థం యతే రుపవేశనస్యానంతరం స మండన పండితోఽపి సధర్మిణీం భార్యాం శారదాం సరస్వతీం నామ ప్రసిద్ధాం సమస్తవిద్యాసు విశారదాం కుశలాం సదస్యతాయాం సభానాయకతాయాం సమాదిశ్య వాదం ప్రతి సముత్సుక స్సమ్యు గుత్కంఠితో ఽభూత్ - ఉపేం. ॥౮॥. సా శారదా పతిదేవతా సుష్ఠుదంతవతీ సదస్యభావే పత్యా నియుక్తా చకాశే తయో ర్యతిమండనయోః శ్రుతస్య తారతమ్యం వివేక్తుం సమాగతా సంసది భారతీవ. ॥౯॥. తదనంతరం భగవాన్ భాష్యకారః కింకృతవా నిత్యపేక్షాయామాహ తదీయాం ప్రవృద్ధా యాం వాదోత్సుకతా తాం విజ్ఞాయ విజ్ఞః పరాభిప్రాయజ్ఞః పరం శారణ

రజ్ఞ స్స్వపరావరైక్యపరాం ప్రతిజ్ఞా మకరోత్ స్వకీయామ్. ౬౦
బ్రహ్మైకం పరమార్థ సచ్చిదమలం విశ్వప్రపంచాత్మనా శుక్తీరూప్య
పరాత్మనేవ బహుళాజ్ఞానావృతం భాసతే, తజ్జ్ఞానా న్నిఖిలప్రపంచ
నిలయా స్స్వాత్మ న్యవస్థా పరం నిర్వాణం జనిముక్త మభ్యుపగతం
మానం శ్రుతే ర్మస్తకమ్ ౬౧ బాధం జయే యది పరాజయ భాగ
హంస్యాం సన్న్యాస మంగ పరిహృత్య కషాయ చైలమ్, శుక్లం వసీ
య వసనం ద్వయభారతీయం వాదే జయాజయఫలప్రతిదీపికా ఽస్తు.
౬౨. ఇత్థం ప్రతిజ్ఞాం కృతవత్యుదారాం శ్రీశంకరే భిక్షువరే స్వకీ
యామ్, స విశ్వరూపో గృహమేధివర్య శ్చక్రే ప్రతిజ్ఞాం స్వమతప్ర

మవరం కార్యం యద్వా పరం భవిష్య మవరం భూతం తే పరావరే జానాతీతి పరా
వజ్ఞః యద్వా పరే బ్రహ్మాదయో ఽవరే యస్మా త్తం పరమాత్మానం జానాతీతి తథా
పరావరాపీశజీవావభేదేన జానాతీతి వా అతఏతాదృశ స్సయతీన్ద్రః ప్రథమం పరా
వరయో రీశజీవయో రైక్యపరాం స్వకీయాం ప్రతిజ్ఞా మకరోత్ ౬౦. తామేవా
దాహరతి బ్రహ్మైకం పరమార్థసచ్చిదానందమమలం బహుళేన నిబిడేనానాదిసిద్ధే
నాజ్ఞానేనావృతం సత్ సకలప్రపంచాత్మనా భాసతే శుక్తి ర్యథా రూప్యపరా
త్మనా రూప్యాత్మకపరస్వరూపేణ భాసతే తద్వత్ తస్య పరావరైక్యస్య జ్ఞానా
న్నిఖిలప్రపంచస్య నితరాం కారణే నాజ్ఞానేన సహ లయో బాధో యస్యామితి వా
ఏవం విధా యా స్వాత్మని వ్యవస్థా వ్యవస్థితి స్సాపరం నిర్వాణం జనిముక్తం జన్మవిని
ర్ముక్త మభ్యుపగతం అస్యాం ప్రతిజ్ఞాయాం ప్రమాణం శ్రుతే ర్మస్తకం వేదాంతాః
ప్రమాణ మిష్టం తథాచ శ్రుతే ర్మస్తకం * 'ఏకమేవా ద్వితీయం' 'సత్యం జ్ఞాన
మనంతం' 'విజ్ఞానమానందం బ్రహ్మ' 'సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ' 'వాచారంభణం వికా
రో నామధేయం మృత్తికేత్యేవ సత్యం' 'తరతి శోక మాత్మవిత్' 'తత్ర కో మోహః
క శ్శోక ఏకత్వ మనుపశ్యతః' 'బ్రహ్మవేద బ్రహ్మైవ భవతి' 'నచ పునరావర్తత' నచ
పునరావర్తత ఇత్యాది-శా. ౬౧. తత్ర పణం దర్శయతి. బాధమితి. దృఢే ఽప్యస్మి
జ్జయే యది పరాజయభాగహం స్యాం తర్హి అంగ హే మండన కషాయవస్త్రం
సన్న్యాసం పరిత్యజ్య శుక్లం వస్త్రం వసీయ ఆచ్ఛాదనార్థ మంగీకుర్యాం శ్రియ
మానే వాదే జయాజయఫలస్య ప్రతిదీపికా ద్వయ ముభయభారతీ అస్తు పణం. ౬౨.

తిష్ఠామ్ ౬౩ వేదాంతా న ప్రమాణం చితివపుషి పదే తత్ర సంగ
త్యయోగా త్పూర్వో భాగః ప్రమాణం పదచయగమితే కార్యవస్తు
న్యశేషే, శబ్దానాం కార్యమాత్రం ప్రతి సమధిగతాశ్శక్తి రభ్యస్త
తానాం కర్మభ్యో ముక్తి రిష్టా తదిహ తనుభృతా మాయుష స్స్యా
త్సమాప్తేః ౬౪ వాదే కృతేఽస్మిన్యది మే జయాన్య స్త్వయోదితా
త్స్యా ద్విపరీతభావః,యేయం త్వయాఽభూ ద్గదితా ప్రసాక్ష్యే జానాతి
చే త్సా భవితా వధూ ర్మే ౬౫ జేతుః పరాజిత ఇహాశ్రమమాదదీతే
త్యేతౌ మిథః కృతపణౌ యతివిశ్వరూపౌ,అంబా ముదారధిషణా మభి
షిచ్య సాక్ష్యే జల్పం వితేనతు రథో జయద త్తవృష్టి ౬౬. ఆవశ్యకం
పరిసమాప్య దినేదినే తౌ వాదం సమం వ్యతనుతాం కిల సర్వవేదౌ,

విశ్వరూపో మణ్డనః స్వమతే ప్రతిష్ఠా యస్యాస్తథాభూతాం ప్రతిజ్ఞామ్ ఉప ౬౩. మండనకృతాం ప్రతిజ్ఞా ముదాహరతి వేదాన్తా ఇతి. చితివపుషి చిత్స్వరూపే పదే పరమాత్మని వేదాంతాః ప్రమాణం న భవంతి తత్ర చిద్రూపే సిద్ధే వస్తుని కార్యానన్వితే సంగతే శ్శక్తే రయోగా ద్వేదాంతేభ్యః పూర్వో భాగః పదచయేన పదసముదాయాత్మకేన వాక్యేన గమితే బోధితే ఽశేషే కార్యవస్తుని ప్రమాణం అభ్యస్తతాసాం ప్రసిద్ధానాం ఘటమానయేత్యాదికానాం శబ్దానాం కార్యమాత్రం ప్రతి శక్తి స్సమధిగతా కర్మభ్య శ్చ ముక్తిరిష్టా ఽభిమతా తత్కర్మ ఇహాస్మిన్ లోకే తనుభృతాం దేహభృతాం జీవానా మాయుషో జీవనస్య సమాప్తే స్సమాప్తి పర్యంత మిష్టం స్యాత్ 'యావజ్జీవ మగ్నిహోత్రం జుహుయా' దితి వచనాత్ సమాప్తి రితి పాఠేతు తత్తస్మా దిహాస్మి న్కర్మణి తనుభృతా మాయుష స్సమాప్తి స్స్యా దితి వ్యాఖ్యేయం - స్రగ్ధ ౬౪. పణం దర్శయతి అస్మి న్వాదే కృతే సతి యది మే జయా దన్యః పరాజయ స్స్యా త్తర్హి త్వయోదితా త్త్వదుక్తా ద్విపరీత భావ శ్శుక్లవసనం గృహాశ్రమం విహాయ కషాయవస్త్రపరిధానం స్యా దేవేయ ముభయభారతీ ప్రసాక్ష్యే త్వయా కథితా భూత్ సైవేయం వధూర్మే ప్రసాక్ష్యే భవితా భవిష్యతి - ఉప ౬౫ ఇహాస్యాం సభాయాం వాదే వా పరాజితః జేతు రాశ్రమ.మంగీకుర్యా దితి కృతపణౌ యతిమండనౌ ఉదారబుద్ధి మంబాం సరస్వతీం సాక్ష్యే ఽభిషిచ్యాథో అనంతరం జయే దత్తా స్థాపితా దృష్టి ర్యాభ్యాం తౌ జల్పం విజిగీషుకథాం వితేనతు ర్విస్తారితవంతా విత్యర్థః - వసంతతిలకా వృత్తం. ౬౬. సర్వవేదౌ సర్వజ్ఞౌ తౌ సమం మిథః వాదం వితనుతాం విస్తారితవంతౌ ఏవం వికేతు మనసో రుపవిష్టయో ర్యతిమండనయో ర్గళే తాం.ప్రసిద్ధాం పుష్పనిర్మితా మేకైకాం

ఏవం విజేతు మనసో రుపవిష్టయో స్తాం మాలాం గళే న్యధిత సోభయ
భారతీయమ్ ౬౭ మాలా యదా మలినభావ ముపైతి కంఠే యస్యాపి
తస్య విజయేతరనిశ్చయ స్స్యాత్, ఉక్త్వా గృహంగతవతీ గృహకర్మ
సక్తా భిక్షాశనేఽపి చరితుం గృహిమస్కరిభ్యామ్ ౬౮ అన్యోన్యసంజ
యఫలే విహితాదరౌ తౌ వాదం వివాదపరినిర్ణయ మాతనిష్టామ్,
బ్రహ్మాదయ స్సురవరా అపి వాహనస్థా శ్రోతుం తదీయసదనం స్థిత
వంత ఊర్ధ్వమ్ ౬౯ తత స్తయో రాస మహా న్వివాద స్సదస్యవిశ్రా
ణితసాధువాదః, స్వపక్షసాక్షీకృతసర్వవేదః పరస్పరస్యాపి కృతప్ర
మోదః ౭౦ దినేదినే చాధిగతప్రకర్షో భూరీభవత్పండితసన్నికర్షః,
అన్యోన్యభంగాహితతీవ్రతర్ష స్తథాఽపి దూరీకృతజన్యమర్షః ౭౧
దినేదినే వాసరమధ్యమే సా బ్రూతే పతిం భోజనకాల మేవ, సమేత్య

మాలాం సేయ ముభయభారతీ న్యధిత స్థాపితవతీ ౬౭ తయో ర్గళే కంఠే మాలాం నిధాయ యదుక్తవతీ తదాహ. మాలాయదేతి యదా యస్మిన్ కాలే యస్య గళే మాలా మలినభావ ముపైతి ప్రాప్నుయాత్ తస్య తదా విజయేతరస్య పరాజయస్య నిశ్చయః స్యా దిత్యుక్త్వా గృహం గతవతీ యతో గృహకర్మ సక్తా ఽపి చ భిక్షాచాశనం భోజనం చ భిక్షాశనే చరితుం గృహిణే గృహస్థార్థ మశనం మస్కరిణే యత్యర్థం భిక్షాం నిర్మాతు మిత్యర్థః ౬౮ సాక్ష్యే స్థాపితాయాః కృత్య ముక్త్వా వాదికృత్య మాహ తౌ యతిమండనౌ అన్యోన్యసంజయాత్మకే ఫలే విహితాదరౌ వాదం జల్పాత్మక మాతనిష్టాం విస్తారితవంతౌ తస్మిన్కాలే బ్రహ్మాదయో ఽపి సురశ్రేష్ఠా వాహనస్థా స్సంతః వివాదస్య పరినిర్ణయం శ్రోతుం తదీయం సదనం భవన మూర్ధ్వ మంతరిక్షే స్థితవంతః ౬౯ తతో వాదవిస్తారానంతరం బ్రహ్మాదేః స్థిత్యనంతరంచ తయో ర్యతిమండనయో ర్మహాన్ వివాద ఆస బభూవ వివాదం విశినష్టి సదస్యై స్సభ్యైః విశ్రాణితో దత్త స్సాధువాదో యస్మై సస్వస్వపక్షే సాక్షీకృతా స్సర్వే వేదా యేన స పరస్పరస్యాపి కృతః ప్రమోదః ప్రహర్షో యేన - ఉపేం. ౭౦ పున ర్వివాదం విశినష్టి దినేదినే చాధిగతః ప్రకర్షో యేన స భూరీభవతాం పండితానాం సన్నికర్ష స్సాన్నిధ్యం యస్య సః అన్యోన్యభంగేన ఏవదతో రంతఃకరణే ఆహితః స్థాపిత స్తర్షో జయాభిలాషో యేన తథా ఽపి దూరీకృతో జన్యమర్షో యుద్ధరోషో యస్మాత్సః ని. 'జన్యహర్షే పరీవాదే సంయుగే జనకే పున' రితి విశ్వప్రకాశః - ఉపేం. ౭౧. సా ఉభయభారతీ ప్రతిదినం మధ్యాహ్నే సమాగత్య పతిం భోజనకాల మేవ వక్తి భిక్షుం

భిక్షుం సమయంచ భైక్ష్యే దినా న్యభూవ న్నితి పంచషాణి ॥ ౭౨.
అన్యోన్య ముత్తర మఖండయతాం ప్రగల్భం బద్ధాసనౌ స్మితవికాసిము
ఖారవిందౌ, నస్వేదకంపగగనేక్షణశాలినౌ వా నక్రోధవాక్ఛల మవాది
నిరుత్తరాభ్యామ్ తతో యతిక్ష్మాభృ దవేక్ష్య దాక్ష్యం క్షోదక్షమం
తస్య విచక్షణస్య, చిక్షేప తం క్షోభిత సర్వపక్షం విద్వత్సమక్షం ప్రతిభా
తర్కకక్షమ్. ౭౪ తతస్స్వసిద్ధాంతసమర్థనాయ ప్రాగల్భ్యహీనో ఽపి సభ్య
ముఖ్యైః,జగాద వేదాంతవచః ప్రసిద్ధ మద్వైతసిద్ధాంత మపాకరిష్ణుః. ౭౫
భోభో యతిక్ష్మాధిపతే భవద్భి ర్జీవేశయో ర్వాస్తవ మైకరూప్యమ్,

శ్రీశంకరం భైక్ష్యే సమయం చ వదతి ఇత్యేవం ప్రకారేణ పంచషాణి పంచవా షడ్వా దినాని అభూవన్. ౭౨. దృఢతయా బద్ధ మాసనం యాభ్యాం తౌ స్మితేన మందహాసితేన వికాసయుక్తే ముఖకమలే యయో స్తౌ యతిమండనౌ ప్రగల్భ ముత్తర మన్యోన్యస్య మఖండయతాం ఖండితవంతౌ పున శ్చ స్వేదః ప్రస్వేదః గగనే క్షణం ఉత్తరాప్రతిభానే ఆకాశం ప్రతి నిరీక్షణం స్వేదకంప గగనేక్షణశాలినౌ న బభూవతుః నవా నిరుత్తరాభ్యాం క్రోధేన వాక్ఛలం క్రోధవాక్ఛలం అవాది కథితం - వ. ౭౩. తతో బహుకాలపర్యంతం వాదప్రవృత్త్యనంతరం యతిక్ష్మాభృత్ యతి రాజ స్తస్య విచక్షణస్య మండనస్య క్షోదం విచారాత్మకం పేషణం క్షమతే సహత ఇతి క్షోదక్షమం దాక్ష్యం కుశలతా మవేక్ష్య క్షోభితా స్సర్వే పక్షా యేన తథాభూత మపి విదుష ఆచార్యస్య సమక్షే సమ్ముఖే ఽప్రతిభాతాః కక్షాః కోట్యో యస్య సతాదృశం తం చిక్షేప యద్వక్తవ్యం తదుచ్యతా మితి పునః ప్రేరితవాన్ - ఉ ౭౪ తదనంతరం మండనో యత్కృతవాం స్తదాహ తతః స్వసిద్ధాన్తసమర్థనాయ ప్రాగల్భ్య హీనో ఽపి సభ్యముఖ్యైః మండనః వేదాంతవచోభిః ప్రసిద్ధ మద్వైతసిద్ధాంత మపాకరిష్ణు రువాచ - ఉప. ౭౫. యదువాచ తదుదాహరతి భో భో ఇతి సంభ్రమే వీప్సా యతిక్ష్మాధిపతే యతిరాజ జీవేశ్వరయో ర్వాస్తవ మైకరూప్యం విశుద్ధం యద్భ వద్భి రంగీక్రియతే తత్ర ప్రమాణం వయం న ప్రతీమః న జానీమః తత్ర ప్రమాణం నాస్తీత్యర్థః అయం భావః నహి శ్రుతిమస్తక ముక్తార్థే ప్రమాణం భవితు మర్హతి శుద్ధబుద్ధోదాసీనతయో పేక్షణీయం బ్రహ్మభూత మభిదధత స్తస్యాపురుషార్థోపదేశినో ఽప్రయోజనత్వప్రసంగాత్ కించ యథా లౌకికవాక్యాని ప్రమాణాంతరావగతార్థ బోధకాని న స్వతః ప్రమాణం తథా భూతార్థానువాదకత్వేన శ్రుతిమస్తకస్యాన పేక్ష్యలక్షణం ప్రామాణ్యం వ్యాహన్యేత తథాచ ప్రత్యక్షాది విషయస్య పరినిష్ఠిత

విశుద్ధ మంగీక్రియతే హి తత్ర ప్రమాణమేవం న వయం ప్రతీమః. ౭౬
స ప్రత్యవాదీ దిద మేవ మానం యచ్ఛ్వేతకేతుప్రముఖా న్వినేయాన్,
ఉద్దాలకాద్యా గురవో మహాంత స్సంగ్రాహయంత్యాత్మతయా పరే

వస్తునః ప్రతిపాదనాసంభవా త్తత్ప్రతిపాదనే చ హేయోపాదేయరహితే పురుషార్థాభావా చ్ఛ్రుతిమస్తకస్య తత్ర ప్రమాణత్వాభావేన భవత్సిద్ధాంతే వయం ప్రమాణం న ప్రతీమ ఇతి-ఉ ౭౬ ఏవం మండనకర్తృక మాక్షేప ముదాహృత్య భాష్యకృత్కర్తృక ముత్తర ముదాహర్తు మాహ —స భగవాన్ భాష్యకారః ప్రత్యవాదీ త్ప్రత్యుత్తరం దత్తవాన్ ఇదమేవ ప్రమాణం యచ్ఛ్వేతకేతు ప్రభృతీన్ శిష్యాన్ ఉద్దాలకాద్యాః మహాంతో గురవః పరేశం పరమాత్మాన మాత్మతయా గ్రాహయంతి. * తత్త్వమసి శ్వేతకేతో, ఇతి ఆద్యప్రముఖపదాభ్యాం జనకయాజ్ఞవల్క్యాదయో గృహ్యంతే తథాచాహ జనకం ప్రతి యాజ్ఞవల్క్యః. * అభయం వై జనక ప్రాప్తో ఽసి తదాత్మాన మేవ వేదాహం బ్రహ్మాస్మీతి తస్మా త్త త్సర్వ మభవత్తత్ర కో మోహః క శ్శోక ఏకత్వ మనుపశ్యత ఇత్యాది - అయ మభిసంధిః పుంవాక్యదృష్టాంతేన భూతార్థతయా సాపేక్షత్వేనాప్రామాణ్యాపత్తి మభిప్రేత్య ప్రత్యగభిన్నే బ్రహ్మణి ప్రమాణం న వయం ప్రతీమః ఇతి వదతా త్వయా వక్తవ్యం కిం పుంవాక్యానాం సాపేక్షత్వం భూతార్థత్వే నోత పౌరుషేయత్వేన ఆద్యే ప్రత్యక్షాదీనా మపి భూతార్థతయా సాపేక్షత్వే నాప్రామాణ్య ప్రసంగః ద్వితీయేతు అపౌరుషేయాణాం వేదాంతానాం ప్రత్యక్షాదీనా మివ భూతార్థానా మపి నాప్రామాణ్యం తథాచ బ్రహ్మాత్మభావస్య పరినిష్ఠితవస్తుస్వరూపత్వే ఽపి తత్త్వమసీత్యాది శాస్త్రమంతరేణానవగమ్యమానతయా ప్రత్యక్షాదివిషయత్వాభావే నానధిగతగంతృత్వవతాం వేదాంతానాం ప్రత్యగభిన్నే బ్రహ్మణి ప్రామాణ్య మవశ్య మాస్థేయం నాపి హేయోపాదేయరహితత్వా దపురుషార్థత్వం హేయోపాదేయశూన్య బ్రహ్మాత్మావగమా దేవ సర్వక్లేశనివృత్తిపూర్వకపరమానందప్రాప్త్యా పురుషార్థసిద్ధేః ద్వివిధం హ్యుపాదేయం కించి దప్రాప్తం యథా గ్రామాది కించి త్పునః ప్రాప్త మపి విభ్రమవశా దప్రాప్తమివావగతం యథా స్వగ్రీవా వనద్ధం గ్రైవేయకం ఏవం హేయ మపి ద్వివిధం కించి దహీనం యథా వ్యావహారికసర్పాది కించి త్పున ర్హీనం యథా చరణాభరణే నూపురాదా సమారోపితసర్పాదిరేవం చ బ్రహ్మాత్మభావస్యాఽఽద్య హేయోపాదేయత్వాభావేఽపి అవిద్యాసమారోపితశోకాదే స్తత్త్వమస్యాదివాక్యజనితతత్త్వజ్ఞానాదవగతిపర్యంతాని వృత్తౌ ప్రాప్త మప్యానందరూప మప్రాప్త మివ ప్రాప్తం భవతి త్యక్త మేవ శోకాదిక

శమ్. ౭౭. వేదావసానేషు హి తత్త్వమాది వచాంసి జప్తాన్యఘమర్షణాని, హుంఫణ్ముఖానీవ వచాంసి యోగి న్నైషాం వివక్షా ఽస్తి కుహాస్విదర్థే. ౭౮ అర్థాప్రతీతౌ కిల హుంఫడాదేర్జపోపయోగిత్వమభాణి విజ్ఞైః, అర్థప్రతీతౌ స్ఫుటమత్ర సత్యాం కథం భవేత్ప్రాజ్ఞ జపార్థతైవ ౭౯ ఆపాతత స్తత్త్వమసీతివాక్యా ద్యతీశ జీవేశ్వరయో

మత్యుక్తం భవతీతి తస్య పరమపురుషార్థత్వసిద్ధిరితి ౭౭ నను భూతార్థతయా వేదాన్తానా మపౌరుషేయత్వాసిద్ధ్యా వేదాన్తాః పౌరుషేయాః వాక్యత్వాత్ భారతాదివదిత్యనుమానస్యాప్రత్యూహ ముత్పత్తేః పౌరుషేయత్వస్య దుర్వారత్వా ద్వేదాంతవచసాం కస్మింశ్చి దర్థే వివక్షా నాస్తి కింతు జప్తాని తా న్యఘమర్షణానీ త్యభ్యుపగంతవ్య మిత్యాశయవా న్మండన ఆహ వేదావసానేషు వేదాన్తేషు హి యస్మాత్ హుంఫణ్ముఖాని వచనాని యథా జప్తా న్యఘమర్షణాని తథా తత్త్వమస్యాదివచాంసి జప్తాని పాపనివర్తకాని తస్మాత్ హేయోగి న్నేషాం తత్త్వమస్యాదివచసాం కుహాస్వి దర్థే కస్మింశ్చి దర్థే వివక్షా నాస్తీత్యర్థః ౭౮ ఏతద్దూషయతి భగవాన్ అర్థస్యాప్రతీతావప్రతిభానే కిల ప్రసిద్ధం హుంఫడాదే ర్జపోపయోగిత్వం విజ్ఞై రభాణి భాషితం అత్ర తత్త్వమస్యాదివచనేషు స్పష్టం యథా స్యా త్తథా ఽర్థస్య ప్రతీతౌ సత్యా మేషాం జపార్థతైవ కథం భవే త్కేనాపిప్రకారేణ నభవతీత్యర్థః - ప్రాజ్ఞ స్త్వం దృష్టాంతవైషమ్యం కథం న జానాసీతి సూచయ న్సంబోధయతి హేప్రాజ్ఞేతి-౭౯ ఉక్తం పక్షం విహాయ పక్షాంతరాలంబనాయ మండన ఆహ ఆపాతతఇతి — హేయతీశ యద్యపి జీవేశయో రభేద స్తత్త్వమసీతివాక్యా దాపాతతః ప్రతీయతే తథా ఽపి మఖాదికర్తృప్రశంసయా ఈశాభిన్నో ఽయం మఖాదికర్తేతి స్తుత్యా తయో రభేదః విధే శ్శేష ఏవేత్యర్థః అయంభావః వేదాంతవచసాం తత్తద్విహితకర్మాపేక్షితకర్తృదేవతాదిప్రతిపాదనపరత్వే నైవ క్రియార్థత్వ మభ్యుపేయం కార్యస్యాపూర్వస్య మానాంతరాగోచరతయా ఽత్యంతాననుభూతపూర్వస్య తత్త్వేన సమారోపేణ వా పురుషబుద్ధా వనారోహాత్* తదర్థానాం వేదాన్తానాం కార్యపరత్వాంగీకారస్యావశ్యకత్వాత్ తథాచ జైమినినాపి 'ఆమ్నాయస్య క్రియార్థత్వా దానర్థక్య మతదర్థానా'మితి సూత్రేణ అక్రియార్థానా మర్థవాదానా మానర్థక్యం పూర్వపక్షం కృత్వా 'విధినాత్వేకవాక్యత్వాత్ స్తుత్యర్థేన విధ్యధీనాస్యు'రితి అక్రియార్థానా మానర్థక్యం పూర్వపక్షోక్తమంగీకృత్యైవార్థవాదానాం విధ్యేకవాక్యతయా ప్రామాణ్యం ప్రతిపాదితం నచాక్రి

* యజ్ఞాది పరార్థానాం.

రభేదః, ప్రతీయతేఽథాపి మఖాదికర్తృప్రశంసయాస్యా ద్విధిశేషఏవ.
౭౦. క్రత్వంగయూపాదిక మర్యమాదిదేవాత్మనా వాక్యగణః ప్రశం
సన్, శేషః క్రియాకాండగతో యదిస్యాత్కాండాంతరస్థోఽపి భవే

యార్థత్వేఽపి వేదాన్తానాం బ్రహ్మరూపవిధిపరత్వస్వీకారేణ న సిద్ధాంతసూత్రవి రోధ ఇతి వాచ్యం సర్వేషాం విధీనా మనాగతోత్పాద్యభావనావిషయత్వేన పరినిష్ఠిత వస్తుస్వరూపవిధే రసంభవా దితి-ఉ. ౭౦. వేదాన్తానాం కార్యపరత్వస్వీకారేణా పౌరుషేయత్వం ప్రతిపాదయతా త్వయా వక్తవ్యం కిం తత్కార్యం యదశక్యం పురుషేణ జ్ఞాతు మపూర్వ మితిచేత్ మానాంతరానవగతే సంగతిగ్రహాయోగాత్ లిఙ్గాదీనా మబోధకత్వ ప్రసంగః - స్వర్గకామపదసమభివ్యాహారసంఖ్యాత తర్కాను గృహీతవేదా దేవ క్రియాలక్షణాపూర్వే లిఙ్గాదీనాం సంగతిగ్రహా ద్బోధకత్వ మితి చేత్ చైత్య వందనాదివాక్యేష్వపి స్వర్గకామ ఇత్యాదిపదసంబంధా దపూర్వకార్యత్వ ప్రసంగేన తేషా మప్యశక్యరచనతయాఽస్పష్టేన పౌరుషేయత్వప్రసఙ్గః తేషా మపౌ రుషేయత్వ ప్రతిషేధఇతిచేత్ వాక్యత్వాదిలింగేన వేదానా మపి పౌరుషేయత్వాను మానా దపూర్వార్థతా న స్యాత్ స్మర్యమాణకర్తృకత్వేన వాక్యాది సోపాధిక మితి చేత్ యథా వేదాన్తానాం కార్యార్థత్వపక్షే తేషాం పౌరుషేయత్వానుమానం కర్తృ స్మరణోపాధినా నిరస్యతే తథా తేషాం సిద్ధార్థత్వపక్షేఽపి తన్నిరసనస్య సమానత్వా త్తేషాం కార్యార్థత్వకల్పన మప్రయోజకం తస్మా ద్వేదాంతానా మపౌరుషేయత్వసంపాద నాయ క్రియార్థత్వం నైవాభ్యుపేయమ్. * సదేవ సౌమ్యేద మగ్ర ఆసీత్-ఏకమే వాద్వితీయం ఆత్మావా ఇద మేక ఏవాగ్ర ఆసీ త్తదేతద్బ్రహ్మాపూర్వ మనపర మనం తర మబాహ్య మయమాత్మా బ్రహ్మ సర్వానుభూ ర్బ్రహ్మైవేద మమృతం పురస్తా దిత్యాదివాక్యేషూపక్రమోపసంహారాది షడ్విధ తాత్పర్యలిఙ్గేన బ్రహ్మాత్మభావ ప్రతిపాదకత్వేన సమనుగతేషు స్థితానాం పదానాం ప్రత్యగభిన్నబ్రహ్మస్వరూపవి షయే నిశ్చితే సమన్వయేఽవగమ్యమానేఽర్థాంతరకల్పనాయాః శ్రుతహాన్యశ్రుతకల్పనా ప్రసక్తాయా అయుక్తత్వాత్ యత్ర త్వస్య సర్వమాత్మైవాభూ త్తత్కేన కం పశ్యేది త్యాది క్రియాకారకఫలనిరాకరణశ్రుతేః ప్రకరణాన్తరపఠితవేదాన్తవాక్యానాం కర్త్రాదిప్రశంసయా విధిశేషత్వాసంభవా చ్చేత్యాశయవాన్ భగవాన్ ఆహ క్రత్వం గయూపాదిక మితి. * ఆదిత్యో యూపః యజమానః ప్రస్తర ఇత్యాదివాక్యగణః క్రత్వంగయూపప్రస్తరాదికం ఆదిత్యయజమానా ద్యాత్మనా ప్రశంసన్ క్రియా కాండగతత్వాత్ శేషో యదిస్యా త్తర్హి భవతు నామ తథాఽపి కాండాంతరే జ్ఞాన

త్కథం సః.౭౧ త్వ్యాస్తు జీవే పరమాత్మదృష్టి విధాయకః కర్మ సమృద్ధయే ఽర్హాన్, అబ్రహ్మణి బ్రహ్మధియం విధత్తే యథా మనో న్నార్కనభస్వదాదౌ ౭౨ సంశ్రూయతే ఽన్యత్ర యథాలిఙాది ర్విధాయకో బ్రహ్మవిభావనాయః, తథావిధే రశ్రవణా న్మనీషిన్ సంఘటీత్యత్ర కథంవిధానమ్ ౭౩. యద్వత్ప్రతిష్ఠాఫలదర్శనేన విధీ ర్యతీనాం వర

కాండేస్థిత స్తత్త్వమ స్యహం బ్రహ్మాస్మీత్యాదివాక్యగణో విధిశేషః కథం భవేత్ - ఇంద్ర ౭౧ ఏవముక్తో మండన ఆహ హేఽర్హన్ యద్యేవం తర్హి తత్త్వమస్యాదివాక్యగణో జీవే పరమాత్మ దృష్టివిధాయకో ఽస్తు కిమర్థమితిచే త్తత్రాహ కర్మ సమృద్ధయే తత్ర దృష్టాంతో యథా 'మనో బ్రహ్మేత్యుపాసీత' అన్న ముపాస్వ ఆదిత్యో బ్రహ్మేత్యాదేశః, వాయుర్వావ సంవర్గః, ప్రాణో వావసంవర్గః ఇత్యాది వాక్యగణః కర్మణాం సమ్యగభివృద్ధయే ఽబ్రహ్మణి మనఆదౌ బ్రహ్మధియం విధత్తే తద్వ త్తథాచారోపిత బ్రహ్మభావస్య జీవస్యో పాస్తి పరా వేదాన్తాన తస్య బ్రహ్మత్మత్వే ప్రమాణమితిభావః - ఆ ౭౨ ఏత ద్దూషయతి భగవాన్ అన్యత్ర మనో బ్రహ్మేత్యుపాసీ తేత్యాదివాక్యే యథా బ్రహ్మవిభావనాయ విధాయకో లిఙాది శ్రూయతే తథా ఽత్ర తత్త్వమస్యాదివాక్యే లిఙాదిరూపస్యవిధే రశ్రవణాత్ విధానం కథం సంఘటీతి కేనప్రకారేణ ఘటతే న కేనాపీత్యర్థః - మనీషిన్ కథమేవం భాషస ఇతి సంబోధనాశయః స్తథా చ విధ్యభావేనారోపిత బ్రహ్మభావస్య జీవస్యోపాస్తిపరత్వం వేదాన్తానాం న సంభవతీతి తస్య బ్రహ్మత్మత్వ ఏవ వేదాన్తాః ప్రమాణ మితి భావః - ఉ. ౭౩ నను సన్తు వేదాన్తా బ్రహ్మత్మత్వే ప్రమాణం పరంతు జ్ఞానవిధిద్వారా తత్ర విధేః కల్పయితుం శక్యత్వా దితి మన్వానో మండన ఆహ యద్వత్ప్రతిష్ఠాఫలదర్శనేన హే యతీనాం మధ్యే శ్రేష్ఠేతి సంబోధనే సాధ్వరమీమాంసానధ్యయనం సూచయతి రాత్రిసత్రే విధిః ప్రకల్ప్యతే తద్వదిహాపి బ్రహ్మాత్మైకత్వే ఽపి ముక్తిఫలశ్రుతే స్స విధిః కల్పయితుం యుక్తః-అయమర్థః 'ప్రతితిష్ఠంతి హవా య ఏతా రాత్రి రుపయంతీ'తి శ్రూయతే తత్ర రాత్రి శబ్దేనాయుర్జ్యోతిరిత్యాదివాక్యవిహితా స్సోమయాగవిశేషా ఉచ్యంతే ఽత్ర యద్యపి ప్రతితిష్ఠంతీతి వర్తమానాపదేశాత్ సిద్ధరూపైవ ప్రతిష్ఠా ప్రతీయతే నసాధ్యరూపా తథా ఽపి శ్రుతాయా ఏవ ప్రతిష్ఠాయా విపరిణామేన ఫలకల్పనస్యాత్యంతాశ్రుత స్వర్గస్య ఫలత్వకల్పనాపేక్షయా వరత్వాత్ యత్తదోర్వ్యత్యాసేన యోజనయా ప్రతితిష్ఠంతీత్యత్ర సన్నర్థాంతర్భావేన చ యే ప్రతితిష్ఠాసంతి తే ఏతా రాత్రీ రుపేయు రితి వాక్యవిపరిణామేన యథా రాత్రివిధిః ప్రకల్ప్యతే తద్వదిహాపి. * బ్రహ్మ

రాత్రిసత్రే, ప్రకల్ప్యతే తద్వదిహాఽపి ముక్తిఫలశ్రుతేః కల్పయితుం స
యుక్తః. ౧౨. తర్హి క్రియాజన్యతయా విముక్తి స్స్వర్గాదివ ధ్వంత

వేద బ్రహ్మైవ భవతీతి, ముక్తిఫలశ్రుతేః బ్రహ్మ బుభూషు ర్బ్రహ్మ వేదనం కుర్యాదితి విధిః కల్పయితుం యుక్తః * తథాచాత్మావారే ద్రష్టవ్యః, య ఆత్మా ఽపహతపాప్మా సో ఽన్వేష్టవ్య స్స విజిజ్ఞాసితవ్య, ఆత్మేత్యేవోపాసీత, ఆత్మాన మేవ లోక ముపాసీత, బ్రహ్మవి ద్బ్రహ్మైవ భవతీ,త్యాదిషు విధానేషు సత్సు కో వా ఽఽత్మా కిం బ్రహ్మేత్యాకాంక్షాయాం తత్స్వరూపసమర్పణేన నిత్య స్సర్వజ్ఞ స్సర్వగతో నిత్యతృప్తో నిత్యశుద్ధబుద్ధముక్తస్వభావో విజ్ఞాన మానందం బ్రహ్మేత్యేవ మాదయ స్సర్వే వేదాన్తా ఉపయుక్తా స్తదుపాసనాచ్చ శాస్త్రదృష్టో ఽదృష్టమోక్షో భవిష్యతి కర్తవ్య విధ్యనుప్రవేశేతు వస్తుమాత్రకథనే హానోపాదానాసంభవాత్ 'సప్తద్వీపా వసుమతీ' 'రాజా సౌగచ్ఛతీ'త్యాదివాక్యవద్వేదాన్తవాక్యానా మానర్థక్య మేవ స్యాత్ కించ వేదాన్తానాం ప్రవృత్తినివృత్త్యబోధకత్వే శాస్త్రత్వ మేవ నస్యాత్ తత్ పరస్యైవ శాస్త్రత్వబోధనాత్ యథాఽఽహుః * ప్రవృత్తి ర్వా నివృత్తి ర్వా నిత్యేన కృతకేన వా, పుంసాం యేనోపదిశ్యేత త చ్ఛాస్త్ర మభిధీయత ఇతి - అపిచ రజ్జు రియం నాయం సర్ప ఇత్యాదిశ్రవణేన యథా భయకంపాదినివర్తతే న తథా సంసారిత్వభ్రాంతి ర్బ్రహ్మస్వరూపశ్రవణేన నివర్తతే శ్రుతబ్రహ్మస్వరూపస్య యథాపూర్వం సుఖదుఃఖాది సంసారధర్మదర్శనాత్. * మంతవ్యో నిదిధ్యాసితవ్య ఇతి శ్రవణోత్తరకాలయో ర్మనననిదిధ్యాసనయోః శ్రవణాచ్చేతి ౧౨. ఏత ద్దూషయతి భగవాం స్తర్హి మోక్షస్యోపాస్తిరూపక్రియాఫలత్వే సతి విముక్తి ర్వినశ్వరా స్యాత్ క్రియాజన్యత్వా త్స్వర్గాదివ దితి. అయమర్థః కర్తవ్యవిధిశేషత్వే నాత్మోపదేశో న యుక్త స్స్వర్గాదివ న్మోక్షస్యానిత్యత్వసాతిశయత్వయో రనిష్టయో రాపత్తేః - నను జ్ఞానస్యాపి మానసక్రియాత్వా ద్భవన్మతే ఽపి విముక్తే రనిత్యత్వం కుతో న స్యాదిత్యాశంక్య జ్ఞానస్య మానసత్వే ఽపి యథా భూతవస్తువిషయప్రమాణజన్యత్వేన కర్తు మకర్తు మన్యథావా కర్తు మశక్యత్వా త్కేవలవస్తుతంత్రత్వేన చోదనాతంత్రత్వాభావాత్ పురుషతంత్రత్వాభావ్యత్వా చ్చాస్మన్మతే నోక్తదోష ఇత్యాశయేనాహ - ఉపాసనేతి - యథా 'యస్యై దేవతాయై హవి ర్గృహీతం స్యా త్తాం ధ్యాయే ద్వషట్కరిష్య'న్ 'సంధ్యాం మనసా ధ్యాయే'దిత్యేవ మాదిషు ధ్యానం చింతనం మానసం పురుషతంత్రత్వా త్కర్తు మకర్తు మన్యథా వా కర్తుం శక్యం తథా మనసః క్రియోపాసనైవ కర్తు మకర్తు మన్యథావా కర్తు మర్హా నతు జ్ఞానం తథాచ తజ్జన్యవిముక్తే రనిత్యత్వం స్పష్ట మేవేత్యర్థః తస్మా త

వినశ్వరా స్యాత్, ఉపాసనా కర్తు మకర్తుమన్యథావా కర్తుమర్హా మన సః క్రియైవ. ౮౪ మాభూ దిదం తత్త్వమసీతి వాక్య ముపాసనాపర్యవ సాయికామమ్,కింత్వస్య జీవస్య పరేణసామ్యప్రత్యాయకం సత్తమ బోధ యీతు ౮౫ కిం చేతనత్వే న వివక్షి సామ్యం సార్వజ్ఞ్య సార్వాత్మ్యముఖైర్గు ణైర్వా, ఆద్యే ప్రసిద్ధం నఖలూపదేశ్య మంతే స్వసిద్ధాంతవిరుద్ధతా స్యాత్ ౮౬ నిత్యత్వమాత్రేణ మునే పరాత్మగుణోపమానై స్సుఖ బోధపూర్వైః, గుణై రవిద్యావృతితో౽ప్రతీతై స్సామ్యం బ్రవీ త్వ స్యతతో నదోషః ౮౭ యద్యేవ మేతస్య పరత్వ మేవ ప్రత్యాపయ

ద్విషయే లిఙ్గాదయ శ్శ్రూయమాణా అప్యవియోజ్యవిషయత్వా త్కుణ్ఠీభవన్తో విధిచ్ఛా యారూపత్వాత్ స్వాభావిక ప్రవృత్తివిషయవిముఖీకరణార్థాః అన్యథా * క్షీయంతే చాస్య కర్మాణి తస్మిన్ దృష్టే పరావరే-ఆనందం బ్రహ్మణో విద్వా న్నబిభేతి కుత శ్చన-అభయం వై జనక ప్రాప్తో౽సి, తదాత్మాన మేవా వేదహం బ్రహ్మాస్మీత్యాద్యాః శ్రుతయో బ్రహ్మవిద్యానంతరం • మోక్షం ప్రదర్శయంత్యో మోక్షస్య జ్ఞానజన్యా పూర్యజన్యత్వం వారయంత్యో నోపపద్యేరన్ బ్రహ్మావగతౌ సత్యాం సర్వకర్తవ్యతా హానేః కృతకృత్యతాయా శ్చాస్మాక మలంకారత్వాత్ మననాదిసహాకృతేన శ్రవణేన బ్రహ్మస్వరూపసాక్షాత్కారే సంసారత్వనివృత్తే శ్శ్రుతిస్మృత్యనుభవసిద్ధత్వా ద్ధితశాస నే నైత త్తత్ప్రతి పాదకస్య ముఖ్యశాస్త్రత్వాచ్చ నకో౽పి దోషఇతి ౮౪. ఏవముక్తో మండన స్తత్త్వ మస్యాదివాక్యస్యోపాసనాపర్యవసానాభావ మంగీకృత్య ప్రకారాం తరేణాక్షిపతి ఇదం తత్త్వమసీతి వాక్య ముపాసనాపర్యవసాయి యథేష్టం మాభూత్ తథా ప్యైక్యప్రతిపాదకం నాస్తి కింత్వస్య జీవస్య పరమేశ్వరేణ సాదృశ్యస్య ప్రతి పాదకం హేసత్తమ బోధయీతు భవకు ౮౫ ఏత ద్వికల్ప్య దూషయతి భగవాన్. కిమితి తత్త్వమసీతివాక్యం కిం చేతనరూపేణ సాదృశ్యం ప్రవదతి కింవా సార్వజ్ఞసా ర్వాత్మ్యసర్వశక్తిత్వ ప్రభృతిభి ర్గుణై స్సామ్యం వివక్షి అథ చేతనత్వేన సామ్యస్య ప్రసిద్ధత్వా దుపదేశానర్థక్యం ద్వితీయే జీవస్య పరమాత్మస్వరూపాపత్త్యాభేదో నాస్తీతి స్వసిద్ధాంతవిరుద్ధతా స్యాత్ తస్మా దైక్యప్రతిపాదక మేవోక్తవాక్య మభ్యుపేయ మిత్యర్థః. ఇంద్ర ౮౬. ఏవ ముక్తో మండన ఆహ నిత్యత్వమాత్రేణ పరమాత్మగుణస దృశై స్సుఖబోధానంత్యాదిభి రవిద్యావరణా దప్రతీతై రస్య జీవస్య పరేణ సామ్య ముక్తవాక్యం హేమునే బ్రవీతు తస్మా న్నోక్తదోషః - ఉ. ౮౭. ఏవముక్తో భగవా నాహ యద్యేవం తర్హి తస్య జీవస్య పరమాత్మత్వమేవోక్తవాక్యం బోధయతు అత్ర

త్వత్ర దురాగ్రహః కః, త్వయైవ తస్య ప్రతిభాసశంకా విద్వన్న విద్యావరణా న్నిరస్తా ౮౯ భో శ్చేతనత్వేన శరీరిసామ్య మావేద్యతా మస్య జగత్ప్రసూతేః, చిదుత్థితత్వేన పరోదిత స్యాప్యణు ప్రధాన ప్రభృతే ర్నిరాసః ౯౦ హంత్రైవ మస్తీతి తదా ప్రయోగ స్స్యాత్త్వన్మతే తత్త్వమసీతి న స్యాత్, తదైక్షతేత్యత్ర జడత్వశంకా వ్యావర్తనా చ్చాత్ర పున ర్న చోద్యమ్ ౯౧ నన్వేవ మస్యైక్యపరత్వ మస్య ప్రత్యక్షపూర్వప్రమితిప్రకోపాత్, న యుజ్యతే తజ్జపమాత్ర యోగిస్వాధ్యాయవిధ్యాశ్రిత మభ్యుపేయమ్ ౯౨ అక్షేణచే

తస్య పరత్వే దురాగ్రహః కః నన్వేవం త్వన్మతే తస్య పరత్వం కుతో న ప్రతిభాసతే ఇతి చేత్తత్రాహ తస్య సుఖబోధానంతరూపస్య పరత్వస్య ప్రతిభాసశంకా తు అవిద్యావరణాత్త్వయైవ నిరస్తా విద్వాంసక్ కః మేవం భాషస ఇతి సంబోధనాశయః. ౮౯. ఏవముక్తో మండనః ప్రకారాంతర మాలంబ్యాఽఽహ-హేయతీశాస్య జగత్కారణస్య చేతనత్వేన జీవేన సామ్య మావేద్య తాం తథాచ చితశ్చేతనా జ్జగత ఉత్థితత్వాత్ పరైః స్సాంఖ్యాదిభి రుదితస్య ప్రధానపరమాణ్వాదే ర్నిరాసో ఽపి సిధ్యతీత్యర్థః ౯౦. ఏవముక్తో భగవా నాహ హంత హేమండనైవంచే త్తదా త్వన్మతే తజ్జగత్కారణం త్వం త్వత్సదృశ మస్తీతి ప్రయోగస్స్యాత్-తత్త్వమసీతి న స్యాత్ జడత్వ శంకాయాస్తు * తదైక్షత బహుస్స్యాం ప్రజాయేయేతీక్షణశ్రవణా త్తత్త్వమసీతి జగత్కారణస్య చేతనాభేదప్రతిపాదనేన చ వ్యావర్తనా త్పునరత్ర చోద్యాభావా త్ప్రధానాదే ర్నిరాసాద్యైవం న వాచ్య మిత్యర్థః. ౯౧ ఏవం సర్వతః ప్రతిరుద్ధో మండన ఇమ మపి పక్ష ముపేక్ష్య పున స్తత్త్వమస్యాదివాక్యస్య జపోపయోగిత్వాలమ్బనాయ పరపక్షే ప్రత్యక్షవిరోధ మాపాదయతి-నన్వేవం సామ్యాప్రత్యాయకత్వేఽప్యస్యోక్తవాక్యస్యైక్యపరత్వం నాహ మీశ్వర ఇతి ప్రత్యక్షాత్మికాయాః జ్యేష్ఠప్రమాయాః ప్రకోపా న్న యుజ్యతే తత 'స్వాధ్యాయోధ్యేతవ్య' ఇతి విధినాశ్రిత ముక్తవాక్యం జపోపయోగ్య మభ్యుపేయ మితి.౯౨. ఏత ద్దూషయతి భగవాక్ అక్షేణేంద్రియేణ చేత్ భేద మితి ర్భేదప్రమా యది స్యా త్తదా ఽభేదవాదిశ్రుతివాక్యస్య బాధ స్స్యాత్ అక్షస్య భేదేనాసన్నికర్షా ద్భేదప్రమైవ నహి భవే త్తేనకారణే నాస్యవాక్యస్య కుతో విరోధో నకేనాపి విరోధో ఽస్య ప్రత్యక్షస్య కస్మా ద్ధేతో ర్విరోధ ఇతివా తేన ప్రత్యక్షేణ అస్యవాక్యస్యేతివా అయ మర్థః ఇంద్రియం భేదేన ప్రమాణం తదసన్నికృష్టత్వా త్తన్మతవత్ నను హేత్వసిద్ధి రితిచే దింద్రియస్య భేదేన సంయోగ సమవాయతాదాత్మ్యానా

ద్భేద మిత స్తదాస్యా దభేదవాదశ్రుతివాక్యబాధః, అసన్నికర్షా న్న
భవేద్ధి భేద ప్రమైవ తేనాస్య కుతో విరోధః. ౯౩ భిన్నో ఽహ
మీశా దితి భాసతే హి భేదస్య జీవాత్మవిశేషణత్వమ్, తత్సన్నికర్షో
ఽస్త్వథ సంప్రయోగాభావే ఽపి భేదేంద్రియయో ర్మనీషిన్ ౯౪.
అతిప్రసక్తే ర్న తు కేవలస్య విశేషణత్వస్య తదభ్యుపేయమ్, భేదా

మన్యతమ సన్నికర్ష స్తదన్యో వా ఆద్యే న తావ త్సమవాయో ఽసంభవా త్తదసిద్ధేశ్చ
నను రూపీ ఘటో మృద్ఘట ఇతి ప్రత్యయస్య సంయోగా నవగాహిత్వా త్పరిశేషా
త్సమవాయ ఏవ సిధ్యతీతి చే న్న గుణగుణినో రవయవావయవినో శ్చాత్యంతభేదే త
త్సంబంధస్య చ తథాత్వే దండపురుషాదావివ శుక్లో ఘటో మృద్ఘట ఇతి సమానాధిక
రణ ప్రత్యయానుపపత్తేః కించ సమవాయిభ్యాం సంబద్ధ స్సమవాయో విశిష్టప్రత్యయ
నియామక ఉతాసంబద్ధః - నాద్య స్తస్య తస్యాఽన్యోన్య స్సంబన్ధః కల్పయితవ్య
ఇత్యనవస్థాపాతాత్ నను సమవాయిభి ర్నిత్యసంబద్ధ ఏవాయం గృహ్యతే ఽతో
నోక్తదోష ఇతిచే త్తర్హి సంయోగో ఽపి సంయోగిభి ర్నిత్యసంబద్ధత్వా త్సంబంధాం
తరం నాపేక్షేత అర్థాంతరత్వా దపేక్షత ఇతిచే త్తర్హి సమవాయో ఽపి తథాత్వా
త్కుతో నాపేక్షతే సంయోగో గుణత్వా త్తథేతిచే న్న గుణపరిభాషాయా అతం
త్రత్వా దపేక్షా కారణస్యచ తుల్యత్వాత్ నాంత్యో ఽతిప్రసంగాత్ కించ సః
అనేక ఏకో వా-ఆద్యే ఽపసిద్ధాన్తో గౌరవం చ-ద్వితీయే రూపజ్ఞానాదిసమవాయస్య
వాయుఘటాదివృత్తిసమవాయాభేదాత్ రూపీ వాయుః ఘటో జ్ఞానవా నితి ప్రతీతి
ప్రసఙ్గః న చ తత్ర రూపాదేరభావాత్, నోక్తప్రతీతి రితి వాచ్యం - తద్వృత్తిత్వ
ప్రయోజకసంబంధే సతి తదభావ వ్యవహారస్య వ్యాహతత్వా త్తస్మా న్నకథమపి సమ
వాయ స్సిధ్యతి అవయవావయవ్యాదీనాం సంబంధ స్తు తాదాత్మ్యం తచ్చ నభిన్నా
భిన్నత్వం విరుద్ధయో ర్భేదాభేదయో రేకత్రాసంభవా, దపితు భిన్నత్వే సతి అభిన్న
సత్తాకత్వం తచ్చానిర్వాచ్యం-నాపి సంయోగతాదాత్మ్యే తదభావస్య సుప్రసిద్ధే ర్న
ద్వితీయ స్తదన్యసన్నికర్షస్య క్వాప్యప్రసిద్ధేరితి ౯౩. నను భేదస్యాన్యోన్యాభావ
రూపత్వా దభావేచ విశేషణతాయా సన్నికర్షత్వా దసన్నికర్షసిద్ధిరితి మందశంకతే
హియస్మా దీశా దహం భిన్న ఇతి భేదస్య జీవాత్మవిశేషణత్వం భాసతే అథతస్మా ద్ధేమ
నీషిన్ భేదేంద్రియయో స్సంయోగాది సంప్రయోగాభావే ఽపి తత్సన్నికర్షో విశేష
ణతాసన్నికర్షో ఽస్తు - ౯౪. పరిహరతి భగవాన్ కేవలస్య విశేషణత్వస్య విశే
షణతామాత్రస్య తత్సన్నికర్షత్వం నైవాభ్యుపేయం తత్ర హేతు రతిప్రసక్తేః -

శ్రయే హీంద్రియసన్నికృష్టే న సన్నికృష్టత్వ మిహాఽఽత్మనోఽస్తి. ౯౫. భేదాశ్రయాత్మేంద్రియసన్నికర్షో నేత్యుక్త మేత చ్చతురం న యస్మాత్, చిత్తాత్మనో ర్ద్రవ్యతయా ద్వయో రప్యస్త్యేవ సంయోగసమాశ్రయత్వమ్. ౯౬. ఆత్మా విభు స్స్యా దథవాఽణుమాత్ర స్సంయోగితా నోభయథాఽపి యుక్తా, దృష్టా హి సా సావయవస్య లోకే సంయోగితా సావయవేన యోగిన్. ౯౭ మనోఽక్షమిత్యభ్యుపగమ్య భేదాసంగిత్వ ముక్తం పరమార్థతస్తు, సాహాయ్యకృల్లోచనపూర్వకస్య దీపాదివ న్నేంద్రియమేవ చిత్తమ్ ౯౮. భేదప్రమానేంద్రియజాఽస్తు తర్హి సాక్షి

భిత్త్యాదివ్యవహితభూతలాదినిష్ఠఘటాద్యభావే ఽపి విశేషణతా మాత్రస్య సత్త్వేన ప్రత్యక్షత్వప్రసంగా త్తస్మా ద్భేదాశ్రయేఽహీంద్రియసన్నికృష్టే సతి విశేషణతాయా స్సన్నికర్షత్వ మభ్యుపేయం నచ సన్నికృష్టత్వ మిహేంద్రియ ఆత్మనోరస్తి వస్తుతస్తు అధికరణేన్ద్రియ సన్నికర్షోఽపి న కారణం పరమతే కర్ణవలయావచ్ఛిన్ననభస ఏవ శ్రోత్రేంద్రియత్వా త్తస్యైవ స్వగ్రాహ్యశబ్దా భావాధికరణత్వా త్తేనైవ స్వస్యాసన్నికర్షా దధికరణేంద్రియసన్నికర్షాభావేన శబ్దాభావే ప్రత్యక్షత్వం న స్యా దితి ధ్యేయం - ఉ. ౯౫ ఏతదసహమానో మండన ఆహ భేదాశ్రయస్యాత్మన ఇంద్రియేణ సన్నికర్షో నాస్తీతి త్వయోక్త మేత న్న సమీచీనం యస్మాత్ చిత్తాత్మనో ర్ద్రవ్యత్వేనోభయో రపి సంయోగసమాశ్రయత్వ మస్త్యేవ - ఇంద్ర ౯౬. ఏవ మాక్షిప్తో భగవాన్ వికల్పాన్యతమేకం ప్రతిక్షిపతి - ఆత్మా విభు స్స్యా దథవాఽణుమాత్రః పక్షద్వయే ఽపి సంయోగితా న యుక్తా హి యస్మా త్సావయవస్య సావయవేన సా సంయోగితా లోకే దృష్టా తస్మా దిత్యర్థః భార్యాదియోగిత్వ మనుభూత మపలపితు మనర్హోసీతి కటాక్షేణ సంబోధయతి హేయోగిన్నితి. ౯౭. కించ మన ఇంద్రియ మిత్యంగీకృత్య భేదేనాస్యాంగిత్వముక్తం వస్తుతస్తు మనోనేంద్రియం చక్షురాదిసహకారిత్వాత్ దీపవత్. * 'ఇంద్రియేభ్యః పరాహ్యర్థా అర్థేభ్యశ్చ పరం మనః' ఇత్యాదిశ్రుత్యా మనసోఽనింద్రియత్వావధారణాదేవేత్యుక్తం మనష్షష్ఠానీంద్రియాణీతి వచనంతు న మనస ఇంద్రియత్వే ప్రమాణం 'యజమానపంచమా ఇడాం భక్షయన్తి'-'వేదానధ్యాపయామాస మహాభారతపంచమా'నిత్యాదివ దనింద్రియేణాపి మనసా షట్త్వసంఖ్యాపూర్ణత్వసంభవాత్ 'ఇంద్రియాణాం మనశ్చాస్మీ'తి వచన మపి 'నక్షత్రాణా మహంశశీ'తివత్ న మనస ఇంద్రియత్వే ప్రమాణమితి-ఉ. ౯౮. ఏవం నిరుద్ధో మండన ఆహ భేదప్రమేంద్రియజా నచే త్తర్హి సాక్షిస్వరూపైవాస్తు తథా ఽపి హేయోగిన్ తయా సాక్షిస్వరూపయా భేదప్రమయా విరోధా

స్వరూపైవ తథా ఽపి యోగిన్, తయా విరోధా త్పరమాత్మజీవా
భేదం కథం బోధయితుం ప్రమాణమ్ ౯౯ ప్రత్యక్ష మాత్మేశ్వరయో
రవిద్యా మాయాయుజో ర్ద్యోతయతి ప్రభేదమ్, శ్రుతి స్తయోః కేవల
యో రభేదం భిన్నాశ్రయత్వా న్న తయో ర్విరోధః ౧౦౦ స్యా
ద్వా విరోధ స్తదపి ప్రవృత్తం ప్రత్యక్ష మగ్రే ఽబల మేవ బాధ్యమ్,

త్పరమాత్మజీవయో రభేదం బోధయితుం కథం ప్రమాణం 'తత్త్వమస్యాది' వాక్యమితి శేషః. ౯౯ మండనోక్త మంగీకృత్య విషయభేదా ద్విరోధం పరి హరతి భగవాన్ సాక్షిస్వరూపం ప్రత్యక్షం జీవాత్మపరమాత్మనో రవిద్యామాయాయు క్తయోః ప్రభేదం ద్యోతయతి శ్రుతిస్తు తద్వినిర్ముక్తయోః శుద్ధయో స్తయో ర్జీవేశ్వ రయో రభేదం ద్యోతయతీత్యేవం శ్రుతిప్రత్యక్షయో ర్భిన్నాశ్రయత్వా న్న విరోధః. ౧౦౦. విరోధ మంగీకృత్యాపి పరిహరతి స్యాద్వా విరోధః తదప్యగ్రే ప్రథమం ప్ర వృత్తం బలహీనం భేదప్రత్యక్ష మేవ ప్రాబల్యవత్యా భేదవాదిశ్రుత్యా చరమప్రవృ త్త్యా బాధ్యం అపచ్ఛేదన్యాయేనోక్తయా రీత్యా ఽపచ్ఛేదనయఇతివా తథాచ షాష్ఠం పారమర్షం సూత్రం పౌర్వాపర్యే పూర్వదౌర్బల్యం ప్రకృతివ దితి జ్యోతిష్టోమే బ హిష్పవమానార్థం హవిర్ధానా న్నిర్గచ్ఛతాం ఋత్విగ్యజమానానాం అధ్వర్యుం ప్ర స్తోతా ఽన్వారభతే ప్రస్తోతార ముద్గాతోద్గాతారం ప్రతిహర్తేత్యాదినా ఽన్వారం భణం విహితం తద్విచ్ఛేదనిమిత్తం ప్రాయశ్చిత్తం శ్రూయతే యద్యుద్గాతాపచ్ఛిద్యేతా దక్షిణం తం యజ్ఞమిష్ట్వా తేన పున ర్యజేత తత్ర త ద్దద్యాత్ యత్పూర్వస్మిన్ దాస్యం స్యాత్ యది ప్రతిహర్తాపచ్ఛిద్యేత సర్వవేదసం దద్యా దితి తత్రోద్గాతృ ప్రతిహర్త్రోః క్రమేణ విచ్ఛేదే విరుద్ధప్రాయశ్చిత్తయోః సముచ్చయాసంభవాత్ కిం పూర్వం కార్య ముత పర మితి విషయే ఽనుపజాతవిరోధిత్వయా పూర్వమితి ప్రాప్తే రాద్ధాంతః పౌర్వాపర్యే సతి నిమిత్తయోః పూర్వస్య నైమిత్తికస్య దౌర్బల్యం ఉత్త రస్య పూర్వనిరపేక్షస్య తద్బాధకతయోదితత్వాత్ పూర్వోదయకాల ఉత్తరస్యాప్రాప్త త్వేన పూర్వేణ బాధ్యత్వాయోగాత్ తదుక్తం. * పూర్వం పరమజాతత్వా దబా ధిత్త్వైవ జాయతే, పరస్యానన్యథోత్పాదా న్నత్వబాధేన సంభవః. తత్ర దృష్టాంతః ప్రకృతివత్ యథా ప్రకృతౌ కృతోపకారాః కుశాః ప్రథమ మతిదేశేన వికృతా వుపకారకాంక్షిణ్యాం ప్రాప్తాః కల్ప్యోపకారచరమభావిభి రపి శరై ర్నిరపేక్షై ర్బా ధ్యంతే తద్వ త్తథాచ యథా ప్రథమప్రవృత్తం దుర్బలం పూర్వనైమిత్తిక మేవ పశ్చా త్ప్రవృత్తేన ప్రబలేనోత్తరేణ నైమిత్తికేన బాధ్యం తద్వ ద్యథోక్తం ప్రత్యక్ష మేవ

ప్రాబల్యవత్యా చరమప్రవృత్త్యా శ్రుత్యా హ్యపచ్ఛేదనయోక్తరీత్యా.
౧౦౧ నన్వేవ మప్యస్త్యనుమానబాధో ఽభేదశ్రుతే స్సంయమిచక్రవర్తిన్, ఘటాదివ ద్బ్రహ్మనిరూపితేన భేదేన యుక్తో ఽయ మసర్వవిత్త్వాత్. ౧౦౨ కిమేష భేదః పరమార్థభూతః ప్రసాధ్యతే కాల్పనికో ఽథవాద్యే, దృష్టాంతహాని శ్చరమే తు విద్వ న్స్వీకృతో ఽస్మాభి రసాధనీయః. ౧౦౩ స్వప్రత్యయాబాధ్యభిదాశ్రయత్వం సాధ్యం ఘటాదౌ చ తదస్తి యోగిన్, త్వయాఽఽత్మబోధేన భిదా న బాధ్యే త్యనభ్యుపేతేతి న కో ఽపి దోషః ౧౦౪. నను స్వశబ్దేన సుఖాదిమాన్వా

యథోక్తశ్రుత్యా బాధ్యం హి శబ్దో లోకప్రసిద్ధిం ద్యోతయతి యథా పూర్వం ప్రవృత్తం రజతజ్ఞాన మేవ పశ్చా త్ప్రవృత్తేన శుక్తిజ్ఞానేన బాధ్య మన్యథా తదనపబాధనే తదపబాధనాత్మకస్య తస్యోత్పత్త్యనుపపత్తే స్తద్వదిత్యర్థః - ఇం. ౧౦౧ ఏవ ముక్తో మండనో ఽయం జీవో బ్రహ్మనిరూపితభేదవాన్ అసర్వజ్ఞత్వాత్ ఘటాదివ దిత్యనుమానేన శ్రుతే ర్బాధం శంకతే నన్వేవం ప్రత్యక్షేణాభేదశ్రుతే ర్బాధాభావే ఽపి హే సంయమిచక్రవర్తి న్నిత్యనేన తర్కానధికారం ద్యోతయతి అనుమానేనాభేదశ్రుతే ర్బాధో ఽస్తి తదేవ దర్శయతి—ఘటాదివదితి ఉపలక్షణ మేత ద్బ్రహ్మధర్మికభేదప్రతియోగిత్వస్యాపి - అసర్వజ్ఞత్వా దితి పదార్థత్వాదిత్యస్యాప్యుపలక్షణం. పదం బ్రహ్మ, తదర్థత్వా త్తచ్ఛేషత్వా త్తన్నియమ్యత్వా దితి వా-ఉ. ౧౦౨. మండనోక్త మనుమానం వికల్ప్య దూషయతి—భగవాన్ భాష్యకారః కిమేష బ్రహ్మనిరూపితో భేదః పరమార్థభూతః ప్రసాధ్యతే ఽథవా కాల్పనికః ఆద్యే దృష్టాంతహానిః ఘటాదేరుక్తభేదవత్త్వతత్ప్రతియోగిత్వయోరభావాత్. అంత్యే తు స్వీకృతో ఽస్మాభి ర్న సాధనీయః. పరస్పరప్రతియోగికకాల్పనికవ్యావహారికభేదస్యాస్మాభి రభ్యంగీకృతత్వా త్సిద్ధసాధనమిత్యర్థః. ఏతేన జీవస్య బ్రహ్మణో భేదాభావే తన్నియమ్యత్వానుపపత్తిరపి ప్రత్యుక్తా. నియమ్యత్వాదే స్స్వసమానసత్తాకనియంత్రాది భేదసాపేక్షత్వా త్తస్య చ స్వీకారాత్. ౧౦౩. ఏవముక్తో మండన ఆహ - బ్రహ్మనిరూపితస్వజ్ఞానాబాధ్య భేదవత్త్వం సాధ్యం తచ్చ ఘటాదా వస్తి. ఆత్మజ్ఞానేన ఘటాదిగతభేదస్యాబాధ్యత్వాత్. హే యోగిన్ ఆత్మజ్ఞానేన న బాధ్యాభిదాత్వయా ఽనభ్యుపేతా ఆత్మజ్ఞానాబాధ్యో భేద స్త్వయా నాంగీకృతః స చాస్మాభి స్సాధనీయ ఇతి హేతో ర్న కో ఽపి దృష్టాంతహాన్యాదిరూపో దోషః. ౧౦౪. ఏతదపి వికల్ప్య దూషయతి—భగవాన్. నను స్వశబ్దేన సుఖాదిమాన్ జీవపద వాచ్యః కర్త్రాదిరూప ఆత్మా వివక్షితో ఽథవా సుఖాదిరహితః. ఆద్యే సుఖదుఃఖాదిమతః శరీరిణః ప్రత్య

వివక్షిత స్తద్విధురో ఽథవా ఽఽత్మా, ఆద్యే ఽస్మదిష్టం నతు సాధ్య
మంతే దృష్టాంతహానిః పున రేవ తే స్యాత్ ౧౦౫ యోగి న్ననౌ
పాధిక భేదవ త్త్వం వివక్షితం సాధ్యమిహాత్వదిష్టః, ఔపాధిక స్త్వీశ్వర
జీవభేదో ఘటేశభేదో నిరుపాధిక శ్చ ౧౦౬ ఘటేశభేదే ఽప్య
పధి ర్హ్యవిద్యా తవానుమానేషు జడత్వ మేవ, చిత్త్వా దభిన్నః
పరవ త్పరస్మా దాత్మేతి వా ఽత్ర ప్రతిపక్షహేతుః ౧౦౭ ధర్మి

యేనాబాధ్యస్య వ్యావహారికానిర్వచనీయభేదస్యాస్మదిష్టత్వాన్నైవ తత్సాధ్యం *
అంతే దృష్టాంతహానిః పునరేవ తే స్యాత్. ఘటాదేః సుఖదుఃఖాది విధురాత్మన్యజ్ఞాన
విలసితత్వేన తద్భేదబాధ్యత్వ స్వీకారా త్తద్భేదాబాధ్యస్య భేదస్య క్వాప్యనభ్యుప
గమాత్. ఘటాదా వపి వ్యాప్త్యభావేన వ్యాప్యత్వాసిద్ధేః ౧౦౫ ఏవముక్తో
మండన ఆహ—హే యోగిన్ అనౌపాధికభేదవత్త్వ మిహాస్మి న్ననుమానే వివక్షితం.
నను జీవేశభేదస్య నిరుపాధికత్వే ఽపి ఘటాదిభేదవన్మిథ్యాత్వోపపత్తేః సిద్ధసాధనతా
ఽత్రాపి తదవస్థేత్యాశంక్యాహ—త్వదితి. జీవేశభేదస్య నిరూపాధికత్వే తత్త్వజ్ఞానా
దవిద్యాదే ర్నివృత్తావపి తత్కార్యఘటాదిభేదవత్తత స్తన్నివృత్తే రయోగా త్తత్సత్య
త్వసిద్ధిభియౌపాధికస్యేశ్వరజీవభేదస్య తవేష్టత్వా దస్మాభి శ్చానౌపాధికభేదవత్త్వ
స్య సాధ్యమానత్వాత్ న సిద్ధసాధనం, నాపి దృష్టాంతహాని స్తత్ర నిరుపాధికభేదస్య
తవేష్టత్వాదిత్యాహ—ఘటేశభేద ఇతి - ఆఖ్యానకీ. ౧౦౬. పరిహరతి భగవాన్—
ఘటేశభేదే ఽప్యవిద్యాయా ఉపాధిత్వేనానౌపాధికస్య తస్య తత్రానంగీకారాద్దృష్టాంత
హాని రేవేత్యర్థః. కించ తవానుమానేషు జడత్వ ముపాధి రేవ ఘటాదే ర్జడత్వేన దృశ్య
తయా మిథ్యాత్వాత్ తద్గోచరజ్ఞానస్య ఘటతద్భేదహేత్వజ్ఞాననివృత్త్యయోగ్యత్వా
త్తత్ర స్వజ్ఞానాబాధ్యభేదవత్త్వం జాడ్యప్రయుక్తమితి జడత్వముక్తసాధ్యవ్యాపకం.
సాధనవతి స్వప్రకాశాత్మన్యభావా త్సాధనావ్యాపకం తతశ్చ సోపాధికత్వాదయం
హేత్వాభాస ఇత్యర్థః నను ప్రమేయత్వాతిరిక్తజడత్వాభావా త్తస్య చ కేవలాన్వ
యిత్వా త్సాధనవ్యాపకత్వాదినా నోపాధిత్వమితిచేత్ న తస్యాస్స్వప్రకాశత్వా
దాత్మనః స్వప్రకాశత్వస్య చ శ్రుతిన్యాయసిద్ధత్వా త్పదార్థత్వాదితి ప్రతిపక్షహే
తుః ప్రతిపక్షం దర్శయతి— యద్వా - ఆత్మా పరప్రతియోగికభేదశూన్యః చిత్త్వా
త్తత్ర దృష్టాంతః పరవదితి ప్రతిపక్షస్సాధ్యాభావసాధకో హేతు ర్యస్య స తవ
హేతు స్సత్ప్రతిపక్ష ఇత్యర్థః - ఉ. ౧౦౭. ఏవముక్తో మండనో బ్రహ్మపక్షకాను

* స్వజ్ఞానాబాధ్యభేదవత్త్వమ్-పాఠాన్తరం.

ప్రమాబాధ్యశరీరిభేదో హ్యసంసృతౌ బ్రహ్మణి సాధ్య మిష్టమ్, త్వ
యేష్యతే బ్రహ్మధియాఽఽత్మభేదో బాధ్యో ఘటాదిప్రమయా త్వ
బాధ్యః. ౧౦౮ కింకృత్స్నధర్మిప్రమయా న బాధ్యః కింవా స య
త్కించన ధర్మిబోధాత్, ఘటాదికే బ్రహ్మణి చాఽఽత్మభేదస్యైక్యాత్పున
స్స్యాన్ననుపూర్వదోషః ౧౦౯ కించా గుణో వా సగుణో మనీషిన్
వివక్ష్యతే ధర్మిపదేన నాఽన్త్యః, భేదస్య తద్బుద్ధ్య విబాధ్యతేష్టే
ర్నాఽఽద్య శ్చ తత్రోభయథాఽపి దోషాత్. ౧౧౦. కిం నిర్విశేషం ప్ర
మితం నవాంత్యే ప్రాప్తాఽఽశ్రయా సిద్ధి రథాఽఽద్యకల్పే, శరీర్యభేదే

మానం ప్రయుంజ న్సిద్ధసాధ్యత్వాదిపరిహారం శంకతే—ధర్మి ప్రమాఽబాధ్యశరీరిభేదో బ్రహ్మణి సాధ్య మిష్టం హి యస్మా త్సంసృతిశూన్యే - బ్రహ్మ జీవప్రతియోగికధర్మిప్రమాఽబాధ్యభేదవ త్సంసృతిశూన్యత్వా ద్ఘటాదివ దిత్యేవ మస్మదిష్టత్వా దాత్మప్రతియోగికభేదస్య చ బ్రహ్మజ్ఞానేన బాధ్యత్వస్య తవేష్టత్వా దస్మాభిశ్చ తద్విపరీతస్య సాధ్యమానత్వా న్న సిద్ధసాధనం, నాపి దృష్టాంతహానిః, ఘటాది ప్రమయా తథాభూతభేదస్యాబాధ్యతాయా స్తవాపీష్టత్వాదిత్యాహ — త్వయేతి. ౧౦౮. ఏత ద్వికల్ప్య దూషయతి—భగవాన్. కిం స భేద స్సమస్తధర్మి ప్రమయా న బాధ్యః కిం వా యత్కించన ధర్మిబోధా న్న బాధ్యః తత్ర ఘటగతజీవభేదస్యాపి స్వధర్మిబ్రహ్మజ్ఞానబాధ్యత్వస్వీకారేణ యావద్ధర్మిజ్ఞానాబాధ్యత్వస్యాసంప్రతిపత్త్యా దృష్టాంతహానే రాద్యపక్షాసంభవ మభిప్రేత్య ద్వితీయే దోషమాహ—పునః పూర్వోక్తస్సిద్ధసాధనలక్షణో దోష స్స్యాత్. తత్ర హేతు మాహ—ఘటాదావితి. స్వరూపాతిరిక్తభేదవాదిమతే ఘటాదౌ బ్రహ్మణి చాత్మభేదస్యైక్యా త్తద్ధర్మిఘటజ్ఞానాబాధ్యజీవభేదస్య బ్రహ్మణ్యస్మాభిరపి స్వీకృతత్వాదిత్యర్థః. ౧౦౯. పునః ప్రకారాంతరేణ వికల్ప్య దూషయతి—కించేతి. హే మనీషిన్, ధర్మిపదేన కిం వేదాంతతాత్పర్యగోచర స్సత్యజ్ఞానాదిరూపో నిర్గుణో వివక్ష్యతే కింవా బ్రహ్మేశాదిపదవాచ్యో ఽనవచ్ఛిన్నత్వసర్వజ్ఞత్వాదివిశిష్ట స్సగుణః న ద్వితీయః భేదస్య తత్ప్రమాఽవిబాధ్యతాయా ఇష్టత్వేన సిద్ధసాధనత్వాత్. నచాద్యపక్షః ఉభయథాపి ప్రమితత్వాప్రమితత్వలక్షణపక్షద్వయే ఽపి వక్ష్యమాణవిధయా దోషస్య సత్త్వాదిత్యర్థః ౧౧౦. ఉభయథా ఽపి దోషా దిత్యుక్తం వివృణోతి—కిం నిర్గుణం బ్రహ్మ ప్రమితం సత్పక్షః కింవా ఽప్రమితం ద్వితీయే ప్రాప్తాశ్రయాసిద్ధిః. అథాఽఽద్యపక్షే బ్రహ్మాదిపదలక్ష్యస్యాద్వయా నందస్య ప్రత్యగ్బోధాత్మజీవాభేదే నిర్ధారితతాత్పర్యై స్తత్వమస్యాదివేదాంతై ర్జీవాత్మాభేదేన ఽవగతస్య సిద్ధే ర్ధర్మిగ్రాహక వేదాంతప్రమాణస్య ప్రకోపః ప్రాప్తః

న పరస్య సిద్ధేః ప్రాప్నోతి ధర్మిగ్రహమానకోపః ౧౧౧. భోర్ద్వాసుపర్ణా
సయుజా సఖాయే త్యాద్యా శ్రుతి ర్భేద ముదీరయంతీ, జీవేశయోః
పిప్పలభోక్తృభోక్త్రో స్తయో రభేదశ్రుతిబాధికాఽస్తు ౧౧౨ ప్రత్యక్ష
సిద్ధే విఫలే పరాత్మభేదే శ్రుతి ర్నో నయవిత్ప్రమాణమ్, స్యా దన్యథా
మాన మతత్పరోఽపి స్వార్థేఽర్థవాద స్సకలోఽపి విద్వన్. ౧౧౩.
స్మృతిప్రసిద్ధార్థవిబోధి వాక్యం యథేష్యతే మూలతయా ప్రమాణమ్,
ప్రత్యక్షసిద్ధార్థకవాక్యమేవం స్యా దేవ తన్మూలతయా ప్రమాణమ్.

తి తథాచ జ్యోతిష్టోమో న స్వర్గఫలః క్రియాత్వా న్మర్దనక్రియావదిత్యనుమానం 'జ్యోతిష్టోమేన స్వర్గకామో యజేత' ఇతి వేదబోధితవిషయత్వాద్యథాభాసరూపం తథేదమపీతిభావః ౧౧౧ ఏవం సర్వతః ప్రతిరుద్ధో మండనోఽనుమానవిరోధం స్థాపయితు మశక్తః శ్రుతివిరోధముద్భావయతి—భోఇతి * 'ద్వాసుపర్ణా సయుజా సఖాయా సమానం వృక్షం పరిషస్వజాతే-తయో రన్యః పిప్పలం స్వాద్వత్త్యనశ్నన్నన్యో అభిచాకశీతి' ఇతిశ్రుతిః కర్మఫలభోక్తృభోక్త్రో ర్జీవేశయో ర్భేద ముదీరయంతీ తయో ర్జీవేశయో రభేదశ్రుతే ర్బాధికాఽస్తు. ౧౧౨. పరిహరతి—భగవాన్. ప్రత్యక్షసిద్ధే విఫలే స్వర్గాపవర్గాఖ్యఫలశూన్యే ప్రత్యుత 'మృత్యోస్స మృత్యు మాప్నోతి య ఇహ నానేవ పశ్యతి' ఇతి శ్రుత్యుక్తానర్థప్రదే పరజీవయో ర్భేదే శ్రుతిః ప్రమాణం న స్యా దత్ర భేదే ప్రత్యక్షప్రతిపన్నత్వమాత్రమంగీక్రియతే తత్ర శ్రుతిప్రామాణ్యవారణాయ న తు తత్ర ప్రమాణం తదసంభవ స్యోక్తత్వా త్సిద్ధాంతే శుక్తిరూప్యవత్తస్యానుభవమాత్రసిద్ధత్వస్వీకారా దజ్ఞాతేఽర్థే శ్రుతిప్రమాణస్య న్యాయేన నిర్ధారితవతో జైమినేర్న్యాయాభిజ్ఞస్య తవైవం కథనం న శోభత ఇతి ధ్వనయ న్నాహ—హే నయవిత్ తథాచ భేదస్యాన్యత స్సిద్ధా వపూర్వత్వాభావా న్నశ్రుతితాత్పర్యగోచరతా. యేన వాక్యేన యత్ర ప్రతీత్యుత్పాదనేన మానాభావప్రయుక్తాసత్వశంకా నివర్త్యతే తస్య తత్ర తాత్పర్య మన్యథా తస్య తదర్థత్వా యోగాత్ యత్పర శ్శబ్ద స్స శబ్దార్థ ఇతి న్యాయాత్, విపక్షే ఽపసిద్ధాంతదండం పాతయతి—అన్యథా స్వార్థే ఽతత్పరోఽప్యర్థవాద స్సకలోఽపి ప్రమాణం స్యాత్ ఏత జ్జ్ఞాతుం యోగ్యోఽసీతి సూచయితు మాహ—హే విద్వన్నితి - ఇం. ౧౧౩. ఏవముక్తో మండన ఆహ—'క్షేత్రజ్ఞం చాపి మాం విద్ధి సర్వక్షేత్రేషు భారత' ఇత్యాది స్మృతి ప్రసిద్ధస్యార్థస్య విబోధకతత్త్వమస్యాదిశ్రుతివాక్యం మూలతయా యథా ప్రమాణమిష్యతే తథా ప్రత్యక్షేణ సిద్ధో ఽర్థో యస్య తథాభూతం వాక్యం ప్రత్యక్షస్య మూలతయా ప్రమాణం స్యా త్తథాచ భేదస్య ప్రత్యక్షాదిప్రవృత్తేః ప్రాగ

౧౧౪ శ్రుతి స్స్మృతే ఽర్థే యది వేదవిద్భి ర్భవేన్న తన్మూలతయా ప్రమాణమ్, కథం భవేద్వేదకథానభిజ్ఞై ర్జ్ఞాతే ఽపి భేదే పరజీవయో స్సా. ౧౧౫ జీవేశ్వరౌ సా వదతీత్యుపేత్య ప్రావోచ మేతత్పరమార్థతస్తు, వివిచ్య సత్త్వాత్పురుషం సమస్తసంసారరాహిత్య మముష్య వక్తి ౧౧౬ యదీయ మాఖ్యాత్యథ సత్త్వజీవౌ విహాయ సర్వజ్ఞశరీరభాజౌ, జడస్య భోక్తృత్వ ముదాహరంతీ ప్రామాణ్య మర్హా న్కథ మశ్నువీత ౧౧౭ నచోదనీయా వయమత్ర విద్వన్యత స్త్వయా పైంగ్యరహస్య మేవ, అత్తీతి సత్త్వం త్వభిపశ్యతిజ్ఞ ఇతి స్మ సమ్యగ్వివృణోతి మంత్రమ్ ౧౧౮ శారీరవాచీ నను సత్త్వశబ్దః క్షేత్రజ్ఞశబ్దః

స్వార్థతయా నిరపేక్షశ్రుతి ప్రమేయత్వాచ్ఛ్రుతే స్తత్ర తాత్పర్యోపపత్తి రితి భావః. ౧౧౪ పరిహరతి—భగవాన్. యది వేదవిద్భి స్స్మృతే ఽర్థే శ్రుతి స్తన్మూలతయా ప్రమాణం న భవేత్ కింత్వనధిగతగంతృత్వేనైవ వేదవిద్భి స్స్మర్యమాణార్థస్య తత ఏవ జ్ఞాతత్వా త్తర్హి వేదకథానభిజ్ఞైరపి పరజీవయోర్భేదే జ్ఞాతే సా శ్రుతి స్తన్మూలతయా ప్రమాణం కథం భవేత్ న కేనాపి ప్రకారేణేత్యర్థః. తథాచ వేదకథానభిజ్ఞై ర్నిరపేక్షతయా ప్రథమ ప్రవృత్తైః ప్రత్యక్షాదిభి ర్జ్ఞాతే భేదే శ్రుతేః ప్రమేయత్వాభావా న్న తస్యా స్తత్ర తాత్పర్య మితి భావః. ౧౧౫, కించ సా శ్రుతి ర్జీవేశ్వరౌ వదతీత్యంగీకృత్యైతత్ప్రావోచం. పరమార్థతస్తు కర్మఫలభోక్తు స్సత్త్వా ద్బుద్ధేః పురుషం వివిచ్య సా శ్రుతి రముష్య పురుషస్య సమస్తసుఖదుఃఖభోక్తృత్వలక్షణస్య సంసారస్య రాహిత్యం వక్తి ౧౧౬. ఉక్తశ్రుత్యర్థ మసహమానో మండన ఆహ—యదీయం శ్రుతిః పరజీవౌ విహాయాథ సత్త్వజీవౌ వక్తి తర్హి ప్రత్యక్షవిరుద్ధం జడస్య సత్త్వస్య భోక్తృత్వ ముదాహరంతీ హేఽర్హన్ ప్రామాణ్యం కథ మశ్నువీత కేన ప్రకారేణ ప్రాప్నుయా త్ప్రత్యక్షవిరుద్ధార్థప్రతిపాదకత్వేన 'యజమానః ప్రస్తరః' ఇత్యాదిశ్రుతివ త్స్వార్థే ప్రామాణ్యానుపపత్తేః. ౧౧౭. అస్య మంత్రస్య పైంగ్యరహస్యబ్రాహ్మణే నైవ మేవ వ్యాఖ్యాతత్వా న్నైవ మితి పరిహరతి—భగవాన్. అత్రాస్మిన్నర్థే త్వయా వయం నశంకనీయా యతః 'తయో రన్యః పిప్పలం స్వాద్వత్తి' ఇతి సత్త్వం 'అనశ్న న్నన్యో అభిచాకశీత్యనశ్న న్నన్యో ఽభిపశ్యతి జ్ఞస్తా వేతౌ సత్త్వక్షేత్రజ్ఞౌ' ఇతి పైంగ్యరహస్యమే వేమం మంత్రం వివృణోతీత్యర్థః. విద్వాం స్త్వమేత ద్జ్ఞాతుం యోగ్యో ఽసీతి సంబోధనాశయః. ౧౧౮. ఉక్తబ్రాహ్మణస్యాపి శారీరక్షేత్రజ్ఞప్రతిపాదకత్వా ద్వా

పరమాత్మవాచీ, తత్రాప్యతో నాన్యపరత్వ మస్య వాక్యస్య పైంగ్యో
దితవర్త్మనా ఽపి ౧౧౯. తదేతదిత్యాదిగిరా హి చిత్తే ప్రదర్శితా
సత్త్వపదస్య వృత్తిః, క్షేత్రజ్ఞశబ్దస్యచ వృత్తి రుక్తా శారీరకే ద్రష్టరి
తత్ర విద్వన్ ౧౨౦ యేనేతి హి స్వప్నదృశి క్రియాయాః కర్తోచ్యతే
తత్ర స జీవ ఏవ, క్షేత్రజ్ఞశబ్దాభిహిత శ్చ యోగిన్ స్యా త్స్వప్నదృ
క్సర్వవిదీశ్వరో ఽపి ౧౨౧ తిఙ్ప్రత్యయేనాభిహితో ఽత్ర కర్తా తత
స్తృతీయాకరణే ఽభ్యుపేయా, ద్రష్టాచ శారీరతయా మనీషిన్ విశే
ష్యతే తేన స నేశ్వర స్స్యాత్ ౧౨౨ వృత్తి శ్శరీరే భవతీ త్యముష్మి
న్నర్థే హి శారీరపదస్య యోగిన్, తస్మిన్ భవ న్సర్వగతో మహేశః
కథం న శారీరపదాభిధేయః ౧౨౩ భవన్ శరీరాదితరత్ర చేశః కథం
న శారీరపదాభిధేయః, నభ శ్శరీరే ఽపి భవత్యథాపి న కే ఽపి శారీర

సుపర్ణేతి వాక్యస్య నాన్యపరత్వమితి మండన శ్శంకతే-నను తత్ర పైంగ్యరహస్యబ్రా
హ్మణే ఽపి సత్త్వశబ్దః శారీరవాచీ, క్షేత్రజ్ఞశబ్దః పరమాత్మవాచీ అతః కారణాత్
పైంగ్యరహస్యోక్తమార్గేణాప్యస్య వాక్యస్య బుద్ధ్యాఽఽత్మపరత్వం నాస్తీత్యర్థః ౧౧౯.
సత్త్వక్షేత్రజ్ఞశబ్దయో రంతఃకరణశారీరపరతయా ప్రసిద్ధత్వా త్తత్రైవవ్యాఖ్యాతత్వాచ్చ
మైవ మిత్యుత్తర మాహ భగవాన్. తత్ర పైంగ్యరహస్యే 'తదేతత్సత్త్వం యేన స్వప్నం
పశ్యత్యథ యో ఽయం శారీర ఉపద్రష్టా స క్షేత్రజ్ఞ స్తావేతౌ సత్త్వక్షేత్రజ్ఞా' వితి
గిరా సత్త్వపదస్య వృత్తి శ్చిత్తే ప్రదర్శితా క్షేత్రజ్ఞశబ్దస్య చ శారీరకే ద్రష్టరి వృత్తి
రుక్తా-హి ఇతి ప్రసిద్ధార్థో నిపాతః. ౧౨౦ ఉదాహృతపైంగ్యరహస్యగిరా ఽపి జీవ
పరమాత్మానా వేవ సిధ్యత ఇతి మండన శ్శంకతే యేనేత్యనేన హి తత్రోదాహృతగిరి
స్వప్నదర్శనక్రియాయాః కర్తోచ్యతే. స కర్తా జీవ ఏవ తథా క్షేత్రజ్ఞశబ్దాభిహిత
స్స్వప్నద్రష్టా ఈశ్వరో ఽపి స్యా ద్యతో హే యోగిన్ స సర్వజ్ఞ ఇత్యర్థః. ౧౨౧.
కర్త్రర్థస్య తిఙ్ ప్రత్యయేనాభిహితత్వాత్ శారీర ఇతి విశేషణాచ్చ మైవ మితి భగ
వాన్పరిహరతి అత్ర గిరితిఙ్ ప్రత్యయేన కర్తోక్త స్తస్మాత్కరణే తృతీయా స్వీకర్తవ్యా
ఽనభిహిత ఇత్యధికారాత్. ద్రష్టాచ శారీరఇతి శారీరత్వేన విశేష్యతే తేన హేతునా
స ద్రష్టా ఈశ్వరో న స్యా దిత్యర్థః. మనీషిణా త్వయైవం న వక్తవ్యమితి సంబోధనా
శయః. ౧౨౨. ఏవముక్తో మండన స్సత్త్వపదస్య జీవే వృత్తిం ప్రతిపాదయితు మశక్త
శ్శారీరపదస్య పరమాత్మని వృత్తిం దర్శయతి శరీరే భవతీత్యస్మి న్నర్థే హి యస్మాత్
హే యోగిన్ శారీరపదస్య వృత్తి స్తస్మా త్సర్వగతత్వా త్తస్మిన్ శరీరే భవ న్మహేశ
శ్శారీరపదాభిధేయః కథం న భవేత్ అపితు భవేదేవ. ౧౨౩. పరిహరతి భగవాన్

మితీరయంతి ౧౨౪. యద్యేష మన్త్రో ఽనభిధాయ జీవప్రాజ్ఞౌ వదే
ద్బుద్ధిశరీరభాజౌ, అత్తీతి భోక్తృత్వ మచేతనాయాబుద్ధే ర్వదే
త్తర్హి కథం ప్రమాణమ్ ౧౨౫ అదాహక స్యాప్యయసః కృశానో
రాశ్లేషణా ద్దాహకతా యథా ఽగ్నే, తథైవ భోక్తృత్వ మచేతనా
యా బుద్ధే రపి స్యా చ్చిదనుప్రవేశాత్. ౧౨౬ ఛాయాతపౌ
యద్వదతీవ భిన్నౌ జీవేశ్వరౌ తద్వదితి బ్రువాణా, ఋతం పిబన్తా
వితి కాఠకేషు శ్రుతి స్త్వభేదశ్రుతిబాధికా ఽస్తు ౧౨౭. భేదం వదంతీ
వ్యవహారసిద్ధం నబాధతే ఽభేదపరశ్రుతిం సా, ఏషా త్వపూర్వార్థ
తయా బలిష్ఠా భేదశ్రుతేః ప్రత్యుత బాధికా స్యాత్ ౧౨౮. మా

సర్వగత్వాదీశ శ్శరీరా దితరత్రాపి భవన్ శారీరపదాభిధేయః కథం తత్ర దృష్టాంతో యథాకాశం వ్యాపకత్వా చ్ఛరీరే ఽపి భవతి తథా ఽపి శారీర పదాభిధేయం కే ఽపి న కథయంతి తద్వదిత్యర్థః - ఉ. ౧౨౪ ఏవం తర్హి మన్త్రస్య ప్రామాణ్యం బాధ్యేతేతి శంకితం మండనః స్మారయతి యద్యేష మన్త్రో జీవేశా వనభిధాయ బుద్ధిజీవా వదేత్ బుద్ధే శ్చాచేతనాయాం అత్తీతి భోక్తృత్వం వదే త్తర్హి ప్రమాణం కథం ప్రమాణం న భవే దిత్యర్థః - ఇం ౧౨౫. పరిహారతిభగవాన్ అదాహకస్యాపి లోహపిండస్య వహ్నే స్తాదాత్మ్యా ద్యథా దాహకత్వ మాస్తే తథైవ చైతన్యానుప్రవేశా దచేతనాయా బుద్ధే రపి భోక్తృత్వం స్యా త్తథాచాయోద హతీతి వాక్యవ దత్తీతి వాక్యమపి సుఖదుఃఖాదివిక్రియావతి సత్వే భోక్తృత్వ మారోప్య ప్రవృత్తం ప్రమాణ మేవ న హీయం శ్రుతి రచేతనస్య సత్వస్య భోక్తృత్వం వక్తుం ప్రవృత్తా, కింతు చేతనస్య క్షేత్రజ్ఞస్యాభోక్తృత్వం బ్రహ్మస్వభావతాం చ వక్తుం ప్రవృత్తేతి భావః-ఉ ౧౨౬ ఏవ ముక్తో మండనః 'ఋతం పిబంతౌ సుకృతస్య లోకే గుహాం ప్రవిష్టౌ పరమే పరార్ధ్యే-ఛాయాతపౌ బ్రహ్మవిదో వదంతి పంచాగ్నయో యేచ త్రిణాచికేతాః' ఇతి కఠవల్లీస్థా శ్రుతి రభేద శ్రుతే ర్బాధికా స్త్విత్యాహ ఋతం కర్మఫలం పిబంతౌ పానప్రయోజ్యప్రయోజకా వితి కాఠకేషు శ్రుతిస్తు 'ఛాయాతపౌ యద్వదతీవ భిన్నౌ జీవేశ్వరౌ తద్వత్'ఇతి బ్రువాణా ఽభేద శ్రుతే ర్బాధికా ఽస్తు- ఉ ౧౨౭ ఇయ మపి శ్రుతిర్నబాధికా ప్రత్యుత బాధ్యేతి పరిహరతి భగవాన్ వ్యవహారసిద్ధం భేదం వదంతీ సా భేదశ్రుతి స్తదసిద్ధా భేదపరాం శ్రుతిం నబాధతే ప్రత్యుతాపూర్వోఽర్థో యస్యా స్తత్తయా ఽపూర్వార్థబోధకతయా బలిష్ఠా ఏషాభేదశ్రుతి ర్భేదశ్రుతే ర్బాధికా స్యాత్ అపూర్వేతి అజ్ఞాత జ్ఞాపకతయేతి యావత్. ౧౨౮. ఏవముక్తో మండన ఆహ ప్రమాణాంతరేణ ప్రత్యక్షే

నాంతరోపోద్బలితా హి భేదశ్రుతి ర్బలిష్ఠా యమినాం వరేణ్య, తద్బాధితుం సా ప్రభవత్యభేదశ్రుతిం ప్రమాణాన్తరబాధితార్థామ్ ౧౨౯. ప్రాబల్య మాపాదయతి శ్రుతీనాం మానాంతరం నైవ బుధాగ్రయాయిన్, గతార్థతాదానముఖేన తాసాం దౌర్బల్య సంపాదక మేవ కింతు. ౧౩౦ ఇత్యాద్యా దృఢయుక్తి రస్య శుశుభే దత్తానుమోదా గిరాం దేవ్యా తాదృశవిశ్వరూపరభసావష్టంభముష్టింధయా, భర్తృ

ణోపోద్బలితోపబృంహితా భేదశ్రుతి ర్హే యమినాం వరేణ్య, బలిష్ఠా త త్తస్మాత్సా భేదశ్రుత్యక్షప్రమాణ బాధితార్థా మభేదశ్రుతిం బాధితుం ప్రభవతి న త్వభేదశ్రుతి ర్భేదశ్రుతి మిత్యర్థః ౧౨౯. పరిహారతి భగవాన్ హేబుధాసామగ్రయాయిన్ ప్రమాణాన్తరం శ్రుతీనాం ప్రాబల్యం నాపాదయతి కింతు గతార్థతాదానముఖేన తాసాం శ్రుతీనాం దౌర్బల్యసంపాదక మేవ బుధాగ్రయాయిన స్తవేయముక్తి రశోభనేతి సంబోధనాశయః. గతార్థేతి. అనువాదకత్వ సంపాదన ద్వారా ౧౩౦. ఉపసంహరతి ఇతీతి. అస్య శ్రీశంకరస్యేత్యాద్యా దృఢయుక్తి శ్శుశుభే అద్యపదేన 'ముక్తో ఽశ్నుతే కామగణా న్సహేశేత్యేవం వదంతీ ఖలు తైత్తిరీయా, శ్రుతిర్వినా భేద మబాధ్య మర్థా ద్దీనా సతీ సత్త్వ మముష్య వక్తి. ౧. మైవం యతో ఽజ్ఞాననివృత్తితో ఽయం సత్యామితానందచిదాత్మభావం, గతో ఽశ్నుతే సౌమ్య స సర్వకామాం స్తదంతరస్థా నితి సా బ్రవీతి ౨. ద్రష్టవ్య ఆత్మేతి వచః పరాత్మనః కర్మత్వ కర్తృత్వ మియం హి వక్తి, సందర్శనే ఽతో యతిరాజ భేద స్సతో ఽన్యథా స్యా చ్ఛ్రుతి రప్రమాణం. ౩. నేయం శ్రుతి స్తాత్త్వికభేదగా స్త్వద్వైతశ్రుతే ర్వేదవిదాం వరేణ్య, విరోధతో బ్రహ్మపరత్వతో ఽస్యా స్తాత్పర్యగత్యై కిల మానభావః. ౪ నన్వస్త్వభేదశ్రుతి రేవ యోగి న్ప్రకల్పితా భేదపరేతి మైవం, ప్రతీతితో వా వ్యవహారసిద్ధో భేదో న వై భేదమితి ప్రకోపాత్ ౫. అథాస్తు భేదే యతిశేఖరార్థాప త్తిర్నచైవం ననుసత్యభేదం, వినోపపత్త్యై రహితో నచార్థ స్తస్మా దభేదార్థశ్రుతి ర్బలిష్ఠా.' ౬. స్యా చ్చే దభేదో ఽస్య పరాత్మనా ముదే తర్హ్యోపలభ్యేత నచోపలభ్యతే, తస్మా దసౌ నాస్తి తతో యతే భిదా ష్వప్రమాణస్య తు గమ్యతాం గతా. ౭. యథావృతో నైవ ఘటః ప్రదృశ్యతే తథా వృతో ఽసా వపి నైవ భాసతే, అవిద్యయా తత్త్వవిదా మసావృతః ప్రకాశతేఽతో న భిదాంత్యమానగా. ౮" ఇత్యాదిదృఢయుక్తిజాతం గ్రావ్యం తాం పిశనష్టి గిరాం దేవ్యా ఽధిష్ఠాతృ

న్యాసవిలక్ష్య సూక్తిజననీ సాక్షిత్వకుక్షింభరిః సశ్లాఘాద్భుత పుష్పవృష్టిలహరీ సౌగంధ్యపాణింధయా ౧౩౧ ఇత్థం యతిక్షితిపతే రనుమోద్య యుక్తిం మాలాం చ మండనగళే మలినా మవేక్ష్య, భిక్షార్థ ముచ్ఛలత మద్య యువా మితీమా వాచష్టతం పునరువాచ యతీంద్ర మంబా ౧౩౨. కోపాతిరేకవశత శ్శపతా పురా మాం దుర్వాససా తదవధి ర్విహితో జయ స్తే, సాఽహం యథాగత ముపైమి శమిప్రవీరే త్యుక్త్వా ససంభ్రమ మముం నిజధామ యాంతీమ్. ౧౩౩. బబంధ నిశ్శంక మరణ్యదుర్గా మంత్రేణ తాం జేతుమనా మునీంద్రః, జయో ఽపి తస్యాః స్వమతైక్యసిద్ధ్యై సార్వజ్ఞతః స్వస్య న మానహేతోః. ౧౩౪ జానామి దేవీం భవతీం విధాతు ర్దేవస్య భార్యాం పురభిత్సగర్భ్యామ్, ఉపాత్తలక్ష్మ్యాది విచిత్రరూపాం గుప్త్యై ప్రపంచస్య కృ

దేవతయా సరస్వత్యా దత్తోఽనుమోదో యస్యై తయానుమోదితేతి యావత్. తథా తాదృశస్య విశ్వరూపస్య మండనస్య యో రభసావష్టంభో వేగస్య హర్షస్య వా స్తంభ స్తస్య ముష్టింధయా నిష్పేద్య సారాకర్షికా తథా భర్తు ర్న్యాసస్య సన్న్యాసస్య విలక్షణ్యేన సంవ్యాజేన యా సూక్తి స్తస్యా జననీ సరస్వత్యేవ సాక్షిత్వ కుక్షింభరిః సాక్షిత్వవతీ యస్యా స్తథా శ్లాఘయా సహ వర్తమానా యా అద్భుతపుష్పవృష్టి లహరీ తస్యా స్సౌగంధ్యస్య పాణిం ధయతి హస్తం పిబతీతి తథా శారదా. ౧౩౧. ఇత్థ మేవం ప్రకారేణ యతిరాజస్య యుక్తి మనుమోద్య మాలాం చ మండనగళే మలినా మవేక్ష్యాద్య యువాం భిక్షార్థ ముచ్ఛలత మితీమాం శంకరమండనా వాచష్ట వాచాంబా సరస్వతీ తం యతీంద్రం పున రువాచ ౧౩౨ పురా కోపాతిరేకవశతో మాం శపతా దుర్వాససా తవ జయ స్తస్యావధి ర్విహిత స్తస్య జాతత్వా త్సాహం హే శమిప్రవీర, యథాగత ముపైమ్యనుగచ్ఛామీత్యేవ మముం ససంభ్రమ ముక్త్వా నిజధామ యాంతీం బబంధే త్యన్వయః, ససంభ్రమం యాంతీమితి వా ౧౩౩. నిశ్శంక మరణ్యదుర్గామంత్రేణ వనదుర్గామంత్రేణ మునీంద్ర శ్శ్రీశంకరో బబంధ కిమర్థం ఇత్యపేక్షాయా మాహ తాం సరస్వతీం జేతుమనాః. నను యతీంద్రస్య తస్య తజ్జయ సిద్ధమానేన కిమిత్యాశంక్యాహ తస్యాః సరస్వత్యా జయోఽపి స్వమతైక్యసిద్ధ్యై న తు స్వస్య సర్వజ్ఞతానిమిత్తక మానపూజాదిసిద్ధ్యర్థం - ఉ. ౧౩౪. మంత్రేణ బద్ధ్వా కి ముక్తవా నిత్యపేక్షాయాం తద్వచన ముదాహరతి.— దేవస్య విధాతు ర్బ్రహ్మణో భార్యాం త్రిపురసంభేదకస్య మహాదేవస్య సగర్భ్యాం సహోదరాం

తావతారామ్ ౧౩౫. వ్రజ జనని తదాత్వం భ క్తచూడామణి స్తే నిజపద మనుదాస్యా మ్యభ్యనుజ్ఞాం యదైతుమ్, ఇతి నిజవచనే ౽స్మిం చ్ఛారదా ౽నుమతే ౽సౌ ముని రథ ముదితో ౽భూ న్మాణ్డనం హ్యా ద్యుభుత్సుః ౧౩౬

ఇతి శ్రీమాధవీయేతన్మండనార్యకథాపరః,
సంక్షేపశంకరజయే సర్గో ౽సా వష్టమో ౽భవత్.

ఉపాత్తం లక్ష్మ్యాదీనాం విచిత్రం రూపం యయా తథాభూతా మిదానీం ప్రపంచస్య రక్షణార్థం కృతావతారాం - దేవీం భవతీం సరస్వతీం త్వా మహం జానామి. ఉ. సరస్వత్యాః శివసగర్భ్యత్వం 'నీలకంఠం రక్తబాహుం శ్వేతాంగం చంద్రశేఖరమ్, జనయామాస పురుషం మహాకాళీ సితాం స్త్రియమ్' ఇత్యాదే రవగన్తవ్యం. ౧౩౫. తస్మాత్ హేజనని, తే భక్తచూడామణి రహం యదా నిజస్థాన మేతుం గంతు మభ్యనుజ్ఞా మభిదాస్యామి తదా త్వం నిజపదం వ్రజ - ఇత్యేవం భూతే నిజవచనే శారదయా సరస్వత్యాసంమతే సతి మాండనం హృన్మండనస్యాభిప్రాయం జ్ఞాతు మిచ్ఛు రసౌ మునిః శ్రీశంకరో ముదితో ౽భూత్ -మాలినీ. ౧౩౬.

ఇతి శ్రీమత్పరమహంసపరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థ శ్రీపాదశిష్యదత్త
వంశావతంసరామకుమారసూను ధనపతిసూరికృతే
శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే
అష్టమ స్సర్గః

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీగణేశాయ నమః

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

నవమస్సర్గ ప్రారంభః.

అథ సంయమిక్షితిపతే ర్వచనై ర్నిగమార్థనిర్ణయకరై స్సనయైః,
శమితాగ్రహో ఽపి పున రప్యవద త్కృతసంశయ స్సపది కర్మజడః
౧. యతిరాజ సంప్రతి మమాభినవా న్న విషాదితో ఽస్మ్యపజయా ద
పితు, అపి జైమినీయవచనా న్యహహో ఽన్మథితానిహీతి భృశ మస్మి
కృశః. ౨. స హి వే త్త్యనాగత మతీత మపి ప్రియకృ త్సమ స్తజగతో
ఽధికృతః, నిగమప్రవ ర్తనవిధౌ స కథం తపసాంనిధి ర్వితథసూత్రపదః
౩. ఇతి సందిహాన మవద త్తమసౌ నహి జైమినావచనయో ఽస్తి మనాక్,

ఏవం మండనాచార్యసంవాదం సపరికరం నిరూప్య సార్వజ్ఞ్యోపాయం సప్రపంచం నిరూపయితు ముపక్రమతే అథాచార్యయుక్తీనాం సరస్వతీకృతానుమోదనస్య స్వగళస్థమాలాయా మలినీభావస్య చానంతరం సంయమిరాజస్య శ్రీశంకరస్య వేదార్థనిర్ణయకరైః పునశ్చ న్యాయసహితై ర్వచనై శ్శమిత ఆగ్రహో యస్య స తథాభూతో ఽపి సపది తత్క్షణే కృతసంశయః పున రవోచత్ యతః కర్మజడః. ప్రమితాక్షరా వృత్తం. 'ప్రమితాక్షరా సజససైరుదితా' ఇతిలక్షణాత్. ౧. యదువాచ తదాహ అపి హే యతిరాజ సంప్రతి మమాభినవాదపజయా ద్విషాదం న ప్రాప్తో ఽస్మి అపితు జైమినీయవచనాని. అహహేతి నిపాతా వాశ్చర్యాతిశయార్థా వత్యంతఖేదార్థౌ వా. ఉన్మథితానీతి కారణా దత్యంతం కృశో ఽస్మి ౨. హి యస్మా త్స జైమిని ర్భవిష్యం భూతం చ జానాతి పునశ్చ జగతః ప్రియకరణార్థం వేదస్య వేదార్థస్య వా ప్రవర్తన విధావధికృత స్తథా చైవంభూత స్తపసాం నిధి స్స కథం వితథసూత్రపదో వితథాని వ్యర్థాని సూత్రపదాని యస్య. వితథసూత్రేషు వ్యవసాయో వా యస్య తథాభూతః కథంభవే దిత్యర్థః. ౩. ఇత్యేవం సందేహం ప్రాప్తవంతం తం మండన మసౌ శ్రీశం

ప్రమిమీమహే న వయ మేవ మునే ర్హృదయం యథావ దనభిజ్ఞ తయా ౭. యది విద్యతే కవిజనా విదితం హృదయం మునే స్తదిహ వర్ణయ భోః, యది యుక్త మత్ర భవతా కథితం హృది కుర్మహే దళదహంకృతయః ౮ అభిసంధిమా నపి పరే విషయప్రసరన్మతీ నను జిఘృక్షు రసౌ, తదవాప్తిసాధనతయా సకలం సుకృతం న్యరూపయ దితి స్మ పరమ్ ౯ వచనంత మేత మితి ధర్మచయం విదధాతి బోధజని హేతుతయా, తదపేక్ష ఏవ సచ మోక్షపరో నిరధారయ న్నపరథేతి వయమ్ ౧౦ శ్రుతయః క్రియార్థకతయా సఫలా అతదర్థకాని తు వచాంసి వృథా, ఇతి సూత్రయ న్నను కథం మునిరా డపి సిద్ధవస్తు

కరో ఽవోచత్ జైమినా మనాక్ ఈష దపి అపనయో ఽన్యాయో నహి, కింతు వయమేవా నభిజ్ఞతయా మునే రభిప్రాయం యథావ న్నప్రమి మీమహే ప్రమా తుం న శక్నుమః ౭ ఏవం శ్రుత్వాత్యుత్సుకో మండన ఆహ యది కవిజనై రప్యవిదితం మునే ర్హృదయ మభిప్రాయో విద్యతే తర్హి త్వ మస్మదగ్రే వర్ణయ నను మున్యభిప్రాయవిత్త్వాభిమానవతాం భవద్విధానా మగ్రే తద్వర్ణనం నిష్ఫల మిత్యాశంక్యాహ యది భవతా ఽత్రాస్మిన్ హృదయవర్ణనే ప్రసక్తే యుక్తం కథితం తర్హి దళితాహం కృతయ స్సంతో వయం తత్ హృది కుర్మహే ౮ ఏవం ప్రార్థిత స్స శ్రీశంకరో జైమిన్యభిప్రాయ మావిష్కరోతి పరే బ్రహ్మణ్యభిప్రాయవానపి విషయేషు ప్రవాహీ కృతబుద్ధీన్ తత్రానధికార మాలోచ్య తత్రాధికారాయ తా ననుగృహీతు మిచ్ఛు రసౌ మునిః పరబ్రహ్మప్రాప్తిసాధనతయా పరం కేవలం సుకృతం పుణ్యం కర్మాతిశయేన నిరూపితవాన్ నతు పరం బ్రహ్మేత్యర్థః ౯ నన్విదం భవద్భిః కథం జ్ఞాత మితిచేత్ శ్రుత్యర్థ నిర్ణాయకస్య శ్రుత్యననురూపాభిప్రాయవత్త్వాభావనిశ్చయా దిత్యాశయే నాహ వచన మితి 'త మేతం వేదానువచనేన బ్రాహ్మణా వివిదిషంతి యజ్ఞేనదానేన తపసానాశకేన' ఇతివచనం పరబ్రహ్మావగతిజన్మహేతుతయా బ్రహ్మచర్యాదిధర్మసము దాయం విదధాతి యద్యపి ప్రత్యయార్థప్రధానతాపక్షే సన్నర్థేచ్ఛా జనిహేతు తయా తద్విధాయకం తథాప్యశ్వేన జిగమిషతీతివ త్ప్రకృత్యర్థప్రధానతాశ్రయేణైవ ముక్తం తద్వచనాపేక్షయైవ సచ మోక్షపరో జైమిని ర్ధర్మనిచయం నిరధారయత్ నాన్యథేతి వయం మన్మహ ఇత్యధ్యాహారః ౧౦. నను 'ఆమ్నాయస్య క్రియార్థత్వా దానర్థక్య మతదర్థానా' మితి సూత్రయన్ వేదస్య సిద్ధవస్తుపరతాం కథం మనుత ఇతి మండన శ్శంకతే శ్రుతయః క్రియార్థకతయా సఫలా అక్రియార్థకాని తు వచాంసి వృథా ఽనర్థ కానీతి సూత్రయ న్మునిరా డ్వేదవచసాం సిద్ధవస్తుపరతాం

పరతాం మనుతే. ౮. శ్రుతిరాశి రద్వయపరో౽పి పరంపరయా ౽౽త్మ బోధఫలకర్మణి చ, ప్రసరత్కటాక్ష ఇతి కార్యపరత్వ మసూచి తత్ప్రకరణస్థ గిరామ్ ౯ నను సచ్చిదాత్మపరతాభిమతాయదికృత్స్న వేదనిచయస్య మునేః, ఫలదాతృతా మపురుషస్య వద న్సకథం నిరాహ పరమేశ మపి. ౧౦ నను కర్తృపూర్వక మిదం జగదిత్యనుమాన మాగమవచాంసి వినా, పరమేశ్వరం ప్రథయతి శ్రుతయ స్త్వనువాదమాత్ర మితి కాణభుజాః ౧౧ న కథంచి దౌపనిషదం పురుషం మనుతే బృహంత మితి వేదవచః, కథయత్య వేదవిదగోచరతాం గమయే త్కథం త మనుమాన మిదమ్ ౧౨ ఇతి భావ మాత్మని నిధాయ మునిస్స నిరాకరో న్నిశితయుక్తిశతైః, అనుమాన మీశ్వరపరం జగతః ప్రభవం లయం ఫల మపీశ్వరతః ౧౩ తదిహాస్మదుక్తవిధయా నిషదా

నను కథం మనుత ఇత్యర్థః ౮ ఉక్తసూత్రస్య కర్మకాండాభిప్రాయత్వాన్నైవ మితి పరిహరతి భగవాన్ శ్రుతిరాశిః పరంపరయా ౽ద్వితీయబ్రహ్మపరో ౽పి ఆత్మబోధః ఫలం యస్య, తస్మిన్ కర్మణి ప్రసరత్కటాక్షః ప్రవాహీకృతదృష్టి రిత్యతః కర్మప్రకరణస్థగిరాం కార్యపరత్వ మసూచిసూత్రితవాన్ ౯ నన్వేవం తర్హి ఫలదాతృత్వం కర్మణ స్స్వీకృత్య పరేశం కిమర్థం నిరాహేతి మండన శ్శంకతే నను కృత్స్న వేదకదంబస్య సచ్చిదాత్మపరతా యది మునే రభిమతా తర్హి పురుషా త్పరమాత్మనో భిన్నస్య కర్మణః ఫలదాతృత్వం వద న్సన్ మునిః పరమేశ్వర మపి కథం నిరాకృతవా నిత్యర్థః ౧౦ అనుమానగమ్యం తం నిరాకృతవా న్నతు వేదనిచయగమ్యమితి సమాధత్తే భగవాన్ నన్వితి ఇదం జగత్ కర్తృపూర్వకం కార్యత్వాత్, ఘటాదివదిత్యనుమానం వేదవచాంసి వినా పరమేశ్వరం సాధయతి. శ్రుతయస్తు అనుమానసిద్ధార్థస్యానువాదమాత్ర మితి కాణభుజాః కాణాదాః. ౧౧ ఔపనిషద ముపనిషదేకగమ్యం బృహంతం పురుష మవేదవిత్ కథంచి దపి న మనుతే న విజానాతీతి వేదవచః పరమాత్మనో౽వేదవిదగోచరతాం కథయతి. తథాచ శ్రుతిః 'తంత్వౌపనిషదం పురుషం పృచ్ఛామి నావేదవిన్మనుతే తం బృహంత' మితి - తస్మా దిదం కాణాదోక్త మనుమానం తం కథం గమయే దితి భావమితిపరేణాన్వయః. ౧౨. ఇత్యుక్తం భావ మాత్మని బుద్ధౌ నిధాయ స ముని స్తీక్ష్ణయుక్తిశతై రీశ్వరపర మనుమానం నిరాకరోత్. తథేశ్వరాత్ జగతః ప్రభవం ప్రలయం ఫలం చ నిరాకరోత్ ౧౩. తత్తస్మా దిహాస్మిన్ మనే ర్వచసి అస్మదుక్తవిధయా నిషదారహస్యేనాన్యాపి విరుద్ధం న భవతి. తథా

న విరుద్ధ మణ్వపి మునే ర్వచసి, ఇతి గూఢభావ మనవేత్య బుధా స్తమనీశ వాద్యయ మితి బ్రువతే ౧౪ కిము తావతైవ స నిరీశ్వర వాద్యభవ త్పరాత్మవిదుషాం ప్రవరః?, న నిశాటనాహితతమః క్వచి దప్యహాని ప్రభాం మలినయే త్తరణేః ౧౫. ఇతి జైమినీయవచసాం హృదయం కథితం నిశమ్య యతికేసరిణా, స నసా ననంద కవిరాణ్ణిత రాం సహ శారదా శ్చ సదసస్పతయః ౧౬ విదితాశయో ఽపి పరి వర్తిమనా గ్విశయః స జైమిని మవాప హృదా, అవగంతు మస్య వచ సా ఽపి పునః సచ సంస్మృతః సవిధ మాప కవేః ౧౭ అవద చ్చ శృ ణ్వితి సభాష్యకృతి ప్రజహీహి సంశయ మిమం సుమతే, యదవోచ దేష మమ సూత్రతతే ర్హృదయం తదేవ మమ నా పరథా. ౧౮. న మమైవ వేద హృదయం యమిరా డపి తు శ్రుతే స్సకలశాస్త్ర తతేః, యదభూ ద్భవిష్యతి భవ త్తదపి హ్యయ మేవ వేద నతథా త్వితరః ౧౯ గురుణా చిదేకరసతత్పరతా నిగణాయి హి శ్రుతిశిరో

చోక్తం గూఢభావ మనవేత్య బుధా స్తం జైమిని మనీశ్వరవాద్యయమితి కథయంతి. ౧౪ పరమేశ్వరపరానుమానఖండనమాత్రేణ తస్యానీశ్వరవాదిత్వం న సంభవతీత్యాహ— కిము తావతైవ సపరాత్మవిదుషాం ప్రవరః నిరీశ్వరవాదీ అభవత్? నిశాటై శ్చేచకాదిభి రాహితం స్థాపితం తమో దివసే తరణేః సూర్యస్య ప్రభాం క్వచిదపి న మలినయేత్ నైవ మలినాం కుర్యాత్ ౧౫ ఇత్యేవం ప్రకారేణ యతిసింహేన కథితం జైమినీయవచనానాం హృదయం నిశమ్య స కవిరాట్ మండనో మనసా ఽత్యంతం ననంద, శారదయా సహ వర్తమానాశ్చ సభానాయకా స్తథైవ ననందుః. ౧౬ యతిరాజోక్త్యా విదితాభిప్రాయో ఽపి సమండనః పరివర్తీవర్తమానో మనాగీషద్విశయః సంశయో యస్య స అస్య జైమినే ర్వచసా ఽపి చ తమభిప్రాయ మవగంతుం మనసా జైమినిం ప్రాప తస్య ధ్యానం కృతవా న్స చ జైమినిః కవేః మండనస్య సమీప మవాప ౧౭. స జైమినిః శృణ్విత్యవదచ్చ. హే సుమతే. భాష్యకారే శ్రీశంకరే ఏతే నోక్త ఏవ మునేరాశయ ఇత్యాన్యఇతీమం సంశయం పరిత్యజ, యతో మమ సూత్ర తతే ర్యత్ హృదయ మేషః అవోచ త్తదేవ మమ హృదయం నాన్యథా. ౧౮. కించ న కేవలం మమైవ హృదయం యమిరాట్ జానాతి, అపితు శ్రుతే స్సర్వశాస్త్ర తతే శ్చ హృదయం వేద, యచ్చ భూతం భవిష్యత్ వర్తమానం తదప్యయ మేవ వేద; ఇతరస్తు న తథా వేద ౧౯. తథా హైతదుక్త ఏవ మహాశయో వ్యాసశిష్యస్స

వచసామ్, కథమేక సూత్ర మపి తద్విమతం కథయామ్యహం తదుప
సాదితధీః?. ౨౦. అల మాకలయ్య విశయం సుయశ శ్శృణు మే రహ
స్య మిమ మేవ పరమ్, త్వ మవేహి సంసృతినిమగ్నజనోత్తరణే గృహీ
తవపుషం పురుషమ్ ౨౧ ఆద్యే సత్త్వముని స్సతాం వితరతి జ్ఞానం
ద్వితీయే యుగే దత్తో ద్వాపర నామకే తు సుమతి ర్వ్యాసః కలౌ శం
కరః, ఇత్యేవం స్ఫుటమీరితో ఽస్య మహిమా శైవే పురాణే యత
స్తస్య త్వం సుమతే మతే త్వవతరే స్సంసారవార్ధిం తరేః ౨౨ ఇతి
బోధితద్విజవరో ఽంతరథా న్మనసోపగుహ్య యమినా మృషభం, స చ
యాయజూకపరిషత్ప్రముఖః ప్రణిపత్య శంకర మవోచ దిదమ్. ౨౩.
విదితో ఽస్తి సంప్రతి భవా జ్జగతః ప్రకృతి ర్నిర స్తసమతాతిశయః,

మమ తద్విరుద్ధకథనాసంభవాదిత్యాహ—గురుణా శ్రీవేదవ్యాసేన వేదాంతవచసాం చిదేకరసతత్పరతా నిరణాయి, తద్విరుద్ధ మేకసూత్ర మప్యహం కథం కథయామి? యత స్తస్మాత్పరిప్రాప్తబుద్ధిః ౨౦. తస్మాత్ హేసుయశః సంశయమల మాకలయ్యాలంకృత్వా విముచ్య మమ వచనా ద్రహస్యం శృణు. సంసృతిసాగరనిమగ్నజనోత్తరణార్థం గృహీత విగ్రహం పరంపురుషం పరమాత్మానం శివమేవేమం త్వం జానీహి. యద్వా-ఇమ మేవ పరం పురుష మవేహి నను నిర్విగ్రహస్య తస్య కథం తద్వత్తా? ఇత్యాశంక్యాహ-సంసృతీతి. ౨౧. నను కుత ఏత జ్జ్ఞాతం? ఇతిచే త్తత్రాహ-యత ఆద్యే కృతయుగే సత్త్వ మునిః కపిలాచార్య స్సతాం జ్ఞానం ప్రయచ్ఛతి ద్వితీయే త్రేతాసంజ్ఞకే యుగే దత్తో ద్వాపరనామకేతు సుమతి ర్వ్యాసః కలౌ శంకర ఇత్యేవ మస్య మహిమా శైవే పురాణే స్ఫుటం యథాస్యాత్తథా యతః కథిత స్తస్మా త్తస్య మతే హే సుమతే, త్వ మవతరేః ప్రవిష్టో భవ తతః కిం? ఇతిచే త్తత్రాహ-సంసార సముద్రం తరే స్తీర్ణో భవ. శార్దూలవిక్రీడితంవృత్తం ౨౨. తతః కింవృత్తం? ఇత్యపేక్షాయా మాహ-ఇత్యేవంబోధితో ద్విజవరో మణ్డనో యేన స జైమిని ర్యమినాం ఋషభం మనసా ఆలింగ్యాన్తర్ధాన మగాత్. సచ యాయజూకానాం ఇజ్యాశీలానాం సదసి ప్రముఖ శ్శ్రేష్ఠో మండన శ్శంకరం ప్రణిపత్యేదం వక్ష్యమాణ మవోచత్-ప్ర ౨౩ సంప్రతి భవాన్ విదితో ఽస్తి, కోఽసా వహం? ఇతి తత్రాహ-జగతః ప్రకృతిః కారణ మతఏవ నిర స్తసమతాతిశయః జగత్కారణస్య అనేకత్వే ఏకస్య సిసృక్షాయా మపరస్య జిహీర్షాయా మన్యస్య సిసృక్షేత్యనవస్థిత్యా ఽపాతాత్. నను సాంఖ్యాద్యభిమతం ప్రధానాదిరూపం మాం జానాసీతిచే త్తత్రాహ-అవబోధమాత్రవపుః నను విగ్రహవంతం మాం కథమేవం జా

అవబోధమాత్రవపు రప్యబుధోద్ధరణాయ కేవల ముపాత్తతనుః. ౨౪.
యదేక ముదితం పదం యతివర త్రయీమస్తకై స్తదస్య పరిపాలక స్త్వ
మసి తత్త్వమస్యాద్యుధః, పరంగళితసౌగతప్రలపితాంధకూపాంతరే
పత త్కథ మివాన్యథా ప్రళయ మద్య నాపత్స్యతే. ౨౫ ప్ర
బుద్ధోఽహం స్వప్నా దితి కృతమతిః స్వప్న మపరం యథా
మూఢ స్స్వప్నే కలయతి తథా మోహవశగాః, విముక్తిం మ
న్యంతే కతిచి దిహ లోకాంతర గతిం హసంత్యేతాన్ దాసా స్తవ
గళితమాయాః పరగురోః ౨౬ ముహు ర్ధిగ్ధిగ్భేది ప్రలపితవిముక్తిం
యదుదయేఽప్యసారస్సంసారో విరమతి న కర్తృత్వముఖరః, భృశం
విద్వన్మోదే స్థిరతమవిముక్తిం త్వదుదితాం భవాతీతా యేయం నిరవధి
చిదానందలహరీ ౨౭ అవిద్యారాక్షస్యా గళిత మఖిలేశం పరగురో
పిచండం భిత్వా స్యా స్సరభస మముష్మా దుదహారః, వృతాం పశ్యన్

నాసి? ఇతిచే త్తత్రాహ-ఏవంభూతోఽప్యస్మదాద్యజ్ఞజనోద్ధరణాయ కేవలం గృహీతవి
గ్రహోనతు వస్తుత స్తద్వానిత్యర్థః ౨౪.అబుధోద్ధారశ్చ త్వయా సంపాదిత ఏవ వేదాం
తవేద్యస్థాపనాదిత్యాశయేనాహ. * 'ఆత్మావా ఇద మేక ఏవాగ్ర ఆసీత్' 'బ్రహ్మవా
ఇద మగ్ర ఆసీ దేక మేవ' 'సదేవ సౌమ్యేద మగ్ర ఆసీ దేకమేవాద్వితీయ' మిత్యా
దిభిః ఋగ్యజుస్సామాఖ్యవేదత్రయీమస్తకై ర్యదేకం పదం కథితం తస్యాస్య పదస్య
తత్త్వమస్యాద్యుధ స్త్వం పరం కేవలం పరిపాలకోఽసి, అన్యథాగళితాః పుమర్థ
భ్రష్టా యే సౌగతా స్తైః ప్రలపితలక్షణస్యాంధకూపస్యాంతరేఽద్య పతత్ తత్పదం
కథమివ ప్రలయం నాపత్స్యతే? అపితు ప్రపత్స్యత ఏవ. పృథ్వీ. ౨౫ కించ యథా
కశ్చన మూఢ స్స్వప్నే శ్రమం ప్రాప్య సుప్త్వా ప్రబుద్ధః ప్రబోధరూప మపరం
స్వప్న మేవాహం స్వప్నాత్ప్రబుద్ధ ఇతి కృతబుద్ధి కలయతి మన్యతే, తథేహ లోకే కేచి
దవివేకవశవర్తినో బంధరూపా మేవ లోకాంతరగతిం విముక్తిం మన్యంతే. తవ పర
గురో ర్దాసాస్తు విగళితమాయా ఏతాన్ హసంతి-శి ౨౬. తస్మా ద్భేదవాదిప్రలపితవి
ముక్తిం ముహు ర్ధిగ్ధిక్, యతో యస్యా ఉదయేఽపి కర్తృత్వప్రముఖోఽసార
స్సంసారో న శామ్యతి త్వదుక్తాం స్థిరతమాం విముక్తిం మోదేఽనుమోదే యత స్స
ర్వానర్థనివృత్తిపూర్వక పరమానందప్రాప్తిరూపేత్యాహ-సేయం త్వదుక్తా స్వస్వరూప
రూపా. ఏవంభూతాయా అపి నాశవత్త్వేఽనుపాదేయత్వం స్యా దిత్యతః స్థిరతమే
త్యుక్తం. ౨౭. కించావిద్యాలక్షణయా రాక్షస్యా గళిత మఖిలేశం హే పరగురో
అస్యాః పిచండ ముదరం భిత్వా సరభసం యథాస్యా త్తథా ఽముష్మా దుదరా త్సకాశా

రక్షోయువతిభి రముష్య ప్రియతమాం హనూమాన్ లోకేడ్య స్తవ
తు కియతీ స్యా న్మహితతా. ౨౮. జగదార్తిహ న్ననవగమ్య పురా మహి
మాన మీదృశ మచింత్య మహమ్, య దహం పురా ఽబ్రువ మసాం
ప్రత మప్యఖిలం క్షమస్వ కరుణాజలధే ౨౯ కపిలాక్షపాదకణభు
క్ప్రముఖా అపి మోహ మీయు రమితప్రతిభాః, శ్రుతిభావనిర్ణయ
విధౌ వితరః ప్రభవే త్కథం పరశివాంశ మృతే. ౩౦ సమేతై రేతైః
కిం కపిలకణభుగ్గౌతమవచ స్తమస్స్తోమై శ్చేతోమలినిమసమారంభణచణైః,
సుధాధారోద్గారప్రచురభగవత్పాదవదనప్రరోహ ద్వ్యాహారామృత
కిరణపుంజే విజయిని ౩౧ భిందానై ర్దేవ మేతై రభినవయవనై స్సద్గ
వీభంజనోత్కై ర్వ్యాప్తా సర్వేయ ముర్వీ క్వ జగతి భజతాం నైవ
ముక్తిప్రసక్తిః, యద్వా సద్వాదిరాజా విజితకలిమలా విష్ణుతత్త్వాను

ముదహార అహ్నాతవా నసి. తథాచ రక్షసాం యువతిభి ర్వృతాం నతు గిలితాం త్వత్రా
స్యముష్యా ఖిలేశస్య రామచంద్రస్య ప్రియతమాం సీతాం నతు తం తత్రాపి పశ్యన్
స తు రక్షోయువతినాశేనాహరత్ హనూమాన్ లోకేడ్యః, ఏవం భూతస్య తవతు
మహిత్వా కియతీ స్యా త్తస్యాః పరిమాణం నాస్తీత్యర్థః. ౨౮ ఏవం స్తుత్వా సమ్ముఖీ
కృత్య క్షమాపయతి-హే జగదార్తిహన్, ఈదృశ మచింత్యం తవ మహిమానం పూర్వ
మబుధ్వా యదహ మన్యాయ్యం పురా ఽబ్రువం తత్సర్వం క్షమస్వ. యతో హే క
రుణాసముద్ర-ప్ర. ౨౯. ఏవం క్షమాప్య పునః స్తౌతి - అపరిమితప్రతిభాః కపిలగౌ
తమ కణాదప్రభృతయో ఽపి శ్రుతిభావనిర్ణయవిధౌ మోహం ప్రాప్తాః. తత్ర పర
శివాంశం త్వాం వినా ఽన్యః కథం ప్రభవేత్?. ౩౦. తథాచేదానీం తేషాం వచస్తమః
పుంజా అకించిత్కరా ఏవేత్యాహ-సమేతై రితి. సుధాధారోద్గారప్రచురా ద్భగవత్పా
దముఖలక్షణా చ్చంద్రా త్ప్రరోహంతో వ్యాహారలక్షణా అమృతకిరణా స్తేషాం పుంజే
విజయిని సతి మనసో మలినిమ్నో మాలిన్యస్య సమారంభణేన చణై ర్వ్యక్తైః కపిలాదివచ
స్తమస్స్తోమైర్మిలితై రపి కిం? స్వకార్యకరణాయ స్థాతు మశక్తత్వాత్ - ఇ. ౩౧.
దుర్వాదిభి ర్వ్యాప్తా ముర్వీ మాలోచ్యోద్భూతాం చింతాం దర్శయతి-దేవం పరమా
త్మలక్షణా ద్దేవప్రతిమాం భిందానైః తద్భేదనపరై ర్ద్రోహమదేన మత్తై రేతై రుపలక్ష్య
మాణై ర్వ్యాదిలక్షణాభినవయవనైః శ్రుతిలక్షణా సద్గవీభంజనోత్సుకై స్సర్వేయం
భూమి ర్వ్యాప్తా. తతశ్చ జగతి ఏవంవిధాన్ సేవతాం కస్మిన్ దేశే కస్మిన్ కాలే
వా ముక్తిప్రసక్తి ర్నైవ క్వాపి క్వాపినాస్తి. పునరాచార్యశిష్యా నాలోచ్యాహ-

రక్తా ఉజ్జృంభంతే సమంతా ద్దిశిదిశి కృతినః-కిం తయా చింతయా మే!
౩౨ కథ మల్పబుద్ధివివృతిప్రచయ ప్రబలోరగక్షతిహతాశ్రుతయః,
న యది త్వదుక్త్యమృతసేకధృతా విహరేయు రాత్మవిధృతానుశయాః.
౩౩ భవదుక్తసూక్త్యమృతభానుకరా న చరేయు రార్య యది క శ్శమయేత్, అతితీవ్రదుస్సహభవోష్ణకరప్రచురాతపప్రభవతాప మిమమ్ ౩౪ బత కర్మయంత్ర మధిరుహ్యాతపః శ్రుతగేహదారసుతభృత్యధనైః, అతిరూఢమానభరితః పతితో భవతోద్ధృతో౽స్మి భవకూపబిలాత్ ౩౫ అహ మాచరం బహుతపో౽సుకరం నను పూర్వజన్మసు న చేదధునా, జగదీశ్వరేణ కరుణానిధినా భవతా కథా మమ కథం ఘటతే. ౩౬ శాంతిప్రాక్సుకృతాంకురం దమసముల్లాసోల్లసత్పల్లవం

యద్వా సద్వాదీ భవాన్ రాజా యేషాం తే వీతకలిమలా విష్ణుతత్త్వానురక్తా వశీకృతచిత్తా భవచ్ఛిష్యా దిశిదిశి సమంతా ద్విజృంభంతే ఽత స్తయా చింతయా మమ కిం? నకిమపీత్యర్థః - ప్ర. ౩౨. కించ అల్పబుద్ధీనాం యా వివృతయో వ్యాఖ్యా స్తాసాం ప్రచయః ప్రచార స్స ఏవ ప్రబలోరగ స్తత్కృతక్షత్యా హతాః శ్రుతయో యది త్వదుక్తిలక్షణామృతసేకేన ధృతా న స్యు స్తర్హ్యాత్మని కృతాభిప్రాయాః కథం విహరేయుః? జీవనం లబ్ధ్వా విహారం కుర్యురిత్యర్థః - ప్ర. ౩౩. కించ భవదుక్తసూక్తిలక్షణస్యామృతభానో స్సుధాకిరణస్య చంద్రస్య భానవో ౽ంశవో హే ఆర్య, యది న విచరేయు స్తర్హ్యతితీవ్రస్యాతఏవ దుస్సహస్య భవలక్షణస్యోష్ణభానో స్సూర్యస్య ప్రచురాతపాత్ ప్రభవో యస్య తథాభూత మిమ మనుభూయమానం తాపం క శ్శమయేత్? అతితీవ్రో దుస్సహో భవోష్ణకరప్రచురాతపప్రభవోయ స్తాప స్త మిమమితివా. ౩౪ అతఏవైవంవిధో౽ప్యహం త్వయోద్ధృతో౽స్మీత్యాహ- బత ఖేదే, హర్షే వా. కర్మయంత్ర మధిరుహ్య తపఆదిభి రతిరూఢాభిమానేన భరితో వ్యాప్త స్సంసారకూపబిలే పతితో౽హం తస్మాత్ భవతోద్ధృతో౽స్మి. ౩౫ నన్వేకస్యోద్ధరణే ౽పరస్యానుద్ధరణే వైషమ్యం మమ స్యాదితిచేత్ తత్కృత సుకృత దుష్కృతానుసారిత్వాత్తవనేత్యాహ - అహం పూర్వజన్మసు నిశ్చయేనాసుకర మతికష్టసాధ్యం బహుతపో౽చరం నోచే దధునా అస్మిన్ జన్మని కరుణానిధినా జగదీశ్వరేణ భవతా సహ మమాత్యంతాయోగ్యస్య కథా కథం ఘటతే? ౩౬ అతో౽నంఖ్యాతై రేవస్వపుణ్యైః సుకృతో స్తవ గిరాం పరిచయం లబ్ధవా నస్మి తం విశినష్టి-శాన్తిరూపేణ పరిణతస్య ప్రాక్కృతస్య బీజభూతస్యాంకురం దమసముల్లాసస్యోల్లసన్తం పల్లవం వైరాగ్యద్రుమస్య వైరా

వైరాగ్యద్రుమకోరకం సహనతావల్లీప్రసూనోత్కరమ్,ఐకాగ్రీసుమనో మరందవిసృతిం శ్రద్ధాసముద్యత్ఫలం విందేయం సుగురో ర్గిరాం పరిచయం పుణ్యై రగణ్యై రహమ్ 38. త్రిదివౌకసా మపి పుమర్థకరీ మిహాసంసరజ్జనవిముక్తికరీమ్, కరుణోర్మిభిం తవ కటాక్షఝరీ మవగాహతే ఽత్ర ఖలు ధన్యతమః 39 కేచిచ్చంచలలోచనాకుచతటీచేలాంచలోచ్చాలనస్పర్శ ద్రాక్పరిరంభసంభ్రమ కలాలీలాసు లోలాశయాః, సంత్వేతే కృతిన స్తు నిస్తులయశఃకోశాదయ శ్రీగురువ్యాహారక్షరితామృతాబ్ధిలహరీదోలాసు ఖేలంత్యమీ 40 చింతాసంతానతంతుగ్రథితనవభవత్సూక్తిముక్తాఫలౌఘై రుద్యద్దైవ్యాదస్యసద్యఃపరిహృతతిమిరైర్హారిణో హారిణో ఽమీ, సంతస్సంతోషవంతో యతివర కిమతో

గ్యలక్షణపారిజాతస్య కోరకం కలికాభూతం, తితిక్షావల్ల్యా ప్రసూనోత్కరం పుష్పనిచయం, ఏకాగ్రీసుమనస స్సమాధానపుష్పస్య మరందవిసృతిం మకరందవిస్తారం, శ్రద్ధాయాస్సముద్యత్ఫలం, తథాచ శాంత్యాదిమతాధికారిణాలభ్యం త మహ మసంఖ్యాతైః పురాకృతైః పుణ్యైః ప్రాప్తవానస్మీత్యహో మద్భాగ్యమాహాత్మ్య మితి భావః-శా 38.అతో ఽత్రాస్మిన్ లోకే తవ కటాక్షఝరీం ధన్యతమో ఽవగాహతే. తాం విశినష్టి-దేవానా మపి చతుర్విధపురుషార్థకరీ మిహచ సంసరతాం జనానాం విముక్తికరీం కరుణాలక్షణోర్మిభి ర్వ్యాప్తామ్ ప్ర 39 నను ప్రమదాలీలాసు లోలాశయానా ముక్త ఝుర్యవగాహనా సంభవాత్కథ మిహ సంసరతాం విమోక్షకరత్వం తస్యాః? ఇత్యాశంక్యాహ-కేచి దేతే విషయిణ శ్చంచలే లోచనే యాసాం తాసా మంగనానాం కుచతటీవస్త్రైకదేశోచ్చాలనాదిరూపాసు లీలాసు చంచలాంతఃకరణా స్సంతి చేత్ సంతు తథా ఽప్యమీ వశీకృతచిత్తా అప్రతిమయశసాం కోశాదయః పాత్రమంజూషాదిరూపాః శ్రీగురో స్తవ వ్యాహారేభ్యః క్షరితస్య నిస్సృతస్యామృతస్య యో ఽబ్ధి స్తస్య లహరీలక్షణాసు దోలాసు ఖేలంతి. తత్ర ద్రాక్పరిరంభో ఝటితి ఆలింగనం 'సంభ్రమ స్త్వరయా కాలే భూషాస్థాన విపర్యయః' కలాశిల్పనైపుణ్యం 'ప్రియానుకరణం లీలా వాగ్భిర్గత్యా చ చేష్టయా'-శార్దూ.40. కించ ఉద్యద్దైవ్యాదస్యేన ప్రోద్యద్వ్యక్తతాలక్షణేన కాన్త్యేన సద్యః పరిహృత మజ్ఞానలక్షణం తిమిరం యైః చింతాయా- విచారస్య సంతానలక్షణై స్తంతుభి ర్గ్రథితానాం నవీనానాం భవత్సూక్తిలక్షణ ముక్తాఫలానాం సమూహైః హారిణో హారశాలినో ఽహారిణో యందర్థరహితా హారిణో మనోజ్ఞా ఇతి వా. అమీ సంతో భవచ్ఛిష్యా స్సంతోషవంత స్సంతి. అతో హేయతివర పండితానాం

మండనం పండితానాం విద్యాహృద్యా స్వయం తా ఇచ్ఛతమ్మఖముఖరా
న్వారయంతీ వృణీతే ౭౦ సంతత స్సంతోషపోషం దధతు తవకృతామ్నా
యశోభై ర్యశోభి స్సారాలోకై రులూకా ఇవ నిఖిలఖలా మోహ
మాహో వహంతు, ధీరశ్శ్రీ శంకరాచార్య ప్రణతిపరిణతి భ్రశ్యదంతర్దురంత
ధ్వాంతా స్సంతో వయంతు ప్రచురతరనిజానందసింధౌ నిమగ్నాః
౭౧ చింతాసంతానశాఖీ పదసరసిజయో ర్వందనం నందనం తే సం
కల్పః కల్పవల్లీ మనసి గుణనుతే ర్వర్ణనా స్వర్ణదీయమ్, స్వర్గో దృగ్గో
చర స్త్వత్పదభజనమత స్సంవిచార్యేద మాహు ర్మాన్యంతే స్వర్గ
మన్యం తృణవ దతిలఘుం శంకరార్య త్వదీయాః ౭౨ తదహం వి
సృజ్య సుతదారగృహం ద్రవిణాని కర్మ చ గృహే విహితమ్, శరణం
వృణోమి భగవచ్ఛరణా వనుశాధి కింకర మముం కృపయా ౭౩ ఇతి
సూనృతోక్తిభి రుదీర్ణగుణ స్సుధియాఽఽత్మవా ననుజిఘృక్షు రసౌ,
సముదైక్షతాస్య సహధర్మచరీం విదితాశయా ముని మవోచత సా
౭౪. యతిపుండరీక తవ వేద్మి మనో నను పూర్వమేవ విదితం చ మ

మండన మతఃపరం కిమయమేవ పండితానా మలంకారో న త్వన్యోఽతఏవాతి రమ్యా విద్యా బ్రహ్మవిద్యాలక్షణాంగనా పురందరప్రముఖాన్ వారయంతీ ఏతాన్ వృణీతే ప్ర. ౭౦ కించ తవ కృతామ్నాయస్యోపదేశస్య శోభా యేషు తై ర్యశోభిః సంతః సంతోషస్య పోషం పుష్టిం ధారయంతు అహోసూర్యసంబంధ్యాలోకై రులూకాఇవ తై ర్నిఖిలఖలా మోహం వహంతు వయంతు ధీరాశ్చ తే శ్రీశంకరార్యప్రణతేః పరిణత్యా ప్రణామస్య పరిణామేన భ్రశ్యదంతర్దురంతం తమో యేషాం తాదృశాః సంతః ప్రచురతరనిజానందసాగరే నిమగ్నాః. ధీర శ్చాసౌ శ్రీశంకరశ్చేతి వా ౭౧ కించ తే చిన్తనం సర్వాభిలషితసంపాదకత్వా త్కల్పవృక్ష స్తథా తే పదకమలయో ర్వందనం నందనం తథా త్వద్విషయకో మనసి సంకల్ప ఆరాధనాదీచ్ఛా కల్పవల్లీ తథా తవగుణస్తుతే ర్వర్ణనా ఇయం స్వర్ణదీ గంగా తథా స్వర్గస్తే దృగ్గోచరః కటాక్షవిషయోఽతో హే శంకరార్య, ఇద మేవంవిధం త్వద్భజనం విచార్య త్వదీయాః వర్ణితా దన్యం స్వర్గం తుచ్ఛం తృణవ దతిలఘుం మన్యంతే ౭౨ త త్తస్మా దహం సుతాది సర్వం పరిత్యజ్య భవచ్చరణౌ శరణం వృణోమి, అతోఽముం మాం కింకరం శాధి ఆజ్ఞాపయ ప్ర. ౭౩. ఇత్యేవం సుబుద్ధినా మండనేన సూనృతోక్తిభి రుదీర్ణగుణ ఆత్మవానసౌ శ్రీశంకర స్త మనుగృహీతు మిచ్ఛు రస్య మండనస్య సహధర్మచరీం పత్నీం సముదైక్షత. విదితో మునే రాశయో యయా సా సరస్వతీ ముని మవోచత. ౭౪. యదువాచ తదాహ-

యా, ఇష్ట్వా భావి తాపసముఖా దఖిలం తదుదీర్యతే శృణు స సభ్య జనః. ౪౫ మయి జాతు మాతు రుపకంఠజుషి ప్రభయా తటిత్ప్రతి భటోచ్ఛజటః, సితభూతిరూషితసమస్తతనుః శ్రమణో ఽభ్యయాద పరసూర్యఇవ ౪౬ పరిగృహ్య పాద్య ముఖయా ఽర్హణయా రచి తాఞ్జలి ర్నమితపూర్వతనుః, జననీ తదాత్తపరివస్య మముం ముని మ న్వయుఙ్క్త మమ భావ్యఖిలమ్ ౪౭ భగవన్న వేద్మి దుహితు ర్మమ భావ్యఖిలం చ వేత్తి తపసా హి భవాన్, ప్రణతే జనే హి సుధియః కథయంత్యపి గోప్య మార్య సదృశాః కృపయా ౪౮. కియ దా యు రాప్స్యతి సుతా న్కతి వా దయితం కథం విధ ముపైష్యతి చ?, అథచ క్రతూ నపి కరిష్యతి మే దుహితా ప్రభూతధనధాన్యవతీ ౪౯ ఇతి పృష్టభావిచరితః ప్రసువా క్షణమాత్రమీలితవిలోచనకః, సకలం క్రమేణ కథయ న్నిద మప్యపరం జగాద సురహస్య మపి ౫౦.

హే యతి వ్యాఘ్ర సి 'పుండరీకం సితాంభోజే సితచ్ఛత్రే చ భేషజే, కోశకారాం తరే వ్యాఘ్రే పుండరీకో ఽగ్నిదిగ్గజే' ఇతివిశ్వప్రకాశః అహం తవ మనోగతం వేద్మి పూర్వమేవ చేహాస్మిన్ స్వజన్మని యత్సర్వం భవిష్యత్. తాపసముఖా న్మయా విదితం తదుదీర్యతే సభ్యజనై స్సహ త్వం శృణు ౪౫ ఏవం తాపసముఖా ద్విదితం వృత్తాం తం శ్రావయితు మభిముఖీకృత్య తం శ్రావయతి- జాతు కదాచిత్ మాతు రుపకంఠ జుషి మాతృసామీప్యం సేవమానాయాం మయి సత్యాం ప్రభయా విద్యుత్ప్రతిభటా జటా యస్య సితభూత్యా శ్వేతభస్మనా రూషితా లిప్తా తను శ్శరీరం యస్య స అపర సూర్యఇవ కశ్చి త్తపస్వీ ఆభ్యయాత్ ౪౬. తదా పాద్యాద్యయా పూజయా మునిం పరిగృహ్య రచితాంజలిః నమితా పూర్వతను శ్శిరోభాగో యయా సా జనన్యా ఽఽత్తా పరివస్యా పూజా యేన త మముం మునిం మమ భవిష్య మఖిల మన్వయుం క్త పృష్టవతీ. ౪౭. హే భగవన్ స్వదుహితు ర్భవిష్యదహం నజానామి భవాన్ హి తపసా వేత్తి ఆర్యసదృశాః నమ్రే జనే గోప్య మపి కృపయా కథయం త్యేవ. ౪౮. ఏవంతం సమ్ముఖీకృత్య గుహ్యం పృచ్ఛతి - మే దుహితా కియదాయుః ప్రా ప్స్యతి? సుతాన్ కతివాప్రాప్స్యతి? పతిం కీదృశ ముపైష్యతి? తథా ప్రభూతధనధా న్యవతీ సతీయజ్ఞానపి కరిష్యతి. ౪౯. ఇత్యేవం ప్రసువా జనన్యా పృష్టం భావిచరితం యస్మై సక్షణమాత్రం మీలితే విలోచనే ఏవ విలోచనకే నేత్రే యేన సక్రమేణ సకలం కథయన్ ఇద మప్యపర మతిగోప్య మపి జగాద ౫౦. వేదబాహ్యం మతం

నిగమాధ్వని ప్రబలబాహ్యమతై రమితై రధితిష్ఠతి ఖిలే ద్రుహిణః,
పున రుద్దిధీర్షు రవతీర్య ఖలు ప్రతిభాతి మండనకవీంద్ర మిషాత్ ॥౧౦
త మవాప్య రుద్ర మివ సా ఽద్రిసుతా దుహితా తవాచ్యుత మివాబ్ధిసుతా, అనురూప మాహృత సమస్తమఖా ససుతా భవిష్యతి చిరం ముదితా ॥౧౧ అథ నష్ట మౌపనిషదం ప్రబలైః కుమతైః కృతాంత మిహ సాధయితుమ్, నను మానుషం వపు రుపేత్య శివ స్సమలంకరిష్యతి ధరాం స్వపదైః ॥౧౨ సహ తేన వాద ముపగమ్య చిరం దుహితుః పతిస్తు యతివేషజుషా, విజిత స్తమేవ శరణం జగతాం శరణం గమిష్యతి విసృష్టగృహః ॥౧౩ ఇతి గా ముదీర్య స మునిః ప్రయయౌ సకలం యథాతథ మభూచ్చ మమ, భవదీయశిష్యపద మస్య కథం వితథం భవిష్యతి మునే ర్వచసి ॥౧౪ అపితు త్వయా ఽద్య న సమగ్రజితః ప్రథితాగ్రణీ ర్మమ పతి ర్యదహమ్, వపురర్ధ మస్య న జితా మతిమ న్నపి మాం విజిత్య కురు శిష్య మిమమ్ ॥౧౫ యదపి త్వ మస్య

యేషాం. కర్మధారయో వా ప్రబలైశ్చ తై ర్బాహ్యమతై రసంఖ్యాతై ర్వేదమార్గే ఽధితిష్ఠతి భూమా ఖిలే ఉచ్ఛిన్నే సతి ద్రుహిణో బ్రహ్మా వేదమార్గ ముద్ధర్తు మిచ్ఛు ర్మండనకవీంద్రవ్యాజేనావతీర్య కిల భాతి ప్రకాశతే ॥౧౦ పర్వతసుతా పార్వతీ రుద్ర మివ, సముద్రసుతా లక్ష్మీ ర్విష్ణు మివ, సా తవ సుతా తం ద్రుహిణావతార మనురూపం మండన మవాప్యాహృతాః సర్వే మఖా యజ్ఞా యయా. సుతై స్సహ వర్తమానా చ సతీ చిరకాలం ముదితా భవిష్యతి ॥౧౧ అథానంతర మిహాస్మిన్ లోకే ప్రబలైః కుమతై ర్నష్ట మౌపనిషదం కృతాంతం సిద్ధాంతం సాధయితుం నను శివో మానుషం వపు రవాప్య స్వచరణన్యాసై ర్భూమి మలంకరిష్యతి. ॥౧౨ తేన యతివేషజుషా శ్రీశంకరేణ సహ తవ దుహితుః పతి ర్వాదం ప్రాప్య తేన విజితః సన్ పరిత్యక్తగృహో జగతాం శరణం తం శరణం గమిష్యతి ॥౧౩. ఇతి వాచ ముదీర్య స మునిః ప్రయయౌ మమ సర్వం భవిష్యత్ యథా తేనోక్తం తథైవాభూత్ తస్మా దస్య మమ పత్యు ర్భవదీయశిష్యపదం మునే ర్వచసి కథ మసత్యం భవిష్యతి?- ॥౧౪. యద్య ప్యేవం తథా ఽపి మదవిజయేన సకలస్యాపరాజిత త్వా న్మాం విజిత్యైనం శిష్యం కుర్వి త్యాహ — అపితు కింతు ప్రథితా నామగ్రణీ ర్మమ పతి రద్య త్వయా సమగ్రో జితో న భవతి ఇతి తథా యద్యస్మా దహ మస్యార్ధం శరీరం న జితా 'ఆత్మనో ఽర్ధం పత్నీ' ఇతి శ్రుతేః ఏతజ్జ్ఞాతుం యోగ్యో ఽసీతి సూచయన్ సంబోధయతి.— హే మతిమ న్నితి తస్మా న్మాం విజిత్యైనం శిష్యం కురు ॥౧౫. నను మత్స్వరూపాభిజ్ఞా మయా సహ

జగతః ప్రభవో నను సర్వవిచ్చ పరమః పురుషః, తదపి త్వయైవ సహ వాదకృతే హృదయం బిభర్తి మమతూత్కలికామ్ ౫౭. ఇతి యాయజూకసహధర్మచరీకథితం వచోఽర్థవదగర్హ్యపదమ్, మధురం నిశమ్య ముదిత స్సుతరాం ప్రతివక్తు మైహత యతిప్రవరః ౫౮ యదవాది వాదకలహోత్సుకతాం ప్రతిపద్యతే హృదయ మిత్యబలే, తదసాంప్రతం నహి మహాయశసో మహిళాజనేన కథయంతి కథామ్ ౫౯ స్వమతం ప్రభేత్తు మిహ యో యతతే సవధూజనోఽస్తు యదివాఽస్త్వితరః, యతితవ్య మేవ ఖలు తస్య జయే నిజపక్షరక్షణపరైర్భగవన్ ౬౦ అత ఏవ గార్గ్యభిధయా కలహం సహయాజ్ఞవల్క్యమునిరా డకరోత్, జనక స్తథా సులభయాఽబలయా కిమమీ భవంతి న యశోనిధయః ౬౧ ఇతి యుక్తిమ ద్గదిత మాకలయ న్ముదితాంతరః శ్రుతిసరిజ్జలధిః, స తయా వివాద మధిదేవతయా వచసా మియేష విదుషాం సదసి. ౬౨. అథ సా కథా ప్రవవృతే స్మ తయో రుభయోః

వాదం కథమిచ్ఛసీతి చేత్తత్రాహ-యద్యప్యస్య జగత స్త్వం కారణం సర్వజ్ఞ శ్చ పరమః పురుష స్తథాఽపి త్వయైవ సహ వాదార్థం మమతు హృదయ ముత్కంఠాం ధారయతి. ౫౭. ఇత్యేవం యజనశీలస్య పత్న్యా కథిత మర్థవ దనిందితపదం మధురం వచో నిశమ్యాత్యంతం ముదితో యతిశ్రేష్ఠః శ్రీశంకరః ప్రతివక్తు మైచ్ఛత్. ౫౮ మే హృదయం వాదకలహోత్సుకతాం ప్రతిపద్యత ఇతి త్వయా యదుక్తం హేఽబలే,తదయుక్తం. హి యస్మా న్మహాయశసః వధూజనేన కథాం న కథయంతి. ౫౯ స్వమతరక్షణాయ ప్రవృత్తేన త్వయైత న్న వాచ్య మిత్యాశయేన సరస్వత్యాహ-ఇహాస్మిన్ లోకే స్వమతం ప్రభేత్తుం యః ప్రయత్నం కరోతి, స వధూజనోఽస్త్వన్యోవాఽస్తు తస్య జయే హేభగవన్ స్వపక్షరక్షణపరై ర్యత్నః కర్తవ్య ఏవ ఖలు ప్రసిద్ధం ౬౦. తత్రైవం విధా వృద్ధా నుదాహరతి-అతఏవ గార్గ్యాఖ్యయాఽబలయా సహ యాజ్ఞవల్క్యమునిరాట్ కలహ మకరోత్. తయో స్సంవాదో బృహదారణ్యకే ఉక్త స్తథా జనక స్సులభయాఽబలయా సహ కలహ మకరోదితి మోక్షధర్మేషూక్తం. 'యదుక్తం 'మహాయశస, ఇతి. తత్రాహ-కిమేతావతాఽమీ యాజ్ఞవల్క్యాదయో యశోనిధయో న భవంతి?అపితు భవంత్యేవ ౬౧. ఇత్యేవం యుక్తియుక్తం, తయా కథిత మాకర్ణ్య ముదితాంతరః శ్రుతిలక్షణానాం నదీనాం సముద్ర స్స శ్రీశంకరో వచసామధిష్ఠాత్ర్యా దేవతయా సరస్వత్యా విదుషాం సదసి వాదమియేష ఇచ్ఛతిస్మ ౬౨. అథానంతరం పరస్పరజయోత్సుకయో శ్శ్రుత్యా శ్రవణేన విస్మయాకృతా విచక్షణా యా

పరస్పర జయోత్సుకయోః, మతిచాతురీరచితశబ్దఝరీశ్రుతివిస్మయీకృతవిచక్షణయోః ౬౩ అనయో ర్విచిత్రపదయుక్తిభరై ర్నిశమయ్య సంకథన మాకలితమ్, న ఫణీశ మప్యతులయ న్న రవిం న గురుం కవిం కి మపరం జగతి ౬౪ నదివా ననిశ్యపి చ వాదకథా విరరామ నైయమికకాలమృతే, ఇతి జల్పతో స్సమ మనల్పధియో ర్దివసా శ్చ సప్తదశ చాత్యగమన్ ౬౫ అథ శారదా ఽకృతవాక్ప్రముఖేష్వఖిలేషు శాస్త్రనిచయేషు పరమ్, త మజయ్య మాత్మని విచింత్య మునిం పున రప్యచింతయ దిదం తరసా ౬౬ అతిబాల్య ఏవ కృతసన్న్యసనో నియమైః పరై రవిధురశ్చ సదా, మదనాగమేష్వకృతబుద్ధి రసౌ తదనేన సంప్రతి జయేయ మహమ్ ౬౭ ఇతి సంప్రధార్య పున రప్యమునా కథనే ప్రసంగ మథసంగతితః, యమినం సదస్య ము మపృచ్ఛ దసౌ కుసుమాస్త్రశాస్త్రహృదయం విదుషీ ౬౮. కలాః కియంత్యో వద పుష్పధన్వనః కిమాత్మికాః కించ పదం సమాశ్రితాః, పూర్వేచ పక్షే

క్ష్యాం తయో ర్ద్వయో శ్శంకరసరస్వత్యో ర్వాదకథా ప్రవవృతే. తాం విశినష్టి-బుద్ధిచాతుర్యాత్ రచితా శబ్దఝరీ యత్ర సా ౬౩. విచిత్రపదయుక్తిభరై ర్వ్యాకృత మనయోః కథితం శ్రుత్వా ఫణీశం శేష మపి నాతులయత్, నాపి సూర్యం, నాపి బృహస్పతిం, నాపి శుక్రం, జగత్యపరం నాతులయ న్నితి కిం వక్తవ్యం? ౬౪. నైయమికకాలం సంధ్యావందనాదిషు నియతం కాలం వినా. ౬౫. అథ శారదా ఽకృతవాక్ప్రముఖేష్వనాదిసిద్ధవేదవాక్ప్రభృతిష్వఖిలేషు శాస్త్ర సమూహేషు తం పరం మునిం కేతు మశక్య మాత్మని విచింత్య పునరపీదం వక్ష్యమాణం ఝడిత్యచింతయత్. ౬౬. యదచింతయ త్తద్దర్శయతి-అతిబాల్య ఏవ కృతం సన్న్యసనం యేన నియమైః పరై రవిధురో ఽవికల శ్చ సదా కదాపి నియమవినిర్ముక్తో న భవతీత్యర్థః. అతః కామాగమే ష్వయ మకృతబుద్ధి స్త త్తస్మా దనేన మదనాగమే నేదానీ మహం జయేయమ్ ౬౭. ఇత్యేవ మమునా కథనే ప్రసంగం సంప్రధార్య అథ ప్రసంగా త్సదస్యమిం యమినం కామశాస్త్రస్య రహస్య మసౌ విదుషీ సరస్వత్యపృచ్ఛత్. ౬౮ యదపృచ్ఛ త్తదుదాహరతి-పుష్పధన్వనః కామస్య కలాః కియంత్యః? ఇతి సంఖ్యావిషయకః ప్రశ్నః కిమాత్మికాః? ఇతి స్వరూపవిషయకః కింస్థాన మాశ్రితాః? ఇతి స్థానగోచరః పూర్వే శుక్లేచ పక్షే ఽన్యథా కృష్ణపక్షే యా స్థితి స్తస్యా విపర్యయేణ తస్యా శ్చేన ప్రకారేణ స్థితి రితి పక్షద్వయేఽపి తస్య స్థితిప్రకారవిషయః. కథం యువత్యాం పురు షేచ

కథ మన్యథాస్థితిః కథం యువత్యాం కథ మేవ పూరుషే?. ౬౯. నేతీ
రితః కించి దువాచ శంకరో విచింతయ న్నత్ర చిరం విచక్షణః, తాసా
మనుక్తౌ భవితాల్పవేదితా భవే త్తదుక్తౌ మమ ధర్మసంక్షయః ౭౦.
ఇతి సంవిచింత్య స హృదా ఽఽశుత దాఽనవబుద్ధపుష్పశరశాస్త్ర ఇవ,
విదితాగమో ఽపి సురిరక్షయిషు ర్నియమం జగాద జగతి వ్రతినామ్
౭౧. ఇహ మాసమాత్ర మవధిః క్రియతా మనుమన్యతే హి దివసస్య
గణః,తదనంతరం సుదతి హాస్యసి భోః కుసుమాస్త్రశాస్త్రనిపుణత్వ మపి.
౭౨. ఉరరీకృతే సతి తథేతి తయాఽఽక్రమతే స్మ యోగివృగరా డ్గగ
నమ్, శ్రుతవిగ్రహః శ్రుతవినేయయుతో దధదభ్రచార మథ యోగ
దృశా ౭౩ స దదర్శ కుత్రచి దమర్త్య మివ త్రిదివచ్యుతం విగతసత్వ
మపి, మనుజేశ్వరం పరివృతం ప్రలపత్ప్రమదాభి రాత్తమదమాత్య
జనమ్ ౭౪ అథో నిశాఖేటవశా దటవ్యాం మూలే తరో ర్మోహవశా
త్పరాసుమ్, తం వీక్ష్య మార్గే ఽమరకం నృపాలం సనందనం ప్రాహ

కథ మితి స్త్రీపురుషయో ర్వైలక్షణ్యేన తస్య స్థితివిషయః ౬౯. ఇతీరితో ఽస్మి
న్నర్థే విచింతయన్ విచక్షణః శ్రీశంకరః కించిదపి నోవాచ. విచింతనమాహ-తాసాం
కలానా మకథనే మమాల్పజ్ఞతా భవిష్యతి తాసాం కథనే తు మమ యతే ర్ధర్మస్య
సంక్షయః ౭౦ ఇత్యేవం స శీఘ్రం మనసా సంచింత్య విదితకామాగమో ఽపి జగతి
వ్రతినాం కామశాస్త్రానభ్యాసాదివ్రతవతాం పరమహంస పరివ్రాజకానాం నియమం
రక్షయితు మిచ్ఛు స్తస్మిన్ కాలే ఽనవబుద్ధకామశాస్త్ర ఇవ సన్ జగాద. ౭౧.
యదువాచ తదాహ-ఇహాస్మిన్కలాదిసంకథనే మాసమాత్ర మవధిః క్రియతాం హి
యస్మా ద్దివసస్య గణో వాదిభి రనుమన్యతే తథాచ మాసానంతరం భోః సుదతి,కామశా
స్త్రనిపుణత్వ మపి త్యక్ష్యసి ౭౨. తథేతి తయా సరస్వత్యా స్వీకృతే సతి యోగిరాట్
శ్రీశంకర ఆకాశ మాక్రమతేస్మాథానంతరం శ్రుతః విగ్రహ స్స్వరూపం యస్య సః
ప్రఖ్యాతవిగ్రహ స్తథా శ్రుతై ర్వినేయై శ్శిష్యైః యుతః స్వయోగదృష్ట్యా ఽభ్ర
చార మాకాశగమనం దధత్ ౭౩ స కస్మింశ్చి ద్దేశే విగతజీవమపి స్వర్గా త్పతితం దేవ
మివ ప్రలపంతీభిః ప్రమదాభిః పరివృతం ఆత్తమా నమాత్యజనో యస్య తం నరేశ్వరం
దదర్శ.౭౪. అథో నిశాయాం రాత్రౌ మృగయావశాత్, ని. 'ఆఖేటో మృగయా స్త్రి
యాం' ఇత్యమరః - అటవ్యాం వనే వృక్షస్య మూలే మోహో మూర్ఛనం తద్వశా
త్పరాసు ముత్క్రాంతప్రాణం త మమరకపండ్డం రాజానం వీక్ష్య స సంయమీంద్రః

ససంయమీంద్రః ౭౫ సౌందర్యసౌభాగ్యనికేతసీమాః పరశ్శతా యస్య పయోరుహాక్ష్యః, స ఏష రాజాఽమరకాభిధానశ్శేతే గతాసుః శ్రమతో ధరణ్యామ్ ౭౬ ప్రవిశ్య కాయం తమిమం పరాసోర్నృపస్య రాజ్యేఽస్య సుతం నివేశ్య, యోగానుభావాత్పునరప్యుపైతు ముత్కంఠతే మానస మస్మదీయమ్ ౭౭ అనన్యదృశానా మదసీయనానాకుశేశయాక్షీకిలకించితానామ్, సర్వజ్ఞతానిర్వహణాయ సోఽహం సాక్షిత్వ మప్యాశ్రయితుం సమీహే ౭౮ ఇత్యూచివాంసం యతితల్లజం తం సనందనః ప్రాహ సహాంత్వమేవమ్, సర్వజ్ఞనైవావిదితం తవాస్తి తథాఽపి భక్తిర్ముఖరం తనోతి ౭౯ మత్స్యేంద్రనామాపి పురా మహాత్మా గోరక్షమాదిశ్య నిజాంగగుప్త్యై, నృపస్య కస్యాపి తనుం పరాసోః ప్రవిశ్య తత్పత్తన మాససాద ౮౦ భద్రాసనాధ్యాసిని యోగివర్యే భద్రాణ్యనిద్రాణ్యభవన్ ప్రజానామ్, వవర్ష కాలేషు వలాహకోఽపి సస్యాని చాశాస్యఫలాన్యభూవన్ ౮౧ విజ్ఞా

సనందనంపద్మపాదం ప్రోవాచ ఉ. ౭౫. యస్య సౌందర్యసౌభాగ్యనికేతసీమాః పరశ్శతాః శతాదధికాః కమలనయనాః స ఏషోఽమరకసంజ్ఞో రాజా శ్రమతో గతప్రాణో భూమౌ శేతే ౭౬ పరాసోర్నృపస్యత మిమం దేహం ప్రవిశ్య రాజ్యేఽస్య పుత్రం నివేశ్య యోగప్రభావాత్పునరప్యుపాగంతు మస్మదీయం మన ఉత్కంఠతే. ౭౭ సర్వజ్ఞతానిర్వహణాయ సర్వజ్ఞత్వనిర్వాహాయ అముష్య రాజ్ఞః ఇమా అదసీయా నానా అనేకవిధాః కుశేశయాక్ష్యః కమలాక్ష్యస్తాసాం యాని కిలకించితాని 'రోషాశ్రుహర్షభీత్యాదేః సంకరః కిలకించితం' ఇత్యుక్తాని. తేషామనన్యదృశానామతి విలక్షణానాం సాక్షిత్వం సాక్షాద్ద్రష్టృత్వ మప్యాశ్రయితుం సోఽహం సమీహే. ౭౮. ఇత్యుక్తవంతం యతిశ్రేష్ఠం తమేనం శ్రీశంకరం సహాంత్వం యథా స్యాత్తథా ప్రోవాచ. హే సర్వజ్ఞ, సర్వవిదస్తవ యద్యపి కించిదప్యజ్ఞాతం నాస్తి తథాఽపి తవ భక్తిరస్మన్ముఖం కథనాయ ముఖరం వాచాలం కరోతి. ౭౯. ఏవం పురావృత్తం వృత్తాంతం శ్రావయితు మభిముఖీకృత్య తం శ్రావయతి. హి ప్రసిద్ధం. పురా మత్స్యేంద్రనామా మహాత్మా స్వశరీరరక్షణాయ గోరక్షసంజ్ఞం శిష్య మాజ్ఞాప్య కస్యచిన్మృతస్య రాజ్ఞః శరీరం ప్రవిశ్య తస్య రాజ్య మాప్తవాన్ ౮౦. యోగిశ్రేష్ఠే తస్మిన్ భద్రాసనాధ్యాసిని నృపాసన ముపవిష్టే సతి ప్రజానాం భద్రాణి నిద్రావర్జితాని అభవన్. అభ్ర మపి కాలేషు వవర్ష. సస్యాని చేచ్ఛానుసారిఫలాన్యభూవన్. ౮౧. ఇ

య విజ్ఞా స్సచివా నృపస్య కాయే ప్రవిష్టం కమపీహ దివ్యమ్, సమా
దిశ న్రాజసరోరుహాక్షీ స్సర్వాత్మనా తస్యవశీక్రియాయై ౮౨ సంగీత
లాస్యాభినయాదికేషు సంసక్తచేతా లలితేషు తాసామ్, స ఏష విస్మృ
త్య ముని స్సమాధిం సర్వాత్మనా ప్రాకృతవ ద్బభూవ. ౮౩ గోరక్ష
ఏషో ఒథగురోః ప్రవృత్తిం విజ్ఞాయ రక్ష న్బహుధా ఒస్య దేహమ్,
నిశాంతకాంతానటనోపదేష్టా నితాంత మస్యాభవ దంతరంగః. ౮౪
తత్రైకదా తత్త్వనిబోధనేన నివృత్తరాగం నిజదేశికం సః, యోగాను
పూర్వీ ముపదిశ్య నిన్యే యథాపురం ప్రాక్తన మేవ దేహమ్ ౮౫
హంతేదృశో ఒయం విషయానురాగః కించోర్ధ్వరేతో వ్రతఖండనేన, కిం
నోదయే త్కిల్బిష ముల్బణం తే కృత్యం భవా నేవ కృతీ వివేక్తుమ్?.
౮౬ వ్రత మస్మదీయ మతులం క్వ మహా త్క్వచ కామశాస్త్ర మతి
గర్హ్యమిదమ్?, త్తదపీష్యతే భగవతైవ యది హ్యనవస్థితం జగదిహైవ
భవేత్. ౮౭ అధిమేదిని ప్రథయితుం శిథిలం ధృతకంకణస్య యతి

హాస్మిన్ నృపస్య కాయే ప్రవిష్టం క మపి దివ్యం విజ్ఞాః సచివా విజ్ఞాయరాజ్ఞః కమలా
క్షీః సర్వభావేన తస్య వశీకరణార్థం సమాదిశన్ ౮౨. ఏవం సంప్రేరితానాం తాసాం
లలితేషు సంగీతనృత్యాభినయాద్యేషు సక్తం చిత్తం యస్య స ఏష ముని స్సమాధిం
విస్మృత్య సర్వాత్మభావేన ప్రాకృతవ ద్బభూవ ౮౩. అథానంతర మేష గోరక్షః
గురోః ప్రవృత్తిం విజ్ఞాయ బహుప్రకారేణాస్య గురో ర్దేహం రక్షన్ సన్ నిశాంత
స్యాంతః పురస్య కాంతానాం నర్తనోపదేష్టా సన్ అస్య గురో రత్యంత మంతరంగో
బభూవ ౮౪. తత్ర తస్మిన్ దేశే ఏకస్మి న్కాలే తత్త్వనిబోధనేన నివృత్తరాగం నిజ
గురుం సః గోరక్షః యోగానుపూర్వీముపదిశ్య యథాపూర్వం ప్రాక్తన మేవ దేహం
నిన్యే. ౮౫. తథాచైవంవిధో ఒయం విషయానురాగః కించోర్ధ్వరేతో వ్రతఖణ్డనేనో
ల్బణం పాపం కింతే నోదయేత్? అపి తూదయే దేవ తథాచ యత్కర్తవ్యం తద్భవా
నేవ వివేక్తుం కృతీ సమర్థః-ఇ,వ ౮౬ కించాస్మదీయ మతులం మహద్వ్రతం క్వ? క్వచే
దమతి నింద్యం కామశాస్త్రం? తదపి భవతైవ యదీష్యతే తర్హ్యస్మిన్ లోకే జగదన
వస్థిత మేవ భవేత్. తథాచోక్తం-'యద్యదాచరతి శ్రేష్ఠ స్తత్తదేవేతరో జనః, స
యత్ప్రమాణం కురుతే లోక స్తదనువర్తతే' ఇతి-ప్ర. ౮౭. ఇదం న మయా విదితం
జ్ఞాపితం సర్వజ్ఞత్వా త్తవ కిన్తు ప్రేష్ఠాదిత మిత్యాహ - శిథిలమిమం యతి ధర్మం

ధర్మ మిమమ్, భవతః కిమ స్త్యవిదితం తదపి ప్రణయా న్మయోదిత మిదం భగవన్ ౮౮ స నిశమ్య పద్మచరణస్య గిరం గిరతి స్మ గీష్పతి సమప్రతిభః, అవిగీత మేవ భవతా భణితం శృణు సౌమ్య వచ్మి పరమార్థ మిదమ్ ౮౯. అసంగినో న ప్రభవంతి కామా హరే రివాభీర వధూసఖస్య, వజ్రోలియోగప్రతిభూ స్స ఏష వత్సానకీర్ణిత్వవిపర్యయో నః ౯౦ సంకల్ప ఏవాఖిలకామమూలం స ఏవ మే నాస్తి సమస్య విష్ణోః, తన్మూలహానౌ భవ పాశనాశః కర్తు స్సదాస్యా ద్భవదోష దృష్టేః ౯౧ అవిచార్య యస్తు వపురాద్య హమిత్యభిమన్యతే జడమతి స్సుదృఢమ్, త మబుద్ధతత్త్వ మధికృత్య విధిప్రతిషేధశాస్త్ర మఖిలం సఫలమ్ ౯౨ కృతధీ స్త్వనాశ్ర మమవర్ణ మజాత్యవబోధమాత్ర మజ మేకరసమ్, స్వతయాఽవగత్య న భజే న్నివస న్నిగమస్య మూర్ధ్ని

భూమా ప్రకటయితుం ధృతకంకణస్య గృహీతప్రతిజ్ఞస్య భవతో ఽవిదితం కిమస్తి? నకిమపి. తథాఽపి హే భగవన్, ప్రణయా దిదం మయోక్తం. ౮౮ ఏవం పద్మపాద వాక్యముదాహృత్యాచార్యస్య తదుదాహర్తు మాహ-పద్మపాదస్య వచః శ్రుత్వా వాచస్పతితుల్యా ప్రతిభా యస్య స ఉక్తవాన్ యద్యపి త్వయాఽనిందిత మేవ కథితం, తథాఽపి హే సౌమ్య, శ్రోతుం సావధానో భవ పరమార్థ మిదం కథయామి ౮౯ కింతదిత్యపేక్షాయామాహ-అసంగినః ఆసక్తి వినిర్ముక్తస్య కామాః న ప్రభవంతి తత్ర దృష్టాంతః- గోపవధూసఖస్య శ్రీకృష్ణస్యేవ కించ యో వజ్రోలిసంజ్ఞకయోగప్రతిభూరస్మి స్స ఏష హే వత్స, నోఽస్మాక మవకీర్ణిత్వస్య రేతఃపాతేన క్షతవ్రతత్వస్య విపర్యయ స్తదభావః తస్యా రేతఆకర్షణసామర్థ్యసంపాదకత్వాత్ - ఉ ౯౦ కించ సంకల్పఏవాఖిలాభిలాషస్య మూలం స ఏవ కృష్ణతుల్యస్య మమ నాస్తి. తథాచ సదైవ సంసారదోషదృష్టేః కర్తు రపి కామమూలస్య సంకల్పస్య హానౌ సత్యాం భవపాశనాశస్స్యాత్ ౯౧. నన్వేవం తర్హి విధిప్రతిషేధశాస్త్రం నిష్ఫలంస్యాదితిచే త్తత్రాహ-యస్తు దేహాద్యవిచార్య దేహాదే ర్జడత్వాదినాఽనాత్మత్వ మవిచార్యాహ మిత్యహం ప్రత్యాలంబనమాత్మానం సుదృఢ మభిమన్యతే యతో జడబుద్ధి స్తమబుద్ధతత్త్వ మధికృత్య సర్వం విధిప్రతిషేధశాస్త్రం సఫలం-ప్ర ౯౨ ఏవమజ్ఞస్యాధికారిణ స్సత్త్వా ద్విధిప్రతిషేధశాస్త్రసాఫల్య ముక్త్వా తత్త్వవిదో అధికారాభావ మాహ - కృతా సంపాదితా మహావాక్యజన్యా ధీ ర్యేన స త్వాశ్రమాదివినిర్ముక్తమాత్మాన మాత్మత్వేనావగత్య వేదాంతప్రతిపాద్యస్వరూపత్వాన్నిగమస్య మూర్ధ్ని వసన్విధికింకరతాం న భజేత్. విధిగ్రహణం

విధికింకరాణామ్. ౯౩ కలశాదిమృత్ప్రభవమస్తి యథా మృదమంతరా న జగదేవమిదం, పరమాత్మజన్యమపి తేన వినా సమయత్రయేఽపి న సమస్తి ఖలు ౯౪ కథమజ్యతే జగదశేషమిదం కలయన్మృషేతి హృది కర్మఫలైః, నఫలాయ హి స్వపనకాలకృతం సుకృతాది జాత్వనృతబుద్ధిహతమ్ ౯౫ తదయం కరోతు హయమేధశతాన్యమితాని విప్రహననాన్యథవా, పరమార్థవిన్న సుకృతైర్దురితైరపి లిప్యతేఽస్తమితకర్తృతయా ౯౬ అవధీత్త్రిశీర్షమదదాచ్చ యతీన్వృకమండలాయ కుపితః శతశః, బత లోమహానిరపి తేన కృతా న

ప్రతిషేధస్యాప్యుపలక్షణం ౯౩ నను 'అవశ్యమేవ భోక్తవ్యం కృతం కర్మ శుభాశుభం, నాభుక్తం క్షీయతే కర్మ కల్పకోటిశతైరపి' ఇత్యాదివచనైః కర్మఫలభోగస్యావశ్యకత్వావగమాత్కథం తేన తత్త్వవిదోఽసంబంధ? ఇత్యాశంక్య 'వాచారంభణం వికారో నామధేయం మృత్తికేత్యేవ సత్యం' ఇతి శ్రుత్యుక్తదృష్టాంతేన కాలత్రయేఽప్యాత్మవ్యతిరిక్తస్య ప్రపంచస్యాభావ విచారణేన తస్య మృషాత్వనిశ్చయాదిత్యాహ - ఘటాద్యం మృత్ప్రభవం వస్తు యథా మృదం వినా నాస్తి తథా పరమాత్మజన్యమిదం జగదపి పరమాత్మానం వినా కాలత్రయేఽపి నాస్తి 'తదనన్యత్వమారంభణశబ్దాదిభ్య' ఇతి న్యాయాత్కల్పితస్యాధిష్ఠానానతిరిక్తత్వం ప్రసిద్ధమితి ఖల్వర్థః ౯౪ తథాచైవం ప్రకారేణ ఇదం సర్వం జగన్మిథ్యేతి హృద్యనుసంధధానః కర్మఫలైర్నకేనాపిప్రకారేణ లిప్యతే. హి యస్మాత్స్వప్నకాలకృతం సుకృతం దుష్కృతం చ మృషాబుద్ధిహతత్వాత్ కదాచిదపి ఫలాయ న భవతి. ౯౫ తత్తస్మాదయమశ్వమేధశతాని కరోతు, అథవాఽసంఖ్యాతాని విప్రహననాని కరోతు, తథాపి పరమార్థవిత్సుకృతైర్దురితైశ్చ న లిప్యతే లేప కారణస్య కర్తృత్వస్య నివృత్తత్వాదితి హేతుమాహ- అస్తంగతకర్తృతయేతి ౯౬. అయమమితాని బ్రహ్మహననాని వా కరోతు తథాఽపి దురితైర్నలిప్యత ఇత్యుక్తం తత్ర ప్రమాణాకాంక్షాయాం 'త్రిశీర్షాణం త్వాష్ట్రమహన్నరున్ముఖాన్యతీన్ శాలావృకేభ్యః ప్రాయచ్ఛం తస్య మే తత్ర లోమాపి న మీయతే స యో మాం వేద నహ వై తస్య కేనచన కర్మణా లోకో మీయతే న స్తేయేన న భ్రూణహత్యయా' ఇతి శ్రుతిమర్థతః పఠతి త్రిశిరసం త్వష్టృపుత్రం విశ్వరూపమింద్రోఽవధీత్. తథా రాతి యథార్థం శబ్దయతీతి ఋగ్వేదాంతవాక్యం. తద్యేషాం ముఖే నాస్తీతి తానరున్ముఖాన్ శతశః యతీన్ శాలావృకసమూహాయ కుపితస్సన్ అదాత్. తథాఽపి శతక్రతోరింద్రస్య తేన కర్మణా లోమహానిరపి నైవ కృతేతి ఋగ్వేదినాం వాగి

శతక్రతో రితి హి బహ్వృచగీః. ౯౭ బహుదక్షిణై రయజత క్రతుభి ర్విబుధా నతర్పయ దసంఖ్యధనైః, జనక స్తథా ఒప్యభయ మాప పరం నతు దేహయోగ మితి కాణ్వవచః.౯౮ నవిహీయతే ఒపి రిపువ ద్దురి తైర్నచ వర్ధతే జనకవ త్సుకృతైః, న స తాప మేత్య కరవం దురితం కిమహం నసాధ్వకరవం త్వితిచ ౯౯ తదనంగశాస్త్రపరిశీలన మప్యము నైవ సౌమ్య కరణేన కృతమ్, నహి దోషకృ త్తదపి శిష్టసరణ్యవనార్థ మన్యవపు రేత్య యతే ౧౦౦ ఇతి సత్కథా స్సకథనీయయశా భవభీ తిభంజనకరీః కథయన్, సుదురాసదం చరణచారిజనై ర్గిరిశృంగ మేత్య పునరేవ జగౌ ౧౦౧ అధ సానుపశ్యత విభాతి గుహా పురత శ్శిలా సమతలా విపులా, సరసీచ త త్పరిసరే ఒచ్ఛజలాఫలభారన మ్రతరు రమ్యతటా ౧౦౨ పరిపాల్యతా మిహ వసద్భి రిదం వపు రప్రమాద

త్యర్థః. ౯౭ హయమేధశతాని కరోతు తథా ఒపి సుకృతై ర్నలిప్యత ఇత్యత్రా ప్రమాణమాహ.—జనకో బహుదక్షిణైః క్రతుభి ర్దేవా నయజత తథా ఒసంఖ్యధనై రతర్పయత్ తథా ఒపి కేవలం సర్వాభయశూన్యం పరమానందస్వరూపం మోక్షం ప్రాప నతు తత్ఫలభోగాయ దేహసంబద్ధ మాపేతి కాణ్వానాం వచనం. తథాచ శ్రుతిః. 'జనకో హ వై దేహో బహుదక్షిణేన యజ్ఞేనేజే' 'అభయం వై జనకః ప్రాప్తో సీ' త్యాద్యా ౯౮. ఫలిత మాహ —తథాచ త త్త్వవి ద్వృత్రరిపు రింద్ర స్తద్వత్ దురితై ర్నహీయతే తథా జనకవత్సుకృతై శ్చ న వర్ధతే కించ న త త్త్వవి దహం దురితం కిమర్థ మకరవం సాధు కర్మచ కిమర్థం నాకరవ మితి తాప మపి న ప్రాప్నో తీత్యర్థః. తథాచ శ్రుతిః 'తత్సుకృతదుష్కృతే విధునుత ఏనగ్ం హవావనతపతికిమ హం సాధునా కరవంకిమహం పాప మకరవ' మిత్యాద్యా. ౯౯ త త్తస్మా ద్యద్యపి కామశాస్త్ర పరిశీలనం హేసౌమ్యానేనైవ కరణేన వపుషా కృతమపి న చ దోషకృత్ తథా ఒపి శిష్టసరణిపరిపాలనార్థ మన్యశరీరం ప్రాప్య యత్నం కరోమి. ౧౦౦ ఇత్యే వం భవభయభంజనకరీః సత్కథాః కథయన్ కథనీయం యశో యస్య సచరణచారి భినై రతి దుష్ప్రాపమద్రిశృంగం ప్రాప్యాథ గిరిశృంగప్రాప్త్యనంతరం స శ్రీశంకరో భూయో ఒప్యువాచ ౧౦౧. యదువాచ, తదుదాహరతి—గుహాయాః పురతః సమం తలం యస్యాస్సా. విపులాశిలా విభాతి త థా తస్యా గుహాయాః పరిసరే ప్రాంతభూమౌ స్వచ్ఛ జలా ఫలశ్చఫలానాం భారేణ నమ్రై ర్వృక్షై రమ్యం తటం యస్యా స్సా సరసీ విభాతి హేవినేయా అనుపశ్యత ౧౦౨. తథాచ యావ త్కామకలాజ్ఞానా మోదితం శరీర

మనవద్యగుణాః, అహమాస్థిత స్తదుచితం కరణం కలయామి యావ
దసమేషుకలామ్. ౧౦౩. ఇతి శిష్యవర్గ మనుశాస్య యమి ప్రవరో
విసృష్టకరణోఽధిగుహమ్, మహిపస్య వర్ష్మ గురుయోగబలోఽవిశదాతి
వాహికశరీరయుతః. ౧౦౪ అంగుష్ఠమారభ్యసమీరణం నయన్ కరం
ధ్రమార్గా ద్బహి రేత్య యోగవిత్, కరంధ్రమార్గేణ శనైః ప్రవిష్ట
వాన్ మృతస్య యావచ్చరణాగ్ర మేకధీః ౧౦౫. గాత్రం గతాసో
ర్వసుధాధిపస్య శనై స్సమాస్పందత హృత్ప్రదేశే, తథోదమీల
న్నయనం క్రమేణ తథోద తిష్ఠ త్సయథాపురైవ. ౧౦౬. ఆదౌ తదంగ
ముదయ న్ముఖకాంతి పశ్చా న్నాసాంతనిర్యదనిలం శనకైః పరస్తాత్,
ఉన్మీల దంఘ్రి చలనం తదనూద్య దక్షి వ్యాకోచ ముత్థిత ముపాత్త
బలం క్రమేణ ౧౦౭ తం ప్రాప్తజీవ ముపలభ్య పతిం ప్రభూతహర్ష
స్వనాగ్ర ప్రముదితాననపంకజా స్తాః, నార్యో విరేజు రరుణోదయసంప్ర

మాస్థితోఽహం విమమేషకలా మనుభవామి తావ దస్యాం శిలాయాం భవద్భి స్త్వన
వద్యగుణా ఇదం చ మద్వపు రప్రమాదం యథా స్యా త్తథా పరిపాల్యతా మిత్యర్థః.
౧౦౩. ఇత్యేవం శిష్యవర్గ మనుశాస్య గుహాయాం త్యక్తదేహో గురుయోగబలోఽతి
వాహికేన జ్ఞానేంద్రియకర్మేంద్రియప్రాణమనోబుద్ధిరూపేణ లింగశరీరేణ యుతో
యమినాం ప్రవరః శ్రీశంకరోఽమరకాభిధస్య క్షితిపస్య కాయ మవిశత్. ౧౦౪
కథం విసృష్టదేహ స్త చ్ఛరీరం ప్రవిష్టవాన్? ఇత్యపేక్షాయాం తత్ప్రకారం దర్శయతి,
స్వశరీరస్యాంగుష్ఠ మారభ్య దశమద్వారపర్యంతం ప్రాణవాయుం నయన్ సన్ శిరోరం
ధ్రమార్గాద్బహి రాగత్య మృతస్య రాజదేహస్య చరణాగ్రపర్యంతం కరంధ్రమార్గేణ
శనైః ప్రవిష్టవాన్ ఏవంసత్యప్యేకబుద్ధి రేవ ఉ. ౧౦౫. తతః కిం వృత్త మిత్యపే
క్షాయామాహ — మృతకస్య భూమిపతే ర్గాత్రం హృత్ప్రదేశే శనై స్సమాస్పందత స
మ్యక్ ప్రచలితం తథా హస్తాదిచలన క్రమేణ నయన మదమీలత్ తథా స రాజా
యథాపూర్వ మేవోదతిష్ఠత్ ౧౦౬. క్రమేణేత్యుక్తం తత్ర కేన క్రమేణేత్యాకాం
క్షాయాం క్రమం నిరూపయతి ఆదౌ తస్యాంగం గాత్ర ముదయంతీ ముఖకాంతి
ర్యస్మిన్ తథాభూతం పశ్చా న్నాసాంతర్నిర్గచ్ఛత్ప్రాణవాయు ర్యస్మిన్ శనకైః పశ్చా
దున్మీలచ్చరణయో శ్చలనం యస్మిన్ తతః పశ్చా దుద్యన్నేత్రయో ర్వ్యాకోచః
సంకోచవినిర్మోకో యస్మిన్నిత్యేవం క్రమేణోపాత్తబలం స దుత్థితం. వ. ౧౦౭. తం
ప్రాప్తజీవం పతి ముపలభ్య ప్రభూతో హర్షయుక్త శ్శబ్దో యాసాం ప్రముదితాని

ఫుల్లపద్మా స్ససారసరవా ఇవ వారిజిన్యః. ౧౦౮ హర్షం తాసా ముదితమతులం వీక్ష్య వామేక్షణానా మాత్తప్రాణం నృప మపి మహామాత్యముఖ్యాగ ప్రహృష్టాః, దధ్ము శ్శంఖా న్పణవపటహా న్దుందుభీం శ్చాభిజఘ్ను స్తేషాం ఘోషా స్సపది బధిరీచక్రిరే ద్యాం భువంచ. ౧౦౯.

ఇతి శ్రీమాధవీయే తత్సార్వజ్ఞ్యోపాయగోచరః,
సంక్షేపశంకరజయే సర్గో ఽయం నవమో ఽభవత్

ముఖకమలాని యాసాం తా నార్యో విరేజుః. తత్ర దృష్టాంతః. అరుణోదయేన సంప్రఫుల్లాని కమలాని యాసు తాః సారసానాం శబ్దేన సహితాః పుష్కరిణ్య ఇవ. ౧౦౮. తాసాం వామేక్షణానా ముదితం హర్షం వీక్ష్య నృపతి మపి ఆత్తప్రాణం వీక్ష్య మహామాత్యప్రముఖ్యాః ప్రహృష్టా స్సంతః శంఖాన్ పూరితవంతః పణవాదీ న్వాద్యవిశేషాం శ్చాభిజఘ్ను స్తేషాం శంఖాదీనాం శబ్దాః ద్యాం భూమిం చ బధిరీచక్రిరే. మందాక్రాంతావృత్తమ్ ౧౦౯

ఇతి శ్రీమత్పరమహంసపరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థ శ్రీపాదశిష్యదత్త
వంశావతంసరామకుమారసూను ధనపతిసూరికృతే
శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే
నవమ స్సర్గః.

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీగణేశాయ నమః

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

దశమస్సర్గ ప్రారంభః.

అథ పురోహితమంత్రిపురస్సరై ర్నరపతిః కృతశాంతికకర్మభిః, విహితమాంగలిక స్స యథోచితం నగరమాస్థిత భద్రగజో యయౌ ౧ సమధిగమ్య పురంపరిసాంత్వితప్రియజన స్సచివై స్సహసంమతైః, భువమపాలయ దాదృతశాసనో నృపతిభి ర్దివమింద్ర ఇవాధిరాట్. ౨. ఇతి నృపత్వ ముపేత్య వసుంధరా భవతి సంయమిభూభృతి మంత్రిణః, త మధికృత్య పరం కృతసంశయా ఇతి జజల్పురనల్పధియో మిథః. ౩. మృతి ముపేత్య యథాపున రుత్థితః ప్రకృతిభాగ్యవశేన తథాత్వయమ్, నరపతిః ప్రతిభాతి నపూర్వవత్సముదితాఖిలదివ్యగుణోదయః. ౪. వసు దదాతి యయాతివ దర్థినే వదతి గీష్పతివద్గిరమర్థవిత్, జయతి ఫాల్గునవ

ఏవం సార్వజ్ఞ్యోపాయం సప్రపంచం నిరూప్య కామకలాతత్త్వం సపరికరం ప్రపంచయితు మారభతే.-అథానంతరం కృతశాంతికకర్మభిః పురోహితాదిభి ర్యథోచితం విహితమాంగలికః ఆస్థితో మంగలగజో యేన స నరపతిః నగరం యయౌ. ద్రుతవిలంబితం. ౧. పురం సమధిగమ్య పరిసాంత్వితః ప్రియజనో యేన నృపతిభి రాదృతం శాసనం యస్య స అధిరాట్ సమ్మతై స్సచివై స్సహ దివ మింద్ర ఇవ భువమపాలయత్.౨ ఇత్యేవం నృపత్వం ప్రాప్య యతిరాజే శ్రీశంకరే భూమి మవతి సతి తం పర మధికృత్య తస్మి న్పరస్మి న్ననల్పబుద్ధయో మంత్రిణః కృతసంశయా స్సంతః పరస్పర మూచుః. ౩. జల్పన మేవోదాహరతి.—మృతి ముపేత్య ప్రజాభాగ్యవశేన యథా పున రుత్థిత స్తథైవ ప్రకృతిభాగ్యవశాదేవాయం న పూర్వవ త్ప్రతిభాతి కింతు సముదితానా మఖిలానాం దివ్యగుణానా ముదయో యస్మిం స్తథాభూతః ప్రతిభాతీత్యర్థః. ౪. గుణానేవోపవర్ణయతి. అర్థినే యయాతివ ద్ధనం దదాతి తథా ఽయ మర్థవిత్

తృప్తిరితి పార్థివా న్సకల మప్యవగచ్ఛతి శర్వవత్. ౫ అనుసవనవిసృత్వరై
రపూర్వై ర్వితరణపౌరుషశౌర్యధైర్యపూర్వైః, అనితరసులభై ర్గుణై
ర్విభాతి క్షితిపతి రేష పరః పుమా నివాఽఽద్యః. ౬. అనృతుషు తరవ
స్సుపుష్పితాగ్రా బహుతరదుగ్ధదుఘా శ్చ గోమహిష్యః, క్షితిరభిమత
వృష్టిరాఢ్యసస్యా స్వవిహితధర్మగతాః ప్రజాశ్చసర్వాః ౭ కాల స్తిష్య
స్సర్వదోషాకరోఽపి త్రేతా మత్యేత్యద్య రాజ్ఞః ప్రభావాత్, తస్మా ద
స్మ ద్రాజవర్ష్మ ప్రవిశ్య ప్రాప్తైశ్వర్య శ్శాస్తి కశ్చి ద్ధరిత్రీమ్ ౮. తదయం
గుణవారిధి ర్యథా ప్రతిపద్యేత న పూర్వకం వపుః, కరవామ తథేతి
నిశ్చయం కృతవంత స్సచివాః పరస్పరమ్. ౯ అథ తే భువి యస్య
కస్యచి ద్విగతాసో ర్వపు రస్తి దేహినః, అవిచార్య తదాశు దహ్యా
తా మితిభృత్యా న్రహసి న్యయోజయన్. ౧౦. అథ రాజ్యధురం
ధరాధిపః పరమాప్తేషు నివేశ్య మంత్రిషు, బుభుజే విషయా న్విలాసినీ
సచివోఽన్యక్షితిపాలదుర్లభాన్ ౧౧ స్ఫటికఫలకే జ్యోత్స్నాశుభ్రే
మనోజ్ఞశిరోగృహే వరయువతిభి ర్దీవ్య న్నక్షై ర్దురోదరకేళిషు, అధర

వాచస్పతివ ద్గిరం వదతి ప్రతిరాజ్ఞోఽర్జునవ జ్జయతి సర్వమపి మహాదేవవ జ్జానాతి.
౫. అనుసవనం సర్వదా విసరణశీలై రపూర్వైః దాతృత్వాదిభి రన్యస్మిన్ సులభై
ర్గుణై రేష భూమిపతి రాద్యః పరః పుమాన్ పరమాత్మేవ విభాతి-పుష్పితాగ్రావృత్తం.
౬. కించ వృక్షా అనృతుషు సుపుష్పితాగ్రాః గోమహిష్యశ్చ బహుతరదుగ్ధదుఘాః క్షితి
శ్చాభిమతా వృష్టిర్యస్యాం సా ఆఢ్యసస్యా ప్రజాశ్చ సర్వాః స్వవిహితధర్మరతాః. ౭.
కింబహునా అద్య రాజ్ఞః ప్రభావా త్సర్వదోషాకరోఽపి కలికాల స్త్రేతా మతి
క్రామతి తత ఉత్కృష్టో భవతి తస్మా త్ప్రాప్తైశ్వర్యః కశ్చి దస్మద్రాజ్ఞ శ్శరీరం ప్ర
విశ్య పృథివీం శాస్తి-శాలి.౮. త త్తస్మా దయం గుణసముద్రో యథా పూర్వం శరీరం న
ప్రాప్నుయా త్తథా కరవామేత్యేవం సచివాః పరస్పరం నిశ్చయం కృతవంతః-వియోగినీ.
౯. అథైవం నిశ్చయకరణానంతరం యస్య కస్యచి న్మృతకస్య దేహినః శరీరం భూ
మా వస్తి తదవిచార్యాఽఽశు దహ్యతా మిత్యేవ భృత్యా నేకాంతే న్యయోజయన్.
౧౦. ఏవం మంత్రిణాం జల్పనాది నిరూప్య రాజ్ఞ శ్చరితం వర్ణయితు ముపక్రమతే.-
అథ రాజదేహప్రవేశాద్యనంతరం భూమిపః పరమాప్తేషు మంత్రిషు రాజ్యభారం
నివేశ్య విలాసినీసహాయో ఽన్యభూమిపాలానాం దుర్లభాన్ విషయాన్ బుభుజే. ౧౧.
జ్యోత్స్నావచ్ఛుభ్రే స్ఫటికఫలకే మనోజ్ఞాని శిరోగృహాణి ఉపరిహర్మ్యాణాని యస్మిన్ త

దశనం బాహ్వోర్వాహం మహోత్పలతాడనం రతివినిమయం రాజా ఽ
కార్షీత్ గ్లహం విజయే మిథః. ౧౨. అధరజసుధాశ్లేషా ద్ధృద్యం సు
గంధి ముఖానిలవ్యతికరవశా త్కామం కాంతాకరా త్త మతిప్రియమ్,
మధు మదకరం పాయంపాయం ప్రియా స్సమపాయయ త్కనకచషకై
రిందుచ్ఛాయాపరిష్కృత మాదరాత్. ౧౩ మధు మదకలం మంద
స్విన్నం మనోహరభాషణం నిభృతపులకం సీత్కారాఢ్యం సరోరుహ
సౌరభమ్, దరముకులితాక్షీపల్లజ్జం నిసృత్వరమన్మథం ప్రచరదలకం
కాంతావక్త్రం నిపీయ కృతీ నృపః ౧౪. వివృతజఘనం సందష్టోష్ఠం
ప్రణున్నపయోధరం ప్రసృతభణితం ప్రాప్తోత్సాహం రణన్మణిమేఖ
లమ్, నిభృతకరణం నృత్యద్గాత్రం గతేతరభావనం ప్రసృమరసుఖం
ప్రాదుర్భూతం కిమప్యపదం గిరామ్ ౧౫ మనసిజకలాతత్త్వాభిజ్ఞో

స్మిన్ దురోదరకేళిషు ద్యూతకారక్రీడాసు అక్షై ర్దీవ్యన్ సన్ రాజా మిథో జయే
అధరదశనం బాహ్వోర్వాహం భుజేనోద్వహనం మహోత్పలేన తాడనం రతివిపర్యయంగ్లహం
పణ మకార్షీత్-హరిణీవృత్తం 'రసయుగహయై ర్న్సౌమ్రౌస్లౌగో యదా హరిణీ తదే'
తి లక్షణాత్. ౧౨. అధరాజ్జాతాయాః సుధాయాః శ్లేషా ద్ధృద్యం ముఖవాయో
ర్వ్యతికరవశా త్సంపర్కవశా త్సుగంధి కాంతానాం కరేభ్యః ప్రాప్త మత ఏవాతి
ప్రియం మదకర మిందుచ్ఛాయయా చంద్రప్రతిబింబేన పరిష్కృతం మధు మద్యం
కామం యథేష్ట మాదరా త్సువర్ణపాత్రైః పీత్వాపీత్వా ప్రియాః సమపాయయత్.
౧౩. మధుమదేన కల మవ్యక్తాక్షరం మంద స్విన్న మీషత్స్వేదయుక్తం మనోహరం
భాషణం యస్మిన్ నిభృతరోమాంచం సీత్కారాఢ్యం కమలస్య సౌరభవ త్సౌరభం
యస్య నిసృత్వరః ప్రసరణశీలో మన్మథో యత్ర ఏవంవిధం కాంతాముఖం నిపీయ
నృపః కృతకృత్యో ఽభూత్. ౧౪ వివృతే ఆవరణరహితే జఘనే యస్మిన్ సందష్టో
ఽధరోష్ఠో యస్మిన్ ప్రణున్నౌ ప్రకర్షేణపీడితౌ స్తనౌ యస్మిన్ ప్రసృతం భణితం
రతికూజితం యస్మిన్ ప్రాప్త ఉత్సాహో యస్మిన్ రణంతీ మణిమేఖలా యస్మిన్
నిభృత మాసాదితం కరణం క్రియాభేదః సంవేశనంవా యస్మిన్. ని 'కరణం హేతు
కర్మణోః, క్రియాభేదేంద్రియ క్షేత్రకాయసంవేశనేషు చే'తి మేదినీ నృత్యంతి గా
త్రాణి యస్మిన్ గతా ఇతరస్య భావనా యస్మా త్తథా భూతం వాచా మగమ్యం కిమ
ప్యతిశయితం సుఖం ప్రాదుర్భూత మిత్యర్థః. ౧౫. తత్రాపి ప్రకృష్టానంద మేవాన్వభూ
దిత్యాహ-మనసిజేతి. 'శ్రద్ధా ప్రీతి రతి శ్చైవ ధృతిః కీర్తి ర్మనోభవా, విమలా మో

మనోజ్ఞవిచేష్టిత స్సకలవిషయవ్యావృత్తాక్ష స్సదా ఽనుసృతోత్తమః, కృతకుచగురూపాస్త్యాత్యంతం సునిర్వృతమానసో నిధువనపరబ్రహ్మానందం నిరర్గళ మన్వభూత్ ౧౬. పురేవ భోగాన్ బుభుజే మహీభృత్సభోగినీభి స్సహితో ఽప్యరంస్త, కందర్పశాస్త్రానుగతః ప్రవీణై ర్వాత్స్యాయనే తచ్చ నిరైక్షతాద్ధా. ౧౭ వాత్స్యాయనప్రోదితసూత్రజాతం తదీయభాష్యం చ నిరీక్ష్య సమ్యక్, స్వయం వ్యధత్తాభినవార్థగర్భం నిబంధ మేకం నృపవేషధారీ. ౧౮ పారాశర్యవనిభృతి ప్రవిశ్య రాజ్ఞో వర్ష్మైవం విహరతి తద్విలాసినీభిః, దృష్ట్వా తత్సమయ మతీత

దినీ ఘోరా మదనోత్పాదినీ మదా, మోహినీ దీపనీ చైవ జ్ఞేయా వశకరీ తథా, రంజనీ చైవ మదనాకలాః ప్రత్యంగేషు సర్వశః, దక్షిణాంగం సమాశ్రిత్య ఆశిరశ్చరణావధి, పాదే గుల్ఫే తథోరౌ చ భగే నాభౌ కుచే హృది, కక్షే కంఠే తథౌష్ఠే చ గండే నేత్రే శ్రుతావపి, లలాటే చ శిరోదేశే వసే త్కామ స్తిథిక్రమాత్, దక్షే పుంస స్త్రియా వామే శుక్లే కృష్ణే విపర్యయ' ఇత్యుక్తప్రకారేణ మనసిజస్య కామస్య కలాస్వభిజ్ఞో మనోజ్ఞం విచేష్టితం యస్య సకలవిషయేషు వ్యాపారయుక్తానీంద్రియాణి యస్య సదా ఽనుసృతాః ప్రమదోత్తమా యేన కృతా యాః కుచలక్షణగురూపాసనా తయా ఽత్యంతం సునిర్వృత మంతఃకరణం యస్య స నిరర్గళం నిరాబాధం నిధువనం మైథునం. ని 'మైథునం నిధువనం రత' మిత్యమరః-తత్ర పరో యః బ్రహ్మానంద స్త మనుభూతవాన్-హరిణీ ౧౬. స మహీభృత్పురేవ భోగినీభిః ప్రమదాభి స్సహితో భోగాన్ బుభుజే వాత్స్యాయనే ప్రవీణైః సహిత శ్చ కామశాస్త్రానుగతో ఽరంస్త తచ్చ కందర్పశాస్త్రం స్వయం సాక్షా ద్దృష్టవాన్-ఉ. ౧౭. తద్దృష్ట్వానిబంధ మేకం చకారేత్యాహ-వాత్స్యాయనేన ప్రోదితం త్రివర్గప్రతిపత్తిః విద్యాసముద్దేశః నాగరికం వృత్తం నాయకసహాయదూతీకర్మవిమర్శః ప్రమాణకాలభావేభ్యో రతస్థాపనం ప్రీతివిశేషాః ఆలింగనవిచారాః చుంబనవికల్పాః నఖరదశనజాతయః దశనచ్ఛేద్యవిధయః దేశ్యాఉపచారా స్సంవేశనప్రకారాః చిత్రరతాని ప్రహరణనియోగాః తదుత్తాశ్చ సీత్కారోపక్రమాః పురుషాయితం పురుషోపసృప్తాని ఔపరిష్టకం రతారంభావసానికం రతవిశేషాః ప్రణయకలహ ఇత్యాదిసమాసవ్యాసాత్మకం సూత్రజాతం తదీయం భాష్యం చ సమ్యక్ నిరీక్ష్యాభినవార్థగర్భ మేకం నిబంధ మపర కాశ్యనృపవేషధారీ వ్యధత్తేత్యర్థః ౧౮. ఏవం రాజదేహప్రవేశానంతరం కృతం తదీయం చరితం నిరూప్య తద్భిన్నచరితం వర్ణయతి ముహక్రమతే-పరాశరేణ ప్రోక్తం

మస్య శిష్యా రక్షంతో వపు రితరేతరం జజల్పుః. ౧౯. ఆచార్యై రవధి రకారి మాసమాత్రం సో ఒతీతః పునరపి పంచషాశ్చ ఘస్రాః, అద్యాపి స్వకరణ మేత్య న స్సనాథా న్కర్తుం తన్మనసి నజాయతే ఒనుకంపా ౨౦ కింకుర్మః క్వను మృగయామహే క్వయామః కో జాన న్నిహ వసతీతి నో ఒభిదధ్యాత్, విజ్ఞాతుం కథ మిమ మీశ్మహే విచింత్యాప్యాసింధుక్షితితల మన్యగాత్రగాఢమ్ ౨౧ గురుణా కరుణానిధినా హ్యధునా యది సంనిహితా విహితా స్త్యజితాః, జగతి క్వ గతి ర్భజతాం త్యజతాం స్వపదం విపదంతకరం తదిదమ్ ౨౨ నిశ్శేషేంద్రియజాడ్యహృన్నవనవాహ్లాదం ముహు స్తన్వతీ నిత్యాశ్లిష్ట రజోయతీశ చరణాంభోజాశ్రయా శ్రేయసీ, నిష్ప్రీత్యూహవిజృంభమాణవృజినస్యోద్వాసనావాసనా నిస్సీమా హృదయేన కల్పితపరీరంభా

భిక్షుసూత్ర మధీతఇతి పారాశరీ యతిః. ని. 'పారాశర్యపిమస్కరీ' త్యమరః - తేషామవనిభృతి రాజ్ఞి శ్రీశంకరే రాజ్ఞ శ్శరీరం ప్రవిశ్యైవం తద్విలాసినీభి ర్విహరతి సతి తస్యాగమనకాలం తత్సంకేతం మాసమాత్రంవా వ్యతిక్రాంతం దృష్ట్వా అస్య శిష్యా శ్శరీరం రక్షంతః, పరస్పరం జజల్పుః - ప్రహర్షిణీ. ౧౯. తజ్జల్పన ముదాహరతి-ఆచార్యై ర్మాసమాత్ర మవధిః కృత స్సో ఒతీతః పునరపి పంచషద్వా దినాని వ్యతీతాని అద్యాపి స్వశరీరం ప్రవిశ్యాస్మా న్సనాథాన్ కర్తుం తస్య మనసి కరుణా న జాయతే. ౨౦ తస్మా త్కింకుర్మః క్వ గచ్ఛామః నతు క్వచి ద్గత్వా కశ్చన ప్రష్టవ్య ఇత్యాశంక్యాహ జానన్ సన్ ఇహ వసతీతి నః అస్మభ్యం కః అభిదధ్యాత్? నను సముద్రపర్యంతం క్షితితల మన్విష్య స్వయమేవ విజ్ఞేయఇతి తత్రాహః ఆసింధుభూమితలం విచింత్యాన్విష్యాపి ఇమం గురుం విజ్ఞాతుం కిం సమర్థా భవామో? యతో ఒస్య శరీరే గూఢం ౨౧. తథా కరుణానిధి ర్గురు రపి యది సన్నిధిం న విధాస్యతి తర్హ్యస్మాకం క్వాపి గతి ర్నాస్తీత్యాశయేనాహః కరుణానిధినా గురుణా౽పి యది త్యక్తా వయ మధునా సన్నిహితా నవిహితా స్తర్హి విపదంతకరం తత్స్వపదం భజతాం పునశ్చేదం సర్వం త్యజతాం జగతి క్వగతి ర్నక్వాపీత్యర్థః. తోటకం 'ఇహతోటకమంబుధిసైః ప్రథితం' ౨౨. నన్వేవం భూతగురు విరహవతాం భవతాం కథం జీవన? మితి తత్రాహః-సర్వేంద్రియజాడ్యహృద్యో నవీనోనవీనాహ్లాద స్తం ముహు ర్వితన్వతీ పునశ్చ నిత్య మశ్లిష్ట మస్పృష్టం రజో యాభ్యాం తే రజోగుణలక్షణాహాంసు వినిర్ముక్తయతీశస్య చరణకమలే అశ్రయో యస్యా అతఏవ శ్రేయసీ అతి

చిరం భావ్యతే. ౨౩. ఫలితై రివ సత్త్వపాదపైః పరిణామై రివ యోగసంపదామ్, సమయై రివ వైదికక్రియాం సశరీరై రివ తత్త్వనిర్ణయైః. ౨౪. సధనై ర్నిజలాభవైభవా త్సకుటుంబై రుపశాంతికాంతయా, అతదన్యతయాఖిలాత్మకై రనుగృహ్యేయ కదాను ధామభిః. ౨౫. అవినయం వినయ న్నసతాం సతాం మతిరయం తిరయ న్భవపావకమ్, జయతి యో యతియోగభృతాం వరో జగతి మే గతి మేష విధాస్యతి ౨౬. విగతమోహతమోహతి మాప్యయం విధుతమాయతమాయతయో ఽభవన్, అమృతదస్య తదస్య దృశో స్సృతా వవతరే మతరేమ శుగర్ణవమ్. ౨౭ శుభాశుభవిభాజకస్ఫురణవృష్టిముష్టింధయః తఃపాంథమతపాంథదుష్కథకదంభకుక్షింభరిః, కదా భవసి మే పునఃపున రనాద్య

త్రేప్సా పునశ్చ నిష్ప్రత్యూహం నిర్విఘ్నం యథా స్యా త్తథా విజృంభమాణస్య వృజినస్యోద్వాసనావినాశికా నిరవధిరూపా వాసనా సా హృదయేన కల్పితాలింగనా చిరం భావ్యతే తథాచ గురుచరణవాసనాభావనమేవ జీవనసాధనమితిభావః – శా. ౨౩ తత్ర కేచి దౌత్సుక్య మావిష్కుర్వంత ఆహుః-సత్త్వపాదపై ర్వ్యవసాయరూపవృక్షైః ఫలితై రివ యోగసంపదాం పరిణామై రివ వైదికక్రియాం సమయై ర్భాసై రివ. ని. 'సమయ శ్శపథే భాస సంపదో' రితి విశ్వప్రకాశః-తత్త్వనిర్ణయై శ్శరీరవద్భి రివ నిజలాభవైభవా త్సధనై రివ ఉపశాంతిలక్షణయా కాంతయా కళత్రసహితై రివ తేభ్యో ఽన్యస్యాభావతయా సకలాత్మకై స్తేజోభిః కదాన్వనుగృహ్యేయానుగృహీతో భవిష్యామీతి ద్వయోరర్థః వియోగినీ ౨౪. ౨౫. తత్ర కశ్చి దతీవ దుఃఖిత ఆచార్య ఏవ మమ గతిం విధాస్యతీత్యాహ—అసతా మవినయ వినయన్ దూరీకుర్వన్సతాం మతివేగవంతం సంసారాగ్నిం తిరయన్ అపగతం కరిష్యన్ యో యతి యోగభృతాం వరో జగతి జయతి, ఏష మమగతిం విధాస్యతి-ద్రు ౨౬. కేచిత్తు తద్దర్శనేనైవ శోకసాగరస్య తరణం మత్వా ఆహుః-యం విగతా మోహలక్షణతమసాం సంహతి ర్యస్మా న్నిరావరణ తత్త్వజ్ఞానవంతం ప్రాప్య యతయో విధుతమాయతమా అతిశయేన విధుతా కంపితా మాయా యై స్తథాభూతా అభవన్, తస్యాస్యామృతప్రదస్య చక్షుషో మార్గే యదా ఽవతరేమ, తదా శోకసముద్రం తరేమ ౨౭. సకలానర్థనివర్తకమద్వయానందప్రాపకం తదీయ ముపదేశం స్మరన్ కశ్చిదాహ-పునఃపున ర్నే ఽనాద్య విద్యాతమో విష్వద్య గలితద్వైత మద్వయం పద ముదంచయ న్ప్రకాశయ న్పుణ్యాపుణ్యవిభాజకస్ఫురణదృష్టే ర్ముష్టింధయ స్సారాకర్షకః రాత్ర్యంధకారాత్మకేషు మతేషు పాంథానాం

విద్యాతమః ప్రమృజ్య గలితద్వయం పద ముదంచయ న్నద్వయమ్? ౨౮. మర్త్యానాం నిజపాదపంకజజుషా మాచార్యవాచా యయా రుంధానో మతికల్మషం త్వమిహ కిం కుర్వాణనిర్వాణయా, ద్రాఙ్నాయాస్యసి చే త్సుధీకృతపరిహాసస్య దాసస్య తే దుఃఖాంతో న భవే దితీదృశ్య స పున ర్జానీహి మానీహి మా. ౨౯ ఇతి ఖేద ముపేయుషి మిత్రజనే ప్రతిపన్నయతిక్షితిభృన్మహిమా, శుచ మర్థవతా శమయ న్వచసా నిజగాద సరోరుహపాద ఇదమ్ ౩౦ పర్యాప్తం నః క్లైబ్య ముపేత్యాత్ర సఖాయః కృత్వోత్సాహం భూమి మశేషా మపిధానాత్, అన్వేష్యామో భూవివరాణ్యప్యథ చ ద్యాం యద్వద్దేవం దేవ మనుష్యాదిషు గూఢమ్ ౩౧. అనిర్విణ్ణచేతా స్సమాస్థాయ యత్నం సుదుష్ప్రాప మప్యర్థ మాప్నోత్యవశ్యమ్, ముహు ర్విఘ్నజాలై స్సురా హన్యమానా స్సుధా మప్యవాపు ర్హ్యనిర్విణ్ణచిత్తాః ౩౨ యదప్యన్య

మధ్యే యే దుష్టాస్తా స్తేషాం దంభస్య కుటుంబరి ర్భక్షకః కదా భవసి? - పృథ్వీ ౨౮ కశ్చి త్వతివిహ్వల స్స న్నవశ్యం దర్శనం దేహీత్యాశయేనాహ — హే ఆచార్యేహ జీవద్దశాయా మేవ కింకుర్వాణం కింకరతాం ప్రాప్తం నిర్వాణం యస్యా స్తయా యయా వాచా నిజపాదపద్మజుషాం మర్త్యానాం బుద్ధికల్మషం సమూలం రుంధాన స్త్వం శీఘ్రం నాయాస్యసి చే త్తర్హి సుబుద్ధిభిః కృతః పరిహాసో యస్య తస్య తే దాసస్య మే దుఃఖాంతో న భవేదితి హే స్తుత్య, స పున స్త్వం జానీహి మాం మా మానీహి న ఘాతయ-శా ౨౯ ఇత్యేవం మిత్రజనే ఖేద ముపేయుషి సతి పరిజ్ఞాతో యతిరాజస్య స్వగురో ర్మహిమా యేన స పద్మపాదో ఽర్థవతా వచనేన శోకం శమయ న్నిదం వక్ష్యమాణ మువాచ - తో. ౩౦ యదువాచ తదాహ - నో ఽస్మాకం క్లైబ్యం పర్యాప్త మతో హే సఖాయ ఉపేత్య మిలిత్వా ఉత్సాహం కృత్వా సర్వాం భూమి మపిధానాత్ తిరోధానా దన్వేష్యామో ఽథానంతరం భూవివరాణి పాతాలాని తదనంతరం దివం దేవమనుష్యోరగాదిగూఢం మహాదేవ మివ - 'వేదైరంధ్రైర్మ్రౌ యసగా మత్తమయూరమ్'. ౩౧. ఏవ ముక్తే ఽపి దుస్సాధ మాలోచ్యోత్సాహ మకుర్వత ఆలక్ష్యాహ-అనిర్విణ్ణం నిర్వేదరహితం చిత్తం యస్య స యత్నం సమ్యగాస్థాయ సుదుష్ప్రాప మప్యర్థ మవశ్యం ప్రాప్నోతి. హి యస్మా న్ముహు ర్విఘ్నజాలై ర్హన్యమానా అపి సురా అనిర్విణ్ణచిత్తా అతిదుర్లభా మపి సుధాం ప్రాపుః. హి యస్మా దనిర్విణ్ణచిత్తా అత ఏవంభూతా అపి దేవాస్సుధా మప్యవాపు రితి వా - 'భుజంగప్రయాతం భవే ద్వైశ్చతుర్భిః'. ౩౨. యద్యప్యన్యగాత్రప్రచ్ఛన్న రూప

గాత్రప్రతిచ్ఛన్నరూపో దురన్వేషణస్స్యా ద్గురు ర్న స్తథా ఽపి, స్వ
భానూదరస్థ శ్శశీవ ప్రకాశై స్తదీయై ర్గుణై రేవ వేత్తుం స శక్యః 33.
ఇక్షుచాపాగమా పేక్షయా నిర్గతో వర్ష్మ తస్యోచితం కృష్ణవర్త్మద్యుతిః,
విభ్రమాణాం పదం సుభ్రువాం భూపతేః ప్రాప మర్త్యం త్యకామాగ్రణీ
స్సంయమీ 34 నిత్యతృప్తాగ్రయాయ్యాశ్రితే నిర్వృతాః ప్రాణినో
రోగశోకాదినా నేక్షితాః, దస్యుపీడోజ్ఝితా స్స్వస్వధర్మే రతాః కాల
వర్షీ స్వరా ణ్మేదినీ కామసూః 35 తదిహాలస్య మపాస్య విచేతుం
నిరవధిసంసృతిజలధే స్సేతుమ్, దేశికవరపదకమలం యామో న వృథా
ఽనేహస మత్ర నయామః 36 ఇతి జలరుహపదవచనం సర్వే మనసి
నిధాయ నిరాకృతగర్వాః, కాంచి త్తత్ర నివేశ్య శరీరం రక్షితు మన్యే
నిరగు రుదారమ్ 37 తే చిన్వంత శ్శైలా చ్ఛైలం విషయా ద్విష
యం భువ మనువేలమ్, ప్రాపు ర్ధిక్కృత విబుధనివేశా స్స్ఫీతా నమర

త్వాన్నో ఽస్మాకం గురు ర్దురన్వేషణస్స్యా త్తథాపి యథా రాహూదరస్థో ఽపి చంద్రః స్వీయైః ప్రకాశై ర్విజ్ఞాతుం శక్య స్తద్వ త్తదీయై ర్గుణై రేవ స గురు ర్వేత్తుం శక్యః. 33. నను తథా ఽపి క్వగతో యత్రా న్వేష్య ఇతిచే త్తత్రాహ - కృష్ణవర్త్మనో వహ్నేర్ద్యుతిరివ ద్యుతిర్యస్య సః ఇక్షుధన్వనః కామస్యాగమాపేక్షయా యతిశరీరా న్నిర్గతః సుభ్రువాం విభ్రమాణాం పదం కామశాస్త్రస్యోచితం రాజ్ఞః శరీరం ప్రాప్తు మర్హతి. కామాగమాపేక్షయైవ గతో న తు తజ్జన్య సుఖేచ్ఛయేతి బోధయితు మాహ- కామవినిర్ముక్తానా మగ్రణీః - 'రైశ్చతుర్భి ర్వృతా స్రగ్విణీసమ్మతా' 34. నన్వేవ మపి రాజ్ఞాం బహుత్వా త్కతమస్య దేశస్య రాజ్ఞ శ్శరీరే ప్రవిష్ట ఇతిపృష్టే యం? ఇతిచే త్తత్రాహ-నిత్యతృప్తాగ్రగామినా ఽస్మద్గురుణా ఽఽశ్రితేదేశే ప్రాణిన ఆనందితాః, యతో రోగశోకాదినా నావేక్షితా యతశ్చోరపీడావినిర్ముక్తా స్స్వస్వధర్మే రతాశ్చ స్యుః, స్వరా డింద్రః కాలవర్షీ స్యాత్, భూమిశ్చ కామసూః స్యాత్ 35 తత్తస్మా దస్మిన్కాలే ఆలస్యం విహాయానాద్యనన్తసంసార సముద్రస్య సేతుం దేశికవరచరణారవిందం విచేతుం గచ్ఛామో ఽస్మిన్ దేశే వృథా కాలం న నయామః - 'మాత్రాసమకం నవమో ల్గంతం'. 36. ఇత్యేవం పద్మపాదస్య వచనం నిరాకృతగర్వామనసి సర్వే నిధాయ కాంచి దుదారం గురుశరీరం రక్షితుం కస్మిన్ స్థానే నివేశ్యాన్యే నిర్గతాః 37. తే పర్వతాత్పర్వతం దేశాద్దేశం భూమి మనిశం చిన్వంతో ధిక్కృతా దేవానాం నివేశా యై స్తాన్ స్ఫీతానమరజనపదాలే

కన్నృపతే ర్దేశాః. ౩౮. మృత్వా పునరప్యుత్థిత మేనం శ్రుత్వా వైన్య దిలీపసమానమ్, త్యక్త్వా విరహజదైన్య మమందం మత్వా ఽఽచార్యం ధైర్య మవిందన్. ౩౯ తేచ జ్ఞాత్వా గానవిలోలం తరుణీ సక్తం ధరణీపాలమ్, వివిశు స్స్వీకృత గాయకవేషా నగరం విదిత సమస్తవిశేషాః ౪౦ రాజ్ఞే జ్ఞాపితవిద్యాతిశయా స్తే తత్సంగ్రహ విధృతాతిశయాః, రమణీశతమధ్యగ మవనీంద్రం దదృశు స్తారా వృత మివచంద్రమ్ ౪౧. వరచామరకరతరుణీకంకణరంజిత మనోహర పశ్చాద్భాగమ్, గీతిగతిజ్ఞోద్గీత శ్రుతిసుఖతానసముల్లస దగ్రిమదేశమ్ ౪౨ ధృతచామీకరదండసితాతపవారణరంజితరత్నకిరీటమ్, శ్రితవిగ్రహ మివ రతిపతి మాశ్రితభువ మివ సాంతఃపుర మమరేశమ్ ౪౩ రుచిరవేషాస్సమాసాద్య తాం సంసదం నయనసంజ్ఞావితీర్ణాసనా

ర్దేశా న్ప్రాపుః ప్రాప్తవంతః. ౩౮. మృత్వా పునరప్యుత్థిత మమరకసంజ్ఞం నృపం పృథుదిలీపతుల్యం శ్రుత్వా ఽఽచార్యం మత్వా ఽమందం విరహజన్యం దైన్యం హిత్వా ధైర్యం ప్రాపుః ౩౯ తేచ తరుణీ సక్తం గానవిలోలం భూపాలం జ్ఞాత్వా స్వీకృతగాయకవేషా నగరం వివిశు ర్యతో విదితసమస్తవిశేషాః ౪౦ రాజ్ఞే జ్ఞాపిత గానవిద్యాతిశయాః యత స్తస్య రాజ్ఞ స్సంగ్రహణాయ విధృతో ఽతిశయో యై స్తే తారావృతం చంద్ర మివ తరుణీమధ్యగతం భూమీంద్రం దదృశుః ౪౧. భూమీంద్రం విశినష్టి - వరచామరకరాణాం తరుణీనాం కంకణై రంజితో మనోహరః పశ్చా ద్భాగో యస్య తం పునశ్చ గీతిగతిజ్ఞై రుద్గీతేన శ్రవణ సుఖేన తానేన సముల్లసదగ్రిమదేశో యస్యతం ౪౨. పునశ్చ ధృతశ్చామీకరో హిరణ్మయో దణ్డో యస్య తథాభూతేన సితేనాతపవారణేన ఛత్త్రేణ రంజితం రత్నకిరీటం యస్య తం స్వీకృతవిగ్రహం రతిపతిమనంగమివ యద్వా - శ్రితభూమి మంతఃపురసహితం దేవేశం పురందర మివ ౪౩ ఏవంభూతం రాజానం దృష్ట్వా యత్కృతవంత స్తదాహ-రుచిరవేషాః తాం సంసదం సమాసాద్య నయనసంజ్ఞయా దత్తాసనా రాజ్ఞా సమ్యగాజ్ఞప్తా మూర్ఛనాపదవిద స్తే సభాం మోహయంతః సుస్వరం జగుః. మూర్ఛనాలక్షణం తు. * 'క్రమాత్స్వరాణాం సప్తానా మారోహశ్చావరోహణం, సా మూర్ఛేత్యుచ్యతే గ్రామ స్థా ఏతా స్సప్త సప్తచ' ఇతి. తత్ర స్వరాః 'శ్రుతిభ్య స్స్యు స్స్వరాః షడ్జర్షభగాంధారమధ్యమాః, పంచమో ధైవతశ్చాథ నిషాద ఇతి సప్తతే" ఇత్యుక్తాః సప్త. సామాన్యతః స్వరస్వరూపంతు 'శ్రుత్యనంతరభావీ యః స్నిగ్ధోఽనురణనాత్మకః, స్వతో రంజయతి శ్రోతు శ్చిత్తం సస్వర

భూభుజా, సమతిసృష్టా స్తత స్సుస్వరం మూర్ఛనాపదవిద స్తే జగు ర్గోహాయంత స్సభామ్. ౪౪ భృంగ తవ సంగతి మపాస్య గిరిశృంగే తుంగవిటపిని సంగమం జుషి త్వదంగే, స్వాంగరచితా స్సకలుషాంత రంగా స్సంగవకృతే భంగ ముపయాంతి భృంగాః ౪౫ పంచశరసమ యసంచయకృతే ప్రాఞ్చం ముంచ న్నివేహ సంచరసి ప్రపంచమ్, పంచ జనముఖపంచముఖ మప్యనంచన్ త్వంచ గతి రితి కించ కిల వంచితో

ఉచ్యతే'ఇతి శ్రుతి ర్నామ స్వరారంభకావయవవిశేష స్తదుక్తం *'ప్రథమశ్రవణా చ్ఛబ్దః శ్రూయతే హ్రస్వమాత్రకః, సా శ్రుతిః సంపరిజ్ఞేయా స్వరావయవలక్షణా' ఇతి అథ గ్రామలక్షణం 'యథా కుటుంబిన స్సర్వే ఒప్యేకీభూతా భవంతి హి, తథా స్వరాణాం సందోహో గ్రామ ఇత్యభిధీయతే, షడ్జగ్రామో భవే దాదౌ మధ్యమగ్రామ ఏవచ, గాంధారగ్రామ ఇత్యేత ద్గ్రామత్రయ ముదాహృతం, మంబావరో ఒక జీమూత స్సుభద్రో గ్రామకా స్త్రయః, షడ్జమధ్యమగాంధారా స్త్రయాణాం జన్మహేతవ' ఇతి తథాచైవం భూతగ్రామత్రయే ఒపి ప్రత్యేకం సప్తసప్తచ మూర్ఛనా ఇత్యేకవింశతిమూర్ఛనా భవంతి తథాభూతమూర్ఛనాపదవిద స్తే సుస్వరం జగురిత్యర్థః-యత్ర చ్ఛందో నోక్త మత్ర గాథేతి తత్సూరిభిః ప్రోక్తమ్ ౪౪ గానవ్యాజేన స్వగుణ ప్రతిబోధనం కృతవతాం తద్గాన మ[illegible]హరతి— హేభృంగ ప్రాతిసూత్రాదిలక్షణకుసుమ మకరందాస్వాదనలోలః తవ సంగతిం సంగమ మపాస్య విహాయోచ్చవృక్షవతి గిరిశృంగే సంగమజుషి త్వదంగే తవ శరీరే సతి త్వచ్ఛరీరస్య రక్షణాయ రచితా స్సకలుష దుఃఖయుక్త మంతరంగ మంతఃకరణం యేషాం తే భృంగాః శిష్యా స్తవ సంగమార్థం భంగముపయాంతి ఖేదం ప్రాప్నువంతీత్యర్థః * 'ఇందువదనాభజస నైస్సగురుయుక్తాః'. ౪౫ పంచశరస్య కామస్య యః సమయః కలాదిరూప స్సంకేతః సిద్ధాంతో వా తస్య సంచయార్థం ప్రాంచం శివగురూద్భవం ప్రపంచం శరీరం ముంచ న్నివేహా స్మిన్ రాజశరీరే స్థానే వా సంచరసి తథా చ హే పంచజనేషు మనుజేషు ముఖ శ్రేష్ఠ యద్వా - 'యస్మిన్పంచపంచజనా ఆకాశశ్చ ప్రతిష్ఠిత స్తమేవమన్య ఆత్మానం విద్వా న్బ్రహ్మామృతో ఒమృతం' ఇతి శ్రుత్యుక్తానాం సాంఖ్యరీత్యా 'మూల ప్రకృతి రవికృతి ర్మహదాద్యాః ప్రకృతివికృతయస్సప్త, షోడశకస్తువికారో న ప్రకృతి ర్న వికృతిః పురుషః' ఇతి పంచవింశతితత్త్వానాం ముఖ శుద్ధాత్మన్. పంచజనపదస్య పంచపంచజనపరత్వాశ్రయణాత్. సిద్ధాంతరీత్యా వాక్యశేషస్థానాం ప్రాణచక్షుః శ్రోత్రాన్నమనసాం పంచజనానాం ముఖాధిష్ఠానేత్యర్థః - పంచానన మప్యగచ్ఛన్ శివం స్వస్వరూప మప్యనాప్నువన్ గతి ర్హ్యాసౌ త్వమితి హేతోః

౽సి ౪౬. పర్వశశిముఖ సర్వ మపహాయ పూర్వం కుర్వ దిహ గర్వ మనుసృత్య హృదపూర్వం, న స్మరసి వ స్త్వస్మదీయ మితి కస్మాత్సంస్మర తదస్మర పర మస్మదుక్త్యా ౪౭ నేతినేత్యాదినిగమవచనేన నిపుణం నిషిధ్య మూర్తామూ ర్తరాశిమ్, యదశక్యనిహ్నవం స్వాత్మ రూపతయా జానంతి కోవిదా స్తత్త్వమసి తత్త్వం ౪౮. ఖాద్య ముత్పాద్య విశ్వ మనుప్రవిశ్య గాఢ మన్నమయాదికోశతుషజాలే, కవయో వివిచ్య

కుతః - ఖలు వంచితో౽సి? - గా. ౪౬ కించ హేశరత్పూర్ణమాసీచంద్రముఖి, పూర్వం సర్వం శాంతిదాంత్యాదిక మపహాయేహ గర్వం కుర్వన్ మానస మనుసృత్యా స్మదీయం వస్త్వితి కస్మాన్న స్మరసి తత్తస్మాత్ హే౽స్మరా కామాస్మదుక్త్యా పరం స్వస్వరూపం సంస్మర తత్పర మితివా ౪౭ అస్మదుక్త్యా పరం స్మరేత్యుక్త్వా 'అథాత ఆదేశో నేతినేతి ' * 'అస్థూల మనణ్వహ్రస్వ మదీర్ఘ మనంతర మబాహ్య మపూర్వ మనపరం' 'అశబ్ద మస్పర్శ మరూప మవ్యయం తథారసం నిత్య మగంధవచ్చయత్, అనాద్యనంతం మహతః పరం ధ్రువం నిచాయ్యతం మృత్యుముఖా త్ప్రముచ్యతే' ఇత్యాది శ్రుతిభి స్తం స్మారయంతి నేతినేత్యాది నిగమవచనేన మూర్తామూర్తరాశిం సమ్యఙ్నిషిధ్య సర్వాధిష్ఠానత్వాత్ నిరవధిబాధాయోగాత్ ప్రతిషేద్ధుః స్వరూపత్వేన ప్రతిషేధసాక్షితయా ౽వస్థితత్వా త్సత్యస్యాపి సత్యం అస్తీత్యేవోపలబ్ధవ్యః 'అస న్నేవ స భవతి అస ద్బ్రహ్మేతి వేదచేత్' ఇత్యాదిశ్రుతేశ్చ నిషేద్ధు మశక్యం యత్ 'అహం బ్రహ్మాస్మి 'ఇతి స్వాత్మరూపతయా విద్వాంసో జానంతి తత్తత్త్వం పరమార్థవస్తు త్వమసి.౪౮.తథా పంచకోశవివేకేన కవయో యదాత్మత్వేన ప్రతిపద్యంతే తత్తత్త్వం త్వమసీతి స్మారయంతి ఆకాశాదికం విశ్వ ముత్పాద్యానుప్రవిశ్యాన్నమయ ప్రాణమయ మనోమయ విజ్ఞానమయానందమయకోశ లక్షణే తుషజాలే గూఢం యుక్తిలక్షణావ ఘాతేన కవయో వివిచ్య తండులవ ద్యదా దదతి తత్తత్త్వం త్వమసి. తథాచ శ్రుతిః. 'తస్మా ద్వాఏతస్మా దాత్మన ఆకాశ సంభూత ఆకాశా ద్వాయు ర్వాయో రగ్ని రగ్నే రాప అద్భ్యః పృథివీ పృథివ్యా ఓషధయ ఓషధీభ్యో ౽న్న మన్నాత్పురుష స్సవా ఏషపురుషో ౽న్నరసమయ స్తస్మా ద్వా ఏతస్మా దన్నరసమయా దన్యో౽ంతరఆత్మా ప్రాణమయ స్తస్మాద్వా ఏతస్మా త్ప్రాణమయా దన్యో౽ంతర ఆత్మా మనోమయః తస్మా ద్వా ఏతస్మా న్మనోమయా దన్యో౽ంతర ఆత్మా విజ్ఞానమయ స్తస్మా ద్వా ఏతస్మా ద్విజ్ఞానమయా దన్యో ౽ంతర ఆత్మా ఆనందమయః సో ౽కామయత బహుస్యాం ప్రజాయేయేతి సతపో ౽తప్యత స తప స్తప్త్వా ఇదగ్ం సర్వ మసృజత యదిదం కించ తత్సృష్ట్వా తదేవాను ప్రావిశత్ తదను ప్రవిశ్య సచ్చ త్యచ్చాభవ' దిత్యాద్యాయుక్తి

యు_క్త్యవఘాతతో య_త్తండులవదాదదతి త_త్త్వమసి త_త్త్వం. ౪౯ విషమవిషయేషు సంచారిణోఽశ్వాన్దోషదర్శనకశాభిఘాతతః, స్వైరంసన్నివ_ర్త్య స్వాంతరశ్మిభి ర్ధీరా బధ్నంతి యత్ర తత్వమసి త_త్త్వమ్ ౫౦ వ్యావృ_త్తజాగ్రదాదిష్వనుస్యూతం తేభ్యో ఽన్య దివ పుష్పేభ్య ఇవ సూత్రమ్, ఇతి యదౌపాధికత్రయః పృథ_క్త్వేన విదంతి సూరయ_స్త_త్త్వమసి త_త్త్వమ్ ౫౧ పురుష ఏవేద మిత్యాదివేదేషు సర్వకారణత

స్తావ ద్వివమతో దేహ ఆత్మా నభవతి కార్యత్వాత్ ఘటవత్ నను విపక్షేబాధకాభావా దప్రయోజకోఽయం హేతు రితిచే న్నాకృతాభ్యాగమకృతవిప్రణాశాఖ్య బాధకసద్భావాత్ తథా వివాదాస్పదః ప్రాణ ఆత్మా న భవతి జడత్వాత్ ఘటవత్. తథా మనోమయ ఆత్మా న భవతి వికారత్వా ద్దేహవత్ తథా విజ్ఞానమయ ఆత్మా న భవతి విలయాద్యవస్థావత్త్వా ద్ఘటాదివత్ తథా ఽఽనన్దమయో ఽప్యాత్మా న భవతి కాదాచిత్కత్వా దభ్రవ_త్తస్మాదానందఏవాత్మా భవితు మర్హతి నిత్యత్వాత్ యః ఆత్మా న భవతి నాసౌ నిత్యో యథా దేహాదిః. 'ఆత్మన ఆకాశ స్సంభూతః' ఇత్యాది శ్రుత్యా ఆకాశాదే రనిత్యత్వావగమా న్నైకాంతికతేతి నన్వాఙ్పూర్వా దనాస్యవిహరణే వ_ర్తమానా ద్దదాతే రాత్మనేపదం స్యా దిత్యర్థకాత్ 'ఆఙోదోఽనాస్యవిహరణే' ఇతి సూత్రా దాదదత ఇతి భవితవ్యమితిచే న్న భిక్షా మాదదాతీతి ప్రయోగవ దత్ర జేద్విశిష్టస్యాకారస్యాగ్రహణేనా ఽఽదదతీతిప్రయోగస్య సాధుత్వా త్సూత్రే జేద్విశిష్టాకారగ్రహణస్యా జేద్విశిష్టాదాకారా దు_త్తరస్య దదాతే రాత్మనేపదాభావ జ్ఞాపనార్థత్వాత్ ౪౯. సర్వేంద్రియాలంబనం త_త్త్వం త్వమేవేతి స్మారయంతి యథా విషమదేశేషు స్వైరం సంచారిణో ఽశ్వాన్ కశాభిఘాతేన రశ్మిభి స్సమ్యఙ్నివ_ర్త్య శంకా బధ్నంతి తథా విషమేషు విషయలక్షణేషు దేశేషు స్వైరం సంచారిణ ఇంద్రియలక్షణాన్ హయాన్ దోషదర్శనలక్షణకశాభిఘాతేన మనోవృ_త్తిలక్షణ రశ్మిభి ర్యస్మి న్నగమాత్మతత్త్వే ధీమంతో బధ్నంతి త_త్త్వంత్వమసి. తథా చ శ్రుతిః. 'ఆత్మానం రథినం విద్ధి శరీరం రథ మేవతు,బుద్ధింతు సారథిం విద్ధి మనః ప్రగ్రహ మేవచ, ఇంద్రియాణి హయా నాహు ర్విషయాం స్తేషు గోచరాన్,యస్తు విజ్ఞానవాన్ భవతి యు_క్తేన మనసా సదా, తస్యేంద్రియాణి వశ్యాని సదశ్వా ఇవ సారథే'రితి ౫౦. అథ జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్త్యుపాధివిలక్షణం త_త్త్వం త్వమసీతి స్మారయంతి ఆత్మా జాగ్రదాద్యుపాధిభ్యో ఽన్యోవ్యావ_ర్తమానేషు తేష్వనుస్యూతత్వా త్పుష్పేభ్య స్సూత్రమివేత్యేవ ముపాధిత్రయపృథ_క్త్వేన య త్సూరయో జానంతి త_త్త్వం త్వమసి. స్పష్టం చేదం జనకయాజ్ఞవల్క్యాదిసంవాదేన శ్రుత్యా ప్రతిపాదితం ౫౧. కించ

యా యస్య సార్వాత్మ్యం, హాటకస్యేవ ముకుటాది తాదాత్మ్యం సరస మామ్నాయతే తత్త్వమసి తత్త్వం. ॥౨ యశ్చాహమత్ర వర్ష్మణి భామి సోఽసౌ యోఽసౌ విభాతి రవిమండలే సోఽహమితి, వేదవాదినో వ్యతిహారతో యదధ్యాపయంతి యత్నత స్తత్త్వమసి తత్త్వం ॥౩ వేదానువచనసద్దానముఖధర్మై శ్శ్రద్ధయానుష్ఠితై ర్విద్యయా యుక్తైః, వివిదిషంత్యత్యంత విమలస్వాంతా బ్రాహ్మణా యద్బ్రహ్మ త త్త్వమసి తత్త్వమ్ ॥౪ శమదమోపరమాదిసాధనై ర్ధీరా స్స్వ

'పురుష ఏవేదం సర్వం యద్భూతం యచ్చ భవ్యం' 'సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ తజ్జలాన్' 'సదేవ సౌమ్యేదమేక మేవాద్వితీయ మైతదాత్మ్యమిదం సర్వం యథాసౌమ్యైకేన లోహమణినా సర్వం లోహమయం విజ్ఞాతం స్యా ద్వాచారంభణం వికారో నామధేయం లోహ మిత్యేవసత్య'మిత్యాదివేదేషు సర్వకారణతయా సువర్ణస్య యథా కటక ముకుటాదితాదాత్మ్యం తథా యస్య సార్వాత్మ్యం సరసం యథాస్యా త్తథా ఆమ్నాయతే * 'ఉపక్రమోపసంహారా వభ్యాసో ఽపూర్వతాఫలం, అర్థవాదోపపత్తీ చ లింగా న్యేతాని షట్ క్రమా' దిత్యుక్తషడ్విధతాత్పర్యలింగైః స్వారస్యేనోపదిశ్యతే త త్తత్త్వం త్వమసి ॥౨ కించ యశ్చాహ మస్మిన్ శరీరే విభామి సోఽసౌ రవిమండలస్థో ఽస్తి యో ఽసౌ రవిమండలే విభాతి సో ఽహ మస్మీత్యేవంవ్యతిహారేణ వేదవాదినః ప్రయత్నతో య త్తత్త్వ మధ్యాపయంతి త త్తత్త్వం త్వమసి తథాచ శ్రుతిః * 'తద్య స్తత్సత్యం' 'అసౌ స ఆదిత్యో' 'య ఏష ఏతస్మి న్మండలే పురుషో యశ్చాయం దక్షిణేఽక్షన్పురుష స్తా వేతా వన్యోన్యస్మి న్ప్రతిష్ఠితా' విత్యాద్యా ॥౩ కించ వేదానువచనసద్దానయజ్ఞతపోహితమిత మేధ్యాశనాదిధర్మైః శ్రద్ధయా ఽనుష్ఠితైః విద్యయోపాసనయా చ యుక్తై రత్యంతనిర్మలానీంద్రియాణి యేషాం తే బ్రాహ్మణా యద్బ్రహ్మ వివిదిషంతి వేదితు మిచ్ఛంతి త త్తత్త్వం త్వమసి తథాచ శ్రుతిః * 'త మేతం వేదానువచనేన బ్రాహ్మణా వివిదిషంతి యజ్ఞేన దానేన తపసాఽనాశకేన' 'యద్విద్యయోపనిషదా కరోతి తదేవ వీర్యవత్తరం భవతి' దానాదేః తత్త్వం తు భగవతోక్తం సాత్త్వికత్వ వేదానువచనాదేః ప్రజ్వలితార్థశిరస్కస్య జలరాశిప్రవేశేచ్ఛావదుత్కటేచ్ఛాం ప్రతి కరణత్వం నతు సామాన్యేచ్ఛాం ప్రతి అజాగళస్తనాయమానాయా స్తస్యాః పూర్వమేవ సిద్ధత్వాత్. యద్వా ఽశ్వేన జిగమిషతీత్యత్ర గమనం ప్రత్యశ్వస్యేవ జ్ఞానం ప్రత్యేవకరణత్వమస్తు ॥౪. కించ శమదమోపరమక్షాంతిసమాధిశ్రద్ధాలక్షణై స్సాధనై స్స్వాత్మరూపేణాత్మని బుద్ధౌ. * యదన్విష్య[illegible] తత్కృతం సత్యం జ్ఞాన మనంతం

త్మనాత్మని యదన్విష్య కృతకృత్యాః, అధిగతామితసచ్చిదానందరూపా న పున రిహ ఖిద్యంతే తత్త్వమసి తత్త్వమ్. ౫౫ అవిగీత మేవం నరపతి రాకర్ణ్య వర్ణితాత్మార్థమ్, విససర్జ పూరితాశా నేతా న్నిర్జ్ఞాతకర్తవ్యాః ౫౬ ఉద్బోధిత స్సదసి తై రవలంబ్య మూర్చ్ఛాం నిర్గత్య రాజతనుతో నిజ మావివేశ, గాత్రం పురోదితనయేన స దేశికేంద్ర స్సంజ్ఞామవాప్య చ పురేవ సముత్థితో ఽభూత్ ౫౭ తదనుకుహార మేత్య పూర్వదృష్టం నరపతిభృత్యవిసృష్టపావకేన, నిజవపు రవలోక్య దహ్యామానం ఝటితి స యోగధురంధరో వివేశ ౫౮ సపది దహనశాంతయే మహాంతం నరమృగరూప మధోక్షజం శరణ్యమ్, స్తుతిభి రధికలాలస

బ్రహ్మ 'విజ్ఞాన మానందం బ్రహ్మే'త్యాదిశ్రుతిబోధిత మనంతాదిస్వరూపం యైస్తే కృతకృత్యా స్సంతః పున రిహ సంసారే జన్మమరణాది లక్షణం ఖేదం నాప్నువంతి తత్త్వం త్వమసి తథాచ శ్రుతిః *'శాంతో దాంత ఉపరత స్తితిక్షు స్సమాహిత ఆత్మన్యేవాత్మానం పశ్యే'దితి 'శ్రద్ధాన్వితో భూత్వే'తి చ యద్వైతాః శిష్యాణాం పృథక్పృథగుక్తయ ఇతి బోధ్యం. ౫౫ ఏవ మవిగీత మనిందితం వర్ణితాత్మవస్తు శ్రుత్వా అర్థో విషయః.ని.'అర్థో విషయార్థనయోర్ధ న కారణవస్తుషు'ఇతి మేదినీ_నిర్జ్ఞాతం కర్తవ్యం యేన స నృపతిః పూరితా ఆశా యేషాంతా నేతౄన్ శిష్యాన్ విససర్జ *'ఆర్యా ద్వితీయకే ఽర్థే యద్గదితం లక్షణం తత్స్యాత్, - యద్యుభయో రపి దళయో రుపగీతిం తాం ముని ర్బ్రూతే'. ౫౬. సభాయాం తైః పద్మపాదాదిభి రుద్బోధితో మూర్చ్ఛా మవలంబ్య పూర్వోక్తన్యాయేన రాజశరీరా న్నిర్గత్య నిజశరీర మావివేశ, స దేశికేంద్ర సంజ్ఞాం చేతనా మవాప్య చ పునరుత్థితో ఽభూత్-వ ౫౭ నను రాజభృత్యవిసృష్టాగ్నినా దహ్యమానం శరీరం కథం వివేశేత్యాశంక్యాహ-తస్మాత్ రాజతనుతో నిర్గమనా త్పశ్చా త్పూర్వదృష్టం గుహాచ్ఛిద్ర మేత్య నరపతిభృత్యవిసృష్టపావకేన దహ్యమానం నిజశరీర మవలోక్య యతో యోగధురంధరో ఽతో ఝటితి వివేశ-పుష్పితాగ్రా. ౫౮. ఏవ మపిదహనం కథం శమితవా నిత్యాకాంక్షాయా మాహ-సపది తత్క్షణే ఆత్మవిత్ప్రధాన శ్రీశంకరాచార్యో దహనస్య శాంతయే మహాంతం శరణే సాధుం నరసింహరూప మధోక్షజ మధోక్షజన్యం యస్మా త్తం విష్ణుం అధికం కలాభి ర్లసంతి పదాని యాసు తాభిః స్తుతిభిః శీఘ్ర మతోషయత్ తథాహి. *శ్రీమత్పయోనిధినికేతనచక్రపాణే భోగీంద్రభోగమణిరంజితపుణ్యమూర్తే, యోగీశ శాశ్వతశరణ్య భవాబ్ధిపోత లక్ష్మీనృసింహ మమ దేహి కరావలంబమ్. ౧. బ్రహ్మేంద్రరుద్ర

త్పదాభి స్త్వరిత మతోఽపయ చాత్మవి త్ప్రధానః ౫౯ నరహరికృప
యా తతః ప్రశాంతే ప్రబలతరే సహుతాశనే ప్రవిష్టః, నిరగమదుచ
లేంద్రకందరాంతా ద్విధురివ వక్త్రబిలా ద్విధుంతుదస్య. ౬౦. తదను
శమధనాధిపో వినేయై శ్చిరవిరహా దతివర్ధమానహార్దైః, సనక ఇవ వృత
స్సనందనాద్యై ర్జిగమిషు రాజని మండనస్య గేహమ్ ౬౧ తదను సద
నమేత్య పూర్వదృష్టం గగనపథా ద్గళితక్రియాభిమానమ్, విషయవిష
నివృత్తతర్ష ముచ్చై రతనుత మండనమిశ్ర మతిథిపాత్రమ్ ౬౨ తం

మరుదర్కకిరీటకోటిసంఘట్టితాంఘ్రికమలామలకాంతికాంత, లక్ష్మీలసత్కుచసరోరు
హరాజహంస ల ౨ సంసారఘోరగహనే చరతో మురారే మారోగ్రభీకరమృగప్రవ
రార్దితస్య, ఆర్తస్య మత్సరనిదాఘనిపీడితస్య, ల. ౩ సంసారకూపమతిఘోరనిదాఘ
మూలం సంప్రాప్య దుఃఖశతసర్పసమాకులస్య, దీనస్య దేవ కృపణాపద మాగతస్య ల
౪. సంసారసాగరవిశాలకరాళకాలనక్రగ్రహగ్రసననిగ్రహవిగ్రహస్య, వ్యగ్రస్య
రాగరసనోర్మినిపీడితస్య ల. ౫ సంసారవృక్ష మఘబీజ మనంతకర్మ శాఖాశతం కరణ
పత్ర మనంగపుష్పం, ఆరుహ్య దుఃఖఫలితం పతతో దయాళో ల. ౬. సంసారసర్పఘన
వక్త్రభయోగ్రతీవ్రదంష్ట్రాకరాళవిషదగ్ధవినష్టమూర్తేః, నాగారివాహనసుధాబ్ధినివాస
శౌరే ల ౭ సంసారదావదహనాతురభీకరోరుజ్వాలావళీభి రతిదగ్ధతనూరుహస్య, త్వ
త్పాదపద్మసరసీశరణాగతస్య ల. ౮ సంసారజాలపతితస్య జగన్నివాస సర్వేంద్రియా
ర్థబడిశార్థఝషోపమస్య, ప్రోత్ఖండితప్రచురతాలుకమస్తకస్య ల. ౯ సంసారభీకరకరీ
శకలాభిఘాతనిష్పిష్టమర్మవపుష స్సకలార్తినాశ, ప్రాణప్రయాణభవభీతిసమాకులస్య
ల ౧౦. అంధస్య మే హృతవివేకమహాధనస్య చోరైః ప్రభో బలిభి రింద్రియనా
మధేయైః, మోహాంధకూపకుహరే వినిపాతితస్య ల ౧౧. లక్ష్మీపతే కమలనాభ సురేశ
విష్ణో వైకుంఠ కృష్ణ మధుసూదన పుష్కరాక్ష, బ్రహ్మణ్య కేశవ జనార్దన వాసుదేవ
దేవేశ దేహి కృపణస్య కరావలంబ మితి. ౧౨. ౫౯. తత శ్చ నరహరికృపయా
ప్రబలతరే హుతాశనే ప్రకర్షేణ శాంతే సతి తస్మిన్ గుహాయాం వా ప్రవిష్టః సన్ శ్రీ
శంకరో గిరీంద్రకందర మధ్యా న్నిరగమత్ విధుం తుదతి హినస్తీతి విధుంతుదో
రాహు స్తస్య ముఖలక్షణా ద్బిలా చ్ఛశీవ ౬౦. తతః పశ్చా ద్విరహా దతివర్ధమానసౌ
హార్దైః శిష్యైః సనందనాద్యై రావృతః సనక ఇవ శమధనాధిపో మండనస్య గేహం
గంతుమిచ్ఛు రాజని సమ్యగభవత్ ౬౧. తదను గగనమార్గేణ పూర్వదృష్టం మండన
గేహ మేత్య గళిత క్రియాభిమానం యతో విషయలక్షణవిషా న్నివృత్తాభిలాషం మండ
నమిశ్ర ముచ్చై రతిథిపాత్ర మకృత. ౬౨. ఆకాశా దవతీర్ణం తం శ్రీశంకరం

సమీాక్ష్య నభస శ్చ్యుతం స చ ప్రాంజలిః ప్రణతపూర్వవిగ్రహః, అర్హ
ణాభి రభిపూజ్య తస్థివా నీక్షణై రనిమిషైః పిబ న్నివ. ౬౩. స విశ్వ
రూపో బత సత్యవాదీ పపాత పాదాంబుజయో ర్యతీశః, గృహంశరీ
రం మమ యచ్చ సర్వం తవేతివాదీ ముదితో మహాత్మా ౬౪ ప్రేయ
సా ప్రథమ మర్చితం మునిం ప్రాప్తవిష్టర ముపస్థితం బుధైః, ప్రశ్ర
యావనతమూర్తి రబ్రవీ చ్ఛారదా౽భివదనే విశారదా ౬౫ ఈశాన
స్సర్వవిద్యానా మీశ్వర స్సర్వదేహినామ్, బ్రహ్మణో౽ధిపతి ర్బ్ర
హ్మాన్భవా న్సాక్షా త్సదాశివః. ౬౬. సదసి మామవిజిత్య తత్త్వైవ యు
న్మదనశాసనకామకలాస్వపి, తదవబోధకృతే కృతి మాచర స్తదిహ
మర్త్యచరిత్రవిడంబనమ్ ౬౭ త్వయా౽౽యదావాం విజితౌ పరాత్మ న్నత
త్రపా మావహతీద్య సర్వథా, కృతా౽భిభూతి ర్న మయూఖశాలినా

సమ్యక్ పరప్రేమ్ణా దృష్ట్వా సచ మండనః ప్రాంజలిః పునశ్చ ప్రకర్షేణ నమ్రీకృతః
పూర్వవిగ్రహ శ్శిరోభాగో యేన స యోగ్యాభిః పూజాభి రభిపూజ్యానిమిషై రీక్షణైః
పిబ న్నివ తస్థివాన్-రథోద్ధతా ౬౩ గృహం శరీరం యచ్చాన్య న్మదీయం తత్సర్వం
తవేతివాదీ కింభయేన-నేత్యాహ-ముదితో యతో మహాత్మా౽క్షుద్రస్వభావ స్స విశ్వ
రూపో యతీనీష్టఇతియతీట్ తస్య పదకమలయోః పపాత బతేతి హర్షే-ఉపేంద్ర
వజ్రా ౬౪. ఏవం మండనకృతం సత్కార ముపవర్ణ్య శారదావాక్య ముదాహర్తు
మాహ - అతిప్రియేణ పత్యా ప్రథమం పూజితం ప్రాప్తాసనం బుధై స్సహ సమీపే
స్థితం మునిం ప్రశ్రయేణ ప్రేమ్ణా ప్రణతమూర్తి రభికథనే౽తికుశలా సరస్వతీ అబ్ర
వీత్ - రథో. ౬౫ తదుదాహరతి. * 'ఈశాన స్సర్వవిద్యానా మీశ్వర స్సర్వభూ
తానాం బ్రహ్మాధిపతి' రిత్యాదిమంత్రప్రతిపాదితః సదాశివో హే బ్రహ్మ న్సాక్ష
ద్భవానిత్యర్థః ౬౬ నను కామశాస్త్రోక్తతత్కళాసు త్వామపరిజిత్య తద్విజ్ఞానార్థం
యత్నం కృతవంతం మాం కథమేవం వదసీతిచే త్తత్రాహ - సదసి మా మవిజిత్య తత్త్వైవ
య త్కామశాస్త్రే యా స్తత్కలాః కామకలా స్తాస్వపి తత్కలావబోధార్థం యత్న
మాచరితవానసి తన్మనుష్యచరిత్రానుకరణమాత్రమిత్యర్థః - ద్రుత. ౬౭. స్వపరాజయ
స్త్వావయో ర్లజ్జాహేతు ర్న భవతీత్యాహ - త్వయా యదావాం విజితౌ తత్సర్వథా
౽పిలజ్జాం నావహతి-ననుబ్రహ్మణా సహితాయా స్సరస్వత్యా స్త త్త్రపావహం కథం
నభవతీతిచే ద్బ్రహ్మాదిభి రపి స్తుత్యా త్వత్తః పరాజయో నతత్కర ఇత్యాహ - హే
పూజ్య త త్త్వం పర ఇత్యత ఆహ-పరాత్మ న్నితి. తత్ర దృష్టాంత మాహ-యథా సహస్ర

నిశాకరాదే రపకీర్తయే ఖలు. ౬౮. ఆదావాత్మ్యం ధామ కామం
ప్రయాస్యామ్యర్హస్యచ్ఛం మా మనుజ్ఞాతు మర్హా, ఇత్యామం
త్ర్యాంతర్హితాం యోగశక్త్యా పశ్యద్దేవీం భాష్యకర్తా బభాషే. ౬౯.
జానామి త్వాం దేవి దేవస్య ధాతు ర్భార్యా మిష్టా మష్టమూర్తే స్స
గర్భ్యామ్, వాచా మాద్యా ద్దేవతాం విశ్వగుప్త్యై చిన్మాత్రా మప్యా
త్తలక్ష్మ్యాదిరూపామ్. ౭౦ తస్మాదస్మత్కల్పితేష్వర్చ్యమానా స్థానేషు
త్వం శారదాఖ్యాదిశంతీ, ఇష్టా నర్థా నృశ్యశృంగాదికేషు క్షేత్రేష్వా
స్వ ప్రాప్త సత్సన్నిధానా ౭౧ తథేతి సంశ్రుత్య సరస్వతీ సా ప్రాయా
త్ప్రియం ధామ పితామహస్య, అదర్శనం తత్ర సమీక్ష్య సర్వం ఆక
స్మికం విస్మయ మీయు రుచ్చైః ౭౨ తస్యాయతీశజితభర్తృయతిత్వ
జాతవైధవ్యసంభవశుచా ఛవ మస్పృశంత్యాః, అంతర్ధి మీక్ష్య
ముదితో ఽజని మండనో ఽపి తత్సాధువీక్ష్య ముముదే యతిశేఖరశ్చ.

భానునా దివాకరేణ కృతాభిభూతి రభిభవ శ్చంద్రాదే రపకీర్తయే న భవతీతి ప్ర
సిద్ధం తద్వ దిత్యర్థః - ఉప. ౬౮ ఏవం స్తుత్వా బ్రహ్మలోకగమనాయానుజ్ఞాం
ప్రార్థయతే-ఆదౌ యత్స్వచ్ఛం స్వీయం ధామ తదవశ్యం ప్రయాస్యామి తస్మాత్ హే
ఽర్హస్త్వా మనుజ్ఞాతుం యోగ్యో ఽసి మాండనధామ వ్యావృత్త్యర్థ మాదా విత్యుక్తం
ఇత్యామంత్ర్యాంతర్హితాం దేవీం యోగశక్త్యా పశ్యన్ భాష్యకారో జగాద - శాలి
౬౯ తదాహ-హే దేవి, త్వాం జానామి కథంభూతా మిత్యత ఆహ-దేవస్య ధాతు
ర్హిరణ్యగర్భస్య భార్యాం తత్రాపీష్టా మతిప్రియాం పునశ్చాష్టమూర్తే శ్శివస్య సగ
ర్భ్యాం సహోదరాం వాచా మాద్యాం దేవతాం చిన్మాత్రా మపి విశ్వరక్షణార్థం స్వీ
కృతలక్ష్మ్యాదిరూపా మేవం భూతాం త్వాం జానామీత్యర్థః. ౭౦. ఏవం స్తుత్వా
ఽభిముఖీకృత్య ప్రార్థయామాస-తస్మా దృశ్యశృంగాదికేషు క్షేత్రేషు అస్మన్నిర్మితాని
యాని తవ స్థానాని తేషు పూజ్యమానా శారదాఖ్యా త్వ మిష్టా నర్థా న్ దిశంతీ పున
శ్చ ప్రాప్తం సతాం సన్నిధానం యథా స్యా త్తథాభూతా అస్వ ౭౧. తథాస్త్వితి
ప్రతిజ్ఞాయ సా సరస్వతీ పితామహస్య ప్రియం ధామ ప్రాయాత్ తత్ర సంసది
తస్యా అదర్శనం సమీక్ష్యాత్యంత మాకస్మికం విస్మయ మాపుః ౭౨ ఏవం సద
స్యానాం మనోవృత్తం ప్రదర్శ్య మండనయతీశయో స్తదాహ - యతీశేన జితస్య
భర్తు ర్యతిత్వే జ్ఞాతా ద్వైధవ్యా త్సంభవేన శోకేన ధువ మస్పృశంత్యా స్తస్యాః
స్వభార్యాయా అంతర్ధాన మీక్ష్య మండనో ఽపి ముదితో ఽభూత్ తత్సాధు
సమీచీనం వీక్ష్య యతిశేఖరో ఽపి ముదితో ఽభూత్ - వసంతతిలకావృత్తం. ౭౩.

౭౩. మండనమిశ్రో ఽప్యథ విధిపూర్వం దత్త్వా విత్తం యాగే సర్వమ్, ఆత్మారోపితశోచిష్కేశో భేజే శంకర మస్తమితాశః ౭౪. సన్న్యాసగృహ్యవిధినా సకలాని కర్మాణ్యహ్నాయ శంకరగురు ర్విదుషో ఽస్య కుర్వన్, కర్ణే జగౌ కిమపి తత్త్వమసీతి వాక్యం కర్ణేజప న్నిఖిలసంసృతిదుఃఖహానేః ౭౫ సన్న్యాసపూర్వం విధివ ద్భిక్షితే పశ్చా దుపాదిక్షదథాఽఽత్మతత్త్వమ్, ఆచార్యవర్యః శ్రుతిమస్తకస్థం తదాదివాక్యం పునరాబభాషే ౭౬ త్వ న్నాసి దేహో ఘటవద్ధ్యనాత్మా రూపాదిమత్త్వాదిహ జాతిమత్త్వాత్, మమేతి భేదప్రథనాద భేద సంప్రత్యయం విద్ధి విపర్యయోత్థమ్ ౭౭ లోప్యోఽపి లోప్యవ్యతిరిక్తలోపకో దృష్టో ఘ

తతః కింవృత్త మిత్యపేక్షాయా మాహ - అథ శారదాంతర్ధానాద్యనంతరం మండనమిశ్రోఽపి విధిపూర్వం 'తద్ధైకే ప్రాజాపత్యా మేవేష్టిం కుర్వంతి' 'ప్రాజాపత్యాం నిరూప్యేష్టిం సార్వవేదసదక్షిణాం, ఆత్మన్యగ్నీ న్సమారోప్య బ్రాహ్మణః ప్రవ్రజే ద్గృహా' దిత్యాదిశ్రుతిస్మృత్యుక్తమార్గేణ సర్వం విత్తం యాగే దత్త్వా ఆత్మని ఆరోపితశ్శోచిష్కేశో ఽగ్నిహోత్రాగ్ని ర్యేనా స్తమితా స్తంగతా ఆశా యస్య స శంకరం భేజే సేవితవాన్ - మాత్రాసమితం ౭౪ సన్న్యాసప్రతిపాదకగృహ్యసూక్తవిధినాఽస్య విదుష స్సర్వాణి కర్మాణి అహ్నాయ అంజసా సమ్య క్కుర్వన్ శ్రీశంకరగురు స్సర్వస్యాధ్యాత్మికాదిరూపస్య సంసృతిదుఃఖస్య హానేః కర్ణే జపం సూచకం ని 'కర్ణేజప స్సూచక' ఇత్యమరః - కిమపి తత్త్వమసీతివాక్యం కర్ణే జగౌ - వసంతతి ౭౫ మండనోఽపి సన్న్యాసపూర్వకం విధివద్భిక్షాం యాచితవాన్ పశ్చా దాచార్యవర్యః శ్రీశంకరః శ్రుతిమస్తకస్థ మాత్మతత్త్వ ముపదిష్టవాన్ కథమితి తత్రాహ - తత్త్వమసి వాక్యం పున రాబభాషే అర్థసహిత ముక్తవానిత్యర్థః - ఉ ౭౬ తత్రాదౌ త్వంపదార్థ మాహ - ఇహ దేహాదౌ త్వం దేహో నాసి యస్మా త్సఘటవ దనాత్మా తత్ర హేతవో రూపాదిమత్త్వా న్మనుష్యత్వాదిజాతిమత్త్వాత్ మమేదం శరీర మితి భేదప్రథనాచ్చ, ఆత్మా తు * 'అశబ్ద మస్పర్శ మరూప మవ్యయం అగోత్ర' మిత్యాదిశ్రుత్యుక్తో ఽహ మితి ప్రత్యయగోచరః నను మనుష్యో ఽహం స్థూలో ఽహం కృశో ఽహమిత్యభేదసంప్రత్యయా ద్దేహ ఆత్మా కుతో న స్యాదితి తత్రాహ - అభేదసంప్రత్యయం విపర్యయా దన్యోన్యతాదాత్మ్యాధ్యాసా దుత్థితం విద్ధి - ఉ ౭౭. కించ లోప్యో ఘటాదిః స్వవ్యతిరిక్తో దండాదిః లోపకో యస్య తథాభూతో దృష్టః శరీరంచ తాదృశం స్వాతిరిక్తలోపక మేవ ప్రసిద్ధం తథాచ లోప్యం యథాస్వాతిరిక్తలోపకం తథా దృశ్య మపి స్వాతిరిక్తద్రష్టృకం

టాదిః ఖలు తాదృశీ తనుః, దృశ్యత్వహేతో ర్వ్యతిరేకసాధనే త్వ త్త
శ్శరీరే కథ మాత్మతా గతిః. ౭౭ నాపీంద్రియాణి ఖలు తానిచ సాధ
నాని గాత్రాదివ త్కథ మమీషు తవాఽఽత్మభావః, చక్షు ర్మదీయ
మితిభేదగతే రమీషాం స్వప్నాదిభావవిరహాచ్చ ఘటాదిసామ్యమ్ ౭౮.
యద్యాత్మతైషాం సముదాయగా స్యా దేకవ్యయే నాభిభవే న్న తద్ధీః,
ప్రత్యేక మాత్మత్వ ముదీర్యతే చే న్నశ్యే చ్ఛరీరం బహునాయ
కత్వాత్. ౭౯ ఆత్మత్వ మన్యతమగం యది చక్షురాదే శ్చక్షు
ర్వినాశసమయే స్మరణం నహి స్యాత్, ఏకాశ్రయత్వనియమా త్స్మ
రణానుభూత్యో ర్దృష్టశ్రుతార్థవిషయావగతి శ్చ నస్యాత్ ౮౦. మనో
పి నాఽఽత్మా కరణత్వహేతో ర్మనో మదీయం గత మన్యతోఽభూత్,
ఇతి ప్రతీతే ర్వ్యభిచారితాయా స్సుప్తౌ చ త చ్చిన్మనసో ర్వివిక్తతా

తతశ్చ విమతం దృశ్యం స్వాతిరిక్తద్రష్టృకం దృశ్యత్వా ద్ఘటవద్యద్యత్కర్మత త్త
త్స్వాతిరిక్తకర్తృకం యథా లోష్టో ఘటాదిః స్వాతిరిక్తలోపత ఇత్యాశయేనాహ -
దృశ్యత్వహేతో రితి. ఏతస్మాచ్ఛరీరా ద్వ్యతిరేకసాధనే స్వాతిరిక్తద్రష్టృకత్వసాధనే
తు దృశ్యత్వహేతో శ్శరీరే ఆత్మత్వావగతిః కేనాపి ప్రకారేణ న ఘటతే ఇత్యర్థః
౭౭ ఏవం దేహాదాత్మానం వివిచ్యేంద్రియేభ్య స్తం వివేచయతి - నాపీంద్రియాణ్యా
త్మా తేషాం సాధనత్వా ద్గాత్రాదివ త్తస్మా దమీషు ఇంద్రియేషు తవాత్మభావః కేనాపి
ప్రకారేణ నోపపద్యతే. తేషా మనాత్మత్వే ఽన్యదపి హేతుద్వయ మాహ - చక్షు
రాదే ర్ఘటాదివదనాత్మత్వ మేవ చక్షు ర్మదీయ మిత్యాదిభేదావగతేః స్వప్నసుషుప్తి
భావే తత్సత్త్వే ఽమీషాం విరహాచ్చ. పశ్యామి శృణోమీత్యాదిప్రత్యయ స్తు పూర్వవ
ద్ద్రష్టవ్యః - వ, ౭౮ ఇంద్రియసముదాయ ఆత్మా ఉత ప్రత్యేక మితి వికల్ప్యాద్యం
ప్రత్యాహ-యద్యేషా మింద్రియాణాం సముదాయగా ఆత్మతా స్యా త్తర్హ్యేకస్యేం
ద్రియస్య నాశే సముదాయనాశా దాత్మతా బుద్ధి ర్న స్యాత్.ద్వితీయ ముత్థాప్య నిరా
చష్టే-ప్రత్యేక మాత్మత్వ ముచ్యతేచే త్తర్హి బహునాయకత్వేన విరుద్ధాదిక్రియత్వా
పత్యాకత్వా చ్ఛరీరమేవ నశ్యేత్ - ఇం ౭౯. కించ యది చక్షురాదే రన్యతమగోచర
మాత్మత్వం స్యా త్తర్హి చక్షుర్వినాశసమయే స్మరణం నైవస్యా త్తత్ర హేతుః స్మర
ణానుభవయో రేకాత్మాశ్రయత్వాత్ కించ యో ఽహం దృష్టవా న్సో ఽహం శృణో
మీతి దృష్టశ్రుతార్థ విషయప్రత్యభిజ్ఞాచ న స్యా త్తస్మా దింద్రియాణ్యాత్మా న భ
వంతీత్యర్థః - వ, ౮౦ నన్వస్తు తర్హి మనఏవాత్మేతి తత్రాహ-మనోప్యాత్మా న భవతి
కరణత్వహేతో ర్మదీయం మనో ఽన్యతో గత మభూ దితి భేదప్రతీతేః సుషుప్తౌ

౮౨ అనయైవ దిశా నిరాకృతా నచ బుద్ధే రపి చాఽఽత్మతా స్ఫుటం, అపి భేదగతే రనన్వయా త్కరణాదా వివ బుద్ధి ముజ్ఝ భోః ౮౩ నాహం కృతి శ్చరమధాతుపదప్రయోగా త్ప్రాణా మదీయా ఇతిలోకవాదాత్, ప్రాణో ఽపి నాత్మా భవితుం ప్రగల్భ స్సర్వోపసంహారిణి సన్సుషుప్తౌ ౮౪ ఏవం శరీరాద్యవివిక్త ఆత్మా త్వంశబ్దవాచ్యో ఽభిహితో ఽత్ర వాక్యే, తదోదితం బ్రహ్మ జగన్నిదానం తథా తథైక్యం పదయుగ్మబోధ్యమ్ ౮౫ కథం తదైక్యం ప్రతిపాదయే ద్వచ స్సర్వజ్ఞసంమూఢపదాభిషిక్తయోః, న హ్యేకతా సంతమసప్రకాశయో

వ్యభిచారితాయా శ్చ చిన్మనసో ర్వైలక్షణ్యం - ఉ., ౮౨ ఉక్తం న్యాయం బుద్ధావతిదిశతి-అనయైవ దిశా నిరాకృతత్వాత్ బుద్ధే రప్యాత్మతా స్పష్టం యథాతథా నాస్తి స్ఫుటత్వ మావేదయతి-మదీయా బుద్ధి రన్యతో ఽభూ దితి భేదావగతే స్సుషుప్తా వనన్వయాచ్చ కరణాదా వివ బుద్ధిమప్యాత్మత్వేన మైవాంగీకురు - వియో. ౮౩. అస్తు తర్హి అహంప్రత్యయగోచరో ఽహంకారఏవాత్మేతి తత్రాహ-అహంకృతి రహంకారో ఽప్యాత్మా న భవతి. తత్ర హేతు శ్చరమే ఽంత్యే కృతి రితి ధాతుపదస్య ప్రయోగాత్ తర్హి సుషుప్తా వపి లయరహితః ప్రాణ ఏవాత్మా ఽస్త్వితి తత్రాహ-సర్వోపసంహారిణీ సుషుప్తేః సన్నపి ప్రగల్భః ప్రాణ ఆత్మా న భవతి తత్ర హేతు ర్మదీయాః ప్రాణా ఇతిలోకవాదాత్ - ఇం. ౮౪. ఉపసంహరతి - ఏవం భూతో దేహాదివిలక్షణ ఆత్మా తదవివిక్త స్త్వం పదవాచ్య స్తత్త్వమసి వాక్యే ఽభిహితః. త్వం పదార్థం ప్రదర్శ్య తత్పదార్థమాహ-తథా ఽత్ర వాక్యే తత్పదేన జగత్కారణం బ్రహ్మోక్తం అఖండార్థమాహ - తథా ఽత్ర వాక్యే పదద్వయబోధ్య మైక్య ముదితం-ఉ ౮౫ తత్త్వంపదార్థయో రైక్యం వాక్యార్థం శ్రుత్వా శిష్య ఉవాచ - సర్వజ్ఞ సంమూఢపదాభిషిక్తయో స్తత్త్వంపదార్థయో స్త్వదుక్త మైక్యం తత్త్వమసి వక్యం కథం ప్రతిపాదయేత్ ? హి యస్మాత్తమః ప్రకాశయో రేకతా పూర్వం నైవ దృష్టా నచాధునా దృశ్యతే తథాచాయం ప్రయోగ స్తత్త్వమసి వాక్యస్థ తత్త్వంపదార్థయో రైక్యం న సంభవతి విరుద్ధధర్మవత్త్వా త్తమః ప్రకాశవదితి నను హేతురస్తు సాధ్యమాస్తు నచ తమః ప్రకాశయో రప్యేకతాపత్తి స్తయో ర్భావాభావరూపతయా తదనుపపత్తే స్తస్మా ద్భావాభావరూపోపాధిసత్త్వా దప్రయోజకత్వ మస్యేతిచేన్న తమసో ఽపి భావరూపత్వా త్తమో ఽభావరూపమితి వాదీ ప్రష్టవ్యః కిమాలోకాభావ మాత్రం తమః కింవా రూపదర్శనాభావమాత్రం? ఆద్యే ఽపి కిము

స్యందృష్టపూర్వా న చ దృశ్యతే ఽధునా ౮౬. సత్యం విరోధగతి రస్తి తు వాచ్యగేయం సో ఽయం పుమా నితివదత్ర విరోధహానేః, ఆదాయ వాచ్య మవిరోధి పదద్వయం త ల్లక్ష్యైకబోధనపరం నను

కైకం తమ ఏకైకాలోకాభావః కింవా సర్వాలోకాభావః? ఆద్యే ఽపి కింప్రాగభావః? త్రితయమపి నసంభవతి సహస్రకిరణసంతతే దేశే ప్రదీపాలోకజన్మవినాశయో స్సతో స్త్రయాణాం సత్త్వే ఽపితమోబుద్ధ్యదర్శనాత్ నను ప్రాగభావాద్యవస్థాసు తమోబుద్ధ్యభావో విరోధ్యాలోకనిబంధనఇతిచే త్తథా ఽపి విరోధ్యభావసహితప్రాగభావాదే స్తమోబుద్ధ్యాలంబనత్వస్యావశ్యకవక్తవ్యత్వేన విరోధ్యభావగిరాప్రాగభావోక్తౌ ప్రధ్వంసే ఽనుపపత్తి స్తదుక్తౌ ప్రాగభావే ఽన్యోన్యాభావోక్తా వాలోకసత్త్వే ఽపి తదభావస్య భావా త్తమోబుద్ధి స్స్యాత్ ద్వితీయే ఽపి కిమస్య సర్వేషా మాలోకానాం సన్నిధానం నివర్తక ముతైకైకస్య? ఆద్యే సర్వాలోక మంతరేణ తన్నివృత్తి ర్నస్యాత్ ద్వితీయే ఽప్యేకైకస్య సర్వాలోకాభావనివర్తకత్వాభావా త్తమోబుద్ధ్యాపత్తిః అంత్యే ఽపి కిమేకైకస్య రూపస్య దర్శనమాత్రాభావః ఉత సర్వస్య? ఆద్యే ఽపి కిం రూపదర్శన మాత్రాభావః. యత్ర తమోబుద్ధి స్తత్రత్య రూపదర్శనాభావః? నాద్యః బహులాంధకారసంవృతాపవరకాంతరవస్థితస్యాపి బహీ రూపదర్శనేనసహాపవరకాంత స్తమోదర్శనాత్ న ద్వితీయః ప్రాగభావాదివికల్పాసహత్వాత్. ననురూపవతో ద్రవ్యస్య స్పర్శవత్త్వనియమా త్తద్రహితం తమః కథం రూపవ ద్ద్రవ్య మవగమ్యతే? తథాచ ప్రయోగ స్తమో నీరూపం స్పర్శరహితత్వా దాకాశవదితిచే న్న-వాయో రన్యత్ర స్పర్శవద్ద్రవ్యస్య రూపవత్త్వనియమే ఽపి రూపరహితస్య స్పర్శవతో వాయో రభ్యుపగమా త్తథాచ యత్స్పర్శవ త్తద్రూపవద్యథాఘటాది రితి వ్యాప్తే ర్యథా వాయౌ భంగ స్తథా యద్రూపవ త్తత్స్పర్శవదితివ్యాప్తే స్తమసిభంగః న చ ప్రమాణాభావః తమాలమాలాశ్యామలం తమ ఇత్యుపలంభా దితి సంక్షేపః ౮౬. ఏవముక్తో గురు రాహ - సత్య మియంవిరోధావగతి స్తు వాచ్యగా ఽస్తి ఏవ మర్థ మంగీకృత్యైక్యం కథం ప్రతిపాదయే దితి యదుక్తం తత్రాహ-సో ఽయం పుమా నితి వాక్యవ దస్మిన్ వాక్యే విరోధహానే రవిరోధి వాచ్య మాదాయ పదద్వయం తయో ర్లక్ష్యైక్యబోధనపరమేవం సతి న కో ఽపి విరోధః. అయమర్థః యథా సో ఽయం పుమా నితి వాక్యే తచ్ఛబ్దార్థస్య తత్కాలవిశిష్టస్య పుంసః ఇదంశబ్దార్థస్యైతత్కాలవిశిష్టస్య పుంస ఐక్యాసంభవే ఽపి సో ఽయ మితి పదద్వయం జహదజహల్లక్షణయా విరుద్ధం తత్కాలైతత్కాల విశిష్టత్వాంశం విహాయ పురుష మవిరోధి వాచ్యాంశ మాదాయ తల్లక్ష్యైక్యబోధనపరం తద్వ త్తత్త్వమసివాక్యం స్వక్షిత్వ సంమా

కోవిరోధః. ౮౭. జహీహి దేహాదిగతా మహం ధియం చిరార్జితాం కర్మశతై స్సుదుస్త్యజాం, వివేకబుద్ధ్యా పరమేవ సంతతం ధ్యాయాఽఽత్మభావేన యతో విముక్తతా ౮౮ సాధారణే వపుషి కాకసృగాలవహ్నిమాత్రాదికస్యమమతాం త్యజ దుఃఖహేతుమ్, తద్వజ్జహీహి బహిరర్థగతాం చ విద్వన్ చిత్తం బధాన పరమాత్మని నిర్వికళంకమ్ ౮౯ తీరాత్తీరం సంచర న్నీర్ఘమత్స్య స్తీరాద్భిన్నో లిప్యతే నాపి తేన, ఏవం దేహీ సంచరన్ జాగ్రదాదౌ తస్మాద్భిన్నో నాపి తద్ధర్మకో వా ౯౦ జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తిలక్షణ మదోవస్థాత్రయం చిత్తనో

ధత్వ రూపస్య విరోధినో ఽంశస్య హానిం కృత్వా ఽవిరోధివాచ్య చిదంశ మాదాయ పదద్వయం తల్లక్షైక్యబోధనపర మితి-వ ౮౭ యస్మా దేవం తస్మా చ్చిరార్జితాం దేహాదిగతా మహంబుద్ధిం పరిత్యజ్య కయామత్యేతి తత్రాహ ఉక్తవివేకబుద్ధ్యా యతః కర్మశతై రతిశయేన దుస్త్యజాం తర్హ్యహం మతిః క్వపిధేయేతి తత్రాహ సంతతం పరమాత్మాన మేవాఽఽత్మభావేన చింతయ కింతత ఇతిచే త్తత్రాహ యతః పరస్యైవాత్మభావేన చింతనా ద్విముక్తతా లభ్యతఇత్యర్థః * ఆత్మానం చేద్విజానీయా దయ మస్మీతి పూరుషః, కిమిచ్ఛ న్కస్య కామాయ శరీర మనుసంజ్వరే దితి శ్రుతేః-ఉ ౮౮ యత్ర మమతాప్యయుక్తా తత్రాహంతాయాః కాకథేత్యాశయేనాహ కాకాదేస్సాధారణత్వా ద్వపుషి దుఃఖహేతుం మమతాం త్యజ తద్బహిరర్థవిషయాం చ దుఃఖకారణభూతాం తాం పరిత్యజ తదుక్తం 'యావతః కురుతే జంతుః సంబంధాన్మనసః ప్రియాన్, తావంత ఏవ ఖన్యంతే హృదయే శోకశంకవ' ఇతి మమతా దుఃఖహేతుభూతేతి త్వం జానాసీత్యాశయేనాహ హేవిద్వన్నితి. కర్తవ్య ముపదిశతి నిర్వికళంకం సమస్తకళంకాకలంకవినిర్ముక్తం విజాతీయప్రత్యయరహితం చిత్తం పరమాత్మనిస్థాపయ-వ ౮౯. నను జాగ్రత్స్వప్నసంచారిణ స్తదభిన్నత్వా త్తద్ధర్మకత్వాద్వాకథం పరమాత్మనోఽభేదేన చింతనీయత్వ మితి చేత్తత్రాహ యథా మహామత్స్య స్తీరాత్తీరం సంచరన్ తీరాద్భిన్న ఏవ నత్వభిన్నో నాపి తేన తీరేణ లిప్యతే ఏవ మాధ్యాసికసంబంధేన దేహీ ఆత్మా జాగ్రదాదౌ సంచరన్ తస్మాద్భిన్న ఏవ నాపి జాగ్రదాదిరూపధర్మవానాత్మా తథాచ శ్రుతిః-'తద్యథా మహా మత్స్య ఉభే కూలే అనుసంచరతి పూర్వంచా పరం చైవమేవాయం పురుష యేతావుభావన్తావను సంచరతి స్వప్నాంతం చ బుద్ధాంతంచేతి-శాలినీ ౯౦. తర్హ్యనుభూయమానం జాగ్రదాద్యవస్థాత్రయం కస్యేతిచే త్తత్రాహ జాగ్రదాదిలక్షణ మిద మవస్థాత్రయం వ్యభిచారంగచ్ఛద్బుద్ధిసంజ్ఞకం

త్వయ్యేవానుగతే మిథోవ్యభిచరద్ధీసంజ్ఞ మజ్ఞానతః, క్లప్తం రజ్జ్విదమంశ
కేవసుమతీ చ్ఛిద్రాహిదండాదివ తద్బ్రహ్మాసి తురీయ ఽముజ్ఝితభయం
మాత్వం పురేవ భ్రమీః ౯౧ ప్రత్యక్త్వమం పరపదం విదుషో
ఽంతికస్థం దూరం తదేవ పరిమూఢమతే ర్జనస్య, అంతర్బహిశ్చ చితి
రస్తి నవేతి కశ్చి చ్చిన్వ న్బహి ర్బహి రహో మహిమాత్మశక్తేః. ౯౨
యథా ప్రపాయాం బహవో మిళంతే క్షణే ద్వితీయే బతభిన్నమా
ర్గాః, ప్రయాంతి తద్వ ద్బహునామభాజో గృహే భవంత్యత్ర న
కశ్చి దంతే ౯౩ సుఖాయ యద్యత్క్రియతే దివానిశం సుఖం నకించి
ద్బహుదుఃఖ మేవతత్, వినా న హేతుం సుఖజన్మ దృశ్యతే హే
తుశ్చ హేత్వంతరసంనిధౌ భవేత్ ౯౪ పరిపక్వమతేః సకృచ్ఛ్రుతం

చిత్స్వరూపే త్వయ్యేవానుగతే కల్పితం తత్రేంద్రియ జన్యజ్ఞానావస్థా జాగ్రదవస్థా ఇంద్రియాజన్యవిషయాపరోక్షజ్ఞానావస్థా స్వప్నావస్థా అవిద్యాగోచరా ఽవిద్యావృత్త్యవస్థా సుషుప్త్యవస్థా అనువృత్తే వ్యావృత్తం కల్పిత మిత్యత్ర దృష్టాంత మాహ రజ్జో రిదమంశే ఽనువృత్తే వ్యావృత్తం భూమిచ్ఛిద్రసర్పదండాది యథా కల్పితం తద్వత్ తస్మాదవస్థాత్రయపరత్వా త్తురీయం శివం చతుర్థ మిత్యుక్త మతఏవ పరిత్యక్త నిఖిలభయం బ్రహ్మాసి తస్మా త్పూర్వవ ద్భ్రమం మాగాః-శార్దూ. ౯౧ ఏవం భూతం స్వాత్మానం జనః కిమితి నావగచ్ఛతీతి న శంకనీయ మాత్మశక్తే ర్మహిమ్నో ఽనిర్వచనీయత్వా దిత్యాశయేనాహ ప్రత్యక్త్వమం ప్రాతిలోమ్యేనాసజ్జడదుఃఖాత్మకాహంకారాది విలక్షణతయా సచ్చిదానందాత్మత్వేనాంచతి ప్రకాశత ఇతి ప్రత్యగతిశయేన ప్రత్యగితి ప్రత్యక్త్వమం పరం పదం విదుష స్సమీపస్థం పరిమూఢమతే ర్జనస్య తదేవ దూర మేవం విధం చైతన్య మంతర్బహి రస్తి తథా ఽపి కశ్చనాశుద్ధచిత్తో బహిర్బహిశ్చిన్వన్న వేత్తి అహో ఆత్మశక్తే రయం మహిమా-వ ౯౨. అథ తత్త్వజ్ఞానావ్యభిచారిసాధనాయ వైరాగ్యాయాహ యథా జలపానశాలాయాం బహవో మిళంతి క్షణే ద్వితీయే భిన్నమార్గాః ప్రయాంతి తథా గృహే బహునామభాజో భవంతి అంతే మరణానంతర మత్ర గృహే కో ఽపి న భవతి-ఉ ౯౩ కించ దివానిశం సుఖాయ యద్యత్క్రియతే తత స్తతః కించిదపి సుఖం న భవతి ప్రత్యుత తస్మా ద్బహుదుఃఖమేవ యతః పుణ్యరూపం హేతుం వినా సుఖజన్మ న దృశ్యతే హేతుశ్చ జన్మాంతరీయ హేతో స్సన్నిధౌ భవేత్ * పుణ్యః పుణ్యేన కర్మణేతి శ్రుతేః. వంశస్థం.౯౪. తస్మాదేవంభూతసంసారా ద్విముక్తి మిచ్ఛతా శ్రుతివచసా ఆత్మసాక్షాత్కారఏవ సంపాద

జనయే దాత్మధియం శ్రుతే ర్వచః, పరిమందమతేః శనైః శనైర్గురు
పాదాబ్జనిషేవణాదినా ౯౫ ప్రణవాభ్యసనోక్తకర్మణోః కరణేనాపి
గురో ర్నిషేవణాత్, అపగచ్ఛతి మానసం మలం క్షమతే తత్త్వ ము
దీరితం తతః. ౯౬ మనోఽనువర్తేత దివానిశం గురౌ గురుర్హి సాక్షా
చ్ఛివ ఏవ తత్త్వవిత్, నిజానువృత్త్యా పరితోషితో గురు ర్వినేయవక్త్రం
కృపయాహి వీక్షతే ౯౭. సా కల్పవల్లీవ నిజేష్ట మర్థం ఫలత్యవశ్యం
కిమకార్య మస్యాః, ఆజ్ఞా గురో స్తత్పరిపాలనీయా సామోద మానీ
య విధాతు మిష్టా ౯౮ గురూపదిష్టా నిజదేవతా చేత్కుప్యే త్తదా
పాలయితా గురుః స్యాత్, రుష్టే గురౌ పాలయితా న కశ్చి ద్గురౌ
న తస్మా జ్జనయేత కోపమ్ ౯౯ పుమా న్పుమర్థం లభతేఽపి చోదితం

నీయః స్సచ పరిపక్వ మతేస్సకృ చ్ఛ్రవణేన మందమతేస్తు గురుపాదాబ్జనిషేవణాదినా
శనైఃశనై రిత్యాశయేనాహ పరీతి-౯౫ శనైశ్శనై రిత్యాది వివృణోతి ప్రణ
వాభ్యాసస్యోక్తస్య త్రికాలస్నానాదిరూపస్య కర్మణః కరణేన గురో ర్విశేషేణ
శుశ్రూషణాచ్చ మానసం మల మపగచ్ఛతి తతశ్చ కథితంతత్త్వం క్షమతే ధారణాయ
యోగ్యం భవతి అథేదానీం 'యస్య దేవే పరా భక్తి ర్యథా దేవే తథా గురౌ,
తస్యైతే కథితా హ్యర్థాః ప్రకాశంతే మహాత్మనః' గురుప్రసాదా త్పరమాత్మలాభః
'తద్విద్ధి ప్రణిపాతేన పరిప్రశ్నేన సేవ యే'త్యాదిశాస్త్రమనుసృత్య గురుభక్తేస్తత్త్వ
జ్ఞానాంతరంగసాధనత్వం బోధయితు మారభతే అహర్నిశంమనో గురౌ మనువర్తే
త ఆత్యావశ్యకతాబోధనాయ లిఙ్ ప్రయోగః హి యస్మా త్తత్త్వవి ద్గురు స్సాక్షా
చ్ఛివ ఏవ తదుక్తం-'గురు ర్బ్రహ్మా గురు ర్విష్ణు ర్గురు ర్దేవో మహేశ్వరః, గురుః పితా
గురు ర్మాతా గురు రేవ పర శ్శివ' ఇతి నను శివస్వరూపగురో రనువృత్తిః కిమర్థం కర్త
వ్యేతిచే త్తత్రాహ హి యస్మా త్స్వస్య గురో రనువృత్త్యా పరితోషితో గురు శ్శిష్య
ముఖం కృపయా వీక్షతే వంశ. ౯౬ ౯౭. కింతత ఇతి తత్రాహ సా గురో రాజ్ఞా
సమ్యక్ పరిపాలనీయా యతః కల్పవల్లీవ స్వేష్ట మర్థ మవశ్యం ఫలతి కిమసాధ్య
మస్యా అత స్సా ఆజ్ఞా మోదమానీయ హర్షం ప్రాప్య విధాతు మిష్టా-ఉ.౯౮. కించేష్ట
దేవా దపి గురు ర్గరీయా నిత్యాశయేనాహ గురూపదిష్టా నిజదేవతా కుప్యేచ్చే త్తదా
గురుః పరిపాలయితా స్యాత్ రుష్టే గురౌ తు పరిపాలయితా కశ్చి దపి నాస్తి తస్మా
ద్గురౌ కోపం కదాఽపి నోత్పాదయేత్ తదుక్తం బ్రహ్మవైవర్తే * శివే రుష్టే గురు
స్త్రాతా గురౌ రుష్టే న కశ్చనేతి. ౯౯ నను విహితానుష్ఠానా త్ప్రతిషిద్ధవర్జనా చ్చేష్ట

భజ న్నివృత్తః ప్రతిషిద్ధసేవనాత్, విధిం నిషేధం చ నివేదయత్యసౌ గురో రనిష్టచ్యుతిరిష్టసంభవః ౧౦౦ ఆరాధితం దైవత మిష్టమర్థం దదాతి తస్యాధిగమో గురో స్స్యాత్, నోచే త్కథం వేదితు మీశ్వరో౽య మతీంద్రియం దైవత మిష్టదం నః ౧౦౧ తుష్టే గురౌ తుష్యతి దేవతాగణో రుష్టే గురౌ రుష్యతి దేవతాగణః, సదాత్మభావేన సదాత్మదేవతాః పశ్య న్నసౌ విశ్వమయో హి దేశికః. ౧౦౨ ఏవం పురాణగురుణా పరమాత్మతత్త్వం శిష్టో గురో శ్చరణయో ర్నిపపాత తస్య, ధన్యో౽స్మ్యహం తవగురోః కరుణాకటాక్షపాతేన పాతితతమా ఇతి భాషమాణః ౧౦౩ తత స్సమాదిశ్య సురేశ్వరాఖ్యాం దిగంగనాభిః క్రియమాణసఖ్యామ్, సచ్ఛిష్యతాం భాష్యకృతశ్చ ముఖ్యా మవాప తుచ్ఛీకృతధాతృసౌఖ్యామ్. ౧౦౪ నిఖిలనిగమ చూడాచింతయా హంతయావత్స్వపదమధికసౌఖ్యం నిర్విశ న్నిర్విశంకమ్, బహు

లాభో౽నిష్టనివృత్తిశ్చ భవిష్యత్యతః కింగురుసేవయేత్యాశంక్యా౽౽హ యస్య ప్రతిషిద్ధసేవనా న్నివృత్తో విహితం భజ న్స్వమా న్స్వమర్థం లభతే తథా౽పి విధినిషేధా న స్వతో విజ్ఞాతుం శక్యౌ కింత్వసౌ గురు రేవ విధిం నిషేధం చ నివేదయతి తస్మా ద్గురో రేవా౽నిష్టచ్యుతి రిష్టోత్పత్తి శ్చ - వంశ. ౧౦౦ నన్వారాధితం దైవతమేవేష్ట మర్థం దదాతీత్యాశంక్యాహ-ఆరాధితం దైవత మర్థం దదాతి తథా౽ప్యస్య దైవతస్య ప్రాప్తిః గురో రేవభవతి నోచేన్నో౽స్మాక మిష్టద మతీంద్రియం దైవత మయమజ్ఞో వేదితుం విజ్ఞాతు మీశ్వర స్సమర్థః కథం స్యా న్నకేనాపి ప్రకారేణేత్యర్థః-ఉ. ౧౦౧ దేవగణస్య గురుతుష్ట్యాద్యను తుష్ట్యాదిమత్త్వా త్స ఏవ ప్రయత్నేన తోషణీయ ఇత్యాశయేనాహ తుష్ట ఇతి - హి యస్మా త్సదైవ సద్రూపా ఆత్మదేవతా ఆత్మభావేన పశ్య న్నసౌ దేశికో విశ్వమయః ౧౦౨ ఏవం పురాణగురుణా శ్రీశంకరాచార్యేణ పరమాత్మతత్త్వం ప్రతి శిక్షితః హేగురో తవ కటాక్షపాతేన దూరీకృతాజ్ఞానో౽హం ధన్యో౽స్మీతి భాషమాణ స్తస్య గురో శ్చరణయో ర్నిపపాత- వస ౧౦౩ తతః దిగంగనాభి స్సఖ్యం క్రియమాణసఖ్యాం సర్వదిగ్వ్యాప్తాం సురేశ్వరాఖ్యాం సమాదిశ్య - తుచ్ఛీకృతం హిరణ్యగర్భసౌఖ్యం యయా తాం భాష్యకారస్య ముఖ్యాం శిష్యతాం చావాప-ఉ ౧౦౪ సురేశ్వరసంజ్ఞాం ప్రాప్య వాసం కృత్వా కృతవానిత్యాకాంక్షాయా మాహ నిఖిలవేదాంత చింతయా యావ త్స్వపరం స్వస్య బ్రహ్మలోకాదప్యధికసౌఖ్యం యోనిర్విశంకం విశంకారహితం నిర్విశన్ బహుకాలం నర్మదాం

తిథ మభితో ఽసౌ నర్మదాం నర్మదాం తాం మగధభువి నివాసం ని ర్మమే నిర్మమేంద్రః ౧౦౫. ఇతివశీకృతమండనపండితః ప్రణతసత్కరణ త్రయదండితః, సకలసద్గుణమండలమండిత స్స నిరగా త్కృతదుర్మత ఖండితః ౧౦౬ కుసుమితవివిధపలాశ భ్రమదలి కులగీతమధురనిస్స్వానమ్, పశ్య న్విపన మయామ్యాం దిశాం కీనాశపాలితా మేషః ౧౦౭ తత్ర మహారాష్ట్రముఖే దేశే గ్రంథా న్విచారయ న్ప్రాజ్ఞతమః, శమితమ తా న్తరమాన శ్శనకై స్సనకోపమో ఽగమ చ్ఛ్రీశైలమ్. ౧౦౮ ప్ర ఫుల్లమల్లికావనప్రసంగసంగతాంచితప్రకాండ గంధబంధురప్రవాతధూ తపాదపమ్, సదామదద్విపాధిపప్రహారశూరకేసరివ్రజం భుజంగభూష ణప్రియం స్వయంభుకౌశలమ్ ౧౦౯ కలికల్మషభంగాయాం సో

కౌతుకదాం తాం నర్మదాం నదీ మభితోఽసౌ నిర్మమానాం మమతా రహితానామిం ద్రః సురేశ్వరో మగధభూమా వాసం నిర్మమే - మా ౧౦౫ అథాచార్యవృత్తాంత మాహ-ఇత్యేవంవశీకృతో మండనపండితో యేన ప్రణతానాం సతాం కరణత్రయం దండితం యేన తత్ర మనః ప్రాణాయామాద్యుపదేశేన వాక్మౌనోపదేశేన కర్మానీహో పదేశేన సర్వై స్సద్గుణమండలై రలంకృతః కృతం దుర్మతానాం ఖండితం ఖండనం యేన స నిరగాత్-దుత ౧౦౬. తా మాశాం ప్రతి నిరగాదిత్యాకాంక్షాయా మాహ కుసుమితేషు వివిధపత్రేషు భ్రమద్భి ర్భ్రమరకులై ర్గీతో మధురశబ్దో యత్ర తథాభూ తం వనం పశ్య న్ యమపాలితాం దక్షిణాం దిశ మేషః శ్రీశంకరో ఽయాసీత్. * ఆర్యాశకలద్వితయం వ్యత్యయరచితం భవే ద్యస్యాః, సోద్గీతిః కిల కథితా తద్వద్వ్య త్యంశభేదసంయుక్తా ౧౦౭ తస్యాం యమాశాయాం మహారాష్ట్రప్రముఖే దేశే గ్రంథాన్ ప్రాజ్ఞతమ శ్శమితో మతాంతరాభిమానో యేన స సనకోపమః శ్రీశైలం పర్వత మగమత్ 'ఆర్యాపూర్వార్ధం యది గురుణైకేనాధికేన నిధనే యుక్తం, ఇతర త్తద్వన్నిఖిలం భవతి యదీయ ముదితేయ మార్యాగీతిః ౧౦౮ తం విశినష్టి - ప్రఫు ల్లమల్లికానాం వనానాం ప్రసంగో యస్య స చాసౌ సంగతానా మసంఖ్యాతానాం ప్రకాండానాం శాఖానాం గంధేన బంధుర స్సుందరః ప్రవాత స్తేన కంపితా వృక్షా యత్ర తం 'ప్రకాండో విటపే స్తంభే' ఇతి విశ్వప్రకాశః సదా మదానాం గజాధి పానాం ప్రహారే శూరాణాం కేసరిణాం సింహానాం సమూహో యత్ర తం - భుజం గభూషణస్య శివస్య ప్రియం హిరణ్యగర్భస్య కౌశలమిత్యర్థః 'పురా లఘు ర్గురు స్తతో భవే చ్చపంచచామరం' ౧౦౯ అద్రే స్సమీపం చలంత స్తరంగా యస్యాః పున

ఉద్రేగారాచ్చలత్తరంగాయామ్, అధరీకృతతుఙ్గాయాం సస్నౌ పా
తాళగామి గఙ్గాయాం ౧౧౦ సమస్తమోహభంగం నభోలేహిశృంగం
త్రుటత్పాపసంగం రటత్పక్షిభృంగమ్, సమాశ్లిష్టగఙ్గం ప్రహృ
ష్టాంతరంగం తమారుహ్య తుంగం దదర్శేశలింగం ౧౧౧ ప్రణ
మద్భవబీజభర్జనం ప్రణిపత్యామృతసంపదార్జనమ్, ప్రముమోద సమ
ల్లికార్జునం భ్రమరాంబాసచివం నతార్జునమ్ ౧౧౨ తీరరుహైః కృష్ణా
యాస్తీరేఽవాత్సీ త్తిరోహితోష్ణాయాః, ఆవర్జితతృష్ణాయా ఆచా
ర్యేంద్రో నిరస్తకార్ష్ణ్యాయాః ౧౧౩ తత్రాతిచిత్రపద మత్రభవా
న్పవిత్రకీర్తి ర్విచిత్రసుచరిత్రనిధి స్సుధీంద్రాన్, అగ్రాహయ త్కృత
మసద్గ్రహనిగ్రహార్థమగ్ర్యాన్సమగ్రసుగుణా న్మహదగ్రయాయీ ౧౧౪

శ్చాధరీకృత స్తుంగః పర్వతో యయా * తుంగః పున్నాగ నగయో స్తుంగః స్యాదున్నతేన్యవదితి విశ్వప్రకాశః - తథాభూతాయాం కలికల్మషవినాశసమర్థాయాం పాతాళగామిగంగాయాం స శ్రీశంకరః స్నానం కృతవాన్ * ఆర్యాప్రథమదళోక్తం యది కథమపి లక్షణం భవే దుభయోః, దళయోః కృతయతిశోభాం తాం గీతిం గీతవా న్భుజంగేశః ౧౧౦ తం తుంగ మారుహ్య శివలింగం దదర్శ తుంగం విశినష్టి-సమస్తానాం మోహస్య భంగో యస్మాత్ గగనాస్వాదనశీలాని శృంగాణి యస్య త్రుటత్పాపస్య సంగో యస్మా ద్రటంతః పక్షిణో భ్రమరాశ్చ యస్మిన్సమ్యగాలింగితా పాతాళగామి గంగా యేన ప్రహృష్ట మంతరంగం మనో యస్యేతి జడస్య సమన స్త్వమారోప్యేయ ముక్తిః క్రియావిశేషణం వా - భుజం. ౧౧౧ తతశ్చ ప్రణమతాం సంసృతిబీజానా మవిద్యాకామకర్మవాసనానాం భర్జనం తస్య పునశ్చ మోక్షలక్షణామృతస్య సంపాదకం భ్రమరాఖ్యాంబాసహాయం నతో ఽర్జునో యస్మై తథాభూతం మల్లికార్జునసంజ్ఞం పరమేశలింగం ప్రణిపత్య ప్రకర్షేణ మోద మవాప విభో ౧౧౨. తతశ్చ తీరరుహై రామ్రాదివృక్షైః శ్యామాయా స్తిరోహిత ముష్ణం యస్యాం యయా వా ఆవర్జితా తృట్ తృష్ణా చ యస్యా నిరస్తం కార్ష్ణ్యం యస్యా స్తథాభూతాయా నద్యాస్తీరే ఆచార్యేంద్రో ఽవాత్సీత్ గీతిః ౧౧౩ తత్ర తస్మిన్ తీరే పవిత్రకీర్తి ర్విచిత్రాణాం సుచరిత్రాణాం నిధి ర్మహదగ్రయాయీ అత్రభవా న్పూజ్యః శ్రీశంకరో ఽతిచిత్రాణి పదాని యస్మిన్ అసద్గ్రహాణాం దురాగ్రహాణాం నిగ్రహో ఽర్థః ప్రయోజనం వా యస్య తథాభూతం కృతం శారీరకాది సుధీంద్రా న్సమగ్రా న్సుగుణాన్ శ్లాఘ్యాం లిదాం త్యాదరో యేషు తా నగ్ర్యాన్ శ్రేష్ఠా నగ్రాహయత్ -వ. ౧౧౪.

అధ్యాపయంత మసదర్థనిరాసపూర్వం కింత్వన్యతీర్థయశసం శ్రుతి భాష్యజాతమ్, ఆక్షిప్య పాశుపతవైష్ణవవీరశైవ మాహేశ్వరాశ్చవిజితాహిసురేశ్వరాద్యైః ౧౧౫. కేచి ద్విసృజ్య మత మాత్మ్యమముష్య శిష్యభావం గతా విగతమత్సరమానదోషాః, అన్యేతు మన్యువశ మేత్య జఘుర్వ్యచిత్తా నిన్యుః క్షణం నిధన మస్య నిరీక్షమాణాః. ౧౧౬ వేదాంతీకృతనీచశూద్రవచసో వేదస్వయంకల్పనాః పాపిష్ఠాస్స్వమపి త్రయీపథ మపి ప్రాప్తా గహాంతః ఖలాః, సాటోద్వ్యిష్టాణి శంకరే విదధతిస్పర్ధానిబద్ధాం మతిం కృష్ణే పౌండ్రకవ త్తథా న చరమాం కింతే లభంతే గతిమ్ ౧౧౭ వాణీ కాణాదికీ చ నైవ గణితా లీనా క్వచి త్కాపిలీ శైవం చాశివభావ మేతి భజతే గర్హాపదం చార్హతమ్, దౌర్గం దుర్గతి మశ్నుతే భువి జనః పుష్టాతిర్నో వైష్ణవం నిష్ణాతేషు యతీశసూక్తిషుకథాకేళీకృతాసూక్తిషు ౧౧౮ తథాగత

- -

తిరస్కృతాన్యశాస్త్రయశసం శ్రుతిభాష్యసమూహ మసదర్థనిరాసపూర్వమధ్యాపయంతం భాష్యకార మాక్షిప్య స్థితాః పాశుపతాదయ స్సురేశ్వరపద్మపాదాదిభిరాక్షిప్య విశేషేణ జితాః ౧౧౫ తత్ర కేచి త్స్వీయం మతం పరిత్యజ్య విగతమత్సరాదిదోషా స్సంతః అముష్య శ్రీశంకరస్య శిష్యత్వం ప్రాప్తాః అన్యేతు కోపవశం గత్వా యతో మలినచిత్తా అస్య మరణం నిరీక్షమాణాః కాలం నిన్యుః. ౧౧౬ తథాచైవంవిధా వేదాంతీకృతాని నీచానాం శూద్రాణాం వచాంసి యైః పునశ్చ పాపిష్ఠాః స్వకల్పనా ఏవ వేదః కృతః స్వ వేదాంతప్రతిపాద్య మాత్మాన మపి వేదత్రయీపథ మపి ప్రాప్తా దహాంతో యే ఖలా స్సాటోద్వ్యిష్టాణి శంకరే స్పర్ధయా నిబద్ధాం బుద్ధిం శ్రీకృష్ణే మిథ్యావాసుదేవవ ద్విదధతి తే తద్వత్కిమంత్యాం గతిం వినాశం మోక్షం వా న లభంతే అపితు ప్రాప్నువంత్యేవ శార్థూ ౧౧౭ శంకరసూక్తిషు నిష్ణాతేష్వాచార్యవినేయేషు సత్సు కథాకేళీకృతాసు నర్మకథాత్వంప్రాప్తాసూక్తిషు మధ్యే కాణాదీతు వాణీ నైవ గణితా కాపిలీ సాతు క్వచి ల్లీనా క్వగతేత్యపి నజ్ఞాతా శైవం పాశుపతానాం తు వచో ఽశివత్వ మాప్నోతి ఆర్హతం చ తద్గర్హాపదం భజతే దౌర్గం శాక్తానాం చ తద్దుర్గతి మశ్నుతే వైష్ణవం తత్పాలయితుం సమర్థో ఽపి జనో నాస్తీత్యర్థః ౧౧౮ వినిర్దయం యథాస్యాత్తథా వినిర్దళత్ విశీర్ణతాం ప్రాప్నువత్ విరుద్ధమతానాం సంకరో యేన తథాభూతే శంకరే సతి తథాగ

కథాగతా తదనుయాయి నైయాయికం వచో ఽజని నహోదితో వదతి జాతు తౌతాతితః, విదగ్ధతి నదగ్ధధీ ర్విదితచాపలం కాపిలం వినిర్దయవినిర్దలద్విమతసంకరే శంకరే ౧౧౯

ఇతి శ్రీమాధవీయే తత్కాలాజ్ఞత్వప్రపంచనమ్,
సంక్షేపశంకరజయే సర్గోయందశమో ఽభవత్

తానాం సుగతానాం కథా గతా విలయంప్రాప్తా నైయాయికవచ స్తదనుయాయి తదనుగామ్యజని తదపి తత్రైవ గతం తౌతాతితః కౌమారిలః నోదితః ప్రేరితోఽపి నచ వదతీతి పునశ్చ విదితచాపలం కాపిలం వచో దగ్ధా పుష్టాస్థితా వా ధీర్యస్య స నవిదగ్ధతి నాభినందతి నైవపుష్ణాతీతివా తదపి తత్రైవ విలయం గతం - పృథ్వీ ౧౧౯

ఇతి శ్రీమత్పరమహంసపరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థ శ్రీపాదశిష్యదత్త
వంశావతంసరామకుమారసూను ధనపతిసూరికృతే
శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే
దశమ స్సర్గః

శ్రీ ర స్తు

శ్రీగణేశాయ నమః

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

ఏకాదశస్సర్గ ప్రారంభః

తత్రైకదా ఽఽచ్ఛాదితస్వైజదోషః పౌలస్త్యవత్కల్పితసాధు
వేషః, నిర్మానహాయం స్థితకార్యశేషః కాపాలికః కశ్చిదనల్పదోషః ౧.
అసౌ వశ్య స్త్వదనాద్యవశ్యం వశ్యేంద్రియాశ్వై ర్మునిభి ర్విమృ
గ్యమ్ ఆదిశ్య భాష్యం సపది ప్రశస్య మాసీన మాశ్రిత్య మునిం ర
హస్యమ్ ౨ దృష్ట్వైవ హృష్ట స్స చిరాదభీష్టం నిర్ధార్యసంసిద్ధ మివ
స్వభీష్టమ్, మహద్విశిష్టం నిజలాభతుష్టం విస్పష్ట మాచష్ట చ కృత్య
శిష్టమ్ ౩ గుణాం స్తవాఽఽకర్ణ్య మునేఽనవద్యా న్సార్వజ్ఞ్యసౌశీల్య
దయాళుతాద్యాన్, ద్రష్టుం సముత్కంఠితచిత్తవృత్తి ర్భవంత మా
గాం విదితప్రవృత్తిః ౪ త్వ మేకపాత్ర నిరస్తమోహః పరాకృత

అథోగ్రభైరవనిర్ణయం సపరికరం వర్ణయితు ముపక్రమతే—తత్రేతి తస్మిన్
దేశ ఏకదా ఆచ్ఛాదిత స్స్వీయదోష స్సీతాహరణాయాఽఽగతరావణవ త్కల్పితః
సాధువేషో యేన స్థితః కార్యస్య శేషో యస్య. అనల్పాదోషా యస్మిన్. తథాభూతః
కశ్చి దసౌ కాపాలికో మాయామానవినిర్ముక్తం మునిమపశ్య దిత్యన్వయః - ఇంద్ర.
౧ మునిం విశినష్టి-కామక్రోధాదీనాం వశ్యో న భవతీతి తథా తం వశ్యేంద్రియాశ్వై
ర్మునిభి ర్విమృగ్యం ప్రశస్యం భాష్యం సపది ఆదిశ్య రహస్య మేకాంత మాశ్రిత్యా
సీనం - ఉ. ౨ స కాపాలిక శ్చిరా దభీష్టం దృష్ట్వా స్వామిష్టం సంసిద్ధ మివ నిర్ధార్య
హృష్టో మహద్భ్యో విశిష్టం శ్రేష్ఠం నిజలాభేన తుష్టం స్వకర్తవ్యశేషం స్పష్టం
యథాస్యా త్తథోక్తవాన్ ౩ తద్వచన ముదాహరతి-హేమునే ఽనవద్యాన్ సర్వ
జ్ఞతాద్యాన్ తవగుణా నాకర్ణ్య భవంతం ద్రష్టుం సముత్కంఠితా చిత్తవృత్తి
ర్యస్య విదితా తవ ప్రవృత్తి ర్యేన తాదృశో ఽహ మాగతవా నస్మి. ౪. స్వప్రయో

ద్వైతివచస్సమూహః, అభాసి దూరీకృతదేహమాన శ్శుద్ధాద్వయో
యోజితసర్వమానః ౫ పరోపకృత్యై ప్రగృహీతమూర్తి రమర్త్య
లోకేష్వపి గీతకీర్తిః, కటాక్షలేశార్దితసజ్జనార్తి స్సదుక్తిసంపాదితవిశ్వ
మూర్తిః ౬ గుణాకరత్వా ద్భువనైకమాన్య స్సమస్తవిత్త్వా దభి
మానశూన్యః, విజిత్వరత్వా ద్గళహస్తితాన్యస్స్వాత్మప్రదత్వా చ్చ మ
హావదాన్యః. ౭ అశేషకల్యాణగుణాలయేషు పరావరజ్ఞేషు భవాదృ
శేషు, కార్యార్థినః క్వాప్యనవాప్య కామం న యాంతి దుష్ప్రాప మపి
ప్రకామమ్ ౮. తస్మా న్మహత్కార్య మహం ప్రపద్య నిర్వర్తితం సర్వ
విదా త్వయాఽద్య, కపాలినం ప్రీణయితుం యతిష్యే కృతార్థ మా
త్మాన మతః కరిష్యే ౯ అనేన దేహేన సహైవగంతుం కైలాస మీ
శేన సమం చ రంతుమ్, అతోషయం తీవ్రతపోభి రుగ్రం సుదుష్కరై
రబ్దశతం సమగ్రమ్ ౧౦ తుష్టో ఽబ్రవీ న్మాం గిరిశః పుమర్థ మభీప్సితం
ప్రాప్స్యసి మత్ప్రియార్థిన్, జుహోషి చే త్సర్వవిద శ్శిరో వా హుతా

జనసిద్ధయే స్తౌతి-అత్ర లోకే నిరస్తమోహా స్త్వమేవైకః యతః పరాకృతో ద్వైతి
వచసాం సమూహో యేన స్వయం దూరీకృతదేహమానో యోజిత స్సర్వస్మై మానో
యేన తథాభూత స్త్వ మమానీ మానద ఇత్యుక్తః శుద్ధాద్వయః పరమాత్మైవాఽఽభాసి.
పాఠాంతరే శుద్ధాద్వయే యోజితాని సర్వాణి ప్రమాణాని యేన స త్వమేకః స
ర్వోత్తమత్వేన ప్రకాశస ఇతి వ్యాఖ్యేయం ౫. అమర్త్యలోకేషు ఇంద్రాదిదేవలోకే
ష్వపి గీతా కీర్తి ర్యస్య స కటాక్షలేశేనార్దితా నాశితా సజ్జనానా మార్తిః పీడా యేన
స సదుక్తిభి స్సంపాదితా విశ్వస్య మూర్తి ర్యేన - ఉపేం ౬. విజిత్వరత్వాత్ విజ
యనశీలత్వా ద్గళే హస్తితా హస్తేన గళే గృహీతా అన్యే వాదినో యేన మహావ
దాన్యోఽతి శయేన విశ్రాణనశీలః. ఉప ౭. తథావిధేషు భవాదృశేషు కార్యా
ర్థినోఽత్యంతం దుష్ప్రాప మపి కామ మనవాప్య క్వాపి కస్యాంచి దప్యవస్థాయాం
న గచ్ఛంతి కింతు ప్రాప్యైవ యాంతి. ౮ ఏవం స్తుత్వాఽఽచార్య మభిముఖీకృత్య
కథనీయ మాహ-యస్మా దేవంతస్మాత్సర్వవిదా త్వయా నిష్పాదితం మహత్కార్య మా
సాద్య కపాలినం భైరవం ప్రీణయితుం యత్నం కరిష్యే తతః కపాలిప్రీణనా దాత్మానం
కృతార్థం కరిష్యే-ఉప ౯ సర్వవిదా త్వయా నిర్వర్తిత మిత్యుక్తం తద్వివృణోతి
అనేనేతి*'ఉగ్రః కపర్దీ శ్రీకంఠః' ఇత్యమరాదుగ్రం రుద్రం-ఉ ౧౦ ౧౧. తయో
స్సర్వజ్ఞక్షితిపయో స్సంగ్రహణే ధృతా ఆశా యేన తత్ర తయో ర్మధ్యే ౧౨. దిష్ట్యా

శనే భూమిపతే శ్శిరో వా. ౧౧. ఏతావ దుక్త్వాంతరథా స్మహేశ
స్తదాహి తత్సంగ్రహణే ధృతాశః, చరామ్యథాపి క్షితిపోన లబ్ధో న
సర్వవి త్తత్ర మయోపలబ్ధః ౧౨ దిష్ట్యాఽద్య లోకస్య హితే చరంతం
సర్వజ్ఞ మద్రాక్ష మహం భవంతమ్, ఇతఃపరం సేత్స్యతి మేఽను
బంధః సందర్శనాంతో హి జనస్య బంధః ౧౩ మూర్ధాభిషిక్తస్య శిరః
కపాలం మునీశితుర్వా మమ సిద్ధిహేతుః, ద్వయం పున స్తే మనసా
ఽప్యలభ్యం తతః పరం తత్ర భవాన్ప్రమాణమ్ ౧౪ శిరఃప్రదానే
ఽద్భుతకీర్తిలాభ స్తవాపి లోకే మమ సిద్ధిలాభః, ఆలోచ్య దేహస్య
చ నశ్వరత్వం యద్రోచతే తత్ర తత్కురుత్వమ్. ౧౫ తద్యాచితుం
న క్షమతే మనో మే కో వేష్టదాయి స్వశరీర ముజ్ఝతు, భవా న్విర
క్తో న శరీరమానీ పరోపకారాయ ధృతాత్మదేహః ౧౬. జనాః పర
క్లేశకథానభిజ్ఞా నక్తందివా స్వార్థకృతాత్మచిత్తాః, రిపుం నిహంతుం కు
లిశాయ వజ్రీ దాధీచ మాదాత్కిల వాంఛితాస్థి ౧౭. దధీచిముఖ్యాః

భద్రం జాతం మేఽనుబంధః ప్రకృతస్య కార్యస్యానువర్తనం సేత్స్యతి * 'దోష
త్పాదే ఽనుబంధ స్స్యాత్ప్రకృతస్యానువర్తనే' ఇత్యమరః-యతో జనస్య బంధో భవ
ద్దర్శనావధి రేవ. ౧౩ ఇతఃపరం మేఽనుబంధ స్సేత్స్యతీత్యుక్తే రతఃపరం రాజా
సర్వజ్ఞోవా మిళిష్యతీత్యభిప్రాయం సోపాదద్యా దిత్యాశయేనాహ.-మూర్ధేతి తస్మా
త్సర్వవిద్భవానేవ పరం ప్రమాణం - ఆఖ్యా ౧౪ తస్మా త్తవస్య మమ చ లాభం
దేహస్యచ నశ్వరత్వ మాలోచ్య శిరఃప్రదాన ముచిత మేవేత్యాశయేనాహ-శిర ఇతి -
ఉ ౧౫ నన్వేవం యాచితుం మన స్తే కుతః క్షమత? ఇత్యాశంక్య భవతో విరక్తత్వా
దిత్యాహ-తచ్ఛిరో యాచితుం మనో మే నోత్సహతే యత ఇష్టదాయి స్వశరీరం కో
వా త్యజతు? భవాంస్తు విరక్తత్వా న్న దేహమానీ సంప్రతి దేహధారణ మపి పరోప
కారాయైవ నత్వభిమాననిమిత్త మిత్యాహ—పరోపకారాయేతి ౧౬ యద్యప్యేవం
తథాఽపిత్వం పరక్లేశావహం కర్మానుష్ఠాతుం కిమితి ప్రవృత్తో ఽసీత్యాశంక్యాహ
సర్వేఽపి జనాః పరక్లేశకథానభిజ్ఞా యతో దివానిశం స్వార్థే తత్పర ఆత్మా దేహేం
ద్రియాది చిత్తం చ యేషాం తత్రోదాహరణ మాహ—శత్రుం నిహంతుం వజ్ర
నిర్మాణాయేంద్రో దాధీచ మభిలషిత మస్థి స్వీకృతవాన్ తథాచ యదా సాత్విక
ముఖ్యానా మియం దశా తదాఽస్మద్విధానాం కాకథేతిభావః-ఉప. ౧౭ వదాన్యై
ర్భవాదృశై స్తు శిరస్య సర్వగతస్య యశశ్శరీరస్య ప్రాప్తగా క్షణికత్వాత్ శరీర మపి

క్షణికం శరీరం త్యక్త్వా పరార్థే స్మ యశశ్శరీరమ్, ప్రాప్య స్థిరం సర్వగతం జగంతి గుణైరనర్ఘ్యైః ఖలు రంజయంతి ౧౮ వపుర్ధరంతే పరతుష్టిహేతోః కేచిత్ప్రశాంతా దయయా పరీతాః, అస్మాదృశాః కేచన సంతి లోకే స్వార్థైకనిష్ఠా దయయా విహీనాః ౧౯ పరోపకారం న వినాఽస్తి కించిత్ప్రయోజనం తే విధుతైషణస్య, అస్మాదృశాః కామవశాస్తుయుక్తాయుక్తే విజానంతి న హంత యోగిన్ ౨౦ జీమూతవాహో నిజజీవదాయీ దధీచిరప్యస్థి ముదా దదానః, ఆచంద్రతారార్కమపాయశూన్యం ప్రాప్తౌ యశఃకర్ణపథంగతౌ హి ౨౧ యద్యప్యదేయం నను దేహవద్భిర్మయార్థితం గర్హితమేవ సద్భిః, తథాఽపి సర్వత్ర విరాగవద్భిః కిమస్త్యదేయం పరమార్థవిద్భిః ౨౨ అఖండమూర్ధన్యకపాలమాహుః స్వసిద్ధిదం సాధకపుంగవేభ్యః, వినా భవంతం బహవో న సంతి తద్వత్ప్రమాంసో భగవన్పృథివ్యామ్. ౨౩

సుత్యాజ్యమేవేత్యాశయేనాఽఽహ-దధీచిముఖ్యా ఇతి-ఉ ౧౮ తథాచ కేచిత్ప్రశాంతా దయయా వ్యాప్తాః భవాదృశాః పరతుష్టిహేతోశ్శరీరం ధరంతే అస్మాదృశాస్తు కేచన దయయా విహీనాః స్వార్థైకనిష్ఠా లోకే సంతి ౧౯. తస్మాత్పరోపకారిణా త్వయాఽవశ్యం శిరో దేయమిత్యాశయవానాహ-పరోపకారం వినా కించిత్ప్రయోజనం తవ నాస్తి యతః పుత్రవిత్తలోకైషణావినిర్ముక్తో భవానిత్యాహ—విధుతైషణస్యేతి నను త్వయాఽపి మమేదం యుక్తం న వేతి విచార్య వక్తవ్యమిత్యాశంక్యాఽఽహ-అస్మాదృశాస్తు హే యోగిన్ కామవశత్వాదహో కష్టం యుక్తాయుక్తే న విజానంతి. ౨౦. స్వశరీరప్రదానసదృశం యశస్సాధనం త్వన్యన్నాస్త్యేవేత్యాహ-జీమూతవాహాఖ్యో నిజజీవనదాయీ దధీచిశ్చ స్వాస్థిదాయీ ద్వావపి ప్రలయపర్యంతం నాశశూన్యం యశః ప్రాప్తౌ కర్ణపథం గతౌ హి ప్రసిద్ధం హి యస్మాత్కర్ణపథం గతౌ ఇతి వా. ౨౧. నను దేహస్యాదేయత్వం జానన్నిదమతినిందితం ప్రార్థయసే? ఇత్యాశంక్య యద్యప్యేవం తథాఽపి పరమార్థవిత్త్వాత్సర్వత్ర విరాగవతాం భవాదృశానాం కిమప్యదేయం 'నాస్తీ'త్యాలోచ్య ప్రార్థనాం కరోమీత్యాహ—యద్యపీతి ౨౨. నన్వన్యః కశ్చిదేవంవిధోఽన్విష్య ప్రార్థ్య ఇత్యాశంక్య యథావిధస్య శిరో మమ సిద్ధిహేతుస్తథావిధో భవానేవ నత్వన్య ఇత్యాహ సాధకశ్రేష్ఠేభ్యస్స్వసిద్ధిదమఖండమూర్ధన్యస్యాఖండితరేతసః కపాలమాహుర్నచ భవంతం వినా హే భగవంస్తథావిధవీర్యవంతః ప్రమాంసో బహవః పృథివ్యాం సంతి. ౨౩. అతో

ప్రయచ్ఛ శీర్షం భగవ న్నమస్తాదితీరయిత్వా పతితం పురస్తాత్, తమ
బ్రవీ ద్వీక్ష్య సుధీ రధస్త త్కృపాళు రావృత్తమనా స్సమస్తాత్.
౫౩ నైవాభ్యసూయామి వచ స్త్వదీయం ప్రీత్యా ప్రయచ్ఛామి శిరో
ఽస్మదీయమ్, కోవాఽర్థినాత్ప్రార్థితమో న్నకాయం జాన న్న కుర్యా
దిహ బహ్వపాయమ్ ౫౪ పతత్యవశ్యం హి వికృష్యమాణం కాలేన
యత్నా దపి రక్షమాణమ్, వర్ష్మాఽమునా సిధ్యతి చేత్పరార్థ స్సఏవ
మర్త్యస్య పరః పుమర్థః ౫౫ వివిక్తే ఽధ్యుషితా, సిద్ధివి న్నిధ స్స
మాయాహి కరోమి తే మతమ్, నాహం ప్రకాశం వితరీతు ముత్స
హే శిరః కపాలం విజనం సమాశ్రయ ౫౬ శిష్యా విదంతి యద
చింతితకార్య మేత ద్యోగి న్నదేకారణా విహతిం విదధ్యుః, కోవా
సహేత వపు రేత దపోహితుం స్వం కో వా క్షమేత నిజనాథశరీర
మోక్షమ్ ౫౭ తౌ సంవిదం వితనుతా మితి సంప్రహృష్టో యోగీ
జగామ ముదితో నిలయం మనస్వీ, శ్రీశంకరో ఽపి నిజధామని జోష
మాస ప్రోచే న కించిదపి భావ మసౌ మనోగమ్ ౫౮ కపాలీ త్రిపుం

ఽవశ్యం త్వమేవ శిరః ప్రయచ్ఛ, తే నమోఽస్త్విత్యుక్త్వా ఽగ్రే పతిత మధస్తా ద్వీక్ష్య సుధీః కృపాళు స్సమస్తా దాకృష్టమనా అబ్రవీత్ ఉపే ౫౩ తద్వచన ముదాహరతి- నైవేతి. యత ఇహలోకే బహునాశనిమిత్తవంతం న్నకాయం జాన న్కోవా ప్రార్థిత మో ఽర్థినాత్ న కుర్యాత్? అపితు కుర్యా దేవ. అన్యథా తస్య ప్రార్థితమత్వ మేవ కుత స్స్యా దిత్యర్థః - ఇంద్ర ౫౪ యతో యత్నాదపి రక్ష్యమాణం శరీరం కాలేనా కృష్యమాణమవశ్యంపతతిఽతతో ఽనేన వర్ష్మణా పరప్రయోజనం సిధ్యతిచే త్తర్హి సఏవ మరణధర్మకస్య పరః పురుషార్థః - ఉ ౫౫. తస్మాత్ హేసిద్ధివిత్ యథా వివిక్తే ఽహ మధిసమాధి సమాధౌ వర్తే తథా త్వం నిశీథో రహసి సమాయాహి తే ఽభి మతం కరోమి యతో శిరఃకపాలం ప్రకటం దాతుం అహం నోత్సహే అతో విజనం సమాశ్రయ ౫౬. కుత ఇతిచే త్తత్రాహ-శిష్యా యద్యేత చ్చింతితం కార్యం జానంతి తర్హి హేయోగిన్ విహతిం విదధ్యు స్తవ కార్యస్య వినాశం కుర్యుః యతో మదేకశ రణాః స్వశరీరత్యాగవన్నిజనాథశరీరమోక్షో ఽప్యసహ్య ఇత్యాహ - ఏతత్స్వం శరీరం త్యక్తుం కోవా సహేత? నిజనాథశరీరస్య మోక్షం చ కో వా క్షమేత? - వ ౫౭. ఇత్యేవం తౌ శ్రీశంకరకాపాలికౌ సంవిదం వితనుతాం సంభాషణం సంకేతం వా కృత వంతౌ తతో యోగీ మనస్వీ ముదిత స్సన్ జగామ శ్రీశంకరో ఽపి నిజధామని జోష మాస తూష్ణీంబభూవ మనోగం భావ మసౌ కించిదపి నప్రోక్తవాన్. ౫౮. కంథా

ద్రీ పురతోఽవలోకి కంకాళమాలాకృత గాత్రభూషః, సంర క్తనేత్రో
మదఘూర్ణితాక్షో యోగీ యయౌ దేశికవాసభూ ౨ం ౩౦ శిష్యేషు
శిష్టేషు విదూరగేషు స్నానాదికార్యాయ వివిక్తభాజి, శ్రీదేశికేంద్రేతు
సనందనాఖ్యే శ్యా స్వదేహం వ్యవధాయ గూఢే ౩౧ తం భైరవాకార
ముదీక్ష్య దేశిక స్త్యక్తుం శరీరం వ్యధిత స్వయం మనః, ఆత్మానమాత్మన్య
దయుక్త యోజయ న్సమాహితాత్మా కరణాని సంహరన్ ౩౨
తం భైరవోఽలోకత లోకపూజ్యం స్వసౌఖ్యతుచ్ఛీకృతదేవరాజ్యమ్,
యోగీశ మాసాదితనిర్వికల్పం సనత్సుజాతప్రభృతే రనల్పమ్ ౩౩
జత్రుప్రదేశే చిబుకం నిధాయ వ్యాత్తాస్యముత్తానకరౌ నిధాయ,
జానూపరి ప్రేక్షితనాసికాంతం విలోచనే సాంధి నిమీల్య కాంతమ్
౩౪ ఆసీన ముచ్చీకృతపూర్వగాత్రం సిద్ధాసనే శేషితబోధమాత్రమ్,
చిన్మాత్రవిన్యస్తహృషీకవర్గం సమాధివిస్తారిత విశ్వసర్గమ్ ౩౫ విలోక్య
తం హంతు మనా స్త్రిశంకస్స్వబుద్ధిపూర్వార్జితతీవ్రపంకః, ప్రాపోద్య
తాపి స్వవిధం సయావ ద్విజ్ఞాతవా న్పద్మపదోఽపి తావత్ ౩౬.

లానాం శరీరాస్థ్నాం మాలయాకృతా గాత్రభూషా యేన - ఇంద్ర. ౩౦ శ్రేష్ఠేషు
శిష్యేషు స్నానాదికార్యాయ విదూరగేషు సత్సు శ్రీదేశికేంద్రేతు సనందనాఖ్యా
ద్భీత్యా దేహం గూఢే వ్యవధాయ వివిక్తభాజి సతి యయౌ విత్యన్వయః ౩౧ తం
భైరవాకారం కపాలినం వీక్ష్య శ్రీశంకర శ్శరీరం త్యక్తుం స్వయం మనో వ్యధాత్
సమాహితాంతఃకరణః ప్రణవం జపన్ యః కరణాని సంహరన్ ఆత్మానం త్వం
పదార్థ మాత్మని తత్పదార్థే ఽయుంక్త - ఇం. ౩౨ భైరవాకారః కాపాలిక స్సన
త్సుజాతాదే స్సకాశా దనల్పం - ఆ. ౩౩. అంససంధిప్రదేశే చిబుక మధరోష్ఠాధః
ప్రదేశం నిధాయ వ్యాత్తాస్యం వివృతముఖం జానూపరి ఉత్తానకరౌ నిధాయ సామ్య
ర్థం కాంతం శోభితం - ఉ ౩౪. ఉచ్చీకృత ముచ్చైఃకృతం పూర్వగాత్రం
శిరోభాగో యేన సిద్ధాసనే 'మేఢ్ర)ముపరి విన్యస్య సవ్యం గుల్ఫం తథోపరి, గుల్ఫాంత
రంచ విన్యస్య సిద్ధా స్సిద్ధాసనం విదు' రిత్యుక్తే ఆసీనం శేషితం అవశేషితం చిన్మాత్రం
యేన తత్రైవ విన్యస్తఇంద్రియవర్గో యేన సమాధినా విస్తారిత స్సర్వసర్గో యేన ౩౫.
ఏవం తం శ్రీశంకరం విలోక్యాపా స్త్రిశంకరః స్వబుద్ధిపూర్వ మర్జితస్తీవ్రః పంకః పాపం
యేన ప్రోద్యత్ఖడ్గ స్సకాపాలికో హంతుం యావత్సవిధం ఆచార్యసమీపం ప్రాప పద్మ
పదోఽపి తావ ద్విజ్ఞాతవాన్. ౩౬ త్రిశూల ముద్యమ్య గురుం నిహంతుకామం కపా

త్రిశూల ముద్యమ్య నిహంతుకామం గురుం యదాత్మా సముదైక్షతాం
తః, స్థిత శ్చుకోప జ్వలితాగ్నికల్ప స్సపద్మపాదః స్వగురో ర్హితైషీ.
౩౭ స్మరన్నథ ప్రస్మరదార్తిహారి ప్రహ్లాదవశ్యం పరమం మహస్తత్,
స మంత్రసిద్ధో నృహరే ర్నృసింహో భూత్వాదదర్శోగ్రదురీహచే
ష్టామ్. ౩౮ స తత్క్షణక్షుబ్ధనిజస్వభావః ప్రవృద్ధరుడ్విస్మృతమర్త్యభావః,
ఆవిష్కృతాత్యుగ్ర నృసింహభావ స్సముత్పపాతాతులితప్రభావః ౩౯.
సటాఘటాస్ఫోటితమేఘసంఘ స్తీవ్రారవత్రాసితభూతసంఘః, సంవేగ
సంమూర్ఛితలోకసంఘః కిమేతదిత్యాకులదేవసంఘః ౪౦ క్షుభ్యత్స
ముద్రం సముదూఢరౌద్రం రటన్నిశాటం స్ఫుటదద్రికూటమ్, జ్వల
ద్దిశాంతం ప్రచలద్ఘనాంతం ప్రభ్రశ్యదక్షం దళదంతరిక్షమ్ ౪౧
జవాదభిద్రుత్య శితస్వరూపై ర్దైత్యేశ్వరస్యేవ పురా నఖాగ్రైః, క్షిప
త్రిశూలస్య స తస్య వక్షో దదార విక్షిప్తసురారిపక్షః ౪౨ తత్తా
దృగత్యుగ్రనఖాయుధాగ్ర్య దంష్ట్రాంతరప్రోతదురీహదేహః, నిస్యే

లినం యదాత్మా మనసి సముదైక్షత దృష్ట్వా చ తత్ర స్థిత ఏవ సపద్మపాదో జ్వలదగ్ని కల్ప శ్చుకోప యత స్స్వగురోర్హితైషీ - ఉపేం. ౩౭ అథానంతరం స్మరతా మార్తిహారిణం ప్రహ్లాదవశ్యం ప్రహ్లాదాధీనం నృహరే స్తత్పరమం స్వరూపభూతం మహ స్తేజః స్మరన్నేష పద్మపాదో నృసింహో భూత్వా ఽస్యోగ్రాం దురీహచేష్టాం దదర్శ యతో మంత్రసిద్ధః - ఉ ౩౮ స పద్మపాదః ప్రవృద్ధరుట్ ప్రవృద్ధరోషః - ఉ ౩౯. సటానాం స్కంధరోమ్ణాం ఘటయా సమూహేన స్ఫోటితో మేఘసంఘో యేన తీవ్రశబ్దేన త్రాసితో భూతసంఘో యేన సంవేగేన సమూర్ఛితః సంమోహితో లోకసంఘో యేన కిమేతదిత్యాకులో దేవసంఘో యస్మాత్స సముత్పపాతేతి పూర్వేణ సంబంధః ౪౦. క్షుభ్యత్సముద్రమిత్యాది క్రియావిశేషణం క్షుభ్యన్ సముద్రో యస్యాం క్రియాయాం సముదూఢం రౌద్ర మత్యంత భయానకం రటంతో నిశాటా రాక్షసాదయో యస్యాం జ్వలంతో దిశామంతాః ప్రాంతభాగా యస్యాం ప్రచలద్ఘనామేరంతో యస్యాం భ్రశ్యంతి అక్షాణి జనానా మింద్రియాణి యస్యాం దళదంతరిక్షం యస్యాం తథా జవా దభిద్రుత్యేతి పరేణాన్వయః ౪౧. జవా దభిద్రుత్య శితస్వరూపైః శ్శితస్వరుః తీక్ష్ణం వజ్రం తద్వదుగ్రైః పురా దైత్యేశ్వరస్య హిరణ్యకశిపో రివ క్షిపత్త్రిశూలస్య తస్య కాపాలికస్య వక్షః క్షిప్త స్సురారిపక్షో యేన స నృసింహో దదార. ౪౨. తతశ్చ తత్తాదృగత్యుగ్ర నఖాయుధానాం సింహానాం అగ్ర్యే దంష్ట్రాం

తదానీం నృహరి ర్విదీర్ణదైత్యపట్టణాట్టాలికమట్టహాసమ్ ౨౩. ఆకర్ణయం స్తం నినదం బహిర్గతా ఉపాగమ న్నాకులచిత్తవృత్తయః వ్యలోకయ న్భైరవ మగ్రతో మృతం తతో విముక్తం చ గురుం సుఖోషితమ్ ౨౪ ప్రహ్లాదవశ్యో భగవాన్ కథంవా ప్రసాదితో ఽయం నృహరి స్త్వయేతి సవిస్మయై స్స్నిగ్ధజనై స్సపృష్ట స్సనందన స్సస్మిత మిత్యవాదీత్ ౨౫ పురాఽఽహోబలభూధరాగ్రే పుణ్యం సమాశ్రిత్య కిమప్యరణ్యమ్, భక్త్యేకవశ్యం భగవంత మేనం ధ్యాయ న్ననేకాన్ దివసా ననైషమ్ ౨౬ కిమర్థ మేకో గిరిగహ్వరేఽస్మిన్ వాచంయమ స్త్వం వససీతి శశ్వత్, కేనాపి పృష్టో ఽత్ర కిరాతయూనా ప్రత్యుత్తరం ప్రాగహ మిత్యవోచమ్ ౨౭ కంఠీరవాత్యద్భుతమర్త్యమూర్తిః కంఠీరవాత్మా పరతశ్చ కశ్చిత్, మృగో వనే ఽస్మి న్మృగయో ఽవస న్మే భవత్యహో నాక్షిపథే కదాఽపి ౨౮ ఇతీరయత్యేవ మయి క్షణేన వనేచరో ఽయం ప్రవిశన్ వనాంతమ్, నిబధ్య గాఢం నృహరిం లతాభిః పుణ్యై రగణ్యైః పురతో న్యధాన్మే ౨౯ మహర్షిభి స్త్వం మనసా

తరే ప్రేతో దురీహస్య దుశ్చేష్టస్య కాపాలికస్య దేహో యస్య స నృహరి స్తదానీం విదీర్ణాదైత్యపట్టణానాం స్వర్గనగరాణాం అట్టాలికా యేన తథాభూతం అట్టహాసం విస్తారితవాన్ ౨౩ బహిర్గతా స్సర్వే వినేయా స్తంశబ్దం ఆకర్ణయన్నాకులచిత్తవృత్తయః సమీప మాగతవంత ఆగత్యాగ్రతో మృతం భైరవసంజ్ఞం కాపాలికం తతో భైరవా ద్విముక్తం చ సుఖేన స్థితం గురుం దృష్టవంతః ౨౪ సనందనః పద్మపాద స్సస్మితం యథా స్యా త్తథా ఇతివక్ష్యమాణ ముక్తవాన్. ౨౫ తద్వచన ముదాహరతి—పూర్వం ఖలు అహోబిలసంజ్ఞస్య పర్వతస్యాగ్రే పుణ్యం కిమపి వనం సమాశ్రిత్య భక్త్యైకవశ్య మేనం నృహరిం భగవంతం ధ్యాయ న్ననేకాన్ దివసా నహం నీతవాన్ ౨౬. హే వాచంయమాస్మి న్గిరిగహ్వరే కిమర్థ మేక స్త్వం వససీతి కేనాపి కిరాతయూనా పురాశశ్వ త్పృష్టో ఽహ మితి వక్ష్యమాణం ప్రత్యుత్తర ముక్తవాన్ ౨౭ తదాహ—కంఠపర్యంత మత్యద్భుతా నరమూర్తి ర్యస్య పరతశ్చ సింహాత్మా కశ్చిన్మృగో ఽస్మిన్వనే వసన్ హేమృగయో వ్యాధ మమాక్షిమార్గే కదా ఽపి న భవతి అహో ఽతికష్టం, ౨౮. ఇత్యేవం మయి కథయత్యేవ సతి అయం వనేచరో వనమధ్యం క్షణమాత్రేణ ప్రవిశన్ నృహరిం లతాభి ర్గాఢం నిబధ్య మే పుణ్యైరగణ్యై ర్మమాగ్రే స్థాపితవాన్ ౨౯. అద్భుతేనాఽఽశ్చర్యేణాఽఽవిష్టం మనో యస్య తథాభూతేన

ఽప్యగమ్యో వనేచరస్యైవ కథం వశోఽభూః?, ఇత్యద్భుతావిష్టహృదా మయాఽసౌ విజ్ఞాప్యమానో విభు రిత్యవాదీత్ ౫౦. ఏకాగ్రచిత్తేన యథా ఽమునా ఽహం ధ్యాత స్తథాఽధాతృముఖై ర్న పూర్వైః, నోపాలభేథా స్త్వమితీరయ న్మే కృత్వా ప్రసాదం కృతవాం స్తిరోధిమ్. ౫౧. ఆకర్ణ్య తాం పద్మపదస్య వాణీ మానందమగ్నై రఖిలై రభావి. జగర్జ చోచ్చై ర్జగదండభాండం భూమ్నా స్వధామ్నా దలయ న్నృసింహః. ౫౨. తత స్తదాఽర్భాటచల త్సమాధి స్స్వాత్మప్రబోధో న్మథితత్ర్యుపాధిః, ఉన్మీల్య నేత్రే వికరాలవక్త్రం వ్యలోకయ న్మానవపంచవక్త్రమ్. ౫౩. చంద్రాంశుసోదర్యసటాజటాలం తార్తీయనేత్రాబ్జక నన్నిటాలమ్, సహోద్యదుష్ణాంశుసహస్రభాసం విధ్యండవిస్ఫోటకృ దట్టహాసమ్ ౫౪ నఖాగ్రనిర్భిన్న కపాలివక్షస్స్థలోచ్ఛలచ్ఛోణితపంకిలాంగమ్, శ్రీవత్సవత్సం గళవైజయంతీ శ్రీరత్నసంస్పర్ధితదంత్రమా

మయేత్యేవం విజ్ఞాప్యమానో ఽసౌ విభు ర్నృహరి రితి వక్ష్యమాణ ముక్తవాన్. ౫౦ తదుదాహరతి-యథాఽమునా కిరాతయూనైకాగ్రచిత్తేనాహం ధ్యాత స్తథా పూర్వై ర్బ్రహ్మాదిభి రపి నధ్యాతోఽత స్త్వం నోపాలభేథా ఇతి కథయ న్మే ప్రసాదం కృత్వా తిరోధానం కృతవాన్ - ఇంద్ర ౫౧. పద్మపాదస్య తాం వాణీం శ్రుత్వా ఽఖిలై రానందమగ్నై రభావి సర్వే ఽప్యానందమగ్నా అభూవన్ ఆనల్పేన స్వతేజసా జగద్భాండం దలయన్నృసింహో జగర్జచ-ఉ ౫౨. తత స్తస్య గర్జనానంతరం తస్యార్భాటేన సాహంకారనాదేన చలన్సమాధి ర్యస్యస్వాత్మసాక్షాత్కారేణోన్మథితాః కారణాదిత్రయఉపాధయో యస్య సః శ్రీశంకరో నేత్రే ఉన్మీల్య కరాలవక్త్రం మానవపంచాస్యం నృసింహ మవలోకయత్ ౫౩ తం విశినష్టి-చంద్రకిరణసదృశాభి స్సటాభి ర్జటాలం వ్యాప్తం తృతీయనేత్రకమలేన కన త్స్ఫురన్నిటాలం మస్తకం యస్య సహోద్యతాం సూర్యసహస్రాణాం భా ఇవ భా యస్య బ్రహ్మాండవిస్ఫోటకరో ఽట్టహాసో యస్య తం ౫౪.నఖాగ్రేణ నిర్భిన్నా త్కపాలివక్షస్స్థలా దుచ్చలచ్ఛోణితస్య పంకేన వ్యాప్తాన్యంగాని యస్యతం శ్రీవత్సో నామ రోమ్ణామావర్తస్తేన యుక్తం దక్షిణవక్షో యస్య తం. 'వత్సః పుత్రాదివర్షయోః, తర్ణకేనోరసి క్లీబ'మితి మేదినీ గళే వైజయంత్యాః శ్రీరత్నేన కౌస్తుభమణినా చ సంస్పర్ధినీ తస్యకపాలిన అంత్రాణాం మాలా యస్య

లమ్. ౫౫. సురాసురత్రాసకరాతిఘోరస్వాకారసార వ్యథితాండకోశమ్, దంష్ట్రాకరాళాననినిర్యదగ్నిజ్వాలాళిసంలీఢనభోఽవకాశమ్. ౫౬ స్వరోమకూపోద్గతవిస్ఫులింగ ప్రచారసందీపితసర్వలోకమ్, జంభద్విడుజ్జృంభితశంభుదంభసంస్తంభనారంభకదంతపేషమ్ ౫౭. మాభూదకాలే ప్రళయో మహాత్మ న్కోపం నియచ్ఛేతి గృణద్భి రారాత్, ససాధ్వసైః ప్రాంజలిభి స్స్వగాత్రకంపై ర్విరించ్యాదిభి రర్థ్యమానమ్ ౫౮ విలోక్య విద్యుచ్చపలోగ్రజిహ్వం యతిక్షితీశః పురతో నృసింహమ్, అభీతి రైడిష్ట తదోపకంఠం స్థితో ఽపి హర్షాశ్రుపినద్ధకంఠః. ౫౯ నరహరే హర కోప మనర్థదం తవ రిపు ర్నిహతో భువి వర్తతే, కురు కృపాం మయి దేవ సనాతనీం జగదిదం భయ మేతి భవద్దృశా ౬౦ తవ వపుః కిల సత్త్వ ముదాహృతం తవ హి కోపన మణ్వపి నోచితమ్, తదిహ శాంతి మవాప్నుహి శర్మణే హర గుణం హరి రాశ్రయసే

తం. ౫౫. దేవాసురత్రాసకరస్యాతిఘోరస్య స్వాకారస్య సారేణ బలేన వ్యథితో ఽండకోశో యేన దంష్ట్రాభిః కరాలా న్ముఖాన్నిర్గచ్ఛదగ్నిజ్వాలాళిభి స్సంలీఢః సమాస్వాదితో నభోఽవకాశో యేన తం ౫౬. స్వరోమకూపేభ్య ఉద్గతానాం విస్ఫులింగానాం ప్రచారేణ సందీపితా స్సర్వలోకా యేన జంభ మసురవిశేషం ద్వేష్టీతి జంభద్విడింద్రః ఉజ్జృంభిత ఉల్లసితః శంభు ర్మహాదేవ స్తయోర్దంభస్య క్షమాప నైకతవస్య యత్ సంస్తంభనం తస్యారంభకో దంతపేషో యస్య ౫౭. హే మహాత్మన్ అసమయే ప్రలయో మాభూత్ అతః కోపం నియచ్ఛేత్యేవం ససాధ్వసై స్స్వగాత్రకంపైః ప్రాంజలిభి రారాత్ స్తువద్భిః బ్రహ్మాదిభిః ప్రార్థ్యమానం ౫౮. విద్యుద్వచ్చపలోగ్రజిహ్వా మేవంభూతం నృహరిం పురతో విలోక్య తదా సమీపం స్థితో ఽపి భీతిరహితో హర్షాశ్రుభిః పినద్ధః కంఠో యస్య స యతిరాజః శ్రీశంకరః స్తుతవా౯-ఊపేం. ౫౯ హే నరహరే కోప ముపసంహర, యతో ఽనర్థదం యదర్థ మావిష్కృత స్స తు తవ శత్రు ర్నిహత స్సన్ భువి వర్తతే ఽతో హే దేవ సనాతనీం మయి కృపాం కురు. కించ భవత్కోపం దృష్ట్వా సర్వ మిదం జగ ద్భయ మేతి ౬౦ కించ తవవిష్ణోః వపుః ఖలు సత్త్వం ఉదాహృతం హి యత స్తవ కోపన మణ్వపి నోచితం త త్తస్మా దస్మిన్ కాలే సుఖాయ శాంతిం ప్రాప్నుహి తవైతన్నోచిత మితి సాపేక్ష

కథమ్. ౬౧. సకలభీతిషు దైవతమ స్మరన్ సకలభీతి మపోహ్య సుఖీ పుమాన్, భవతి కిం ప్రవదామి తవేక్షణే పరమదుర్లభ మేవ తవే క్షణమ్. ౬౨. స్మృతవత స్తవపాదసరోరుహం మృతవతః పురుషస్య విము క్తతా, తవకరాభిహతో ఽమృతభైరవో న హి స ఏషపున ర్భవ మే ష్యతి. ౬౩ దితిజసూను మముం వ్యసనార్దితం సకృపరక్షదుదార గుణో భవాన్, సకలగత్వ ముదీరితమస్ఫుటం ప్రకటమేవ విధిత్సుర భూత్పురా ౬౪. సృజసి విశ్వ మిదం రజసా ఽఽవృత స్థితివిధౌ శ్రిత సత్వఉదాయుధః, అవసితద్ధరణే తమసావృతో హరసి దేవ తదాహర సంజ్ఞితః. ౬౫. తవ జని ర్నగుణా స్తవ తత్వతో జగదనుగ్రహణాయ భవాదికమ్, తవ పదం ఖలు వాఙ్మనసాతిగం శ్రుతివచ శ్చకితం తవ బో

మాహ-రుద్రగుణం తమ స్సత్వగుణో విష్ణుః త్వం కగ మాశ్రయసే ౬౧. ఏవం కోప శాంతిం ప్రార్థయిత్వా స్తౌతి-హే దేవతను సకలభీతిషు స్మరన్ సన్ సర్వభయమపోహ్య పుమాన్ సుఖీభవతి తవ దర్శనే సతి కిం ప్రవదామి స యద్భవతి న త ద్వక్తుం శక్య మిత్యర్థః తస్మా త్తవ దర్శనం పరమదుర్లభ మేవ ౬౨ అథ కాపాలికస్య విమోక్షాయ వ్యాజేనాహ—తవపాదకమలం స్మృతవతో మృతవతః పురుషస్య విముక్తతా భవతి అయంతు భైరవ స్తవకరేణాభిహత స్సన్ మృతో ఽతః సఏష పున స్సంసృతిం న ప్రాప్స్యతీత్యర్థః ౬౩. భక్తరక్షణం తద్వచనపాలనం చ తవ స్వభావ ఏవేత్యాహ— దితిజస్య హిరణ్యకశిపోః పుత్రమముం ప్రహ్లాదం దుఃఖార్దితం ఉదారగుణో భవాన్ సకృదరక్షత్ క్వాసౌ? ఇతి పిత్రా పృష్టేన తేనోదీరితం సర్వత్రై వాస్తీతి సర్వగత్వ మస్ఫుటం ప్రకట మేవ విధాతు మిచ్ఛుః పురా అగ్రే భవాన్ ప్రాదురభూత్. ౬౪ త్వమేవ బ్రహ్మాదిరూపేణ సృష్ట్యాదికం కరోషీత్యాహ—రజసా ఽఽవృతో విశ్వం సృజసి స్థితివిధౌ స్వీకృతసత్వః ఉద్యతాయుధః పాలయసి. తస్య హరణసమయే హే దేవ తమసావృత స్తదా హరసంజ్ఞితో హరసి ౬౫ వస్తుతస్తు అజస్య జన్మ నిర్గుణస్య గుణాశ్చ నైవసంతి. తర్హి జన్మాదికం కిమర్థ మిత్యత ఆహ - తవ జన్మాదికం జగదనుగ్రహణాయ యత స్తవపదం వాఙ్మనసాతిగం. 'యతో వాచో నివర్తంతే అప్రాప్య మనసా సహే'త్యాదిశ్రుతేః తర్హి 'తంత్వౌపనిషదం పురుషంపృచ్ఛామీ'తి శ్రుతేః కథం పురుషస్య శ్రుతిగమ్యతేతి చేత్తత్రాహ - శ్రుతివచ శ్చకితం సత్తవ బోధకం

ధకమ్. ౬౬. నరహరే తవ నామ పరిశ్రవాత్ ప్రమథగుహ్యకదుష్టపిశా
చకాః, అపసరంతి విభో ఽసురనాయకా న హి పురఃస్థితయే ప్రభవం
త్యపి. ౬౭ త్వమేవ సర్గస్థితిహేతు రస్య త్వమేవ నేతా నృహరే
ఽఖిలస్య, త్వమేవ చింత్యో హృదయేఽనవద్యే త్వామేవ చిన్మాత్ర
మహం ప్రపద్యే. ౬౮ హతో వరాకో హిరుషం నియచ్ఛ విశ్వస్య
భూమన్నభయం ప్రయచ్ఛ, ఏతేహి దేవా శ్శమ మర్థయంతే నిరీక్ష్య
భీతాః ప్రతిఖేదయంతే. ౬౯ ద్రష్టుం న శక్యాహి తవానుకంపా
హీనై ర్జనై ర్నిహ్నుతకోటిశంపామ్, మూర్తిం తదాత్మ న్నుపసంహ
రేమాం పాహి త్రిలోకీం సమతీతసీమామ్ ౭౦ కల్పాంతోజ్జృం
భమాణప్రమథపరిబృఢ ప్రోథలాలాటవహ్ని జ్వాలాలీఢత్రిలోకీ జని
తచటచటాధ్వానధిక్కారధుర్యః, మధ్యే బ్రహ్మాండభాండోదరకుహ
రమనై కాంత్యదుస్థా మవస్థాం స్త్యానస్త్యానో మమాయం దలయతు

'అస్థూలమనణ్వి'త్యేవం నిషేధముఖేన లక్షణావృత్త్యాచ బోధయతి నతు సాక్షాదిత్యర్థః
౬౬ యద్యపి నామరూపాదివినిర్ముక్తస్త్వం తథా ఽపి హేనరహరే తవ నామపరిశ్ర
వణా త్ప్రమథాదయో ఽపసరంతి దూరతరం గచ్ఛంతి. హేవిభో దైత్యనాయకాస్తు
పురఃస్థితయే ఽపి సమర్థా న భవంతి ౬౭ తథాచ యత స్సర్గాదిహేతుః నియంత్రా
దిశ్చత్వమేవాతస్త్వామేవ చిన్మాత్రమహం ప్రపద్యే ఇత్యాహ-త్వమేవేతి - ౬౭. ౬౮.
ఏవం స్తుత్వా రోషశాంతిం పునః ప్రార్థయతే-హి యస్మా దయం వరాకో హతో
ఽతః కోపం నియచ్ఛహే భూమన్ తేన చ విశ్వస్యా భయం ప్రయచ్ఛ హి యస్మా
దేతే దేవా శ్శమం ప్రార్థయంతే నిరీక్ష్య భీతాః ప్రతిఖేదం ప్రాప్నువంతి ౬౯.
కించ హి యస్మాత్ తవానుకంపాహీనై ర్జనై ర్ద్రష్టుం నశక్యాత స్తస్మా ద్ధేఆత్మ
న్నిమాం తిరస్కృతకోటివిద్యుతం మూర్తి ముపసంహరతే తవ భయాత్ ఇమాం సమ
తిక్రాంతసీమాం త్రిలోకీం పాహి. ౭౦ అథేదానీం శ్రీనృసింహాట్టహాసం వర్ణయం
స్తస్మా ద్దురితశమం ప్రార్థయతి-కల్పాంత ఉజ్జృంభమాణస్య ప్రమథపరిబృఢస్య రుద్ర
స్య ప్రోథో యో లాలాట వహ్ని స్తస్య జ్వాలాభి రాలీఢా యాం త్రిలోక్యాం
జనితస్య చటచటా శబ్దస్య ధిక్కారే ధుర్యః పునశ్చమధ్యే బ్రహ్మాండోదరకుహారం
బ్రహ్మాండభాండాత్మకపాత్రజఠరచ్ఛిద్రమధ్యే యో ఽసై కాంత్యేనావ్యభిచారేణ దుస్థా
దుర్ఘటా ఏకరూపేణ స్థితి ర్యస్యాః అనేకరూపాం జన్మమరణాదిలక్షణావస్థాం ప్రతి

దురితం శ్రీనృసింహాట్టహాసః ౭౧. మధ్యే వ్యానద్ధవాతంధయగుణ
వలనాధానమంథానభూభృన్మథనోత్క్షోభిదుగ్ధోదధిలహరిమిథః స్ఫా
లనాచారఘోరః, కల్పాంతోన్నిద్రరుద్రోచ్చతరడమరుకధ్వానబద్ధా
భ్యసూయో ఘోషో ఽయం కర్ణఘోరః క్షపయతు నృహరేరంహ
సాం సంహతిం నః ౭౨. క్షుందానో మంక్షు కల్పావధి సమయస
ముజ్జృంభదంభోదగుంభస్ఫూర్జద్దంభోళిసంఘస్ఫురదురురటితాఖర్వ
గర్వప్రరోహాన్, క్రీడాక్రోడేంద్రఘోణాసరభసవిసరద్ఘోరఘుర్ఘోరవ
శ్రీర్గంభీరస్తే ఽట్టహాసో హరహర నృహరే రంహసాం ఽంహాంసి హ
న్యాత్ ౭౩. ఏవం విశిష్టనుతిభిః నృహరౌ ప్రశాంతే స్వంభావ మేత్య
మునిరేష బభూవ శాంతః, స్వప్నానుభూత మివ శాంత మనా
స్స్మరంత మాత్మాన మాత్మగురవే ప్రణతిం చకార ౭౪ చారిత్ర్య

స్త్యానస్త్యానో ఽనలఘనో వహ్నిమూర్తిః * 'స్త్యానం స్నిగ్ధేఽపి చఘనే త్వనలాలస్య
ఘోరపీ'తి మేదినీ. ఏవం భూతో ఽయం శ్రీనృసింహాట్టహాసో మమ దురితం దళయ
తు-స్రగ్ధరా ౭౧ కిం చ మధ్యే వ్యానద్ధస్య సమ్యగ్బద్ధస్య వాతంధయో వాయుంపో
వాసుకిసంజ్ఞ స్సర్పః తల్లక్షణస్య గుణస్య వలనస్యావేష్టనస్యాధానం స్థాపనం యత్ర స
చాసౌ మంథానాద్రి ర్మందరాచల స్తేనయో మంథో మంథనం తేన క్షోభిణః క్షీరసము
ద్రస్య లహరీణాం యో మిథః స్ఫాలనాచార స్తాడనాచార స్తద్వత్ ఘోర స్తస్మాత్
ఘోర ఇతి వా శ్రుతశ్చ కల్పాంతఉన్నిద్రస్య రుద్రస్యోచ్చైః డమరుకశబ్దేన బద్ధా
ఽభ్యసూయా యేన తథాభూతో ఽయం కర్ణఘోరో నృహరే ర్ఘోషో నోఽంహసాం
పాపానాం సముదాయం క్షపయతు. ౭౨. కించ కల్పాంతసమయే సముజ్జృంభతాం
అంభోదానాం గుంభే సమూహే స్ఫూర్జతాం అశనీనాం సంఘస్య స్ఫురద్యదురురటితం
బృహద్గర్జనం తస్య అనల్పాన్ గర్వప్రరోహాన్ మంక్షు క్షుందాన ఆశు చూర్ణీ
కుర్వాణః పునశ్చ క్రీడార్థో యో వరాహేంద్ర స్తస్య నాసాయా స్సరభసం
సవేగం విసరన్ యో ఘోరో ఘుర్ఘో లక్షణశ్శబ్ద స్తస్య శ్రీరివ శ్రీర్యస్య సగంభీరః
తే నృహరే రట్టహాసో హే హరహరేతి సంభ్రమే వీప్సా. వేగేన నః పాపాని
హన్యాత్. ౭౩. ఏవం విశిష్టస్తుతిభి ర్నృహరౌ ప్రశాంతే సతి ఏష మునిః పద్మపాద
స్స్వం భావమేత్య శాంతో బభూవ తతశ్చ శాంతమనా స్వప్నానుభూత మివైనం

మేత త్ప్రియత స్త్రిసంధ్యం భక్త్యా పఠేద్యః శృణుయా దవంధ్యమ్,
తీర్త్వా ఉపమృత్యుం ప్రతిపద్య భక్తిం సభుక్తభోగ స్సముపైతి
ముక్తిం. ౭౫.

ఇతి శ్రీమాధవీయే తదుగ్రభైరవనిర్జయః,
సంక్షేపశంకరజయే సర్గ ఏకాదశో ఽభవత్.

స్మరన్ స్వగురవే ప్రకర్షేణ నతిం చకార - వ ౭౪ ఉక్తచారిత్ర్యపఠనాదేః ఫలమాహ—చారిత్ర్య మితి ప్రయతః సావధానః అవంధ్య మనిష్ఫలం-ఉ ౭౫

ఇతి శ్రీమత్పరమహంసపరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థ శ్రీపాదశిష్యదత్త
వంశావతంసరామకుమారసూను ధనపతిసూరికృతే
శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే
ఏకాదశ స్సర్గః

శ్రీ రస్తు.
శ్రీగణేశాయ నమః
శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

ద్వాదశసర్గ ప్రారంభః

అథైకదా ఽసౌ యతిసార్వభౌమ స్తీర్థాని సర్వాణి చరన్సతీర్థ్యైః, ఘోరాత్కలే ర్గోపితధర్మమార్గా ద్గోకర్ణ మభ్యర్ణ చలార్ణవౌఘమ్. ౧ విరించినాంభోరుహనాభవంద్యం ప్రపంచనాట్యాద్భుతసూత్రధారమ్, తుష్టావ వామార్ధవధూటిమస్తదుష్టావలేపం ప్రణమన్మహేశమ్ ౨. వపుఃస్మరామి క్వచన స్మరారే ర్బలాహకాద్వైతవదావదశ్రి, సౌదామినీ సాధితసంప్రదాయసమర్థనాదేశిక మన్యతశ్చ. ౩. వామాంగ

శ్రీ అథ హస్తామలకాదిప్రసంగం సపరికరం వర్ణయితు మారభతే—అథానంతర మేకస్మిన్ కాలే యతిచక్రవర్తీ శ్రీశంకర శ్శిష్యై స్సహ సర్వాణి తీర్థాని చరన్ ఘోరాత్కలే ర్గోపితో రక్షితో ధర్మో యేన తం. అభ్యర్ణః అవిదూరః చల స్సముద్రస్యౌఘో రయో యస్య తం గోకర్ణ మాగాత్ 'అభేశ్చావిదూర్యే' ఇత్యనేనార్దేర్నిష్ఠాయా ఇణ్నిషేధః-ఉ. ౧ గత్వాచ ప్రణమన్ సన్మహేశం తుష్టావ కథంభూత మితి తత్రాహ-విరించినా బ్రహ్మణా *'విరించోఽగ విరించీచ బ్రహ్మణ్యపి విరంచిః' ఇతివిశ్వప్రకాశః-కమలనాభేన విష్ణునా చ వంద్యం యతః ప్రపంచలక్షణస్య నాట్యస్యాద్భుతసూత్రధారం కూటస్థత్వే సతి తత్కర్తృత్వేనాశ్చర్యరూపం నాటకాచార్యం యతో మాయాసచివ మిత్యాహ-వామార్ధే వధూటి ర్వధూ ర్యస్య తం తథాప్యస్తోదుష్టానాం కామక్రోధాదీనా మవలేపో యస్మాత్తం ౨. కామారే ర్వపుః స్మరామి. క్వచన దక్షిణభాగే వలాహకేన మేఘేనాద్వైతస్యాభేదస్య వదావదా వాదినీ శ్రీ ర్యస్మిన్ అన్యతో వామభాగత శ్చ విద్యుతా సాధితస్య మేఘావినాభావాదిరూపస్య సంప్రదాయస్య సమర్థనాయాం దేశికం గురుం. 3, కించ వామాంగలక్షణే సీమ్ని క్షేత్రే 'సీమాఘటీ

సీమాంకురదంశుతృణ్యాచంచన్మృగాంచత్తరదక్షపాణి, సవ్యాన్యశోభా
కలమాగ్రభక్షసాకాంక్షకీరాన్యకరం మహోఽస్మి ౪. మహీధ్ర కన్యాగళ
సంగతోఽపి మాంగల్యతంతుః కిల హాలహాలమ్, యత్కంఠదేశేఽకృత
కుంఠశక్తి మైక్యానుభావా దయమస్మి భూమా ౫. గుణత్రయాతీత
విభావ్య మిత్థం గోకర్ణనాథం వచసాఽర్చయిత్వా, తిస్ర స్స రాత్రీ
స్త్రిజగత్పవిత్రే క్షేత్రే ముదైష క్షిపతి స్మ కాలమ్ ౬. వైకుంఠకైలాస
వివర్తభూతం హరన్నఘం హరిశంకరాఖ్యమ్, దివ్యస్థలం దేశికసార్వ
భౌమ స్తీర్థప్రవాసీన చిరాదయాసీత్. ౭ భ్రమాపనోదాయ భిదావ
దానా మద్వైతముద్రా మిహ దర్శయంతౌ, ఆరాధ్యదేవౌ హరిశం
కరౌ సద్వ్యర్థాభి రిత్యర్చయతిస్మ వాగ్భిః ౮ వంద్యం మహఃసోమకలా

స్థితిక్షేత్రేష్వండకోశేఽపి చ స్త్రియా' మితి మేదినీ-అంకురంత్యాం రోహంత్యాం కిరణ
లక్షణాయాం తృణ్యాయాం తృణసమూహే చంచన్మృగేణ స్ఫురత్తరో దక్షిణ
హస్తో యస్య తత్తథా సవ్యాన్యస్య దక్షిణభాగస్య శోభైవ కలమ స్సస్యం *'కలమః
పుంసి లేఖన్యాం శాలౌ పాటచ్చరేఽపి చే'తి మేదినీ. తస్యాగ్రస్య భక్షణే సాకాంక్షః
కీర శ్శుకో ఽన్యకరే వామహస్తే యస్య తన్మహోఽహమస్మి తత్ర శివకరే మృగః
పార్వతీహస్తే శుక ఇతి బోధ్యం ౪. కించ ధరాధరస్య హిమాచలస్య కన్యాయా గళేన
సంలగ్నోఽపి మాంగల్యతంతు స్సౌభాగ్యసూత్రం యస్య కంఠదేశే హాలాహాలం కుంఠ
శక్తి మకృత సోఽయం భూమైక్యానుభావా దహ మేవాస్మి. ౫ గుణాతీతై ర్విభా
వ్యం విభావనీయం గోకర్ణనాథ మిత్థం వచసాఽర్చయిత్వా తిస్రః రాత్రీ స్త్రిజగత్ప
విత్రే క్షేత్రే సైవ ముదా కాలం క్షిపతిస్మ ౬ తతశ్చ వైకుంఠకైలాసయో ర్వివర్త
భూతం స్వాతిరిక్తాకారేణ వర్తనం వివర్త స్తద్రూపం తయోరూపాంతరం నతాఘం
హరత్ హరిశంకరాఖ్యం దివ్యం స్థలం తీర్థప్రవాసీ దేశికసార్వభౌమ శ్శీఘ్ర మేవా
గాత్ ౭ భేదవాదినాం భ్రమాపనోదాయాస్మిన్ లోకే అద్వైతముద్రాం దర్శ
యంతౌ హరిశంకరౌ దేవా వారాధ్య స శ్రీశంకర ఇతి వక్ష్యమాణప్రకారేణ ద్వ్యర్
థాభి ర్వాగ్భి రర్చయతిస్మ ౮ తా ఏవోదాహరతి—వంద్యం సత్త్వాదిభి ర్వందనీయం
మహత స్సోమస్య ప్రళయాబ్ధిపీరస్య కలాభి రంశైః కలాయాం మూలేవా విలాసః
క్రీడా యస్య * 'సోమః కుబేరే పితృదేవతాయాం వసుప్రభేదే చ సుధాకరేచ, దివ్యౌ
షధీశ్యామలతాసమీరకర్పూర నీరేషు చ వానరేచే'తి విశ్వప్రకాశః *'కలాస్యా న్మూలరై
వృద్ధౌ శిల్పాదావంశమాత్రక' ఇతి మేదినీ. సోమకస్య వేదాపహారకస్యాసురస్య లావీ

విలాసం గా మాదరేణాకలయ న్ననాదిమ్, మైనం మహః కించ న దివ్య మంగీకుర్వ న్విభు ర్తే కుశలాని కుర్యాత్. ౯ యోమందరాగం దధ దాదితేయా .న్సుధాభుజ స్సాతనుతే ఽవిషాదీ, స్వా మద్రిలీలోచిత చారుమూర్తే కృపా మపారాం స భవా న్విధత్తామ్ ౧౦. ఉల్లాసయ న్యో మహిమాన ముచ్చైః స్ఫురద్వరాహీశకళేబరో ఽభూత్, తస్మై

నాశకో లాసః క్రీడా యస్యేతివా తథాభూత మనాదిం సర్వకారణత్వా దకారణం మైనం మాత్స్యం దివ్య మప్రాకృతం కించ నాచింత్యం తేజో ఽంగీకుర్వన్ గాం సాకా రూపాం భూమి మాదరేణాకలయ న్వికర్ష న్విభు రనంతశక్తివ్యాపకో విష్ణు ర్తే కుశలాని కుర్యాత్ తథాచోక్తం. *'రూపం స జగృహే మాత్స్యం చాక్షుషోదధిసంప్లవే,నావ్యా రోప్యమహీమయ్యా మపా ద్వైవస్వతం మను'మితి-'అహం త్వా మృషిభి స్సాకం మహీ నావ ముదన్వతి, వికర్ష న్విచరిష్యామి యావద్బ్రాహ్మీ నిశా ప్రభో' ఇతి చ అనాది భూతాం గాం వేదవాచ మాదరా దాకలయన్ప్రత్యాహరన్నితి వా తథాచోక్తమ్. * 'అతీతే ప్రళయాపాయే ఉత్థితాయ సవేధసే, హత్వా ఽసురం హయగ్రీవం వేదా న్ప్రత్యాహర ద్ధరి' రితి పక్షే సోమస్య చంద్రస్య కలాయా విలాసో యస్మిం స్తయా సహ విలాసో యస్యేతి వా సోమానాం హిమాలయోద్భవానాం దివ్యౌషధీనాం కలాభి రితి వా. సోమస్య కర్పూరస్యేతివా అనాదిభూతాం గాం శ్రుతి మాదరేణాకలయ న్విచారయన్ గాం వృషభ మాదరేణ ప్రేరయ న్నితి వా. మేనాయా హిమాచల భార్యాయా జాతం కించ న పార్వతీ లక్షణం మహో ఽంగీ కుర్వ న్నితి వ్యాఖ్యేయ మితి-ఇంద్రవజ్రావృత్తమ్ ౯ ఏవం మత్స్యావతార మభిధాయాథ కమఠావతారం నిరూపయ న్నాహ-యో మందరాఖ్య మచలం దధన్ ఆదితేయాన్ దేవాన్ సుధా భుజ ఆతనుతేస్సావిషాదీ ఖేదరహిత స్సభవా నద్రే ర్మందరాచలస్య లీలాయాం భ్రమ ణాత్మవిలాసార్థ ముచితా యోగ్యా చారుమూర్తి ర్యస్య తస్య సంబోధనం హేఅద్రి లీలోచితచారుమూర్తే కూర్మమూర్తే స్వా మపారాం కృపాం విధత్తాం పక్షే యో మందరాగం మందరాఖ్యపాదపం దధ ద్విషాదీ స్వయం విషభక్షకో దేవా న్సుధాభుజో వ్యాతనుతే స్వాద్రౌ కైలాసే యా లీలావిలాసః తస్యా ముచితా చారుమూర్తి ర్యస్యే తివ్యాఖ్యేయం *'అగ స్స్యా న్నగవ త్పృథ్వీ ధర పాదపయోః పుమాన్ 'మందరస్తు పుమాన్ మంథశైలే మందారపాదప' ఇతిమేదినీ-ఉ. ౧౦. అథ వరాహావతారం వర్ణ యన్నాహ—య ఉచ్చై ర్మహే ర్భూమే ర్మానం చిత్తోన్నతి ముల్లాసయన్ స్ఫురన్ యో వరాహ్యే స్సూకర్యా ఈశోవరాహీశ స్తత్కళేబర స్తద్విగ్రహో ఽభూత్.

విదధ్మః కరయో రజస్రం సాయంతనాంభోరుహసామరస్యమ్. ౧౧.
సమావహన్ కేసరితాం వరాం య స్స్ఫురద్విషత్కుంజర మాజఘాన,
ప్రహ్లాద ముల్లాసిత మాదధానం పంచానన స్తం ప్రణుమః పురాణమ్.
౧౨. ఉదైత్తుబల్యాహరణాభిలాషో యో వామనోహార్యజినం వసానః,
తపాంసి కాంతారహితో వ్యతానీ దాద్యో ఽవతా దాశ్రమిణా
మయం నః ౧౩ యేనాధికోద్వృత్తరవారిణాశు జితో ఽర్జున స్సంగ
రరంగభూమౌ, నక్షత్రనాథ స్స్ఫురితేన తేన నాథేన కేనాపి వయం
సనాథాః. ౧౪ విలాసినాళీకభవేన ధామ్నా కామం ద్విషంతం సద

---

* 'మానశ్చిత్తోన్నతౌ గ్రహః' ఇతి విశ్వప్రకాశః పక్షే వరాహీశకళేబర శ్చైవ విగ్రహ స్తస్త్వైవరాహీశో వాసుకిః కళేబరే యస్యేతివా హస్తయో ర్ముకులితపద్మసామ్య మజస్రం విదధ్మః ౧౧ అథ నృసింహావతారం నిరూపయన్నాహ -* తం పంచాస్యం సింహం పరమాత్మానం పురాణం సదైకరసం ప్రణుమ స్తం క మితి? తత్రాహ-యో వరాం కేసరితాం నృహరితాం సమావహం త్స్ఫురద్విషతాం కుంజరం హిరణ్యకశిపు మాజఘాన తం పునః ప్రహ్లాద ముల్లాసిత మాదధానం పక్షే పంచముఖం సదాశివం యః కే శిరసి సరితాం నదీనాం మధ్యే వరాం శ్రేష్ఠాం గంగాం సమావహన్ సురశత్రుం గజాసురం ఆజఘాన ప్రకర్షేణాహ్లాద ముల్లాసిత మాదధాన మిత్యర్థః. ౧౨. అథ వామనావతారం వర్ణయ న్నాహ-యో బలే స్సకాశా త్త్రైలోక్యాహరణాభిలాష స్సుందరం మృగచర్మ వసానో వామనః ఉదైత్ ఉదితో ఽభూత్ కాంతయా రహితః తపాంసి వ్యతానీ త్సోఽయ మాశ్రమిణా మాద్యో బ్రహ్మచారీ నో ఽస్మా నవతాత్. పక్షే యో మనోహారి మనోజ్ఞ మజినం వసానో దక్షాధ్వరా ద్బలే రాహరణాభిలాషో ఉదైత్ కాంతయా సత్యా-ఉ ౧౩ అథ పరశురామావతారం నిరూపయన్నాహ-యేనాధికం యథాస్యా త్తథోద్వృత్తరేణ వారిణా బాలకేన పరశురామేణార్జునః కార్తవీర్య శ్శీఘ్రం సంగరరంగభూమౌ యుద్ధరంగభూమౌ జితః * 'వారి ర్వాగ్గజబంధన్యోః స్త్రీ క్లీబే ఽంబుని బాలకే, అర్జునః కకుభే పార్థే కార్తవీర్యమయూరయోః, మాతురేక సుతే ఽపిస్యా ద్ధవళే పున రన్యవ' దితి మేదినీ, నక్షత్రనాథవ చ్చంద్రవ త్స్ఫురితేన తేన కేనాపి నాథేన వయం సనాథాః పక్షే అధికం శిరస్యుద్వృత్తరం వారి జలం యస్యార్జునః పార్థః. నక్షత్రనాథేన స్ఫురితో ఽలంకృత ఇత్యర్థః. ౧౪. శ్రీరామచంద్రావతారం నిరూపయ న్నాహ -అలీకో ఽసత్యో భవ స్సంసారో యస్మిం స్తథా భూతేన విలాసినాస్వధామ్నా స్వతేజోలిప్తా యథేష్టం ద్విషంతం రావణ మస్య

శాస్య మస్యన్, దేవో ధరాపత్యకుచోష్మసాక్షీ దేయా దమందాత్మ
స్సుఖానుభూతిమ్ ౧౫ ఉత్తాలకేతుస్థిరధర్మమూర్తి ర్హాలాహలస్వీకర
ణోగ్రకంఠః, సరోహిణీశానిశచుంబ్యమాననిజోత్తమాంగో ఽవతు
కో ఽపి భూమా ౧౬ వినాయకే నాకలితాహితాపం నిషేదుషోత్సం
గభువి ప్రహృష్యన్, యః పూతనామోహకచిత్తవృత్తి రవ్యా దసౌ

న్నుత్క్షిపన్ నాశయన్ ధరా భూమి స్తస్యాః అపత్యం సీతా తస్యాః కుచయోః ఉష్ణతా
యా స్సాక్షీ సాక్షా ద్ద్రష్టా స దేవో ఽమందసుఖానుభూతి మమిత బ్రహ్మానందానుభవం
దేయాత్. పక్షే దశేంద్రియాణి ముఖాని యస్య తథాభూతం ద్విషన్తం కామ మస్యన్
ధరస్య పర్వతస్యాపత్యం పార్వతీ తస్యాః కుచోష్మసాక్షీతి వ్యాఖ్యేయం *‘ధరో గిరౌ
కార్పాసతూలే కూర్మరాజే వస్త్వంతరే ఽపి’చేతి మేదినీ ౧౫ అథ బలరామావతా
రం వర్ణయన్నాహ—ఉచ్చతాలకేతుః స్థిరాధర్మమయీ ధర్మాయవా మూర్తి ర్యస్య
హాలాహలయో స్సురాహాలయో స్స్వీకరణే ‘హాలాసురాయా’ మితి మేదినీ–తథా
ఽపి శ్రేష్ఠకంఠో రోహిణీశేన వసుదేవేనానిశం చుంబ్యమాన ముత్తమాంగం శిరో
యస్య సకో ఽపి భూమా అవాఙ్మానసగోచరో ‘యత్ర నాన్య త్పశ్యతి నాన్యచ్ఛృణో
తి నాన్య ద్విజానాతి స భూమా’ ‘యో వై భూమా తత్సుఖ’ మితి శ్రుత్యుపలక్షితః
పరమాత్మా ఽవతు. పక్షే ఉత్కృష్టతాలే గీతకాలే కేతుః రుక్ యస్య మోక్షధర్మ
మయీ మోక్షధర్మాయ వా మూర్తి ర్యస్య మోక్షధర్మస్య మూర్తిః కార్యం తత్ప్రాప్తి
ఇతి వా హాలాహలస్య విషస్య స్వీకరణేనోగ్రకంఠో హాలాహలస్వీకరణే ఽపి శ్రేష్ఠ
కంఠ ఇతి వా. రోహిణీశ శ్చంద్రః ‘తాలః కరతలేఽంగుష్ఠమధ్యమాయాం చ సంమితే’
గీతకాలక్రియామానే కరస్ఫాలే ద్రుమాంతరే ‘ కేతు ర్నారుక్పతాకారి గ్రహోత్పా
తేషు లక్ష్మణి, స్థిరా భూశాలపర్ణ్యో ర్నాశనా మోక్షే బలేత్రిషు’ *‘మూర్తిః కాయకా
ఠిన్యయోః స్త్రియా’ మితి మేదినీ. ౧౬ అథ శ్రీకృష్ణావతారం వర్ణయ న్నాహ–ఆకలితా
హితాపం సమాసాదితాహితాపం యథాస్యా త్తథోత్సంగభువి సమీపస్థానే నిషదుషా
నిషణ్ణేనోపవిష్టేన వినాయకేన గరుడేనోపలక్షితో యః పూతనాయా మోహికా చిత్త
వృత్తిర్యస్య. కలాపః బర్హం భూషాలంకారో యస్యాసౌ కో ఽపి వర్ణయితు మశక్యః
ప్రహృష్యన్న స్నవ్యాత్, సంసృతిలక్షణా దనర్థా దవతు పక్షే ఆకలితా శ్శుండయా
సమాసాదితా శ్శివశిరసి స్థాపితా ఆపో యస్యాం క్రియాయాం తథాంకస్థానే నిషేదుషా
వినాయకేన విఘ్నరాజేనోపలక్షితో యః పూతం పవిత్రం నామ యస్యోహికేషు స్వ
చింతకేషు చిత్తవృత్తి ర్యస్య తేషాం చిత్తవృత్తి ర్యస్మి న్నితి వా కలాప స్తూణం భూ

కోఽపి కలాపభూషః. ౧౭. పాఠీనకేతోర్జయినే ప్రతీత సర్వజ్ఞభావాయ దయైకసీమ్నే, ప్రాయః క్రతుద్వేషకృతాదరాయ బోధైకధామ్నే స్పృహయామి భూమ్నే. ౧౮ వ్యతీత్య చేతోవిషయం జనానాం విద్యోతమానాయ తమో నిహంత్రే, భూమ్నే సదావాసకృతాశయాయ భూయాంసి మే సంతుతమాం నమాంసి. ౧౯. వృషాకపాయీవరయోః స్సపర్యాం వాచాతిమోచారసయేతి తన్వన్, మునిప్రవీరో ముదితాత్మకామో మూకాంబికాయాః స్సదనం ప్రతస్థే ౨౦ అంకే నిధాయ వ్యసు మాత్మజాతం నుహాకులౌ హంత ముహుః ప్రరుద్య,

---

షా యస్యాసా వితి వ్యర్థః ౧౭ అథ బుద్ధావతారం నిరూపయన్నాహ - పాఠీనకేతోః మీనకేతోః కామస్య జయినే * 'మారజి ల్లోకజి జ్జిన' ఇత్యమరః ప్రతీతః ప్రఖ్యాత స్సర్వజ్ఞభావో యస్య తస్మై దయైకసీమ్నే ప్రాయః క్రతుషు యజ్ఞేషు ద్వేషో యేషాం తేషు కృత ఆదరో యేన తైః కృత ఆదరో యస్మి న్నితి వా తస్మై బోధైకధామ్నే భూమ్నే స్పృహయామి ఏవంభూతం ప్రాప్తు మిచ్ఛామి. పక్షే క్రతౌ సంకల్పే ద్వేషో యేషాం తేషు కృత ఆదరో యేన యద్వా—దక్షక్రతౌ ద్వేషవత్సు వీరభద్రాదిషు కృతాదరాయేతి వ్యాఖ్యేయం - ఇంద్ర. ౧౮. కల్క్యవతారం వర్ణయన్నాహ— జనానాం చేతోవిషయం వ్యతీత్య విద్యోతమానయా చింత్య విగ్రహం స్వీకృత్య ప్రకాశమానాయ. కల్పాంతతమోనిహంత్రే. సతా మావాసాయ కృతః ఆశయో యేన సత స్సత్యయుగస్యేతి వా సతా మావాసో యస్మిం స్తథాభూతే కృతయుగే ఽభిప్రాయో యస్యేతి వా. పరిచ్ఛిన్నతాం శాతయతి-భూమ్నే మమ భూయాంసి నమాంసి నమస్కారా అతిశయేన సంతు. పక్షే చేతోఽగోచరతయా ప్రకాశమానాయ స్వయంప్రకాశాయాతఏవ చక్షుస్సహాకృతభానువద్వృత్త్యారూఢ స్సన్ తమోనిహంతేత్యాహాఽజ్ఞానలక్షణతమోనిహంత్రే పునః పరిపూర్ణానందరూపాయ పరబ్రహ్మణే. సదైవ వాసాయ కృతస్సర్వస్యాశయోఽంతఃకరణం యేన సతా మావాసే కాశ్యాదౌ కృతోఽభిప్రాయో యేనేతి వా - ఉ ౧౯. ఉపసంహరతి-ఇత్యేవ మతిక్రాంతకదళీఫలరసయా వాచా లక్ష్మీపార్వత్యధీశయోః పూజాం వితన్వన్ ముదితశ్చాసా వాత్మకామశ్చ ముదితా ఆత్మకామా యేనేతి వా. స మునిప్రవీరో మూకాంబికాయా స్సదనం ప్రతస్థే-ఉప ౨౦ తత్ర జాతం వృత్తాంత మావేదయతి-విగతప్రాణ మాత్మజ మంకే నిధాయ. హంతేత్యతికష్టే ముహుః ప్రరుద్య మహావ్యాకులౌ యత స్సఏవైకః పుత్రో యయో స్తౌ దంపతీ

తదేకపుత్రౌ ద్విజదంపతీ స దృష్ట్వా దయాధీనతయా శుశోచ. ౨౧.
అపార మంచత్యథ శోకమస్మి న్నభూయతోచ్చై రశరీరవాచా, జాయేత
సంరక్షితు మక్షమస్య జనస్య దుఃఖాయ పరందయేతి. ౨౨. ఆకర్ణ్య
వాణీ మశరీరిణీం తా మసా వితి వ్యాహరతి స్మ విజ్ఞః; జగత్త్రయీ
రక్షణదక్షిణస్య సత్యం తవైకస్య తు శోభతే సా ౨౩ ఇతీరయత్యేవ
యతౌ ద్విజాతే స్సుతః సుఖం సుప్త ఇవోదతిష్ఠత్, సమీపగై స్సర్వ
జనీన మస్య చారిత్ర్య మాలోక్య విసిస్మయే చ ౨౪ రమ్యోపశల్యం
కృతమాలసాలరసాల హింతాలతమాలశాలైః, సిద్ధిస్థలం సాధకసంప
దాం తన్మూకాంబికాయా స్సదనం జగాహే ౨౫ ఉచ్చావచానందజ
బాష్ప ముచ్చై రుద్గీర్ణరోమాంచ ముదారభక్తిః, అంబా మిహాపార
కృపావలంబాం సంభావయ న్నస్తుత నిస్తులం సః. ౨౬ పారే పరార్ధం
పదపద్మభాస్సు షష్ట్యుత్తరం తే త్రిశతం తు భాసః, ఆవిశ్య వహ్న్యా

దృష్ట్వా స శ్రీశంకరో దయాధీనతయా శుశోచ - ఉ. ౨౧ ఏవ మస్మిన్ శ్రీశంకరే
ఉపారం శోకం గచ్ఛతి సతి ఉచ్చైరశరీరవాచా అభూయతాశరీరిణీ వాగభూత్
తా ముదాహరతి-సంరక్షితు మక్షమస్య నరస్య దయాపరం కేవలం దుఃఖాయైవ జాయ
తేత్యేవ మభూయతేత్యర్థః. ౨౨ తా మశరీరిణీం వాచ మాకర్ణ్యాసౌ విజ్ఞః శ్రీశంకర
ఇతి వ్యాహరతి స్మ తదాహేదం సత్యం జగత్త్రయీరక్షణకుశలస్యైవం వక్తు స్తవైవై
కస్యతు సా దయా శోభతే తథాచ దయయా సమర్థేన త్వయైతయోః శ్శోకోఽపా
కరణీయ ఇతి భావః ౨౩ ఇత్యేవం యతౌ కథయత్యేవ బ్రాహ్మణస్య సుత స్సుఖం
సుప్తఇవోత్థిత స్సర్వస్మై జనాయ హితం సార్వజనీన మస్య శ్రీశంకరస్య చారిత్ర్య
మాలోక్య సమీపగై ర్విశేషేణ విస్మయశ్చ ప్రాప్తః'సర్వజనాదిభ్యః రజ్ ఖఞ్చేతిఖః'.
౨౪ కృతమాలై స్సాలాదివృక్షవిశేషైః రమ్య ముపశల్యం గ్రామాంతం యస్య *
'గ్రామాంత ముపశల్యంస్యా'దిత్యమరః. సాధకసంపదాం సిద్ధిస్థలం తన్మూకాంబికాయాః
స్సదనం జగాహే-ఉప. ౨౫. ఉచ్చో బ్రహ్మాలోకానందో ఽవచో నీచో యస్మా
త్తథా భూతానందజన్యం బాష్ప ముచ్చైరుద్గీర్ణరోమాంచం చ యథాస్యా త్తథోదా
రభక్తి స్స శ్రీశంకర ఇహాలోకే ఽపారకృపావలంబా మంబాం పూజయ న్నిస్తులం
నిరుపమం యథాస్యాత్తథా స్తుతవాన్ - ఇంద్ర. ౨౬ స్తుతి మేవ దర్శయతి—పరా
ర్ధస్య పరార్ధసంఖ్యాయాః పారతా మతిక్రాంతాయా స్తవ చరణకమలభాసో మయూ
ఖాస్తాసు షష్ట్యుత్తరం త్రిశతంతు భాసో వహ్నిసూర్యచంద్రా నావిశ్య జగంత్యాలోక

గ్కాసుధామరీచి నాలోకవంత్యా దధతే జగంతి ౨౭ అంతశ్చతుష్ష
ష్ట్యుపచారభేదై రంతేవసత్కాండపటప్రదానైః, ఆవాహనాద్యై స్తవ
దేవి నిత్య మారాధనా మాదధతే మహాంతః ౨౮ అంబోపచారేష్వ
ధిసింధుపప్ఫి శుద్ధాజ్ఞయో శ్చ్యుద్ధిద మేక మేకమ్, సహస్రపత్రే ద్వితయే
చ సాధు తన్వంతి ధన్యా స్తవ తోషహేతోః ౨౯ ఆరాధనం తే బహి
రేవ కేచి దంతర్బహి శ్చైకతమేఽంతరేవ, అన్యే పరేత్వంబ కదాఽపి
కుర్యు ర్నైవ త్వదైక్యానుభవైకనిష్ఠాః ౩౦ అష్టోత్తరత్రింశతి యాః
కలాస్తాస్వర్ధ్యాః కలాః పంచనివృత్తిముఖ్యాః, తాసాం ముఖర్యంబ

వంత్యా దధతే కుర్వంతి. భాస స్తు అణిమాదిభి రావృతాం మయూఖై రిత్యాదివదతా
శ్రీనాథేనోక్తా వేదితవ్యాః ౨౭. హే దేవి మహాంతో ఽంతర్మనసి ఆవాహనాసనా
రోపణసుగంధితైలాభ్యంగమజ్జనశాలాప్రవేశనాద్యైః చతుష్షష్ట్యుపచారభేదైః తథా న్తేవ
సత్కాండపటప్రదానైరంతేవసతాం కాండపటానాం దూష్యాద్యోలంబివాయుసంచారా
ర్థానాం పటానాం ప్రదానైర్దేవి మహాంతో నిత్య మారాధనా మాదధతే కుర్వంతి.
*'అపటీకాండపటస్స్యా'దితి వైజయంతీ ౨౮ కించ హే అంబ చతుష్షష్ట్యుపచారేషు
మధ్యే ఏక మేక ముపచారం శుద్ధాజ్ఞయో ద్వితీయే సహస్రదళే ధ్రువమండలసంజ్ఞే
పద్మే చ ధన్యాః పురుషా స్తవ తోషార్థం సాధు సమ్యక్ తన్వంతి విస్తారయంతి – ఉ.
౨౯ హేఽంబ కేచి త్ప్రాకృతా స్తవారాధనం బహిరేవ కుర్యు రేకతమే మధ్యమా
స్త్వంతర్బహిశ్చైవాన్యే ఉత్త మాస్త్వంతరేవాపరే ఽత్యుత్తమా స్తత్త్వవిద స్తు హే
అంబ కదాఽపి న కుర్యుః కుత ఇతి చే త్తత్రాహ —యల స్త్వదైక్యానుభవైకనిష్ఠా
స్త్వయాసహ స్వస్యపదైక్యం తస్యానుభవే విజ్ఞానే ముఖ్యా నిష్ఠా యేషాంతే-ఇంద్ర
౩౦. హాం ఆధారశక్తిః ౧ యం ధూమ్రార్చిః ౨ రం ఊష్మా ౩ లం జ్వలినీ ౪ వం జ్వాలినీ
౫ శం విస్ఫులింగినీ ౬ షం సుశ్రీః ౭ సం సురూపా ౮ హాం కపిలా ౯ హుం హవ్యవాహా
౧౦ కం భంతాపినీ ౧౧ ఖ్వాంబంతాపినీ ౧౨ గంధూమ్రా ౧౩ ఘుంపంమరీచీ ౧౪
ఙంనంజ్వాలినీ ౧౫ చంధంరుచిః ౧౬ ఛందంసుషుమ్నా ౧౭ జంథంభోగదా ౧౮
ఝంతంవిశ్వా ౧౯ ఞంణంబోధినీ ౨౦ రంహంధారిణీ ౨౧ ఠంపంక్షమా ౨౨ అంఅ
మృతా ౨౩ ఆంమానదా ౨౪ ఇంపుష్పా ౨౫ ఈంతుష్టిః ౨౬ ఉంపుష్టిః ౨౭ ఊం
రతిః ౨౮ ఋంధృతిః ౨౯ ౠంశశినీ ౩౦ ఌంచంద్రికా ౩౧ ౡంకాంతిః ౩౨
ఏంజ్యోత్స్నా ౩౩ ఐంశ్రీః ౩౪ ఓంప్రీతిః ౩౫ ఔంగదా ౩౬ అంపూర్ణా ౩౭ అః
పూర్ణా మృతా ౩౮ ఇత్యేతాయాఅష్టోత్తరత్రింశతికలాస్తాసు పంచకలాబోధినీప్రముఖా

తవాంఘ్రిపద్మం విద్యోతమానం విబుధా భజంతే. ౩౧. కాలాగ్ని రూపేణ జగంతి దగ్ధ్వా సుధాత్మనా ౽౽ప్లావ్య సముత్సృజంతీమ్, యే త్వా మవంతీ మమృతాత్మనైవ ధ్యాయంతి తే సృష్టికృతో భవంతి. ౩౨ యే ప్రత్యభిజ్ఞామతపారవిజ్ఞా ధన్యా స్తు తే ప్రాగ్విదితాం గురూక్త్యా, సైవాహ మస్మీతి సమాధియోగా త్త్వాం ప్రత్యభిజ్ఞావిషయం విదధ్యుః. ౩౩. ఆధారచక్రే చ తదుత్తరస్మి న్నారాధయంత్యైహిక భోగలుబ్ధాః, ఉపాసతే యే మణిపూరకే త్వాం వాస స్తు తేషాం నగరా ద్బహి స్తే ౩౪ అనాహతే దేవి భజంతి యే త్వా మంతఃస్థితి స్త్వన్నగరే తు తేషామ్, శుద్ధాజ్ఞయో ర్యే తు భజంతి తేషాం క్రమేణ సామీప్యసమానభోగౌ. ౩౫. సహస్రపత్రే ధ్రువమండలాఖ్యే సరోరుహే త్వా మనుసంధధానః, చతుర్విధైక్యానుభవాస్తమోహ స్సాయు

నివృత్తిప్రధానాః పరార్ఘ్యాః శ్రేష్ఠా స్తాసా ముపరి హే౽ంబ విద్యోతమానం ప్రకాశమానం తవచరణారవిందం విబుధాః దేవాః పండితాశ్చ భజంతే ౩౧. యత స్త్వదీయభజనం సృష్టికర్తృత్వాదిసామర్థ్యసంపాదకమిత్యాహ - కాలాగ్నిరూపేణజగంతి దగ్ధ్వా సుధాత్మనాప్లావ్య సముత్సృజంతీ మమృతాత్మనైవ చ పాలయంతీం త్వాం యేధ్యాయంతి తే సృష్టికర్తారో భవంతీతి యోజనా - ఉ ౩౨ తథాచ యే సవిశేషాం త్వా మేవం ధ్యాయంతే త ఏవం భూతా భవంతి యే తు నిర్విశేషాం త్వా మభేదేన జానంతి తేతు ధన్యాఏవేత్యాహ—య ఇతి. యేతు గురూక్త్యాదౌ విదితాం సమాధియోగాత్సైవాహమస్మీతి త్వాం ప్రత్యభిజ్ఞావిషయం విదధ్యు స్తే సచ్చిదానందలక్షణం బ్రహ్మైవాహమస్మీతి ప్రత్యభిజ్ఞామతస్యా ద్వైతమతస్యపారం జానంతీతి తే తథాభూతా ధన్యా ఇత్యర్థః - ఇంద్ర. ౩౩ ఇదానీం తత్తచ్చక్రే ధ్యానస్య ఫలం వదన్ స్తౌతి-ఐహికభోగలుబ్ధా హేమనిభే చతుర్దలే మూలాధారసంజ్ఞే చక్రే తథా తస్మా దావారచక్రా దుత్తరస్మిన్ షడ్దళే ౽ద్రుమాభే స్వాధిష్ఠానసంజ్ఞే ఆరాధయంతే యేతు దశదలే ధూమ్రవర్ణే మణిపూరకాఖ్యే త్వా ముపాసతే తేషాం తు వాస స్తవ నగరాద్బహిరేవ భవతి - ఉ ౩౪ హే దేవ్యనాహతసంజ్ఞే ద్వాదశదలే పింగలవర్ణే చక్రే తు యే త్వాం భజంతి తేషాం తు త్వన్నగరే౽ంతఃస్థితి శ్శుద్ధే షోడశదళే ధూమ్రవర్ణే విశుద్ధసంజ్ఞే చక్రే తు యే భజంతి తేషాం సామీప్యం సహస్రదలే కర్పూరవర్ణే ఆజ్ఞాచక్రే యే భజంతి తేషాం త్వత్సమానో భోగో భవతి ౩౫ ధ్రువమండలాఖ్యే సహస్రపత్రే కమలే త్వా మనుసంధధానః చతుర్విధైక్యానుభవేన నిరస్తో మోహో

జ్య మంబాంచతి సాధకేంద్రః ౩౬ శ్రీచక్రషట్చక్రకయోః పురోఽథ శ్రీచక్రమన్వోరపి చింతితైక్యమ్, చక్రస్య మంత్రస్య తత స్తవైక్యం క్రమా దనుధ్యాయతి సాధకేంద్రః ౩౭ ఇతి తాం వచనైః ప్రఫ్రా జ్య భైక్ష్యోదనమాత్రేణ స తుష్టిమాన్ కృతార్థః, బహుసాధకసంస్తుతః కియంతం సమయం తత్ర నినాయ శాంతచేతాః ౩౮ శ్రయతి స్మ తతో ఽగ్రహారకం శ్రీబలిసంజ్ఞం స కదాచన స్వశిష్యైః, అనుగేహ హుతాగ్నిహోత్రదుగ్ధ ప్రసరత్పావనగంధలోభనీయమ్ ౩౯ యతో ఽపమృత్యు ర్బహి రేవ యాతి భ్రాంత్వా ప్రదేశం శనకై రలబ్ధ్వా,

---

యస్య స అతఏవ సాధకేంద్రో హే ఽంబసాయుజ్యం ప్రాప్నోతి. ౩౬ అనుభవస్య చాతుర్విధ్యం వివృణోతి-పుర ఆదౌ 'బిందుత్రికోణవసుకోణదశారయుగ్మ మన్వస్ర నాగదళసంయుతషోడశారం, వృత్తత్రయంచ ధరణీసదనత్రయంచ శ్రీచక్రమేత దుదితం పరదేవతాయాః. * చతుర్భి శ్శివచక్రై శ్చ శక్తిచక్రై శ్చ పంచభిః, నవచక్రై శ్చ సంసిద్ధం శ్రీచక్రం శివయో ర్వపుః త్రికోణ మష్టకోణం చ దశకోణద్వయం తథా, చతుర్దశారం చైతాని శక్తిచక్రాణి పంచచ బిందుశ్చాష్టదలం పద్మం తథా షోడ శపత్రకమ్, చతురస్రం చతుర్ద్వారం శివచక్రాణ్యనుక్రమాత్. త్రికోణే బైందవం శ్లిష్ట మష్టారే ఽష్టదలాంబుజమ్, దశారయో ష్షోడశారం భూగృహం భువనాస్రకే శైవానా మపి శాక్తానాం చక్రాణాం చ పరస్పరమ్, అవినాభావసంబంధం యో జానాతి స చక్రవిత్, త్రికోణరూపిణీ శక్తి ర్బిందురూప స్సదాశివః, అవినాభావసం బంధం తస్మా ద్బిందుత్రికోణయోః ఏవం విభాగ మజ్ఞాత్వా శ్రీచక్రం య స్సమర్చ యేత్, న తత్ఫల మవాప్నోతి లలితా వా న తుష్యతి' ఇత్యాదివచనై రుక్తస్య శ్రీచ క్రస్యోక్తచక్రషట్కస్యచ చింతితం యోగిభి స్స్మృత మైక్యం సాధకేంద్రో ఽనుధ్యా యతి. అథానంతరం శ్రీచక్రమంత్రయో రపి చింతితైక్య మనుధ్యాయతి తత స్తదనం తరం చక్రస్య తవైక్యం మంత్రస్య చైక్య మిత్యేవం క్రమా దనుధ్యాయతి ౩౭. ఉపసంహరతి ఇతీతి, కియంతం సమయం కాలం నినాయ నీతవాన్ - విషమే సహజా గురూ సమేచేత్ సభరాయశ్చవసంతమాలికాసా ౩౮ తతః కదాచి త్స్వశిష్యై స్సహ శ్రీశంకర శ్శ్రీబలీతి సంజ్ఞా యస్యతం ద్విజగ్రామకం శ్రయతి స్మ తం విశినష్టి - ప్రతిగృహం హుతాదగ్నిహోత్రదుగ్ధాత్ప్రసరతా పావనేన గంధేన లోభనీయం ప్రార్థ్యం. * ౩౯ పున స్తమేవ వర్ణయతి-శనకై ర్భ్రాంత్వా నిజకర్మనిష్ఠాన్ దూరా న్నిషిద్ధం త్యజతః ప్రమాదశూన్యాన్ ద్విజాతీన్ నరాన్ దృష్ట్వా ప్రదేశ

దృష్ట్వా ద్విజాతీ న్నిజకర్మనిష్ఠా న్దూరా న్నిషిద్ధం త్యజతో ఽప్రమ
త్తాన్ ౪౦ యస్మిన్ సహస్రద్వితయం జనానా మగ్న్యాహితానాం
శ్రుతిపారకాణామ్, వసత్యవశ్యం శ్రుతిచోదితాసు క్రియాసు దక్షం
ప్రథితానుభావమ్ ౪౧. మధ్యే వసన్ యస్య కరోతి భూషాం పినా
కపాణి ర్గిరిజాసహాయః, హారస్య యష్టే స్తరళో యథా వై గాత్రే
రివేందు ర్గగనాధిరూఢః ౪౨ తత్ర ద్విజః కశ్చన శాస్త్రవేదీ ప్రభా
కరాఖ్యః ప్రథితానుభావః, ప్రవృత్తిశాస్త్రైకరత స్సుబుద్ధి రాస్తే
క్రతూన్మీలితకీర్తిబృందః ౪౩ గావో హిరణ్యం ధరణీ సమగ్రా సద్బాం
ధవా జ్ఞాతిజనా శ్చ తస్య, సంత్యేవ కిం తై ర్నహి తోష ఏభిః పుత్రో
యదస్యాజని ముగ్ధచేష్టః ౪౪. న వక్తి కించి న్న శృణోతి కించి
ద్ధ్యాయ న్నివాస్తే కిల మందచేష్టః, రూపేషు మారో మహసా మహా
స్వాన్ ముఖేన చంద్రః క్షమయా మహీసమః ౪౫ గ్రహాగ్రహా
త్కిం జడవ ద్విచేష్టతే కింవా స్వభావా దుత పూర్వకర్మణః, సంచింత
యం స్తిష్ఠతి తత్పితా ఽనిశం సమాగతాన్ ప్రష్టుమనా బహు
శ్రుతాన్. ౪౬ శిష్యైః ప్రశిష్యై ర్బహుపుస్తభారై స్సమాగతం కం

మలబ్ధ్వా ఽపమృత్యు ర్యస్మా ద్బహి రేవ యాతి - ఉ. ౪౦ యస్మిన్నాహితా
గ్నీనాం వేదపారకాణాం జనానాం ద్విసహస్ర మవశ్యం వేదవిహితాసు క్రియాసు
దక్షం ప్రథితప్రభావం వసతి ౪౧. కించ గిరిజాసహాయః పినాకపాణి ర్మధ్యేవస
న్యస్య భూషాం కరోతి తత్ర దృష్టాంతద్వయ మాహ - యథాహారస్య యష్టే ర్లతికా
యాః తరళో మధ్యమణిః భూషాం కరోతి. * 'తరల శ్చంచలే షిడ్గే భాస్వరే
ఽపి త్రిలింగకః, హారమధ్యమణౌ పుంసీ'తి మేదినీ-యథావా గగనాధిరూఢ శ్చంద్రో
రాత్రే ర్భూషాం కరోతి తద్వత్. ౪౨ తత్ర తస్మిన్ గ్రామే శాస్త్రజ్ఞః ప్రభాకర
సంజ్ఞః కశ్చనాస్తే స్మ. తం విశినష్టి—ప్రవృత్తీతి —క్రతుభి రున్మీలితం కీర్తిబృందం
యేన సః. ౪౩. తై స్సద్భిః కిం? న కిమపి హి యస్మా దేభిః సర్వైస్తోషో నాస్తి.
తోషాభావే హేతు ర్యద్యస్మా దస్య పుత్రో ముగ్ధచేష్టో ఽజని - ఇంద్ర. ౪౪. తదీ
యాం తాం చేష్టా మేవ దర్శయతి-నేతి. తదీయం రూపం వర్ణయతి -రూపేషు మారః
కామః, మహసా తేజసా మహాస్వాన్ సూర్యః - ఉ ౪౫ అధునా తత్పితృచేష్టాం
దర్శయతి-తత్పితా ఇత్యేవ మనిశం సంచితయన్ ఆలోచయన్ సమాగతాన్, బహు
శ్రుతాన్ ప్రష్టుమనా స్తిష్ఠతి స్మ ౪౬. తతః కదాచి ద్బహుపుస్తకభారై శ్శిష్యై

చన పూజ్యపాదమ్, శుశ్రావ తం గ్రామ మనిందితాత్మా నినాయ సూనుం నికటం స తస్య. ౪౭ న శూన్యహస్తో నృప మిష్టదైవం గురుం చ యాయా దితి శాస్త్రవిత్స్వయమ్, సోపాయనః ప్రాప గురుం వ్యశిశ్రణ త్ఫలం ననామాస్య చ పాదపంకజే. ౪౮ అనీనమత్తం చ తదీయ పాదయో ర్జడాకృతిం భస్మనిగూఢవహ్నివత్, స నోదతిష్ఠ త్పతితః పదాంబుజే ప్రాయః స్వజాడ్యం ప్రకటం విధిత్సతి ౪౯ ఉపాత్తహస్త శ్శనకై రవాఙ్ముఖం తం దేశికేంద్రః కృపయోదతిష్ఠపత్, ఉత్థాపితే స్వే తనయే పితా ఽబ్రవీ ద్వద ప్రభో జాడ్య మముష్య కింకృతమ్. ౫౦ వర్షాణ్యతీయు ర్భగవ న్నముష్య పంచాష్ట జాతస్య వినా ఽవబోధమ్, నాధ్యైష్ట వేదా నలిఖచ్చవర్ణా నచీకరం చోపనయం కథంచిత్. ౫౧. క్రీడాపరః క్రోశతి బాలవర్గ స్తథా ఽపి నక్రీడితు మేష యాతి, బాలా శ్శరా ముగ్ధ మిమం నిరీక్ష్య సంతాడయంతే ఽపి న రోష మేతి ౫౨ భుఙ్క్తే కదాచి న్నతు జాతు భుఙ్క్తే స్వేచ్ఛావిహారీ న కరోతి చోక్తమ్, తథా ఽపి రుష్టై ననతాడ్యతే ఽయం స్వకర్మణా వర్ధతఏవ నిత్యమ్ ౫౩. ఇతీరయిత్వోపరతే చ విప్రే పప్రచ్ఛ తం శంకరదేశికేంద్రః, క స్త్వం కిమేవం జడవ త్ప్రవృత్త స్సచాబ్రవీ ద్బాలవపు ర్మహా

స్సహ తం గ్రామం ప్రతి సమాగతం కంచన పూజ్యపాదం శుశ్రావ తతశ్చానిందితాత్మా సప్రభాకర స్తస్య పూజ్యపాదస్య నికటం పుత్రం నీతవాన్ ॥ ౪౭ కిం శూన్యహస్త ఏవ గతః? నేత్యాహ - శూన్యహస్త ఇతి - 'రిక్తహస్త స్తు నోపేయా ద్రాజానం దైవతం గురు' మితి శాస్త్రవి త్స్వయం సోపాయనో గురుం శ్రీశంకరం ప్రాప కింతదుపాయనమిత్యపేక్షాయా మాహ-ఫలం వ్యశిశ్రణత్ ప్రాయచ్ఛత్. అస్య గురోః పాదకమలే ననామ చ ॥ ౪౮. భస్మనా నిగూఢవహ్నివజ్జడతుల్యాకృతిం తం పుత్రం చ తదీయపాదయో రనీనమత్ భస్మనీతి భిన్నం వా పదం స పుత్రః ప్రాయ స్స్వజాడ్యం ప్రకటం విధాతు మిచ్ఛతి ౪౯. ఉపాత్తో గృహీత స్తదీయహస్తో యేన స దేశికేంద్ర శ్రీశంకరః ఉదతిష్ఠపత్ ఉత్థాపితవాన్ ౫౦. తజ్జాడ్య మేవ వర్ణయతి-వర్షాణీతి. పంచాష్ట త్రయోదశ. నాధ్యైష్ట నైవాధీతవాన్. అర్ణాన్ వర్ణాన్. యథాకథంచి దుపనయం కృతవానస్మి. ౫౧. ఏవం జాడ్యం ప్రదర్శ్యాద్భుతాం తస్య చేష్టాం వర్ణయతి - క్రీడాపర ఇతి ద్వాభ్యాం. ౫౨ యద్యప్యేవం తథా ఽపి రుష్టై న మయాయం న తాడ్యతే. ౫౩ ఇత్యేవం కథయిత్వా ప్రభాకరే ఉపరతే సతి తం

త్మా. ౫౭ నాహం జడః కింతు జడః ప్రవర్తతే మత్సన్నిధానేన న సందిహే గురో, షడూర్మిషడ్భావవికారవర్జితం సుఖైకతానం పర మస్మి తత్పదమ్. ౫౮ మమేవ భూమ్యా దనుభూతి రేషా ముముక్షువర్గస్య నిరూప్య విద్వాన్, పద్యైః పరై ర్ద్వాదశభి ర్బభాషే చిదాత్మతత్త్వం విధుతప్రపంచమ్ ౫౯ ప్రకాశయంతే పరమాత్మతత్త్వం కరస్థధాత్రీఫలవద్యదేకమ్, శ్లోకాస్తు హస్తామలకాః ప్రసిద్ధా స్తత్కర్తు రాఖ్యాపి

శంకరదేశికేంద్రః పప్రచ్ఛ ౫౭ కస్త్వ మితి ప్రశ్నస్యోత్తరం వక్తు మాదౌ కిమేవం జడవ త్ప్రవృత్తిః? ఇత్యత్రాహ-నాహం జడః, కింతు మత్సన్నిధానేన జడః ప్రవర్తతే హేగురో ఽస్మి న్నర్థే అహం న సందిహే, తస్మాత్ శోకమోహాక్షుత్పిపాసా జరామృత్యులక్షణషడూర్మిభి ర్జాయతే ఽస్తి వర్ధతే విపరిణమతే ఽపక్షీయతే నశ్యతీత్యుక్తషడ్భావవికారైశ్చ రహితం సుఖైకతానం పరం సర్వోత్తమం తత్పదమహమస్మి పరం దేహేంద్రియాద్యతిరిక్తం ప్రత్యక్చైతన్యం తత్పదం శోధితతత్పదార్థాభిన్న మితివా ౫౮ హేవిద్వాన్ మమేవైషా ఽనుభూతి ర్ముముక్షువర్గస్య భూయాదితి నిరూప్యాస్యై ర్ద్వాదశభిః పద్యై ర్విధుతప్రపంచ చిదాత్మతత్త్వం బభాషే తథాహి-హస్తామలకశ్లోకాః. * నిమిత్తం మనశ్చక్షురాదిప్రవృత్తౌ నిరస్తాఖిలోపాధి రాకాశకల్పః. రవి ర్లోకచేష్టా నిమిత్తం యథా య స్సనిత్యోపలబ్ధి స్వరూపో ఽహమాత్మా. ౧. యమగ్న్యుష్ణవన్నిత్యబోధస్వరూపం మనశ్చక్షురాదీన్యబోధాత్మకాని, ప్రవర్తంత ఆశ్రిత్య నిష్కంపమేకం-స ౨ ముఖాభాసకో దర్పణే దృశ్యమానో ముఖత్వాత్పృథక్త్వేన నైవాస్తి వస్తు, చిదాభాసకో ధీషు జీవో ఽపి తద్వత్-స ౩. యథా దర్పణాభావ ఆభాసహానౌ ముఖం విద్యతే కల్పనాహీన మేకం, తథా ధీవియోగే నిరాభాసకో యః-స ౪ మన శ్చక్షురాదే ర్వియుక్త స్స్వయం యో మనశ్చక్షురాదే ర్మనశ్చక్షురాదిః, మనశ్చక్షురాదే రగమ్య స్వరూపః - స ౫ య ఏకో విభాతి స్వతశ్శుద్ధచేతాః ప్రకాశస్వరూపో ఽపి నానేవధీషు, శరావోదకస్థో యథా భానురేకః - స ౬. యథా ఽనేకచక్షుః ప్రకాశో రవి ర్న క్రమేణ ప్రకాశీకరోతి ప్రకాశ్యం, అనేకా ధియో య స్తథైకప్రబోధః - స. ౭. వివస్వత్ప్రభాతం యథా రూప మక్షం ప్రగృహ్ణాతి నాభాతమేవం వివస్వాన్, తథా భాత ఆభాసయత్యేకమక్షం - స ౮. యథా సూర్య ఏకో ఽప్స్వనేకశ్చలాసు స్థిరాస్వప్యనన్యో ఽస్తి భావ్యస్వరూపః, చలాసు ప్రభిన్న స్సుధీష్వేక ఏవ-స ౯ ఘనచ్ఛన్నదృష్టి ర్ఘనచ్ఛన్న మర్కం యథా మన్యతే నిష్ప్రభం చాతిమూఢః - తథా బద్ధవ ద్భాతి యో మూఢ

తథైవ వృత్తా. ౫౭. వినోపదేశం స్వత ఏవ జాతః పరాత్మబోధో ద్విజవర్యసూనోః, వ్యస్మేష్ట సంప్రేక్ష్య స దేశికేంద్రో న్యధాత్ స్వహస్తం కృపయోత్తమాంగే ౫౮. సుతే నివృత్తే వచనం బభాషే స దేశికేంద్రః పితరం తదీయమ్, వస్తుం న యోగ్యో భవతా సహాయం న తేఽమునాఽర్థో జడిమాస్పదేన ౫౯. పురాభవాభ్యాసవశేన సర్వం స వేత్తి సమ్యఙ్న చ వక్తి కించిత్, నోచేత్ కథం స్వానుభవైకగమ్యపద్యాని భాషేత నిరక్షరాస్యః ౬౦. న సక్తిరస్యాస్తి గృహాదిగోచరా నాత్మీయదేహే భ్రమతోఽస్య విద్యతే, తాదాత్మ్యతాఽన్యత్ర మమేతి వేదనం యదా న సా స్వే కిము బాహ్యవస్తుషు ౬౧. ఇతీరయిత్వా భగవాన్ ద్విజాత్మజం యయౌ గృహీత్వా దిశమీప్సితాం పునః, విప్రోఽప్యనువ్రజ్య యయౌ స్వమందిరం కియత్ప్రదేశం స్థిరధీ

దృష్టేః-స. ౧౦. సమస్తేషు వస్తుష్వనుస్యూత మేకం సమస్తాని వస్తూని యం న స్పృశంతి-వియద్వత్సదా శుద్ధ మచ్ఛస్వరూపః-స ౧౧. ఉపాధౌ యథా భేదతా సన్మణీనాం తథా భేదతా బుద్ధిభేదేషు తేఽపి - యథా చంద్రికాణాం జలే చంచలత్వం తథా చంచలత్వం తవాపీహ విష్ణో ఇతి. ౧౨. ఉప. యదేకం పరమాత్మతత్త్వం తత్కరస్థామలకఫలవత్ప్రకాశయంతే అత స్తే శ్లోకాస్తు హస్తామలకాః ప్రసిద్ధా స్తేషాం కర్తు రాఖ్యాపి తథైవ హస్తామలకఇతి వృత్తా ప్రవృత్తా - ఉ ౫౭. ఉపదేశం వినా స్వతఏవ ద్విజవర్యసూనోః పరాత్మబోధో జాత ఇతి సంప్రేక్ష్య విస్మయం ప్రాప్తో దేశికేంద్రో ద్విజవర్యసూనో శ్శిరసి స్వహస్తం న్యధాత్. ౫౮. ఉదాహృత పద్యాన్యుక్త్వా సుతే నివృత్తే సతి దేశికేంద్ర స్తదీయం పితరం వచనం బభాషే. తదాహ - భవతా సహాయం వస్తుం యోగ్యో న భవతి. కించామునా జడతాస్పదేన తవకించిత్ప్రయోజనం నాస్తి ౫౯. నన్వేవంభూతేన తవాపి కిం ప్రయోజన మిత్యాశంక్యాహ- పురాభవస్య పూర్వజన్మనో ఽభ్యాసస్య వశేన స తవ పుత్రః సర్వం జానాతి. ౬౦. న వస్తుం యోగ్యో భవతా సహాయ మిత్యత్ర హేతు మాహ-అస్య గృహాదివిషయా సక్తి రాసక్తి ర్నాస్తి. తథా ఽఽత్మీయదేహే భ్రమా త్తాదాత్మ్యతా ఽస్య న విద్యతే. తథా దేహా దన్యత్ర మమేత్యభిజ్ఞాన మస్య న విద్యతే. సా తాదాత్మ్యతాతు యదా స్వే దేహే నాస్తి తదా బాహ్యవస్తుషు సా నాస్తీతి కిమువక్తవ్యం. ౬౧. ఇతీరయిత్వా భగవాన్ ద్విజాత్మజం గృహీత్వా పున రీప్సితాం దిశం యయౌ. ప్రభాకర సంజ్ఞో విప్రో ఽపి కియత్ప్రదేశ మనువ్రజ్య స్వమందిరం యయౌ. నను స్వపుత్రవి

ర్బహుశ్రుతః ౬౨ తత శ్శతానందమహేంద్రపూర్వై స్సుపర్వబృందై రుపగీయమానః, పద్మాంఘ్రిముఖ్యై స్సమవాప్తకామః క్షోణీపతిః శృంగగిరిం ప్రతస్థే ౬౩ యత్రాధునాప్యుత్తమ మృశ్యశృంగ స్తపశ్చరత్యాత్మభృదంతరంగః, సంస్పర్శమాత్రేణ వితీర్ణభద్రా విద్యోతతే యత్ర చ తుంగభద్రా ౬౪ అభ్యాగతార్చాల్పితకల్పశాఖాకూలంకషాధీతసమస్తశాఖాః, ఇజ్యాశతై ర్యత్ర సముల్లసంత శ్శాంతాంతరాయా నివసంతి సంతః ౬౫ అధ్యాపయామాస స భాష్యముఖ్యాన్ గ్రంథాన్నిజాం స్తత్ర మనీషిముఖ్యాన్, ఆకర్ణనప్రాప్యమహాపుమర్థానాదిష్టవిద్యాగ్రహణే సమర్థాన్ ౬౬ మందాక్షనమ్రం కలయన్నశేషం పరాణుద త్ప్రాణితమాంస్యశేషమ్, నిరస్తజీవేశ్వరయో ర్విశేషం వ్యాచష్ట వాచస్పతినిర్విశేషమ్ ౬౭ ప్రకల్ప్య తత్రేంద్రవిమానకల్పం ప్రాసాద మావిష్కృతసర్వశిల్పమ్, ప్రవర్తయామాస స దేవతాయాః

యోగే వ్యాకులతాం కిమితి నప్రాపేత్యాశంక్యాహ-స్థిరధీ ర్యతో బహుశ్రుతః. ౬౨. తత స్తదనంతరం విష్ణుప్రముఖై ర్దేవబృందై రుపగీయమానః పద్మపాదాదిభి స్సమాప్తకామో రాజా శృంగగిరిం ప్రతస్థే * 'శతానందో మునే ర్భేదే దేవకీనందనే౽పిచ' ఇతి మేదినీ. ౬౩ యస్మిన్ శృంగగిరా వధునా౽పి ఆత్మభృతామంతరంగః ఋశ్యశృంగ ఉత్తమం తప శ్చరతి, యత్ర చ సంస్పర్శమాత్రేణ వితీర్ణం సమర్పితం భద్రం కల్యాణం యయా సా తుంగభద్రాఖ్యా నదీ విద్యోతతే ౬౪ తత్ర యే సంతో వసంతి తాన్ విశినష్టి - అభ్యాగతానాం పూజయా౽ప్యల్పీకృతానాం కల్పవృక్షశాఖానాం కూలంకషాధీతా సర్వశాఖా యై రిజ్యాశతై స్సమ్యగుల్లసంత శ్శాంతాంతరాయా శ్శాంతవిఘ్నాః - ఇంద్ర. ౬౫ తస్మిన్ పర్వతే మనీషిముఖ్యాన్ శ్రవణమాత్రేణ ప్రాప్యో మహాపురుషార్థో మోక్షో యై స్తా నుపాదిష్టవిద్యాగ్రహణే సమర్థాన్ స శ్రీశంకరో భాష్యప్రముఖా న్నిజా న్గ్రంథా నధ్యాపయామాస ఆకర్ణనేన ప్రాప్యో మహాపుమర్థో యేభ్య స్తాన్ గ్రంథానితి వా ౬౬ శేష మనన్తం మన్దాక్షనమ్రం లజ్జయా నమ్రం కలయన్ కుర్వన్నివా శేషం యథా స్యా త్తథా ప్రాణినామాన్తరతమాంసి అజ్ఞానాని పరాణుదత్ అపాకరోత్. యతో వాచస్పతినా నిర్విశేషం యథా భవతి తథా నిరస్త జీవేశ్వరయో ర్విశేషం వ్యాచష్ట-ఉ. ౬౭. తతశ్చ తస్మిన్ పర్వతే ఇంద్రవిమానసదృశ మావిష్కృతసర్వశిల్పం ప్రాసాదం ప్రకల్ప్యాన్యైర్దైవైరపి పూజితాయా దేవతాయాః పూజాం స ప్రవర్తయామాస అత్ర ప్రాంచః

పూజా మజాద్యైరపి పూజితాయాః. ౧౮ యా శారదాంబేత్యభిధాం
వహంతీ కృతాం ప్రతిజ్ఞాం ప్రతిపాలయంతీ, అద్యాపి శృంగేరిపురే
వసంతీ ప్రద్యోతతే ఽభీష్టవరాన్ దిశంతీ ౧౯ చిత్తానువర్తీ నిజధర్మ
చారీ భూతానుకంపీ తనువాగ్విభూతిః, కశ్చిద్వినేయో ఽజని దేశికస్య
యం తోటకాచార్య ముదాహరంతి ౨౦ స్నాత్వా పురా క్షిపతి
కంబళవస్త్రముఖ్యై రుచ్చాసనం మృదు సమం సదదాతి నిత్యమ్,
సంలక్ష్య దంతపరిశోధన కాష్ఠ మగ్ర్యం బాహ్యాదికం గతవతే సలిలాది
కంచ ౨౧ శ్రీదేశికాయ గురవే తనుమార్జవస్త్రం విశ్రాణయత్యను
దినం వినయోపపన్నః, శ్రీపాదపద్మయుగమర్దనకోవిద శ్ఛాయేవ
దేశికమసౌ భృశ మన్వయాద్యః ౨౨ గురో స్సమీపే న తు జాతు
జృంభతే ప్రసాదయన్నో చరణౌ నిషీదతి, నోపేక్షతే వా బహు
వాన భాషతే న పృష్ఠదర్శీ పురతో ఽస్య తిష్ఠతి ౨౩ తిష్ఠన్ గురౌ
తిష్ఠతి సంప్రయాతే గచ్ఛ న్బ్రువాణే వినయేన శృణ్వన్, అనుచ్య
మానో ఽపి హితం విధత్తే యచ్చాహితం తచ్చ తనోతి నాస్య. ౨౪

మఠంకృత్వా తత్ర విద్యాపీఠనిర్మాణం కృత్వా భారతీసంప్రదాయం నిజశిష్యం చకార. *'యస్త్వద్వైతమతే స్థిత్వా భారతీపీఠనిందకః, స యాతి నరకం ఘోరం యావదాభూతసంప్లవం' ఇతి ఛ్ఛిష్యం సురేశ్వరాఖ్యం పీఠాధ్యక్షమకరోదితి ౧౮ సా దేవతా కేత్యాకాంక్షాయా మాహ-యేతి ౧౯. అథ తత్ర యద్వృత్తం తద్దర్శయితు మారభతే-చిత్తానువర్తీతి - తన్వీ సూక్ష్మా వాగ్విభూతి ర్యస్య స మందభాషణ ఇత్యర్థః దేశికస్య కశ్చి ఛ్ఛిష్యో ఽజని అభూత్ ౨౦ స సదైవ గురుశుశ్రూషణపర ఇత్యాహ - పురా గురుస్నానా త్పూర్వం స్నాత్వా కంబళవస్త్రప్రముఖై రుచ్చాసనం మృదుకోమలం సమంసమానం క్షిపతి కరోతి తం తం కాలం సంలక్ష్యైవ న త్వాజ్ఞప్తో నిత్యం దంతపరిశోధనకాష్ఠం అగ్ర్యం శాస్త్రోక్తం దదాతి బాహ్యాదికం గతవతే జలమృత్తికాదికం చ దదాతి-వ. ౨౧ విశ్రాణయతి ప్రయచ్ఛతిస్మ. యో ఽసౌ దేశికం ఛాయేవాన్వగచ్ఛత్. ౨౨ వక్తవ్యం నోపేక్షతే వా బహు వా న భాషతే * వంశస్థేంద్రవంశామిశ్రితత్వాదుపజాతిః ఇత్థం కిలాన్యాస్వపి మిశ్రితాసు స్మరంతి జాతిష్విద మేవ నామేత్యుక్తత్వాత్ ౨౩. కించ గురౌ తిష్ఠతి సతి తిష్ఠన్ తస్మిన్ సంప్రయాతే గచ్ఛన్ బ్రువాణే వినయేన శృణ్వన్ స న్నకథ్యమానో ఽపి హితం విధత్తే యచ్చాస్యగురో రహితం తచ్చ న విస్తారయతి - ఉ ౨౪. ఏవంభూతే తస్మిన్ శిష్యవరే కదాచి

తస్మి౯ కదాచన వినేయవరే స్వశాటీప్రక్షాళనాయ గతవత్యపవర్తనీగాః
వ్యాఖ్యానకర్మణి తదాగమ మీక్షమాణో భక్తేషు వత్సలతయా విల
లంబ ఏషః ౭౫ శాంతిపాఠ మథ కర్తు మసంఖ్యేషూద్యతేషు సవినే
యవరేషు, స్థీయతాం గిరి రపి క్షణమాత్ర౯ దేష్యతీతి సముదీరయతి
స్మ ౭౬ తాం నిశమ్య నిగమాన్త గురూక్తిం మన్దధీ రనధికార్యపి
శాస్త్రే, కిం ప్రతీక్ష్యత ఇతి స్మ హ భిత్తిః పద్మపాదమునినా సముదర్శి
౭౭ తస్య గర్వ మపహర్తు మఖర్వం స్వాశ్రయేషు కరుణాతిశయాచ్చ,
వ్యాదిదేశ స చతుర్దశ విద్యా స్సద్య ఏవ మనసా గిరినామ్నే ౭౮
సో ఽధిగమ్య తదనుగ్రహ మగ్ర్యం తత్క్షణేన విదితాఖిలవిద్యః, ఐష్ట

త్స్వశాటీప్రక్షాళనాయాపవర్తనిగాః నదీజలాని ప్రతి గతవతి సతి తస్యాగమన
మీక్షమాణో భక్తేషు వత్సలతయా వ్యాఖ్యానాఖ్యే కర్మణి విలలంబే *'గౌ స్స్వర్గే
చ బలీవర్దే రశ్మౌ చ కులిశే పుమా౯, స్త్రీ సౌరభేయీ దృగ్బాణదిగ్వాగ్భూమ్యప్సు
భూమ్ని'చేతి మేదినీ - వ ౭౫ అథానంతర మసంఖ్యాతేషు శిష్యవరేషు శాంతిపాఠం
కర్తుం ఉద్యతేషు సత్సు స దేశికేంద్రః స్థీయతాం గిరిరపి క్షణమాత్రా దేష్యతీతి
గిరతి స్మ-స్మ ౭౬. తాం వేదాన్తరూపాం గురూక్తిం నిశమ్య భేదబుద్ధిత్వా ద్భిత్తిః
కుడ్యతుల్యో జడ శ్శాస్త్రే ఽనధికార్యపి కిమర్థం ప్రతీక్ష్యతే? ఇతి పద్మపాద
మునినా సమదర్శి ఇతి సూచనార్థంభిత్తి స్సమదర్శితేతి వా ౭౭ అఖర్వ మనల్పం
తస్య పద్మపాదస్య గర్వ మపాకర్తుం స్వయమేవ ఆశ్రయో యేషాం తథాభూతేషు
స్వభక్తేషు కరుణాయా అతిశయాచ్చ స శ్రీశంకర స్తత్క్షణ ఏవ గిరినామ్నే చతుర్దశ
విద్యా మనసా ఆదిదేశ ౭౮. స గిరి రగ్ర్యం తస్య గురో రనుగ్రహ మధిగమ్య
తత్క్షణేన విదితాఖిలవిద్యః. * భగవ న్నుదధౌ మృతిజన్మజలే సుఖదుఃఖఝషే పతితం
వ్యథితమ్, కృపయా శరణాగత ముద్ధర మా మనుశాధ్యుపసన్న మనన్యగతిం ౧. విని
వర్త్య రతిం విషయే విషమాం పరిముచ్య శరీరనిబద్ధమతిమ్! పరమాత్మపదే భవ నిత్య
రతో జహి మోహ మయం భ్రమమాత్మమతే ౨. విసృజాన్నమయాదిషు పంచసు తా
మహమస్మి మమేతి మతిం సతతం, దృశిరూప మనంత మజం విగుణం హృదయస్థ
మవేహి సదాఽహ మితి ౩ జలభేదకృతా బహుతేవ రవే ర్ఘటికాదికృతా నభసో
ఽపి యథా, మతిభేదకృతా తు తథా బహుతా తవ బుద్ధిదృశో ఽవికృతస్య సదా.
౪. దివకృత్ప్రభయా సదృశేన సదా జనచిత్తగతం సకలం స్వచితా, విదితం భవతా
ఽవికృతేన సదా యత ఏవ మతో ఽసి పదేవ సదా. ౫ ఇత్యాదిభి ర్గురుశిష్యసంవాదే

దేశికవరం పరతత్త్వవ్యంజకై ర్గలితతోటకవృత్తైః ౭౯. శ్రీమద్దేశికపాదపంకజయుగీమూలాతదేకాశ్రయా తత్కారుణ్యసుధావసేకసహితా తద్భక్తిసద్వల్లరీ, హృద్యం తోటకవృత్తవృత్తరుచిరం పద్యాత్మకం సత్ఫలం లేభే భోక్తుమనో ఽతిపత్తమశుకై రాస్వాద్యమానం ముహుః. ౮౦ యేనౌన్నత్య మవాపితా కృతపదా కామం క్షమాయా మియం నిశ్శ్రేణిః పదమున్నతం జిగమిషో ర్యోగ్యేవ స్పృశంతీ పరమ్, వంశ్యా కాప్యధరీకృతత్రిభువనశ్రేణీ గురూణాం కథం సేవా తస్య యతీశితు ర్న విరలం కుర్వీత గుర్వీతమః ౮౧. అథతోటకవృత్తపద్యజాతై రయమజ్ఞాతసుపర్వసూక్తికోఽపి, దయయైవ గురో స్త్రయీశిరోర్థం స్ఫుటయ న్నైక్షి విచక్షణ స్సతీర్థ్యైః ౮౨ అథ తస్య బుధస్య వాక్యగుంభం నిశమయ్యామృతమాధురీధురీణమ్, జలజాంఘ్రిముఖా స్సతీర్థ్యవర్యాః స్మయ మన్యస్య సవిస్మయా బభూవుః ౮౩.

సపరతత్త్వవ్యంజకైః 'ఇవ'తోటక మంబుధి సైః ప్రథిత 'మిత్యుక్తలక్షణై స్తోటకవృత్తై స్సహ దేశికవరం శ్రీశంకరం ప్రత్యాగతవా నిత్యర్థః స్వా ౭౯. శ్రీమద్దేశికస్య పాదపఙ్కజయుగళం మూలం యస్యా స్స శ్రీశంకరఏవ ఏక ఆశ్రయో యస్యా స్తస్య కారుణ్యసుధావసేకేన సహితా తస్యగిరే ర్భక్తిలక్షణా సద్వల్లరీ తోటకవృత్తలక్షణేన వృత్తేనప్రసవబన్ధనేన హృద్యం సుందరం భోక్తుం మనో యేషాం తై స్సత్తమలక్షణై శ్శుకైర్ముహు రాస్వాద్యమానం పద్యాత్మకం ఫలం లేభే శా ౮౦ అత్ర విస్మయో న కార్య ఇత్యాశయేనాహ-యేనౌన్నత్యం ప్రాపితా సతీ భూమ్యా యథేష్టం కృతపదా లబ్ధాస్పదా. అధరీకృతత్రిభువనపఙ్క్తిః గుర్వీ శ్రేష్ఠా గురూణాంసేవా ఉన్నతం పరం పదం మోక్షం గంతు మిచ్ఛోః కాపి వంశోద్భవా నిశ్శ్రేణి రధిరోహణీ తస్య యతీశితు ర్గిరే స్తమో ఽజ్ఞానం విరళం కథం న కుర్వీత ౮౧ అథానంతర మయమజ్ఞాతా స్సుప్రస్తావా యాసు తథాభూతా స్సూక్తయో యేన తథాభూతో ఽపి. * 'పర్వ క్లీబం మహే గ్రంథౌ ప్రస్తావే లక్షణాంతర' ఇతి మేదినీ. గురో ర్దయయైవతోటకవృత్తపద్యజాతై స్త్రయీ శిరసా మర్థం స్ఫుటయ న్సతీర్థ్యైః గురో శ్శిష్యై ర్విచక్షణః ఐక్షి దృష్టః-మాస్య.౮౨. అథానంతరం తస్య వాక్యానాం సందర్భ మమృతమాధురీధురీణం నిశమ్య పద్మపాదప్రముఖాః సతీర్థ్యవర్యాః గర్వం పరిత్యజ్య సవిస్మయా బభూవుః. ౮౩ తోటకాఖ్యపద్యప్రాదుర్భావఏవ భవాఖ్యాప్రవృత్తినిమిత్త

భక్త్యుత్కర్షాత్ప్రాదురాసన్యతో ఽస్మా త్పద్యాన్యేవం తోటకాఖ్యాని సంతి, తస్మా దాహు స్తోటకాచార్య మేనం లోకే శిష్టాః శిష్టవంశ్యం మునీంద్రమ్ ౨౨. అద్యాపి తత్ప్రకరణం ప్రథితం పృథివ్యాం తత్సంజ్ఞయా లఘు మహార్థ మనల్పనీతి, శిష్టై ర్గృహీత మతిశిష్టపదానువిద్ధం వేదాన్తవేద్యపరతత్వనివేదనం యత్ ౨౩ తోటకాహ్వయ మవాప్య మహర్షేః ఖ్యాతి మాప స దిశాసు తదాది, పద్మపాదసదృశ ప్రతిభావా న్ముఖ్యశిష్యపదవీ మపి లేభే ౨౪ పుమర్థా శ్చత్వారః కిముత నిగమా ఋక్ప్రభృతయః ప్రభేదా వా ముక్తే ర్విమలతరసాలోక్యముఖరాః, ముఖా న్యాహో ధాతు శ్చిర మితి విమృశ్యాథ విబుధా విదుః శిష్యా న్హస్తామలకముఖరాన్ శంకరగురోః ౨౫ స్ఫారద్వార ప్రఘాణద్విరదమదసముల్లోలకల్లోల భృంగీ సంగీతోల్లాసభంగీ ముఖరితహరిత స్సంపదో ఽకింపచానైః, నిష్ఠీవ్యన్తే ఽతిదూరా దధిగతభగవత్పాద సిద్ధాంత కాష్ఠానిష్ఠాసంపద్విజృంభన్నిరవధిసుఖదస్వాత్మలాభైకలోభైః.

మిత్యాహ — భక్తీతి. యతో ఽస్మా ద్గిరే స్సంతి సమీచీనాని తోటకసంజ్ఞాని పద్యాని ప్రాదురాసన్ తస్మా దేనం శిష్టవంశప్రసూతం శిష్టా వేదాచారరతాః తోటకాచార్య మాహుః - శాలి ౨౨ వేదాన్తవేద్యపరతత్త్వనివేదనం యత్తత్ప్రకరణ మద్యాపి పృథివ్యాం తత్సంజ్ఞయా ప్రథితం తద్విశినష్టి- లఘుస న్మహాంతో ఽర్థా యస్మి న్సన ల్పా నీతయో యుక్తయో యస్మి న్నతి శ్రేష్ఠపదై రనువిద్ధం యుక్తం తదతఏవ శిష్టై ర్గృహీతం-వ ౨౩ మహర్షేః శ్రీశంకరా త్తోటకాఖ్యా మవాప్య తదారభ్య ఆశాసు ఖ్యాతి మాప-స్వా ౨౪ హస్తామలక పద్మపాద సురేశ్వరతోటకాఖ్యేష్వాచార్యశిష్యేషు విబుధకృతవిమర్శం దర్శయతి—ధర్మార్థకామ మోక్షాఖ్యా శ్చత్వారః కిముత ఋగ్యజుస్సామాథర్వణాఖ్యా వేదాః కింవా సాలోక్యప్రముఖా స్సాలోక్యసామీప్యసాయుజ్యాఖ్యా ముక్తే ర్భేదాః ఆహోస్వి ద్బ్రహ్మణో ముఖానీతి విబుధా దేవాః పండితా వా చిరం విమృశ్య విచార్య హస్తామలకాదీన్ శంకరగురో శ్శిష్యాన్ విదుః - శి ౨౫. స్ఫారద్వారాణాం విస్తీర్ణ ద్వారాణాం ప్రఘాణేషు బాహ్యప్రకోష్ఠేషు ద్విరదానా మైరావత ప్రభృతీనాం గజానాం మదస్య సముల్లోలేషు అతిచంచలేషు కల్లోలేషు యా భృంగ్య స్తాసాం సంగీతస్యోల్లాసభంగ్యా ముఖరితా ముఖరీకృతా ధ్వనితా హరితో దిశో యాసు తా స్స్వర్గసంపదః అధిగతా యా భగవత్పాదసిద్ధాన్తకాష్ఠా తస్యాం నిష్ఠాయా స్సంపద ఉల్లసన్నిరవధికసుఖదస్య స్వాత్మనో లాభస్యైకో ముఖ్యో

౮౮. సమిన్ధానో మన్థాచలమథిత సిన్ధూదరభవత్సుధా ఫేనాఫేనామృతరుచినిభేనాత్మ యశసా, నిరుంధానో దృష్ట్యా పరమహహా పంథానమసతాం పరాధృష్యైశ్శిష్యై రరమత విశిష్యైష మునిరాట్. ౮౯.

ఇతి శ్రీమాధవీయేతద్ధ స్తథాత్ర్యాదిసంశ్రయః,
సంక్షేపశంకరజయే సర్గో ఒయంద్వాదశో ఒభవత్ ౧౨

లోభో యేషాం తై రకింపచానై రత్యుదారై శ్శిష్యైర్వృతైః ఘూత్కి(౯)యంతే - స్ర
౮౮ మంథాచలేన మథితా త్సింధోర్భవంత్యా స్సుధాయాః ఫేనస్యాభావదాభాయస్యామృతకాంతినిభేన తత్తుల్యేన స్వయశసా దేదీప్యమానః స్వదృష్ట్యా ఒపరం నికృష్టం పర మన్యం వా ఒసతాం పన్థానం నిరుంధానః పరై రధృష్యై శ్శిష్యైస్సహ మునిరాట్ శ్రీశంకరో విశేషేణారమత - శి. ౮౯.

ఇతి శ్రీమత్పరమహంసపరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థ శ్రీ పాదశిష్యదత్త వంశావతంసరామకుమారసూను ధనపతిసూరికృతే
శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే
ద్వాదశ స్సర్గః

— —

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీగణేశాయ నమః

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

త్రయోదశసర్గ ప్రారంభః

తతః కదాచి త్ప్రణిపత్య భక్త్యా సురేశ్వరార్యో గురు మాత్మ దేశమ్, శారీరకే ఽత్యంతగభీరభావే వృత్తిం స్ఫుటం కర్తు మనా జగాద ౧ మమ యత్కరణీయమస్తి తే త్వమిమం మామనుశాధ్యసంశయమ్, తదిదం పురుషస్య జీవితం యదయం జీవతి భక్తిమాన్ గురౌ, ౨ ఇతీరితో శిష్యవరేణశిష్యం ప్రోచే దరీయా నతిహృష్టచేతాః మత్కస్య భాష్యస్య విధేయ మిష్టం నిబన్ధనం వార్తికనామధేయమ్. ౩. ద్రష్టుం సతర్కం భవదీయభాష్యం గంభీరవాక్యం న మమాస్తి శక్తిః, తథా ఽపి భావత్కకటాక్షపాతే యతే యథాశక్తినిబన్ధనాయ. ౪ అస్త్వేవమిత్యార్యపదాభ్యనుజ్ఞా మాదాయ మూర్ధ్నా స వినిర్జ

అథ వార్తికాన్త బ్రహ్మవిద్యా ప్రవృత్తిం సపరికరాం నిరూపయితు మారభతే—

తతః కదాచిదాత్మోపదేష్టారం యద్వా ఆత్మదానామిశం గురుం భక్త్యా ప్రణిపత్య సురేశ్వరార్యో ఽత్యంతం గభీరో భావో యస్య తథాభూతే శారీరకభాష్యే వృత్తిం స్ఫుటం యథా స్యాత్తథా కర్తుమనా బభాషే ఉపజాతిః ౧ యదువాచ తదాహ— మమ యత్ తేకరణీయ మస్తి తత్త్వ మిమం మా మసంశయ మనుశాధి ఆజ్ఞాపయ. యతో యదయం గురౌ భక్తిమాన్ సన్ జీవతి తదిద మేవ పురుషస్య జీవితం వియో. ౨. మత్కస్య మదీయస్య భాష్యస్య వార్తికనామధేయమిష్టం నిబంధనం త్వయా విధేయం ౩. ఇత్యుక్త శ్శిష్య ఉవాచ—తర్కయుక్తం గంభీరవాక్యం భవదీయభాష్యం ద్రష్టుమపి మమ శక్తిర్నాస్తి తద్వార్తికవిధానసామర్థ్యంతు దూరనిరస్తం. యద్యప్యేవం తథాఽపి భవదీయకటాక్షపాతే సతి యథాశక్తి నిబంధనార్థం యత్నం కుర్వే ౪. అస్త్వేవమిత్యార్యపాదాభ్యనుజ్ఞాం మూర్ధ్నా ఆదాయ ససురేశ్వరో వినిర్జ

గామ, అథాంబుజాంఘ్రేర్దయితా స్సతీర్థ్యా స్తం చిత్సుఖాద్యా రహసీత్థ మూచుః. ౫ యో ఽయం ప్రయత్నః క్రియతే హితాయ హితాయ నాయం విఫలత్వనర్థమ్, ప్రత్యేక మేవం గురవే నివేద్య బోద్ధా స్వయం కర్మణి తత్పరశ్చ ౬. య స్సార్వలౌకిక మహీశ్వర మీశ్వరాణాం ప్రత్యాదిదేశ బహుయుక్తిభి రుత్తరజ్ఞః, కర్త్రైవ నాకనరకాది ఫలం దదాతి నైవం పరోఽస్తి ఫలదో జగదీశితేతి. ౭. ప్రత్యేక మస్య ప్రళయం వదంతి పురాణవాక్యాని స తస్య కర్తా, వ్యాసో ముని ర్జైమిని రస్య శిష్య స్తత్పక్షపాతీ ప్రలయావలంబీ. ౮ గురో శ్చ శిష్యస్య చ పక్షభేదే కథం తయో స్స్యా ద్గురుశిష్యభావః, తథాఽపి యద్యస్తి స పూర్వపక్ష స్సిద్ధాన్తభావస్తు గురూక్త ఏవ ౯ ఆజన్మన స్సఖిలు

గామ, అథానంతరం పద్మపాదస్య ప్రియాః స్సతీర్థ్యాః శిష్యా శ్చిత్సుఖాద్యా స్తం శ్రీశంకరాచార్యం రహస్య మేవం వక్ష్యమాణప్రకారేణోచుః ౫. యో ఽయం ప్రయత్నో హితాయ క్రియతే తుభ్యం హితాయ న భవతి కింత్వయం అనర్థం విశేషేణ ఫలత్విలి సంభావనాయాం లోట్ ఇత్యేవం ప్రత్యేకం గురవే నివేద్యోచురిత్యన్వయః. తదుదాహరతి-స్వయం విద్వాన్ కర్మణి తత్పర శ్చ య ఇతి పరేణ సమ్బన్ధః ౬ యో మండన స్సార్వలౌకికం సర్వలోక ప్రసిద్ధం ఈశ్వరాణాం బ్రహ్మాదీనాం ఈశ్వరమపి బహుయుక్తిభి రుత్తరజ్ఞః ప్రత్యాఖ్యాతవాన్. ఏవంవిధేన క్రియత ఇతి వ్యవహితేనాన్వయః కథ మిత్యాకాంక్షాయా మాహుః-కర్త్రైవ స్వర్గనరకాదిఫలం దదాతి నత్వేవం విధో ఽన్యో జగదీశితా ఽస్తీత్యేవం ప్రత్యాదిదేశ-వసంతతిలకా నను తస్య కో దోషో జైమినే రేవాభిప్రాయస్య తథావిధత్వాదిత్యాశంక్యాహుః అస్య ప్రత్యక్షాదిభి స్సన్నిధాపితస్య జగతః ప్రళయం ప్రత్యేకం పురాణవాక్యాని వదంతి తస్య పురాణవాక్యజాతస్య సప్రసిద్ధో వ్యాసో మునిః కర్తా జైమిని రస్యశిష్యోఽత స్తత్పక్షపాతిత్వావశ్యంభావేన ప్రళయావలంబిత్యవశ్యమభ్యుపగంతవ్యం - ఉ. ౮. విపక్షే బాధక మాహుః గురో శ్చ శిష్యస్య చ పక్షభేదే సతి తయో ర్గురుశిష్యభావః కథం స్యాత్? అంగీకృత్యాప్యాహుః. యది పక్షభేదో ఽస్తి తథా ఽపి స శిష్యపక్షః పూర్వపక్ష స్సిద్ధాన్తత్వం గురూక్తైర్గురుప్రతిపాదితే పక్ష ఏవేత్యర్థః-కించ స ఖలు మండనః ఆజన్మనః కర్మణి యోజితాత్మా ఽనిశ మిహలోకే కర్మ కుర్వన్నేవావస్థితః - సమాహితాః ప్రయత్నా త్కర్మ కురుత స్వర్గాదికం సుఖం ప్రాప్స్యథ వ్యర్థమార్గే కిమితి

కర్మణి యోజితాత్మా కుర్వన్నవస్థిత ఇవానిశమేవ కర్మ, బ్రూతే పరాం శ్చ కురుతా వహితాః ప్రయత్నా త్స్వర్గాదికం సుఖ మవాప్స్యథ కిం వృథాధ్వే ౧౦ ఏవంవిధేన క్రియతే నిబంధనం యదిత్వదాజ్ఞా మవ లంబ్య భాష్యకే, భాష్యం పరం కర్మ పరం స యోత్స్యతే మాచ్యావి మూలాదపి వృద్ధి మిచ్ఛతా ౧౧ సన్న్యాస మప్యేష న బుద్ధిపూర్వకం వ్యధత్త వాదే విజితే ౽వశో వ్యధాత్, తస్మా న్నవిశ్వాసపదం విభాతి నో మాచీకరో ౽నేన నిబంధనం గురో ౧౨ య శ్శక్నుయా త్కర్మ విధాతు మీప్సితం సో ౽యం న కర్మాణి విహాతు మర్హతి, యద్య స్తి సన్న్యాసవిధా దురాగ్రహో జాత్వన్ధమూకాది రముష్య గోచరః ౧౩. ఏవం సదా భట్టమతానుసారిణో బ్రువంత్యసౌ తన్మతపక్షపాతవాన్, ఏవం స్థితే యోగ్య మదో విధీయతాం నవో ౽స్తి నిర్బంధన మత్ర కించన ౧౪ పురా కిలాస్మాసు సురాపగాయాః పారేఽరస్మిన్ విచరత్సు సత్సు, ఆకారయామాస భవా నశేషాన్ భక్తిం పరిజ్ఞాతు మివాస్మదీ

పరాంశ్చ బ్రూతే-వ ౧౦ తథాచైవంవిధేన త్వదాజ్ఞామవలంబ్య భాష్యకే యది నిబంధనం క్రియతే తర్హి సభాష్యం కేవలం కర్మపరం యోత్స్యతే తస్మా ద్వృద్ధి మిచ్ఛతా త్వయా మూలా దపి మాచ్యావి - ప్రచ్యుతి ర్నవిధేయేత్యర్థః - ఉ. ౧౧. నన్విదానీంతు స్వీకృతసన్న్యాసే ఇయం సంభావనా నాస్తీత్యాశంక్యాహ-సన్న్యాస మపీతి తస్మా న్నో ౽స్మాకం విశ్వాసస్థానం న విభాతి తథాచ హేగురో ౽నేన నిబంధనం మాచీకరః నైవ కారయ ౧౨ భాట్టమతపక్షపాతిత్వా దయం యోగ్యపీ త్యాహుః-ఈప్సితం కర్మ విధాతుం య శ్శక్నుయాత్ సో ౽యంకర్మాణి త్యక్తుం నార్హతి యది సన్న్యాసవిధౌ దురాగ్రహో ౽స్తి తర్హ్యముష్య సన్న్యాసవిధే ర్జాత్యంధాది ర్విషయ ఇత్యేవం భట్టమతానుసారిణో వదంతి అసౌ వపి భట్టమత పక్షపాతవాన్. ఏవంస్థితే యద్యోగ్యం తద్విధీయతాం అస్మాకం త్వత్ర కించన నిర్బంధనమాగ్రహో నాస్తీత్యర్థః తథాచోక్తం భట్టైః. * 'తత్రైవం శక్యతే వక్తుం యే ౽న్యేపంగ్వాదయో నరాః, గృహస్థత్వం న శక్యంతే కర్తుం తేషా మయం విధిః. నైష్ఠిక బ్రహ్మచర్యం వా పరివ్రాజకతా ౽పిచ, తై రవశ్యం గృహీతవ్యా తేనాదా వేతదుచ్యతే'ఇత్యాది - ఇంద్రవంశా ౧౩. ౧౪. కేన తర్హి వృత్తి ర్విధేయా? ఇత్య పేక్షాయాం పక్షపాదేనేతి వక్తుం తద్యోగ్యతా మావిష్కుర్వంతి-పురేతి. సురాపగా

యామ్. ౧౫. తదా తదాకర్ణ్య సమాకులేషు నావర్థ మస్మాసు పరిభ్ర
మత్సు, సనన్దన స్త్వేష వియత్తటిన్యా ఝరీ మభిప్రస్థిత ఏవ తూర్ణమ్
౧౬. అనన్యసాధారణ మస్య భావ మాచార్యవర్యే భగవత్యవేత్య,
తుష్టా త్రివర్త్మాకనకాంబుజాని ప్రాదుష్కరోతి స్మ పదేపదేచ. ౧౭
పదాని తేషు ప్రణిధాయ యుష్మత్సకాశ మాగా ద్యదయం మహాత్మా,
తతో ఽతితుష్టో భగవాంశ్చకార నామ్నా తమేనం కిల పద్మపాదమ్
౧౮ సఏవ యుష్మచ్చరణారవిందసేవావినిర్ధూతసమస్తభేదః, ఆజానసిద్ధో
ఽర్హతి సూత్రభాష్యే వృత్తిం విధాతుం భగవన్నగాధే ౧౯ యద్వా
ఽయమానందగిరి ర్యదుగ్రతపః ప్రసన్నా పరమేష్ఠిపత్నీ, భవత్ప్రబంధేషు
యథాభిసంధి ర్వ్యాఖ్యానసామర్థ్యవరం దిదేశ ౨౦ కర్మైకతాన మతి
రేష కథంగురో తే విశ్వాసపాత్ర మవపద్యత విశ్వరూపః, భాష్యస్య
పద్మపద ఏవ కరోతు టీకా మిత్యూచిరే రహసి యోగివరం విధేయాః
౨౧ అత్రాన్తరే ఽభ్యర్ణగత స్సతూర్ణం సనన్దనో వాక్య ముదాజ
హార, ఆచార్య హస్తామలకో ఽపి కల్పో భవత్కృతౌ వార్త్తిక మేవ
కర్తుమ్ ౨౨ యతఃకరస్థామలకావిశేషం జానాతిసిద్ధాంత మసౌ వశే

యా దేవనద్యా గంగాయాః. ౧౫. తస్మిన్కాలే తదాకారణ మాకర్ణ్య సమాకు
లేషు నాకార్థ మిత స్తతః పరిభ్రమత్సు అస్మాసు ఏష సనందన స్తు వియన్నద్యా ఝరీ
మాశు అభిప్రస్థిత ఏవ. ౧౬ త్రివర్త్మా త్రిమార్గాగంగా ౧౭ తేషు తుష్టయా త్రిప
థగయా ప్రాదుష్కృతేషు వరకమలేషు పదాని సంస్థాప్య భవత్సకాశం యతో
అయం మహాత్మా గతవాన్ తతో ఽతిసంతుష్టో భవాం స్తమేనం నామ్నా ఖలు పద్మ
పాదం చకార ౧౮ ఆజానసిద్ధః స్వభావత ఏవ సిద్ధః ౧౯ యద్వా ఽయ మానం
దగిరి స్సూత్రభాష్యే వృత్తిం విధాతు మర్హతి-యతో యస్యోగ్రతపసా ప్రసన్నా
సరస్వతీ భవదభిప్రాయానుసారి వ్యాఖ్యానసామర్థ్యవరం దిదేశ ౨౦. హేగురో కర్మై
కతానమతి రేష విశ్వరూపః తవ కథం విశ్వాసపాత్ర మవపద్యత తత్త్వాత్రభూతో
జాతో ఽతః కర్మైకతాన మతే ర్విశ్వరూపస్యావిశ్వసనీయత్వా ద్భాష్యస్య పద్మపాద
ఏవ టీకాం కరోతు ఇతి రహసి యోగివరం శ్రీశంకరం శిష్యా ఊచిరే-ఇంద్ర. ౨౧.
అత్రాంతరే సమీపమాగత స్సనందన శ్శీఘ్రం వాక్యం సముదాజహార తదాహ-హే
ఆచార్య భవత్కృతౌ వార్త్తికం కర్తుం ఏష హస్తామలకో ఽపి సమర్థః - ఇ ౨౨.
యతః కరస్థామలకసదృశం సర్వం సిద్ధాన్త మేవ జానాతి అతఏవాముష్మై భవత ఏవ

షమ్, అతో౽హ్యాముష్మై భవత్తైవ పూర్వ మదాయి హస్తామలకాభిధా
నమ్. ౨౩. వాణీం సమాకర్ణ్య సనందనస్య సామి స్మితం భాష్యకృదా
బభాషే, నైపుణ్య మనన్యాదృశ మస్య కింతు సమాహితత్వాన్న
బహిః ప్రవృత్తిః ౨౪ అయంతు బాల్యే న పపాఠ పిత్రా నియోజిత
స్సాదర మక్షరాణి, నచోపనీతో ౽పి గురో స్సకాశా దధ్యైష్ట వేదా
న్పరమార్థనిష్ఠః ౨౫ బాలై ర్నచిక్రీడ నచాన్న మైచ్ఛ న్న చారు
వాచం హ్యవద త్కదాపి, నిశ్చిత్య భూతోపహతం త మేన మానిన్యిరే
౽స్మన్నికటం కదాచిత్ ౨౬ అస్మానవేక్ష్యైవ ముహుః ప్రణమ్య
కృతాంజలౌ తిష్ఠతి బాలకే ౽స్మిన్, ఇమా మపూర్వాం ప్రకృతిం
విలోక్య విసిస్మియే తత్ర జన స్సమేతః ౨౭. క స్త్వం శిశో కస్య సుతః
కుతో వేత్యస్మాభి రాచష్ట కిలైష పృష్టః, ఆత్మాన మానందఘన
స్వరూపం విస్మాపయన్ పద్యమయై ర్వచోభిః ౨౮. తదాకదాప్యశ్రుతి
గోచరం త దాకర్ణ్య వాగ్వైభవ మాత్మజస్య, పితా ప్రపద్యాస్య
పరం ప్రహర్షం సప్రశ్రయాం వాచ మువాచ విజ్ఞః ౨౯ జన్యై
ర్జడత్వేన వినిశ్చితో ౽పి బ్రవీతి యద్యేష పరాత్మ తత్త్వమ్, ప్రజ్ఞో
న్నతానా మపి దుర్విభావ్యం కింవర్ణ్యతే ౽ర్హ న్భవతః ప్రభావః.

హస్తామలకాభిధాన మదాయి-ఉ ౨౩ సనందనస్య వాచం సమాకర్ణ్య, అర్ధస్మితం య
థాస్యా త్తథా భాష్యకారో జగాద తదాహాస్యహస్తామలకస్య నైపుణ్యమనుపమం
పరంతు సమాహితత్వాత్ అస్య బహిః ప్రవృత్తి ర్నభవతి-ఉం ౨౪ సమాహితత్వా
దిత్యాద్యుక్తం వివృణోతి—అయంతు బాల్యే పిత్రా సాదరం నియోజితో ౽ప్యక్ష
రాణి న పపాఠ తేనోపనీతో ౽పి గురో స్సకాశా త్పరమార్థనిష్ఠో వేదా న్నచాధీ
తవాన్ - ఉ ౨౫ న చిక్రీడ క్రీడాం న చకార ౨౬ ప్రకృతిం స్వభావం. తత్ర
తస్మిన్ స్థానే సమేత స్సంమిళితః ౨౭. క స్త్వం శిశో కస్య సుతో ౽సి గంతా
కింనామ తే త్వం కుత ఆగతో ౽సి?, ఏతన్మయోక్తం వద చార్భక త్వం మత్ప్రీతయే
ప్రీతివివర్ధనో ౽సి ఇత్యస్మాభిః పృష్టః పద్యమయై ర్వచోభి ర్విస్మాపయ న్నాత్మాన
మానందఘనస్వరూప మాచష్ట - ఉపజాతిః ౨౮ తస్మిన్ కాలే కదాప్యశ్రుతిగోచరం
పుత్రస్య తద్వాగ్వైభవం ఆకర్ణ్య అస్య పితా పరం ప్రహర్షం ప్రాప్య విజ్ఞ స్సప్ర
శ్రయాం వాచ మువాచ - ఉప. ౨౯ తా ముదాహరతి—జన్యై రితి ప్రజ్ఞయోన్న
తానా మపి దుర్విభావ్యం పరమాత్మతత్త్వం యద్యేష త్వత్సమీప మాగతో బ్రవీతి

30. ఆజన్మన స్సంసృతి పాశ ముక్త శ్శిష్యోఽ స్త్వయం విశ్వగురో స్తవైవ, ప్రఫుల్లరాజీవవనే విహారీ కథం రమేత క్షురకే మరాళః 31 విజ్ఞాప్య తస్మి న్నితి నిర్గతే ఽసౌ తదా ప్రభృత్యత్రవసత్యుదారః, అశైశవా దాత్మవిలీనచేతాః కథం ప్రవర్తేత మహాప్రబంధే 32 శ్రుత్వేతి పప్రచ్ఛు రముం వినేయాః స్వామిన్విన్నైవ శ్రవణాద్యుపాయైః, అలబ్ధ విజ్ఞాన మయం కథం వా భవా నిదం సాధు విదాంకరోతు 33 తా నబ్రవీ త్సంయమిచక్రవర్తీ కశ్చి త్పురా యామునతీరవర్తీ, బభూవ సిద్ధః కిల సాధువృత్త స్సాంసారికేభ్య స్సుతరాం నివృత్తః. 34. తస్యాంతికే కాచన విప్రకన్యా ద్వివాయనం జాతు నివేశ్యబాలమ్, క్షణం ప్రతీక్షస్వ శిశుం ద్విజేతి స్నాతుం సఖీభిస్సహ నిర్జగామ 35. అత్రాంతరే దైవవశా త్సబాల శ్చంక్రమ్యమాణో నిపపాత నద్యామ్, మృతం త మాదాయ శిశుం తదీయా శ్చక్రందు రుచ్చైః పురతో మహర్షేః 36. ఆక్రోశ మాకర్ణ్య ముని స్స తేషా మత్యంతఖిన్నో నిజయోగభూమ్నా, ప్రావిక్ష దంగం పృథుకస్య తస్య సఏషహస్తామలక స్తపస్వీ. 37. తస్మా దయం వేద వినోపదేశం శ్రుతీ రనంతా స్సకలా స్స్మృతీశ్చ, సర్వాణి శాస్త్రాణి పరంచ తత్త్వమజ్ఞాత మేతేన న కించి దస్తి. 38. తత్తాదృగాత్మా న బహిః ప్రవృత్తో నియోగమర్హత్యయ

తర్హి హేఽర్హన్ భవతః ప్రభావః కింవర్ణ్యతే-ఉ. 30 తస్మా దాజన్మనో జన్మప్రభృతి సంసృతిపాశముక్తోఽయం విశ్వగురో స్తవైవ శిష్యో ఽస్తు. యతః ప్రఫుల్లపద్మవనే విహారీ హంసః క్షురకే వనే కథం రమేత? 31 ఇతి విజ్ఞాప్య తస్మిన్పృథ్వీకారే నిర్గతే సతి 32 అయం విజ్ఞానం కథం లబ్ధవాన్? ఇదం భవాన్ సాధు సమ్యక్-బోధయతు. 33. ఏవం పృష్ట ఆచార్యః తస్య ప్రాగ్భవీయం వృత్తాంత ముక్త్వా నిత్యాహ—తానితి 34 జాతు కదాచి త్తస్య సిద్ధస్య సమీపే కాచన విప్రకన్యా ద్వివర్షం బాలకం సంస్థాప్య హేద్విజ, క్షణమాత్రం బాలం ప్రతీక్షస్వేత్యుక్త్వా సఖీభి స్సహ స్నాతుం నిర్జగామ. 35 మహర్షేః పురతః చక్రందు రాక్రోశం చక్రుః. 36. తస్య పృథుకస్య బాలస్యాంగం శరీరం ప్రవివేశ స తపస్వీ ఏష హస్తామలకః. 37 యస్మా దేవం తస్మా దయ ముపదేశం వినైవానంతాః శ్రుతీ స్సకలా స్స్మృతీ శ్చ సర్వాణి చ శాస్త్రాణి పరంచ తత్త్వం జానాతి కింబహునా ఽనేనాజ్ఞాతం కించి దపి నాస్తి. 38 తత్తస్మా త్తాదృగాత్మా అయం హస్తామలకో బహిఃప్రవృత్తౌ వర్త్ర

మత్రవృత్తౌ, స మండన స్త్వర్హతి బుద్ధతత్త్వ స్సరస్వతీసాక్షికసర్వవిత్త్వః. ౩౯. తత్త్వాదృశా త్యుజ్జ్వలకీర్తిరాశి స్సమస్తశాస్త్రార్ణవపారదర్శీ, ఆసాదితో ధర్మహితః ప్రయత్నా త్సచే న్నరోచేత న దృశ్యతే ఽన్యః. ౪౦ అహం బహూనా మనభీష్టకార్యం న కారయిష్యే హి మహానిబంధే, కించాత్ర సంశీతి రభూ న్మమాతో యదేకకార్యే బహవః ప్రతీపాః ౪౧. భవన్ని దేశా ద్భగవ న్సనందనః కరిష్యతే భాష్యనిబంధమీప్సితమ్, సబ్రహ్మచర్యా దురరీకృతా శ్రమో మతిప్రకర్షో విదితో హి సర్వతః. ౪౨ సనందనో నందయితా జనానాం నిబంధమేకం విదధాతు భాష్యే, నవార్తికం తత్తు పరప్రతిజ్ఞం వ్యధాత్ప్రతిజ్ఞాం సహి నూత్నదీక్షః. ౪౩ ఆదిశ్యేత్థం శిష్యసంఘం యతీంద్రః ప్రోవాచేత్థం నూత్నభిక్షుం రహస్థమ్, భాష్యే భిక్షో మాకృథా వార్తికం త్వం నేమే శిష్యాస్సేహిరే దుర్విదగ్ధాః ౪౪ తాత్పర్యం తే గేహిధర్మేషు దృష్ట్వా తత్సంస్కారం సాంప్రతం శంకమానాః, భాష్యే కృత్వా వార్తికం

భాష్యే వృత్తౌ నియోగం నార్హతి. స మండన స్త్వర్హతి యతో బుద్ధతత్త్వ స్సరస్వతీసాక్షికం సర్వజ్ఞత్వం యస్య సః ౩౯ ప్రయత్నా ల్లబ్ధ ఏవంవిధ స్స న రోచేతచే త్తర్హి తథావిధో ఽన్యో నదృశ్యతే ౪౦ - నను భవదభీష్టం చేత్తర్హి కారయితవ్యమితి తత్రాహ—అహమితి. మహానిబంధే బహూనా మనభీష్టం కార్యం న కారయిష్యే కిం చ యత ఏకస్మిన్ కార్యే బహవః ప్రతికూలాః అతో ఽత్ర సంశయో మమోత్పన్న ఇత్యర్థః - ఉ. ౪౧. ఏవముక్తా వినేయా న దృశ్యతే ఽన్య ఇత్యుక్తమసహమానా ఊచుః—హే భగవన్ భవదాజ్ఞాత స్సనందన ఈప్సితం భాష్యే నిబంధం కరిష్యతి యత స్సబ్రహ్మచర్యా దంగీకృతా శ్రమో మతేః ప్రకర్షో యస్య సర్వతో విజ్ఞాత శ్చ - వంశ. ౪౨ ఏవముక్త ఆచార్య ఉవాచ—జనానాం నందయితా సనందనో భాష్యే నిబంధ మేకం విదధాతు నతు వార్తికం తత్తు పరప్రతిజ్ఞం పరస్య ప్రతిజ్ఞా యస్మిన్. హి యత స్స్వీకృతదీక్ష స్సురేశ్వరః ప్రతిజ్ఞాం వ్యధాత్ - ఉపేం. ౪౩. ఇత్థం శిష్యసంఘ మాదిశ్య యతీంద్రో రహసి స్థితం నూత్నభిక్షుం సురేశ్వరం వక్ష్యమాణ ప్రకారేణ ప్రోవాచ. హే భిక్షో భాష్యే త్వం వార్తికం మాకృథాః యతో దుర్విదగ్ధత్వాదిమే శిష్యా న సేహిరే-శా-ద్ర. ౪౪. శంకమానై స్తై ర్యదుక్తం తద్దర్శయతి—గేహిధర్మేషు తవ తాత్పర్యం వీక్ష్య సాంప్రతం తత్సంస్కారం శంకమానాః ప్రాహుః. భాష్యే వార్తికం కృత్వా స్వీయసిద్ధాన్తశేషం భాష్యం న దూష

ర్యోజయే త్స భాష్యం ప్రాహ స్స్వీయసిద్ధాన్తశేషమ్ ౭౫. నాస్త్యే వాసా వాశ్రమ స్తుర్య ఇత్థం సిద్ధాఽన్తో ఽయం తావకో వేదసిద్ధః, ద్వారి ద్వార్థైస్స ర్వారితా భిక్షమాణా వేశ్మాన్త స్తే న ప్రవేశం లభంతే. ౭౬. ఇత్యాద్యాం తాం కింవదంతీం విదిత్వా తేషాం నాసీ త్ప్రత్యయ స్త్వయ్యనల్పే, స్వాతన్త్ర్యా త్త్వం గ్రంథ మేకం మహాత్మ న్కృత్వా మహ్యం దర్శయా ధ్యాత్మనిష్ఠమ్. ౭౭ విద్వ న్యద్వత్ప్రత్యయస్స్యా దమీషాం శిష్యాణాం నో గ్రంధసందర్శనేన, ఇత్యుక్త్వైనం వార్తికం సూత్రభాష్యే నాభూ ద్ధాహేత్యాప ఖేదం చ కించిత్ ౭౮ శిష్యై స్తైభి శ్శిథిలితాత్మమనోరథో ఽసా వేనం స్వతంత్రకృతినిర్మితయే న్యయు ఙ్క్త, నైష్కర్మ్యసిద్ధి మచిరా ద్విదధ త్సచేత్థం న్యాయ్యా మనిందత సురేశ్వరదేశికాఖ్యామ్. ౭౯ నైష్కర్మ్యసిద్ధి మథ తాం నిరవద్య యుక్తిం నిష్కర్మ తత్త్వవిషయావగతిప్రధానామ్, ఆద్యన్తహృద్య పదబంధవతీ ముదారామాద్యన్త మైక్షతతరాం పరితుష్టచేతాః ౮౦ గ్రంథం దృష్ట్వా మోదమానో మునీంద్ర స్తం చాన్యేభ్యో దర్శయా మాస హృద్యమ్, తేషాం చాసీ త్ప్రత్యయ స్తద్వ దస్మి న్యద్వచ్చాన్య

యేత్ సంభావనాయాం లిఙ్ - శా ౭౫ కించ తుర్యాశ్రమో వేదే సిద్ధో నాస్త్యే వేతి మాండన స్సిద్ధాన్తో భిక్షమాణా ద్వారి ద్వార్థైస్స ర్వార్యమాణా స్తే మండనస్య వేశ్మాన్తః ప్రవేశం న లభంత ఇత్యాద్యాం కింవదంతీం జనశ్రుతిం విదిత్వా తేషా మనల్పే అత్యుద్రే ఽపి త్వయి ప్రత్యయో నాసీ త్తర్హి మయా కిం కర్తవ్య మితిచే త్తత్రాహ—స్వాతంత్ర్యా త్త్వ మధ్యాత్మనిష్ఠ మేకం గ్రంథం కృత్వా మహ్యం ధర్శయ. ౭౬ ౭౭ హేవిద్వ న్యథా గ్రంథసందర్శనేన నో ఽస్మాక మమీషాం శిష్యాణాం ప్రత్యయస్స్యా దితి సురేశ్వర ముక్త్వా హాహా సూత్రభాష్యే వార్తికం నాభూ దితి కించి ఖ్ఖేదం ప్రాప. ౭౮ ఏవం శిష్యైస్తైభి శ్శిథిలిత స్స్వమనోరథో యస్యాసా శ్రీశంకర ఏనం సురేశ్వరం స్వతంత్రకృతినిర్మితయే న్యయుఙ్క్త. సచ నియుక్తో ఽచిరాదేవ నైష్కర్మ్యసిద్ధిం విదధత్ ఇత్థం యోగ్యాం సురేశ్వరదేశికాఖ్యా మవిందత - వ. ౭౯. నిష్కర్మతత్త్వవిషయా ఽవగతిః ప్రధానం యస్యా మాద్యా దంతపర్యంతం మనోజ్ఞపదబంధవతీ మేవం భూతాం తాం పరితుష్టచేతా ఆచార్య ఆ ద్యంతం సమ్యగైక్షత. ౮౦. యథా యో ఽస్మా దన్య స్సఏవం తత్త్వవి న్నాస్తీతి

స్తత్త్వవి ద్వ్యసనేతి. ౫౧. యత్రాద్యాపి శ్రూయతే మస్కరీం
ద్రై ర్నిష్కర్మాత్మా యత్ర నైష్కర్మ్యసిద్ధిః, తన్నామ్నాయం వవృధే
గ్రంథవర్య స్తన్మాహాత్మ్యా త్సర్వలోకాదృతో ఽభూత్. ౫౨ ఆచా
ర్యవాక్యేన విధిత్సితే ఽస్మి న్విఘ్నం యదస్య వ్యధు రుత్ససర్జ, శాపం
కృతే ఽస్మి న్కృత మప్యుదారై స్తద్వార్తికం నప్రసరే త్పృథివ్యామ్
౫౩. నైష్కర్మ్యసిద్ధ్యాఖ్యనిబంధ మేకం కృత్వా ఽఽత్మపూజ్యాయ
నివేద్య చోక్త్వా, విశ్వాస ముక్త్వా ఽథ పున ర్బభాషే స విశ్వరూపో
గురు మాత్మదైవమ్ ౫౪ న ఖ్యాతి హేతో ర్న చ లాభ హేతో
ర్నాప్యర్చనాయై విహితః ప్రబంధః, నోల్లంఘనీయం వచనం గురూణాం
నోల్లంఘనే స్యా ద్గురుశిష్యభావః ౫౫ పూర్వం గృహిత్వే ఽపి న
తత్స్వభావో న బాల్య మన్వేతి హి యౌవనస్థమ్, న యౌవనం వృద్ధ
ముపైతి తద్వ ద్వ్రజన్ హి పూర్వస్థితి మోజ్ఝ్య గచ్ఛేత్ ౫౬. అహం
గృహీ నాత్ర విచారణీయం కిం తేన పూర్వం మన ఏవ హేతుః, బంధే
చ మోక్షే చ మనో విశుద్ధో గృహీ భవే ద్వాప్యథ మస్కరీ వా.

తథా తేషా మస్మిన్ ప్రత్యయ శ్చాసీత్ - శం. ౫౧ యత్ర గ్రంథే ఽద్యాపి యతీంద్రై ర్నిష్కర్మాత్మా శ్రూయతే యత్ర నైష్కర్మ్యస్య మోక్షస్య సిద్ధిః, తస్యా నైష్కర్మ్యసిద్ధే ర్నామ్నా ఽయం గ్రంథవర్యో వవృధే తస్మాన్మాహాత్మ్యా త్సర్వ లోకై రాదృతో ఽభూత్ ౫౨. ఆచార్యై ర్య ద్భవిష్య మాలక్ష్య మాహాత్మ్యోక్తం తద్దర్శయతి-ఆచార్యవాక్యేనాస్మి న్వార్తికే విధాతు మిష్టేసతి యతో ఽస్యై విఘ్నం వ్యధు రస్మిన్ కృతే ఽస్మా న్నిమిత్తా త్సురేశ్వర శ్శాప ముత్ససర్జ సూత్రభాష్యస్య వార్తిక ముదారైః కృత మపి పృథివ్యాం న ప్రసరేత్-ఇ ౫౩. విశ్వాసంచ ప్రాప్యా చార్యేత్యాద్యుక్త్వాఽథ పున రువాచ-ఉ. ౫౪ యదువాచ తదాహ-నేతి-ఇం ౫౫. తాత్పర్యం తే గేహిధర్మేషు దృష్టేత్యుక్తం తత్రాహ-పూర్వం గృహిత్వేఽపి తత్స్వ భావో గృహిస్వభావో న భవామి. హి యతో యౌవనస్థం బాల్యం నాన్వేతి తథా. వృద్ధం పురుషం యౌవనం నోపైతి. తద్వ త్తథా వ్రజన్ గమనం కుర్వన్ పూర్వ స్థితిం పరిత్యజ్యైవ గచ్ఛేదిత్యర్థః-ఉ ౫౬ కించాత్రాస్మి న్శ్లోకే ఽహం గృహీతి న విచారణీయం యత స్తేకిం పూర్వ మిహ జన్మని జన్మాంతరేవా గృహిణో న బభూవు రసిత్యాసురేవ. తస్మాద్గృహిత్వే యతిత్వే వా మనఏవ హేతుః. నకేవల మేతావదేవా పితుబంధే చ మోక్షే చ మన ఏవ హేతుః.* 'మన ఏవ మనుష్యాణాం కారణం బంధ

౫౭. నాస్త్యేవ చేదాశ్రమ ఉత్తమాదిః కథం చ తత్ప్రాప్తి నివృత్తిగామినౌ, ప్రతిశ్రవౌ నౌ కథమల్పకాలే నహి ప్రతిజ్ఞా భగవన్నిరుద్ధా. ౫౮. సంభిక్షమాణా న లభంత ఏవ చేద్గృహప్రవేశం గురుణా ప్రవేశనమ్, కథం హి భిక్షా విహితా ననూత్తమా కోనామ లోకస్య ముఖాపిధాయకః. ౫౯. తత్త్వోపదేశా ద్విదితాత్మతత్త్వో వృథా మహం సన్న్యసనం కృతాత్మా, విగాగభావా న్నపరాజితస్తు వాదోఽపి తత్త్వస్య వినిర్ణయాయ. ౬౦. పురా గృహస్థేన మయా ప్రబంధా నైయాయికాదా విహితా మహార్థాః, ఇతఃపరం మే హృదయం చికీర్షు త్వదంఘ్రిసేవాం న విలంఘ్య కించిత్. ౬౧ శ్రద్ధా మద్వైతబద్ధాదరబుధ పరిషచ్ఛేముషీసన్నిషణ్ణా మర్వాగ్దుర్వాదిగర్వానలవిపులతరజ్వాల మాలావలీఢామ్, సిక్త్వా సూక్తామృతౌఘై రహహ పరిహాసన్ జీవయస్యద్య

మోక్షయో' రిత్యుక్తత్వాత్-తస్మాద్విశుద్ధో గృహీ భవేద్వా మస్కరీ వా భవే దుభయథాఽపి న్యూనాధిక్యం నాస్తీత్యర్థః ౫౭. నాస్త్యేవాసా వాశ్రమస్తుర్య ఇత్థమిత్యుక్తం తత్రాహ-నాస్త్యేవేతి హేఉత్తమ, ఆదిరాశ్రమో నాస్త్యేవ చేత్తత్ప్రాప్తినివృత్తిగామినౌ ఆవయోః ప్రతిశ్రవౌ అహం పరాజితః సన్న్యాసం ప్రాప్స్యామి అహంపరాజితస్త్వం హాస్యామి ఇత్యేవంరూపౌ కథం స్తః తత్రాప్యల్పకాలే యది తుర్యాశ్రమో మమాభిమతో నాభూత్తర్హి ప్రతిజ్ఞా మయానిరుద్ధాఽభూదిత్యాశయేనాహ—నహీతి. ౫౮ యచ్చ ద్వారి ద్వార్స్థైరిత్యాద్యుక్తం తత్రాహ-సంభిక్షమాణా ఇతి గురుణా భగవతా ప్రవేశనం కథం విహితం? కథం చ మద్గృహే ననూత్తమా భిక్షా విహితా? యదపి కింవదన్తీత్యాద్యుక్తం తత్రాప్యాహ—లోకస్య ముఖస్యాపిధాయకః కో నామ? నకోఽప్యస్తీత్యర్థః ౫౯. యత్తు సన్న్యాస మప్యేవం న బుద్ధిపూర్వ మిత్యాద్యుక్తవన్త స్తత్రాహ-పూర్వం కృతాత్మా పశ్చాత్తత్త్వోపదేశాద్విదితాత్మతత్త్వోఽహం వైరాగ్యాత్సన్న్యసనం వృథాం నతు పరాజితో హి యస్మాద్వాద స్తత్త్వవినిర్ణయాయ. ౬౦ యత్తు భాష్యే కృత్వేత్యాదితత్రాహ-పురేతి. ఇతఃపరం మే హృదయం త్వదంఘ్రిసేవాం విలంఘ్య న కించిత్కర్తు మిచ్ఛు. ౬౧. తథాచైవం విధస్య సద్గురో స్తవ సేవా కేనాపి కథమపి కర్తుం నశక్యేత్యాహ—అద్వైతే బద్ధ ఆదరో యై స్తథాభూతబుద్ధపరిషచ్ఛేముష్యాం సన్నిషణ్ణాం అద్వైతబద్ధాదరా యా బుధసముదాయబుద్ధి స్తస్యాం సమ్యక్స్థితా మితివా, అర్వాచీనానాం దుర్వాదినాం గర్వలక్షణస్యానలస్య విపులతరజ్వాలాలక్షణయా విపులతరయా

సద్యః కో వా సేవాపటు స్స్యా ద్రణతరణవిధౌ సద్గురో ర్నైవ జానే.
౬౨ ఇత్యుక్త్వోపరతే సురేశ్వరగురౌ తేనైవ శారీరకే నోసంభావ్యహా
హోఽత్ర వార్త్తిక మితి ప్రాథం శుగగ్నిం శనైః, ధీరాగ్ర్య శ్శమయ న్వివేక
పయసా దేవేశ్వరేణ త్రయీభాష్యే కారయితుం స వార్త్తికయుగం బద్ధా
దరోఽభూన్మునిః ౬౩ భావానుకారిమృదువాక్యనివేశితార్థం స్వీయైః
పదై స్సహ నిరాకృతపూర్వపక్షమ్, సిద్ధాన్తయుక్తివినివేశితతత్స్వ
రూపం దృష్ట్వాఽభినన్ద్య పరితోషవశా దవోచత్ ౬౪ సత్యం
యదాత్థ వినయి న్మమ యాజుషీయా శాఖా తదన్తగత భాష్యనిబన్ధ
ఇష్టః, తద్వార్త్తికం మమకృతే భవతా ప్రణేయం సచ్చేష్టితం పరహితై
కఫలం ప్రసిద్ధమ్ ౬౫ తద్వ త్త్వదీయా ఖలు కాణ్వశాఖా మమా
పి తత్రాస్తి తదన్తభాష్యమ్, తద్వార్త్తికం చాపి విధేయ మిష్టం పరోప
కారాయ సతాం ప్రవృత్తిః ౬౬ తతోఽభయత్ర కురు వార్త్తిక మార్త్తి
హారి కీర్త్తిం చ యాహి జితకార్త్తిక చన్ద్రికాభామ్, మాశంకి పూర్వ

మాలయా జ్వాలామాలయా ఇతివా. అవలీఢా మాస్వాదితాం శ్రద్ధాం సూక్తామృ
తౌఘై స్సిక్త్వాఽహహాద్యసద్యః పరిహాసన్ జీవయసి తతో రణతరణవిధానసదృ
శాయా మేవం భూతస్య సద్గురో స్తవ సేవాయాం కో వా పటు స్స్యాత్? -
ప్ర ౬౨. ఇత్యుక్త్వా సురేశ్వరగురా వుపరతే సతి. అహహే త్యత్యంతఖేదే. తేన
సురేశ్వరేణైవాత్ర శారీరకే వార్త్తికం నోసంభావి ఇతి ప్రాథం శోకాగ్నిం ధీరా
గ్ర్యః శ్రీశంకరో వివేకపయసా శనై శ్శమయన్ వేదత్రయీభాష్యే సురేశ్వరేణ
వార్త్తికద్వయం కారయితుం స ముని ర్బద్ధాదరోఽభూత్-శా ౬౩ భావానుసారిభి
ర్మృదుభి ర్వాక్యై ర్వినివేశితోఽర్థో యత్ర స్వీయైః పదై ర్నిరాకృతః పూర్వపక్షో
యత్ర. సిద్ధాన్తయుక్తిభి ర్వినివేశితం తస్య సిద్ధాన్తస్య స్వరూపం యత్ర తం తదీ
యం గ్రంథం దృష్ట్వా అభినంద్య స శ్రీశంకరః పరితోషవశాదవోచత్-వ. ౬౪.
ఉదాహ—హే వినయిన్, త్వం యదుక్తవాన్ అసి తత్సర్వం సత్యమతో మమ
యా యాజుషీ తైత్తిరేయీ శాఖా తస్యా అన్తర్గతో యో భాష్యలక్షణో మమేష్ట
నిబంధ స్తస్య వార్త్తికం మదర్థం భవతా ప్రణేయం. యత స్సతాం చేష్టితం పరహి
తైక ఫలం ప్రసిద్ధం ౬౫ తద్వత్త్వదీయా ఖలు యా కాణ్వశాఖా తత్రాపి మమ
తదంత భాష్య మస్తి తస్య వార్త్తిక మభీష్టం విధేయం. యత స్సతాం ప్రవృత్తిః పరో
పకారాయేత్యర్థః ౬౬. ఆవశ్యకతాబోధనాయ పున రాహ-తతోఽభయత్ర శాఖా
త్రయనిబర్హణం వార్త్తికం కురు. జితా కార్త్తిక చంద్రికాయాః ఆభా యయా తథా

మివ దుశ్శకవాక్యరోధో మద్వాక్య మేవ శరణం వ్రజ మావిచారీః.
౬౭. ఇత్థం స ఉక్తో భగవత్పదేన శ్రీవిశ్వరూపో విదుషాం వరిష్ఠః,
చకార భాష్యద్వయవార్తికే ద్వే హ్యాజ్ఞా గురూణాం హ్యవిచార
ణీయా ౬౮ ఆజ్ఞా గురో రనుచరై ర్నహిలంఘనీయేత్యుక్త్వా తయో
ర్నిగమశేఖరయో రుదారమ్, నిర్మాయ వార్తికయుగం నిజదేశికాయ
నిస్సీమనిస్తులనధీ రుపదాం చకార ౬౯ సనందనో నామ గురో రను
జ్ఞయా భాష్యస్య టీకాం వ్యధితేరితః పరామ్, యత్పూర్వభాగః కిల
పంచపాదికా తచ్ఛేషగా వృత్తిరితి ప్రథీయసీ ౭౦ వ్యాసర్షిసూత్ర
నిచయస్య వివేచనాయ టీకాభిధం విజయడిండిమ మాత్మకీర్తేః, నిర్మాయ
పద్మచరణో నిరవద్యయుక్తిస్యూతం ప్రబంధమకరో ద్గురుదక్షిణాం
సః. ౭౧. ఆలోచయ న్నథ తదానుగతిం గ్రహాణా మూచే సురేశ్వర
సమాహ్వ ముపహ్వరే సః, పంచైవ వత్స చరణాః ప్రథితా ఇహాస్యు
స్తత్రాపి సూత్రయుగళద్వయమేవ భూమ్నా ౭౨ ప్రారబ్ధకర్మ పరి

భూతాం కీర్తిం చ ప్రాప్నుహి నను పూర్వవ దధునా ౽పి వినేయవాక్యై రోధస్యా
వశ్యం భావిత్వా త్కిమర్థం తత్కరణే మయా దీక్షా స్వీకార్యేతి శంకా త్వయా న
కర్తవ్యా ఇత్యాహ-మాశంకీతి కుత ఇతిచే త్తత్రాహ—మద్వాక్య మేవ శరణ మత స్త
త్కరణార్థం గచ్ఛ విచారం మాకురు-వ ౬౭ ఇత్థం భగవత్పదేన శ్రీశంకరేణోక్తో
విదుషాం వరిష్ఠః స శ్రీసురేశ్వరో భాష్యద్వయస్య వార్తికే ద్వే చకార హి యస్మా
ద్గురూణా మాజ్ఞా ౽విచారణీయైవ-ఉ ౬౮ ఏతదేవ వివృణోతి_గురో రాజ్ఞా ౽ను
చరై ర్నహి లంఘనీయేత్యుక్త్వా వేదాన్తయో స్తైత్తిరీయబృహదారణ్యసంజ్ఞయో
స్తయో ర్భాష్యయో రుదారం వార్తికద్వయం నిర్మాయ సీమారహితా నిరుపమా ధీ
ర్యస్యసురేశ్వరో నిజదేశికాయ ఉపదాంచకార ఉపాయనభూతం కృతవాన్-వ
౬౯. సనందనో నామ గురో రనుజ్ఞయా ప్రేరితః పరాం భాష్యస్య టీకాం వ్యధాత్
యస్యాః పూర్వభాగః పంచపాదికా ఇతి ప్రసిద్ధిః, తచ్ఛేషభాగగా వృత్తి రితి ప్రథీ
యసీ ప్రఖ్యాతా. ౭౦ వ్యాసాఖ్యర్షి సూత్రకదంబస్య వివేచనాయాత్మకీర్తే ర్విజయ
డిండిమం యతో నిరవద్యయుక్తిభి ర్గ్రథితం టీకా సంజ్ఞం ప్రబంధం నిర్మాయ సపద్మ
పాదో గురుదక్షిణా మకరోత్-వ. ౭౧. అథానంతరం సూర్యాదిగ్రహాణాం గతి
మాలోచయన్ సురేశ్వరసమాఖ్య మేకాంతే స శ్రీ శంకరోఽభాషే. హేవత్స ఇహ
లోకే పంచైవ చరణాః ప్రథితాః స్యుఃఇహ టీకాయా మితివా. తత్రాపి బాహుళ్యేన
సూత్రచతుష్టయమేవ ప్రథితం స్యాత్.౭౨. ఏవం తద్దత్తశాపస్య సార్థక్యం ప్రదర్శ్య

పాకవశాత్పునస్త్వం వాచస్పతిత్వమధిగమ్య వసుంధరాయామ్,
భవ్యాం విధాస్యసి తమాం మమ భాష్యటీకా మాభూతసంలయ మధి
క్షితి సా చ జీయాత్ ౭౩ ఇత్యేవముక్త్వా ఽథ యతీశ్వరోఽసా
వానందగిర్యాదిమునీ న్సమాహూత్వా, కురుధ్వ మద్వైతపరాన్నిబద్ధా
నిత్యన్వశా న్నిర్మమసార్వభౌమః ౭౪ తే సర్వేఽప్యనుమతి మాప్య
దేశికేంద్రో రానందాచలముఖరా మహానుభావాః, ఆత్మేనుర్జగతి యథా
స్వ మాత్మతత్త్వాంభోజార్కా న్విశదతరా న్బహూ న్నిబంధాన్.

ఇతి శ్రీమాధవీయే తదాన్వర్తికాంతప్రవర్తనః,
సంక్షేపశంకరజయే పూర్ణ స్సర్గ స్త్రయోదశః ౭౬

సూత్రభాష్యవృత్తికరణసంకల్పస్యాపి తత్త్వ మాహ—ప్రారబ్ధేతి. భూమా వాచస్పతిత్వం ప్రాప్య భవ్యాం మమ భాష్యటీకాం సమ్యక్ విధాస్యసి సనందనకృతటీకాసామ్యం వారయతి ప్రళయపర్యంతం క్షితౌ సాచ జీవనం ప్రాప్నుయా దితి వరప్రదానమ్. ౭౩ ఇత్యేవం సురేశ్వరముక్త్వా ఽథానంతర మసౌ యతీశ్వరః ఆనందగిర్యాదిమునీ నాహూయాద్వైతపరా న్నిబంధాన్ కురుధ్వ మితి సనిర్మమచక్రవర్తీ ఆజ్ఞప్తవాన్-ఉపజాతివృత్తమ్ ౭౪ తే సర్వేఽప్యానందగిరిముఖ్యా మహానుభావా దేశికేంద్రో రనుమతి మాప్య స్వమాత్మాన మనతిక్రమ్య యథామతి ఆత్మతత్త్వాంభోజార్కాన్ విశదతరా న్నిబంధా నాసమంతా ద్విస్తారితవంతః-ప్రహర్షిణీ ౭౫

ఇతి శ్రీమత్పరమహంసపరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థ శ్రీపాదశిష్యదత్త
వంశావతంసరామకుమారసూను ధనపతిసూరికృతే
శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే
త్రయోదశ స్సర్గః.

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీగణేశాయ నమః

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

చతుర్దశసర్గ ప్రారంభః

అథాబ్జపా త్కర్తుమనా స్సతీర్థయాత్రా మయాచిష్ట గురో రనుజ్ఞామ్, దేయా గురో మే భగవ న్ననుజ్ఞా దేశా న్దిదృక్షే బహుతీర్థయుక్తాన్. ౧. సక్షేత్రవాసో నికటే గురోర్యో వాస స్తదీయాంఘ్రిజలం చ తీర్థమ్, గురూపదేశేన యదాత్మదృష్టి స్సైవ ప్రశస్తాఽఖిలదేవదృష్టిః ౨ శుశ్రూషమాణేన గురో స్సమీపే స్థేయం న నేయం చ తతోఽన్యదేశే, విశిష్యమార్గశ్రమకర్శితస్య నిద్రాభిభూతస్య కిము చింతనీయమ్. ౩. ద్విధాపి సన్న్యాస ఉదీరితోఽయం విబుద్ధతత్త్వస్య చ తద్బుభుత్సోః, తత్త్వంపదార్థైక్య ఉదీరితోఽయం యత్నాత్త్వ

అథ పద్మపాదకృతాం తీర్థయాత్రాం నిరూపయితు ముపక్రమతే-అథానంతరం స పద్మపాద స్తీర్థయాత్రాం కర్తుమనా గురో రనుజ్ఞామయాచిష్ట యాచ్ఞామేవాహ-హేభగవన్ గురో, అనుజ్ఞా దేయా బహుతీర్థయుక్తాన్ దేశాన్ ద్రష్టు మిచ్ఛామి-ఉ. ౧. ఏవం ప్రార్థితో గురు రువాచ-గురోర్నికటే యో వాస స్స ఏవ క్షేత్రవాసః ౨ యస్మాద్గురుసమీపే స్థితస్య దేశాంతరగమన ప్రాప్యం సమస్తం ప్రాప్త మేవాభూత్. శుశ్రూషమాణేన శిష్యేణ గురో స్సమీపే స్థేయం గురు సమీపా దన్య దేశే నైవ గంతవ్యం యతోఽన్యత్ర గమనే సన్న్యాస ధర్మదౌర్లభ్యం దుఃఖబాహుళ్యాది ర్వ్యతిరిచ్యతే ఇత్యాశయేనాహ—అతిశయేన మార్గశ్రమేణ కర్శితస్య నిద్రాభిభూతస్య కిమపి త్వంపదాదిచింతనీయం న సంభవతి. 3. అయం సన్న్యాసశ్చ ద్విధా-విద్వత్సన్న్యాసో వివిదిషాసన్న్యాసశ్చేతి ద్విప్రకారక ఉక్త స్తత్ర విబుద్ధతత్త్వస్య విక్షేపనివృత్త్యా జీవన్ముక్తిసుఖార్థ మాద్య స్తత్త్వబుభుత్సో స్తత్త్వంపదైక్యే తదర్థో ఽయం

మర్థః పరిశోధనీయః. ౪. సంభావ్యతే క్వచ జలం క్వచ నాస్తి పాథ శ్శయ్యా స్థలం క్వచిదిహాస్తి న చక్వచాస్తి, శయ్యాస్థలీ జలనిరీక్షణ సక్తచేతాః పాంథోనశర్మ లభతే కలుషీకృతాత్మా ౫. జ్వరాతిసారాది చ రోగజాలం బాధేత చేత్తర్హి న కో ఽప్యుపాయః, స్థాతుం చ గంతుం చ న పారయేత తదా సహాయో ఽపి విముంచతీమమ్ ౬ స్నానం ప్రభాతే న చ దేవతార్చనం క్వచోక్తశౌచం క్వచ వా సమాధయః, క్వచాశనం కుత్రచ మిత్రసంగతిః పాంథో న శాకం లభతే క్షుధాతురః ౭ నాస్త్యుత్తరం గురుగిర స్తదపీహ వక్ష్యే సత్యం యదాహ భగవాన్ గురుపార్శ్వవాసః, శ్రేయా నితి ప్రథమసంయమినా మనేకా న్దేశా నవీక్ష్య హృదయం న నిరాకులం మే.౮ సర్వత్ర న క్వాపి జలం సమస్తి పశ్చా త్పురస్తా దథవా విదిత్వు, మార్గోపి విద్యేత నసువ్యవస్థ స్సుఖేన పుణ్యం క్వను లభ్యతే ఽధునా ౯ జన్మాంతరార్జితమఘం ఫలదానహేతో ర్వ్యాధ్యాత్మనాజని ముపైతి న నో వివాదః, సాధారణా దిహ చ వా పరదేశకే వా కర్మ హ్యాభుక్తమను

భవదాదిభి రాశ్రితో ద్వితీయ ఉక్తః తస్మా త్తదర్థం త్వమర్థః ప్రయత్నా చ్ఛోధనీయః నతు తదపఘాతకం తీర్థాటనాది కర్తవ్య మితిభావః ౪. తీర్థయాత్రాయా స్తదభిఘాతకం స్ఫుటయ న్నాహ—సంభావ్యత ఇతి. పాథో జలం ఇహామార్గే - వ ౫. కించ యదిచే జ్జ్వరాతిసారాదిరోగజాలం బాధేత తర్హి కోఽప్యు పాయో నాస్తి న పారయేత నైవ శక్నుయాత్ - ఉ. ౬. నచ క్వచేతివా మధ్యమణి న్యాయేనోభయత్ర సంబంధనీయం. ౭. ఏవ ముక్తః పద్మపాద ఉవాచ—యద్యపి గురువచస ఉత్తరం నాస్తితథా ఽపీవోత్తరం వక్ష్యే ఏవం ప్రతిజ్ఞాం విధాయ యత్సహేత్ర వాసఇత్యాద్యుక్తం తత్రాహ—సత్యమితి. గురుసమీపవాసశ్శ్రేయా నితి భగవా న్యదాహ తత్సత్యం తథా ఽపి ఆద్యా యే సంయమిన స్తేషా మనేకాన్ దేశా నవీక్ష్య మే హృదయ మవ్యాకులం న భవతి. హేసంయమినాం ప్రథమేతివా. వ. ౮. సంభావ్యతఇత్యాది యదుక్తం తత్రాప్యాహ—సర్వత్రేతి. న విద్యతే సువ్యవస్థా యస్య స యద్యప్యేవం తథాప్యధునా సుఖేన పుణ్యం క్వాపి నలభ్యతే ఽత స్తదర్థం దుఃఖ మపి సోఢవ్య మిత్యర్థః-ఉ ౯. యదపి జ్వరాతిసారాదీత్యుక్తం తత్రాప్యాహ—జన్మాంతరార్జితం పాపం ఫలదానార్థం రోగాత్మనాజన్మోపైతీత్యత్ర అస్మాకం వివాదో నాస్తితథాపీహవా పరదేశకేవా, సాధారణా జ్జని ముపైతి. హి యస్మా [illegible]

వర్తత ఏవ జంతుమ్ ౧౦ ఇహ స్థితం వా పరతః స్థితం వా కాలో న ముంచేత మయాగతశ్చేత్ తద్దేశగత్యా ఒమృతదేవదత్త ఇత్యాదికం మోహకృతం జనానామ్ ౧౧. మన్వాదయో మునివరాః ఖలుధర్మ శాస్త్రే ధర్మాదిసంకుచిత మాహు రతిప్రవృద్ధమ్, దేశాద్యవేక్ష్య న తు తత్సరణిం గతానాం శౌచాద్యతిక్రమకృతం ప్రభవే దఘం నః. ౧౨ దైవే ఒనుకూలే విపినం గతో వా సమాప్నుయా ద్వాంఛిత మన్న మేషః, ప్రియేత నశ్యే దపి వా పురస్థం తస్మి న్ప్రతీపే తత ఏవ సర్వమ్. ౧౩. గృహం పరిత్యజ్య విదేశగో నాసుఖం సమాగచ్ఛతి తీర్థ దృశ్వా, గృహం గతో యాతి మృతిం పురస్తా త్తదాగమా దత్ర చ కింనిమిత్తమ్. ౧౪. దేశే కాలే ఒవస్థితం తద్విముక్తం బ్రహ్మానందం పశ్యతాం తత్ర తత్ర, చిత్తైకాగ్ర్యే విద్యమానే సమాధి స్సర్వత్రాసౌ దుర్లభో నేతి మన్యే ౧౫ సత్తీర్థసేవా మనసః ప్రసాదినీ దేశస్య

కర్మ జంతు మనువర్తత ఏవ-వ ౧౦ కాలో మృత్యు స్స్వసమయ ఆగతశ్చే దిహ స్థితం పరదేశే స్థితం వా నైవ ముంచేత్. యత్తు తద్దేశగమనేన దేవదత్తో ఒమృత మృతవా నిత్యాదికం జనానాం వచ స్తత్త్వవివేకకృతమిత్యాహ—తద్దేశగత్యేతి - ఉ. ౧౧. యత్తు స్నాన మిత్యాదుక్తం తత్రాహ—మనుపరాశరాదయో మునివర్యాః కిల ధర్మశాస్త్రే దేశాద్యవేక్ష్యాతిప్రవృద్ధం ధర్మాది సంకుచిత మాహు స్తథా చ స్మృతిః * 'దేశంకాలం తథా ఒఒత్మానం ద్రవ్యం ద్రవ్యప్రయోజనం, ఉపపత్తి మవస్థాం చ జ్ఞాత్వా శౌచం సమారభే'దిత్యాద్యా-తథాచ దేశాద్యవేక్ష్య-తేషాం సరణింగతానా మస్మాకం శౌచాద్యతిక్రమనిమిత్త మఘుం న ప్రభవేత్-వ. ౧౨. యత్తు క్వచాశనం పాంథో న శాకం లభతే క్షుధాతుర ఇత్యుక్తం తత్రాహ—దైవ ఇతి. తస్మిన్ దైవే ప్రతీపే ప్రతికూలే ఒత స్తత ఏవ ప్రతీపా దనుకూలా ద్వా దైవాదేవ-ఉ. ౧౩. కించ గృహం పరిత్యజ్య విదేశగ స్తీర్థదృశ్వా నా పుమాన్ సుఖం యథా స్యా త్తథా సమాగచ్ఛతి గృహే స్థిత స్తదాగమా త్పూర్వ మేవ మరణం యాతీత్యత్ర చ కిం నిమిత్తం తస్య పరదేశగమనా భావాత్ - ఉపే. ౧౪. యత్తు కిముచింతనీయం క్వచ వా సమాధాయ ఇత్యుక్తం తత్రాహ-దేశఇతి, వస్తుత స్తాభ్యాం దేశకాలాభ్యాం విముక్తం బ్రహ్మానందం పశ్యతాం తత్ర తత్ర దేశే కాలే చిత్తైకాగ్ర్యే విద్యమానే సతి సర్వత్రాసౌ సమాధిః దుర్లభో నేతి మన్యే - కాలిసీ. ౧౫. కించ సత్తీర్థసేవా మనసో విశోధినీ దేశస్యాతిశాయ్యస్య దర్శనం మనసః కుతూహలం సుజనేన సంగో ఒనర్థా న్నాశ

వీతో మనసః కుతూహలమ్, క్షీణోత్యనర్థాః సుజనేన సంగమ స్తస్మా స్న కస్మై భ్రమణం విరోచతే ౧౬. అటాట్యమానో ఽపి విదేశసంగతిం లభేత విద్వా న్విదుషా ఽభిసంగతిమ్, బుధో బుధానాం ఖలు మిత్ర మీరితం ఖలేన మైత్రీ న చిరాయ తిష్ఠతి. ౧౭ సమీపవాసో ఽయ ముదీరితో గురో ర్విదేశగో యద్ధృదయేన ధారయేత్, సమీపగోప్యేష న సంస్థితో ఽంతికే న భక్తిహీనో యది ధారయే ద్ధృది. ౧౮. సుజన స్సుజనేన సంగతః పరిపుష్ణాతి మతిం శనై శ్శనైః, పరిపుష్టమతి ర్వివేకవా ఞ్జహాతి హేయగుణం విముంచతి. ౧౯ యద్యాగ్రహో ఽస్తి తవ తీర్థనిషేవణాయాం విఘ్నో మయా ఽత్ర న ఖలు క్రియతే పుమర్థే, చిత్తస్థిరత్వగతయే విహితో నిషేధో మాభూ ద్విశేషగమనం త్వతిదుఃఖహేతుః ౨౦ నైకో మార్గో బహుజనపదక్షేత్రతీర్థాని యాతాం చౌరాధ్వానం పరిహర సుఖంత్వన్య మార్గేణ యాహి, విప్రాగ్ర్యాణాం వసతివితతి ర్యత్ర వస్తవ్య మీష న్నోచే త్సార్థం పరిచితజనై శ్శీఘ్ర ముద్దిష్టదేశమ్. ౨౧. సద్భి స్సఙ్గో విధేయ

యతి తస్మా దేవంవిధం భ్రమణం కస్మై విశేషేణ న రోచతే - ఉ. ౧౬. యదపి కుత్రచ మిత్రసంగతి రిత్యుక్తం తత్రాప్యాహ—విదేశే సమ్యగ్గతి మటమానః కుర్వాణో ఽపి విద్వాన్ విదుషా ఽభిసంగతిం లభేత్ బుధానాం బుధ ఏవ ఖలు మిత్రం కథితం యతో ఖలేన మైత్రీ చిరాయ న తిష్ఠతి-వంశ ౧౭. యత్తు గురోస్సమీపే స్థేయ మిత్యాద్యుక్తం తత్రాహ—గురో స్సమీపే వాసో ఽయం కథితో విదేశగో యది హృదయేన గురుం ధారయేత్ సమీపగో ఽప్యేష సమీపే న స్థితో యది భక్తిహీనో హృది తం న ధారయేత్. ౧౮. సుజనసమాగమో ఽపి సుజనస్యైవ ఫలతీత్యాహ-సుజనః సుజనేన సంగతః శనై స్తత్సంగేన బుద్ధిం వర్ధయతి పరిపుష్టమతి ర్వివేకవాన్ సన్ హేయం గుణం దుఃఖాది రజఆది వా విముంచతి-వియో. ౧౯ ఏవ ముక్తో గురు రువాచ—యదీతి అత్ర తీర్థసేవారూపే పురుషార్థే చిత్తస్థైర్యాఽవగతయే మయా నిషేధో విహిత ఏవ మనుజ్ఞాప్య శిక్షణం కరోతి అతిదుఃఖహేతు ర్విశేషగమనం మా భూత్-వ ౨౦ కించ యతో బహుజనపదక్షేత్రతీర్థాని గచ్ఛతా మేకో మార్గో న భవత్య తశ్చౌరాధ్వానం పరిత్యజ సుఖం యథా స్యాత్తథాత్వన్యమార్గేణగచ్ఛ. కించ విప్రాణాం వసతివితతి ర్నికేతన విపఙ్క్తి ర్యత్ర తత్ర వస్తవ్యం తత్రాఽపి తావ న్నతు బహుకాలం. విప్రాణాం వసతివితతి ర్నాస్తిచే త్పరిచితజనై స్సహోద్దిష్టం దేశం శీఘ్రం యాహి - మందా ౨౧. కించ సద్భిస్సంగోవిధేయః - హి యస్మా

స్సహి సుఖనిచయం సూయతే సజ్జనానా మధ్యాత్మైక్యైక కథాస్తాః
ఘటితబహురసాః శ్రావ్యమాణాః ప్రశాంతైః, కాయక్లేశం విభిద్యుః
స్సతతభయభిదః శ్రాంతవిశ్రాంతవృక్షాః స్వాంతశ్రోత్రాభిరామాః పరిమృ
షితతృషః శోభితక్షుత్కలంకాః ౨౨ సత్సంగో ఽయం బహుగుణ
యుతో ఽప్యేకదోషేణదుష్టో యత్స్వాంతే ఽయం తపతి చ పరం
సూయతే దుఃఖజాలమ్, ఖల్వాసంగో వసతి సమయే శర్మదః పూర్వ
కాలే ప్రాయోలోకే సతతవిమలం నాస్తి నిర్దోష మేకమ్ ౨౩ మార్గే
యాస్య న్న బహుదివసాన్ పాథస స్సంగ్రహీ స్యా త్తస్మా ద్దోషో జిగ
మిషుపదప్రాప్తివిఘ్న స్తత స్స్యాత్, ప్రాప్యోద్దిష్టం వస నిరసనం
తత్ర కార్యస్య సిద్ధే ర్మూలా ద్భ్రంశో ఽభిలషిత పదప్రాప్త్యభావో
ఽన్యథా హి ౨౪ మార్గే చోరా నికృతివపుష స్సంవసేయు స్సహైవ
చ్ఛన్నాత్మానో బహువిధగుణై స్సంపరీక్ష్యాః ప్రయత్నాత్, దేవా
న్వస్త్రం లిఖిత మథవా దుర్విధా నేతుకామా విశ్వాసో ఽతో ఽప

తత్సంగ స్సజ్జనానాం సుఖనిచయం జనయతి. కుత ఇత్యత ఆహ-యత స్తైః ప్రశాంతైః
శ్రావ్యమాణా అధ్యాత్మైకైక్యకథాః కాయక్లేశం విభిద్యు స్తా విశినష్టి—ఘటితో
బహురసో యాసు. సతతం యద్భయం సంసృతి లక్షణం తద్భిందంతీతి తథా. సతతం
భయం భిందంతీతి వా. తథా సంసృతి మార్గే శ్రాంతానాం విశ్రామవృక్షాః పునశ్చ
మనః శ్రోత్రాభిరామాః పరిమార్జితా తృగ్వాంఛా పిపాసా చ యాభిః శోభితః క్షుల్ల
క్షణః కలంకో యాభి స్తాః-స్ర. ౨౨ యత్స్వస్వాంతే ఽయం సంగ స్తపతి సంతా
పయతి.చో హేతౌ. యతో దుఃఖజాలం ప్రసూయతే యతో ఽపి యోగా త్పూర్వ
కాలే వాసనమయే సంగః సుఖదః ప్రసిద్ధ స్తథాచ లోక ఏకమపి వస్తు సతత విమలం
నిర్దోషం ప్రాయో నాస్తి-మం. ౨౩. కించ బహుదివసాన్ మార్గే యాస్యన్ జలమా
త్రస్యాపి సంగ్రహీ న స్యా ద్యత స్తస్మా త్సంగ్రహా త్సర్వస్వహరణ రూపో దోష
స్స్యా త్తత స్తస్మా ద్దోషా ద్గంతు మిచ్ఛో రభిలషితపదప్రాప్తి విఘ్న స్స్యాత్. కించో
ద్దిష్టం దేశం ప్రాప్య తత్ర వసవాసం కురు అన్యథా మధ్యేవాసే క్రియమాణే కా
ర్యస్య నిరసనం బాధః సిద్ధే ర్మూలాత్ భ్రంశో అభిలషిత పదప్రాప్త్యభావశ్చ
స్యాత్. ౨౪. కించ మార్గే మాయయా సాధువపుషా బహుగుణై రాచ్ఛాదితస్వస్వ
రూపా దుర్విధాః ఖలా శ్చోరా స్సహైవ వసేయుః. తే ప్రయత్నా త్సమ్యక్ పరీ
క్ష్యా యత స్తే దుష్టా దేవాన్ వస్త్రం పుస్తకం వా నేతుకామాః. అతో అపరిచితస

రిచితనృషు ప్రోజ్ఝనీయో న కార్యః ౨౫ మధ్యే మార్గం యో
జనాభ్యంతరే వా తిష్ఠేయుశ్చేద్భిక్షవస్తేఽభిగమ్యాః, పూజ్యాగ
పూజ్యాస్తద్వ్యతిక్రాంతి రుగ్రా శ్రేయస్కార్యం నిష్ఫలీకర్తు మీశాః.
౨౬ యదాపదపదం సదా యతివర స్థితం వస్తు త న్మతం భజ మితం
పచా న్మనసి మాకృథాః ప్రాకృతాన్, కషాయకలుషాశయక్షితివిని
ర్వృత స్సన్మత స్సుఖీ చర సుఖే చిరాత్ స్ఫురతి సంతతానందతా.
౨౭ ఇత్థం గురో ర్ముఖగుహోదితవాక్సుధాం తా మాపీయ హృష్టహృ
దయ స్స మునిః ప్రతస్థే, ప్రస్థాప్య తం గురువరోఽథ సురేశ్వరాద్యైః
కాలం కియంత మనయ త్సహ శృంగకుధ్రే ౨౮ అధిగమ్య తదా
త్మయోగశక్తే రనుభావేన నివేద్య చాశ్రవేభ్యః, అవలంబితతారకాప
థోఽసా వచిరా దంతిక మాససాదమాతుః ౨౯. తత్రాఽఽతురాం మా
తరమైక్షతాసౌ ననామ తస్యా శ్చరణౌ కృతాత్మా, సాన్త్వైన ముద్వీక్ష్య
శరీరతాపం జహౌ నిదాఘార్త ఇవాంబుదేన ౩౦ అసా వసంగో
ఽపి తదార్ద్రచేతా స్తామాహ మోహాంధతమోపహర్తా, అంబాయ

శేషు ప్రకర్షేణ హేయో విశ్వాసః కదాఽపి న కర్తవ్యః. ౨౫ కించ మార్గస్య మధ్యే తతో బహి ర్యోజనాభ్యంతరే వా భిక్షవశ్చ తిష్ఠేయుః తర్హి తేఽభిగమ్యాః యతః పూజ్యాః పూజాయోగ్యాః పూజనీయా యత స్తేషాం వ్యతిక్రాంతి రుగ్రాయతః శ్రేయస్కార్యం నిష్ఫలీకర్తుం సమర్థాః-శాలినీ. ౨౬ ఉపదేశసార మాహ.— హేయతివర ఆపదా మపదం సర్వానర్థశూన్యం వస్తు యస్మిన్ స్థితం తన్మతం సదాభజ. మితం పచాన్ కదర్యాన్ పామరా న్మనసి మాకృథాః. పునశ్చ కషాయేణ కలుషస్యాశయస్య క్షిత్యావిశేషేణ నిర్వృతః సన్మతం సన్మతం యస్య తథాభూతః సుఖీ చర. యత స్సుఖే చిరా త్సంతతా నందతా స్ఫురతి-పృ. ౨౭. ఇత్థం గురో ర్ముఖలక్షణాయా గుహాయాఉదితాం వాక్సుధాం తా మాపీయ హృష్టహృదయః స మునిః పద్మపాదః ప్రతస్థే. తం ప్రస్థాప్య గురువరోఽథానంతరం సురేశ్వరాద్యైః సహ కియంతం కాలం ఋష్య శృంగాఖ్యే భూధరేఽనయత్ - వ. ౨౮. తదాఽఽత్మయోగశక్తే రనుభావేన మాతు ర్వృత్తాంత మధిగమ్యాఽఽశ్రవేభ్యో వచనస్థితేభ్యో యతిభ్యోవినివేద్య తం వృత్తాంతం విజ్ఞాప్యచావలంబితః తారకామార్గో గగనమార్గో యేనాసౌ శ్రీశంకరోఽచిరా న్మాతుః సమీపమాససాద - ఉపేం ౨౯. నిదాఘేన గ్రీష్మసంతాపేనార్త స్సంతప్తః ఆ. ౩౦.

మ_స్త్వత్ర శుచం జహీహి బ్రవీహి కిం తే కరవాణి కృత్యమ్. ౩౧. దృష్ట్వా చిరా త్పుత్ర మనామయం సా హృష్టాంతరాత్మా నిజగాద మందమ్, అస్యాం దశాయాం కుశలీ మయా త్వం దిష్ట్యా ఽసి దృష్టః కిమతో ఽ_స్తి కృత్యమ్. ౩౨ ఇతఃపరం పుత్రక గాత్ర మేత ద్వోఢుం న శక్నోమి జరాతిశీర్ణం, సంస్కృత్య శాస్త్రోదితవర్త్మనా త్వం సద్వృత్త మాం ప్రాపయ పుణ్యలోకాన్ ౩౩ సుతానుగాం సూ_క్తిమిమాం జనన్యాః శ్రుత్వా ఽథ తస్యై సుఖరూప మేకమ్, మాయామయా శేషవిశేషశూన్యం మానాతిగం స్వప్రభ మప్రమేయమ్ ౩౪ ఉపాదిశ ద్బ్రహ్మ పరం సనాతనం న యత్ర హస్తాంఘ్రివిభాగకల్పనా, అంతర్బహిస్సన్నిహితం యథాంబరం నిరామయం జన్మ జరాదివర్జితమ్ ౩౫ సౌమ్యాగుణే మే రమతే న చి_త్తం రమ్యం వద త్వం సగుణంతు దేవమ్, న బుద్ధి మారోహతి త_త్త్వ మాత్రం యదేక మస్థూల మన ణ్వగోత్రమ్ ౩౬. నిశమ్య మాతు ర్వచనం దయాళు స్తుష్టావ భక్త్యా ముని రష్టమూ_ర్తిమ్, వృత్తై ర్భుజంగోపపదైః ప్రసన్నైః ప్రస్థాపయా

హేంఽబాయం తవపుత్రో ఽ_స్తి శుచం శోకం త్యజ-ఉ. ౩౧ ఆమయరహితం పుత్రం చిరాత్ దృష్ట్వా-ఇం. ౩౨. ఆనుషంగికం కృత్యమప్యాహ - తఇతి, నను నేదం సతాం వృత్త మితిచే_త్తత్రాహ - హేసద్వృత్త తవాతితేజస్విత్వా దేవతావతా సద్వృత్తతా భంగో నా_స్తీత్యాశయః - ఉ ౩౩ ఏవము_క్త శ్రీశంకరో ఽంతర్భూతసర్వలోక సుఖం బ్రహ్మానందం ప్రాపయితుం ప్రవృత్త ఇత్యాహ-సుతవిషయాంనతు దాహాది సంస్కృత్యనధికారయత్యనుగాం జనన్యాః సూ_క్తిం శ్రుత్వా ఽనంతరం తస్యై సుఖరూప మేకంపరంబ్రహ్మో పాదిశదితి పరేణాన్వయః. తద్విశినష్టి-మాయేతి —అతఏవ ప్రత్యక్షాదిప్రమాణాతీతం. తర్హి కథంభాతీతిచే_త్తత్రాహ-స్వప్రకాశం స్వప్రభం అతఏవా ప్రమేయం ఫలవ్యా_ప్త్యభావాత్ ౩౪ ౩౫. ఏవముపదిష్టా జనన్యువాచ-హేసౌమ్య నిర్గుణే మే చి_త్తం న రమతే అతో రమ్యం సగుణంతు దేవం త్వం వద కుతో న రమతే ఇతిచే_త్తత్రాఽఽహ-యదేకం స్థూలత్వాదినిర్ము_క్తం త_త్త్వమాత్రం తద్బుద్ధిం నాఽఽరోహతి. యద్యస్మాదితివా. ౩౬. ఏవం మాతుర్వచనం నిశమ్య దయాళు ర్మునిః శ్రీశంకరాచార్యో ఽష్టమూ_ర్తిం మహాదేవం. * 'భుజంగప్రయాతం భవే ద్యైశ్చతుర్భి'రిత్యు_క్తలక్షణై ర్భుజంగప్రయాతాఖ్యైఃపద్యై ర్భక్త్యా తుష్టావ తథాహి. * అనాద్యంత మాద్యం పరం త_త్త్వ మర్థం చిదాకార మేకం తురీయం త్వమేయం, హరిబ్రహ్మ మృగ్యం పరబ్రహ్మరూపం మనోవాగతీతం మహశ్శైవ

మాస సచ స్వదూతౌ. ౩౭. విలోక్య తౌ శూలపినాకహస్తౌ
నైవానుగచ్ఛేయ మితి బ్రువంత్యామ్, తస్యాం విసృజ్యానునయేన

మీడే ౧ స్వశక్త్యాదిశక్త్యంతసింహాసనస్థం మనోహారిసర్వాంగరత్నాదిభూషం, జటా చంద్రగంగాస్థిసంపర్కమౌళిం పరాశక్తిమిత్రం నమః పంచవక్త్రమ్ ౨ శివేశానతత్పూరుషాఘోరవామాదిభి ర్బ్రహ్మభి ర్హృన్ముఖైః షడ్భి రంగైః, అనౌపమ్యషట్త్రింశతం తత్త్వవిద్యా మతీతం పరం త్వాం కథం వేత్తి కోవా ౩ ప్రవాలప్రవాహ ప్రభాశోణమర్ధం మరుత్వన్మణిశ్రీమహఃశ్యామమర్ధమ్, గురుస్యూత మేకం వపుశ్చైక మంతః స్మరామి స్మరాపత్తిసంపత్తిహేతుం ౪ స్వసేవాసమాయాతదేవాసురేంద్రానమన్మౌళి మందారమాలాభిషిక్తం, నమస్యామి శంభో పదాంభోరుహం తే భవాంభోధిపోతం భవానీవిభావ్యం ౫ జగన్నాథ మన్నాథ గౌరీశ నాథ ప్రపన్నానుకంపి న్విపన్నార్తిహారిన్, మహఃస్తోమమూర్తే సమస్తైకబంధో నమస్తే నమస్తే పునస్తే నమోఽస్తు ౬ మహాదేవ దేవేశ దేవాదిదేవ స్మరారే పురారే యమారే హరేతి, బ్రువాణ స్స్మరిష్యామి భక్త్యా భవంతం తతో మే దయాశీల దేవ ప్రసీద ౭ విరూపాక్ష విశ్వేశ విశ్వాధికేశ త్రయీమూల శంభో శివ త్ర్యంబకత్వం, ప్రసీద స్మర త్రాహి పశ్యావ పుష్యత్క్షమస్వాప్నుహీతీక్ష పాహి క్షపామః ౮ త్వదన్య శ్శరణ్యః ప్రపన్నస్య నేతి ప్రసీద స్మర న్నో ఽవహన్యాస్తుదైన్యం, నచేత్తే భవేద్భక్తవాత్సల్యహాని స్తతో మే దయాళో దయాం సన్నిధేహి. ౯ అయం దానకాల స్త్వహం దానపాత్రం భవాన్నాథ దాతా త్వదన్యం నయాచే, భవద్భక్తి మేవ స్థిరాం దేహి మహ్యం కృపాశీల శంభో కృతార్థో ఽస్మి తస్మాత్ ౧౦ పశుం వేత్సిచే న్మాం త్వమేవాధిరూఢః కలంకీతివా మూర్ధ్నిధత్సే త్వమేవ, ద్విజిహ్వః పునస్సోఽపితే కంఠభూషా త్వదంగీకృతా శ్శర్వ సర్వే ఽపి ధన్యాః ౧౧ న శక్నోమి కర్తుం పరద్రోహలేశం కథం ప్రీయసేత్వం న జానే గిరీశ, తథాహి ప్రసన్నో ఽసి కస్యాపి కాంతాసుతద్రోహిణో వా పితృద్రోహిణోవా ౧౨ స్తుతిం ధ్యాన మర్చాం యథావద్విధాతుం భజన్నప్యజానన్మహేశావలంబే, త్రసంతం సుతం త్రాతు మగ్రే మృకండో ర్యమప్రాణనిర్వాపణం త్వత్పదాబ్జమ్ ౧౩ అకంఠే కళంకా దనంగే భుజంగా దపాణౌ కపాలా దఫాలేఽనలాక్షాత్, అమౌళౌ శశాంకా దవామే కళత్రా దహం దేవ మన్యం నమన్యే నమన్యే ౧౪ ఇతి సచ మహాదేవః స్తుత్యా ప్రసన్న స్స్వదూతా న్ప్రేషయామాస ౩౭ శూలపినాకహస్తౌ స్తౌ శివదూతౌ దృష్ట్వా ఽహం నైవానుగచ్ఛేయ మితి బ్రువంత్యాం తస్యాం

శ్శైవా నస్తా దధో మాధవ మాదరేణ. ౩౮ భుజగాధిపభోగతల్ప భాజం కమలాంకస్థల కల్పితాంఘ్రిపద్మమ్, అభివీజిత మాదరేణ నీలావసుధాభ్యాం చలమానచామరాభ్యామ్ ౩౯. విహితాంజలినా నిషేవ్యమాణం వినతానందకృతా ఉగ్రతో రథేన, ధృతమూర్తిభి రస్త్రదేవతాభిః పరితః పంచభి రంచితోపకంఠమ్ ౪౦ మహనీయతమాల కోమలాంగం ముకుటీరత్నచయం మహార్ఘ్యయంతమ్, శశిరేతరభాను శీలితాగ్రం హరినీలోపలభూధరం హసంతమ్ ౪౧ తత్తాదృశం నిజసుతోదిత మంబుజాక్షం చిత్తే దధార మృతికాల ఉపాగతేఽపి, చిత్తేన కంజనయనం హృది భావయంతీ తత్యాజ దేహ మబలా కిల యోగివత్సా ౪౨. తత శ్శరచ్చంద్రమరీచిరోచి ర్విచిత్రపార్శ్వ వకేత నాఢ్యమ్, విమాన మాదాయ మనోజ్ఞరూపం ప్రాదుర్బభూవుః కిల విష్ణుదూతాః ౪౩. వైమానికాం స్తా న్నయనాభిరామా నవేక్ష్య హృష్టా ప్రశశంస పుత్రమ్, విమాన మారోప్య విరాజమానమనా యితై స్సా బహుమానపూర్వమ్ ౪౪. ఇయ మర్చిరహర్వళక్ష పక్షా షడుదఙ్మాస సమానిలార్క-చంద్రాన్, చపలావరుణేంద్రధాతృ

జనన్యాం సత్యాం శివదూతా ననునయేన విసృజ్య లక్ష్మీపతిం స్తుతవాన్ ౩౮. మాధవం విశినష్టి-భుజగాధిపస్య శేషస్య భోగాత్మకం దేహాత్మకతల్పం శయ్యాం భజతీతి తథా తం కమలాయా లక్ష్మ్యా అంకస్థల ఉత్సంగస్థలే కల్పితే చరణకమలే యేన తం నీలా వసుధాఖ్యాభ్యాం స్వభార్యాభ్యాం చలమానాభ్యాం చామరాభ్యాం వీజితం వసంతమాలా. ౩౯. విహితాంజలినా వినతానందకృతా గరుడేన రథేనాగ్రతో నిషేవ్యమాణం ధృతమూర్తిభిః పంచభిః శంఖచక్రగదాధనుఃఖడ్గాఖ్యాస్త్రదేవతాభిః పరితోఽంచితోపకంఠం స్ఫురత్సమీపం. ౪౦. పూజనీయం తమాలవత్కోమల మంగం యస్య ముకుటీకృతం రత్నసముదాయం మహార్ఘ్యయంతం అతఏవ శశిరేతరభాను రుష్ణగు స్సూర్య స్తేన శీలితాగ్రం శోభితాగ్రం ఇంద్రనీలమణిభూధరం హసంతం ౪౧ తత్తాదృశం నిజసుతోదితం కమలనయనం మాధవం చిత్తే దధార మృతికాల ఉపాగతే చిత్తేన తం హృది భావయంతీ సా ఽబలా యోగివ ద్దేహం తత్యాజ - వ. ౪౨. విచిత్రైః కంపమానై ర్ధ్వజై రాఢ్యం - ఉ. ౪౩. విరాజమానం విమాన మారోప్య సా తై ర్బహుమానపూర్వ మానీతా ౪౪ అర్చిరగ్ని రహ ర్దినం వలక్షపక్షః శుక్లపక్షః షడుదఙ్మాసా ఉత్తరాయణమాసా స్సమాః సంవత్సరః. ఇయం సతీ అర్చిరాద్యభిమాని

లోకాం క్రమశోఽతీత్య పరం పదం ప్రపేదే. ౨౫. స్వయ మేవ చికీర్షు రేష మాతు శ్చరమం కర్మ సమాజుహావ బంధూన్, కిమిహాస్తి యతే తవాధికారః కితవేత్యేన మమీ నినిందు రుచ్చైః. ౨౬. అనలం బహుధార్థితాపి తస్మై బత నాదత్త చబంధుతా తదీయా, అథ కోప పరీవృతాంతరో ఽసా వఖిలాం స్తా నశపచ్చ నిర్మమేంద్రః ౨౭. సంచిత్య కాష్ఠాని సుశుష్కవంతి గృహోపకంఠే ధృతతోయపాత్రః, సదక్షిణే దోష్ణి మమంథ వహ్నిం దదాహ తాం తేన చ సంయతాత్మా. ౨౮. న యాచితా వహ్ని మదు ర్యదస్మై శశాప తాన్ స్వీయజనాన్ సరోషః, ఇతఃపరం వేదబహిష్కృతా స్తే ద్విజా యతీనాం న భవేచ్చ భిక్షా ౨౯ గృహోపకంఠేషు చ వః శ్మశాన మద్యప్రభృత్యస్త్వితి తాం శ్శశాప, అద్యాపి తద్దేశభవా నవేద మధీయతే నో యమినాం చ భిక్షా. ౩౦ తదా ప్రభృత్యేవ గృహోపకంఠేష్వాసీత్ శ్మశానం కిల హంత తేషామ్, మహాత్సు ధీపూర్వకృతాపరాధో భవే త్పునః కస్య

దేవతాః వాయుసూర్యచంద్రవిద్యుద్వరుణాదిలోకాం శ్చ క్రమశో ఽతీత్య పరం పదం వైకుంఠం ప్రపేదే - వసంతమాలా ౨౫. మాతు రంత్యం దాహాదికర్మ స్వయమేవ కర్తు మిచ్ఛుః బంధూన్ సమాహూతవాన్. హేయతే, కితవ వంచకాస్మిన్ కర్మణి తవాధికారః కిమస్తి? ఇత్యేవ మమీ బంధవ ఉచ్చై ర్నినిందుః. ౨౬. న కేవలం నిందా మేవ కృతవంతో ఽపితు బహుధా ప్రార్థితా ఽపి తదీయా బంధుతా బతేతిఖేదే ఆశ్చర్యేవా. అగ్నిం నాదత్త. అథానంతరం కోపవ్యాప్తాంతఃకరణో ఽసౌ నిర్మమేంద్రః శ్రీశంకర స్తా న్సర్వాన్ బంధూ నశపత్. ౨౭. గృహసమీపే సుశుష్కవంతి కాష్ఠాని సంచిత్య ధృతం జలపాత్రం యేన స మాతుర్దక్షిణే బాహౌ వహ్నిం మమంథ తేన చ తాం మాతరం సంయతాత్మా దదాహ—ఉ. ౨౮. అశపదిత్యుక్తం వివృణోతి - యద్యస్మా ద్యాచితా వహ్ని మస్మై నాదు స్తస్మాత్సరోష స్తాన్ స్వీయజనాన్ శశాప. ఇతఃపరం తే ద్విజా వేదబహిష్కృతాభవంతు యతీనాం భిక్షా చైషాం గృహే న భవేత్-ఉపేం. ౨౯. వో యుష్మాకం గృహసమీపే చాద్యప్రభృతి శ్మశాన మస్తు ఇత్యేవం తాన్ శశాప గ్రంథకృదాహ—అద్యాపితద్దేశభవా వేదాధ్యయనం న కుర్వంతి యతీనాం భిక్షా చ నాస్తి-ఉ. ౩౦. అత్ర విస్మయో న కార్యో యతో మహాత్సు బుద్ధిపూర్వకం కృతో ఽపరాధో ఽపి

సుఖాయ లోకే. ౫౧. శాంతః పుమా నితి న పీడన మస్య కార్యం శాంతో౽పి పీడనవశా త్కృథ ముద్వహే త్సః, శీత స్సుఖో౽పి మథితః కిల చందనద్రు స్తీవ్రా హుతాశజనకో భవతి క్షణేన. ౫౨. యద్యప్యశాస్త్రీయతయా విభాతి తేజస్వినాం కర్మ తథా౽ప్యనింద్యమ్, వినింద్య కృత్యం కిల భార్గవస్య దదుః స్వపుత్రాన్ కతిచి ద్వృకాయ. ౫౩ ఇతి స్వజననీ మసౌ మునిజనై రపిప్రార్థితాం పునఃపతనవర్జితా మతనుసౌఖ్యసందోహినీమ్, యతిక్షితిపతి ర్గతిం వితమసం స నీత్వా తత స్తతో౽న్యమతశాతనే ప్రయతతే స్మ పృథ్వీతలే ౫౪. అథ తత్సహాయజలజాంఘ్ర్యుపాగమేచ్ఛు రభీప్సితేఽత్ర విలలంబ ఏషకః, జలజాంఘ్రిరప్యథ పురా నిజాజ్ఞయా కృతవా నుదీచ్యబహుతీర్థసేవనమ్. ౫౫. ఆససాద శనకై ర్దిశం మునేర్యస్య జన్మ వసుధా ఘటీ స్మృతా, సా శ్రుతి స్సకలరోగనాశినీ యో౽పిబ జ్జలధి మేకబిందువత్

లోకే పునః కస్యాపి సుఖాయ న భవతి. ౫౧. మహత్సు బుద్ధిపూర్వ మపరాధో న కార్య ఇతి బోధిత మథ శాంతో౽పి న పీడనీయ ఇత్యాహ—శాంతః పుమా నితి. విప్రంథేణాస్య శాంతస్య పీడనం న కార్యం ఇతి క్రుధం క్రోధం. తత్ర దృష్టాంతశ్శీత ఇతి. చన్దనద్రుః చందనద్రుమ స్తీవ్రస్యాసమన్తాద్ధుతాశస్యాగ్నే ర్జనకః. ౫౨. నన్వశాస్త్రీయమే తత్కర్మ కిమిత్యాచార్యై రనుష్ఠిత మిత్యాశంక్యాహ - యద్యప్యశాస్త్రీయతయా విభాతి తథా౽పి తేజస్వినాం కర్మ నింద్యం న భవతి. తదుక్తం. * ధర్మవ్యతిక్రమో దృష్టః ఈశ్వరాణాం చ సాహసం, తేజీయసాం న దోషాయ వహ్నే స్సర్వభుజో యథా, భార్గవస్య పరశురామస్య వినింద్యం కృత్యం సమాతృకభ్రాతృహననరూపం యథాచ కేచి న్మునయో వృకాయ పుత్రా నదదుః. భృగువంశ్యస్య కస్యచి న్మునే రపత్యం ప్రార్థితా ప్రదానరూపం కర్మ వినింద్య దదు రితివా-ఉ. ౫౩. ఇత్యేవం మునిజనై రపి ప్రార్థితాం పునఃపతనవర్జితాం అనల్పసౌఖ్యస్య సందోహినీం తమోరహితాం గతిం సో౽సౌ యతిరాజ స్స్వజననీం నీత్వా పృథ్వీతలే తత స్తతో౽న్యమతనిబర్హణే ప్రయత్నం కృతవాన్-వృ. ౫౪. అథ తస్మి న్నన్యమతశాతనే సహాయస్య పద్మపాదస్యోపాగమనమిచ్ఛు రభిలషితే తస్మి న్నేవ శ్రీశంకరో విలంబం చక్రే, అథ జలజాంఘ్రి రపి నిజాజ్ఞయా పూర్వం ప్రథమ ముదీచ్యబహుతీర్థసేవనం కృతవాన్. నసజాజగాః భవతి మంజుభాషిణీ. ౫౫. మునే రగస్త్యస్య దిశం దక్షిణాం వసుధాఘటీ మృత్కుంభీ యస్య సా ప్రసిద్ధా శ్రుతిః శ్రవణం సకలరోగనాశినీ. యచ్ఛ్రుతి రితివా పాఠః, య స్సముద్ర

౫౬. అద్రాక్షీత్సుభగాహిభూషితతనుం శ్రీకాళహస్తీశ్వరం లింగే సన్నిహితం దధాన మనిశం చాంద్రీం కలాం మస్తకే, పార్వత్యా కరుణారసార్ద్రమనసా శ్లిష్టం ప్రమోదాస్పదం దేవై రింద్రపురోగమై ర్జయజయేత్యాభాష్యమాణం మునిః. ౫౭. స్నాత్వా సువర్ణముఖరీ సలిలాశయే ఽంత ర్గత్వా పునః ప్రణమతి స్మ శివం భవాన్యా, ఆనర్చ భావకుసుమై ర్మనసా నునావ స్తుత్వా చ తం పున రయాచత తీర్థయాత్రామ్. ౫౮. లబ్ధ్వానుజ్ఞాం తదజ్ఞ రాట్కాళహస్తిక్షేత్రా త్కాంచీక్షేత్ర మాగాత్పవిత్రమ్, సంసారాబ్ధిం సంతితీర్షోః ప్రసిద్ధం వృద్ధాః ప్రాహు ర్యద్ధి లోకే హ్యముష్మిన్. ౫౯. తత్రైకామ్రాధీశ్వరం విశ్వనాథం నత్వా గమ్యం స్వీయభాగ్యాతిశీత్యా, దేవీం ధామాంతర్గతామంతకారే ర్హార్దం రుద్రస్యేవ జిజ్ఞాసమానామ్ ౬౦. కల్లాలేశం ద్రాక్షత్తో నాతిదూరే లక్ష్మీకాంతం సంవసంతం పురాణమ్, కారుణ్యార్ద్రస్వాంత మంతాదిశూన్యం దృష్ట్వా దేవం సంతుతో ష్మైకభక్త్యా. ౬౧. పుండరీకపుర మాయయా ముని ర్యత్ర నృత్యతి సదాశివో ఽనిశమ్, వీక్షతే ప్రకృతి రాదిమా హ్యాదా పార్వతీపరిణతి శ్శుచిస్మితా ౬౨. తాండవం మునిజనో ఽత్ర వీక్షతేదివ్యచక్షు రమలాశయో ఽనిశమ్,

---

మేకబిందువ దపిబత్-రథో ౫౬ తస్య దిశి లింగే సన్నిహితం శ్రీకాళహస్తీశ్వరం మునిరద్రాక్షీత్తం విశినష్టి - సుభగేనాహినా భూషితా తనుర్యస్య అనిశం చాంద్రీం కలాం మస్తకే దధానం కరుణారసేనార్ద్రం మనో యస్యాస్తయా పార్వత్యా ఆలింగితం ప్రమోద స్థాన మింద్రప్రముఖై ర్దేవై ర్జయజయేత్యాభాష్యమాణం-శా ౫౭. సువర్ణముఖర్యానద్యా స్సలిలాశయేఽంతః స్నాత్వా పున ర్గత్వా భవాన్యా సహితం శివం ప్రణమతిస్మ భావపుష్పై రర్చయిత్వా మనసా స్తుతిం చకార-ప. ౫౮ ౫౯. స్వీయ భాగ్యాతిశయేన ప్రాప్యం ధామాంతర్గతా మంతకస్యారేః రుద్రస్య హార్దం జిజ్ఞాసమానా మివ స్థితాం దేవీం చ నత్వా. ౬౦ తతో ఝుడిలి నాతిదూరే సంవసంతం కల్లాలేశాఖ్యం లక్ష్మీకాంతం దేవం దృష్ట్వా ఏకభక్త్యా తుతోషేతి పరేణాన్వయః. స్వాంతం మనః ఆద్యంతరహితం ఆద్యంతాదిరూపవికారశూన్యం-శాలినీవృత్తమ్ ౬౧ ఆదిమా ఆద్యా ప్రకృతిః పార్వతీరూపేణ పరిణతా నృత్యంతం శివం సదా వీక్షతే-రథో. ౬౨ జన్మమృత్యుభయభేదకం దర్శనా న్నేత్రమానసవినోదకారకం తాండవం దివ్యచక్షు రమలాశయో మునిజనో ఽత్రానిశం వీక్షతే. జన్మమృత్యుభయ భేది యద్దర్శనం

జన్మమృత్యుభయభేదిదర్శనా న్నేత్రమానసవినోదకారకమ్. ౬౩. కిం
చాత్ర తీర్థ మితి భిక్షుగణేన కశ్చి త్పృష్టో ఽబ్రవీ చ్ఛివపదాంబుజసక్త
చిత్తః, సంప్రార్థితః కరుణయాఽస్మర దత్ర గంగాం దేవోఽథ సంన్య
ధిత దివ్యసరిత్సు తీర్థమ్ ౬౪ శివాజ్ఞయాఽభూ దితి తీర్థ మేత చ్ఛివస్య
గంగాం ప్రవదంతి లోకే, స్నానా దముష్యాం విధుతోరుపాపా శ్శనై
శ్శనై స్తాండవ మీక్షమాణాః ౬౫. శివస్య నాట్యశ్రమకర్శితస్య
శ్రమాపనోదాయ విచింతయంతీ, శివేతి గంగాపరిణామగాఽభూ
త్తతోఽథ చైత త్ప్రథితం తదాఖ్యమ్ ౬౬ నృత్యత్తీరహతస్థలజ్జల
గతేః పర్యాప్తతద్బిందుకం పార్శ్వే స్వావసతే ర్వినోదవశతో యజ్జ
హ్నుకన్యాపయః, నృత్యం తన్వతి ధూర్జటౌ విగళితం ప్రేంఖజ్జటామం
డలా త్తేనైతచ్ఛివజాహ్నవీతి కథయంత్యన్యే విపశ్చిజ్జనాః ౬౭ స్నా
యంస్నాయం తీర్థవర్యే ఽత్ర నిత్యం వీక్షంవీక్షం దేవపాదాబ్జయు
గ్మమ్, శోధంశోధం మానసం మానవో ఽసౌ వీక్షేతేదం తాండవం
శుద్ధచేతాః ౬౮ శుద్ధం మహద్వర్ణయితుం క్షమేత పుణ్యం పురారి స్స్వ
యమేవ తస్య, నిమజ్య శంభుద్యుసరిత్యముష్యాం దాక్షాయణీనాథ

తస్మా దితి. ౬౩. కించాత్ర తీర్థ మితి పద్మపాదాదిభిక్షుగణేన పృష్టః కశ్చి చ్ఛివపదాం
బుజసక్తచిత్తో ఽబ్రవీత్. సంప్రార్థితో మహాదేవో ఽత్ర గంగాం సస్మార। స్మరణా
నంతరం దివ్యసరిత్సు తీర్థం సన్నిధాపితవతీ-వ. ౬౪. ఏత త్తీర్థం శివాజ్ఞయాఽభూ దితి
హేతో రేత త్తీర్థం శివగంగేతి లోకే ప్రవదంతి. యే ప్రవదన్తి తానాహ-అముష్యాం
గంగాయాం స్నానా ద్విధుతోరుపాపా శ్శనైశ్శనై స్తాండవ మీక్షమాణాః-ఉ ౬౫.
శివగంగానామ్నో ఽన్యత్ర ప్రవృత్తినిమిత్త మాహ-నాట్యశ్రమకర్శితస్య శివస్య శ్రమా
పనోదాయ విచింతయంతీ శివాపార్వతీగంగేతిపరిణామగా ఽభూత్ తతోఽగ్రవా శివ
గంగాఖ్య మేత త్తీర్థం ప్రథితం-ఉపేం. ౬౬. యజ్జహ్నుకన్యాపయో ధూర్జటౌ
నృత్యతి సతి ప్రేంఖత శ్చలతో జటామండలా ద్గళితం తేనైత త్తీర్థ మన్యే విపశ్చి
జ్జనా శ్శివజాహ్నవీతికథయంతి. ప్రేంఖజ్జటామండలం విశినష్టి-నృత్యతా తీరేణ హతస్య
స్థలతో జలస్య గతి ర్యస్మిన్ స్వస్యావసతే ర్నికేతనాత్. పయో విశినష్టి-పార్శ్వే ఽవప
ర్యాపతంతః బిందుకా బిందవో యస్య-శా. ౬౭ తస్మా దస్మిన్ తీర్థవర్యే స్నాత్వా
స్నాత్వా దేవపాదాబ్జయుగ్మం దృష్ట్వాదృష్ట్వా మన శ్శోధయిత్వా శోధయిత్వా
ఽసౌ శుద్ధచిత్తో మానవ ఇదన్తాండవం వీక్షేత. శాలి ౬౮. ఏతచ్ఛుద్ధం పుణ్యం వర్ణ

ముదీక్షతే యః ౧౯.ఇతీరిత శ్శంకరయోజితాత్మా కేనాపి భిక్షు ర్ముదితో జగాహే, తీర్థం తదాప్లుత్య ననామ శంభో రంఘ్రిం జితాత్మా భువనస్య గోప్తుః ౨౦ రామసేతుగమనాయ సందధే మానసం ముని రనుత్తమగ పునః, వర్త్మని ప్రయతమానసో వ్రజం స్తందదర్శ సరితం కవేరజామ్. ౨౧ యత్పవిత్రపులినస్థలం పయస్సింధువాసరసికాయ విష్ణవే, అభ్యరోచత హిరణ్యవాసనే పద్మనాభముఖనామశాలినే ౨౨ సహ్యపర్వతసుతాతినిర్మలాం భోభిషిక్తభగవత్పదాంబుజే, ఆకలయ్య బహుశిష్యసంవృతః ప్రాస్థితాభిరుచితస్థలాయ సః. ౨౩ గచ్ఛన్ గచ్ఛ న్మార్గమధ్యే ఉభియాతం గేహం భిక్షు ర్మాతులస్యాజగామ, దృష్ట్వా శిష్యై స్తంచిరేణాభియాతం మోదం ప్రాప న్మాతులః శాస్త్రవేదీ. ౨౪ శుశ్రావ తం బంధుజన స్సశిష్యం స్వమాతులాగార ముపేయివాంసమ్, ఆగత్య దృష్ట్వా చిరమాగతం తం జహర్ష హర్షాతిశయేన సాశ్రుః ౨౫. రురోద కశ్చి న్ముముదే ఉత్ర కశ్చి జ్జహాస పూర్వాచరితం బభాషే, కశ్చి త్ప్రమోదాతిశయేన కించి ద్వచః స్ఖలద్గీః ప్రణనామ కశ్చిత్ ౨౬ ఊచే ఉథతం జ్ఞాతిజనః ప్రమోదీ దృష్ట్వా చిరాయాక్షిపథం గతో ఉభూః, దిదృక్షతే త్వాం జనతా ఉతిహార్దా త్తథా ఉపిశక్నోషి న వీక్షణాయ.

యితుం శివాతిరిక్తో నక్షమఇత్యాశయేనాహ-శుద్ధమితి. యః అముష్యాం శంభుద్యుసరితి నిమజ్య దాక్షాయణీనాథం వీక్షతే తస్య ఉ ౧౯ ఇత్యేవం కేనాపి కథితశ్శంకరే యోజిత మంతఃకరణం యేన స భిక్షుః పద్మపాదో ముదితో జగాహే ఉవగాహనం కృతవాన్ ౨౦ పున రనుత్తమో మునిః పద్మపాదో రామసేతుగమనాయ మనో దధే ప్రయతం మనో యేన స పథి గచ్ఛన్ కవేరజాం కావేరీంనదీం దదర్శ రథో. ౨౧ యస్యాః పవిత్రపులినస్థలం చ క్షీర సముద్రవాసరసికాయాపి వ్యాపకాయాపి హిరణ్యవాసనే పద్మనాభాది నామ్నా శోభమానాయాభ్యరోచత. ౨౨. సహ్య పర్వతసుతాయాః అతినిర్మలేనాంభసా ఉభిషిక్తే భగవత్పదాంబుజే ఆకలయ్య ధ్యాత్వా బహుశిష్యసంవృతస్స అభిరుచితస్థలాయ ప్రాస్థిత ప్రస్థానం కృతవాన్. రథో. ౨౩. శిష్యై స్సహితం శాలి. ౨౪. ఉ. ౨౫ ౨౬. అథానంతరం దృష్ట్వా ప్రమోదీ జ్ఞాతి జన ఊచే-యత శ్చిరకాలా త్త్వ మక్షిమార్గం ప్రాప్తో ఉస్యతో జనతా ఉతిస్నేహా త్త్వాం దిదృక్షతే తథా ఉపి త్వం వీక్షణాయ న శక్నోషి. తథా చ స్నేహబాధా తవ

౭౭ పుత్రా స్సమిత్రాననబంధువర్గో న రాజబాధా నచ చోరభీతిః, కృతార్థతామూలపదం యతిత్వం ప్రసూనవంతం ఫలితం మహాంతమ్
౭౮ శాఖోపశాఖాంచితమేవ వృక్షం బాధంత ఆగత్య న తద్విహీనమ్, యథా తథా వా ధనినం దరిద్రా బాధంత ఆగత్య దినేదినే స్మ ౭౯
కుటుంబరక్షాగతమానసానామాయాతి నిద్రాఽపి సుఖం న జాతు, క్వ దేవతార్చా క్వచ తీర్థయాత్రా క్వవా నిషేవా మహతాం భవేన్నః ౮౦ అశ్రౌష్మ సన్న్యాసకృతం భవంతం విప్రా త్కుతశ్చి ద్గృహమాగతాన్నః, కాలో ఽత్యగా త్తే బహు రథ్య దైవా త్తీర్థస్య హేతో ర్గృహ మాగత స్త్వమ్ ౮౧ యథాశకుంతాః పరవర్ధితాన్ ద్రుమాన్ సమాశ్రయంతే సుఖదాం స్త్యజంత్యపి, పరప్రక్లృప్తా న్నరదేవతాగృహా న్యతి స్సమాశ్రిత్య తథోజ్ఝతి ధ్రువమ్ ౮౨ యథాహి పుష్పాణ్యభిగమ్య షట్పదా స్సంగృహ్య సారం రస మేవ భుంజతే, తథా యతి స్సార మవాప్నువ న్సుఖం గృహా ద్గృహా దోదన మేవ భిక్షతే ౮౩ యతే ర్విరజ్యాత్మగతిః కళత్రం దేహం గృహం సంయత మేవ సౌఖ్యమ్, విరక్తిభాజ స్తనయాః స్వశిష్యాః కిమర్థనీయం యతినో మహా

నాస్తీత్యర్థః ౭౭ కించ సర్వబాధావినిర్ముక్తత్వాత్ కృతార్థతామూలపదం యతిత్వమేవేత్యాహ-పుత్రా ఇతి తేషా మభావేతత్కృతా బాధా నాస్తీత్యర్థః ధనినామేవ బాధా నతు నిష్కించనానా మితి స దృష్టాంత మాహ-పుష్పవంతం ఫలితం మహాంతం వృక్ష మితి పరేణాన్వయః ౭౮ శాఖోపశాఖాభి రంచితం వ్యాప్త మలంకృతం వా తథావాత్రైవ ౭౯ కించ కుటుంబరక్షాగతమానసానా మస్మాకం సుఖం న భవతి తథా కదాచి న్నిద్రాఽపి నాయాతి తథాచైవంవిధానాం నః క్వ దేవతార్చాది ౮౦ కస్మాచ్చి ద్దేశా న్నో గృహ మాగతాత్ కస్మాచ్చిద్విప్రాదితివా-ఇంద్ర ౮౧. తీర్థస్య హేతో స్త్వం గృహ మాగతో ఽసి న తు మమతావశా ద్యతే స్స్వీయత్వేన గృహపరిగ్రహాభావా దిత్యాశయేన సదృష్టాంత మాహ-యథా శకుంతాః పక్షిణః పరివర్ధితాన్ వృక్షాన్ సుఖదా న్సమాశ్రయంతే త్యజంత్యపి తథా యతిః పరప్రక్లృప్తా న్నరాన్ దేవతాగృహాంశ్చ సుఖదాన్ సమాశ్రిత్య ధ్రువ ముజ్ఝత్యపి వ ౮౨ తత్రాపి తత్తద్గృహే యతే ర్గమనం భ్రమరవ త్పీడాకరం న భవతీత్యాహ-యథేతి సుఖం యథా స్యా త్తథా-ఉ ౮౩. కించ యతేః కిమపి ప్రార్థనీయం నాస్తీత్యాహ-

త్మన్. ౨౨. మనోరథానాం న సమాప్తి రిష్యతే పునఃపున స్సంతనుతే మనోరథాన్, దారా నభీప్సు ర్యతతే దివానిశం తా న్ప్రాప్య తేభ్య స్తనయా నభీప్సతి. ౨౩ అనాప్నువన్ దుఃఖ మసౌ సుతీవ్రం ప్రాప్నోతి చేత్తై న వియుజ్యతే పునః, సర్వాత్మనా కామవశస్య దుఃఖం తస్మా ద్విరక్తిః పురుషేణ కార్యా. ౨౪ విరక్తిమూలం మనసో విశుద్ధిం తస్మా లపూహు ర్మహతాం నిషేవామ్, భవాదృశా స్తేన చ దూరదేశే పరోపకారాయ రసా మటంతి ౨౫ అజ్ఞాతగోత్రా విదితాత్మతత్త్వా లోకస్య దృష్ట్యా జడవ ద్విభాంతః, చరంతి భూతాన్యనుకంపమానా స్సంతో యదృచ్ఛోపనతోపభోగ్యాః ౨౬ చరంతి తీర్థాన్యపి సంగ్రహీతుం లోకం మహాంతో నను శుద్ధభావాః, శుద్ధాత్మభావాః క్షపితో రుపాపా స్తజ్జుష్ట మంభో నిగదంతి తీర్థం ౨౭ వ స్తవ్య మత్ర కతిచి ద్దివసాని విద్వం స్త్వద్దర్శనం వితనుతే ముదితాదిభవ్యమ్, ఏష్య ద్వియోగచకితా జనతేయ మాస్తే దుఃఖం గతే ఒత్ర భవితేతి భవత్యసంగే ౨౮ కోశం క్లేశమలస్య లాస్యగృహ మప్యద్రంహసా మాలయం

యతే ర్విరజ్యయా ఆత్మావగతి స్సైవ భార్యా హే మహాత్మన్ ౨౨ కామవశస్య తు దుఃఖ మేవేత్యాహ-మనోరథానా మితి ద్వాభ్యాం తేభ్యో దారేభ్యః ౨౩ దారాదీ ననాప్నువన్ దుఃఖ మేవ సుతీవ్రం ప్రాప్నోతి పున రప్తైన చ వియుజ్యతే ౨౪ విరక్తిశ్చ భవద్విధానాం మహతాం సేవయా శుద్ధచేతసో భవతీత్యాహ—మనసో విశుద్ధి ర్విరక్తే ర్మూల మాహుః. తస్యా అపి విశుద్ధే ర్మూలం మహతాం సేవా మాహు స్తేన కారణేన చ భవాదృశాః పరోపకారాయ దూరదేశే భూమి మటంతి. ౨౫ యదృచ్ఛయోపనతం సమీపే ప్రాప్తం భోగ్యం యేభ్య స్తే ౨౬ తీర్థాన్యపి లోకసంగ్రహార్థం చరంతి నతు స్వశుద్ధ్యర్థం యత శ్శుద్ధాత్మవిద్యాక్షపితో రుపాపాః 'తదధిగమ ఉత్తర పూర్వాఘయో రశ్లేషవినాశౌ తద్వ్యపదేశాది'తి న్యాయాత్. తథాచైవం విధై స్తై ర్జుష్టం జలం తీర్థం నిగదంతి. తేషాం తత్ర గమనం లోకసంగ్రహార్థ మేవే త్యర్థః. ౨౭. ఏవం స్తుత్వా ఒభిముఖీకృత్య ప్రార్థయతే—హే విద్వన్నత్ర కతిచి ద్దివసాని వస్తవ్యం యతో భవ్యం శుభం యోగ్యం వా భవద్దర్శనం ముదితాది వితనుతే. ఇయం జనతా తు అసంగే భవతి త్వయి గతే సత్యత్ర దుఃఖం భవిష్యతీతి విచార్యై వాధునైవ భవిష్య ద్దుఃఖేన చకితా ఆస్తే - ౨౮ అత్ర నివాసం విధాయ వయం త్వయా సంశోధ్యా ఇతి బంధవ స్సాక్రోశ మాహుః క్లేశమలస్య కోశం పాత్ర మపి

పైశూన్యస్య నిశాంత ముత్కటమృషాభాషావిశేషాశ్రయమ్, హిం
సామాంసల మాశ్రితా ఘనధనాశంసానృశంసా వయం వర్జ్యం దు
ర్జనసంగమం కరుణయా శోధ్యా యతీంద్రో త్వయా ౯౧ సంయు
న క్తి వియున క్తిదేహినం దైవమేవ పరమం మనాగపి, ఇష్టసంగతి
విపృ త్తికాలయో ర్నిర్వికారహృదయో భవే న్నరః మధ్యాహ్న
కాలే క్షుధిత స్తృషా ర్తః క్వమే ఽన్నదా తేతి వదన్నుపైతి, య
స్తస్య నిర్వాపయితా క్షుధా ర్తేః క స్తస్య పుణ్యం వదితుం క్షమేత.
౯౪. సాయం ప్రాత ర్వహ్నికార్యం వితన్వ న్మజ్జంస్తోయే దండకృష్ణాజి
నీచ, నిత్యం వర్ణీ వేదవాక్యా న్యధీయన్ క్షుధ్వా శీఘ్రం గేహి
నో గేహ మేతి ౯౪ ఉచ్చై శ్శాస్త్రం భాషమాణో ఽపి భిక్షు
స్తారం మంత్రం సంజప న్వా యతాత్మా, మధ్యేఘస్రం జాఠరాగ్నౌ
ప్రదీప్తే దండీ నిత్యం గేహినో గేహ మేతి ౯౫ యదన్నదానేన
నిజం శరీరం పుష్ణం స్తపో ఽయం కురుతే సుతీవ్రమ్, క ర్తు స్తదర్ధం

చోత్కటరంహసా మతిసాహసానా మాలయం పైశూన్యస్య పరదోషసూచకతాయా
నిశాంత మోకః * 'నిశాంత స్త్రిషు శాంతే స్యా త్క్లీబం తు భవనాషసో' రితి మేదినీ-
ఉత్కటమృషాభాషణస్య విశేషేణా శ్రయం భాషావిశేషాణా మితి వా. హింసయా మాం
సలం వ్యాప్తం త్యక్తు యోగ్యం దుర్జనానాం సంగమో యత్ర తథాభూతం స్ఫుర
ద్గృహ మాశ్రితాః అతఏవ ఘనీభూతయా ధనతృష్ణయా క్రూరాః. ఘనా దృఢా ధనా
శంసా యేషా మితి భిన్నం వా పదం. ఘనధనస్యాశంసా యేషా మితి వా సమాసః. ఏవం
భూతా వయం హే యతీంద్రో, త్వయా కరుణయా శోధ్యా ఇత్యర్థః. శా ౯౧ ఏవ
ముక్తః పద్మపాద ఉవాచ—పరమం బ్రహ్మాదికం క్షుద్రం స్తంబాదిక మపి దేహినం
దైవ మేవ సంయున క్తి వియున క్తి చ తస్మా దిష్టసంగతినివృ త్తికాలయో ర్నరో నిర్వి
కారహృదయో భవేత్. ౯౨ యత్తు ప్రసూనవంతం ఇత్యాద్యు క్తం తత్రాహ-మధ్యా
హ్నకాల ఇతి - ఉ ౯౩ కించాశ్రమత్రయోపజీవ్యత్వా దపి పుణ్యభా గ్గృహస్థస్య
ఇత్యాశయేన బ్రహ్మచారిణ స్తదుపజీవకతా మాహ-సాయ మితి. దండకృష్ణాజినే ఽస్య
స్త ఇతి తథాభూతో వర్ణీ బ్రహ్మచారీ నిత్యం వేదవాక్యాని పఠన్ క్షుధ్వా క్షుధాం
ప్రాప్య శీఘ్రం గేహినో గేహ మేతి - శాలి ౯౪ అథ యతే స్తా మాహ—ఉచ్చై
రితి. తారం ప్రణవం ఘస్రస్య దినస్య మధ్యే - ఇంద్ర. ౯౫. వానప్రస్థస్య తా
మాహ—యస్యాన్నదానేన నిజం శరీరం పుష్ణ న్నయం తపస్వీ సుతీవ్రం తపః కురుతే

దదతోఽన్న మర్థ మితి స్మృతి స్సంప్రవృత్తే ఽనవద్యా. ౯౬ పుణ్యం గృహస్థేన విచక్షణేన గృహేషు సంచేతు మలం ప్రయాసాత్, వినాఽపి తత్కర్తృనిషేవణేన తీర్థాదిసేవా బహుదుఃఖసాధ్యా. ౯౭. గృహీ ధనీ ధన్యతరో మతో మే తస్యోపజీవంతి ధనం హి సర్వే, చౌర్యేణ కశ్చి త్ప్రణయేన కశ్చి ద్దానేన కశ్చి ద్బలతోఽపి కశ్చిత్. ౯౮. సంతోషయే ద్వేదవిదం ద్విజం య స్సంతోషయత్యేష స సర్వదేవాన్, తద్వేదవిప్రే నివసంతి దేవా ఇతిస్మ సాక్షా చ్ఛ్రుతి రేవ వక్తి ౯౯. స్వధర్మనిష్ఠా విదితాఖిలార్థా జితేంద్రియా స్సేవితసర్వతీర్థాః, పరోపకారవ్రతినో మహాంత ఆయాంతి సర్వే గృహిణో గృహాయ ౧౦౦ గృహీ గృహస్థోఽపి తదశ్నుతే ఫలం య త్తీర్థసేవాభి రవాప్యతే జనైః, తత్తస్య తీర్థం గృహ మేవ కీర్తితం ధనీ వదాన్యః ప్రవసే న్న కశ్చన ౧౦౧ అంతస్స్థితా మూషకముఖ్యజీవా బహిఃస్థితా గోమృగపక్షిముఖ్యాః, జీవంతి జీవా స్సకలోపజీవ్య స్తస్మా ద్గృహీ సర్వవరో మతో మే ౧౦౨. శరీరమూలం పురుషార్థసాధనం తచ్చాన్నమూలం శ్రుతితోఽవగమ్యతే, తచ్చాన్న మస్మాక మమీషు సంస్థితం సర్వం ఫలం గేహ

తపఃకర్తు స్తస్య తపసోఽర్ధం తస్యాన్నం దదతోఽర్ధమితి స్మృతిః ప్రవృత్తే - ఉ ౯౬. నన్వేవ మపి గృహవ్యగ్రస్య గృహస్థస్య తీర్థాదిసేవాజన్యం పుణ్యం తు దుర్లభ మేవేతిచే త్తత్రాహ—విచక్షణేన గృహస్థేన ప్రయాసా ద్వినాఽపి ప్రయాసకర్తృనిషేవణేన పుణ్యం సంచేతు మలం శక్యతే తీర్థాదిసేవాయాః ప్రయాససాధ్యత్వం ప్రసిద్ధ మేవేత్యాహ—తీర్థాదితి. ౯౭. న కేవలం బ్రహ్మచార్యాదయ ఏవ గృహస్థ ముపజీవంత్యపితు సర్వఏవేత్యాహ—గృహీతి. హి యస్మాత్ ౯౮ కించ యో వేదవిదం విప్రం సంతోషయేత్ స ఏష సర్వాన్ దేవాన్ సంతోషయతి తద్వేద విప్రే వేదవిది బ్రాహ్మణే ౯౯. నను తథాఽపి స్వయమేవ ప్రవాసం కృత్వా పుణ్యం మతో న సంపాదనీయ మితి చే త్తత్రాహ—స్వేతిద్వాభ్యాం ౧౦౦ తత్తస్మా త్తస్య గృహ మేవ తీర్థం కీర్తిత మతో ధనీ వదాన్యో దాతా స్యా న్నతు కశ్చనాపి ప్రవాసం కుర్యా దిత్యర్థః. ౧౦౧. గృహిణ స్సర్వశ్రేష్ఠత్వం పున రుపపాదయతి—అంతఃస్థితాఇతి. ౧౦౨ కించ శరీరం మూలం యస్య తథావిధం పురుషార్థసాధనం తచ్చ శరీర మన్నం మూలం యస్య త త్తథాభూతం 'అన్నాదేవ ఖల్విమానిభూతాని జాయన్తే'

పతిశ్రుద్రమాశ్రయమ్ ౧౦౩ బ్రవీమి భూయ శ్శృణుతాదరేణ వో
గృహాగతం పూజయతాతురాతిథిమ్, సంపూజితో వో ఽతిథి రుద్ధరే
త్కులం నిరాకృతా త్కిం భవతీతి నోచ్యతే ౧౦౪. వినాభిసంధిం
కురుత శ్రుతీరితం కర్మ ద్విజా నో జగతా మధీశ్వరః, తుష్యే దితి
ప్రార్థనయాపి తేన స్వాంతస్య శుద్ధి ర్భవితా ఽచిరేణ వః. ౧౦౫. ససం
రంభశ్లిష్యత్సుఫణితివధూటీకుచతటీపటీవత్పాటీరాగరవనవ పంకాంకిత
హృదః, తథాప్యేతే పూతా యతిపతిపదాంభోజభజనక్షణక్షీణక్లేశా
స్సదయహృదయాభా స్సుకృతినః ౧౦౬ సందిశ్యేత్థం బంధుతాం భిక్షు
రాజో భిక్షాం చక్రే మాతులస్యైవ గేహే, పప్రచ్ఛైనం మాతులో
భుక్తవంతం కింస్వి చ్ఛన్నం పుస్తకం శిష్యహస్తే ౧౦౭. టీకా విద్వన్
భాష్యగేతి బ్రువాణం తాందేహీతి ప్రోచిషే దత్తవాంశ్చ, అద్రాక్షీ
త్తాం మాతుల స్తస్య బుద్ధిం దృష్ట్వానంగీ త్ఖేద మాప చ్చ కించిత్
౧౦౮. ప్రబంధనిర్మాణవిచిత్రనైపుణీం దృష్ట్వాప్రమోదం సవివేద

ఇతి శ్రుతే రవగమ్యతే ౧౦౩ ఏవముక్త్వా పునః పరమహితోపదేశాయ ససాధనతా
మాపాదయతి- బ్రవీమీతి, యుష్మాకం గృహా నాగత మాతుర మతిథి మాదరేణ పూజ
యతేత్యాదరపద మత్రాప్యనుషంజనీయం. కిమత ఇతిచే త్తత్రాహ—సంపూజితో ఽతిథి
ర్వః కుల ముద్ధరే న్నిరాకృతా త్తస్మా త్కిం భవతీతిచే త్తదత్యంత మనిష్టత్వా న్మయా
నోచ్యతే. ౧౦౪. కించ శ్రుతిచోదితం నిత్యాదికర్మ ఫలాభిసంధిం వినా కురుత హే
ద్విజాః, జగతా మధీశ్వర స్తుష్యే దితి ప్రార్థనయా ఽపి నో కురుత తేన తథాభూతేన
నిష్కారణకర్మణా వో ఽంతఃకరణస్య శుద్ధి రచిరా దేవ భవిష్యతి ౧౦౫ యదపి
భవాదృశా ఇత్యాద్యుక్తం తత్రాప్యాహ—ససంరంభం యథాభవతి తథా శ్లిష్యంత్యో
యాః సుఫణితివధూట్యః ప్రియవాదిన్యో వధ్వ స్తాసాం కుచతట్యాః పటీవదాచరతా
పాటీరేణ చందనమయేనాగరవేణాగరుమయేన చ నవేన పంకేనాంకిత మంతర్బహి
శ్చాంతఃకరణం యేషాం యద్యప్యేవంభూతా ఏతే వయం తథా ఽపి యతిపతే శ్రీ
శంకరస్య పదకమలయో ర్భజనోత్సవేన క్షీణా క్లేశా యేషాం భజనక్షణఇతివా ని.
'కాలవిశేషోత్సవయోః క్షణ' ఇత్యమరః-శి - ౧౦౬. ఉపసంహరతి—సందిశ్యేతి-శా.
౧౦౭ ఏవం శ్రుత్వా భాష్యగా టీకేతి బ్రువాణం పద్మపాదం తాం టీకాం
దేహీతి మాతులః ప్రోవాచ పద్మపాదో దత్తవాంశ్చ కించి త్ఖేదం చ ప్రాపత్.
౧౦౮.తస్యేత్యాది వివృణోతి-ప్రేతి వివేదప్రాప ఖేద మిత్యాది స్ఫోటయతి-మతాంత

కించిత్, మతాంతరాణాం కిల యుక్తిజాలైర్నిరుత్తరం బంధన మాలులోచే. ౧౦౯ గురోర్మతం స్వాభిమతం విశేషాన్నిరాకృతం తత్ర సమత్సరోఽభూత్, సాధుర్నిబంధోఽయ మితి బ్రువాణస్తం సాభ్యసూయోఽపి కృతాభినందః ౧౧౦ నేతుం గచ్ఛామ్యాలయే పుస్తభారం తేనాస్యేమం వర్తతే మేఽత్ర జీవః, విద్వన్యద్వద్గోగృహాదా పరేషాం ప్రీతిః పూర్ణా న స్తథా పుస్తభారే ౧౧౧ ఇత్యుక్త్వా తే మాతులం మస్కరీశః శిష్యైర్హ్యాప్యన్ సేతు మేష ప్రతస్థే, ప్రస్థాతుః శ్రీపద్మపాదస్య జాతం కష్టంచైష్యత్సూచనార్థం నిమిత్తమ్ ౧౧౨. వామం నేత్రం గంతు రస్పందతైవ బాహుః పుస్ఫోరాపి వామస్తథోరుః, చుక్షావోచ్చైర్హంత కశ్చిత్పురస్తాత్తత్సర్వం ద్రాక్ జ్ఞోఽగణిత్వా జగామ. ౧౧౩. గతేఽత్ర మేనే కిల మాతులోఽస్య గ్రంథే స్థితేఽస్మిన్ గురుపక్షహానిః, దగ్ధేఽత్ర జాయేత మహాన్ప్రచారో నోక్త్వా నిరాకర్తు మపి ప్రభుత్వమ్ ౧౧౪ పక్షస్యనాశాద్గృహనాశ ఏవ నో వరం గృహేణైవ దహామి పుస్తకమ్, ఏవం నిరూప్య

రాణా మితి - ఉ. ౧౦౯ కించ స్వాభిమతం ప్రభాకరమతం విశేషాత్తత్ర నిబంధే నిరాకృత మాలులోచే ఆలోకితవాన్ తత్రేతి పదద్వయం మధ్యమణిన్యాయేనోభయత్రాపి సంబంధనీయం. యత ఏవ మత స్తత్ర నిబంధే సమత్సరోఽభూత్. సాధుర్నిబంధోఽయ మితి తం బ్రువాణ స్సాభ్యసూయోఽపికృతాభినందోఽభూత్. ౧౧౦. అథ పద్మపాద ఉవాచేమం పుస్తకభారం తవాలయే న్యస్య నేతుం గచ్ఛామీత్యత్ర మే మనో వర్తతే స్థాపనస్య రక్షార్థత్వాత్సమ్యక్త్వయా రక్షా కార్యేత్యాశయేనాహ- హే విద్వన్నితి- త వేదం విదిత మితి సంబోధనాశయః- శా. ౧౧౧ భవిష్యత్సూచనాయ కష్టం నిమిత్తం జాతం ౧౧౨ కింతదిత్యపేక్షాయామాహాస్యగంతు ర్వామం నేత్ర మస్పందత్ తథైవ వామో బాహు రపి పుస్ఫోర తథాచ వామ ఊరు ర. హంత ఖేదే. కశ్చిత్పురస్తా దుచ్చైః క్షుక్షువ క్షుతం కృతవాన్. తత్సర్వం సోఽగణయిత్వా ఝుడితి జగామ ౧౧౩. అస్మిన్పద్మపాదే గతే సతి అత్రాస్మిన్గ్రంథే దగ్ధే సతి గురుపక్షస్య మహాన్ప్రచారః నను వాచైవ తన్మతం నిరాకర్తవ్య మిత్యాశంక్యాహ నోక్త్వా నిరాకర్తుం ప్రభుత్వం నాస్తి ఇద మసంగత మిత్యుక్త్వాపీతి వా- ఉ. ౧౧౪. తస్మాత్స్వగృహేణ సహైవ పుస్తకం దహామి యత స్స్వపక్షనాశాద్గృహనాశ ఏవ నోఽస్మాకం వర మితి స్వమనసి విచార్య గృహే వహ్నిం స్థాపితవాన్ స్వగృహ మగ్ని

న్యదధా ద్ధుతాశనం చుక్రోశ చాగ్ని ర్దహతీతి మే గృహమ్ ౧౧౫
ఐతిహ్య మాశ్రిత్య వదంతి చైవం తదేవమూలం మమభాషణే ఽపి,
యావత్కృతం తావదిహాస్య కర్తుః పాపం తతస్స్యా ద్ద్విగుణం ప్రవక్తుః.
౧౧౬. గచ్ఛ న్నసౌ ఫుల్లమునే ర్జగామ తమాశ్రమం యత్రచ రామ
చంద్రః, అశ్వత్థమూలే న్యధిత స్వచాపం స్వయంకుశానా ముపరి న్య
షీదత్ ౧౧౭ తీర్త్వా సముద్రం జనకాత్మజాయా స్సందర్శనోపాయ
మనీక్షమాణాః, వసుంధ రాయాం ప్రవణాః ప్లవంగా నవారిరాశౌ ప్లవ
నం క్షమంతే. ౧౧౮ సంచింతయ న్నితి కుశాసనసన్నివిష్టో జ్యోతి స్త
దైక్షత విదూరగ మేవ కించిత్, సంవ్యాప్నువ జ్జగదిదం సుఖశీతలం య
త్సంప్రార్థనీయ మనిశం మునిదేవతాభిః ౧౧౯. ఆగచ్ఛ దాత్తాభిము
ఖం నిరీక్ష్య సర్వే తదు త్తస్థు రుదారవీర్యాః, తతః పుమాకార మదృ
శ్యతైత న్మహాప్రభామండల మధ్యవర్తి ౧౨౦ మధ్యేప్రభామండల
మైక్షతాంచితం శివాకృతిం సర్వతపోమయం పునః, లోపాదిముద్రా
సహితం మహామునిం ప్రాబోధి కుంభోద్భవ మాదరా జ్జనైః ౧౨౧
అగ స్త్యదృశ్వా రఘునందన స్తత స్సఖేద మంతఃకరణోత్థ మత్యజత్,
ప్రాయో మహద్దర్శన మేవ దేహినాం క్షిణోతి ఖేదం రవివ న్మహాతమః

ర్దహతీతి చుక్రోశ ౧౧౫ నతు గుప్త మేవ మయా ప్రకాశితం యతో యావత్కృతం తావదేవేహ కర్తుః పాపంస్యా త్ప్రవక్తు స్తు తతః కర్తు స్సకాశా ద్ద్విగుణం స్యాత్. అప్రకాశితప్రకాశకం కథనం ద్విగుణపాపావహ మితి బోధనాయ ప్రశబ్దః. ౧౧౬. గచ్ఛ న్నసౌ పద్మపాదః ఫుల్లమునే స్తం ప్రసిద్ధ మాశ్రమం జగామ యత్ర చ రామ చంద్రో ఽశ్వత్థమూలే చాపం న్యధిత - స్వయంకుశానా ముపరి న్యషీదత్ ఉపవిష్ట వాన్ - అ, ౧౧౭ సముద్రం తీర్త్వా జానక్యా యద్దర్శనం తత్రోపాయ మనీక్ష మాణాః ప్లవంగా వానరా భూమౌ ప్రవణాః ప్లవనశీలా వారిరాశౌ ప్లవనం న క్షమంతే ఇతి సంచింతయ న్కుశాసనసన్నివిష్ట శ్రీరామచంద్ర స్తదా విదూరగ మేవ కించి జ్జ్యోతి రైక్షత. తద్విశినష్టి-సంవ్యాప్నువ దితి - ఉ ౧౧౮. ౨వ. ౧౧౯ ఏతజ్జ్యోతిః- ఉ. ౧౨౦. ప్రభామండలస్య మధ్యే స్ఫురత్ శివాకృతిం తపోమయం జ్యోతిరైక్షత. పునఃలోపా ఆది ర్యస్యా స్తథాభూతయా ముద్రయా లోపాముద్రయేతియావ త్తయా సహితం కుంభోద్భవ మగస్త్యం జనై స్సహ ప్రాబోధి జనైఃకర్తై రితివా. ౧౨౧. అగ స్త్యదృశ్వా అగస్త్యం దృష్టవాన్ తతో దర్శనానంతరం అంతఃకరణోత్థం ఖేద

౧౨౨ సభార్య మర్ఘ్యాదిభి రర్చయిత్వా రామ స్తదంఘ్రిం శిరసా
ననామ, తూష్ణీం ముహూర్తంవ్యసనార్ణవస్థో ధృతిం సమాస్థాయ పున
ర్బభాషే ౧౨౩ దృష్ట్వా భవంతం పితృవత్ప్రమోదే యస్మా మగా
దుఃఖ మహార్ణవస్థమ్, మన్యే మమాత్మాన మవాప్తకామం వంశో మ
హాన్మే తపనా త్ప్రవృత్తః ౧౨౪ న తత్ర మాదృ గ్జనితా న జాతః
పదచ్యుతో ఽహం ప్రథమం సభార్యః, సలక్ష్మణో ఽరణ్య ముపాగత
శ్చ మారీచమాయా నిహతాంతరంగః. ౧౨౫ తత్రాపి భార్యా మ
హృత ఛ్ఛలేన సరావణో రాక్షసపుంగవో మే, సాచాధునా ఽశోకవనే
సమాస్తే కృశావియోగా త్త్వత ఏవ తన్వీ ౧౨౬ తీర్త్వాసముద్రం
వినిహత్య దుష్టం బలేన సీతాం మహతా హరామి, యథా తథోపాయ
ముదాహరత్వం న మే త్వదన్యో ఽస్తి హితోపదేష్టా ౧౨౭. ఇతీరితో
వాచ మువాచ విస్వా న్స్మా రామ శోకస్య వశంగతో భూః, వంశ
ద్వయే సంతి నృపా మహాంత స్సంప్రాప్య దుఃఖం పరిముక్తదుఃఖాః.
౧౨౮ త్వమగ్రణీ ర్దాశరథే ధనుర్భృతాం తవానుజస్యాపి సమో న
లక్ష్యతే, ప్లవంగమానా మధిపస్య కోటిశో మాముంచ మాముంచ
వచో వినాథమ్, ౧౨౯ సహాయసంపత్తి రియం తవాస్తి హితోపదే
ష్టా ఽప్యహ మస్మి కశ్చిత్, వారాంనిధిః కింకురుతే తవాయం స్మరా
ధునా గోష్పదమాత్ర మేనమ్ ౧౩౦ పురేవ చార్వబ్ధి మహం పిబా

మత్యజత్ ౧౨౨ దుఃఖసాగరస్థో ముహూర్తం తూష్ణీంభూత్వా ధృతిం సమాస్థాయ
పున రువాచ. ౧౨౩ పితృవ ద్భవంతం దృష్ట్వా ప్రమోదే యస్మా ద్దుఃఖమహార్ణవస్థం
మాం త్వ మగా ఆగతవానసి అహ మాత్మానం ప్రాప్తకామం మన్యే ఏవం ముని మభి
ముఖీకృత్య స్వదుఃఖ మావేదయతి. మే మహాన్వంశ స్తపనా దాదిత్యా త్ప్రవృత్తః
సత్రేతి పరేణాన్వయః - ఇ ౧౨౪ తస్మిన్వంశే మమ సదృశో నోత్పత్స్యతే
నాప్యజనిష్ట తతఇతిచే దేవంవిధత్వా న్మమేత్యాహ-ఆదౌ సభార్యః పదా ద్రాజ్యాత్
ప్రచ్యుత ప్రత్రాప్యయోధ్యాయాం న స్థితః కింతు సలక్ష్మణో వన ముపాగతః. తత్రాపి
మారీచమాయయా నిహతాంతఃకరణః - ఉ ౧౨౫ తత్రాపి రాక్షసపుంగవో రావణో
మే భార్యాం ఛలేనాహృత. తన్వీ కృశాంగీ. ౧౨౬. ౧౨౭. ౧౨౮. యదుక్తం న
తత్ర మాదృ గితి తత్రాహ - త్వమితి. తస్మా ద్విసాథ మనాథం దీనం వచో మా
ముంచ మాముంచేతి సంభ్రమే వీప్సా ౧౨౯ వారాణాం నిధిః సముద్రః. ౧౩౦.

మి శుష్కే ౽త్ర తేన ప్రతియాహి లంకామ్, ఏవం మయా కీర్తి
రుపార్జితా స్యాద్వృద్ధేతు వార్ధౌ తవ సా ౽౽ర్జితా స్యాత్. ౧౩౧
సేతుం వార్ధౌ బంధయిత్వా జహి త్వం దుష్టం చౌర్యాద్యేన సీతా
హృతా ౽౽సీత్, ప్రాప్స్యసి త్వం కీర్తిమాచంద్రతారం తేనాత్రాబ్ధిం
బంధయ త్వం కపీంద్రైః ౧౩౨ ఇత్థం యత్ర ప్రేరితో ౽గస్త్యవాచా
సేతుం రామో బంధయామాస వార్ధౌ, తుంగైః శృంగైర్వానరైస్తేన
గత్వా తం హత్వాజౌ జానకీమానినాయ ౧౩౩ తత్రాద్భుతే తత్ర
తీర్థే స భిక్షుః స్నాత్వా భక్త్యా రామనాథం ప్రణమ్య, తత్ర శ్రద్ధో
త్పత్తయే మానుషాణాం శిష్యేభ్యస్తద్వైభవం సమ్యగూచే, ౧౩౪
తన్మాహాత్మ్యం వర్ణయంతం మునిం తం పప్రచ్ఛైనం కశ్చిదేవం విప
శ్చిత్, రామేశాఖ్యా కిం సమాసోపపన్నా పృష్టస్త్వేథా వోచదేవం
సమాసమ్ ౧౩౫ రఘూద్వహస్తత్పురుషం పరం జగౌ శివో బహు
వ్రీహి సమాసమైరయత్, రామేశ్వరేణాపి కర్మధారయం పరం స
మాహుః స్మ సురేశ్వరాదయః ౧౩౬ ఏవం నిశ్చిత్యోదితం తత్స
మాసం శ్రుత్వా తత్రత్యో బుధో యో ౽భ్యనందత్, అంభోజాం
ఘ్రిస్తైరథ స్తూయమానః కంచిత్కాలం తత్ర యోగీ వ్యనైషీత్.
తస్మాదార్యః ప్రస్థితో ౽భూత్సశిష్యస్తీర్థస్నానోపాత్తచిత్తామ
లత్వః పశ్యన్దేశాన్మాతులీయం జగామ గేహం దాహం తస్యపు
త్రేణ సార్ధమ్ ౧౩౭ శ్రుత్వా కించిత్ఖేదమాపేదివాన్సః మత్వా

చారు సుందర శ్చాసౌ వర్ధిశ్చ తం చాప యథా స్యాత్తథేతి వా. తేన పానే
నాస్మిన్ సముద్రే శుష్కే సతి సా కీర్తిః. ౧౩౧ యస్మాదేవం తస్మాత్సముద్రే
సేతుం బంధయిత్వా దుష్టం జహి. యేన చౌర్యాత్సీతా హృతా ఆసీత్ శాలి ౧౩౨
తుంగైరుచ్ఛ్రితైస్తైన సేతునా తం రావణం ఆజౌ సంగ్రామే ౧౩౩. ౧౩౪ కేన
సమాసేనోపపన్నా ౧౩౫ రామస్యేశ ఇతి తత్పురుషం కేవలం శ్రీరామచంద్రో
జగౌ. శివస్తు రామ ఈశో యస్యేతి బహువ్రీహిసమాసం కేవలముక్తవాన్. ఇంద్రా
దయస్తు రామశ్చాసావీశ్వరశ్చేతి కర్మధారయం పరం సమాహుస్స్మ-ఉః. ౧౩౬
తస్యా రామేశాఖ్యాయాః సమాసం తత్రత్యో విపశ్చిత్సముదాయః. యోగీట్ యో
గీశః శాలి ౧౩౭ స్నానేనోపాత్తం చిత్తనిర్మలత్వం యేన స తస్య గృహస్య పుత్ర
కేణ సహ దాహం శ్రుత్వేతి పరేణాన్వయః ౧౩౮. మత్వా మత్వా పదార్థస్వరూపం

మత్వా ధైర్యమాపేదివాన్ సః, శ్రావంశ్రావం మాతులేయస్య తీవ్రం దాహం గేహస్యానుకంపాం వ్యధత్త. ౧౩౯. విశ్వస్య మాం నిహితవానసి పుస్తభారం తం చాదహ ద్ధుతవహః పతితః ప్రమాదాత్, తావాన్న మే సదనదాహకృతోఽనుతాపో యావాంస్తు పుస్తకవినాశకృతో మమస్యాత్ ౧౪౦ ఇత్థం బ్రువంతం తమథోఽన్యగాదీత్ పుస్తంగతం బుద్ధి రవస్థితా మే, ఉక్త్వా సమారబ్ధ పునశ్చటీకాం కర్తుం స ధీరో యతిబృందవంద్యః ౧౪౧ దృష్ట్వా బుద్ధిం మాతుల స్తస్య భూయో భీతః ప్రాస్య ద్భోజనే తన్మనోఘ్నమ్, కించి ద్ద్రవ్యం పూర్వవ న్నాశకమిష్ట టీకాం కర్తుం కేచిదేవం బ్రువంతి ౧౪౨ అత్రాంతరేఽన్యై ర్నిజవచ్చరద్భిః స్వైవ తీర్థయాత్రాం దయితైః సతీర్థ్యైః, అర్థా దుపేత్యాశ్రమతః కనిష్ఠై ర్జ్ఞాత స్సఖేదై స్సముని స్సమైక్షి ౧౪౩ దృష్ట్వా పద్మాంఘ్రిం క్రమా త్తే ప్రణేము స్తత్పాదాంభోజీయరేణూ న్దధానాః అన్యోన్యం ద్రాగాదదు స్తే దదు శ్చానేకానేహో యోగజైక్యాన్నమాంసి. ౧౪౪ వాణీనిర్జితపన్నగేశ్వరగురుప్రాచేతసాం చేతసా బిభ్రాణాం చరణం మునే ర్విరచితవ్యాపల్లవం పల్లవమ్, ధున్వాం తం ప్రభయా నివారితతమూ శంకాపదం కామదం రేజేంఽతేవసతాం సముష్టిరసుహృ త్తత్యాహితా త్యాహితా ౧౪౫ శుశ్రావ సాంతేవ

జ్ఞాత్వాజ్ఞాత్వా ధైర్య మాప్నువన్ మాతులసంబంధిన గేహస్య తీవ్రం దాహం శ్రుత్వాశ్రుత్వా కరుణాం విహితవాన్ తం మాతులమాహేతి శేషః ఏవంభూతో పద్మపాదో విశ్వస్యేత్యేవమాది ప్రకారేణ బ్రువాణం మాతులం ఇతివా సంబంధః-ఇం. ౧౩౯. నిహితవానసి స్థాపితవానసి వర్తమానసామీప్యే లట్ తం చ ప్రమాదాత్పతితో హుతాశో ఽదహత్-వ ౧౪౦ న్యగాదీ దుక్తవాన్ టీకాం కర్తు మారంభం కృతవాన్ - ఇం. ౧౪౧ ప్రాస్యత్ప్రాక్షిపత్. న ష్టమిష్ట సమర్థో నాభూత్ - శాలి. ౧౪౨ అత్రాంతరే స్వయం తీర్థయాత్రాం చరద్భి ర్దయితైః స్వీయై స్సతీర్థ్యై రాశ్రమా త్కనిష్ఠై ర్యదృచ్ఛయోపేత్య జ్ఞాత స్సఖేదై స్సముని స్సమైక్షి సందృష్టః- ఇం-. ౧౪౩ అనేకకాలాయోగజన్యా దైక్యాత్ ఝడితి అన్యోన్యం నమాంసి నమస్కారాన్ దదు రాదదు శ్చ - శాలినీ ౧౪౪ వాణ్యా నిర్జితాః శేషగ

సతాం సమష్టి స్స్వదేశకీయాం సుఖదాం సువార్తామ్, అర్థా త్సమీపాగతతః కుతశ్చిత్ ద్విజేంద్రత స్సేవితసర్వతీర్థాత్. ౧౮౬ అథ గురువర మనవేక్ష్య నితాంతం వ్యథితహృదో మునివర్యవినేయాః, కథమపి విదితతదీయసువార్తా స్సమధిగతాః కిల కేరలదేశాన్. ౧౮౭ అత్రాంతరే యతిపతిః ప్రసువో ఽంత్యకృత్యాం కృత్వా స్వధర్మపరిపాలనసక్తచిత్తః, ఆకాశలంఘివరకేరమహీరుహేషు శ్రీకేరళేషు మునిరాస్త చర న్విగక్తః ౧౮౮ విచర న్నథ కేరళేషు విష్వక్ నిజశిష్యాగమనం నిరీక్ష్య మానీ, వినయేన మహాసురాలయేశం వినమ న్నస్తుత నిస్తులానుభావః ౧౮౯. సదస త్త్వవిముక్తయా ప్రకృత్యా చిదచిద్రూపమిదం జగద్విచిత్రమ్, కురుషే జగదీశ లీలయా త్వం పరిపూర్ణస్య న

రువాత్మీకయోః యయా సా చేతసా మునేః శ్రీశంకరస్య చరణం బిభ్రాణా శేతే చరణం విశినష్టి-పిరచితవ్యం భవితవ్య మాపల్లవం పల్లవవత్ ధున్వన్తం ప్రభయా నివారితతమమతిశయేననివారితమాశంకానాం పదమాశ్చర్యభూత మజ్ఞానంయేన పునశ్చ కామదం పురుషార్థచతుష్టయప్రదం శిష్యాణాం సమష్టిం విశినష్టి-అసుహృతాం ప్రాణహృతాం క్షుత్పిపాసాదీనాం తత్యా పక్త్ర్యా నిమిత్తభూతయా ఆహితం స్వీకృతమత్యాహితంజీవనాపేక్షం కర్మ యయా సా అసుహృదాం కామాదీనాం బాహ్యనాంచ పక్త్ర్యాహితం స్థాపితమత్యాహితంమహాభయం యయేతి వా ని 'అత్యాహితం మహాభీతౌ జీవనాపేక్షి కర్మణి'తి మేదినీ - శా ౧౮౫ సాన్తేవసతాం సమష్టిః కుతశ్చి ద్దేశా దర్థా త్సమీపమాగతా త్సేవితసర్వతీర్థా ద్విజాత్ స్వదేశకీయాం సుఖదాం సువార్తాం శుశ్రావ - ఆఖ్యా ౧౮౬ అథానంతరం గురువరం శ్రీశంకరమనవేక్ష్యాత్యంతం వ్యథితం హృద్యేషాం కథ మపి విదితా భగవత్పాదాః కేరళేషు సంతీతి గురుసంబాధినీ సువార్తా యైస్తే మునివర్యశిష్యాః కేరళాఖ్యదేశాన్ సంప్రాప్తాః * నవమే భవతి గురావుపచిత్రా ౧౮౭ ఆకాశలంఘినో ఽత్యంతతుంగా శ్రేష్ఠాః కేరాఖ్యవృక్షా యేషు తేషు కేరళేషు మునిశ్చరన్నాస్థితః - వ ౧౮౮. ఽథానంతరం విష్వక్సర్వతో నిరుపమః ప్రభావో యస్య శ్రీశంకరః కేరళేషు విచర న్సన్నిజశిష్యాగమనం నిరీక్ష్య మానీ తై ర్భాషణ మకుర్వాణో మహాసురాఖ్య సద్మేశం శ్రీవిష్ణుం వినయేన నమస్కుర్వన్ స్తుతిం కృతవాన్. వసంతమాలికా. ౧౮౯. స్తుతి ముదాహరతి—హేజగదీశ, సత్త్వా సత్వాభ్యాం విముక్తయా ఒసిర్వాచ్యయా ప్రకృత్యా మాయయా జడచేతనాత్మక మిదం విచిత్రం జగల్లీలయా త్వం కురుషే. హి యస్మాత్పరిపూర్ణస్య తవ ప్రయోజనేచ్ఛా నాస్తి లోకవత్తులీలా

హి ప్రయోజనేచ్ఛా. ౧౫౦ రజసా సృజసీశ సత్త్వవృత్తి స్త్రిజగ ద్రక్షసి
తామసః క్షిణోషి, బహుధా పరికీర్త్యసే చ సత్త్వం విధివైకుంఠశివాభి
ధాభి రేకః, ౧౫౧. వివిధేషు జలాశయేషు సో ఽయం సవితేవ ప్రతి
బింబితస్వభావః, బహురూప మిదం ప్రవిశ్య విశ్వం స్వయ మేకో
ఽపి భవా న్విభాత్యనేకః ౧౫౨ ఇతి దేవ మభిష్టువ న్విశిష్ట స్తుతిభి స్తో
ఽసౌ సురసద్మసన్నివిష్టః, చిరకాలవియోగదీనచిత్తై శ్శిరసా శిష్యగణై
రథో వవందే ౧౫౩ గురుణా కుశలానుయోగపూర్వం సదయం శిష్య
గణేషు సాంత్వితేషు, అతిదీన మనా శ్శనై రవాదీదజహా ద్గద్గదికం స ప
ద్మపాదః ౧౫౪. భగవ న్నభిగమ్య రంగనాథం పథి పద్మాక్ష మహం నివ
ర్తమానః, బహుధా విహితానునీతినీతో బత పూర్వాశ్రమమాతు
లేన గేహమ్. ౧౫౫ అహ మస్య పురో ఽభిదావ దేందో రపి పూర్వా
శ్రమ వాసనానుబంధాత్, అపఠం భవదీయ భాష్యటీకా మజయం
చాత్ర కృతానుయోగ మేనమ్. ౧౫౬ దగ్ధముద్రముఖముద్రణ

కైవల్యమితి న్యాయాత్. ౧౫౦ నను బ్రహ్మా సర్వం జగత్కరుత ఇతిచే త్తత్రాహ—
హే ఈశ త్వమేవ బ్రహ్మా సన్ రజసా సృజసి సత్త్వవృత్తి ర్విష్ణుస్సన్ తమసా శివ
స్సన్. అతశ్చ సత్త్వ మేవైకో విధ్యాదిసంజ్ఞాభి ర్బహుధా పరికీర్త్యసే ౧౫౧. న
కేవల మేతావదేవాపితు స్వయమేకో ఽపి భవాన్ బహురూప మిదం విశ్వం ప్రవి
శ్యానేకో విభాతీతి సదృష్టాంత మాహ—వివిధేషు జలాశయేషు యథా సూర్యః ప్రతి
బింబితస్వభావ స్తథా ఽఽశయేషు ప్రతిబింబితస్వభావ స్సో ఽయం భవా నిత్య
న్వయః. తథాచ శ్రుతిః *'యథాహ్యయం జ్యోతి రాత్మా వివస్వా నపోభిన్నా బహు
ధైకో ఽనుగచ్ఛన్ ఉపాధినా క్రియతే భేదరూపో దేవః క్షేత్రేష్వేవ మజో
ఽయ మాత్మా' ఇతి. ౧౫౨ వవంద ఇతికర్మణిలిట్ తే తం శిరసా వవందిరే ఇత్యర్థః.
౧౫౩. కుశలినో భవంత ఇతి కుశలప్రశ్నపూర్వకం సదయం యథాస్యా త్తథా సాం
త్వితేషు శిష్యగణేషు మధ్యే స పద్మపాదో ఽజహాద్గద్గదికం యథా స్యా త్తథా ఽవా
దీత్. ౧౫౪ పూర్వాశ్రమమాతులేన స్వగేహం ప్రతి బహుధావిహితానునయేన
నీతో బతేత్యత్యంతఖేదే ౧౫౫. భేదవాదిందో రస్యాగ్రే మమ మాతులో ఽయ
మితి పూర్వవాసనాను బంధా దహం భవదీయభాష్యటీకా మపఠం అస్యాం టీకా
యాం కృతో ఽనుయోగ శ్చోద్యం యేన త మజయంచ. ౧౫౬ అజయ మిత్యనేన
ప్రాప్తం గర్వం వారయతి— తవ సూక్తై ర్వర్మతుల్యై రక్షిత స్త మజయం న తు

మంత్రై ర్ధ్వస్తతర్క గురుకాపిల తంత్రైః, వర్మితో నిగమసారసు
ధాక్తై ర్నాతులం త మజయం తవ సూక్తైః ౧౪౭. ఖడ్గాఖడ్గి విహార
కల్పితరుజం కాణాదసేనాముఖే శస్త్రాశస్త్రి కృతం శ్రమంచ విషమం
పశ్యత్పదానాం పదే, యష్టీయష్టి భవం చ కాపిలబలే ఖేదం మునే
తావకై స్సూక్తై ర్యౌక్తికవంశమౌక్తికమయై ర్నాపద్యతే వర్మితః.
౧౪౮ అథ గాఢహృదో యథాపురం మా మభినంద్యాహిత సత్క్రి
యస్య తస్య, అధిసద్మ నిధాయ భాష్యటీకా మహ మస్యాయ మశం
కితో నిశాయామ్ ౧౪౯ యుగపర్యయ నృత్యదుగ్రఫాలజ్వలనజ్వాల
కరాళకీలజాలః, దహనో ఒధినిశీథ మస్య ధామ్నా బత టీకా మపి
భస్మసా దకార్షీత్ ౧౫౦ అదహ త్స్వగృహం స్వయం హతాశో
విమతగ్రంథ మసౌ విదగ్ధకామః, మతిమాంద్యకరం గరం చ భైత్తే
వ్యధితాస్యేతి విజృంభతే స్మ వార్తా ౧౫౧ అధునా ధిషణా యథా
పురం నో విధునానావిశయం ప్రసాద మేతి, విషమా పున రీదృశీ
దశా నః కిము యుక్తా భవదంఘ్రికింకరాణామ్. ౧౫౨. గురువర తవ

స్వసామర్థ్యేనేతి భావః. తాని విశినష్టి—దగ్ధా తప్తా చక్రాదిముద్రా యేషాం తేషాం
ముఖపిధాయకమంత్రైః. పునశ్చ ధ్వస్తాని గౌతమాదిశాస్త్రాణియై ర్వేదసార లక్షణసు
ధయాంచితైః-స్వా ౧౪౭ కించ హే మునే యౌక్తికలక్షణవంశమౌక్తికమయై స్తవ
సూక్తై ర్వర్మితః కవచై రివ రక్షితః కాణాదసేనాముఖే ఖడ్గాఖడ్గి విహారేణ కల్పితాం
రుజం నాపద్యతే తథా అక్షపాదానాం గౌతమానాం పదే శస్త్రాశస్త్రి కృతం శ్రమం
చ నాపద్యతే తథా కాపిలసైన్యే యష్టీయష్టి జన్యం ఖేదం చ నాపద్యతే-శా. ౧౪౮.
అథ పరాజయానంతరం యథా పురం మామభినంద్య సంపాదితసత్క్రియస్య గూఢ
హృదయస్యాస్య సద్మని భాష్యటీకాం నిధాయాహ మశంకిత ఆయం గతవాన్.
నిశాయా మిత్యస్య పరేణాన్వయః - మాల ౧౪౯ నిశామధినిశీథ మర్ధరాత్రా
వగ్ని రస్యధామ్నా సహ టీకా మపి భస్మసాదకార్షీత్. దహనం విశినష్టి—యుగ
పర్యయే ప్రలయకాలే నృత్యత ఉగ్రస్య మహారుద్రస్య ఫాలే లలాటే యో జ్వలనో
వహ్ని స్తస్య శిఖావద్భయంకరం శిఖాజాలం యస్యసః ౧౫౦. హతా కుత్సితా
ఆశా యస్య సః ఇత్యేవమస్య వార్తా విజృంభతే స్మ విలాసం ప్రాప. ౧౫౧. గర
ప్రభావ శ్చ జాత ఇత్యాహాధునా నో బుద్ధిః దైవేన యథాపురం సంశయరహితం
ప్రసాదం నాప్నోతి. విషమా పున రీదృశీ దశా భవదంఘ్రికింకరాణా మస్మాకం
కిముయుక్తా ఉచితు నైవ యుక్తేత్యర్థః ౧౫౨. అతిదుఃఖిత స్సాక్రోశం పున

యా భాష్యవరేణ్యే వ్యరచి మయా లలితా కిల వృత్తిః, నిరతిశయో
జ్వలయుక్తియుతా సా పథి కిల హా విననాశ కృశానౌ ౧౬౩ ప్రయ
తేఽహం పునరేవ యదా తాం ప్రవిధాతుం బహుధా కృతయత్నః,
న యథాపూర్వ ముపక్రమతే తాః పటుయుక్తీ ర్భగవన్మమ బుద్ధిః
౧౬౪ కృపాపారావారం తవచరణకోణాగ్రశరణం గతా దీనాదూనాః
కతి కతి న సర్వేశ్వరపదమ్, గురో మంతు ర్నంతుః క ఇవ మమ పా
పాంశ ఇతిచే న్మృషా మాభాషిష్ఠాః పదకమలచింతావధి రసౌ ౧౬౫
ఇతివాదిన మేన మార్యపాదః కరుణాపూరకరంబితాంతరంగః, అమృ
తాబ్ధిసఖై రపాస్తమోహై ర్వచనై స్సాంత్వయతి స్మ వల్గు బంధైః.
౧౬౬. విషమో బత కర్మణాం విపాకో విషమోహోపమదుర్నివార
ఏషః, విదితః ప్రథమం మయాఽ మర్థః కథిత శ్చాంగ సురేశదేశికాయ.
౧౬౭ పూర్వం శృంగక్ష్మాధరే మత్సమీపే ప్రేమ్ణా యా సావాచితా
పంచపాదీ, సా మే చిత్తా న్నాపయాత్యద్య శోకో యాతాచ్ఛీఘ్రం
తాం లిఖేత్యాఖ్య దార్యః ౧౬౮ ఆశ్వాస్యేత్థం జలజచరణం భాష్య

రామా—గురువరేతి-ఉపచితా, ౧౬౩. నను పున స్తథైవ రచనీయేత్యాశంక్యాహ—
యదా బహుధాకృతప్రయత్న స్తాం విధాతు మహం ప్రయతే హేభగవం స్తదా
యథాపూర్వం తాః పటుయుక్తీ ర్మమ బుద్ధిః నోపక్రమతే ౧౬౪ కృపాసము
ద్రం తవ చరణకోణాగ్రశరణంగతాః పూర్వందీనా అపి దూనాః ఖిన్నా అపి సర్వే
శ్వరపదం కే కే న ప్రాప్తా అపితు సర్వేఽపి ప్రాప్తాః గతా ఇత్యస్య దేహలీదీపక
న్యాయేనో భయత్ర సంబంధః. హేగురో నమనం కర్తు ర్మమ కఇవ మంతు రప
రాధః. * 'మంతుః పుంస్యపరాధేఽపి మనుష్యే ఽపి ప్రజాపతౌ' ఇతి మేదినీ-
పాపాంశఇతిచే త్తర్హ్యసౌ పాపాంశో గురుపదకమలచింతన మేవావధి ర్యస్యేతి
మృషా మాభాషిష్ఠాః - శి. ౧౬౫ కరుణాపూరకేణాశ్లిష్టం అంతరంగం యస్య స
ఆర్యపాదశ్శ్రీశంకరాచార్య ఇత్యేవం వాదిన మేనం పద్మపాదం పీయూష సముద్ర
తుల్యై రపాస్తో నిరాకృతో మోహో యై ర్వల్గు స్సుందరో బంధో బంధనం
గ్రంథనం యేషాం తై ర్వచోభి స్సాంత్వయతిస్మ - వసంతమాలికా ౧౬౬.
బతేతి ఖేదే. విషజన్మమోహతుల్యశ్చాసౌ దుర్నివార శ్చైష కర్మణాం విపాకః
విషమో ఽస్తి ప్రథమ మేవ మయా ఽయమర్థో జ్ఞాత స్సురేశ్వరాచార్యాయ
కథితశ్చ. ౧౬౭. అలో ఽద్య తే శోకో యాతాత్ అపగచ్ఛతు శీఘ్రం తాం
లిఖేత్యార్య శ్శ్రీశంకరో ఽవోచత్ - శాలి. ౧౬౮. అమునా ప్రకారేణ పద్మ

కృత్పంచపాదీ మాచఖ్యౌ తాం కృతిముపహితాం పూర్వయైవానుపూర్వ్యా, నైతచ్చిత్రం పరమపురుషే ఽవ్యాహతజ్ఞానశక్తౌ తస్మి న్మూలే త్రిభువనగురౌ సర్వవిద్యాప్రవృత్తేః ౧౬౯ ప్రసభం స విలిఖ్య పంచపాదీం పరమానందభరేణ పద్మపాదః, ఉదతిష్ఠ దతిష్ఠ దభ్యరౌదీ త్పున రుద్గాయతి తు స్మ నృత్యతి స్మ ౧౭౦ కవితాకుశలో ఽథ కేరళక్ష్మాకమనః కశ్చన రాజశేఖరాఖ్యః, మునివర్య మముం ముదా వితేనే నిజకోటీర నిఘృష్టపన్నఖాగ్ర్యమ్ ౧౭౧ ప్రథతే కిము నాటకత్రయీ సే త్యమునా సంయమినా తతో నియుక్తః, అయ ముత్తర మాదదే ప్రమాదా దనలే సాహుతితా ముపాగతేతి ౧౭౨ ముఖతః పరితాం మునీందునా తాం విలిఖ న్నేష విసిస్మయే ఽథ భూపః, వద కింకర వాణి కింకరో ఽహం వరదేతి ప్రణమ న్వ్యజిజ్ఞపచ్చ ౧౭౩ నృపకాలటినామకాగ్రహారా ద్విజకర్మానధికారిణో ఽద్య శప్తాః, భవతా ఽపి తథైవ తే విధేయా బత పాపా ఇతి దేశికో ఽశపత్తమ్ ౧౭౪. పద్మాంఘ్రిప్రతిపద్య నష్టవివృతిం తుష్టే పునః కేరళక్ష్మాపాలో యతిసార్వభౌమస

పాద మాశ్వాస్య భాష్యకార స్తాం పంచపాదీం కృతిం పూర్వయైవానుపూర్వ్యా యుక్తా మాచఖ్యౌ చిత్రం మన్వానా న్ప్రత్యాహ—అవ్యాహతజ్ఞానశక్తి ర్యస్య తస్మిం స్త్రిభువనగురౌ సర్వవిద్యాప్రవృత్తే ర్మూలే మహాపురుషే తచ్చిత్రం న భవతి-మం. ౧౬౯ స పద్మపాదః ప్రసభం హారేణ పంచపాదీం విలేఖ్య పరమానందాతిశయేనోదతిష్ఠ దూర్ధ్వ మతిష్ఠ త్పున స్సమ మతిష్ఠ త్పునరభ్యరౌదీ దానందాశ్రూణ్యముంచత్ పున రుద్గాయతి స్మ తు పున ర్నృత్యతి స్మ-వసంతమాలి ౧౭౦ కమనో రంజకః నిజకోటీరైః కిరీటసంబంధిరత్నై ర్నిఘృష్టం పాదనఖాగ్ర్యం యేన స స్తాదృశం అముం మునిం ముదం వితేనే-మా. ౧౭౧. ఏవం ప్రసాదితేనామునా సంయమినా సా నాటకత్రయీ కిం ప్రథత ఇతి తతో నియుక్తః ప్రమాదా దగ్నౌ సాహుతితా ముపాగతేతీద ముత్తర ముపాదదే ౧౭౨. తాం నాటకత్రయీం. హేవరద కింకరో ఽహం కిం కరవాణీతి ప్రణమన్ విజ్ఞాపితవాన్ ౧౭౩.ఏవం రాజశేఖరేణ విజ్ఞాపితో దేశిక శ్రీశంకరో హే నృప కాలటినామకో ఽగ్రహారో యేషాం తే ద్విజకర్మానధికారిణ ఇతి అద్యేదానీం శప్తా భవతా ఽపి తథైవ విధేయా యతః పాపా ఇతి రాజాన మశపత్. ౧౭౪ ఉపసంహరతి—పద్మపాదే నష్టవివృతిం ప్రతిపద్య తుష్టే

విధం ప్రాప్య ప్రణమ్యాంజసా, లబ్ధ్వా తస్య ముఖా త్సనాటకవరా
ణ్యానందపాథోనిధా వజ్జం స్తత్పదపద్మయుగ్మ మనిశం ధ్యాయ
న్ప్రితస్థే పురీమ్, ౧౭౫.

ఇతి శ్రీమాధవీయే త త్తీర్థయాత్రాటనార్థకః,
సంక్షేపశంకరజయేసర్గోఽజనిచతుర్దశః

సతి పునః కేరళభూపాలో యతిసార్వభౌమస్య సన్నిధం సమీపం ప్రాప్యాంజసా
ఝుడితి ప్రణమ్య తస్య ముఖా త్స్వనాటకవరాణి లబ్ధ్వా ఆనందజలధౌ మజ్జం
స్తస్య చరణకమలయుగ్మ మనిశం ధ్యాయ న్పురీం ప్రతస్థే-శా ౧౭౫.

ఇతి శ్రీమత్పరమహంసపరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థ శ్రీ పాదశిష్యదత్త
వంశావతంసరామకుమారసూను ధనపతిసూరికృతే
శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే
చతుర్దశ స్సర్గః.

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీగణేశాయ నమః

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

పంచమసర్గ ప్రారంభః

అథ శిష్యవర్గై ర్వృత స్సహస్రై రనుయాత స్సుధన్వనా చ రాజ్ఞా, కకుభో విజిగీషు రేష సర్వాః ప్రథమం సేతు ముదారధీః

అథ దిగ్విజయకౌతుకం సపరికరం నిరూపయితు ముపక్రమతే—అథానంతరం పద్మపాద హస్తామలక సమిత్పాణి చిద్విలాస జ్ఞానకంద విష్ణుగుప్త శుద్ధకీర్తి భాను మరీచి కృష్ణ దర్శనబుద్ధి వృద్ధి విరించిపాద శుద్ధానన్తానందగిరి ప్రముఖై స్సహస్రై శ్శిష్య వర్గై ర్వృతః సుధన్వనా రాజ్ఞా చానుయాతః సర్వా దిశో విజిగీషుః స ఏష ఉదారధీః శ్రీశంకరాచార్యః ప్రథమం సేతుం ప్రతి ప్రతస్థే వసంతమాలికా. అత్ర ప్రాచీనా నురోధేన మధ్యార్జునం ప్రాప్య తత స్సర్వాః కకుభో విజిగీషుః ప్రథమం సేతుం ప్రతి ప్రతస్థ ఇతి వ్యాఖ్యేయమ్. తథాహి ‘శ్రీశంకరాచార్యో మధ్యార్జునం నామ శివావి ర్భావస్థలవిశేషం ప్రాప. * ‘మధ్యార్జునేశాన మదృష్టపూర్వం విద్యాదిభిః పూజితపాద పద్మం, బుధ్ద్యుపచారై రభజ త్పరేశం నిష్పాపతాం ప్రాప ఫలైకపాత్రమ్,’ తత్ర కిల భగవాన్ శ్రీశంకరాచార్య స్సదాశివ మేవ మబ్రవీత్ స్వామి న్మధ్యార్జున, సర్వోపని షదర్థో ఽసి సర్వజ్ఞో ఽసి తస్మా న్నిగమాదితాత్పర్యగోచరో ద్వైత మద్వైతం వేతి సంశ యస్య సర్వేషాం పశ్యతాం నివృత్తిం కుర్వితి ప్రార్థితో మధ్యార్జునేశో లింగాగ్రా త్సా వయవరూపేణ నిష్క్రమ్య మేఘవత్ గంభీరయా గిరా దక్షిణహస్త ముద్యమ్య సత్య మద్వైతం సత్యమద్వైతం సత్య మద్వైత మితి త్రిరుక్త్వా లింగాఽగ్రే ఽంత ర్దధే. పశ్యతాం నరాణాం మహ దద్భుత మాసీత్. తద్భక్తాశ్చ తద్దేశస్థితా శ్శ్రీశంకర మేవ సద్గురుం కృత్వోమాగణపతీశార్కాచ్యుతార్చాపరాః ప్రాతః స్నానాదివిశుద్ధాః పంచయజ్ఞపరాయణా శ్శ్రుతిసంచోదితాచారగా శ్శుద్ధాద్వైతపరాయణా బభూవుః

ప్రతస్థే ౧ అభవత్కిల తస్య తత్ర శాక్తైర్గిరిజార్చాకపటాన్మధు
ప్రసక్తైః, నికటస్థవితీర్ణ భూరిమోదస్ఫుటరింఖత్పటుయుక్తిమహా

ఏవం తద్దేశస్థానద్వైతవాదినః కృత్వా ప్రమథైశ్శంకర ఇవ శిష్యసమేతో రామే
శ్వరం ప్రతి జగామేతి ౧ తత్ర కిల తస్య శాక్తైర్వివాదోఽభవత్తాన్విశినష్టి—
గిరిజార్చాకపటాన్మధుప్రసక్తైః. వివాదం విశినష్టి—నికటస్థేషు వితీర్ణో దత్తో బహు
మోదో యాభిస్తాశ్చతాః స్ఫుటం యథాస్యాత్తథా రింఖన్త్యః స్ఫురన్త్యో యాః
పట్వ్యశ్చతురా యుక్తయస్తద్వ్యాపదేతి క్వచిత్పాఠః *తథాహి—'తత్రస్థా
గురుశేఖరం యతివరం మూర్ధ్నాఽభివాద్యోచిరే స్వామిన్నస్మదిదం మతం శ్రుతిభా
షితం చిత్రం పరం పావనం, ఆద్యా శక్తిరశేషకార్యజననీ శంభోర్గుణేభ్యః పరా
యస్యాగ్లావశతో మహత్ప్రముఖరం సర్వం జగజ్జాయతే ౧ తస్యా వాగాద్యగ
మ్యత్వాత్సేవాయోగ్యత్వహేతుతః, తదంశాయా భవాన్యాస్తు పాదసేవాపరా
వయమ్. ౨ స్వర్ణనిర్మితతత్పాదైర్బద్ధగ్రీవా సుబాహవః, జీవన్ముక్తిర్యతో విద్యోపా
సకానాం ఫలం శ్రుతమ్ ౩ విద్యాంచావిద్యాంచ యస్తద్వేదోభయం సహ, అవి
ద్యయా మృత్యుం తీర్త్వా విద్యయాఽమృతమశ్నుతే. ౪. తస్మాత్కటాక్షలేశేన
ముక్తిదా యా ముముక్షుభిః, సేవనీయా ప్రయత్నేన ప్రకృతిః స్వేశరూపిణీ. ౫ ప్ర
కృతిశ్చేశ్వరశ్చేతి శ్రుతితస్తదభిన్నతా, సదేవేత్యాదివాక్యాని తత్పరాణి మతాని
తు ౬. అకారాదేర్యథోత్పత్తిః ప్రణవస్థస్య సంమతా, తచ్ఛక్తీనాం భవానీలక్ష్మ్యాది
కానాం తథాఽస్తిసా ౭ సిద్ధాంతః సర్వదేవానాం కారణస్య ప్రభోః పరా,
చంద్రస్య చంద్రికావద్యా రుద్రోద్బోధకరూపిణీ. ౮. స్వాధీనవల్లభేత్యుక్తా శక్తి
రుద్రస్య భో యతే, సైవాస్తీయం భవానీతి నిశ్చయేన యుంతా వయమ్. నరవ్యాఘ్రై
ర్భవద్భిశ్చ కృత్వా తచ్చిహ్నధారణమ్, సైవోపాస్యా సతో మాతా ముక్తిదా పరమే
శ్వరీ ౧౦. ఇత్యుక్త ఆచార్యవరో మహేశ స్సంప్రాహ తాన్సత్యమిదం తథాఽపి,
శ్రేష్ఠస్య బోధాత్పురుషస్య ముక్తేస్సంప్రోదితత్వాత్సకలేఽపి శాస్త్రే. ౧౧.
ఆత్మానమాత్మనా ధ్యాత్వా ముక్తో భవతి నాన్యథా, తమేవేత్యాదివాక్యాని ప్రమా
ణాన్యత్ర కోటిశః. ౧౨ అజామిత్యాదిమంత్రేఽజాస్వరూప మభిధాయ వై, తత
స్తత్త్వం పరేశస్య ముక్త్యర్థం సంప్రకాశితమ్ ౧౩. కించాపి సాంఖ్యైః ప్రకృతేః
పరస్య వికారహీనస్య సుబోధతస్సా, ఉక్తాఽత ఈశస్య ముఖ్యైకధామ్నో జ్ఞానా
ద్విముక్తిః పరమస్య భూమ్నః, ఐక్యం చోక్తం బ్రహ్మణా జ్ఞానినో హి బ్రహ్మజ్ఞో
బ్రహ్మైవ నాన్యోఽస్తి కశ్చిత్, బ్రహ్మేత్యాద్యా వేదవాక్యేఽతఏవ జ్ఞానం సమ్యగ్

శ్సాధనీయం భవద్భిః ౧౫. విద్యారూపా భవానీ యా ప్రోక్తా సా ఽద్వైతబోధినీ,
తస్యా స్సంసేవనా దాశు చిత్తశుద్ధిర్విజాయతే ౧౬ తస్మాత్కుంకుమపుండ్రాది పరి
త్యజ్య తథైవచ, హైమపాదాదిచిహ్నాని విద్యాయాం రతి మాగతాః ౧౭. బ్రహ్మాహ
మితి రూపాభ్యాం ముక్తా భవత నాన్యథా, ఏవ ముక్తా స్త్యక్తచిహ్నా స్సర్వ ఏవ
పరం గురుమ్ ౧౮. స్నానసంధ్యాపరాః పంచపూజాదినిరతా స్తథా, శుద్ధాద్వైతకృ
తశ్రద్ధా స్సచ్ఛిష్యత్వ ముపాగతాః. ౧౯. మహాలక్ష్మ్యా భక్తా పరమపురుషం శంకర
ముఖో నమేత్యోచుర్నత్వా నిఖిలఫలదా సర్వజననీ, మహాలక్ష్మీ రాద్యా ప్రకృతి రసది
త్యాదినిగమై స్సదేవేతి శ్రుత్యా పరమపురుషస్యామలతనోః ౨౦ బ్రహ్మాదయో
ఽపి జాయంతే యస్యా యస్యాం పరేశితుః, అప్యంతర్ధాన ఏవాస్తి సైవ సేవ్యా
ముముక్షుభిః. ౨౧. లక్ష్మ్యా స్సమారాధనతత్పరాణాం పద్మాక్షమాలాభి రలంకృతానామ్,
బాహ్వో శ్చ కంజాంకవిభూషితానాం సుకుంకుమేనాంకితమస్తకానామ్. ౨౨.
హస్తస్థితా ముక్తి రతో భవద్భి రుపాసనీయాసకలేశ్వరేశ్వరీ, ఇత్యుక్త ఆహాద్భుత
మేతదుక్తం మతం భవద్భి శ్శృణుతాపి తత్త్వమ్. ౨౩ స్రష్టా పరాత్మా న తు కశ్చి
దస్య ఏకో ఽద్వితీయ స్సదసత్స్వరూపః, తత్త్వం స ఆత్మేతి నిబోధిత శ్శ్రుతా
వానందరూప స్సతు వర్తతే సదా. ౨౪. ప్రకృతే స్తదధీనా యా మోచకత్వం
న సంగతమ్, అహం బ్రహ్మేతి యో ధ్యాతా తస్య ముక్తిః కరే స్థితా. ౨౫ అనిత్యో
పాసకానాం తు లోకావాప్తి స్తథావిధా, అతో యూయం పరిత్యజ్య పద్మకుంకుమ
ధారణం. ౨౬. శుద్ధా మద్వైతవిద్యాం వై సమాశ్రిత్య సుసాధవః, ముక్తా భవిష్య
థేత్యుక్తా శ్శిష్యతాం సముపాగతాః. ౨౭. తత ఆగత్య చాచార్యం శారదోపాసనే
రతాః, పుస్తపుండ్రకచిహ్నేన యుక్తా నత్వా బభాషిరే ౨౮. స్వామి న్వేదస్య
నిత్యత్వా చ్ఛారదా నిత్యరూపిణీ, కారణం సర్వలోకానాం పరా త్పరతరా మతా.
౨౯. జగత్కర్త్రీతి నిత్యా వా గితిచ శ్రుతివాక్యతః, సైవాత్మ బ్రహ్మవిష్ణ్వాదిశబ్దజాలై
రుదాహృతా. ౩౦. గుణాతీతస్వరూపా చ సేవ్యా సర్వై ర్ముముక్షుభిః, వాగుపాసన
మేవాతః కురుధ్వం సుప్రయత్నతః. ౩౧. నావేదేత్యాదివాక్యేన వేదార్థజ్ఞానవర్జితః,
తత్పరం వాక్స్వరూపం నా నవేదేతి ప్రకాశనాత్. ౩౨ వాక్స్వరూపానుసంధానం
సర్వదా నిశ్చయేన హి, వేదార్థజ్ఞానపూర్వం వై ప్రకర్తవ్యం ద్విజాతినా. ౩౩.
ఇత్యుక్తో భగవా నాహ కంఠతాల్వాదిసంగమాత్, సముద్భూతస్య వేదస్య నిత్యతా
కథ ముచ్యతే. ౩౪. వర్ణమాత్రస్య నిత్యత్వం వర్ణానాం సంతతే రుత, నాద్య స్సర్వ
లమే తేషాం లయసంభవహేతుతః. ౩౫. యస్య నిశ్శ్వసితం వేదా ఇతి జన్యత్వదర్శ

నాత్, యజ్జన్యం తదనిత్యం చేతి ప్రమాణాఽన్నచాంత్యమః ౩౬ మహర్షిభ్యో రవిః
ప్రాహ సృష్టికాలే ఽఖిలప్రభుః, యుగాంతే ప్రళయం యాతం వేద మంగసమన్వితం.
౩౭ ఇత్యుక్తం సూర్యసిద్ధాంతే వేదరాశేః ప్రవర్తనం, గతస్య ప్రళయం సూర్యాత్
శారదా నిత్యతా కుతః ౩౮. అనిత్యత్వే ఽపి దేవానాం బ్రహ్మణో నిత్యతా మతా.
నిత్యా సా శారదా ఽతశ్చే న్నైవ రమ్య మిదం యతః ౩౯ ఆద్యస్య జీవస్య
చతుర్ముఖస్య నిత్యత్వశూన్యస్యముఖేస్థితాయాః, అనిత్యతాయాం ఖలు శారదాయా న
సంశయో బుద్ధిమతో ఽస్తి కశ్చిత్ ౪౦ ప్రకృతిః పరమా సరస్వతీ యా మహ
దాదే స్సకలస్య కారణం సా, ఇతి చే న్న సమంజసం యతో వై పరమాత్మవ్యతిరే
కిణో మృషాత్వమ్ ౪౧. వాగాద్యతీతః పర ఏవ భూమా సదాదిబోధ్యః ప్రకృతి
ర్నవాచ్యా, సదాదిశబ్దై రతఏవ తస్య జ్ఞానం సుసమ్యక్ప్రసాధనీయం. ౪౨. జ్ఞాత్వా
తమేవఖలుముక్తిపదం ప్రయాతిమార్గోనచాన్య ఇతి వేదఉదాజహార, శుద్ధాద్వయే సతత
మేవ రతా భవంతః స్నానాదికర్మపరమార్పణబుద్ధిమంతః ౪౩ కుర్వ న్ననేకదురితా
న్యపహాయ దూరం శుద్ధిం గతా స్సుఖఘనస్య విబోధతో వై, ముక్తా భవిష్యథ కదాపి
నచాన్యథాహీత్యుక్త్వా బభూవు రఖిలా యమిన స్సశిష్యాః ౪౪. వామాచారా స్సమే
త్యాహు స్తతో జ్ఞానవతాం వరం, సంవిత్స్వరూప మజ్ఞాత్వా వృథా వేదధరో
భవాన్. ౪౫. నిరతో ఽద్వైతవిజ్ఞానే వంధ్యాపుత్రసమే యతః, లయే ఽపి భేదస
త్త్వాతో ఽద్వైతం నైవ కదాచన. ౪౬ ఈశ్వరే ఽపి విమర్శో వై పృథగేవాస్తి
సర్వదా, యయా వినాపరేశస్య క్రియా స్వల్పా ఽపి దుర్లభా ౪౭. సా శక్తి రస్తీ
హ సదాస్వతంత్రా జగద్విధాత్రీ చ శివస్య బీజం, విద్యాత్మికా తత్ర రతిం గతానాం
ముక్తిః కరస్థా కిల నేతరేషాం. ౪౮ విమర్శసంజ్ఞ మవ్యక్తం బ్రహ్మాభృగ్వాదయో
జగుః, తత్పరా స్తత్వతోఽస్త్యన్య త్తతో యద్యత్తు తద్వశమ్ ౪౯ తస్యా స్సేవానిర
తమనసాం నో నిషేధే ఽధికారో నాస్త్యేవైవం విహితకరణే సిద్ధతా మాగతానామ్,
నిస్త్రైగుణ్యే పథి విచరతాం కో విధిః కో నిషేధో భృగ్వాదీనా మమలమనసాం న
ప్రవృత్తి ర్హి మానమ్. ౫౦. తస్మా ద్భవంతో ఽపి విహాయ సర్వం విద్యాం పరా
మాశ్రయతాత్మముక్త్యై, ఇత్యుక్త ఆచార్య ఉవాచ మైవం యత్రేతి శ్రుత్యాఽపి
విబోధకాలే. ౫౧. ఆత్మాతిరిక్తస్య నిషేధ ఏవ కృత స్తదానీం న విమర్శదేశః, నహ్యా
స్తి సత్యత్వ మనాత్మనో నో ముక్తి స్త్వనిత్యప్రకృతే రుపాస్త్యా. ౫౨ మాయాభి
రింద్రః పురురూప ఈయత ఇత్యేవ మస్యా బహురూపతా శ్రుతా, తస్మా చ్చిదాత్మా
ప్రకృతేః పరః ప్రభుర్జ్ఞేయో ఽస్తి మోక్షాయ ముముక్షుభి ర్మదా ౫౩. ఈశానో భూత

న్వివాదః. ౨. సహి యుక్తిభరై ర్విధాయ శాక్తాన్ ప్రతివాగ్వ్యవహరణే ఽపితా నశక్తాన్, ద్విజజాతిబహిష్కృతా ననార్యా నకరో ల్లోకహితాయ కర్మసేతుమ్. 3. అభిపూజ్య స తత్ర రామనాథం సహ పాండ్యై స్స్వవశే విధాయ చోళాన్, ద్రవిడాం శ్చ తతో

భవ్యస్యేత్యాదిక శ్రుతిబోధితే, అకించిత్కర ఇత్యుక్తి స్మాధ్వ్యా దేవ నచాన్యథా. ౧౪. కళంజాదనశీలానాం సురాపానాదికుర్వతాం, బ్రాహ్మణ్యం నాస్తి యుష్మాకం కురు తాతో వినిష్కృతిం. ౧౫. భృగుణా తాడితో విష్ణుః కుంభజేన సరిత్పతిః, పీతః కథం న భవతా మస్తి శక్తి స్తథావిధా ౧౬. తస్మా ద్విమూఢతాం త్యక్త్వా భ్రష్టై ర్బ్రాహ్మణజాతితః, ప్రాయశ్చిత్త మనుష్ఠేయ మిత్యుక్తా స్తే పరం గురుమ్. ౧౭. నత్వా ప్రాయశ్చిత్త మేవాశు కృత్వా శుద్ధాద్వైతే సంరతాః సాధువృత్తాః, సత్కర్మస్థాః పంచపూజాపరాస్తే జాతా శ్శిష్యా స్సర్వసందేహహీనాః. ౧౮. ౨. ఏత త్సర్వం సంగ్రహేణ దర్శయతి—సహి శ్రీశంకర స్తాన్ శాక్తా న్ప్రతి వాగ్వ్యవహరణేఽపి యుక్త్యతిశయై రశక్తా న్విధాయ కర్మ సేతు మకరోత్ తాన్విశినష్టి—ద్విజేతి ఆచార్యస్య విజయో ఽపి నస్వఖ్యాత్యాద్యర్థ మిత్యాహ-లోకహితాయేతి. 3 ఏవం సేతుం ప్రతిప్రస్థితేన తత్ర ప్రస్థానేతులాభవానీనికటస్థానాం పరాజయం సంక్షేపేణ ప్రదర్శ్య రామేశ్వర ప్రాంతదేశస్థానాం తం సంగ్రహేణ వర్ణయితు మాహ—అభిపూజ్యేతి రామేశ్వరం వక్ష్యమాణ ప్రకారేణాభిపూజ్య పాండ్యై స్సహ చోళా న్దేశవిశేషాన్ ద్రవిడాం శ్చ వశేవిధాయ తతో హస్తిసంజ్ఞకస్య పర్వతస్య కటిమేఖలాభూతాం కాంచీం నగరీం జగామ ఇద మత్రావధేయం. శ్లో॥ రామేశ్వరం రామకృతప్రతిష్ఠం కామేశ్వరీభూషితవామభాగమ్, మహేంద్రనీలోజ్జ్వలదుత్కిరీటం భీమేశ్వరం త్వా మిహ పూజయామి. ౧. ఇతి గంగాజలై శ్శుద్ధై రర్చయామాస శంకరః, సుబిల్వైః పంకజైః పుష్పై ర్వస్త్రై ర్వన్యఫలై స్తథా. ౨. తత్ర మాసద్వయం వాసం కృతవత్యార్య ఆగతాః, అద్వైతద్రోహిణ శ్శైవా లింగాంకితభుజద్వయాః. 3. ఫాలే శూలాంకితా రౌద్రా భక్తా లింగేన చిహ్నితాః, డమర్వంకధరా బాహుద్వయేతూగ్రా స్తథా హృది. ౪. శూలం శిరసి లింగం చ ధారిణో జంగమా స్తథా, లలాటే హృదయే నాభౌ బాహ్వో శ్శూలేన చిహ్నితాః. ౫ గురుం పాశుపతా నత్వా ప్రోచుః కారణ మీశ్వరః, శివోఽత శ్చిహ్నసంయుక్తై స్సేవనీయః ప్రయత్నతః ౬. ఋతం సత్యం పరం బ్రహ్మపురుషం కృష్ణపింగళమ్, ఊర్ధ్వరేతం విరూపాక్షం విశ్వరూపాయ

వై నమః. ౭. ద్యౌర్మూర్ధానం యస్య వేదా వదంతి ఖం వై నాభిం చంద్రసూర్యౌ చ నేత్రే, దిశశ్శ్రోత్రే వాగ్వివృత్తాశ్చ వేదా స్తం ముముక్షుర్వై శరణ మహం ప్రపద్యే. ౮. ఇత్యాదివచనై రుక్తే శివే భక్తిమతాం యతే, తస్య లోకే భవే ద్వాస శ్శివచిహ్నాఙ్కితాత్మనామ్ ౯. కించకారణచిన్తాయాం శంభురాకాశమధ్యగః, ప్రోక్త స్తథా సురైః పృష్టః క స్త్వమిత్యాహ శంకరః. ౧౦ అహ మేకః పురా దేవా ఆసం మత్తో నచాపరః, ఇదానీ మహ మేవాస్మి సద్వయో జగదీశ్వరః ౧౧ ఇతి తస్మాచ్ఛివః కర్తా సామాన్యై రప్యుదీరితః, సద్భిష్టాత్మాదికై శ్శబ్దై రుపాదానతయా ప్రభుః ౧౨. వాసుదేవః పురా హ్యాసీ న్న బ్రహ్మా న చ శంకరః, ఇత్యత్ర వాసుదేవాఖ్యో మహాదేవ ఇతీరితః. ౧౩. వసత్యస్మి న్ జగత్సర్వం వాసు స్తేన ప్రకీర్తితః, సచాసౌ దేవ ఇత్యుక్తో జగత్కర్తా మహేశ్వరః ౧౪ శం సుఖం జీవనం యో ఽసౌ కరోత్యస్య స శంకరః, పాలకో విష్ణు రాఖ్యాతః స నాఽఽసీత్ప్రకృతేలయే ౧౫ పాల్యస్యాభావతో ఽస్త్యత్ర ప్రమాణం కృష్ణభాషితమ్, రుద్రాణాం శంకర శ్చాస్మీత్యేవం శివరహస్యకే. ౧౬. మహాదేవస్య వాక్యాని మునిం దుర్వాససం ప్రతి, సావధానతయా తాని శ్రోతవ్యాని యతీశ్వర ౧౭. అహ మేకాక్షరః కర్తా పరాత్పరతర శ్శివః, సదాత్మా బ్రహ్మవిష్ణ్వోశ్చ లోకానా మాదికారణమ్ ౧౮ పురాణః పూర్వగః పూర్వజ్యేష్ఠ శ్శ్రేష్ఠోఽహ మద్వయః, మదిచ్ఛారూపిణీ శక్తి ర్జగత్సంహారకారిణీ. ౧౯ లుప్తా మయ్యేవ సా సృష్టా పున స్సృష్టా మయాఽనఘ, సా మహత్తత్త్వ ముత్పాద్య త్రిగుణాంకురకారణమ్ ౨౦ అహంకారం సముత్పాద్య త్రిగుణ్యం పూర్వతత్త్వతః, గుణత్రయాత్మికా న్కృత్వా రుద్రా నేకాదశావ్యయాన్. ౨౧. రాజసాన్ సృష్టికర్త్రార్థం కారయామాస సాదరమ్, సాత్త్వికా న్పాలనపరాన్ తామసా న్ప్రళయేశ్వరాన్. ౨౨ క్రమా దవర్ణాత్సంజాత మువర్ణాచ్చ మవర్ణతః, తేషు ముఖ్యతయా బ్రహ్మవిష్ణురుద్రా ఇతి త్రిధా. ౨౩ అన్యే తదనువృత్తిస్థా ఏవ మేకాదశేశ్వరాః, తేషాం విభూతయ స్సర్వే దేవాః లోకా శ్చరాచరాః. ౨౪ పృథక్పృథఙ్నామగతా స్తత్తత్కర్మానుసారతః, తే సర్వే ప్రళయే బ్రహ్మతేజస్యేవ లయం గతాః. ౨౫. రాజసే రక్తవర్ణే చ సతు బ్రహ్మా సమస్తభృత్, కృష్ణే నారాయణస్యైవ తేజస్యస్తో ఽభవ త్పురా ౨౬ రుద్రస్య శుక్లవర్ణే తు హ్యాస్తో నారాయణ స్స్వయమ్, సతు రుద్రః ప్రకృత్యంత ర్గత శ్శుక్లేన తేజసా. ౨౭. మదిచ్ఛా శుక్లవర్ణా సా మయ్యేవ విలయం గతా, అతో ఽస్మ్యనంత స్సర్వార్థవేదై రపి న గోచరః. ౨౮. వేత్తి కశ్చి న్న మన్మాయాం జన్మస్థితిలయావహామ్, అతో రుద్రార్చనపరా రుద్రభూ

క్తజపాశ్రితాః. ౨౯. పంచాక్షరీ జపపరా రుద్రాక్షాభరణై ర్యుతాః, భూతిభూషిత
సర్వాంగా స్సదా ధ్యానపరాయణాః ౩౦ ఈశ్వరం రుద్ర మవ్యక్తం వ్యక్తరూపం
జగత్త్రయే, యే ఽర్చయంతి నరశ్రేష్ఠా స్తేషాం ముక్తిః కరే స్థితా. ౩౧. అత స్త్వం
భూతిరుద్రాక్షధారణం కురు సర్వదా, కురు నిత్యం మహాదేవపూజనం భక్తిసంయుతః,
దుర్వాససే మునీంద్రాయ హ్యేవ ముక్త్వా సదాశివః ౩౨ అంతర్దధే తదాచార
సక్తో ఽభూ న్మునిసత్తమః, ఇత్యతః పరమాత్మాఽసౌ సేవనీయో ముముక్షుభిః ౩౩.
నారాయణో ఽకామయతాద్వితీయః ప్రజాస్సృజామీతి తతో మహాంతి, భూతా
న్యజాయంత తథా విధాతా ప్రజాపతి శ్చాపి జనిం ప్రయాతౌ. ౩౪. అత్రాపి నారా
యణశబ్దవాచ్యో మహేశ ఏవాస్తి యతస్తు నారమ్, బ్రహ్మేంద్రవిష్ణ్వాదినృణాం
సమూహః స్థానం తదస్యాఖిలబుద్ధిగస్య ౩౫. అస్యైవాంశా విశ్వదేవాః ప్రమాణం
త్వస్మి న్నర్థే వేద ఏవాస్తి యో ఽసౌ, యే భూమ్యాదౌ సంతి రుద్రానతిస్తేభ్య
స్సర్వేభ్యో ఽస్త్యేవ మాహాతియత్నాత్ ౩౬ కారణత్వేన జ్యేష్ఠత్వం తథా ప్రాహ
కనిష్ఠతామ్, కార్యాత్మనా యతో జాతో జాతా స్త్రిదేవా ఇతి చ శ్రుతిః ౩౭
సత్యం జ్ఞాన మనంతం యో గుహాయాం విహితం ప్రభుమ్, వేదేత్యాదిశ్రుతిప్రోక్త
స్తతో దేవో మహేశ్వరః ౩౮ నిర్గుణో ఽప్యేష ఏవేశ శ్చింతయిత్వా చిరం
పురా, సృజామీత్యాత్మన స్తేజ స్సూర్యాకారేణ సృష్టవాన్. ౩౯. మనశ్చంద్రం తథా
సత్త్వం భౌమం సౌమ్యం తు వాఙ్మయం, సుఖజ్ఞానమయం దేవగురుం శుక్లమయం
సితమ్ ౪౦. క్లేశాత్మకం శనిం చైవం చకార పరమేశ్వరః, సూర్యాదిమండలానీశ
తేజసా భాంతి న స్వతః ౪౧ న తత్ర సూర్యో భాతి న చంద్రతారకం నేమా
విద్యుతో భాంతి కుతో ఽయ మగ్నిః, త మేవ భాంత మనుభాతి సర్వం తస్య భాసా
సర్వ మిదం విభాతి. ౪౨. ఇతి శ్రుతే స్తతో దేవా నారాయణపదాస్పదాత్, బ్రహ్మా
ప్రజాపతి ర్విష్ణుః ప్రజాపాలనకృ త్తథా. ౪౩ ఆసీ న్నారాయణః పూర్వం నేశా
నో న విధి స్తథా, ఇతి శ్రుతౌ విష్ణు రుక్త ఈశానో న మహేశ్వరః ౪౪ సర్వా
భావే ఽపినాభావః పరేశస్య కదాచన, జగత్కారణభూతస్య వేదవాక్యప్రమాణతః.
౪౫. కర్మణా జాయతే లోకః కర్మణైవ హి లీయతే, ఇతి వాక్యా జ్జగద్బీజం కర్మైవా
స్త్వితి నోచితమ్. ౪౬. ఈశం వినా జడం కర్మ ఫలదానే క్షమం నహి, బ్రహ్మాభావ
విదో నిందా వేదఉక్తా తతో నసః ౪౭. అసన్నేవ స భవతి అసద్బ్రహ్మేతి వేద
చేత్, అస్తి బ్రహ్మేతిచే ద్వేద సంత మేనం తతో విదుః. ౪౮. ఇతి తస్మా జ్జగత్కర్తు
ర్మహేశస్య పరాత్మనః, ఉపాసనం తథా తస్య చిహ్నానాం ధారణం సుసత్- ౪౯.

ఇత్యుక్త ఆచార్యవరో బభాషే సృష్టిం స్థితిం ప్రళయం చైక ఏవ, బ్రహ్మాదిరూపేణ కరోతి దేవో వేదార్థ ఏషో ఽభిమతో మమాపి. ౧. మూలహీనం తు లింగాదే ర్ధారణం త్యాజ్య మేవ హి, సర్వదేవమయస్యాస్య తాపశ్చ్రేయస్కరో న హి. ౨. నాభే రూర్ధ్వం సోమపా స్తు నాభ్యాస్తా దసోమపాః, దేవా స్తిష్ఠంతి విప్రేంద్రే వేదవేదాంగపారగే ౩ శిఖాం శిరో లలాటంచ కర్ణౌ ఘ్రాణం కపోలకమ్, జిహ్వాయాం చ తథా చౌష్ఠౌ చిబుకం కంఠ మేవచ. ౪ అంసద్వయం భుజద్వంద్వం బాహుహస్త యుగం తథా, వక్షోనాభిః కటిర్లింగం వృషణౌ చోరుజానుకమ్ ౫. గుల్ఫౌ పాదౌ సమాశ్రిత్య మదాద్యా స్సర్వదేవతాః, పితరో మునయశ్చైవ స్నానాద్యాహారమిశ్రితైః ౬ నిత్యాదికర్మభి స్తృప్తా భవామో నాత్ర సంశయః, ఇత్యేవం ప్రోక్తవాన్ బ్రహ్మారుణకేతుం ప్రతీశ్వరః. ౭ శ్రుతి స్తథోచే సకలాహి దేవా వసంతి దేహే ఖలు భూసురస్య, తతో ఽస్య తాపే తు కృతే సురా స్తే పలాయ్యసంయాంతి శరీరతో ఽస్య ౮ ఏనం శప్త్వా పలాయంతే దేవా శ్శీర్షాదివాసినః, పతితో ఽయం భవత్యేవ శూద్రవ చ్ఛ్రుతికాష్ఠవత్. ౯. వ్యాధిం వినా కర్మయోగ్యే విప్రాంగే చిహ్నమాశ్యచ, లోకేశ్వరం భాను మీక్షే దథవా హ్రద మావిశేత్. ౧౦. ఇత్యాదివాక్యాని బహూని సంతి యోఽన్యా మితీయం శ్రుతి రేవ సాక్షాత్, ఉపాసనం భేదయుతం వినింద్యం బ్రూతే తథా ఽన్యా శ్రుతి రేవ మాహ ౧౧. లోకాన్ హి సర్వాన్ ఖలు కర్మణా చితా న్నిత్యత్వహీనా నవలోక్య భూసురః, నిర్వేద మాయా న్న కృతేన లభ్యతే మోక్షో ఽత ఆత్మజ్ఞ మనన్యమానసః ౧౨ వేదార్థజ్ఞం బ్రహ్మబోధాయ గచ్ఛే దిత్యేవం తస్మా ద్విమోక్షాయ బోధ్యమ్, బ్రహ్మైవాన్య చ్చిహ్నసంధారణం తు వ్యర్థం ముక్తిః కేవలం జ్ఞానతో ఽస్తి. ౧౩ తం దుర్దర్శం గూఢ మనుప్రవిష్టం గుహాహితం గహ్వరేష్ఠం పురాణమ్, అధ్యాత్మయోగానుగతేన దేవం మత్వా ధీరో హర్షశోకౌ జహాతి ౧౪ నాయ మాత్మా ప్రవచనేన లభ్యో న మేధయా న బహునా శ్రుతేన, య మేవైష వృణుతే తేన లభ్య స్తస్యైష ఆత్మా వివృణుతే తనూం స్వామ్. ౧౫ అశరీరం శరీరేష్వనవస్థేష్వవస్థితమ్, మహాంతం విభు మాత్మానం మత్వా ధీరో న శోచతి. ౧౬. యదాచర్మవదాకాశం వేష్టయిష్యంతి మానవాః, తదా దేవ మవిజ్ఞాయ దుఃఖస్యాంతో భవిష్యతి ౧౭. తస్మా దుపాశ్రిత్య పరాత్మవిద్యాం ప్రాప్తాం గురో రేవ కృపాకటాక్షాత్, అభేదవాదామృతపానతృప్తో భవేతిసంశ్రుత్య గురో ర్ముఖాబ్జాత్. ౧౮. విద్వేషసీరనామా వై కశ్చి ల్లింగభృదగ్రణీః, ఉవాచ పరమప్రీత స్స్వామినం పరమం గురుమ్. ౧౯. స్వామిన్ త్వమేవ శరణం మమ సర్వ

దాఽసి సంసారసర్పవిషదష్టతనుం నయాశు, మామద్య యుష్మదలినిర్మలవేదవాక్యై ర్నష్టాభిదాస్మి శివఏవ జగత్పితాఽహమ్. ౨౦. మహాదేవస్య పూజాయాః ఫలం త్వమసి సత్తమ, అద్వైతామృతదాతా త్వం రుద్రాదప్యుత్తమోత్తమః ౨౧. ఇత్యేవం స్తుతి పాత్రం తం స్తుత్వా నత్వా ముహుర్ముహుః, పీత్వా పాదోదకం సమ్యక్తదుక్తాచా రతత్పరః ౨౨. స్వకులగ్రామదేశస్థా స్సర్వా నద్వైతవర్తినః, కృత్వా గురుం నమస్కృ త్య సుఖమాస సశంకరమ్ ౨౩. తతోఽన్యేభూతిరుద్రాక్షధారిణో లింగచిహ్నితాః, ప్రోచుశ్శివపక్షశూలాద్యా దృష్ట్వా స్వామిన మద్భుతమ్ ౨౪ మాయావేషధరః కస్త్వం ప్రామాణికమతాదముం, భ్రష్టం కృత్వాఽధునా గంతుం ప్రవృత్తోఽస్య శివవంచకః ౨౫. బ్రాహ్మణ్యాదుత్తమం ప్రోక్తం వైష్ణవ్యం మునిసత్తమ, వైష్ణవ్యా దధికం శైవ్య మిత్యజః ప్రాహ నారదమ్ ౨౬. తస్మా దారూఢపతనం కిమర్థం భవతా కృతమ్, నమస్త ఇతి వేదేన స్తుత స్సమ్యఙ్మహేశ్వరః. ౨౭ సర్వాననశిరోగ్రీవ స్సర్వభూతగుహాశయః, సర్వవ్యాపీ స భగవాం స్తస్మా త్సర్వగత శ్శివః. ౨౮. ఇతి శ్వేతాశ్వతర్యాపుంసూక్త మహోపసంహృతమ్, తత స్తేనాపి సర్వాత్మా శివఏవ నిరూపితః. ౨౯. పత్న్యౌ తే హ్రీశ్చ లక్ష్మీశ్చ పార్శ్వేఽహోరాత్రకే మతే, ఇతి వాక్య ద్వయేనాపి శివ ఏవ నిరూపితః ౩౦ గంగా హ్రీః పార్వతీ లక్ష్మీ స్తత్పతి శ్శివ ఈరితః, స్కాందే చ యామళే చైవ తద్వ్యాఖ్యాని మునే శృణు ౩౧. హిమాగ్రా దపత న్మౌళౌ గంగా రుద్రస్య వేగతః, తదీయభారసంభ్రాంతో హ్యవాదీ త్తాం సదా శివః. ౩౨. హ్రీమతీ భవ నాత్యుచ్చై ర్వర్త సేప్రాప్య మా మిహ, పురుషం పురుష శ్రేష్ఠం బ్రహ్మవిష్ణ్వాదికారణమ్ ౩౩. సాతం నత్వా మహాదేవం తదాప్రభృతి భక్తితః, హ్రియా తమాప మిళితా హ్రీరితి ప్రోచ్యతే బుధైః. ౩౪. తస్యాం క మధునా ఽఽరూఢా శక్తి ర్మాహేశ్వరీ పరా, మహాలక్ష్మీ రితి ఖ్యాతా శ్యామా సర్వమనోహరా. ౩౫. తస్యా స్తేజఃకణాజ్జాతా లక్ష్మీవాణీకోటయః పురా, శివతేజ స్సముద్భూతా హరి బ్రహ్మాదికోటయః ౩౬ క్రియంతే పునరేవైతే తత్రతత్ర లయానుగాః, ఇతి తస్మా చ్ఛివస్యైవ తత్పతిత్వం సునిశ్చితమ్. ౩౭. శుద్ధస్ఫటికసంకాశే దక్షిణే పార్శ్వకే మతం, దినత్వం రాత్రితా వామే భాగే దేవ్యా మతా యతః. ౩౮. శ్యామవర్ణాపి చాథర్వవేదే సర్వాత్మరూపతామ్, నిత్యానిత్యో ఽహ మిత్యాదినాహ స్వస్య సురాట్ శివః. ౩౯. జగత్కారణభూతత్వం తథా శివరహస్యకే, ధ్యేయత్వాదిక మాఖ్యాతం శివస్య పరమాత్మనః. ౪౦. ధ్యేయత్వే తపసాక్షిణో మునిగణాజ్ఞానప్రదత్వే శ్రుతో వేద్యత్వే నిగమాస్స్వభక్తవిమతక్రాంతౌ కృతాంతాదయః, నిత్యత్వే భగవన్పితామ

హాశిరస్స్రిగ్బృందమాద్యంతయో శ్ఛాన్యత్వే చ వరాహహంసవపుషా పద్మాక్షపద్మాసనా. ४౧ ఏవం శ్రుతిషు సర్వత్ర జగత్కారణ మీశ్వరః, రుద్ర ఉక్త ఇతి జ్ఞేయం నచైవాన్యో వివేకిభిః ४౨. తత్తల్లింగాదిరుద్రాక్షవిభూత్యాదికధారణాత్, పీఠాద్యర్చనయా చైవ రుద్రాధ్యాయజపేన చ. ४౩. సర్వపాపవినిర్ముక్తః ప్రాప్నోతి శివరూపతామ్, రుద్రకాండే ఽయ మర్థో హి సమ్యక్త్వేన నిరూపితః. ४౪. స్తేయం కృత్వా గురుదారాం శ్చ గత్వా సురాం పీత్వా బ్రహ్మహత్యాం చ కృత్వా, భస్మచ్ఛన్నో భస్మశయ్యాశయానో రుద్రాధ్యాయీ ముచ్యతే సర్వపాపైః. ४౬. కోటిజన్మార్జితైః పుణ్యైః శ్శివే భక్తిః ప్రజాయతే, బహునా ఽత్ర కిముక్తేన యస్య భక్తి శ్శివే దృఢా. ४౬ మహాపాపౌఘపాపౌఘకోటిగ్రస్తో ఽపి ముచ్యతే, ఇత్యుక్తం శివగీతాసు పునస్తత్ర చ కీర్తితమ్. ४౭. ధర్మార్థకామమోక్షాణాం పారంయాస్యథ యేన వై, మున యస్తత్ప్రవక్ష్యామి వ్రతం పాశుపతాభిదమ్ ४౮ కృత్వాతు విరజాం దీక్షాం భూతి రుద్రాక్షధారణమ్, జపస్తు వేదసారాఖ్యం శివనామసహస్రకమ్ ४౯. సంత్యజ్య తేన మర్త్యత్వం శైవీం తను మవాప్స్యథ, తతః ప్రసన్నో భగవాన్ శంకరో లోకశంకరః. ౫౦. భవతాం దృశ్యతా మేత్య కైవల్యం వః ప్రదాస్యతి, ఇతి కాలాగ్నిరుద్రోపని షద్యపి నిరూపితమ్. ౫౧ అవశ్యం బ్రాహ్మణై ర్ధార్యా విభూతి రితి విస్తృతమ్, అతో విభూతిమాహాత్మ్యం కేన వక్తుం సుశక్యతే ౫౨, శీర్షే కణ్ఠే కర్ణయో శ్చ బాహ్వో రుద్రాక్షధారణాత్, నీలకంఠో భవే న్మర్త్యో బ్రాహ్మణ శ్చే త్పరాత్పరః. ౫౩. ఇత్యగ స్తస్య సంప్రోక్తం సంహితాయాం యతీశ్వర, అతస్తాత్తతను ర్నైవ తద్ధామైతీతి మానతః. ౫४ లింగాంకన మవశ్యంవై కర్తవ్యం మోక్షకాంక్షిభిః, ఇత్యుక్త అహా నైవాత్ర వహ్నితాపో వివక్షితః. ౫౫. కింతు కృచ్ఛ్రాదికం తాపః కృచ్ఛ్రచాంద్రా యణైః కృశః, ఇత్యుక్తే ర్నారదీయేన విరోధా ద్బృహతా తథా ౫౬. లింగాంకిత తనుం దృష్ట్వా శంఖచక్రాంకితం తథా, స్నాన మేవ తదా కార్య మథవా సూర్య మీక్షయేత్ ౫౭ పతితం తప్తలింగాద్యం చక్రాంకిత మథాపివా, వాఙ్మాత్రేణాపి నార్చేత పాషండాచారతత్పరమ్. ౫౮. శూద్రవత్సపరిత్యాజ్యో జీవచ్ఛవసమాకృతిః. తస్మైదత్తం చ హవ్యంచ కవ్యం చాపి వృథా భవేత్. ౫౯. తద్దర్శనా త్పరిత్యాజ్య మన్నం మంత్రాభిమంత్రితం, అపి శూద్రేక్షణా ద్భుంజే ల్లింగచక్రాంకితం వినా. అపిచే న్నిగమాచారరతో వేదాంగతత్పరః, లింగచక్రాంకమాత్రేణ స పద్యః పతితో భవేత్. ౬౧ ఇత్యుక్తంహి బృహన్నారదీయే కించ ప్రకీర్తితం, మార్కండేయపురాణే వై శ్రోతవ్యం తత్సమాహితైః. ౬౨. బ్రాహ్మణానాం చ గాయత్ర్యా స్సంవాదో ఽభూ

స్మహే స్వరా, అత స్తయా ఽతిసంశప్తాః పాషండా శ్శైవ దేవతాః. ౬౩. వేదో
క్తకర్మహీనా శ్చ తాంత్రికాచారతత్పరాః యూయం కలౌ భవంత్వేవ మిలితా
నాహా సా గుషా ౬౪. అతః కలియుగే ప్రాప్తే భవిష్యంతి ద్విజాధమాః, వేదార్థ
హీనాః పాషండా లింగచక్రాదిచిహ్నితాః ౬౫ స్నానకర్మపదాద్భ్రష్టాః కామక్రోధాది
పీడితాః, దురాత్మాన స్సత్యధర్మవర్జితా శ్శాపభాగినః. ౬౬. కలౌ త్రింశత్సహస్రాబ్దే
పున ర్నష్టా భవంతి తే, నిశ్శేషతాం గతాః పశ్చా దద్వైతార్థానుచింతకాః ౬౭.
సత్యధర్మపరా భూయో భవిష్యంతి న సంశయః, ఇతి తస్మా న్న కర్తవ్యం లింగాదే
ర్ధారణం నరైః ౬౮ యతో వాచో నివర్తంతే అప్రాప్య మనసా సహ, ఇతి సత్యా
దిలక్ష్యస్య పాస్త్యగోచరతా మతా. ౬౯ తతో బ్రహ్మావతారస్య శివస్యోపాసనం
శ్రుతౌ, ప్రోక్తం తస్య నిరాసో నో కర్తుం కేనాపి శక్యతే ౭౦ భూతిరుద్రాక్షయో
శ్చాపి కర్తవ్యం ధారణం నరైః, కింతు లింగాదిచిహ్నానాం ధారణే మానశూన్యతా.
తతః ప్రోవాచ భక్తాగ్రగణ్య స్తం పరమంగురమ్, అసమర్థాః పురా దేవా స్త్రిపురా
సురనాశనే. ౭౧. ఇషుం తే కల్పయామాసు స్త్రిపురాసురనాశనే ౭౨ ఇషుం తే
కల్పయామాసు స్త్రిభి ర్విష్ణ్వగ్నిచంద్రకైః, ఆదా వగ్ని శ్శరే మధ్యే విష్ణు రంతే ప్రతి
ష్ఠితః. ౭౩ తతో విచారయామాసుః క ఇషుం ధారయిష్యతి, రుద్రో ధారయితా
కేచి త్ప్రోచు స్తత్ర దివౌకసః ౭౪ యతో రుద్రస్య వహ్న్యాదితేజ స్సకలమే
వహి, తస్య నేత్రేఽగ్నిచంద్రౌ తౌ విష్ణు స్తద్దేహజః స్మృతః ౭౫ సాత్వికాంశా త్సము
ద్భూత స్తస్మా ద్భారో న తస్య వై, ఇతి దేవావిచార్యాశు ప్రార్థయామాసు రీశ్వరమ్
౭౬. సో ఽబ్రవీ ద్వర మిచ్ఛామి దేవాః కమితి చాబ్రువన్, సోఽవాచాహం పశూ
నాం వై ప్రధానస్స్యాం పతిః కిల. ౭౭ ఊచు ర్దేవా వయం సర్వేపశవః పద్మజా
దయః, త్వ మేకః పతి రస్మాక మిత్యుక్త్వా తే సదాశివమ్ ౭౮. లింగశూలాదిచిహ్నాని
ధారయామాసు రీశ్వరః, తతో జ్యాం వాసుకిం కృత్వా మేరుం కృత్వా ధనుర్ధరామ్.
౭౯, రథం చంద్రరవీ చక్రే వేదా నశ్వా న్విధాయచ, బ్రహ్మాణం సారథిం కృత్వా
స్తూయమానః శివో ఽమరైః బాణేన తేనతాన్ దైత్యాన్ దదాహ పరమేశ్వరః,
తస్మా ల్లింగాదిచిహ్నానాం ధారణం యుక్త మేవ హి. ౮౧. దర్శనా చ్ఛ తథా
లోకే సేవ్యసేవకయో ర్మనే, అస్మాభి స్సేవకై శ్చిహ్నం సేవ్యస్య పరమేశితుః.
౮౨. అవశ్య మేవ సంగ్రాహ్య మిత్యుక్తః ప్రాహ తం గురుః, మానహీన మిదం
వాక్యం యతో దేవాదిషు క్వచిత్ ౮౩. లింగాదే ర్ధారణం నైవ ప్రసిద్ధం కింతు
తేషు వై, భూత్యాదిధారణం కించ కైవల్యోపనిషద్వచః ౮౪ శ్రద్ధాభక్తిధ్యాన

యోగాదవైహీత్యేవం బ్రూతే నైవ శూలాదిచిహ్నమ్, జ్ఞానస్యాంగం తేననాస్త్యేవ తస్య జ్ఞానేచ్ఛూనాం ధారణం భోః కదాపి ౮౫. నాన్యః పంథా విద్యతే హ్యోఽపి ముక్త్యా ఇత్యాద్యైర్వై వేదవాక్యై ర్మముక్షోః, నాస్త్యేవార్థో దేహసంతాపనేన నిందా తస్య క్రియమాణాహి శాస్త్రే. ౮౬. లోకే రాజ్ఞశ్ఛత్రచిహ్నం నభృత్యై దృష్టం శూలాదేర్హి సంధారణం చేత్, యుష్మాకం హ్యోఽప్యాగ్రహ స్తర్హి తేషాం స్వీకర్తవ్యం తేన తద్వార ఏవ. ౮౭. కించాస్యభక్తేన భుజాదిభూషణం పర్వాదికం ధార్యం మనన్యచేతసా, పరంతు నైతత్ఖలు యుజ్యతే నరే సర్వప్రభ్రమేణాపి భయ్యేన కంపినే. ౮౮ తస్మాదిమాం పామరబుద్ధి మాశు విహాయ చిహ్నం చ సమర్ప్యకర్మ, వేదోక్తమీశే పరజీవయో శ్చైక్యస్యానుసంధాన మనన్యచిత్తః. ౮౯. కుర్వన్నిబోధేన పరస్య తస్యా జ్ఞానస్య నాశేన భవిష్యసిత్వమ్, ముక్తో నచాన్యేన యథాకదాపీత్యుక్తస్స ఆచార్యవరం ప్రణమ్య ౯౦ చిహ్నాని సంత్యజ్య సపుత్రబాంధవ శ్శిష్యైర్బభూవాద్వయవాదతత్పరః, తథైవ చాన్యే ఽపి గురోః ప్రసాదతో బభూవు రద్వైతపరా స్సుఖార్థినః. ౮౧ అనంతశయనం నామ ప్రదేశం ప్రాప్తవాం స్తతః, దేవస్య దర్శనం కృత్వా మాసమాస స తత్ర యే ౯౨ భక్తా భాగవతా శ్చైవ వైష్ణవాః పాంచరాత్రిణః వైఖానసాః కర్మహీనా షడ్విధా వైష్ణవా మతాః ౯౩. తానాహ శంకరాచార్యః కింవో లక్షణ ముచ్యతామ్, భక్తాః ప్రథమ మాహు స్త్వం సర్వజ్ఞో జగదీశ్వరః ౯౪. వాసుదేవ స్సరామాద్యా నవతారాన్ బిభర్త్యజః, తదుపాస్త్యా వయం మూఢాః ప్రాప్స్యామ స్తత్సలోకతామ్ ౯౫ ఇతి బుధ్యా వయం సర్వే కౌండిన్యమునినా ప్రభోః, ప్రసాదితస్యసేవాయా మనంతస్య సదా రతాః. ౯౬. ఆచారో ద్వివిధో ఽస్మాకం క్రియాజ్ఞానవిభేదతః, కర్మరా బ్రహ్మగుప్తాద్యా విష్ణుశర్మాదయో వయం ౯౭, జ్ఞానినో ఽత్రైవ తిష్ఠామ ఇత్యుక్తో జ్ఞానలక్షణమ్, పప్రచ్ఛ విష్ణుశర్మా ఽథ ప్రాహ తేషు విచక్షణః. ౯౮. అనంతభగవత్పాదకమలం శరణం పరమ్, ఇతి తూష్ణీం స్థితి ర్జ్ఞానం యతో నైవ తదాజ్ఞయా ౯౯. విసా తృణాదిసంచారో భవతీ త్యుక్తఆహతమ్, జన్మనా జాయతే శూద్రః కర్మణా జాయతే ద్విజః. ౧౦౦. నిత్యం సంధ్యా ముపాసీత ప్రత్యవాయ్యన్యథా భవేత్, ప్రాతరాదిషు కాలేషు హ్యగ్నిహోత్రాదికం బుధః ౧౦౧ కుర్వన్ వై బ్రాహ్మణో విద్వా న్సకలం భద్రమశ్నుతే, ఇత్యాదిశ్రుతివాక్యాని నిత్యం కర్మ స్తువంతి హి. ౧౦౨. అత స్సర్వైః శ్రుతిప్రోక్తం కర్తవ్యం కర్మ సర్వదా, వైధస్య తస్య సంత్యాగా ద్దుఃఖస్యాప్తిం మనుర్జగౌ. ౧౦౩. జీవన్ కర్మపరిత్యాగం యఃకరోతి నరాధమః, సమూఢో నరకం

యాతి యావదాభూతసంప్లవమ్. ౧౦౪. యతీనామపి కర్మాస్తి స్నానదేవార్చనాదికమ్,
బ్రాహ్మణ్యహానిరేవాతో భ్రష్టానాం స్వీయకర్మతః. ౧౧౫. అబ్దైః కలిపద్యై రేవం స్థితి
రిత్యుక్త ఆహ తమ్, విష్ణుశర్మా మయాతుల్యః సత్తమః పురుషః ప్రభో. ౧౦౬. కించి
త్కర్మపర స్తస్య పితా ఽభూ దితి వై శ్రుతమ్, బాల్యే మయేతి సంప్రోక్తః ప్రాహ
దూరం వ్రజాధునా. ౧౦౭ ఏవముక్త స్సతు క్లేశాపూరిత స్సగణ స్తదా, ప్రణమ్య
దండవ ద్భూమౌ క్షమస్వేత్యాహ తం గురుమ్ ౧౦౮ దృష్ట్వా తం శరణం ప్రాప్తం
ప్రాహ శిష్యా న్దయానిధిః, ప్రాయశ్చిత్తవిధానార్థం తే ఽపి కుర్యు స్తథైవహి. ౧౦౯.
ప్రాయశ్చిత్తేన సంశుద్ధా విష్ణుశర్మాదయో ఽపి తే, కర్మనిష్ఠా స్త మాచార్యం ప్రోచు
స్త్వత్కృపయా ప్రభో ౧౧౦ బ్రాహ్మణ్యసిద్ధి రస్మాకం జాతా ముక్తిః కథం భవేత్,
ఇత్యుక్త ఆహ పరమో గురుః కరుణయాన్వితః. ౧౧౧. బ్రాహ్మణాచారదేవా స్సశి
రీశో విష్ణు ర్దినేశ్వరః, ఉమా గణపతి శ్చైవ తేషాం పూజాపరా నరాః. ౧౧౨.
బ్రహ్మార్పణధియా కామాం స్త్యక్త్వా కర్మ చరంతి వై. ఏవం కృతే నిత్యకర్మణ్య
మలే మనసి ప్రభోః ౧౧౩ జీవస్యచ భిదాభావో భవత్యేవ న సంశయః, మూలా
జ్ఞానస్యచ భిదాభావో భవత్యేవ న సంశయః, మూలాజ్ఞానస్య తత్తస్మా న్నివృత్తి ర్జ్ఞాన
కారణమ్. ౧౧౪ తేన భగ్నే లింగదేహే ముక్తి ర్భవతి నాన్యథా, ఇత్యాదిష్టో విష్ణు
శర్మా దండవ త్ప్రణిపత్యతమ్ ౧౧౫ సగణః కారయామాస నిత్యం కర్మ గురుం
స్మరన్, స్మార్తాచారపరిశ్రాంతః పంచపూజావిశారదః ౧౧౬ త్రిపుండ్రం భస్మనా
కుర్వన్ చందనేన చ సువ్రతః, స్నాత్వా మృత్తికయా చోర్ధ్వపుండ్రం కుర్వన్ప్రియ
త్నతః. ౧౧౭ ఏవం తేషు నిరస్తేషు బ్రహ్మగుప్తాదయ స్తతః, సమాగత్య ప్రణ
మ్యోచు స్స్వామిన్ స్మార్తేన వర్త్మనా ౧౦౭ కుర్వంతో వయ మాచార్య కర్మ
బ్రహ్మార్పణం ధియా, కృత్వా వయం వసామో ఽత్రే త్యుక్త స్సప్రాహ తాన్ గురుః
౧౧౯ ఇతఃపరం పంచపూజాతత్పరా శ్శుద్ధమానసాః, భేదవాసనయా ముక్తా భవంత
స్స్వాత్మకోవితః ౧౨౦ లింగదేహాన్నిర్ముక్తా స్సచ్చిదానంద మద్వయమ్, ప్రాప్ను
వంతీతి సంప్రోక్తా నత్వా తం స్వస్థమానసాః ౧౨౧ బభూవు రథ తం ప్రాహ
సమాగత్య పరం గురుమ్, కశ్చి ద్భాగవతో విప్ర స్స్వామిం శ్శృణుమతం మమ.
౧౨౨. సర్వవేదేషు యత్పుణ్యం సర్వతీర్థేషు యత్ఫలమ్, తత్ఫలం నర ఆప్నోతి
స్తుత్వా దేవం జనార్దనమ్ ౧౨౩ ఇత్యాదివచనా ద్విష్ణోః కీర్తనే ఽహర్నిశం రతః,
శంఖచక్రాదిసంచిహ్నై శ్చిహ్నిత స్తులసీగళః. ౧౨౪, ఊర్ధ్వపుండ్రీ వసామ్యత్ర ముక్తి
ర్మమ కరే స్థితా, ఇత్యుక్త ఆహ మా చక్రాద్యంకనస్య వినిందనాత్. ౧౨౫. కించమూర్తి

ర్భగవత శ్చతుర్ధా వర్తతే శృణు, పరై కాకాశరూపాస్యా ద్వచసా మప్యగోచరా.
౧౨౬. యతో వాచో నివర్తంతే అప్రాప్య మనసాసహ, ఇత్యాదిశ్రుతివాక్యేభ్యో ద్వి
తీయా వ్యూహసంజ్ఞికా ౧౨౭ సర్వలోకాత్మికా తస్య విష్ణో శ్చిహ్నస్య ధారణమ్,
సమర్థ శ్చే త్కురుష్వాశు తప్తైనైకేనవా దృఢమ్. ౧౨౮. శీర్షాదిపాదపర్యంతం దేహ
మంకయ నాశతః, తస్య నేత్స్యతి తే వైష్ణవత్వం య ద్దుర్లభం నృణామ్. ౧౨౯.
విభూతి ర్మూర్తయ స్తస్య మత్స్యాద్యాః పరికీర్తితాః, తప్తలోహమయీభి స్తైస్తాభి
రంకయ దేహకమ్ ౧౩౦. కిమర్థం జడ శంఖాదేః కర్తవ్యం చిహ్నధారణమ్, విష్ణవ
ల్లోహచక్రాదే ర్ధారణం కురు వా సదా ౧౩౧ అర్చామూర్తే ర్మలంమయ్యా స్వస్వ
రూపేణాఘవాంకయ, శరీరం మూఢ తస్మా త్త్వం కర్తవ్యం చిహ్నధారణమ్ ౧౩౨.
విష్ణో రితి విహాయాశు పాషండమతి మాశ్రయ, స్వకర్మాణి ఫలం తేషాం సమర్పయ
పరేశ్వరే. ౧౩౩. తేన శుద్ధ స్తతో ఽద్వైతవాదినం గురు మాశ్రయ, తస్యోపదేశతో
నష్టకర్మబంధో విమోక్ష్యసి. ౧౩౪ నాన్యః పంథా విద్యతే ముక్తయేహీత్యుక్తం
శ్రుత్యా తేన బోధేఽతి యత్నః, కార్యో మోక్షాకాంక్షిభి శ్శుద్ధచిత్తై రిత్యుక్తో ఽసౌ
విప్రదేవో యతీశమ్ ౧౩౫. సమ్యఙ్ నత్వా ప్రాహ పుణ్యై రనేకై స్సత్వత్పాదాం
భోజయో ర్దర్శనం మే, జాతం తస్మా న్మాం కృతార్థం కురుష్వేత్యేవం తేన ప్రార్థితో
ఽసౌ బభాషే ౧౩౬. భో విప్రదేవాఽఽశు విహాయ చిహ్నాంకర్మాణి కుర్వన్ ఖలు
కామహీనః, బ్రహ్మాహమస్మీతి విభావయ త్వం ముక్తో భవిష్యస్యవబోధతో ఽద్ధా.
౧౩౭. పున రన్యో గురుం ప్రాహ శార్ఙ్గపాణి రితి శ్రుతః, నమోనారాయణాయేతి
మంత్ర ముచ్చారయన్ పునః. ౧౩౮. తస్య ముద్రాదికై శ్శంఖచక్రకాద్యై స్సుచి
హ్నితః, సంసారబంధనా న్ముక్తో వైకుంఠం వైష్ణవోత్తమః. ౧౩౯. గమిష్యామి యత
స్తత్ర తథాభూతా వసంతి తత్. చిహ్నస్య ధారణే మానం పురాణం శృణు భో
మునే. ౧౪౦. యే బాహుమూలపరిచిహ్నిత శంఖచక్రా యే కంఠలగ్నతులసీనళినాక్ష
మాలాః, యేవాలలాటఫలకే లసదూర్ధ్వపుండ్రా స్తే వైష్ణవా భువన మాశు పవిత్రయంతి.
౧౪౧ ఇత్యుక్త ఆచార్య ఉవాచ నైవం శ్రుతే రభావా త్కథనీయ మత్ర, అతత్త
దేహో న సమశ్నుతే ఽయం విమోక్ష మేషా శ్రుతి రస్తి మానమ్. ౧౪౨. నైవంయ
తః పాతకనాశనార్థం మహత్తపః కృచ్ఛ్రముఖం స్వకర్మ, యద్వాథవా ధ్యాన మధీ
శ్వరస్య ప్రోక్తం శ్రుతౌ చిహ్న మతో న కార్యమ్. ౧౪౩. బ్రహ్మజ్ఞో య స్సో
ఽశ్నుతే మోక్ష మిత్యాదే ర్వాక్యా న్మోక్షస్య హేతు ర్విబోధః, క్షీణే పుణ్యే మర్త్య
లోకం విశంతీత్యాదే ర్వాక్యా దన్యత స్సంసృతి స్స్యాత్. ౧౪౪. పురాణేషు బృహ

న్నారదీయాదిషు నిషేధనమ్, దృశ్యతే తప్తశంఖాదే ర్ధారణస్య ప్రయత్నతః. ౧౪౫.
చిహ్నానాం ధారణే నాహం భవిష్యామి హరే స్సమః, ఇత్యేతత్తు మనోరాజ్యమాత్రం
శూద్రో యథా నహి. ౧౪౬. శిఖాయజ్ఞోపవీతాదిధారణాదేవ సద్ద్విజః, బ్రహ్మాత్మ
బోధత స్తస్మా త్తత్ప్రాప్తిః శ్రుతిమానతః. ౧౪౭ తస్మా ద్బ్రహ్మాహ మిత్యేవం చింతనం
సర్వదా కురు, తేన నష్టే భిదాగంధే జీవ ఏవ పర శ్శివః. ౧౪౮. శివ శ్శివో
ఽహ మస్మీతి వాదినం యంచ కంచన, ఆత్మనా సహ తాదాత్మ్యభాగినం కురుతే
భృశమ్ ఇత్యుక్తం శివగీతాస్విత్యుక్తో వైష్ణవ ఆహతమ్, నమస్కృత్వా కృతార్థో
ఽహం స్వామిం స్త్వదుపదేశతః ౧౫౦ అధునా ఽద్వైతనిష్ఠో ఽహం భవిష్యా
మీతి సో ఽబ్రవీత్, ననామ దండవ ద్భూమౌ తం ప్రాహ గురుసత్తమః ౧౫౧.
ముక్తో భవేతి సోఽప్యుక్తః స్మార్తాచారేషు తత్పరః, పంచపూజారతో నిత్యం
స్వదేశస్థా న్జనా నపి. ౧౫౨. తథా ఽకరో త్తతః పాంచరాత్రాగమసుదీక్షితః,
ఆహ ముక్తిప్రతిష్ఠాదిమూలభూతో ఽస్మదాగమః ౧౫౩ తస్మాద్యతే ఽయ
మాచారో విప్రైః కార్యో ఽఖిలై రపి, ఇత్యుక్తః శ్రీగురుః ప్రాహ యదివేదావిరు
ద్ధతా. ౧౫౪ అస్యాగమే తదా తస్యాచారో గ్రాహ్యో నచాన్యథా, అన్యమం
త్రాగ్రహే తత్ర వైష్ణవత్వం ప్రకీర్తితమ్ ౧౫౫ గాయత్ర్యా ఉపదేశ స్తు
బ్రాహ్మణ్యాయాస్తి సర్వథా, ఏవంచ వైష్ణవత్వస్య భంగ ఏవ సమాగతః. ౧౫౬. తద
భావే న విప్రత్వం విష్ణుమంత్రశతై రపి, వైష్ణవత్వం కుతో ఽస్త్యస్యా స్సత్వే నను
హారే రియం. ౧౫౭ శక్తిః శంఖాదివ త్త్వస్య శ్ర[illegible]ణాదితిచే త్తదా, రుద్రస్య శక్తిరే
వాస్తు చంద్రశేఖరతాదికమ్ ౧౫౮ శ్రూయతే ఽస్యా యతః పంచముఖత్వాద్యం
చ దేహగమ్, అస్తు వా సర్వసంపూజ్యా శుభదా పరమేశ్వరీ ౧౫౯ నను సూర్యే
స్థితస్యాస్యాం ప్రాధాన్యం తేజసో యతః, నిరూప్యతే తతో విష్ణో శ్శక్తి రేవ యతో
హరిః. ౧౬౦. భానుమండలవర్తీతి వర్ణ్యతే తత్ర తత్ర హ, పంచాస్యతాఽపి నో
తస్మి న్బహురూపే విరుధ్యతే. ౧౬౧. ఇతిచే న్న యత స్తస్యా స్సముత్పత్తి ర్నిరూ
పితా, వ్యాహృతిభ్యః కిలాసాంతు ప్రణవా త్సా మహేశ్వరాత్. ౧౬౨ అస్య
ప్రోక్తా ఽత ఏతస్య శక్తి ర్నాన్యస్య కస్యచిత్, నారాయణః శ్రుతౌ ప్రోక్త స్స్వర
కర్తా మహేశ్వరః. ౧౬౩. యో వేదాదౌ స్వరః ప్రోక్తో వేదాంతే చ ప్రతిష్ఠితః,
తస్య ప్రకృతిలీనస్య యః పర స్సమేశ్వరః. ౧౬౪. అష్టమూర్తిమహేశస్య మూర్తి
రాదిత్య ఈరితః, తస్మా త్తస్యైవ శక్తి స్సా పంచవక్త్రాదిసంయుతా ౧౬౫. వైష్ణవేన
త్వయ్యాయంతో శివమూర్తి ర్విభావసుః, సేవ్యోఽతో బ్రాహ్మణత్వస్య హానిరేవ తవాఽఽ

గతా. ౧౬౬. తదభావో ఽస్తు కా హానిర్వైష్ణవో ఽస్మీతిచేత్తదా, భ్రష్టో ఽసి భా
షణాయోగ్యో జీవన్నేవ మృతో ఽసిభోః ౧౬౭. తతస్తు మాధవః కశ్చిద్వైష్ణవః
ప్రాహ తం గురుమ్, తప్తశంఖాదికం ధార్యంలోకం ప్రాప్నోతి వైష్ణవమ్. ౧౬౮.
పాంచరాత్రాగమే ప్రోక్త మిత్యేవం తస్య మానతా, ఇత్యుక్త్వా నాశమాయాతీ
త్యుక్తః ప్రాహ పరోగురుః. ౧౬౯ ఆగమాద్యుక్త ఆచారో గ్రాహ్యో వేదానుకూలతః.
విరోధే తస్య న గ్రాహ్య ఉక్తం చేదం స్ఫుటం కిల ౧౭౦ అతీంద్రియార్థవిజ్ఞానే
ప్రమాణం శ్రుతి రేవ హి, శ్రుత్యాచార మృతే ఽగ్రాహ్య మాగమానాం ప్రస
జ్యతే ౧౭౧ అతో వేదవిరుద్ధం య త్తన్నానం న కదాచన, అతో బ్రాహ్మణ్యసిద్ధ్యర్థం
స్వకర్మనిరతో భవ ౧౭౨ తేన సమ్యగ్విశుద్ధ స్సన్ తత్త్వజ్ఞాన మవాప్స్యసి, ముక్తి
స్తస్మా న్నచాన్యస్మా దత్రార్థేత్వం శ్రుతిం శృణు ౧౭౩ సర్వభూతేషు చాత్మానం
సర్వభూతాని చాత్మని, సంపశ్యన్ బ్రహ్మ పరమం యాతి నాన్యేన హేతునా. ౧౭౪.
తస్మా త్పాషండచిహ్నాని విహాయాద్వైతనిష్ఠతా, సంపాద్యా మోక్షసిద్ధ్యర్థ మిత్యుక్త
స్సచ మాధవః ౧౭౫ స్వకులగ్రామదేశస్థైః సహాద్వైతపర స్సదా, సంధ్యాగ్నిహో
త్రముఖ్యాని కుర్వ న్కర్మాణి శుద్ధతామ్ ౧౭౬. ప్రాప శ్రీశంకరాచార్యప్రసాదా
త్తత ఆగతః, వైఖానసమతాచారో వ్యాసదాస ఇతి శ్రుతః ౧౭౭ ఉవాచ భో య
తే బ్రహ్మోపమత్పక్షనివారణే, న సమర్థో యతో దేవః పరో నారాయణో మమ.
౧౭౮ తద్విష్ణోః పరమం ధామేత్యాదివేదేన బోధితా, నారాయణపదస్యైవ శ్రేష్ఠ
తా మునిసత్తమ ౧౭౯ తథా నారాయణా ద్బ్రహ్మా జాయతే రుద్ర ఏవచ, ఇత్యాది
శ్రుతిభి స్తస్య కారణత్వ ముదీరితమ్, తస్మా త్సేవ్య స్సదైవాయ మంతర్యామీ పరే
శ్వరః, లక్షణం తస్య భక్తస్య ప్రోక్తం వైఖానసే మతే. ౧౮౧ శంకచక్రపవిత్రాంగ
ఊర్ధ్వపుండ్ర ఇతి ప్రభో, ఇత్యుక్తః ప్రాహ విష్ణుస్తు పాలకో వా ఽథ బ్రహ్మవా.
౧౮౨ అస్తు తత్ర వివాదః కః పదం త్వావృత్తివర్జితం, లభ్యతే తత్త్వబోధేన నైవ
త్వన్యేన హేతునా. ౧౮౩ యది త్వంవిష్ణు భక్తో ఽసితదా తత్ప్రీతయే కురు, కర్మ
నైవతు తప్తానాంచక్రాదీనాం విధారణమ్ ౧౮౪. ప్రమాణాభావతో వేదవిరుద్ధే
నైవ మానతా, ఆగమే విప్రతానాశో నోచేత్స్యాదేవ సర్వథా. ౧౮౫ ఇత్యుక్త
ఆహ తం వ్యాసదాసః పూర్వయుగే మునే, దత్తాత్రేయః పరో యోగీ పంచముద్రా
విముద్రితః. ౧౮౬. ఆసీ త్తస్మా న్మహద్భి స్స్వీకృతో మార్గో ముముక్షుభిః, గ్రాహ్యః
కించ పురాణేషు చక్రాదే ర్ధారణం శ్రుతమ్ ౧౮౭. అన్యథా వైష్ణవత్వస్య హాని రేవ
సమాపతేత్, తస్మా ద్భగవత శ్చిహ్నం ధార్య మిత్యుదితో గురుః. ౧౮౮. ఉవాచ భో

వివేక స్తే కిము వాచ్యో ఽస్తిబాలకాః, అపి జానంతి ముద్రాభి రంకనేన ప్రయోజనమ్. ౧౮౯. దత్తాత్రేయస్య నైవాస్తి యోగిన స్తత్త్వ దర్శినః, ముద్రయా ఽంకిత దేహో దత్తాత్రేయో ఽస్తీతి కేనచిత్. ౧౯౦ శ్రుతం నైవ తతో మూఢబుద్ధిం త్యక్త్వా సుఖీ భవ, పురాణేషు శ్రుతం చిహ్నధారణం త్వితినోచితమ్ ౧౯౧ ప్రహ్లాదస్య విభీషణస్య గజరాజస్య ధ్రువస్యానిలే ర్ద్రౌపద్యా వ్రజవాసినాం చ ఖలు క శ్చక్రాంకనం రే ఽకరోత్, తస్మా న్మూఢ మతిం విహాయ సకలం పాషండచిహ్నం త్యజ బ్రహ్మాస్మీతి విభావనేన సుసుఖం గచ్ఛాశు మోక్షంపదమ్. ౧౯౨ అవశ్యం చే త్త్వయా కార్యం చిహ్నానాం ధారణం తదా, కపోలయో ర్గళేచైవ శేషేణ గరుడే నచ. ౧౯౩. అంకనం కురు కర్మేంద్రియప్రధానే భుజద్వయే, కపోలద్వితయే చైవ జ్ఞానేన్ద్రియసమీపగే ౧౯౪. చిహ్నితే పశువ ద్ధర్తుం యోగ్యో భవ విబంధనః, తథా చైవం విధస్యాత్ర వైష్ణవస్య స్వకర్మణా. ౧౯౫. హీనస్య శుభ్రవస్త్రాణాం ధారణం త్వవశిష్యతే, నతు కర్మాగ్నిహోత్రాదీ త్యుక్త స్సంప్రాహ సద్గురుమ్. ౧౯౬ స్వామిం స్తవ ప్రసాదేన సవివేకో ఽస్మి నాంకితః, కింతు మే గురురేవాసి తథేతి భగవం శ్ఛ్రితమ్. ౧౯౭. తత శ్శుద్ధాద్వయస్థం మాం కురుత్వం యతశేఖర, ఇతి విజ్ఞాప్య తం భూమౌ దండవ త్ప్రణిపత్యచ కృతాంజలిం సమాసీన మాపన్నం తం విలోక్య సః, కరుణానిధి రాచార్యః ప్రహస న్నిద మబ్రవీత్ బ్రహ్మైవాహం న సంసారీ ముక్తో ఽహ మితి భావయ, తస్మి న్విధా వశ క్త స్త్వం వాక్య మేత దుదీరయ. ఇత్యభ్యాసపరిత్యక్తద్వం ద్వైవమణపదూర్మికః, విదిత్వా పరమాత్మానం ముక్తోభవసి నాన్యథా. ఇతి సంబోధిత శ్శిష్యః కృతార్థో ఽహమితీరయన్, బ్రహ్మాహ మితి సంజల్పన్ యయౌ స్వకులసంయుతః. ౨౦౨. తత ఆచార్య మాగత్య నామతీర్థోఽపి వైష్ణవః కర్మహీన ఇదం ప్రాహ భోస్స్వామిం శ్ఛృణు మే మతమ్ ౨౦౩. శేషేణాప్యప్రకంప్యం వై సర్వం విష్ణు మయం జగత్, ఇత్యాదేశా ద్యతో మోక్షం గురుః ప్రార్థయతే ప్రభో, మచ్ఛిష్యంనిజపాదారవిందం ప్రాపయ సో ఽప్యథ ౨౦౫. ఏవముక్తః కరోత్యేవ తథైవ జగదీశ్వరః, తస్మా న్మమ పునర్జన్మ హేత్వభావో యతీశ్వర జీవ న్ముక్తో ఽహ మేవం వైభవంతో ఽపి ముముక్షవః, కర్మహీనా స్సురేశం తం విష్ణుం సర్వమయం ప్రభుమ్. సమాలంబ్యాంజసా ముక్తా భవిష్యంతీతి నిశ్చయః ఏవ ముక్తో గురుః ప్రాహ సత్య ముక్తం త్వయా మతమ్. ౨౦౬. కర్మభ్రష్టో భవాన్ జీవన్ముక్త ఏవ న సంశయః, నింద్యానింద్యవిహీన స్స న్నివృత్తో ఽపి పిశాచవత్. ౨౦౭. త్యక్తసర్వకర్మాణి కృత్వా తేషాం ఫలార్పణమ్, కర్తవ్యం బ్రహ్మణీత్యేవం జ్ఞాన

మార్గో ఽయ మీరితః. ౨౧౦. ఫలార్థం కర్మకరణం కర్మమార్గో ఽస్తి తద్విధాత్, శ్రేష్ఠ స్త్వం దండసీయో ఽసివిష్ణుభక్తో ఽపి నోభవాన్. ౨౧౧ న చలతి నిజవర్ణధర్మతో యః స్సమమతి రాత్మసుహృద్విపక్షపక్షే, న జహాతి న చ హంతి కంచి దుచ్చై స్సితమనసం త మవైహి విష్ణుభక్తమ్ ౨౧౨ శ్రుతిస్మృతీ మమైవాజ్ఞే తే ఉల్లంఘ్య ప్రవర్తతే, ఆజ్ఞాభంగీమమద్రోహీ మద్భక్తో ఽపి న వైష్ణవః. ౨౧౩ ఆజ్ఞాచ్ఛేదీ మమద్రోహీ న యాతి నరకం సదా, ఇత్యాదివచనేభ్యోఽతః కర్మత్యాగో న శస్యతే. ౨౧౪. బ్రాహ్మణః కర్మకుర్వీతేత్యాదివాక్యా న్న కర్మణః, త్యాగో దేవాంతరత్యాగో బ్రాహ్మణానాం న చాస్తిహి. ౨౧౫ అగ్ని ర్దేవో ద్విజాతీనా మితి వాక్యా త్తత స్తు భోః, బ్రహ్మచార్యాదిభి స్సర్వైః కర్మ త్యక్తుం న శక్యతే. ౨౧౬ సంధ్యాత్రయాతిక్రమదోష శాంతిః కృచ్ఛ్రత్రయేణాస్తి తతో ద్విజత్వమ్, తత్త్యాగతో నైవ న కర్మణేతి శ్రుతిస్తు సన్న్యాస మముష్యవక్తి ౨౧౭ ఇత్యుక్తో ఽసౌ నామతీర్థః ప్రణామైః ప్రీతం కృత్వాక ర్మశీలో బభూవ, ఏవం సర్వేఽఖండనం స్వస్య పక్షస్య శ్రుత్వాతే నిష్కృతిం సంవిధాయ ౨౧౮ శుద్ధాద్వైతాలంబిన స్సత్రిపుండ్రా వేదప్రోక్తాచారనిష్ఠా బభూవుః, తస్మా త్సుబ్రహ్మణ్యసంజ్ఞం కుమారస్థానం ప్రాప శ్రీగురుః పంచషస్త్రైః. ౨౧౯ స్నాత్వా కుమారధారాయాం నద్యాం శిష్య సమన్వితః భక్త్యా సంపూజయామాస షణ్ముఖం శేషరూపిణమ్ ౨౨౦. కాషాయవస్త్రదండాఢ్యః కమండలులసత్కరః, భూతిభూషితసర్వాంగో బభౌ రుద్ర ఇవ స్వయమ్ ౨౨౧. నానాదేశస్థవిప్రాశ్చ సుబ్రహ్మణ్యం సమాగతాః, దృష్ట్వా తం శంకరాచార్య మిద మూచు స్సువిస్మితాః. ౨౨౨ ద్విజా వయం బ్రహ్మకులోద్భవాః ప్రభో మనుప్రభృత్యుక్త సుకర్మతత్పరాః, హిరణ్యగర్భార్చనలబ్ధమానసప్రశుద్ధయః స్థైర్య ముపాగతా స్తథా ౨౨౩. హిరణ్యగర్భ స్సమవర్తతాగ్రే భూతస్య జాతః పతి రేక ఆసీత్, సదాధార పృథివీం ద్యా ముతేమాం కస్మై దేవాయ హవిషా విధేమ ౨౨౪. ఇత్యాది మంత్రా త్సకలస్య కర్తా బ్రహ్మా తథా పాలక ఏష ఏవ, లయస్య కర్తా నిఖిలోత్తమ శ్చ సర్వాధికానందక రూప ఉక్తః. ౨౨౫. స ఏవ సృష్ట్వా నిఖిలం జగత్ప్రభుః ప్రవిశ్య సర్వాత్మతయా స్థితో వై, తదైక్షతేత్యాదివచోభి రీరితః కరోతి విష్ణుం చ శివం భుజాభ్యామ్ ౨౨౬. తదీయభక్తాః కిల యోగనిష్ఠాః కర్మస్థితాః కూర్చకమండలుశ్రితాః, వయం యతిం వీక్ష్య భవంత మద్యా జాతాః కృతార్థా శ్శృణుభో తథా ఽపి. ౨౨౭ వచో ఽస్మదీయం భగవత్ప్రయోజనం కిమ స్త్యభేదేన యత శ్చతుర్ముఖాత్, జనిం గతో జీవగణ స్స్వకర్మణా పునఃపున స్సంసృతి మేతి దుఃఖదామ్. ౨౨౮. తథో

లయే బ్రహ్మణి ఏవ కుక్షౌ లయం ప్రయాత్యేష లయస్య కాలే, మోక్షో ఽన్యథా బ్రహ్మవిదేష యాతి పరం పదం బ్రహ్మణ ఏవలోకమ్ ౨౨౯. తస్మాద్భవాన్ దండకమండలు శ్రిత స్తల్లోకయోగ్యో యతిశేఖరో గురుః, ఇత్యుక్త ఆచార్య ఉవాచ శంకరో బ్రహ్మాదిభూతాని యతో భవంతి తమ్. ౨౩౦. జ్ఞాత్వా విముక్తి ర్భవతీతి హి శ్రుతా ప్రోక్తం తత స్తస్య విబోధకారణమ్, వేదాంతవాక్యశ్రవణాదికం సదా కార్యం విమోక్షో హి లయో న కీర్తితః. ౨౩౧ సుషుప్తితుల్యో న చ లభ్యతే పరః కార్యస్య హి బ్రహ్మణ ఏవ సేవనాత్, శ్రుత్వైవ మాచార్యముఖా ద్విహాయతే చిహ్నాని శుద్ధాత్మవిబోధతత్పరాః ౨౩౨ శిష్యా బభూవు స్తత ఆగతా స్తం ప్రోచు ర్గురుం వహ్నిమతానువర్తినః, స్వామి న్వయం వహ్నిపరా యతో వై మంత్రేణ దేవో ఽయ ముదీరితో ఽస్తి ౨౩౩ అగ్ని రగ్రే ప్రథమో దేవతానాం సంయాతానా ముత్తమో విష్ణు రాసీత్. యజమానాయ పరిగృహ్య దేవాన్ దీక్షయేతం హవిరాగచ్ఛతం నః ౨౩౪ తత శ్చ విస్ఫులింగాత్మ మణే శ్శకలధారణమ్, కృత్వా ముక్తా భవిష్యంతి బ్రాహ్మణా వహ్న్యుపాసకాః ౨౩౫ అగ్ని ర్దేవో ద్విజాతీనా మితివాక్యా ద్యతీశ్వర, అగ్ని ర్దేవో నచాన్యో ఽస్తి కించ పాపహరః శ్రుతః ౧౩౬. ఉద్దీప్యస్వ జాతవేదో ఽపఘ్నన్ నిరృతిం మమ, పశూంశ్చ మహ్య మావహ జీవనం చ దిశో దిశ. ౨౩౭ అత స్సర్వై ర్ద్విజై రగ్ని రేవ సేవ్యః ప్రయత్నతః, కృతకృత్యా భవంత్వస్మా ద్భవంతో ఽప్యస్య సేవయా ౨౩౮. ఇత్యుక్త ఆహ దేవానా మవమో వహ్ని రీరితః, పరమో విష్ణు రాఖ్యాతో దేవా స్తన్మధ్యగాః స్మృతాః ౨౩౯ తథాచాగ్ని స్సురాణాం వై భాగదః కర్మదేవతా, అగ్నికారణవాక్యాని భూతాత్మాగ్ని పరాణితు ౨౪౦ తస్మా ద్యాయం వహ్న్యధీనం హి కర్మ కుర్వంతో ఽస్మిన్ విష్ణు మారాధయంతః, శ్రద్ధాద్వైతే తత్పరాయాస్యథాద్ధా ముక్తిః ప్రోక్తా ఏవ మాచార్యవర్యైః. ౨౪౧ నత్వా సర్వే స్వీకృతాద్వైతనిష్ఠా స్స్వస్థా జాతా స్తే సుహోత్రాదయో ఽన్యే, తత్రాథాగత్యావహురాచార్యవర్యం భక్తా భానో ర్మండితారక్తపుష్పైః ౨౪౨. దివాకరాదయఃపూర్ణమండలాకారమాశ్రితాః, తిలకం శృణు భో స్స్వామి న్నస్మదీయం మతం ధ్రువమ్. ౨౪౪ సూర్యః ప్రోక్త స్సర్వలోకస్య చక్షుః శ్రుత్యా తస్మాత్సో ఽస్తి బ్రహ్మాదిరూపః, సృష్టిస్థిత్యాదే స్స హేతు శ్చ తస్మా దాదిత్యో ఽసౌ బ్రహ్మ చేత్యాహ వేదః ౨౪౪ శ్రీఘృణి స్సూర్య ఆదిత్య ఇతి వేదే మనుః శ్రుతః, సూర్యస్యోపాసకా రక్తచందనాశ్రితమస్తకాః ౨౪౫ తన్మాలాలంకృతగ్రీవాః షడ్విధా స్సూర్యసేవకాః, ఉద్యంతం మండలం కేచి త్కారణం బ్రహ్మరూపిణమ్. ౨౪౬.

భజంత్యాకాశమధ్యస్థ మీశరూపేణ కేచన, జగల్లయస్య హేతుం తం తేనైవోపక్ర
మో ఽపిచ ౨౪౭ ఉపసంహారకేణేతి వినిశ్చిత్య భజంతి తమ్, కేచిత్కేచిత్తు విష్ణ్వా
త్మకత్వేనాస్తమయే ప్రభోః ౨౪౮ బింబంపాలకమేతస్మా దేవ సృష్ట్యాదికారణమ్,
త్రిమూర్త్యాత్మతయా కాలత్రయే బింబస్య సేవకాః ౨౪౯. కేచి దన్యేతు తన్మండ
లేక్షణవ్రతధారిణః, హిరణ్యశ్మశ్రుకేశాదియుక్తం తన్మండలే స్థితమ్ ౨౫౦. భజంతి
కించ తత్రైకదేశినస్తు తదీక్షణమ్, కృత్వా సంపూజ్య పాద్యాద్యై రన్న మశ్నంతి నా
న్యథా. ౨౫౧ కేచిత్తు తప్తలోహేన ఫాలే భుజయుగే తథా, వక్షస్థలే చ చిహ్నాని
మండలస్య విధాయ తే ౨౫౨. అనుక్షణం మనస్యేవం ధ్యాయంత స్సంత్యుపాసకాః,
సర్వై రేతై రుపాస్యోఽయ ముక్తమంత్రో యతీశ్వర ౨౫౩ శ్రుతయ స్సంతి
తన్మండలస్తుతిప్రతిపాదికాః, బహ్వ్యః పురుషసూక్తేఽపి భాను రేవ నిరూపితః ౨౫౪.
సర్వవేదనిరూప్యత్వా త్పురుషం కృష్ణపింగలమ్, ఇత్యాదిరుద్రమంత్రే పురుషశబ్దోఽపి
తత్పరః. ౨౫౫ అరుణః సూర్యభామాచ చంద్ర స్తపన ఏవ చ, మిత్రో హిరణ్య
రేతా శ్చ రవ్యర్యమగభ స్తయః ౨౫౬ విష్ణు ర్దివాకర శ్చేతి సంప్రోక్తాదిత్య
మధ్యగః, విష్ణు రుక్త స్తతో విష్ణు స్సఏవాస్తి నచాపరః ౨౫౭ ఆదిత్యానా
మహం విష్ణు ర్జ్యోతిషాం రవి రంశుమాన్, ఇతి కృష్ణేన సంప్రోక్తం కించ బ్రహ్మాదికా
విభోః ౨౫౮. సూర్యాదేవ సముత్పన్నా స్తస్మా త్సర్వై ర్ముముక్షుభిః, అయ మేవ
సమారాధ్య ఇతి ప్రోక్తః పరో గురుః ౨౫౯. ఉవాచ శృణు భో మూఢ దివాకర
వచో మమ, చంద్రమా మనసో జాత స్సూర్య స్తస్య తు చక్షుషః. ౨౬౦ ఇతి
వేదేన జన్యత్వం యస్యోక్తం తదనిత్యతా, తర్కసిద్ధాంతతో ఽనిత్యే బ్రహ్మతా కథ
మాగతా ౨౬౧ సూర్యనిష్ఠపరబ్రహ్మబోధికా శ్రుతయ స్తు తాః, జగదీశాజ్ఞయా
సూర్యో భ్రమతీతి శ్రుతం స్ఫుటమ్ ౨౬౨ భీషాస్మా ద్వాతః పవతే భీషోదేతి
సూర్యః, భీషాస్మా దగ్నిశ్చేంద్రశ్చ మృత్యు ర్ధావతి పంచమః ౨౬౩. న యత్ర
సూర్యో భాతి న చంద్రతారకం నేమా విద్యుతో భాంతి కుతో ఽయ మగ్నిః,
తమేవ భాంత మనుభాతి సర్వం యస్య భాసా సర్వ మిదం విభాతి ౨౬౪. ఇతి
శ్రుత్యా పరేశస్య భాసా భానం ప్రకీర్తితమ్, సూర్యాదే స్తు తథా ప్రోక్తా జ్యోతి
శ్శాస్త్రే ఽప్యనిత్యతా. ౨౬౫. సృష్టి స్సరోజాసనవాసరాదౌ వియచ్చరాణాం విలయ
స్తదన్తే, ఆద్యంతకాల స్సచ కల్ప ఉక్తః కల్పద్వయం తద్దివసం విరించేః ౨౬౬ ఏవం
భూతస్య సూర్యస్య జనకత్వం త్వయేరితమ్, బ్రహ్మాదికస్య తస్మాత్తే విద్యా త్వత్యంతశో
భనా. ౨౬౭. తస్మా దేకః పరాత్మైవ సూర్యస్థో నిగమై స్స్తుతః, తతః పాషండధి

వహ్నీని విహాయాచారతత్పరాః. ౨౬౪. శుద్ధాద్వైతస్య బోధేన ముక్తా భవభ భోద్విజాః, ఇత్యుక్త్వా స్తే గురుం నత్వా సర్వే తచ్ఛిష్యతాం గతాః. తత స్తత్ర గతై ర్విప్రై స్సర్వై రపి యతీశ్వరః, సభాజితో యయౌ తస్మా ద్వాయో రాశాంజయేచ్ఛయా. ౨౭౦. శిష్యేషు త్రిసహస్రేషు కేచి త్తం శంఖపూరణైః, కేచి ద్వాద్యవిశేషైశ్చ కేచి త్తాలై శ్శుభో క్తిభిః ౨౭౧. కేచిద్ఘంటానినాదైశ్చ కరతాళై శ్చ కేచన, కేచి ద్వ్యజనవాతై శ్చ పిచ్ఛవాతై శ్చ కేచన. సమర్చయంతి సంన్యస్తసుఖదుఃఖం యతీశ్వరం, త త్తద్దేశగతా విప్రా దృష్ట్వా తచ్ఛిష్యతాం గతాః ౨౭౩ ఏవం ప్రతిదినం గత్వా తత్ర తత్రాగతాన్ ద్విజాన్. శమతస్థాన్ పరానందభాజః కృత్వా శుభో క్తిభిః ౨౭౪. పురంగణవరం ప్రాప గణపత్యాశ్రమం శుభమ్, తత్ర నద్యాం హి కౌముద్యాం స్నాత్వా విఘ్నేశ మవ్యయమ్. ౨౭౫. సంపూజ్య యతిరాట్ తత్ర మాసమాస సహానుగైః, పద్మపాదముఖా శ్శిష్యాః పంచపూజాపరాయణాః ౨౭౬ దిగ్గజా ఇతి విఖ్యాతాః పరవిద్యా ప్రభేదినః, పరపక్షహారోద్యుక్తవచసః ప్రౌఢవాదినః ౨౭౭. తద్వాక్యం శిరసాగృహ్య శిష్యోఽన్యః పురజిద్బలః, నియత స్సర్వశిష్యాణాం పాకాదిషు చ కర్మసు. ౨౭౮. సమర్చయ న్గురుం భిక్షాం దత్వా తస్మై పరాత్మనే, పద్మపాద స్తథాన్యేషాం శిష్యాణాం షడ్రసై ర్యుతమ్ ౨౭౯. అదదా ద్భోజనం నిత్యం బ్రహ్మార్పణ మితి స్మరన్, సాయంతనే గురుం శిష్యా స్త మాచార్యశిరోమణిమ్ ౨౮౦. ద్విపద్ధాతం నమస్కృత్య ధక్కాతాలకరా శ్శివమ్, స్తువంతో నృత్య మాచక్రుః పరేశం సచ్చిదద్వయమ్. ౨౮౧ ప్రపూర్ణం బ్రహ్మాహం నిఖిలజనకం బుద్ధినిహితం చిదానందం సత్యం సకలజగదాధార మమలమ్, అగమ్యం వాగాద్యై స్సుజితకరణై ర్జ్ఞాతమనఘై స్సునిర్వాణం లబ్ధ్వా యదిహ న పున స్సంసృతిరయః ౨౮౨. జల్పంత ఏవం బహుధా సునృత్యం కుర్వంత ఆచార్యసమీపసంస్థాః, ప్రీతిం గతా స్తస్థు రుదారచిత్తా హర్షేణ యుక్తా నిఖిలా వినేయాః. ౨౮౩ ఏవ మానందసంతుష్ట మాచార్యం సేవకానపి, తత్పట్టణద్విజాః ప్రేత్య కిమేతదితి చాబ్రువన్. ౨౮౪ నహి యుష్మన్మతం సమ్యగివ భాతి హి పశ్యతామ్, ఆకాశవ న్నిరాలంబ మద్వయం బ్రహ్మ కేవలమ్. ౨౮౫. మనోవాగాదివృత్తీనా మగోచరతరం పరమ్, కథ మజ్ఞోపబోధాయ యోగ్యం స్యాన్మత మీదృశమ్ ౨౮౬. త త్త్యక్త్వా ఽస్మన్మతం సమ్య గాచరంతు శుభాప్తయే, గాణపత్య మితి ఖ్యాతం షడ్భి ర్భేదై స్సమన్వితమ్. ౨౮౭. సమస్తవేదశాస్త్రై శ్చ స్తదేవహి సమీరితమ్, తదాచరత్వ మత్యంతశాంతిదం మోక్షదం నృణామ్. ౨౮౮. తుండైకదంతచిహ్నాఖ్యాం చిహ్నితం శక్తిసంయుతమ్, మహాగణపతిం యస్తు సదా ధ్యాయత్య

నన్యధీః. ౨౮౯. తన్మూలమంత్రపఠనపరస్సన్ బ్రాహ్మణోత్తమః, యోవర్తతే సఏవాత్ర మోక్షభాగ్భవతిధ్రువమ్. ౨౯౦. ధ్యేయో వల్లభయా చ చంద్రకళయా ఽఽశ్లిష్ట జ్వలద్భావయా విశ్వోత్పత్తివిపత్తిసంస్థితికరో ఽవిఘ్నో విశిష్టార్థదః, ఇత్యేవం గణనాయకః ఖలు జగత్సృష్ట్యాదికర్తేరితో యుక్తం చైత దజాదికస్య విలయే ఽప్యస్మిన్ స్థితే హీశ్వరే. ౨౯౧ ఆసీ ద్గణపతి స్త్వేక ఇతి శ్రుత్యా ప్రకీర్తితః, బ్రహ్మాదికగణేశోఽయం తస్మా దఖిలకారణమ్. ౨౯౨ తన్మాయయా విరచితా బ్రహ్మాద్యా జగదీశ్వరాః, ఇత్యుక్త ఆహ భో మూఢ గజాస్యః కారణం కథమ్. ౨౯౩. కించ రుద్రసుతత్వేన ప్రసిద్ధః కారణం పితుః, కథం భవే దతో బ్రహ్మకారణం శ్రుతిమానతః? ౨౯౪ బ్రహ్మా ఇద మిత్యాది వాక్యతస్త్వత్సమీరితమ్, వాక్యం బ్రహ్మపరం నేయ మిత్యుక్తో గిరిజాసుతః ౨౯౫. ఉవాచ పున రాచార్యం సత్య మేత ద్వచో ఽస్తు తే, తథాప్యంకేన శూన్యో ఽయం పుమాన్ దేవస్య సన్నిధౌ. ౨౯౬. గంతుం యోగ్యః కథం భూయా త్స్వేష్టస్య యతిపుంగవ, ఇత్యుక్త శ్శ్రీమదాచార్యః ప్రాహ మూఢమతే శృణు ౨౯౭. బ్రాహ్మణస్య కులే జన్మ శిఖాదే శ్చ విధారణమ్, వేదోక్తకర్మనిష్ఠత్వం విప్రత్వం సముదాహృతమ్ ౨౯౮. ఏతావతా భవే ద్విప్రః కృతకృత్య స్తతో ఽస్యతు, పాషండమాత్ర మేవాస్తి తత్తచ్చిహ్నస్య ధారణమ్. ౨౯౯. వేదేన హి విరుద్ధం యత్పురాణేషు చ నిందితం, న తత్కార్యం ప్రవృత్తేన మోక్షస్యార్థవివేకినా. ౩౦౦ కించ హేమనిభే చక్రే మూలాధారే చతుర్దళే, గణేశో ఽస్తి తథా చక్రే స్వాధిష్ఠానకసంజ్ఞకే. ౩౦౧. షడ్దళే విద్రుమాకారే బ్రహ్మాస్తి మణిపూరకే, ద్విపంచదళసంయుక్తే నీలవర్ణే స్థితో హరిః. ౩౦౨. ద్విషడ్భిస్తు దళై ర్యుక్తే నాహతే పింగళే స్థితః, రుద్రో భూతపతి ర్దేవో జీవాత్మా ధూమ్రవర్ణకే. ౩౦౩. విశుద్ధే ద్వ్యష్టభి ర్యుక్తే దళై రాజ్ఞాభిధే తథా, సహస్రదళసంయుక్తే చక్రే కర్పూరవర్ణకే. ౩౦౪. పరమాత్మా స్థిత స్తస్మా ద్దేహ ఏవ వ్యవస్థితః, గణేశ స్తస్య చిహ్నేన న ప్రయోజన మణ్వపి. ౩౦౫. తథాచాజ్ఞాభిధే చక్రే సర్వగో ఽపి వ్యవస్థితః, సత్త్వా స్సంప్రేరయిత్వా హి స్వయం సాక్షీ హి నిర్గుణః. ౩౦౬. సచ్చిదానందరూపో ఽసౌ సత్త్వాతీతో ఽఖిలోత్తమః, సమ్యగ్వేదేషు సంప్రోక్త స్తం పరేశం విచింతయ. ౩౦౭. ముక్తో భవిష్యసీత్యుక్త స్సగణ శ్శిష్యతాం గతః, త్యక్తచిహ్నో గురో స్తస్య శంకరస్య మహాత్మనః. ౩౦౮ పంచపూజాపరో నిత్యం పంచయజ్ఞపరాయణః, గురుశుశ్రూషణాసక్త స్సమభూ ద్గిరిజాసుతః. ౩౦౯. ఆగత్యాన్యో హరిద్రాగణపతి మతవాదీ గురుం తం జగాద బ్రహ్మాదీనాం గణానా మధిపతి మమరేశోపదేష్టా దికానామ్, ఆదేష్టారం క్షపి

సాం సలిలజపపతిం జ్యేష్ఠరాజం పరేశం ధ్యాయేమేత్యాదివేదో వదతి యతిపతే
సర్వకార్యేషు పూజ్యమ్. ౩౧౦ తస్మాద్దేవాదిభిస్సర్వైః సంపూజ్యోఽయం గణే
శ్వరః, ధ్యానమస్య తు సంప్రోక్తం స్కాందే సమ్యగ్యతీశ్వర. ౩౧౧. పీతాంబరధరం
దేవం పీతయజ్ఞోపవీతినమ్, చతుర్భుజం త్రినయనం హరిద్రాలసదాననమ్ ౩౧౨.
పాశాంకుశధరం దేవం దండాభయకరాంబుజమ్, ఏవంయః పూజయే ద్దేవం సముక్తో
నాత్ర సంశయః ౩౧౩. జగత్కారణ మేవాయం బ్రహ్మాద్యా అంశరూపిణః, అస్మా
దేవ సముత్పన్నా స్తస్మా త్సర్వపితామహమ్ ౩౧౪ విఘ్నేశానం భవంతోఽపి భజం
తు జగదీశ్వరమ్, తుండాకారేణ లోహేనైకదంతాకారకేణచ. ౩౧౫. సంతప్తేనాంకిత
స్స్యైవ ముక్తిరస్తి భుజద్వయే, ఇత్యుక్త ఆహ సర్వజ్ఞో గురుస్తం కరుణానిధిః.
౩౧౬ అస్త్వేవం పరమాత్మైవ జగత్కర్తాత్వయేరితః, గణాధిపతిశబ్దేన సర్వనామా
మహేశ్వరః. ౩౧౭ అంశాంశినో రభేదేన రుద్రపుత్రోఽపి చ స్వయమ్, సంభవ
త్యేవ సర్వాత్మా సర్వవిఘ్ననివారకః ౩౧౮ ఉపాసనీయ ఏవాయం నిఖిలై రస్తు
సర్వదః, కించ విప్రైర్గణేశాద్యాః పంచ పూజ్యా ముముక్షుభిః. ౩౧౯ కింతు తుండా
దిచిహ్నస్య ధారణం సంవిరుధ్యతే, వేదేన చ పురాణేన తస్మాచ్చిహ్నం విహాయ భోః
౩౨౦. పంచపూజాదిసంపన్నోఽద్వైతనిష్ఠో విమోక్ష్యసే, ఏవముక్తో గురుం నత్వా
ద్వివష్ఠా తత్కటాక్షతః. ౩౨౧ పవిత్రతాం గతో ధ్యాయం స్తమేవ పరమం
గురుమ్, పంచపూజాదికం కుర్వం త్సుఖ మాపామితం ద్విజః ౩౨౨. తతో గణకుమా
రాఖ్యే నిరస్తేఽన్య స్సమాగతః, ఆచార్య మాహ హేరంబసుత స్తం పరమం గురుమ్.
౩౨౩. మహాగణపతే స్త్వేకం హరిద్రాగణపస్యచ, ఉచ్ఛిష్టగణపస్త్యేకం నవనీతగణే
శితుః. ౩౨౪. మత మేకంతథా స్వర్ణగణపస్యైక మీరితమ్, సంతానగణపస్యైక
మాగమే శైవసంజ్ఞికే. ౩౨౫. ఉచ్ఛిష్టగణపస్యాహ ముపాసనపరాయణః, ఉచ్ఛిష్టగ
ణపః ప్రోక్తో వామాంగేనావలంబనాత్ ౩౨౬. చతుర్భుజం త్రినయనం పాశాంకు
శగదాభయమ్, తుండాగ్రతీవ్రమధుకం గణనాథ మహం భజే ౩౨౭ మహాపీఠని
షణ్ణం తం వామాంగపరిసంస్థితామ్, దేవీ మాలింగ్య చుంబంతం స్పృశం స్తుండేన వైభ
గమ్. ౩౨౮. ఇతి ధ్యానం హి సంప్రోక్తం తస్మాద్వ్యక్తంతు చింతనమ్, జీవేశయో
రైక్యస్య తయోస్తు యతినాయక. ౩౨౯ కుంకుమాంకితఫాలోఽహం భక్తో మార్గ
ద్వయే స్థితః, ఇచ్ఛాధీనాని కర్మాణి కృత్వా దేవం భజే స్సదా. ౩౩౦. ఏతత్సమం
మతం నాస్తీత్యేవం మత్వాఽతిహృష్టధీః, సంపన్నోఽస్మి యతే కించ ధర్మోఽస్త్య
స్మిన్ మతే నృణామ్. ౩౩౧. సర్వేషా మేక ఏవైక జాతిత్వా త్తద్వదేవ హి,

సమస్తా యోషిత స్తేషాం తాసాం చైవ వియోగతః. ౩౩౨. సంయోగత శ్చ నో దోషః కశ్చి దస్తి యతీశ్వర, అయ మేవ పతిర్భ్యాస్యా ఇతి నాస్తి నియామకః, ౩౩౩. అన్యోన్యసంగజానందప్రాప్తి రేవ విముక్తతా, ఆనందాత్మా గణేశో ౽యం తదంశాః పద్మజాదయః ౩౩౪ అంశాంశినో రభేదస్తు వేదే సమ్యక్ప్రకీర్తితః, గణే భ్యో గణపేభ్య శ్చ నమ ఇత్యాదినా యతే ౩౩౫ రుద్రస్తు గణపాత్త్వైవ నత్వన్యో మునిపుంగవ, న కర్మణేతి హి శ్రుత్యా కర్మణో మోక్షకారణమ్ ౩౩౬. కింతు త్యాగ స్సహిష్ణుత్వ ముఖై ర్వ్యక్త స్సమీరితః, ద్వంద్వతా పుణ్యపాపాదా వప్యస్తి హి మతే మమ. ౩౩౭. అనుకూల మిదం తస్మా దేతదేవ ముముక్షుభిః, సేవ్య మిత్యుక్త ఆచార్య స్త మువాచ యతీశ్వరః ౩౩౮. సురాం నైవ పిబే న్నైవ పరభా ర్యాం సమాప్నుయాత్, ఇత్యాదిబహుభి ర్వేదవచోభి ర్నిందితం మతే. ౩౩౯. గృహ్యతే యత్ర తత్త్యాజ్యం దూరత స్సుఖకాంక్షిభిః, నకర్మణేత్యాదికాతు శ్రుతి స్తత్త్వవిదో యతేః. ౩౪౦. సర్వపాపవిహీనస్య బ్రూతే మోక్షం న పాపినః, సురా పానపరస్యాథ పరదారరతస్యచ. ౩౪౧ సురాపానాదినా ముక్తిం ప్రాప్స్యామ ఇతి జల్పనమ్, దుఃఖదం దౌష్ట్యమేవాస్తి త్యక్త్వా తస్మా దిదం మతమ్. ౩౪౨ విప్రా ణాం వాక్యత స్తేషాం ప్రసాదేన వినిష్కృతిమ్, విధాయ మోక్షమార్గస్థాః పంచపూజా పరాయణాః ౩౪౩ పంచయజ్ఞాదినిరతా మూలాధారాదిచక్రకే, సంధ్యాయంతో గణేశాదీ నజపామంత్రతత్పరాః ౩౪౪ తద్దేవధ్యానతో ముక్తా భవిష్యథ న సంశ యః, ఏవ ముక్తా స్తథాచక్రు ర్హేరంబసుతపూర్వకాః. ౩౪౫ ఆగత్యాథ గురుం ప్రోచు రవశిష్టా స్త్రయో ౽పి తే, స్వామిన్నేతజ్జగత్సర్వం గణపత్యాత్మనా వయమ్ ౩౪౬. చింతయామో విమోక్షాయ పూజ్యం సర్వై శ్శుభార్థిభిః, తస్మా ద్దూషితవంతో వై కథ మేతన్మతత్రయమ్. ౩౪౭ భవంత ఇతి సంప్రోక్తస్తా నాహ యతిపుంగవః, మూఢా యూయం తత శ్శాస్త్రతత్త్వం శృణుత నిశ్చితమ్. ౩౪౮. పురుషాధిష్ఠితాయాః ప్రకృతే రాదౌ మహా నభూత్, తతో ౽హంకార ఉత్పన్నస్త్రిగుణాత్మా స ఏవహి. ౩౪౯. రుద్రవిష్ణ్వాదిరూపో ౽భూ త్తత్ర రుద్రస్య సూనవః, గణేశశ్చ కుమారశ్చ భైరవ శ్చేతి విశ్రుతాః ౩౫౦. స్వస్వాధికారని ర్వాహే తత్పరాః పూజ్యతాం గతాః, తస్మా ద్విప్రై ర్గణేశాద్యా స్తత్తచ్చక్రేషు సంస్థితాః. ౩౫౧. చింతనీయాః ప్రయత్నేన తదశక్తాతు దేవతాః, పంచ పూజ్యా మహేశాద్యా ఇత్యుక్తా స్తేపరం గురుమ్ ౩౫౨. వీరభద్రాదయో నత్వా త్యక్తచిహ్నా స్సుశిష్యతామ్, గతా స్తే పంచపూజాదిరతా అద్వైతవ దినః. ౩౫౩. తదేతత్సంక్షిప్యో

జగామ కాంచీం నగరీం హస్తిగిరే ర్నితంబకాంచీమ్. ౪ సురధామ సతత్ర కారయిత్వా పరవిద్యాచరణానుసారి చిత్రమ్, అపవార్యచ తాంత్రికానతానీ ద్భగవత్యాః శ్రుతిసమ్మతాం సపర్యామ్ ౫ నిజ పాదసరోజసేవనార్థా వినయేన స్వయమాగతా నథాంధ్రాన్, అనుగృ

త్తంస్వవశఇత్యాదినా. ౪. తత్ర కాంచ్యాం పరవిద్యాచరణానుసారి చిత్రం దేవమందిరం కారయిత్వా తాంత్రికాం శ్చ వినివార్య శ్రుతిసమ్మతాం భగవత్యాః పూజాం సశ్రీశంకరాచార్యో విస్తారితవానిత్యర్థః (అత్రేదమవధేయం) పరమగురుః శ్రీశంకరాచార్యో యత్ర కిల మహాదేవః స్వకీయపృథివీమూర్త్యా ఽఽవిర్భూతలింగరూపేణాంబరేశ ఇతి ప్రసిద్ధ్యా వర్తతే తస్మిన్ కాంచీనగరేమాసమాత్రం స్థిత్వా శంకరప్రతిష్ఠాపూర్వకం శివకాంచీతి పట్టణం నిర్మాయ తత్పార్శ్వే ఆవిర్భూతవిష్ణుం వరదరాజం సమాశ్రిత్య తత్ర విష్ణుకాంచీతిపట్టణం నిర్మాయ తత్సేవార్థం బ్రాహ్మణాదీనసేకభక్తజనా న్సంపాద్య తానపి శుద్ధాద్వైతవృత్తీనేవ సర్వవేదాంతతాత్పర్యనిష్ఠాంశ్చకార తత స్తద్దేశవాసిన స్సర్వే తామ్రపర్ణీతటాదాగత్య పరమగురుం నత్వేదమూచుః. హేస్వామి న్నస్మిం ల్లోకే దేవాదిభేదస్య ప్రత్యక్షత్వా త్పరలోకే ఽపి తత్తత్కర్మణా తత్తదుపాసనయా చ తత్తల్లోకప్రాప్తిశ్రవణాచ్చ భేద ఏవ సత్యవద్భాతీతి పృష్టః ఆచార్య ఉవాచ—భోద్విజాః పరమార్థతత్త్వ మవిదిత్వేదముక్తం భవద్భిః * "యత్రత్వస్య సర్వమాత్మైవాభూ త్తత్కేన కం పశ్యే" దితి శ్రుతిభి స్తత్త్వజ్ఞానాగ్నిదగ్ధపాప పంజరస్య ముక్తిదశాయాం భేదాభావప్రతిపాదనాత్. * "తత్సృష్ట్వా తదేవాను ప్రావిశత్ అనేన జీవేనాత్మనా ఽనుప్రవిశ్య నామరూపేవ్యాకరవాణీ"త్యాదిశాస్త్రతాత్పర్యేణ జగత్కర్తు ర్బ్రహ్మణ ఏవ జీవరూపేణ జగదంతః ప్రవేశావగమాచ్చ కించ "కతి దేవా" ఇత్యుపక్రమ్య త్రయ శ్చ త్రీచ శతా త్రయ శ్చ త్రీచ సహస్రేతి దేవానేకతా మభిధాయాంతర్భావక్రమేణ ఏకో దేవ ఇతి ప్రాణ ఇతి సబ్రహ్మేతి బ్రహ్మణ ఏవానేకత్వం ప్రదర్శితం.* "బహుస్యాం ప్రజాయేయే"త్యాది శ్రుత్యా చ భోక్తృభోగ్యాత్మక సకలస్యాపి ప్రపంచస్య పరమాత్మరూపతా ప్రతిపాదితా తస్మాత్సర్వజ్ఞం నిత్యశుద్ధబుద్ధముక్తస్వభావం సకలవివర్తాధిష్ఠానం బ్రహ్మ ముముక్షుభి రుపాసనీయం. తస్మా ద్భవంతో ఽపి జీవపరమాత్మభేదం దేవతాభేదం చ విహాయ శుద్ధాద్వైత బ్రహ్మోపాసనయా ముక్తాభవతేతి సమ్యగుపదిష్టాః కాంచీతామ్రపర్ణీదేశవాసిన శ్శుద్ధాద్వైతవిద్యాశ్రితా బభూవురితి ౫. ఏతదేవ సంగ్రహేణాహ—ఽథనిజపాదసరోజసేవనార్థం వినయేన స్వయమాగతాన్ ఆంధ్రదేశీయా ననుగృహ్య సవేంకటా

హ్యా సవేంకటాచలేశం ప్రణిపత్యాప విదర్భరాజధానీమ్ ౬ అభి
గమ్య సభక్తి పూర్వ మస్యాం కృతపూజః క్రథకైశికేశ్వరేణ, నిజశిష్య
నిరస్తదుష్టబుద్ధి స్స్వ్యదధాద్భైరవతంత్రసావలంబాన్. ౭. అభివాద్య
విదర్భరాడవాదీ దథకర్ణాటవసుంధరా మియాసుమ్, భగవన్బహుభిః
కపాలిజాలై స్సహి దేశో భవతా మగమ్యరూపః ౮ సహి తే భగవ
ద్యశ స్సహంతే నిహితేర్ష్యాః శ్రుతిషు బ్రవీమ్యహో ఽహమ్, అహితే
జగతాం సముత్సహంతే మహితేషు ప్రతిపక్షతాం వహంతే. ౯ ఇతి
వాదిని భూమిపే సుధన్వా యతిరాజం నిజగా వధిజ్యధన్వా, మయి
తిష్ఠతి కింభయం పరేభ్య స్తవ భక్తే యతినాథ పామరేభ్యః ౧౦.
అథ తీర్థకరాగ్రణీః ప్రతస్థే కిలకాపాలికజాలకం విజేతుమ్, నిశమయ్య
తమాగతం సమాగా త్క్రకచో నామ కపాలిదేశికాగ్ర్యః ౧౧ పితృ
కాననభస్మనానులిప్తః కరసంప్రాప్తకరోటి రాత్తశూలః, సహితో బహుభి
స్స్వతుల్యవేషై స్స ఇతి స్మాహ మహామనాస్సగర్వః. ౧౨ భసితం
ధృత మిత్యదస్తు యుక్తం శుచి సంత్యజ్య శిరఃకపాల మేతత్, వహ
థాశుచిఖర్పరం కిమర్థం న కథంకార ముపాస్యతే కపాలీ ౧౩. నరశీ

చలేశం ప్రణిపత్య విదర్భరాజధానీం ప్రాప. ౬ క్రథకైశికేశ్వరేణ భక్తిపూర్వ మభిగ
మ్యాస్యాం విదర్భరాజధాన్యాం కృతపూజ స్స భైరవతంత్రేణ సావలంబా నవలంబస
హితా న్నిజశిష్యై న్నిరస్తా దుష్టబుద్ధి ర్యేషాం తథాభూతా న్వ్యదధాత్. ౭ అథ
కర్ణాటభూమిం గంతు మిచ్ఛు మభివాద్య విదర్భరా డుక్తవాన్. హేభగవన్ సహి
దేశో బహుభిః కాపాలికై ర్భవతా మగమ్యరూపః ౮ యత స్తే కాపాలికాః భగవ
ద్యశో న సహంతే యతశ్చ శ్రుతిషు నిహితా స్థాపితా ఈర్ష్యా యై స్తే యతశ్చ
జగతా మహితే సముత్సహంతే సమ్యగుత్సాహయుక్తా భవంతి. యతశ్చ మహత్సు
ప్రతిపక్షతా ముద్వహంతే స్వీకుర్వంత్యతఏవ మహం బ్రవీమి. ౯ ఇత్యేవం విదర్భా
ధిపే వదతి సతి అధిజ్యధన్వా సుధన్వా యతిరాజం బభాషే హేయతినాథ మయి
తవ భక్తే తిష్ఠతి పామరేభ్యః పరేభ్య స్తవ కిమపి భయం నాస్తి. ౧౦ అథ శాస్త్ర
కరాగ్రణీః కాపాలికజాలకం విజేతుం స ఉజ్జయన్యాఖ్యపురం ప్రతస్థే. ౧౧. శ్మశా
నభస్మనా లిప్తాంగః కరసంప్రాప్తమనుష్యశిరఃకపాలః ౧౨ యద్భస్మధృతమితీదంతు
యుక్తం పరంతు శుచి శిరఃకపాలమేత త్పరిత్యజ్యాపవిత్రం మృణ్మయఖర్పరం కిమ
ర్థం వహథ. కథంకారం కథం కపాలీ భైరవో భవద్భి ర్నోపాస్యతే. ౧౩. రుధిరాక్తై

ర్షకుశేశయై రకృత్వా రుధిరాక్తై ర్మధునాచ భైరవార్చామ్, ఉమయా సమయాసరోరుహాక్ష్యా కథ మాశ్లిష్టవపు ర్ముదం ప్రయాయాత్ ౧౪ ఇతి జల్పతి భైరవాగమానాం హృదయం కాపురుషేతి తం వినింద్య, నిరవాసయదాత్మవిత్సమాజాత్పురుషై సై న్వ రథికారిభి స్సుధన్వా. ౧౫ భ్రుకుటీకుటిలానన శ్చలోష్ఠ స్సిత ముద్యమ్య పరశ్వధం స మూర్ఖః, భవతాం న శిరాంసి చే ద్విభింద్యాం క్రకచో నాహ మితి బ్రువన్నయాసీత్ ౧౬ రుషితాని కపాలినాం కులాని ప్రళయాంభోధ రఘకరారవాణి, అమునా ప్రహితాన్యతి ప్రసంఖ్యా న్యభియాతాని సముద్యతాయుధాని ౧౭. అథ విప్రకులం భయాకులం తద్ద్రుత మాలోక్య మహారథ స్సుధన్వా, కుపితః కవచీ రథీ నిషంగీ ధనురాదాయ యయౌ శరా న్విముంచత్ ౧౮ అపనీభృతి యోధయత్యరీం స్తాం స్త్వరయైకత్ర తతోఽన్యతో నియుక్తాః, క్రకచేన వధాయ భూసురాణాం ద్రుత మాసేదు రుదాయుధా స్సహస్రమ్ ౧౯ అవలోక్య కపాలిసంఘ మారా చ్చమనానీకనికాశ మాపతంతమ్, వ్యథితాః ప్రతిపేదిరే

ర్నరశిరోలక్షణకమలై ర్మద్యేన చ భైరవార్చా మలబ్ధ్వా కపాలీ భైరవః స్వసమానయా కమలాక్ష్యా ఉమయా ఆశ్లిష్టవపు ర్ముదం కథం ప్రాప్నుయాత్. ౧౪ ఇత్యేవం క్రకచే భైరవాగమానాం హృదయం జల్పతి సతి హేకుత్సితపురుషేతి తం వినింద్య స్వీయై రథికారిభి స్సుధన్వా ఆత్మవిదాం సమాజా ద్బహి శ్చకార. ౧౫. సితం పరశ్వథ ముద్యమ్య భవతాం శిరాంసి న విభిన్ద్యాం చే త్తర్హి క్రకచో నాహ మితి బ్రువ న్నయాసీత్. ౧౬. ప్రళయాంభోధరవ ద్భయంకరః శబ్దో యేషాం అమునా క్రకచేన ప్రేషితాని అప్రగణితాని కపాలినాం కులాని కుపితాని సముద్యతాయుధాని అభియాతాని. ౧౭. అథ తేషా మభిగమనానంతరం తద్విప్రకులం భయేన వ్యాకుల మాలోక్య ఝుడితి కుపిత స్సుధన్వా ధనురాదాయ బాణా న్విముంచన్యయౌ ౧౮. త్వరయా తానరీ నేకత్ర భూమిపే సుధన్వని యోధయతి సతి అన్యతో బ్రాహ్మణానాం వధాయ క్రకచేన నియుక్తా స్సహస్రసంఖ్యా ఉదాయుధా ద్రుత మాసేదుః ఆయయుః. ౧౯. యతిసైన్యసమీప మాపతంతం కపాలిసంఘం దూరా దవలోక్య వ్యథితా భూసురేంద్రా శ్శరణ్యం శరణయోగ్యం శ్రీశంకరం యోగినం శరణం ప్రపే

శరణ్యం శరణం శంకరయోగినం ద్విజేంద్రాః. ౨౦. అసితోమరపట్టిశత్రిశూలైః ప్రజిఘాంసూ న్భృశ ముజ్ఝితాట్టహాసాన్, యతిరాట్ స చకార భస్మసాత్తా న్నిజహుంకారభువా ఽగ్నినా క్షణేన ౨౧. నృపతిశ్చ శరై స్సువర్ణపుంఖై ర్వినికృత్తైః ప్రతిపక్షవక్త్రపద్మైః, రణరంగభువం సహస్రసంఖ్యై స్సమలంకృత్య ముదాగమన్మునీంద్రమ్. ౨౨. తదను క్రకచో హతా న్స్వకీయా నరుజాంశ్చ ద్విజపుంగవా నుదీక్ష్య, అతిమాత్రవిదూయమానచేతా యతిరాజస్య సమీప మాప భూయః. ౨౩ కుమతాశ్రయ పశ్య మే ప్రభావం ఫల మాప్స్యస్యధునైవ కర్మణో ఽస్య, ఇతి హస్తతలే దధత్కపాలం క్షణ మధ్యాయదసౌ నిమీల్య నేత్రే ౨౪. సురయా పరిపూరితం కపాలం ఝటితి ధ్యాయతి భైరవాగమజ్ఞే, సనిపీయ తదర్ధ మర్ధమస్యా నిదధార స్మరతి స్మ భైరవంచ ౨౫ అథ మర్త్యశిరఃకపాలమాలీ జ్వలనజ్వాలజటాచ్ఛటాస్త్రిశూలీ, వికటప్రకటాట్టహాసశాలీ పురతః ప్రాదురభూ న్మహాకపాలీ ౨౬ తవ భక్తజనద్రుహం దృశా సంజహి దేవేతి కపాలినా నియుక్తః, కథమాత్మని మే ఽపరాధ్యసీతి క్రకచస్యైవ శిరో జహార రుష్టః ౨౭ యతినా వృషభేణ సంస్తుత స్స న్నయమంతర్ధి మవాప దేవవర్యః, ఽఖిలే ఽపి ఖిలేకులే ఖలానా మము మానర్చు రలం ద్విజాః ప్రహృష్టాః ౨౮

దిరే. ౨౦. నిజహుంకారప్రసూతేన వహ్నినా. ౨౧. నృపతిశ్చ సువర్ణపుంఖైః శరైర్విచ్ఛిన్నైః ప్రతిపక్షిణాం ముఖపద్మై స్సహస్రసంఖ్యైః రణభూమిం సమలంకృత్యముదా మునీంద్ర మగమత్. ౨౨ అతిమాత్ర మత్యంతం విదూయమానం పీడ్యమానం చిత్తం యస్యసః. ౨౩ అసౌ క్రకచో నేత్రే నిమీల్య క్షణమాత్రం ధ్యానం కృతవాన్. ౨౪. భైరవాగమజ్ఞేక్రకచేధ్యాయతి సతి సురయామద్యేనకపాలం పరిపూరితం పరిపూర్ణమభూత్ తస్యాః సురాయా అర్ధం సక్రకచ స్సమ్యక్పీత్వా తస్యాః సురాయా అర్ధం నిదధార స్థాపయామాస చ పున ర్భైరవం స్మరతి స్మ ౨౫ అథ భైరవస్వరూపస్మరణానన్తరం వహ్నిజ్వాలాసదృశానాం జటానాం ఛటాసమూహో యస్య స మహాకపాలీ భైరవః ౨౬ హేదేవ తవ భక్తజనద్రుహం దృష్ట్వా సంజహీతి కపాలినా క్రకచేన నియుక్తో భైరవ స్తత్త్వవిదో మమాత్మత్వా న్మదవతారత్వా ద్వా కథం మమాత్మని శ్రీశంకరే అపరాధ్యసీతిరుష్టః తస్యైవ శిరో జహార ౨౭ ఖలానా మఖిలే ఽఖిలే కులే ఉచ్ఛిన్నే సతి ప్రహృష్టాః ద్విజా అముం శ్రీశంకర మానర్చుః అత్రేద మవధేయం * "సంహారభైరవం నత్వా సమాసీనః కిలాబ్రవీత్, స్వామిన్వేదేషు శాస్త్రేషు

పురాణేషు చ కర్మ యత్ ౧ ప్రతిపాదిత మస్తీహ తత్కర్తవ్యం హి ధర్మతః, విప్రాణాం కర్మణా ధర్మ స్స్యాదితి మే మతమ్ ౨. ధర్మేణ సర్వపాపౌఘో నాశం యాతి శుచివ్రతాత్, పాపసంఘే తథా నష్టే మనశ్శుద్ధిః ప్రజాయతే ౩. శుద్ధే మనసి సర్వాత్మసాక్షాత్కారో భవత్యలమ్, ఏవంసదసి సర్వేషాం బ్రాహ్మణానాం మయేరితః ౪. త్వద్భక్త స్సహసాపాది దుష్టయుక్తిపరంపరామ్, ఏత న్నోచిత మిత్యుగ్రో మచ్ఛిష్యై స్తాడితస్సతు. ౫ అకరో దాగతం త్వాంతు మంత్రబీజపరాయణమ్, ఇతఃపరం త్వమేవైత త్సత్యాసత్యం వివేచయ. ౬ ఇత్యుక్తో భైరవః ప్రాహ విప్రదండార్థమాగతః, శంకర స్త్వం సదా పూజ్య స్సర్వవేదపదార్థభాక్. ౭ భవత్కృతం హి యత్కర్మ మయాఽపి చ కృతం హి తత్, తేషాం కాపాలికానాం తు బ్రాహ్మణ్యాచారతాం కురు. ౮ వికలేతు కలౌ ప్రాప్తే తేషాం వృత్తి ర్యథేప్సితా, బభూవ మంత్రబద్ధో ఽహం ప్రత్యక్షో ఽస్మి న ధర్మతః. ౯. ఇత్యుక్త్వాంతర్దధే దేవః కాపాలికమతానుగాః, తద్వాక్య శ్రవణా ద్భీతాః పరివ్రాట్కులశేఖరమ్. ౧౦ నత్వా ద్వావశధా సర్వే వటుకాద్యా స్సువిస్మితాః, స్వామిన్ మూఢా వయం యస్మా త్పాలయాస్మాంశ్చ సాదరమ్. ౧౧. ఏవ మాలాపినో దృష్ట్వాకరుణాపూర్ణవిగ్రహః, ఆజ్ఞాపయామాస యతి శ్శిష్యాం స్తేషాం విశోధనే. ౧౨. పద్మపాదముఖాశ్శిష్యా శ్చక్రు స్తాన్బ్రాహ్మణాధ్వగాన్, ప్రాతస్స్నానరతా న్నిత్యం సంధ్యాకర్మదృఢవ్రతాన్. ౧౩ పంచపూజాపంచయజ్ఞపరా న్నిశ్చలమానసాన్, పరం గురుం సమాశ్రిత్య తే ఽపి సచ్ఛిష్యతాంగతాః ౧౪. తత్రాగత్య తతః కశ్చి త్కాపాలీ దారుణాకృతిః. ప్రాహేదం న్యాసతాచే త్కాపాలికానాం మతే తదా ౧౫. ఫలం కిమపి నాన్యత్ర విద్యతే వటుకాదయః, బభూవు స్స్వమతభ్రష్టా యత్తు తత్రాస్తి దూషణమ్. ౧౬ మహాద్బ్రాహ్మణజాతిత్వం న మే జాత్యా ప్రయోజనమ్, కించ దేహస్య సర్వస్య భౌతికత్వా న్న కస్యచిత్ ౧౭. వక్తుం హి శక్యతే జాతి స్తస్మా త్సంకల్పితావ్యయమ్, జాతి ర్నాతః ప్రమాణంత త్కింతు జాతిద్వయం మతమ్. ౧౮ స్త్రీజాతి రేకా నరజాతి రన్యా తత్రాపి శ్రేష్ఠత్వ ముపాగతా ఽఽద్యా, ప్రాకట్య మానంద ఉపైతి యస్యా స్సంయోగతో ఽతో న విచార ఇష్టః ౧౯. గమ్యా హీయం నైవ గమ్యేయ మస్తి గచ్ఛేన్నాసా వన్యభార్యా మితీదమ్, వాక్యం నాంగీకుర్మహే దోషభావా ద్యస్మాత్సర్వాస్స్వీయతా మావ్రజంతి. ౨౦. ఆనందార్థం చర్మణ శ్చర్మయోగం కుర్వ న్జీవః ప్రాప్నుయా త్కం వ్యానర్థమ్, జీవస్యాసౌ మోక్షఏవాస్తి తృప్తి స్సర్వోత్కృష్టానందతో దర్శితాతః. ౨౧. ఆనందో ఽయం వ్యక్తి మాయాతి సంగా త్తద్రూపో ఽసౌ భైరవో

జేహపాతే, తస్య ప్రాప్తి ర్మోక్షఇత్యేవతత్త్వ మిత్యుక్త శ్శ్రీశంకరాచార్య ఆహ. ౨౨.
ఉక్తం భోః కాపాలికేదం సుసమ్యక్ సత్యం వాచ్యం కస్య పుత్రీ త్వదీయా, మాతే
త్యుక్తః ప్రాహ కాపాలికో ఽసౌ స్వామిన్ దీక్షితస్యాస్తి పుత్రీ. ౨౩. దీక్షితత్వమిద
మాగతం కుత స్త్వత్పితుస్సతు జగాద భో యతే, తాలముఖ్యతరుగాం సురా మసౌ
పాహర స్సను రసే విశేషతః ౨౪ జ్ఞానవా నపి నచ స్వయం సతాం పాతు మిచ్ఛతి
పరంతు విక్రయే శీలవా నత ఇమం సదా జనో దీక్షితం వదతి తస్య పుత్రికా. ౨౫.
మాతృతా ముపగతా మమాత్మనో దేవ మర్త్యసుఖసాగరే జనాన్, ఆగతాన్ ఖలు
నరా న్సదా ఽకరో త్సంప్లుతా న్సుసుఖలబ్ధయే యతే ౨౬ ఉన్మత్తభైరవసమాఖ్య
మిమం విబోధ తస్యా స్సుతం మమ పితా ఽపి సురాకరో ఽభూత్, తత్సన్నిధా స్థితి
మతీవ సురా లభంతే నోమద్యగంధవిముఖా హి పలాయితా స్తే ౨౭ తస్మా దేవం
సత్కులే ఽహం ప్రసూత స్సమ్యక్పూజ్యో ఽహం భవద్భి స్సుభక్త్యా, ఇత్యుక్త్వో
ఽసౌ ప్రాహ కాపాలికత్వం గచ్ఛేత్తస్మా త్స్వేచ్ఛయా సంచరామి ౨౮ బ్రాహ్మణా
న్నను సుదుష్టమతస్థానేవ దండయితు మత్ర సమాగామ్, నేతరా నత ఇతో ఽయ
మభాష్యో దూర ఆశు కరణీయ ఇతీత్థమ్ ౨౯ ప్రోదితా యతివరేణ వినేయా
గృహ్య తస్య వచనం శిరసా తే, ప్రాత్యజ న్ఖల మముం సువిదూరం శంకరం తు తత
దూరత ఈయుః ౩౦ చార్వాక ఇత్థం వ్యాకరో ద్విచారం మూర్ఖై ర్జనై ర్వ్యాప్త
మిదం సమస్తమ్, దేహాద్వ్యతీతాత్మవిబోధిభి స్తత్సంగా ద్గతా మూఢతమత్వ మస్య.
౩౧. దుష్టా మతి ర్నో భవితా ఽపి తస్మా త్తథా పి తేషా మయ మగ్రచారీ,
సన్న్యాసవా నస్తితు కశ్చి దేష వివేకయుక్తో యదిచే త్తదగ్రే. ౩౨ స్థాస్యామి నోచే
దహ మేమి శీఘ్ర మేవం విచార్యాస్య సభాం ప్రవిశ్య, ఉవాచ తత్త్వం విదితం
తవాస్తి తదావిముక్తే ర్వద లక్షణం త్వమ్ ౩౩. ఆదౌ వివేకో మమ బుద్ధ్యతా మయం
కాయాత్మదేహస్య తదాదిరూపిణః, జీవస్య మోక్షో విలయో న చేతర స్తస్యాగమం
మూఢధియో బ్రువంతి భోః ౩౪. లయం గతానాం సరితాం సముద్రే యద్వ్యాగమ
స్స్యా న్స్మరణం గతానాం, సస్యా దతో మోక్ష ఇయం వ్యృతి ర్హి శ్రాద్ధాదికం కర్మ
తు కుర్వతే యే. ౩౫, తృప్తి స్త్వనేనేతి మృతిం గతానాం తేషాం వివేకః కిము
వాచనీయః, కించ ప్రజల్పంతి పరో ఽస్తి లోకః స్వర్గ స్తథా ఽన్యో నరకో ఽతి
ఘోరః. ౩౬. పుణ్యేన పాపేన చ యాంతి తత్ర క్షయా త్తయో ర్మర్త్య మిమం
విశంతి, తేషాం మతం తత్పరతా మమానం యత స్త్విహైవా స్త్యభయానుభూతిః.
౩౭. స్వర్గీ భోక్తా కథ్యతే ఽసౌ సుఖస్య రోగా భుంక్తే క్లేశ మేషో ద్వితీయః,

తస్మాద్యుక్తా కల్పనా పరోక్షా ప్రత్యక్షేణైవానుభూతిం గతాస్తి. ౩౮. దేహేంద్రియేషు భూతేషు నష్టేషు పరలోకగః, కో వా జీవస్య భేదే ఽపి ఘటాకాశవ దస్యతు. ౩౯. గమనం రూపహీనత్వా న్నైవ సంభవతి క్వచిత్, తస్మా దస్మన్మతం సమ్యగిత్యుక్తః ప్రాహ శంకరః. ౪౦. శ్రుతిబాహ్య మిదం మతం యతో ఽతో నచసమ్యక్ఛృణు మేమతం తత స్త్వమ్, సతు దేహాముఖా ద్విభిన్న ఆత్మా పరమాత్మా పరిపర్యతే విముక్తః. ౪౧ విబద్ధః పరాత్మా ఽప్రబోధా ద్విముక్తః పరిజ్ఞానతో దేహపాతా ద్విముక్తిః, త్వదీయే యముక్తి ర్భ్రమా దేవ నూనం శ్రుతి ర్జ్ఞానమాత్రా ద్ధిముక్తిం జగాద. ౪౨ జ్ఞానాగ్నిదగ్ధకర్మాణో యాంతి బ్రహ్మ సనాతనమ్, ఇత్యాద్యా ఽస్తి శ్రుతి స్సాక్షా త్తద్వాక్యం న ప్రమేతిచేత్ ౪౩ భవద్వాక్యం కథం మానం కల్పితం కిల వహ్నినా, స్థూలే దగ్ధే ఽపి దేహే ఽస్మిన్ లింగయుక్తో వ్రజత్యముమ్. ౪౪. జ్యోతిష్టోమాదికం వాక్యం మాన మత్ర దృఢం స్మృతమ్, జలౌకాజంతుతుల్యో ఽయం జీవః ప్రోక్త స్తథా శ్రుతౌ. దేహా ద్దేహాంతరం యాతి పరలోకం నగచ్ఛతి, శ్రాద్ధాదికర్మ కర్తవ్యం తస్య పుత్రాదినా ఖలు. తత్ప్రేతత్వవిముక్త్యర్థం పుణ్యలోకస్యచాప్తయే, గయాదౌ పిండదానం చ కర్తవ్యం తస్య ముక్తయే. ఇత్యర్థ ఽస్తు పురాణాదౌ బహుధా సంప్రదర్శితః, తస్మా త్స్వత్తదశాంగం వలింజ్గంస్వాత్మతయా గతః. ౪౫. పరత్ర పక్షివద్యాతి సిద్ధాన్తో ఽయ ముదీరితః, మూఢచార్వాక తస్మాత్త్వమిత స్తూష్ణీం వ్రజాధునా ౪౬ ఇత్యుక్తో వేషభాషాదిత్యక్త్వాగురుపదద్వయమ్, నత్వా తత్పుస్తభారస్య భరణోద్యమగో ఽభవత్ ౫౦ తత స్సౌగత శ్శంకరం హీనకాయః ప్రణమ్యాహ లోకాఇమే మూఢభావాత్. సదా కర్మశీలా యతో భాతి కస్య విశుద్ధి ర్నచ స్నానదానాదినా ఽస్తి. ౫౧. సదా నిర్మలో దేహపాతా ద్విముక్త స్తు జీవో పునర్జాయతే ఽసా వృణేన, ప్రజల్పన్తి మూర్ఖా ధనం తద్ధి దేహా ద్యదృష్టేన లభ్యం తతో నాస్తి భీతిః దేహాంతే వా ఋణాభావా దృణం కృత్వా ఘృతం పిబేత్, ఇతి వాక్యస్య మానత్వా ద్దేహపుష్టి స్సదైవవా కర్తవ్యా బుద్ధియుక్తేన తత్కృత్వా తత్ర తత్ర చ, సర్వభక్షణశీలస్య సుఖస్యావాప్తి రాప్తితః. ౫౪. విమోక్ష్యస్యేతి సంప్రోక్త శ్శంకరః ప్రాహ సౌగతమ్, వృథా తే జల్పనం యస్మా త్పరలోకగమాదికమ్. ౫౫, శ్రుతిస్మృతీతిహాసాదౌ ప్రోక్తం భోగాయ కర్మణః, తస్మా దృణాదికం కర్తుః పునర్జన్మ సునిశ్చితమ్. ౫౬. తథా చాజ్ఞానబుద్ధిం త్వం పాపదిగ్ధాం విహాయ వై, సన్మార్గస్థో భవేదానీ మిత్యుక్తః పున రాహ సః. ౫౭. సుగతాఖ్యో మునిస్సర్వాం భువం దృష్ట్వా సువిస్మితః, విచార్య జగత స్సత్త్వం ప్రాణ్యుపాసనతత్పరః

౫౮. కాలే మదుపదేశస్య కరుణావిష్టమానసః, ఇద మాహ స ధర్మో ఽస్తి పరః
ప్రాణ్యవిహింసనమ్. ౫౯. తథావిధేన ధర్మేణ కపాలస్య నివర్తనాత్, ముక్తో భవిష్యసీ
త్యుక్త స్తదారభ్యాహమప్యయమ్. ౬౦ తత్పాదయుగళధ్యాని శిరసా గృహ్యా
తద్వచః, దయాపరో ఽస్మి సర్వేషు ప్రాణిజాతేషు సర్వదా. ౬౧ యస్మా ద్ధర్మో
ఽతో నచాన్యో ఽస్తి సార స్తస్మా ద్ధర్మస్థాన మేత న్మతం మే, సర్వై రంగీకార్య
మిత్యేవముక్తో భూయః ప్రాహాచార్య ఇత్థం మహాత్మా ౬౨ కింత్వం జల్పసి దుష్ట
సౌగత కథం ధర్మో ఽస్త్యహింసాపరో యాగీయస్య హి హింసనస్య నిగమే ధర్మత్వ
ముక్తంస్ఫుటమ్, అగ్నిష్టోమముఖే క్రతౌ ఖలు పశో స్స్వర్గప్రదం హింసనం శ్రు
త్యాచారరతై రుపేయ మపరే పాషండినో విస్ఫుటమ్ ౬౩ వేదనిందాపరా యేతు
సదాచారవివర్జితాః, తే సర్వే నరకం యాంతి యద్యపి బ్రహ్మవీర్యజాః ౬౪ ఇత్యేవం
మనునో క్తత్వా త్తదాచారరతాః కిల, పచ్యంతే నరకే ఘోరే యావద్బ్రహ్మలయో
భవేత్ ౬౫. తస్మా ద్విప్రాదివర్ణానాం వేదాదిషు నిరూపితః. ఆచారః పరమం మానం
యస్య త న్నాస్తి సో ఽధమః ౬౬ ఇత్యుక్తో ఽసౌ సౌగతో మానశూన్యో నత్వా
ఽఽచార్యం పద్మపాదాదికానామ్, తచ్ఛిష్యాణాం పాదుకావాహకో ఽభూ త్తేషా
ముచ్ఛిష్టాదనేనాతిపుష్టః ౬౭ కౌపీనమాత్రధారీ తుకశ్చి త్క్షపణకః స్మృతః, స ఏకస్మి
న్కరే ధృత్వా గోలయంత్రం ద్వితీయకే. ౬౮. తురీయంత్రం సమాదాయ సమాగ
త్యాహ శంకరం, స్వామిం చ్ఛృణు విచిత్రం మే మతం పరమశోభనమ్ ౬౯ పూర్ణ
స్సమయనామాహం సూర్యం కాలప్రవర్తకమ్, బధ్వా త్వాభ్యాం సుయంత్రాభ్యాం
సమయజ్ఞానత శ్శుభమ్ ౭౦ అశుభం చ త్రిలోక్యాం య ల్లభ్యం తద్వచ్మి సంస్ఫుటమ్,
కించకాలః పరో దేవో మత్పక్షస్య విచాలనే. ౭౧ పరేశో ఽపి సమర్థో నేత్యుక్త
స్తం ప్రాహ శంకరః, సమ్యగుక్తం త్వయా త్వం యత్కాలవిత్తం చ వేద్మ్యహం ౭౨.
తస్మా న్మదాశ్రయ స్తిష్ఠ పరీక్షా కాల ఆగతే, త్వాం పృచ్ఛామీతి సంప్రోక్త స్తథై
వాంగీచకార సః ౭౩ కౌపీనమాత్రసంధారీ జైనస్తు తత ఆగతః, మలేన దిగ్ధసర్వాంగ
స్సదార్హా న్నమ ఇత్యసౌ. ౭౪ ఉచ్చర న్నసకృ చ్చోచ్చై శ్శూన్యాంక శ్శూన్యపుం
డ్రకః, బిందుపుండ్రసమేత శ్చ శిష్యై స్సర్వభయంకరః ౭౫ పిశాచవ త్సమాగత్య
ప్రాహ శ్రీశంకరం గురుమ్, జినో దేవో ఽస్తి సర్వేషాం ముక్తిదః ప్రాణినాం హృది. ౭౬.
జీవాత్మనా స్థిత స్సో ఽతిజ్ఞానమాత్రేణ సర్వదా, ముక్తత్వా త్తస్య దేహస్య పాతాత్తు
సమనంతరం. ౭౭ జీవ శ్శుద్ధ స్సదైవాస్తి మలపిండ స్తు దేహకః, స్నానాదికర్మణా
నైవ శుద్ధిం యాతి కదాచన. ౭౮. తస్మా త్స్నానాదికం నైవ ప్రకర్తవ్యం వృథా

యతః, ఇత్యుక్తో ఽసౌ జగాదేదం మైవం భోః జైనదుర్మతే ౭౯. జీవస్య దేహత్రిత
యం హి విద్యతే స్థూలశ్చ సూక్ష్మశ్చ తథైవ కారణం, తేషాం క్రమాజ్జాతు లయో
భవేద్యదా స్యాత్సచ్చిదానందవపుస్తదా త్వయమ్. ౮౦ భిన్నో ఽహమీశా
దితి ధీరవిద్యాబద్ధస్తదా త్వయమ్ భిన్నో ఽహమీశా దితి ధీరవిద్యాబద్ధ
స్తయా భేదధియా విముక్తః, ఏవం విమోక్షస్యసుదుర్లభస్య దేహస్య పాతాన్న
సమాప్తిసంభవః ౮౧ ఏవం శ్రుత్వా శిష్యయుక్తస్స జైనో భాషావేషాద్యై ర్వ్యము
క్తో గురూణామ్, నిత్యం ధాన్యాకర్షణే సంప్రయుక్తః పద్మాస్యాద్యై రేష జాతో
వణిగ్భూత్వ ౮౨ బౌద్ధస్తత స్తం శబలాఖ్య ఏత్య ప్రోవాచ బోధ స్తవ భో నిరర్థః,
నరస్య శృంగేణ సమోహ్యభేద స్సరోవ్యక్తమస్సక్ కిమతః ప్రవృత్తః ౮౩ దృష్టం
ఫలం త్వం పరిహాయ దూర మదృష్ట మాకాంక్షసి దృష్టశత్రుః, తత్రాపి తేనైవ ఫలం
పరోక్షే శూన్యం పరోక్షం న ఫలాయ కల్ప్యమ్ ౮౪ సిద్ధిప్రవత్వా చ్చాప్యపార్థం మతం
త ఏకో ఽప్యాత్మా చేతనో మేమతే తు, భూత్వా ఽనేకః ప్రేరకో హ్యన్యఖానాం
నిత్యం ముక్తో ఽద్వైతశూన్య స్సుఖాత్మా ౮౫ కర్తా భోక్తా ఽహం పరానందరూపో
మన్వానస్స్వ భీష్ట మస్యాస్తి యావత్, తావత్క్రీడ న్నేషు దేహేషు పశ్చా
ద్దేహం త్యక్త్వాముక్త ఇత్యుక్త ఆహ ౮౬. సత్యశౌచపరో యస్తు దేవతాతిథిపూజ
నే, స యాతి బ్రహ్మణో లోకం యావ దింద్రా శ్చతుర్దశ ౮౭ అగ్నిష్టోమం దేవ
తా ప్రీతిదం చే త్కుర్యా దస్మా దింద్రలోకం స యాతి, సత్యాఖ్యం స త్పౌండరీకా
త్ప్రయాతి తత్తద్దేవో పాసకా స్తం త మేవ ౮౮. యో యో యాం యాం తనుం
భక్త శ్శ్రద్ధయా ఽర్చితు మిచ్ఛతి, తస్య తస్యాచలాం శ్రద్ధాం తా మేవ విదధామ్య
హమ్. ౮౯ ఇత్యాదివచనా దస్య పరలోకగమాదికమ్, సిద్ధం తస్మా న్న దేహస్య
పాతమాత్రా ద్విముచ్యతే. ౯౦. సర్వభూతేషు చాత్మానం సర్వభూతాని చాత్మని,
సంపశ్య న్బ్రహ్మ పరమం యాతి నాన్యేన హేతునా, ౯౧. ఇత్యాదిశ్రుత్యా జ్ఞానేన
వినా మోక్షో న లభ్యతే, ఇత్యుక్త మత ఆత్మానం పరం జ్ఞాత్వా విముచ్యతే. ౯౨.
కల్పితాం జీవతాం హిత్వా సర్వానర్థప్రదాయినీమ్, సచ్చిదానందరూపేణ ముక్తి
ర్యుక్తా సదాస్థితిః ౯౩. తస్మా త్త్వం మూఢతాం త్యక్త్వా భవ స్వస్థ ఇతీరితః, పరం
గురుం నమస్కృత్య తద్వశః స్తవ తత్పరః. ౯౪. వందిమాగధసూతానాం వేషధారీ
బభూవ హ, తస్మా.* చ్ఛిష్యయుతః ప్రాప ప్రోద్యద్దినకరప్రభః. ౯౫. అనుమల్లపురం
తత్ర దినానా మేకవింశతిమ్ స్థిత్వా తత్ర స్థితా న్వివశ్య తానువాచ పరో గురుః.

*. కర్ణాటభూమేస్సకాశాత్.

౯౬. ప్రభాతసుఖకాలేస్వం కృత్యం వదత భో ద్విజాః, ఏవముక్త్వా నమస్కృత్య
ప్రోచు స్తే పురవాసినః. ౯౭ మల్లాసురహరః స్వామి న్మల్లారీతి ప్రసిద్ధతామ్, లోకే
ప్రాప్తః పరేశో య స్తస్య మూర్తి మిమే వయమ్ ౯౮ సంపూజ్యానుదినం భక్త్యా
శున స్తద్వాహనస్యచ, వేషభాషాదిసంయుక్తాః కంఠే ధృతవరాటికాః ౯౯. నిశ్శంకా
స్త్రిషు కాలేషు నాట్యవాద్యాదిభిః ప్రభుమ్, మల్లారిం సుప్రసన్నం తం కృత్వా
వాసం ప్రకుర్మహే ౧౦౦ తత్కటాక్షజనితే హి సర్వదా వర్ధమానసుఖసాగరప్లుతాః,
తస్యగర్భగ మిదం ను నిత్యదా చింతయామ న సుఖేచ్ఛయా యుతాః ౧౦౧.
కించ వేదే ఽస్య సార్వాత్మ్యం ప్రోక్తం తద్వాహనస్య చ, తద్విద్ధి తత్త్వమేవాతో
తద్వేషాదికధారణం ౧౦౨ ఇచ్ఛా న జాయతే ఽన్యత్ర తత ఏవ భవా నపి, వేదోక్త
మిమ మాచారం సశిష్య స్స్వీకరోతు వై. ౧౦౩ శ్రుతి రాహ నమశ్శ్వభ్య శ్శ్వపతి
భ్యశ్చవో నమః, వరాటకా ని దాస్యామో యోగ్యాసీత్యుక్త ఆహ తాన్. ౧౦౪.
ఏకో ఽద్వితీయః ఖలు సర్వసాక్షీ స్వమాయయా సర్వజగద్విధాతా, సదాదివేదాభి
హితః పరేశో యద్గర్భజా రుద్రవిరించిముఖ్యాః ౧౦౫ యథా వీరభద్రాదిభి రంశ
భూతై ర్లయ స్సాధ్యతే క్వాపి రుద్రస్య నైవ, తథా ఽప్యస్తి తేషాం విబోధా
ద్విముక్తి స్తథా బ్రహ్మణో ఽంశస్య రుద్రస్య బోధాత్ ౧౦౬ కించైకాదశరుద్రాణా
మియం శ్రుతి రుదాహృతా, తదంశానాం క్వం సాస్యా దేకస్య బహుతా తథా.
౧౦౭ యస్య స్పృష్ట్యా మృదాస్నానం విప్రాణాం పరికీర్తితమ్, తస్య వేషాదిచిహ్నస్య
ధారణం బహుదోషదమ్ ౧౦౮ ఏవం వంశప్రవృత్త్యాహి శ్వవేషాదివిధారణమ్,
నిత్యాదికర్మసంత్యాగ స్త్రికాలం నాట్యసక్తతా ౧౦౯ చరితం భవతాం సర్వం
బ్రాహ్మణ్యస్య విఘాతకమ్, తస్మా స్నిరీక్షణే నాపి ముఖస్య భవతాం కిల ౧౧౦.
సూర్యావలోకనం శాస్త్రే చోదితం స్నాన మేవతు, కర్తవ్య మితి సంప్రోక్తా న్యపతన్
గురుసన్నిధౌ ౧౧౧ కృత్తమూలా యథా వృక్షా రాజ్ఞో మూలే ఽపరాధినః, తా
నవేక్ష్య దయాయుక్త స్త్వమధ్వ మితి సో ఽబ్రవీత్ ౧౧౨ అథాజ్ఞయా గురో
శ్శిష్యాః పద్మపాదముఖాః ఖలు, తచ్ఛిరోముండనం సద్యా మయూతస్నాన మేవచ.
౧౧౩ మృదాథ ముండనం భూయ శ్కృతస్నానం మృదా తథా, యోగ్యం చ కార
యిత్వా ఽన్య త్ప్రాయశ్చిత్త మతంద్రితాః ౧౧౪ బ్రాహ్మణ్యమార్గగాం శ్చక్రు
స్తాం స్తే ఽపి తు పరం గురుమ్, నత్వా సచ్ఛిష్యతాం యాతా శ్శౌచస్నానాదితత్పరాః
౧౧౫. పంచపూజాపరతా జాతా శ్శాస్త్రాధ్యయనసంరతాః, శ్రీశంకరప్రసాదేన ముక్తి
భాజనతాం గతాః. ౧౧౬. తస్మా త్పురా త్పశ్చిమమార్గగామీ మరుంధసంజ్ఞం పుర

మాప శిష్యైః, ఢక్కాదివాద్యానుచలత్కరాఘై ర్విచిత్రవంద్యాదిబహుప్రపద్యైః.
౧౧౭. తత్ర పుర్యాం విచిత్రంవై విష్వక్సేనస్య గోపురం, తత్పూర్వతః ప్రపా
శాలాం విపులాం తత్ర కల్పనామ్ ౧౧౮ గృహ్యాదీనా మసౌ కృత్వా సమ్యగ్దర్భాసన
స్థితః, మనోన్మన్యభిధాంగుష్ఠమాత్ర లక్ష్యం పరం ప్రభుమ్ ౧౧౯ సంపూర్ణమండలా
కార మాత్మానం సంనిరీక్ష్యసః, పీయూషబిందుసందోహపానతృప్తాంగ ఏవహి ౧౨౦
కుండలినీం పున ర్మూలాధారం నీత్వా తదీశ్వరమ్, స్తుత్వా గణపతిం తత్ర చిరమాస
సుఖం గురుః ౧౨౧ తత్రత్యా స్స్వామినం నత్వా విష్వక్సేనపరాయణాః, శఙ్ఖ
చక్రవిరాజ ద్భుజదండాస్త్రపాణయః ౧౨౨ ఊచు రస్మన్మతం సుష్ఠు విష్వక్సే
నాధిదైవతమ్, పుణ్యాదంసతు వైకుణ్ఠేసేనాపతి రుదాహృతః. ౧౨౩ తస్య భక్తా
వయం నాస్తి భయం నో యమరాజతః, దేహపాతా దృటై స్తస్య చోదితేనయథా
కిల. ౧౨౪ వైకుణ్ఠ ఏవ గంతవ్య ఇత్యుక్తః ప్రాహ తాన్ గురుః, నైవం నారా
యణస్యైష విష్వక్సేనః ప్రకీర్తితః. ౧౨౫ భక్త స్తద్దేవేశభక్తా వైకుణ్ఠే సంత్యనే
కశః, తద్భక్తా అపి సంపూజ్యా స్తద్భక్తై రిత్యనుజ్ఞయా ౧౨౬ కథం తేషా ముపా
స్యత్వం స్వాతంత్ర్యేణ భవేత్కిల, ప్రమాణాభావత స్తస్మా త్సగుణాత్వ త్సఏవ
హి. ౧౨౭ తల్లోకప్రేప్సుభి స్సేవ్యః పారంపర్యేణ ముక్తిదః, నారాయణ స్త
మేకం తు ధ్యాతుః ప్రత్యగభేదతః ౧౨౮ ముక్తిస్స్యాత్సా దతో యూయం యదిచే
న్ముక్తికాంక్షిణః, తదా ఉద్వయ మఖండం తం గురుశాస్త్రోపదేశతః. ౧౨౯ ధ్యాత్వా
సమ్యక్ప్రయత్నేన ముక్తా భవ మాచిరమ్, ఇత్యుక్తా స్త్యక్తలింగా స్తే ప్రణమ్య
శిరసా గురుమ్ ౧౩౦ తదాపదేశేన సంప్రాప్య విద్యాం స్మృత్యాదిదర్శితాం, కర్మా
దా నిరతా స్సర్వే బభూవు స్సాధువృత్తయః ౧౩౧ తత స్సమాగత్యతు మన్మ
థస్య భక్తా నమస్కృత్య గురుం సమూచుః, శృణ్వస్మదీయంమత మద్భుతం త్వం యో
మన్మథ స్సర్వహృది స్థితస్సః. ౧౩౨. సర్గాదికర్తా ఉత ఉపాసనీయ స్సర్వార్థిభి స్స
ర్వసుతః పరాత్మా, సువర్తులాకారవిభూషణాభ్యాం వశీకృతం యేన హృది స్థితాభ్యామ్.
౧౩౩. కాంతాకదంబేన తదీయదర్శనప్రస్పర్శనాభ్యాం బహుసౌఖ్యదాభ్యామ్,
కామాత్మనః పూర్ణసుఖస్య లబ్ధి ర్మోక్షో ఽస్త్యతో యూయమపీహ తస్య ౧౩౪.
సముత్సవే పంచశరస్య చిహ్నం ధృత్వా హ్యనంతేన సుఖేనయుక్తాః, తజ్జేన ముక్తా
భవతేతి సోక్తః ప్రోవాచ నైవం వదతాప్రమాణమ్ ౧౩౫ కమలజప్రముఖా జగతః
స్మృతా ఉదయపాలనసంయమనే గతాః, నచ హరే స్సుత ఏషహి పాలకో న చ సుతే
సవితు ర్హి తథా ప్రభా. ౧౩౬. స్త్రీణాం తత్సంగినాం సంగం దూరతః పరివర్జయేత్,
ఇత్యేవం ప్రతిషేధస్య సత్వా ద్దుష్టం భవన్మతమ్. ౧౩౭. కించానంగస్య మోక్షా

దిదాత్మత్వే శక్తతా కుతః, ప్రద్యుమ్నస్య చ కర్తృత్వం సృష్ట్యాదే ర్న విరోధతః.
౧౩౮ ప్రత్యక్షాదే రితి శ్రుత్వా నత్వా క్రౌంచవిదాదయః, త్యక్తచిహ్నా బభూవు
స్తేపంచపూజాదితత్పరాః. ౧౩౯ తస్మా దుదక్పథాయాతం పురం మాగధమద్భుతమ్,
కుబేరోపాసకా స్తత్ర కుబేరప్రముఖా స్స్థితాః. ౧౪౦ నవనిధ్యాత్మసౌవర్ణపదకా
వళిశోభితాః, ఊచు ర్నవనిధీశత్వా త్సర్వాధికధనః కిల ౧౪౧. కుబేర స్తస్య భక్తానా
మస్మాకం న దరిద్రతా, తతో నః పూర్ణ ఆనందో బ్రహ్మరూపో ఽస్తి భోయతే.
౧౪౨ కర్మణో ఽప్యర్థమూలత్వా త్తత్పతే స్సేవనం వరమ్, మోక్షాద్యాకాంక్షిభి
స్సర్వైః కర్తవ్యం సుప్రయత్నతః ౧౪౩ కించ బ్రహ్మాదికానాం సధనదానేన పాలకః,
తస్మా త్సమగ్రలోకానాం స్వామ్యయం సేవ్యతాం గతః. ౧౪౪. తస్య సేవాకరీ కాచి
ద్యక్షిణీ సురసుందరీ, మహదైశ్వర్యలాభ స్తత్సేవనాదపి జాయతే ౧౪౫. తస్మా
త్తదస్య సేవాం యే కుర్వంతి మనుజాదయః, మోక్షాద్యాకాంక్షిణ స్తేతు వందాభా
గ్యవివర్జితాః. ౧౪౬. తస్మా ద్భవంతో ఽపి కుబేరసేవాం కుర్వంతు మోక్షార్థ మనన్య
చిత్తాః, ఇత్యుక్త ఆచార్య ఉవాచ యుష్మన్మతం ప్రమాణేన విహీన మేవ. ౧౪౭
స్వామీ కుబేరో ఽస్తు పరో ధనస్య తథాపి కశ్చి న్న హి తేన తృప్తః, లోభేన
యుక్తస్య కుతో ఽస్తి తృప్తి రతో ఽస్యధర్మో ఽపి న విద్యతే ఽణుః. ౧౪౮
మోక్షస్య వార్తా త్వతిదూరగాఽస్తి తస్మా త్పరిత్యాజ్య మనర్థరూపమ్, ద్రవ్యం ప్రయ
త్నేన ముముక్షుభి స్తత్సేవ్యం న యస్యాస్తి పున ర్వియోగః. ౧౪౯. అర్థ మనర్థం
భావయ నిత్యం నాస్తి యత స్సుఖలేశస్సత్యమ్, పుత్రా దపి ధనభాజాం భీతి స్సర్వ
త్రైషా విహితా నీతిః. ౧౫౦ ఇత్యుక్తే ర్నచ ధర్మో ఽపి తత్సాధ్య ఇతిచే త్తథా, అస్తు
నామ కుబేరస్తు సేవ్యో నైవధనార్థినా. ౧౫౧. యతః ప్రాక్సుకృతా దేవ ధనభాజో
జనామతాః, బ్రహ్మా హిరణ్యగర్భో ఽస్తి విష్ణు ర్లక్ష్మీపతి ర్హరిః. ౧౫౨ హిరణ్యవీర్య
ఇంద్రస్తు సువర్ణాచలసంస్థితః, ఏవంవిధా ధనేనాస్య జీవంతీత్యతిసాహసమ్. ౧౫౩
మహాన్నిందార్థకం వాక్యం నైవ వాచ్య మితః పరమ్, చిహ్నాని సంపరిత్యజ్య స్నానసం
ధ్యాదితత్పరాః అద్వైతవిద్యయా యుక్తాః పంచపూజారతా స్సదా, భవతేత్యుదితా
స్సర్వే గురుపాదాంబుజేరతాః. ౧౫౫. త్యక్తచిహ్నా బభూవు స్తే పంచపూజాదిత
త్పరాః, ఇంద్రభక్తా స్తతోనత్వా తమూచుః పరమం గురుమ్ ౧౫౬. ఇంద్రస్స్వామీ
దేవగంధర్వయక్షైః సర్వేశస్స్వర్గాదికర్తా సుసేవ్యః, బ్రహ్మా విష్ణూ రుద్ర ఏషేతి వేదే
తత్తచ్ఛబ్దై ర్వాచ్య ఏవైష నాన్యః ౧౫౭ సర్వేశత్వం సర్వదాతృత్వ మస్య వేదే
ప్రోక్తం వామన శ్చానుజోఽస్య, రత్నం సర్వం తద్గృహే చామృతాద్యం దేవా స్సర్వే

యస్య కుర్వంతి సేవామ్. ౧౫౮ సర్వస్యాత్మా నిర్విశేషః పరాత్మా సర్వాతీత శ్శివకో
ఽసౌ యతీనామ్, ప్రాయచ్ఛత్తా న్స్వర్థహీనా న్స్వలోకేభ్య స్తస్మా దింద్ర స్సేవనీయో
భవద్భిః. ౧౫౯ శ్రేయస్కామై రిత్యసౌ ప్రోక్త ఆహ నైవం వాచ్యం బ్రహ్మశబ్దా
దివద్ధి, పూర్ణైశ్వర్యే సచ్చిదానందరూప ఇంద్ర శ్శబ్దో నైవ వజ్రాదియుక్తే ౧౬౦
సదేవేత్యాదివాక్యేషు పరం బ్రహ్మ నిరూపితమ్, కారణం జగతో యస్మా ద్బ్రహ్మవిష్ణ్వాది
సంభవః ౧౬౧ బ్రహ్మణ స్త్వింద్రవహ్న్యాదిదేవాదీనాం సముద్భవః, ఇంద్ర స్స్రష్టేతి
చే దన్యే లోకపాలాః కుతో న హి ౧౬౨ సర్వదాతృత్వ మప్యస్య సాపేక్షం
సర్వజంతువత్, సుధాపానేన బ్రహ్మత్వే తదానంత్యం ప్రసజ్యతే. ౧౬౩. ఏకమేవేతి
వేదో హి వ్యర్థ స్స్యాత్తు తథాసతి, సహస్రయుగకాలస్య బ్రహ్మణో దివసస్య వై.
౧౬౪ చతుర్దశాంశ సంజీవీ కథంస్యా త్పరమేశ్వరః, తస్మా త్సర్వలయే శిష్టం
సదాదిప్రతిపాదితమ్ ౧౬౫ జగత్కారణ మేష్టవ్యం శ్రుతిరూపా త్ప్రమా
ణతః, భద్రహార్యాదిభి శ్శుద్ధాద్వైతవిద్యా ముపాశ్రితైః ౧౬౬. ఏవముక్తా
గురుం నత్వా స్మార్తకర్మపరాయణాః, బభూవుః పంచపూజాదితత్పరా శ్శిష్యతాం
గతాః ౧౬౭ తస్మా ద్యనుప్రస్థపురం ప్రయాత స్తత్ర స్థితో మాస మథాగతా యే,
యమస్య భక్తా మహిషాత్మతత్తృంగోవాంకితా బాహుషు నృత్యమానాః ౧౬౮
నత్వోచిరే కింకరసంజ్ఞకాద్యా లయస్య హేతు ర్యమ ఏవ తస్మాత్, సృష్ట్యాదికర్తా
ఽపి స ఏవ నూనం తత స్తదీయాః ఖలు ముక్తిభాజః ౧౬౯. యమాయసోమం
సునుత యమాయ జుహుతా హవిః, యమం హ యజ్ఞో గచ్ఛత్యగ్నిదూతో అరం
కృతః ౧౭౦ ఇత్యేవం యజ్ఞభోక్తృత్వం శ్రుతౌ ప్రోక్తం యమస్య హి, తస్మా
దయం పరం బ్రహ్మ సృష్ట్యుత్పత్త్యాది కారణమ్. ౧౭౧. తస్య మూర్తిర్ద్విధా జ్ఞేయా
శుక్లకృష్ణవిభేదతః, యచ్ఛుక్లం తత్పరం బ్రహ్మేతి శ్రుతే శ్శుక్లరూపిణీ. ౧౭౨. యా
మూర్తి స్సా పరం బ్రహ్మ తస్మా న్నిర్గుణతో యమాత్, మహత్తత్త్వాదిసంభూతి ద్వారా
రుద్రో యమస్య హ. ౧౭౩. జాతో ఽవతార ఏతస్మా త్కృష్ణవర్ణో యమః కిల, విష్ణు
నామా సముత్పన్న స్తస్య నాభిసరోజకే. ౧౭౪. రక్తవర్ణో విధి స్తస్మా దష్టా దిక్పత
యో ఽభవన్, గ్రహా స్సూర్యాదయ స్సర్వం జగ జ్జజ్ఞే చరాచరమ్. ౧౭౫. ఏవం కృత్వా
సశిక్షార్థం దక్షిణాశాధిపాలకః, దండపాణి ర్మహా నీశో మహిషారూఢ ఆభవత్. ౧౭౬
ఇంద్రాదీనాం నిజాంశానాం మధ్యే తద్వద్విలక్ష్యతే, భస్మనో ఽంతర్గతాంగార వత్స
త్యాదిరూపకః. ౧౭౭. తస్మా ద్విశుద్ధబుద్ధాదిరూప స్సర్వస్య కారణమ్, తస్యాంశ స్సగు
ణో నైవనిర్గుణోపాసనే ప్రభుః ౧౭౮ కశ్చి త్తస్మా ద్వయం నీలవర్ణస్యోపాసనం సదా,

కుర్మ స్తేన యతో నాశం మూలాజ్ఞానం ప్రపద్యతే. ౧౭౯. తస్మి న్నష్టే యమ స్సర్వ మితి బోధో విజాయతే, తత శ్శుక్ల యమస్యాప్తిరూపో మోక్షో భవత్యతః ౧౮౦. యూఽయం మోక్షార్థిన స్సర్వే కురుతానన్యచేతసః, తదీయోపాసనం తస్య ముక్తిం ప్రాప్స్యథ బోధతః. ౧౮౧ ఇత్యుక్త ఆచార్య ఉవాచ నైవం వాచ్యం విరుద్ధం శ్రుతితో భవద్భిః, పురా పితు శ్శాపవశాద్ధి కశ్చిద్ద్విజః పురం ప్రాప్య యమస్య గేహమ్. ౧౮౨ స నాచికేతా అవస త్త్రిరాత్ర మన్నం వినా తం హ్యతిథిం సుకాంత్యా, యుక్తం యమః ప్రేత్య సువేపమానః ప్రోవాచ భూదేవ మతీవ నమ్రః ౧౮౩. తిస్రో రాత్రీ ర్యదవాత్సీ ర్గృహే మే ఽనశ్నన్ బ్రహ్మ న్నతిథి ర్నమస్యః, నమస్తే ఽస్తు బ్రహ్మ న్స్వస్తి మే ఽస్తు తస్మా త్ప్రతి త్రీన్వరా న్వృణీష్వ. ౧౮౪. ఇత్యేవం తు యమేనాసౌ నమఃపూర్వ ముదీరితః, నచికేతా ఉవాచైనం వచనం సుమనోహరమ్. ౧౮౫. శాంతసంకల్పస్సుమనా యథాస్యా ద్వీతమన్యు ర్గౌతమో మాఽభిమృత్యో, త్వత్ప్రసృష్టం మాఽభివదే త్ప్రతీత ఏత త్త్రయాణాం ప్రథమం వరం వృణే. ౧౮౬. యమ ఉవాచ. యథా పురస్తా ద్భవితా ప్రతీత ఔద్దాలకి రారుణి ర్మత్ప్రసృష్టః, సుఖం రాత్రీ శ్శయితా వీతమన్యు స్త్వాం దదృశివా న్మృత్యుముఖా త్ప్రముక్తమ్. ౧౮౭ స్వర్గే లోకే న భయం కించనాస్తి న తత్ర త్వం నజరయా బిభేతి, ఉభే తీర్త్వా అశనాయా పిపాసే శోకాతిగో మోదతే స్వర్గలోకే. ౧౮౮. నచికేతా ఉవాచ. సత్వమగ్నిం స్వర్గ్య మధ్యేషి మృత్యో ప్రబ్రూహి త్వం శ్రద్దధానాయ మహ్యమ్, స్వర్గలోకా అమృతత్వం భజంతే ఏతద్ద్వితీయేన వృణే వరేణ. ౧౮౯ ఏవముక్త ఉవాచాగ్నే స్స్వరూపం యమ ఆదరాత్, నచికేతా స్తతః ప్రాహ మృత్యుం బుద్ధిమతాం వరః ౧౯౦. యేయం ప్రేతే విచికిత్సా మనుష్యే అస్తీత్యేకే నాయ మస్తీతి చైకే, ఏతద్విద్యా మనుశిష్ట స్త్వయాఽహం వరాణా మేష వర స్తృతీయః. ౧౯౧. ఏవముక్తో యమ స్తస్య లోభ ముత్పాదయ న్బహు. ధనాదినా వరస్యాస్య గోప్యతా మభిలక్ష్యసః ౧౯౨ అథైనం లోభనిర్ముక్తం విద్యార్థిన మకల్మషమ్, దృష్ట్వా ప్రాహ యమ స్తత్త్వం సుగోప్య మధికారిణే ౧౯౩. సర్వే వేదా యత్పద మామనంతి తపాంసి సర్వాణి చ యద్వదంతి, యదిచ్ఛంతో బ్రహ్మచర్యం చరంతి తత్తేపదం సంగ్రహేణ బ్రవీమ్యోమిత్యేతత్. ౧౯౪. అశరీరం శరీరేష్వనవస్థేష్వవస్థితమ్, మహాంతం విభు మాత్మానం మత్వా ధీరో న శోచతి. ౧౯౫. యస్య బ్రహ్మచ క్షత్రం చ ఉభే భవత ఓదనః, మృత్యు ర్యస్యోపసేచనం క ఇత్థా వేద యత్ర సః. ౧౯౬. ఇత్యాగ్నినోపదిష్ట స్సకృతార్థో గృహ మాగమత్, ఇతి శ్రుతౌ యమేనైవ మృత్యు

ర్బ్రహ్మోపసేచనమ్. ౧౯౭. ప్రోక్తం నచ స్వయం స్వస్య భక్ష్యం భవితు మర్హతి, తతో యదాత్పరం బ్రహ్మ కారణం సర్వవస్తునః. ౧౯౮ బ్రహ్మవిష్ణ్వాదిరూపేణ సేవనీయం ప్రయత్నతః, ఉపసేచనలింగానాం ధారణేన విముక్తతా. ౧౯౯. ఇత్యుక్తి రవబోధా న్నో భవతాం సాహసాత్మికా, మార్కండేయే శృణు ప్రోక్తం పురాణే భక్తవత్సలః. ౨౦౦. మహాదేవో యమం పీడ్య స్వభక్తపరిపాలనమ్, అకరోత్ క్వచిత్ పాపాత్మా సుందరాఖ్యో బభూవ హ. ౨౦౧. జాగరం తు కృతం తేన ధనలోభా త్కదాచన, శివరాత్రౌ తతో దూతై ర్యమస్యాకృష్యతాం గతే ౨౦౨ జీవేఽస్య తత ఆగత్య శివదూతై స్సుతాడితాః, పరిత్యజ్య గతా యామ్యా శ్శివలోకంససుం దరః ౨౦౩. నీత శ్శైవై ర్హి భక్తానా మగ్రగణ్యో బభూవ హ, అజామిళో ఽపి కర్మాణి బ్రాహ్మణానాం విహాయతు. ౨౦౪. నీచస్త్రీసంగతః పుత్రా న్పంచ ప్రాప్య కని ష్ఠకమ్, నారాయణం బ్రువన్ ప్రాణాం స్త్యజ న్యామ్యైః ప్రపీడితః. ౨౦౫ విష్ణు దూతై స్తదా ఽఽగత్యరక్షిత స్తేతు కింకరాః, యమస్య భగ్నసంకల్పా స్తన్మందిర మభ్యో యయుః. ౨౦౬ తస్మా ద్యాయం పరిత్యజ్య చిహ్నేష్వద్వైతతత్పరాః, వైదికం కర్మ కుర్వంత శ్శ్రద్ధా స్తేన తతఃపరమ్. ౨౦౭. గురూపదేశతో జ్ఞానం లబ్ధ్వా శాంతిం గమిష్యథ, ఇత్యుక్తా స్తం ప్రణమ్యాశుబభూవు స్తే తథైవహి. ౨౦౮ తస్మా త్ప్రాప ప్రయాగాఖ్యం స్థలం పుణ్యవివర్ధనమ్, గంగాయా యమునాయా శ్చ సరస్వత్యా శ్చ సంగమమ్. ౨౦౯ తత్ర స్థితే గురౌ పాశచిహ్నా వరుణసేవకాః, సమాగతా స్తథా వాయూపాసకా ధ్వజచిహ్నితాః ౨౧౦. భూమిదేవస్య సేవాయాం రతాః పూర్ణాం కధారిణః, తీర్థస్యోపాసకా బిందుచిహ్నా శ్చైవ సమాగతాః ౨౧౧ తత్రాద్యానాం గురుః ప్రాహ గురుం తీర్థపతి స్తదా, శ్రోతవ్యం మన్మతం చిత్రం పుణ్యదం యతిశే ఖర ౨౧౨. సర్వోత్తమో జీవనహేతు రస్య దేవాదివంద్యో వరుణ స్సుసేవ్యః, తం ప్రాణనా త్త్వవద త్సమీర స్సర్వస్యహి ప్రాణ ఉపాసనీయః ౨౧౩ మునిం తతోఽ నంత ఉవాచ చైనం సర్వోత్తమా భూమిరుపాసనీయా, న త్వా తతో జీవనదో జగాద తీర్థం సుసేవ్యం సకలై స్సుఖార్థైః. ౨౧౪ తచ్చ త్రివేణీతి ప్రథా ముపేతం పాపా పహం యస్యహిబిందుమాత్రమ్, కేచిత్తు తద్దర్శనతో విముక్తిం వదంతి సర్వోత్తమతా తతోఽస్య. ౨౧౫. అంబ త్వద్దర్శనా న్ముక్తి ర్నజానే స్నానజం ఫలం, నారదేనోక్త మేతద్ధి కించ సర్వాత్మకం జలమ్ ౨౧౬ ఆపో వై స్స్వ రిదం సర్వ మిత్యాది శ్రుతి వాక్యతః, తస్మా త్సర్వాత్మకత్వేన బ్రహ్మత్వే ఽస్యైతదేవహి. ౨౧౭. మోక్షార్థిభి ర్భవద్భి స్తు సేవనీయం ప్రయత్నతః, ఇత్యేవ ముక్త ఆహేదం శంకరః పరమో

గురుః. ౨౧౮. ఉపాసనా సుఖజననీ న కార్యగా హ్యనిత్యతాఽంగ సకలకార్యగా మతా, జలస్య సర్వపరమతాతు రోదితా శ్రుతౌ తు సాక్షితిముఖరాద్యపేక్షయా. ౨౧౯ ముక్తి రతో యుష్మాక మలభ్యా నాస్తి విమోక్షేఽనిత్యసుసేవా, సాధన మాత్రజ్ఞాన మత స్సంసాధ్య మలం మోహం పరిహాయ. ౨౨౦. విశ్వసుఖాతిక్రాంత మమేయం ప్రాప్య విముక్తా అభవథాద్ధా, తే శ్రుతవంత శ్రీగురుశిష్యా స్త్యక్తనిజాంకా స్సంప్రతి జాతాః ౨౨౧. శూన్యవాదీ తతో నత్వా గురుం ప్రోవాచ శంకరమ్, కించి ద్దృష్టం మయా మార్గే సావధానమనా శ్శృణు. ౨౨౨ మృగతృష్ణాంభసి స్నాతః ఖపుష్పకృతశేఖరః, సుఖం వంధ్యాసుతో యాతి శశశృంగధనుర్ధరః ౨౨౩. తం దృష్ట్వా దేవభావేన ప్రణమ్య శిరసా భృశమ్, ఆగతోఽస్మి యతిశ్రేష్ఠ తవాంతిక మహం ద్రుతమ్ ౨౨౪. ఇత్యుక్త ఆహ భోవిద్వత్తర త్వన్నామ కిం స్మృతం, సతు ప్రోవాచ భోః స్వామి న్నిరాలంబన సంజ్ఞకః ౨౨౫ అహం ః తా మదీయస్తు క్లిప్తనామేతి విశ్రుతః, మన్మతస్య ప్రవక్తేతి శ్రుత్వా ప్రాహ పరో గురుః ౨౨౬. శూన్యత్వాత్తే మతం నింద్యం శూన్యస్య బ్రహ్మతా న చ, తమేవ భాంత మిత్యాది శ్రుతే స్తస్మా ద్విమూఢతాం. ౨౨౭ విహాయాద్వైతవిద్యాం త్వం సమాశ్రిత్య సుఖీ భవ, ఇత్యుక్త స్తం పునః ప్రాహ ఖం బ్రహ్మేతి శ్రుతీరితమ్ ౨౨౮ ఆకాశ స్సర్వభూతేభ్యో జ్యాయా న్సోఽస్తు పరాయణమ్, తం ప్రత్యేవాస్త మాయాంతీత్యేవం హి శ్రుతి రబ్రవీత్. ౨౨౯ కించ వేదాంత ఆకాశ స్తల్లింగాదితి తస్య సా, నిశ్చితా బ్రహ్మతా తస్మా త్స్వీకర్తవ్య మిదం మతం ౨౩౦ ఇత్యుక్తోఽసౌ గురువర ఆహ మైవం భోమూఢతమ కదాపి, వాచ్యం ఖం య త్సగుణ మతో నాస్య బ్రహ్మత్వం నతు పవనస్య ౨౩౧ హేతుః ప్రోక్తం ఖలు పరకార్యం సద్వేదేఽసావుభయవిబోధీ, ఆకాశోఽతఃపర మిహబోధ్య శ్శబ్దైస్తేన నతు ఖ మేతత్ ౨౩౨ జ్యాయస్త్వం యస్య ఖాదిభ్య శ్శ్రుత్యా సమ్యగుదీరితమ్, తద్బ్రహ్మానందవిజ్ఞానం సన్మాత్రం ద్వైతవర్జితమ్ ౨౩౩ అంతవత్త్వేన దోషేణ శాలావత్యమతం పురా, నిందిత్వా జైవలీరాజా దోషయుక్తం కథం వదేత్. ౨౩౪. ఏవ మసౌ శ్రవణా దతిహృష్టః ప్రాహ గురుం పరమం పున రిత్థమ్, దర్శనతో భవతా మహ మేషః పావనతా ముపయాత ఇత స్త్వమ్. ౨౩౫ బ్రహ్మోపదేశం కురు యేన ముక్తః స్యా మిత్యసౌ ప్రోక్త ఉవాచ భూయః, ఆకాశ మాత్మాన ముపాస్వ సమ్యక్ హృది స్థితం తేన తవాస్తు మోక్షః. ౨౩౬. ఇత్యుక్త ఆచార్యవరస్య శిష్యో బభూవ తం శంకరదేశికేంద్రమ్, ప్రాహాఽఽగతో భక్త ఇదంవరాహ్వో నత్వా యతే మే శృణు సుందరం

మతమ్ ౨౩౭ ప్రళయాంభసి లీనాదివరాహేణోద్ధృతా మహీ, యేన తం ముక్తి సిద్ధ్యర్థం భజధ్వం యుక్తచేతసః. ౨౩౮ దంష్ట్రాంకితభుజా స్సర్వ ఇత్యుక్తః ప్రాహ తం గురుః, మైవం హి బ్రాహ్మణై స్సైకం తపః కార్యం ప్రయత్నతః ౨౩౯. వేదోక్తం యది చిహ్నానాం ధారణే ఽస్తి దురాగ్రహః, తదాంకైః కూర్మమత్స్యాదే రంకనీయం శరీరకమ్ ౨౪౦. వేదోక్తకర్మణో ఽన్యేన విప్రస్యార్థో న కశ్చన, సగుణం బ్రహ్మ సంసేవ్య మితిచే త్సేవ్యతాం ముదా ౨౪౧ శివవిష్ణ్వాదిరూపం తత్సంత్యక్త్వా చిహ్నధారణమ్, విప్రః సంత్యక్తసంధ్యాదికర్మా దండం సమర్హతి ౨౪౨ తస్మా న్మోహమతిం త్యక్త్వా లింగశూన్యః కులోచితమ్, కురు కర్మైవ తేన త్వం శుద్ధో ముక్తిం గమిష్యసి. ౨౪౩ జ్ఞానలాభేన సో ఽప్యుక్తో జ్ఞానం ప్రాప్య గురో ర్ముఖాత్, బభూవ లక్ష్మణాఖ్యో ఽస్యశిష్యః పరమతాపసః ౨౪౪. తతో ఽన్యః కామకర్మాఖ్యో మనులోకసుసేవకః, అగత్యైతం నమస్కృత్య ప్రోవాచ పరమంగురుమ్ ౨౪౫ లోకానాం సంఘ ఏవాస్తి పరేశో ఽతో ముముక్షుభిః, సేవనీయో భవద్భిర్వై సఏవానన్యబుద్ధిభిః. ౨౪౬. సత్యలోకాత్మికా ముక్తి స్తత్సేవాతో న చాన్యథా, ఇత్యుక్తః ప్రాహ భో మూఢతమ నానిత్యసేవయా ౨౪౭ అనృతభూతయా ముక్తి స్సత్యరూపా న లభ్యతే, ఇత్యుక్తో ఽసౌ గురుం నత్వా ఽద్వైతవృత్త్యాశ్రితో ఽభవత్. ౨౪౮ తత స్తం గుణసేవాఖ్యాం తత్పరాః పరమం గురుమ్, నత్వోచు ర్హి గుణా స్స్వామిన్కారణంజగతాం మతాః ౨౪౯. బ్రహ్మాదీనాం హి కర్తార స్తేషాం సేవాపరా వయమ్, కృతార్థా స్సర్వసంపూజ్యా స్తేషాం సర్వమయత్నతః ౨౫౦. భవద్భి రపి తే సేవ్యా ఇత్యుక్తః ప్రాహ తాన్ గురుః, జన్యోపాసన మత్యంత మయుక్తం మోక్షసిద్ధయే ౨౫౧. ఇత్యుక్తాః కుమతిం త్యక్త్వా శుద్ధాద్వైతపరాయణాః, తథైవ శిష్యతాం యాతా స్తతః కశ్చి త్సమాగతః ౨౫౨. సాంఖ్యః ప్రధానవాదీ తం నత్వోవాచపరం గురుమ్, ఉపాదానం ప్రధానంతు కారణం జగతః స్మృతం ౨౫౩ స్మృతిః ప్రమాణమస్మాకం మన్వాదిస్మృతివద్యతే, గుణసామ్యం ప్రధానం స్యా న్మహత్తత్త్వాదికారణమ్ ౨౫౪. అవ్యక్తం వ్యక్తభావం చ జగత్యేకం పరాత్పరమ్, తదుపాసనమాత్రేణ ముక్తి స్సన్నిహితా నృణామ్. ౨౫౫. ఇత్యాది స్మర్యతే తస్మా త్స్వీకర్తవ్య మిదం మతమ్, ఇత్యుక్త ఆహ భో స్సాంఖ్యా మైవం వేదవిరోధతః ౨౫౬ స్మృతే ర్వేదానుకూలా యాః ప్రామాణ్యం హి న చాన్యథా,అశబ్దత్వాత్ ప్రధానం తు జగతః కారణం న హి. ౨౫౭. వేదోక్తస్యేక్షితృత్వస్యాభావాదస్య జడస్య వై, నాశబ్ద మీక్షతే రిత్యత ఆచార్యైరుదీరితం ౨౫౮. తస్మా త్స ఐక్షతేత్యాది శ్రుతివాక్యా న్న కారణమ్, ప్రధానం

కింతు చైతన్యం పరం బ్రహ్మ సదాత్మకమ్. ౨౫౯ అతో మూఢమతిం త్యక్త్వా ఽద్వైతనిష్ఠో భవాధునా, ఇత్యుక్తః ప్రాహ నాశబ్దం ప్రధానం శ్రుతిరస్తిహి. ౨౬౦. అచింత్య మవ్యక్త మరూప మవ్యయం తథా ఽరసం నిత్య మగంధవచ్చ యత్, అనాద్యనంతం మహతః పరం ధ్రువం నిచాయ్య తం మృత్యుముఖా త్ప్రముచ్యతే. ౨౬౧. ఇత్యవ్యక్తేన శబ్దేన ప్రధానం ప్రతిపాదితమ్, ఇతి శ్రుత్వా గురుః ప్రాహ ప్రాజ్ఞః ప్రకరణాదినా ౨౬౨ ఉక్తశబ్దేన సంప్రోక్తః కించ జ్ఞానం న సంభవేత్, గుణసామ్యస్వభావత స్సత్త్వస్యోద్రేకరూపకమ్, ౨౬౩. తస్మా దేతన్మతం త్యక్త్వా ఽద్వైతవిద్యాం సమాశ్రితః, సుఖీభవేతి సంప్రోక్తః సాంఖ్యో ఽసౌ శిష్యతాం గతః. ౨౬౪ తతో ఽన్య స్తం నమస్కృత్య కాపిలో యోగవిత్తమః, ప్రాహ ప్రామాణికం యోగా న్ముక్తి రస్తీతి మే మతమ్ ౨౬౫. వివిక్తదేశే చ సుఖాసనస్థ శ్శుచి స్సమగ్రీవశిర శ్శరీరః, అంత్యాశ్రమస్థ స్సకలేంద్రియాణి నిరుధ్య భక్త్యా స్వగురుం ప్రణమ్య. ౨౬౬. హృత్పుండరీకం విరజం విశుద్ధం విచింత్య మధ్యే విశదం విశోకమ్, అచింత్యమవ్యక్త మనంతరూపం శివం ప్రశాంత మమృతం బ్రహ్మయోనిమ్ ౨౬౭ అనాదిమధ్యాంతవిహీనమేకం విభుం చిదానంద మరూపమద్భుతమ్, ఉమాసహాయం పరమేశ్వరం ప్రభుం త్రిలోచనం నీలకంఠం ప్రశాంతమ్ ౨౬౮. ధ్యాత్వా ముని ర్గచ్ఛతి భూతయోనిం సమస్తసాక్షిం తమసః పరస్తాత్, ఇత్యాదివాక్యై ర్నిగమేషు సంస్థైః ప్రమాణతాం యాతి మతం మదీయమ్. ౨౬౯ కించాగమేషు సంప్రోక్తా జపవిద్యావిధానతః, భేదనం చక్రషట్కస్య తథా ప్రోక్త మతో మతమ్ ౨౭౦ ముక్త్యాకాంక్షిభి రాచార్య సేవనీయం ప్రయత్నతః, ఇత్యుక్త ఆహ మైవంభో వేదై ర్దహరసంజ్ఞకా ౨౭౧. విద్యోక్తా న త్వదుక్తో ఽయం యోగో మోక్షస్య కారణమ్ ౨౭౨. అజపామూలమంత్రస్య సో ఽహ మిత్యర్థనిశ్చయాత్, జీవేశయో ర్భిదాగంధాభావా ద్యోగః కథంభవేత్ ౨౭౩ సర్వభూతస్థ మాత్మానం సర్వభూతాని చాత్మని, సంపశ్యన్ బ్రహ్మ పరమం యాతి నాన్యేన హేతునా. ౨౭౪. ఇత్యాదిశ్రుతిభి ర్మార్గో జ్ఞానా దన్యో నిషిధ్యతే, షట్చక్రభేదనాద్యో ఽయం ముక్తేః కించ శ్రుతి ర్జగౌ ౨౭౫. శాంత్యాదియుక్త ఆత్మానం పశ్యే దాత్మని కేవలమ్, అధికారీ శుద్ధచిత్త శ్శ్రవణాద్యై స్సుసాధనైః. ౨౭౬. వేదాంతవిజ్ఞానసునిశ్చితార్థా స్సన్న్యాసయోగా ద్యతయ శ్శుద్ధసత్త్వాః, తే బ్రహ్మలోకేషు పరాంతకాలే పరామృతా త్పరిముచ్యంతి సర్వే ౨౭౭ ఇత్యాదిభి శ్శ్రౌతవచోభి రేవ యోగో భవత్ప్రోక్త ఉపేక్షణీయః, ఇత్యుక్త ఆచార్య మువాచ భూయో యతే ఽపరిజ్ఞానవశా ద్బ్రవీషి. ౨౭౮.

అజ్ఞాత్వా ఖేచరీం ముద్రాం బ్రహ్మజ్ఞో ఽహ మితిద్విజః, యోవదే త్తస్య జిహ్వాయాం ఛేదం కుర్వీతి శాసనమ్ ౨౯ నదీత్రితయసంయోగం త్రికూటాఖ్య మితి ద్విజః, బ్రహ్మాహ మితి యో బ్రూతే తజ్జిహ్వాచ్ఛేద మాచరేత్ ౩౦. అవిదిత్వా ద్విజో యస్తు శృంగాటక మతఃపరమ్, బ్రహ్మాహ మితి యో బ్రూతే తజ్జిహ్వాచ్ఛేద మాచరేత్. ౩౧ మనోన్మన్యా స్స్వరూపం హి పూర్ణమండలమార్గతః, అవిదిత్వా ఽబ్రవీ ద్బ్రహ్మే త్యస్య జిహ్వాం హి సంఛినేత్. ౩౨ అంగుష్ఠమాత్రస్య పుంస స్థానజ్ఞానం వినా ద్విజః, బ్రహ్మాస్మీత్యుచ్యతే యేన తస్య జిహ్వాంహి సంఛినేత్. ౩౩ అవస్థాత్రితయస్థానం నీచోన్మత్త విగర్హితమ్, అజ్ఞాత్వా బ్రహ్మ యో బ్రూతే శిర స్తస్య పతత్యధః. ౩౪ లయవిత్పరమం యాతి బ్రహ్మ నాన్యేన వర్త్మనా, హరవిత్పరమం స్థానం యాతి బ్రహ్మ సనాతనమ్ ౩౫. ఇత్యాదివచనై ర్యోగ స్సర్వదా మోక్షకాంక్షిభిః, భవద్భి రతియత్నేన స్వీకర్తవ్య ఇతీరితః ౩౬ గురురాహ వృథైవ త్వం జల్పస్యజ్ఞానమోహితః, అష్టాంగయోగజా ముక్తి ర్న తు కింతు విశుద్ధిదః. ౩౭ ఐకాగ్ర్యద స్తథా శ్రౌతో విరుద్ధో వేదతో నహి, ఖేచర్యాదికముద్రాయా విజ్ఞానేన వినా నహి ౩౮ ముక్తి రిత్యుక్తి రత్యంతసాహసా దేవ నాన్యథా, బ్రహ్మజ్ఞానా ద్యతో ముక్తిం వేదో వదతి నాన్యతః ౩౯ తస్మా చ్ఛ్రుతిప్రోదితకర్మనిష్ఠో విశుద్ధచిత్తః పురుషో వివేకీ, వైరాగ్యవాన్ శాంతదమాదియుక్తో ముముక్షు రాత్మాన మజం సహిష్ణుః ౪౦ గురో ర్ముఖా త్తత్త్వ మసీతి వాక్యం శ్రుత్వా విచార్యా ఽఽత్మగతిం సుసమ్యక్, సచ్చిత్సుఖం భేదవిహీనమద్ధా విజ్ఞాయ ముక్తో భవతీతి చోక్తః ౪౧. నత్వా గురోః పాదయుగం సుభక్త్యా శిష్యో బభూవాథ పురాణవాదమ్, సమాశ్రితా ధీరశివాదయో ఽన్యే సమాగతాః ప్రోచు రిదం యతీశమ్ ౪౨ కర్తా పరేశో యదుదీరితో ఽస్తి సృష్టౌ న భూమ్యాద్యణుకాన్యసక్తిః, నిత్యాన్ లయే తా న్వియునక్తి చైషో భూమ్యాదిభి ర్లోకగురు స్సలోకాన్ ౪౩ విధాయ సృష్ట్వా వివిధాంశ్చ జీవా నాస్తే స్వయం సాక్షివ దేష పూర్ణః, ఇత్యుక్త ఆచార్య ఉవాచ మైవం శ్రుతే ర్విరోధా చ్ఛృణు తద్విరోధమ్. ౪౪. పరాత్మనః ఖాదిక సర్గ ఉక్త శ్శ్రుతౌ కథం తేషు తు నిత్యతా ఽతః, పరేశ ఏకః ఖలు నిత్యరూపో జన్యం జగత్సర్వ మనిత్య మేవ. ౪౫. జగదీశా దజన్యత్వం కేషుచి ద్యది వర్తతే, తస్య తత్త్వం న వక్తవ్యం సర్వస్యా జనకత్వతః. ౪౬ అధీత్య గౌతమీం విద్యాం సార్గాలీం యోని మావిశేత్, ఇత్యాదివచనా త్తాంతు విహాయాద్వైత మాశ్రితాః. ౪౭. ముక్తా భవథ శుద్ధాత్మవిజ్ఞానా ద్గురుభక్తితః, ఇత్యుక్తాస్తే బభూవు శ్శిష్యా ధీరశివాదయః ౪౮ ప్రాతస్స్నా

త్వా త్రివేణ్యాం హి గురుశ్శిష్యసమన్వితః, ప్రాస్తార్ధా త్ప్రాప్య పక్షార్ధా త్కాశీం
కాశీశసంయుతామ్ ౨౯౯. స్తుతిభిః కరతాళైశ్చ శంఖాదినినదై స్తథా, చిత్రమాసీ
త్తత్ర మాసత్రితయం సంస్థితే గురౌ ౩౦౦. స్వామినం కేచి దాగత్య నత్వా తం
కర్మవాదినః, ప్రోచు ర్విశ్వస్య సృష్ట్యాదికర్మణో భవతి ప్రభో ౩౦౧. రమ్యేణ కర్మ
ణా రమ్యాం యోనిం విప్రాదికస్య వై, పాపేన కర్మణా పాపాం శూద్రాదే స్తాం
వ్రజంతి హి ౩౦౨ కర్మణైవ హి సంసిద్ధి మాస్థితా జనకాదయః, ఇత్యాదిభి ర్వచోభి
ర్ముముక్షుభిః కర్మ యత్నతః ౩౦౩ కార్యం సుఖస్య సంప్రాప్తి ర్మోక్ష ఇత్యభిధీయతే,
ఇత్యుక్తః ప్రాహ నైవం యస్యైతత్కర్మేతి హి శ్రుతిః ౩౦౪ బ్రహ్మకార్యం జగ
ద్బ్రూతే ధ్యేయం తత్కారణం తథా, ఇత్యుపక్రమ్య సంబ్రూతే శంభురాకాశ
మధ్యగః ౩౦౫ ఋతంచ సత్య మిత్యాది శ్రుతిశ్చాత్ర విబోధికా, బ్రహ్మణ స్స్వాత్మ
స్థూలాది విశ్వకారణరూపిణః ౩౦౬ తస్మా త్సర్వజ్ఞ ఏవేశః కారణం జగతో మతః,
నైవ కర్మ జడత్వాద్యే మందా స్తేఽ ప్యాశ్రయంతి తత్ ౩౦౭ ఇత్యుక్తా స్తే పరాం
విద్యా మాశ్రితా శ్శిష్యతాం గతాః, తతో వాభరణాఖ్య స్తం శిష్యై స్సహ సమాగతః.
౩౦౮ నతో వాచ స చంద్రో ఽసౌ సర్వలోకప్రకాశకః, దేవాదిపాలకః పూర్ణిమాదౌ
పూజ్యః ప్రయత్నతః.౩౦౯ తదుపాసనయా ముక్తి రిత్యుక్తః ప్రాహ నాస్తి సః, అని
త్యోపాసనాలభ్యో నిత్యో మోక్షః కదాచన ౩౧౦. ఇష్టాపూర్తాదికం కర్మ కృత్వా
చంద్రస్యమండలమ్, ప్రాప్య భూయోఽస్య లోకస్య ప్రాప్తి రుక్తా పరాత్మనా. ౩౧౧.
ధూమో రాత్రి స్తథా కృష్ణ ష్షణ్మాసా దక్షిణాయనమ్, తత్ర చాంద్రమసం జ్యోతి
ర్యోగీ ప్రాప్య నివర్తతే ౩౧౨ ఏష దేవాన్నమిత్యుక్తం శ్రుత్యా తస్మాన్న ముక్తతా,
అన్నస్యాస్య సుసేవాతః కింతు సల్లోకసంస్థితిః ౩౧౩. తస్మా స్సాధమతిం త్యక్త్వా
శుద్ధాద్వైతం సమాశ్రితః, ముక్తో భవేతి సంప్రోక్త స్సచ్ఛిష్యో ఽసౌ బభూవ హ.
౩౧౪. తతో భౌమాదికానాం యే గ్రహాణాం సముపాసకాః, నమస్కృత్యోచు
రాచార్యం శంకరం తే కృపానిధిమ్. ౩౧౫ భౌమాదికస్య సేవాతో ముక్తి ర్వేదే
ప్రచోదితా, తస్మా న్ముముక్షుభి స్సేవ్యా ఏవ ఏవ ప్రయత్నతః ౩౧౬. ఇత్యుక్త ఆహ
లోకానాం గ్రహపీడా నివృత్తయే, సేవా ప్రోక్తా న ముక్త్యర్థం సాతు చేతనబోధతః
౩౧౭. పదేవేత్యాదిభి ర్వాక్యై ర్వేదే సమ్యగుదీరితా, ఇతి శ్రుత్వా ఽథ తే సర్వే
గతా శ్శిష్యత్వ మాదరాత్. ౩౧౮ శతగ క్షపణకో నత్వా గురు మాహ ప్రభో
మయా, త్వదాశ్రయేణ షణ్మాసగ కాలో నీత స్తతో మతమ్. ౩౧౯. మదీయం
శృణు కాలోఽయం పరంబ్రహ్మ సుసేవ్యతామ్, ముక్త్యర్థ మితి సంప్రోక్తః ప్రాహ

కాలస్య జన్మ హి. ౩౨౦ సంవత్సరోఽజాయత కాల ఏష ఇతి శ్రుతిః ప్రాహ తత్
కుబుద్ధిమ్, విహాయ శుద్ధాద్వయమాశ్రిత స్త్వం ముక్తో భవేత్యుక్త ఇమం మునీశమ్
౩౨౧. సమస్తసర్వజ్ఞశిరోవతంసం నత్వాఽద్వయే బ్రహ్మణి సంరతోఽభూత్, తతః
పితౄణాం సముపాసకా స్తం సమాగతాః ప్రాహు రిదం మ్ యతీశ ౩౨౨ అగ్ని
ష్వాత్తాదయ శ్చంద్రమండలోపరివాసినః, నిత్యముక్తా స్త్రయ స్తేషు మూర్తిహీనా
స్సమూర్తయః. ౩౨౩. చత్వార స్సేవనం తేషాం ధర్మాదిఫలదం స్మృతమ్, ముక్తిదం
చైవ సంప్రోక్తం సేవ్యా స్తే ఽతః ప్రయత్నతః. ౩౨౪. శ్రాద్ధకృత్సత్యవాదీ చ
గృహస్థో ఽపి విముచ్యతే, చాంద్రమాసప్రమాణేన పితృమధ్యాహ్న మీరితమ్. ౩౨౫.
అమాత స్తత్ర కర్తవ్యం శ్రాద్ధాదిపరితుష్టయే, తేషామితి స సంప్రోక్తః ప్రాహ తా
న్పరమో గురుః. ౩౨౬ నైవం నేత్యాదివేదో హి కర్మ ముక్తే ర్నసాధనమ్, ఇతి బ్రూతే
పరం బ్రహ్మ ప్రాప్నోత్యాత్మజ్ఞ ఇత్యపి ౩౨౭ తస్మాత్కర్మాణి సంత్యజ్య శుద్ధచిత్తః
పరేశ్వరమ్, శ్రుత్వా గురుముఖా త్సమ్య గ్విచార్యా ఽఽశు విముచ్యతే. ౩౨౮. ఇతి
శ్రుత్వా ఽథ తే సర్వే సత్యశర్మాదయో గురుమ్, నత్వా తదుపదేశేన సంగతాః కృత
కృత్యతామ్. ౩౨౯. శంఖపాదాభిధః కశ్చి త్కుజ్వాలీట స్తథైవచ, సమాగత్యోచతు
ర్నత్వా యతీశం పరమం గురుమ్ ౩౩౦ యత్ర నారాయణ శ్శ్వేతే ససేవ్య శ్చైష
ఈశ్వరః, గరుడో ఽథ విమోక్షాయ తస్యవాహనతాం గతః ౩౩౧ ఇత్యుక్త ఆహ చే
దేవం నారాయణ సుసేవనమ్, కర్తవ్యం తేన శుద్ధాంతఃకరణో గురుముఖా త్పరమ్.
౩౩౨ శ్రుత్వా విచార్య విజ్ఞాయ తతో ముక్తిం గమిష్యథ, ఇత్యుక్తౌ తౌ గురుం
నత్వా సచ్ఛిష్యత్వ ముపాగతౌ ౩౩౩ చిరకీర్తిముఖా స్సిద్ధోపాసకా స్తత ఆగ
తాః, ప్రణమ్యోచు ర్వయం మంత్రా ల్లబ్ధ్వా సిద్ధోపదేశతః. ౩౩౪. కృతకృత్యా
స్తతో యూయం భవద్వైతన్మతానుగాః, శ్రీశైలాదికశైలేషు ప్రాప్య మంత్రాదికాం
చ్ఛుభామ్. ౩౩౫ సత్యనాథాదయ స్సిద్ధాః కృతార్థా శ్చిరజీవినః, తేషాం సముప
దేశేన తథాభూతా వయం స్థితాః. ౩౩౬. విచిత్రాంజనముఖ్యాభి ర్విద్యాభి స్సర్వ
వేదినః, తస్మాదస్మన్మతం భేత్తుం న శక్యం కేన విద్యతే. ౩౩౭. ఇత్యుక్త ఆచార్య
ఉవాచ ఫల్గు ఫలేప్సుభి ర్భాషణ మప్యయుక్తమ్, విచిత్రవేషై ర్హ్రి కియానివార్థో
దోషాప్తి రేవాస్తి పరస్వలాభాత్ ౩౩౮. తథా చిరం జీవనతః ఫలం నో దేహో
యతో దుఃఖమయో ఽస్తి సర్వదా, తస్మాద్విశుద్ధైః కిల సాధనీయో త్యాగేన దే
హస్య విముక్త్యుపాయః. ౩౩౯ శ్రుత్వా ఽథ తే శిష్యవరా బభూవు ర్గంధర్వభక్తా
స్తతఊచు రార్యమ్, విశ్వావసూపాసనతో హి నాదవిజ్ఞానతో బిందుకలావిబోధాత్,

యతిరాడథ తేషు తేషు దేశేష్వితి పాషండపరాన్ ద్విజా న్విమథ్నన్,
అపరాంతమహార్ణవోపకంఠం ప్రతిపేదే ప్రతివాదిదర్పహంతా. ౨౯.
విలలాస చల త్తరంగహస్తై ర్నదరాజో ఽభినయన్ని గూఢమర్థమ్, అవ
ధీరితదుందుభిస్వనేన ప్రతివాదీవ మహా న్మహారవేణ ౩౦ బహుళ
భ్రమవానయం జడాత్మా సుమనోభి ర్మథితశ్చ పూర్వమేవ, ఇతి సింధు
ముపేక్ష్య స క్షమావా నివ గోకర్ణ ముదారధీః ప్రతస్థే. ౩౧ అవ

---

౩౮౦. కృతకృత్యా వయం యూయ మతో ముక్త్యభిలాషిణః, శ్రమం గాంధర్వ విద్యాయాం కురుధ్వం సర్వదైవహి ౩౮౧ ఇత్యుక్త శ్శ్రీగురుః ప్రాహ నైవం వేద విరోధతః, తత్ర శబ్దాద్యతీతత్వం బ్రహ్మణః ప్రతిపాదితమ్ ౩౮౨ అశబ్ద మస్పర్శ మరూప మవ్యయం తథా ఽరసం నిత్య మగంధవచ్చ యత్, అనాద్యనంతం మహతః పరం ధ్రువం నిచాయ్య తం మృత్యుముఖా త్ప్రముచ్యతే ౩౮౩ ఇతి స్మృతౌ తథా ప్రోక్తపరశ్శబ్దాద్యగోచరః, నాదబిందుకలాతీతం య స్తం వేద సవేదవిత్. ౩౮౪. ఇతి తస్మా ద్భవంతో ఽపి బ్రహ్మనాదాద్యగోచరమ్, భజధ్వం తేన ముక్తింతు గమిష్యథ న సంశయః. ౩౮౫. ఇత్యుక్తా శ్శిష్యతాం యాతా స్తతో వైతాలసేవకాః, చితా భస్మానులిప్తాంగా భూతసేవారతా స్తథా. ౩౮౬ బభాషిరే గురుం నత్వా స్వామి న్భూతాద్యుపాసకాః, సర్వలోకవశీకారే సమర్థా ఇతి తద్వచః. ౩౮౭ శ్రుత్వో వాచ యతీశ స్తా న్న యుక్తం భవతాం మతమ్, బ్రాహ్మణానాం న సంప్రోక్తా యతో భూతాద్యుపాసనా ౩౮౮. అపసర్పంతు యే భూతా యే భూతా భువి సంస్థితాః, యేభూతా విఘ్నకర్తార స్తే నశ్యంతు శివాజ్ఞయా. ౩౮౯ ఇత్యాదివచసా త్తస్మా ద్భ్రష్టాచారం విహాయతమ్, స్వవర్ణోచితకర్మాణి కురుతాద్వైత మాశ్రితాః. ౩౯౦. స్వకర్మహీనా న గతిం లభంతే శ్రుత్వేద మాచార్యవరం ప్రణమ్య, స్వకర్మశీలాః కిల పంచపూజాపరాయణా శ్శిష్యవరా బభూవుః ౩౯౧. ౨౯ తదేతత్సర్వం సంక్షి ప్యాహ—యతిరాడితి అపరాంతమహార్ణవోపకంఠం పశ్చిమసముద్రసమీపమ్. ౨౯. చలద్భి స్తరంగాత్మకై ర్హస్తై స్తథావధీరిత స్తిరస్కృతో దుందుభిస్వనో యేన తథాభూ తేన మహతా శబ్దేన నిగూఢ మర్థ మభినయ న్ప్రకటయ న్మహా న్నదరాజః సముద్రః ప్రతివాదీవ వ్యిలలాస విశుశుభే ౩౦. ఆచార్యై స్తత్ర కిమిత్యుపేక్షిత ఇత్యాశం క్యాహ—బహులేతి ప్రతివాదితుల్యోఽపి బహులావర్తలక్షణభ్రమవాన్ జడాత్మా పునశ్చ దేవలక్షణైః సంస్కృతచిత్తైః పండితైః పురైవ మథిత శ్చేతి హేతో స్సము ద్ర ముపేక్ష్య స శ్రీశంకరాచార్యః క్షమావా నివోదారధీ ర్గోకర్ణం ప్రతస్థే. ఇవ శబ్ద ఉత్ప్రేక్షార్థకః. ౩౧. స శ్రీశంకర స్తత్ర సరిత్పతిం సముద్ర మవగాహ్య హిమా

గాహ్వ్యా సరిత్పతిం సతత్ర ప్రియ మాసాద్య తుషారశైలపుత్ర్యాః,
స్తవసత్తమ మద్భుతార్థచిత్రం రచయామాస భుజంగవృత్తరమ్యమ్.
౩౨. తదనంతర మాగమాంతవిద్యాం ప్రణతేభ్యః ప్రతిపాదయంత
మేనమ్, హారదత్తసమాహ్వయోఽధిగమ్య స్వగురుం సంగిరతే స్మ
నీలకంఠమ్ ౩౩ భగవన్నిహ శంకరాభిధానో యతి రాగత్య జిగీషు
రార్యపాదాన్, స్వవశీకృతభట్టమండనాది స్సహ శిష్యై ర్గిరిశాలయే
సమాస్తే. ౩౪ ఇతి తద్వచనం నిశమ్య సమ్యగ్గ్రథితానేక నిబంధరత్న
హారః, శివతత్పరసూత్రభాష్యకర్తా ప్రహస న్వాచ మువాచ శైవ
వర్యః ౩౫ సరితాం పతి మేష శోషయే ద్వా సవితారం వియతః
ప్రపాతయే ద్వా, పటవ త్సురవర్త్మ వేష్టయే ద్వా విజయే నైవ తథా
ఽపి మే సమర్థః ౩౬ పరపక్షతమిస్రచండదర్కై ర్మమతర్కై ర్బ
హుధా విశీర్యమాణమ్, అధునైవ మతం నిజం సపశ్యత్వితి జల్పన్నిర
గా దనల్పకోపః ౩౭. సితభూతితరంగితాఖిలాంగైః స్ఫుటరుద్రాక్ష
కలాపకమ్రకంఠైః, పరివీత మధీతశైవశాస్త్రై ర్ముని రాయాంత మముం

చలసుతాయాః పార్వత్యాః ప్రియం మహాదేవ మాసాద్య * చతుర్భి ర్యకారై ర్భు
జంగప్రయాత మిత్యుక్తలక్షణభుజంగప్రయాతవృత్తై రమ్య మద్భుతై రర్థైర్విచిత్రం
స్తవసత్తమం రచయామాస ౩౨. స్తవసత్తమరచనానంతరం వేదాంతవిద్యాం నమ్రీ
భూతేభ్యో వినేయేభ్యః ప్రతిపాదయంత మేనం శ్రీశంకరం హారదత్తసమాఖ్యో ఽధి
గమ్య స్వగురుం నీలకంఠం ప్రోక్తవాన్ ౩౩ యత్ ప్రోక్తవాం స్తదుదాహరతి—
హే భగవన్ శంకరాఖ్యో యతి రార్యపాదాన్ భవతో విజిగీషు రిహాగత్య శిష్యై
స్సహ శివాలయే సమాస్తే, తస్యోపేక్షణీయత్వం వారయతి—స్వవశీకృతా భట్టపాద
మండనమిశ్రాదయో యేన సః ౩౪ ఇతి తస్య హారదత్తస్య వచనం శ్రుత్వా సమ్య
గ్గ్రథితానేకనిబంధలక్షణై రత్నై ర్హారో యేన. పునశ్చ శివతత్పరస్యాథాతో బ్రహ్మజి
జ్ఞాసేత్యాది సూత్రాణాం భాష్యస్య కర్తా స శైవవర్యః ప్రహాస న్వాచ మువాచ ౩౫.
వాచ మేవ సగర్వా ముదాహరతి—యద్యేష యతి స్సముద్రం శోషయేత్ యదివా
గగనా త్సవితారం సూర్యం ప్రపాతయేత్ యదివా పటవదాకాశం వేష్టయే త్తథా
పి మే విజయే సమర్థో నైవ భవేత్ ౩౬. పరపక్షలక్షణాంధకారాణాం నివారణే
స్ఫురద్భిః సూర్యై ర్మమ తర్కై రధునైవానేకధా విశీర్యమాణం నిజం మతం స యతిః
పశ్యతు ఇతి జల్పన్ననల్పకోపో నీలకంఠో నిర్గతవాన్. ౩౭ శ్వేతభూత్యా
వ్యాప్తాన్యంగాని యేషాం పునశ్చ స్ఫుటరుద్రాక్షాణాం సమూహేన కమ్రాః కమనీయాః

దదర్శ శిష్యైః. ౩౮. అధిగత్య మహర్షిసన్నికర్షం కవిరాక్షిపదాత్మపక్షమేషః, శుకతాతకృతాత్మశాస్త్రతః ప్రాక్కపిలాచార్య ఇవాత్మశాస్త్రమద్ధా ౩౯ భగవన్ క్షణమాత్రమీక్ష్యతాం తత్ప్రథమం తు స్ఫురదుక్తిపాటవం మే, ఇతి దేశికపుంగవం నివార్య వ్యవదత్తేన సురేశ్వరస్సుధీశః ౪౦ సుమతే తవ కౌశలం విజానే స్వయమేవైష మునిః ప్రతిబ్రవీతు, ఇతి తం వినివర్త్య నీలకణ్ఠో యతికణ్ఠీరవసమ్ముఖస్తదాసీత్ ౪౧ పరపక్షబిసావలీమరాళై ర్వచనైస్తస్య మతం చఖండ దండీ, అథ నీలగళః స్వపక్షరక్షాం జహదద్వైతముపాకరిష్ణు రూచే. ౪౨ ప్రశమిం స్తదసీతియత్త్రయ్యన్తైః కథితో ఽర్థస్స న యుజ్యతే త్వదిష్టః, అభిదా తిమిరప్రకాశయోః కిం ఘటతే హన్త విరుద్ధధర్మవత్త్వాత్ ౪౩ రవితత్ప్రతిబింబయోరివాభిర్ఘటతామిత్యపి తత్త్వ

కంఠా యేషాం తథాభూతైః రధీతశైవశాస్త్రైః శిష్యైః పరివేష్టిత మాయాంత మముం నీలకంఠం ముని శ్రీశంకరో దదర్శ. ౩౮. మహర్షేః శ్రీశంకరాచార్యస్య సన్నికర్షం సమీపం ప్రాప్యైషః కవి ర్నీలకంఠ ఆత్మపక్ష మాక్షిప త్సమ్యక్ స్థాపితవాన్ తత్రోపమానమాహ— శుకస్య తాతేన శ్రీవేదవ్యాసేన కృతా దాత్మప్రతిపాదకా చ్ఛాస్త్రా చ్ఛారీరకమీమాంసాసంజ్ఞకా త్ప్రాగ్యథా కపిలాచార్య స్సాక్షా త్స్వశాస్త్రం స్థాపితవాన్ తద్వత్. ౩౯. తదానీం స్వగురుం నివార్య సురేశ్వరో వివాదం కృతవానిత్యాహ— హే భగవన్ క్షణమాత్రం ప్రథమం తు మే తత్స్ఫురదుక్తిపాటవమీక్ష్యతా మితి దేశికపుంగవం నివార్య సుధీనామీశ స్సురేశ్వర స్తేన నీలకణ్ఠేన, వ్యవదత్. ౪౦. వివదమానం సురేశ్వరం ప్రతి నీలకణ్ఠో యదుక్తవాం స్తదాహ— హే సుమతే తవ కుశలతాం విజానే ఽత స్స్వయమేవైష మునిః ప్రతిబ్రవీతు ఇతి తం సురేశ్వరం వినివర్త్య తదా యతిసింహసంముఖ ఆసీత్. ౪౧. పరః పరపక్షలక్షణబిసావలీభక్షణే హంసై ర్వచనై స్తస్య సమ్యక్ స్థాపితం మతం దండీ శ్రీశంకర శ్చఖండ ఖండితవాన్ అథానంతరం నీలకణ్ఠ స్స్వపక్షరక్షాం త్యజ న్నద్వైతమతం నిరాకర్తు మిచ్ఛు రువాచ. ౪౨. యదూచే తదాహ షడ్భిః— హే ప్రశమిన్ తత్త్వమస్యాదివేదత్రయీమస్తకై ర్జీవేశ్వరాభేదలక్షణో యస్త్వదిష్టో ఽర్థః కథిత స్స న యుజ్యతే కిం తమఃప్రకాశయో రభేదో ఘటతే నైవ యుజ్యతే. తత్ర హేతు ర్విరుద్ధధర్మవత్త్వా త్తథాచ జీవేశ్వరాభేదో న భవతి విరుద్ధధర్మవత్త్వా త్తమఃప్రకాశయో రివేతి యుక్తివిరోధా త్త్వదిష్టోఽర్థో వేదాంతై ర్నైవ కథిత ఇతి భావః. ౪౩. నను రవితత్ప్రతిబింబయో ర్వ్యభిచార శ్చంచలత్వాదివిరుద్ధధర్మవత్త్వే ఽప్యభేదా

తో న వాచ్యమ్, ముకురే ప్రతిబింబితస్య మిథ్యాత్వగతే ర్వ్యోమ
శివాదిదేశికోక్త్యా. ౪౪. ముకురస్థముఖస్య బింబవక్త్రాద్భిదయాపార్శ్వ
గలోకలోకనేన, ప్రతిబింబిత మాననం మృషాస్యాదితి భావత్కమ
తానుగోక్తికాశ్చ ౪౫. న చ మాయికజీవనిష్ఠమాఢ్యేశ్వరసార్వజ్ఞ్యవిరు
ద్ధధర్మబాధాత్, ఉభయో రపి చిత్స్వరూపతాయా అవిశేషా దభి
దైవ వాస్త్వితి ౪౬ నహి మానశతైః స్థితస్య బాధా ఉపరథా దత్త
జలాంజలి ర్భిదా స్యాత్, విపరీతహయత్వగోత్వబాధా ద్ధయపశ్వో
ర్నిజరూపకైక్యయుక్త్యా ౪౭ యది మానగతస్య హాన మిష్టం న భవే
త్తర్హి నచేశ్వరో ఽహ మస్మి, ఇతి మానగతస్య జీవసర్వేశ్వరభేదస్య
నహాన మప్యభీష్టమ్ ౪౮ ఇతి యుక్తిశతైస్స నీలకంఠః కవి రక్షో
భయదద్వితీయపక్షమ్, నిగమాన్తవచః ప్రకాశ్యమానం కలభః పద్మ

భావాభావస్యసత్త్వా త్తథాచ విరుద్ధధర్మయో రపి తయో రవితత్ప్రతిబింబయో
రివాభేదో యుజ్యతా మిత్యాశంక్య పరిహరతి—రవితత్ప్రతిబింబయో రివ తత్త్వతో
ఽభిదభేదో ఘటతా మిత్యపి న వాచ్యం తత్ర హేతు ర్వ్యోమశివాదిదేశికోక్త్యా
దర్పణే ప్రతిబింబితస్య మిథ్యాత్వావగతే స్తథాచ బాధ్యస్య ప్రతిబింబస్యా భేదయో
గ్యతాయా అభావేన వ్యభిచారాభావా త్తద్దృష్టాంతేన జీవేశ్వరయో రభేదో నయుం
జ్యత ఇత్యర్థః ౪౪ కించ భవదీయమతానుగా యుక్తిరప్యస్తీత్యాహ—బింబముఖా
న్ముకురస్య ముఖస్య భేదేన సమీపస్థలోకావలోకనేన హేతునా ప్రతిబింబితం
ముఖం మృషాస్యాదితి భవదీయమతానుగోక్తికాచ. స్వార్థే కః ౪౫. నను జీవనిష్ఠమా
ఢ్యస్యేశ్వరసార్వజ్ఞ్యస్యచ విరుద్ధధర్మస్య మాయికత్వేన బాధాదుభయో రపి చైతన్య
స్వరూపతాయా అవిశేషాద్వాస్తవో ఽభేద ఏవేత్యాశంక్య పరిహారం ప్రతిజా
నీతే— నచేతి ౪౬. తత్ర హేతు మాహ—హి యస్మా త్ప్రమాణశతైః స్థితస్య
విరుద్ధధర్మస్య బాధో న సంభవతి బాధాభావేన మాయికత్వ మప్యస్య నాస్తీతి భావః.
విపక్షే బాధకమాహ—అపరథేతి. మానశతైః స్థితస్యాపి బాధాంగీకారే భేదో దత్త
జలాంజలి స్స్యాత్ తత్ర యుక్తి మాహ—విపరీతయో రశ్వత్వగోత్వయో ర్బాధా
దశ్వపశ్వో స్స్వరూపస్యైక్య మేవేతి యుక్త్యేత్యర్థః. ౪౭. యది ప్రత్యక్షాదిమానావ
గతస్య హాన మిష్టం న భవే త్తర్హి నచేశ్వరో ఽహ మస్మీతి ప్రత్యక్షప్రమాణావగ
తస్య జీవసర్వేశ్వరభేదస్య హాన మప్యభీష్టం న భవేదిత్యర్థః. ౪౮. ఇత్యేవం యుక్తి
శతై స్సకవి ర్నీలకణ్ఠో వేదాంతవచోభిః ప్రకాశ్యమాన మద్వైతపక్షమక్షోభయత్.

వనం యథా ప్రఫుల్లమ్ ౪౯. అథ నీలగళోక్తదోషజాలో భగవానేవ మవోచ వస్తు కామమ్, శృణు తత్త్వమసీతి సంప్రదాయశ్రుతి వాక్యస్య పరావరేఽభిసంధిమ్ ౫౦ నను వాచ్యగతా విరుద్ధతాధీరిహ సోఽసావితివద్విరోధహానే, అవిరోధి తు వాచ్య మాదద్వైక్యం పదయుగ్మం స్ఫుట మాహ కో విరోధః. ౫౧. యదిహోక్త మతిప్రసంజనం భో న భవేన్నో హి గవాశ్వయోః ప్రమాణమ్, అభిదాఘటకం తయోర్యతః స్యా దుభయో ర్లక్షణయా భిదానుభూతిః. ౫౨ నను మాంద్యసమస్తవిత్త్వధర్మాన్వితజీవేశ్వరరూపతోఽతిరిక్తమ్, ఉభయోః పరినిష్ఠితం స్వరూపం బత నాస్త్యేవ యతోఽత్ర లక్షణా స్యాత్ ౫౩ ఇతిచేన్న సమీక్ష్యమాణజీవేశ్వరరూపస్య చ కల్పితత్వయుక్త్యా, తదధిష్ఠిత సత్యవస్తునోఽద్ధా నియమేనైవ సదాఽభ్యుపేయ

యథా ప్రఫుల్లం సరోజవనం హస్తిపోతః క్షోభయతి తద్వత్ ౪౯ అగ తత్కృతాద్వైతపక్షక్షోభానంతరం నీలకణ్ఠేనోక్తం దోషజాలం యస్మై స భగవాం శ్శంకరాచార్య ఉవాచ ఏవం త్వదుక్తం యథేష్టమస్తు తథాపి తత్త్వమసీతి సంప్రదాయశ్రుతి వాక్యస్య పరావరేఽభిసంధిమభిప్రాయం శృణు, పరే బ్రహ్మాదయోఽవరేయస్మాత్తథా భూతేఽఖండైకరసే యద్వా కార్యోపాధికో జీవః కారణోపాధిరీశ్వర ఇత్యుక్తత్వాత్కారణాభిన్నే కార్యే. ౫౦ ఇహ తత్త్వమసి వాక్యే సోఽయ మితి వద్విరుద్ధతాబుద్ధి ర్నను వాచ్యగతా ర్నతు లక్ష్యగతా తథాచ భాగలక్షణయా తస్య విరోధస్య హానేసతి అవిరోధివాచ్యం చైతన్యమాత్రం తు స్వీకుర్వత స్తత్త్వ మితి పదద్వయమైక్యం స్ఫుట మాహ-తః కోఽపి విరోధో నాస్తి. ౫౧. యత్త్వపరథేత్యాద్యుక్తం తత్రాహ—యదితి ఇహైవ ముచ్యమానే యోఽతిప్రసంగ స్త్వయోక్త స్సన భవేత్ హి యస్మాద్గవాశ్వయో రభేదఘటకం ప్రమాణం నాస్తి యతః ప్రమాణా త్తయోర్గవాశ్వయో రుభయో ర్భాగలక్షణయా భేదానుభవ స్స్యాదిత్యర్థః. ౫౨. నీలకంఠ శ్శంకతే—నను మాంద్యధర్మాన్వితజీవస్వరూపా త్సర్వజ్ఞత్వధర్మయుక్తేశ్వరస్వరూపాచ్చాతిరిక్తముభయోః జీవేశ్వరయోః పరినిష్ఠితం స్వరూపం ఖలు నాస్త్యేవ. యత స్తథాభూతస్వరూపసత్త్వా దత్ర స్వరూపే లక్షణా స్యాత్. యద్వా తత్ర తత్త్వమసి వాక్యే ౫౩. పరిహారతీతిచేన్న-తత్ర హేతుమాహ-మాంద్యాదివిరుద్ధధర్మవిశిష్టం జీవాది రూపం కల్పితం దృశ్యత్వా చ్ఛుక్తిరూప్యాదివదితి పరిదృశ్యమానజీవేశ్వరస్వరూపస్య కల్పితత్వయుక్త్యా తేన స్వరూపేణాధిష్ఠితస్య తదధిష్ఠానస్య సత్యస్య వస్తున స్సదా

తాయాః ౫౪. భవతా ఽపి తథాహి దృశ్యదేహాద్యహ మంతస్య
జడత్వ మభ్యుపేయమ్, పరిశిష్ట ముపేయ మేకరూపం నను కించిద్ధి
తదేవ తస్య రూపమ్ ౫౫. జగతో ఽసత ఏవ మేవ యుక్త్యాత్వనిరూ
ప్యత్వత ఏవ కల్పితత్వాత్, తదధిష్ఠితభూతరూప మేష్య న్నను కించి ద్ధి
తదీశ్వరస్య సత్యమ్ ౫౬ తదిహ శ్రుతిగోభయస్వరూపే నిరుపాధౌ
నహి మాధ్యసర్వవిత్త్వే, నజపాకుసుమా త్తలోహితిమ్నః స్ఫటికే స్యా
న్నిరుపాధికే ప్రసక్తిః ౫౭ అపి భేదధియో యథార్థతాయాం నభ
యం భేదదృశః శ్రుతి ర్బ్రవీతు, విపరీతదృశో హ్యనర్థయోగో న
భిదాధీ ర్విపరీతధీ ర్యత స్స్యాత్ ౫౮ అభిదా శ్రుతిగా ఽప్యతాత్త్వి

నియమే నైవ సాక్షా దభ్యుపగంతవ్యత్వా దద్ధేత్యస్య పూర్వపదేన వా సంబంధః ౫౪ నన్వభ్యుపగంతవ్యం భవద్భి ర్మయా తు నాభ్యుపగమ్యత ఇత్యాశంక్యాదౌ సమీక్ష్య మాణజీవస్వరూపాధిష్ఠానమభ్యుపేయ మేవేత్యాహ—భవతాఽపీతి హి యస్మా ద్భవతా ఽపి దృశ్యస్య దేహాదే రహమంతస్య జడత్వ మభ్యుపేయం తస్య జీవస్య పరిశిష్టం తదేవ కించి త్సత్యం రూపం స్వీకర్తవ్య మేవ ౫౫ తథేశ్వరస్వరూప మపీత్యాహ-అసతో జగతో వ్యుత్థితం ప్రతి విమతం కల్పిత మనిరూప్యత్వా ద్రజ్జూరగవదిత్యేవ మేవ యుక్త్యా కల్పితత్వా త్కించిద్ధి తత్సత్య మీశ్వరస్య జగదధిష్ఠానభూతం రూప మేష్య మవశ్య మంగీకార్య మిత్యర్థః ౫౬ తత్తస్మా దిహ శ్రుతిగమ్యే నిరుపాధా వుభయస్వరూపే మాధ్యసర్వవిత్త్వే నైవ స్తః తత్ర దృష్టాంత మాహ—జపాపుష్పా త్ప్రాప్తస్య లోహితిమ్నో నిరుపాధికే స్ఫటికే ప్రసక్తి ర్నహి స్యా త్తద్వత్ ౫౭ అపిచ భేదధియో యథార్థతాయాం భేదదృశః పురుషస్య *"మృత్యోః స మృత్యు మాప్నోతి య ఇహ నానేవ పశ్యతి యదుదర మంతరం కురుతే ఽథ తస్య భయం భవతీ"త్యాది శ్రుతిర్భయం న బ్రవీతు న బ్రూయాత్. హి యస్మా దనర్థసంబంధో విపరీతదర్శిన స్స్యాత్. యతశ్చ భిదాధీ ర్భేదబుద్ధి ర్విపరీతధీ ర్న స్యా త్తథాచోక్తశ్రుత్యా భేదదర్శినో భయస్యోక్తత్వా దనర్థయోగస్య చ విపరీతదర్శిన ఏవ యుక్తత్వా ద్భేదధీ ర్విపరీతధీ రేవేత్యర్థః ౫౮ ఏవం భేదదృశ శ్రుతయా ఽన్యథానుపపత్త్యా భేదబుద్ధే ర్విపరీత ధీత్వ ముపవర్ణ్య *"తత్ర కో మోహః కః శోక ఏకత్వ మనుపశ్యతః" ఇతి శ్రుత్యా భేదజ్ఞానే శ్రుతపురుషార్థాన్యథానుపపత్త్యా భేదస్య తాత్త్వికత్వమావిష్కరోతి— అభిదా అభేదః శ్రుతిగా ఽప్యతాత్త్వికీ అయథార్థాచే త్తర్హి తద్గతౌ తస్యా అభి ధాయా గతౌ జ్ఞానే పురుషార్థస్య శ్రవణం న స్యాత్ యత్తు యది మానగతస్యేత్యాది

కీచేత్పురుషార్థశ్రవణం న తద్గతౌ స్యాత్, అశివోఽహ మితిభ్రమస్య శాస్త్రాద్విధుమానత్వగతే రివాస్తి బాధః. ౫౯. తదబాధితకల్పనాక్షతి ర్నో శ్రుతిసిద్ధాత్మపరైక్యబుద్ధిబాధః, నిగమాత్ప్రబలం విలోక్యతే మాకరణం యేన తదీరితస్య బాధః ౬౦ ఋషిభి ర్బహుధా పరాత్మతత్త్వం పురుషార్థస్య చ తత్త్వ మప్యథోక్తమ్, తదపాస్య నిరూపిత ప్రకారో భవతాఽసౌ కథ మేక ఏవ ధార్యః ౬౧ ప్రబలశ్రుతిమానతోవిరోధే బలహీన స్మృతివాచ ఏవ నేయాః, ఇతి నీతిబలా త్త్రయీవిరుద్ధం న ఋషీణాం వచనం ప్రమాత్వ మీయాత్ ౬౨ ననుయుక్తియుతం మహర్షివాక్యం శ్రుతివద్గ్రాహ్యతమం పరం తథాహి, ప్రతిదేహమసౌవిభిన్న ఆత్మా సుఖదుఃఖాదివిచిత్రతావలోకాత్.

తత్రాహ శివోఽహ మితి భ్రమస్య ప్రత్యక్షసిద్ధచంద్రగతప్రాదేశమానత్వబుద్ధే రివ శాస్త్రా ద్బాధోఽస్తి తథాచ నచేశ్వరోఽహ మస్మీతి బుద్ధి ర్భ్రమ శ్శాస్త్రేణ బాధ్యమానత్వా ద్విధుమానత్వబుద్ధివ త్తస్య బాధేనచాభేద ఏవ శ్రుతిగమ్యో వాస్తవ ఇతి భావః యతఏవ మత స్తదబాధితకల్పనాయాః క్షతిః క్షయో నతు శ్రుతిసిద్ధాత్మపరైక్యబుద్ధిబాధోఽత స్తదబాధితత్వ కల్పనాక్షతేర్హేతో ర్నోక్తబుద్ధిబాధఇతి పాఠాంతరే వ్యాఖ్యేయం. కుతోనాస్తీతి వదంతం ప్రత్యాహ—నిగమాత్ప్రబలం ప్రమాకరణం ప్రమాణం కిం విలోక్యతే యేన నిగమోక్తస్యాత్మపరైక్యస్య బాధ స్స్యాత్. ౫౯ ౬౦ నీలకణ్ఠ ఆహ-ఋషిభిః కపిలాదిభి ర్బహుధా పరాత్మతత్త్వ మథ పురుషార్థస్య చ తత్త్వ మప్యుక్తం తదపాస్య ఏకఏవ నిరూపిత ప్రకారో భవతా కథం ధార్యో బహూనా మనుసరణస్య న్యాయ్యత్వాత్. ౬౧ పరిహరతి—ప్రబలశ్రుతి ప్రమాణేన విరోధే సతి బలహీనాః స్మృతివాచ ఏవ నాంగీకర్తవ్యా ఇతి నయబలాత్ వేదత్రయీవిరుద్ధ మృషీణాం వచనం ప్రమాత్వం న ప్రాప్నుయాత్. తథాచ ప్రమాణలక్షణస్థో జైమినిన్యాయః విరోధేత్వనపేక్షంస్యాదసతిహ్యనుమాన మితి "ఔదుంబరీం స్పృష్ట్వోద్గాయే" దితి శ్రుతే ర్విరుద్ధాఽపి సర్వావేష్టయితవ్యేతి స్మృతిర్మానం నవేతివిషయే ఽష్టకాదిస్మృతివన్మాన మితి పూర్వపక్షే రాద్ధాంతస్తు పూర్వపక్ష మపనుదతి. శ్రుతివిరోధే స్మృతేః ప్రామాణ్య మనపేక్ష మనాదరణీయం స్యా ద్ధి యస్మా దసతి విరోధే మూలశ్రుత్యనుమాపకతయా స్మృతి రపి మాన మితి న్యాయార్థః. ఏవంచ వేదవిరుద్ధవచసాం బహూనా మప్యనుసరణమన్యాయ్య మే వేతిభావః ౬౨ ఏవముక్తో నీలకంఠ శ్శంకతే చతుర్భిః—ననుయుక్తియుక్తం మహర్షివాక్యం పరం కేవలం గ్రాహ్య

౬౩. యది చాత్మన ఏకతా తదానీ మతిదుఃఖీ యువరాజసౌఖ్య మియాత్, అముకః స సుఖో ఽముక స్తు దుఃఖీ త్యనుభూతి ర్న భవే త్తయో రభేదాత్ ౬౪. అయ మేవ విదన్వితశ్చ కర్తా నహి కర్తృత్వ మచేతనస్య దృష్టమ్, అతఏవ భుజే ర్భవే త్సకర్తా పరభోక్తృత్వ మతిప్రసంగదుష్టమ్ ౬౫. పురుషార్థ ఇహైషదుఃఖనాశః సకలస్యాపి సుఖస్య దుఃఖయుక్తాత్, అతిహేయతయా పుమర్థతా ఽతో విషపృక్తాన్నవదిత్యభేద్యయుక్తేః ౬౬ ఇతిచే న్న సుఖాదిచిత్రతాయా మనసో ధర్మతయా ఽఽత్మభేదకత్వమ్, నకథంచ న యుజ్యతే పున స్సా ఘటయే త్ప్రిత్యుత మానసీయభేదమ్ ౬౭ చితియోగవిశేష ఏవ దేహే కృతిమత్తా ఘుటతేఽప్యచేతనే స్యాత్, తదభావత ఏవ కర్తృతా స్యా న్న

తమం నతు త్యాజ్యం యుక్తియుక్తత్వ మేవ దర్శయితు మాహ-తథాపీ తి ౬౩ విపక్షే దోష మాహ-యది చాత్మన ఏకతా స్యా త్తదానీ మతిదుఃఖీ యువరాజసౌఖ్యం ప్రాప్నుయాత్ కించాముక స్సుఖీ అముక స్తు దుఃఖీత్యనుభవో న స్యా త్తయో రభేదాత్. ౬౪ కించాత్మనోఽకర్తృత్వ మచేతనస్యాంతఃకరణాదేః కర్తృత్వ మితి భవన్మతమప్యయుక్త మిత్యాశయేనాహ-అయ మేవ జ్ఞానాన్వితః కర్తా హి యస్మా దచేతనస్య కర్తృత్వం న దృష్టం. అతఏవ భుజే రపి స ఆత్మా కర్తా భవే ద్యతః కర్తురన్యస్య భోక్తృత్వం దేవదత్తకృతకర్మఫలభోక్తృత్వం యజ్ఞదత్తస్య స్యాదిత్యతిప్రసంగేన దుష్టం ౬౫ కించ మోక్షో ఽపి భవదభిమతో ఽయుక్త ఇత్యాశయేనాహ-ఇహ లోకే వేదేవా. పురుషార్థో ఽప్యేష దుఃఖనాశఏవ నతు సుఖాప్తి స్తత్రాభేద్యాం యుక్తి మాహ-సర్వస్యాపి సుఖస్య దుఃఖయుక్తత్వా ద్ధేయత్వేన విషపృక్తాన్నవ త్పురుషార్థత్వం నాస్తీత్యభేద్యాయా యుక్తే ర్హేతో స్తథాచాయం ప్రయోగః-విమతం, న పురుషార్థః, దుఃఖసంయుక్తత్వాత్. విషసంపృక్తాన్నవత్ ౬౬. పరిహరతి-ఇతిచే న్నేతి తత్ర సుఖదుఃఖాది చిత్రతావలోకనాదిహేతోః పక్షావృత్తిత్వేనాత్మభేదకత్వాభావే హేతుమాహ— సుఖాదిచిత్రతాయాః మనసో ధర్మత్వేనాత్మభేదకత్వం కథంచి దపి న యుజ్యతే ప్రత్యుత సాచిత్రతా మానసీయం మనోనిష్ఠం భేదం ఘుటయేత్ తస్యా మనోధర్మత్వేతు "కామఃసంకల్పః" ఇత్యాదిశ్రుతిర్మాన మితిభావః ౬౭ అథ నహీత్యాది యదుక్తం తత్రాహ-చైతన్యయోగవిశేషఏవ దేహాద్వయే ఽచేతనే ఽపి కర్తృత్వఘుటకస్స్యాత్ తస్య చితియోగవిశేషస్యాభావాదేవ తృణాదేః కర్తృతా నస్యాదితి కల్పన

తృణాదే రితి కల్పనం వరీయః ౧౮ విషయోత్థసుఖస్య దుఃఖయుక్త్వే ఽప్యలయం బ్రహ్మ సుఖం న దుఃఖయుక్తమ్, పురుషార్థతయా తదేవ గమ్యం న పున స్తుచ్ఛకదుఃఖనాశమాత్రమ్ ౧౯ ఇతి యుక్తిశతోపబృంహితార్థైర్వచనై శ్శ్రుత్యవరోధసౌవిదల్లైః, యతి రాత్మమతం ప్రసాధ్య శైవం పరకృద్దర్శనదారుణై రజైషీత్ ౨౦ విజితో యతిభూభృతా స శైవః సహగర్వేణ విసృజ్య చ స్వభాష్యమ్, శరణం ప్రతిపేదివా న్మహర్షిం హరదత్తప్రముఖైః సహాత్మశిష్యైః ౨౧ యమినా మృషభేణ నీలకంఠం జిత మాకర్ణ్య వసీషిధుర్యవర్యమ్, సహసోదయనాదయః కవీంద్రాః పర మద్వైతముష శ్చకంపిరే స్మ ౨౨ విషయేషు వితత్య నైజభాష్యాణ్యథ సౌరాష్ట్రముఖేషు తత్ర తత్ర, బహుధా విబుధైః ప్రశస్యమానో భగవా న్ద్వారవతీం పురీం వివేశ. ౨౩. భుజయో రతితప్త శంఖచక్రాకృతిలోహాహతసంభృతవ్రణాంకాః, శర

మేవ శ్రుత్యనుకూలత్వా చ్ఛ్రేష్ఠ మిత్యర్థః. ౧౮ యదపి పురుషార్థ ఇత్యాది తత్రాహ- విషయోత్థసుఖస్య దుఃఖయుక్తత్వేఽపి నాశరహితం బ్రహ్మ సుఖం న దుఃఖయుక్తం * "ఆనందం బ్రహ్మణో విద్వా న్నబిభేతి కుతశ్చన" "తత్ర కో మోహః కః శోక ఏకత్వమనుపశ్యతః" ఇత్యాదిశ్రుతే స్తస్మా త్తదేవపురుషార్థతయా ఉపగమ్యం నతు తుచ్ఛకం దుఃఖనాశమాత్రం స్వార్థేతద్ధితః ౧౯ ఇత్యేవం యుక్తిశతై రుపబృంహితో ఽర్థో యేషాం తైః పునశ్చ "సౌవిదల్లాః కంచుకినః" ఇత్యమరా చ్ఛ్రుత్యవరోధకంచుకవద్భి ర్వచనై ర్యతి శ్రీశంకరాచార్య స్స్వీయ మద్వైతమతం ప్రసాధ్య పరకృచ్ఛాస్త్రస్య దారుణై స్తథాభూతై ర్వచనైః శైవం మత మజైషీత్ నిరాకరణేన జితవాన్ ౨౦ యతిరాజేన విజిత స్స శైవో నీలకంఠో గర్వేణ సహ స్వభాష్యం విసృజ్య చ పున ర్హరదత్తప్రముఖై రాత్మశిష్యై స్సహ మహర్షిం శరణం ప్రాప్తవాన్ ౨౧ పర మత్యంతం చకంపిరే స్మేతి పాదపూరణే. ౨౨. అథ సౌరాష్ట్రాదిషు తత్ర తత్ర దేశేషు స్వీయభాష్యాణి ప్రసార్య విబుధై స్సుపండితై ర్దైవైశ్చ బహుధా స్తూయమానో భగవాన్ శంకరో ద్వారవతీం పురీం వివేశ. ౨౩, భుజయో రతితప్తేన శంఖచక్రాకృతిలోహేనాహతేషు తాడితేష్వవయవేషు సంభృతాని సమాసాదితాని వ్రణానా మంకాని యైః పునశ్చ శరదండసదృశ ఊర్ధ్వపుండ్రో) యేషాం పున శ్చ తులసీపత్రై స్సనాథః కర్ణదేశో యేషాం తే శతశః పాంచరాత్రా స్సమవేత్యావృతం మోక్షం పంచభిదావిదాం జీవేశ్వరభేదో జీవానాంపరస్పరభేదో జీవానామచితాంభేద ఈశ్వరస్యాచితాంభేదః

దండసహోదరోర్ధ్వపుండ్రా స్తులసీపర్ణసనాథకర్ణదేశాః ౭౪. శతశ
స్సమవేత్య పాంచరాత్రా స్త్వమృతం పంచభిదావిదాం వదంతః, ముని
శిష్యవరై రతిప్రగల్భై ర్మృగరాజై రివ కుంజరాః ప్రభగ్నాః ౭౫.
ఇతి వైష్ణవ శైవశాక్తసౌరప్రముఖానాత్మవశం వదా న్విధాయ, అతి
వేలవచోఝరీనిరస్తప్రతివాద్యుజ్జయినీం పురీ మయాసీత్ ౭౬. సపది
ప్రతినాదితః పయోదస్వనశంకాకులగేహకేకిజాలైః శశభృన్ముకుటార్హ
ణామృదంగధ్వని రశ్రూయత తత్ర మూర్ఛితాశః ౭౭ మకరధ్వజ
విద్విడాప్తివిద్వా న్నిభృతేవ హృత్పుష్పసుగంధవన్మరుద్భిః, అగరూద్భవ
ధూపధూపితాశం సమహాకాలనివేశనం వివేశ ౭౮ భగవానభివంద్య
చంద్రమౌలిం మునిబృందై రభివంద్యపాదపద్మః, శ్రమహారిణి మంటపే
మనోజ్ఞే స విశశ్రామ విసృత్వరప్రభావః ౭౯ కవయే కథయాస్మదీయ
వార్తా మిహ సౌమ్యేతి స భట్టభాస్కరాయ, విససర్జ వశంవదాగ్ర
గణ్యాం మునిరభ్యర్ణగతం సనందనార్యమ్ ౮౦ అభిరూపకులావతం
సభూతం బహుధా వ్యాకృతసర్వవేదరాశిమ్, తమయత్ననిరస్తదుస్స

అచితాంచ పరస్పరభేదఇత్యేవం పంచవిధభేదవిదాం వదంతః ప్రగల్భై ర్మునిశిష్యవరై
స్సింహై రిభా ఇవభగ్నా ఇతి ద్వయో రర్థః ౭౪ ౭౫ ఇత్యేవం శైవాదీ నాత్మవశం
వదంతీతి తథావిధా న్విధాయాతిక్రాంతవేలాభి ర్వచోఝరీభి ర్నిరస్తాః ప్రతివాదినో
యేన స ఉజ్జయినీం పురీం ప్రాప్తవాన్ ౭౬. పయోదస్వనశంకయా మేఘశబ్దాశంకయా
వ్యాకులై ర్గేహే మందిరాదా రుద్ధై ర్మయూరసముదాయై స్తత్క్షణే ప్రతినాదితః పునశ్చ
వ్యాప్తా దిశో యేన తథాభూత శ్చంద్రశేఖరస్య మహాకాలాఖ్యశివస్యైత్యాసంబంధి
మృదంగానాం ధ్వని స్తత్రోజ్జయిన్యా మశ్రూయత ౭౭ మకరధ్వజవిద్విషః కామవి
ద్విష శ్శివస్య ప్రాప్తిం జానాతీతి తథాభూత స్స మహాకాలమందిరం వివేశ. తద్విశినష్టి-
పుష్పసుగంధవ ద్వాయుభిః శ్రమహృత్ పునశ్చాగరూద్భవధూపేన ధూపితా ఆశా
యత్ర తత్. ౭౮. మునిసంఘై రభివంద్యపాదపద్మః విసృత్వరః ప్రసరణశీలః ప్రభావో
యస్య స భగవాన్ శంకర శ్చంద్రశేఖరం మహాకాళేశ్వర మభివంద్య శ్రమహారిణి
మనోజ్ఞే మండపే విశ్రామం కృతవాన్ ౭౯. విశ్రమ్య యత్కృతవాం స్తదాహ—
ఇహాస్యాం పుర్యాం భట్టభాస్కరాయ కవయే ఽస్మదీయవార్తాం హేసౌమ్య కథయే
త్యుక్త్వా స ముని ర్వశంవదాగ్రగణ్యాం సమీపశిష్యాగ్రగణ్యాం గతం పద్మపాదార్యం
విససర్జ .౮౦ వావదూకో ఽతివక్తా సనందనార్య స్తం ప్రతిపద్యోవాచ తం విశినష్టి

పత్నం ప్రతిపద్యేత్థ మువాచ వావదూకః ౨౧. జయతిస్మ దిగంతగీతకీర్తి
ర్భగవాం శ్ఛంకరయోగిచక్రవర్తీ, ప్రథయ న్పరమాద్వితీయతత్త్వం
శమయం స్తత్పరిపంథివాదిదర్పమ్ ౨౨ సజగాద బుధాగ్రణీ ర్భవంతం
కుమతోత్ప్రేక్షితసూత్రవృత్తిజాలమ్, అభిభూయ వయం త్రయీశి
ఖానాం సమవాదిష్మ పరావరే ఽభిసంధిమ్ ౨౩ తదిదం పరిగృహ్య
తాం మనీషి న్మనసా ఽఽలోచ్య నిరస్య దుర్మతం స్వమ్, అథవాస్మదు
దగ్రతర్కవజ్రప్రతిఘాతా త్పరిరక్ష్యతాం స్వపక్షః ౨౪ ఇతి తా
నవహేళపూర్వవర్ణాం గిర మాకర్ణ్య తదా స లబ్ధవర్ణః, యశసాం
నిధి రీషదుత్తరోష్ఠ స్త మువాచ ప్రహస న్యతీంద్రశిష్యమ్ ౨౫.
గుర్వమేష న శుశ్రువా నుదంతం మమ దుర్వాదివచ స్తతీ ర్నుదంతమ్,
పరకీర్తిబిసాంకురా నదంతం విదుషాం మూర్ధ్ని నానటత్పదంతమ్ ౨౬.
మమ వల్గతి సూక్తిగుంభబృందే కణభుగ్జల్పిత మల్పతా ముపైతి, కపి
లస్య పలాయతే ప్రలాపః సుధియాం క్వైవ కథా ఽధునాతనానామ్.

అభిరూపకులస్య బుధగణస్యావతంసభూతం ని "అభిరూపో బుధేరమ్య" ఇతి మేదినీ. బహుధావ్యాఖ్యాతో వేదరాశి ర్యేన అయత్నేన నిరస్తా దుస్సపత్నా యేన తం. ౨౧. యదువాచ తదాహ-యః దిగంతగీతకీర్తి ర్భగవాం చ్ఛంకరయోగిచక్రవర్తీ పరమ మద్వైతతత్త్వం ప్రథయం స్తస్య పరిపంథినాం వదినాం గర్వం శమయన్ జయతిస్మ. స బుధాగ్రణీర్భవంతం జగాదేతి పరేణాన్వయః ౨౨ యద్బభాషే తదాహ-కుత్సితం మతం యేషాం తైః కుమతై రుత్ప్రేక్షితం సూత్రవృత్తిజాల మభిభూయ వేదాంతానాం పరావరే బ్రహ్మాభిన్నే ప్రతీచి తాత్పర్యమవాదిష్మ ౨౩. తత్తస్మా దిద మస్మదీయం మతం మనసాఽఽలోచ్య స్వీయం మతం హిత్వా పరిగృహ్యతాం యతో హే మనీషిన్ అథవా స్వమతే దురాగ్రహ శ్చే త్తర్హి అస్మదీయోదగ్రతర్కలక్షణవజ్రప్రతిఘాతాత్స్వపక్షః పరిరక్ష్యతాం ౨౪ ఇత్యేవ మవజ్ఞాపూర్వకావర్ణా యస్యాం తాంగిర మాకర్ణ్య స లబ్ధవర్ణో విచక్షణో యశసాం నిధి రీషత్స్ఫురత్తరోష్ఠో భట్టభాస్కరః ప్రహసం స్తం యతీంద్రశిష్య మువాచ ౨౫. ఏష తవ గురు ర్మమ ఉదంతం వృత్తాంతం న శుశ్రువాన్. ఉదంతం విశినష్టి-వాదివచస్తతీ ర్నుదంతం పరకీర్తిలక్షణసాంకురాన్ భక్షయంతం విదుషాం శిరస్సు నానట దతిశయేన నృత్యత్పదం యస్య. ౨౬. మమ సూక్తిగుంభబృందే సూక్తిరచనాసముదాయే వల్గతి సతి కణాదభాషిత మల్పతాం ప్రాప్నోతి కపిలస్య తు ప్రలాపః పలాయతే తథాచాధునాతనానాం

౮౭. ఇతి వాదినమబ్రవీత్సనందః కుశలోఽథైనమవిజ్ఞ మాఽవమంస్థాః, సహి దారితభూధరోఽపి టంకః ప్రభవేద్వజ్రమణిప్రభేదనాయ ౮౮. స తమేవ ముదీర్య తీర్థకీర్తే రుపకంఠం ప్రతిపద్య సద్విదగ్ర్యః, సకలం తదవోచదానుపూర్వ్యా స మహాత్మాఽపి యతీశ మాససాద ౮౯. అథ భాస్కరమస్కరప్రవీరౌ బహుధాఽఽక్షేపసమర్థనప్రవీణౌ, బహుభి ర్వచనై రుదారవృత్తై ర్వివదాతే విజయైషిణౌ వివాదమ్ ౯౦ అనయో రతిచిత్రశబ్దశయ్యాం దధతో ర్దుర్నయభేదశక్తయుక్త్యోః, పటువాదమృధేఽంతరం తటస్థాః శ్రుతవంతోఽపి నకించనాన్వవిందన్ ౯౧ అథ తస్య యతి స్సమీక్ష్య దాక్ష్యం నిజపక్షాబ్జశరజ్జడాబ్జభూతమ్, బహుధాఽక్షిప దస్య పక్ష మార్యో విబుధానాం పురతోఽప్రభా[illegible]కక్ష్యమ్ ౯౨ అథ భాస్కరవిత్స్వపక్షగుప్త్యై విధుతో వాగ్మివరః ప్రగల్భయుక్త్యా, శ్రుతిశీర్షవచః ప్రకాశ్య మేవం కవి రద్వైత మపాకరిష్ణు రూచే ౯౩ ప్రశమింస్త్వదుదీరితం

సుధియాం కైవ కథా ౮౭ ఇతి వాదిన మేనం భట్టభాస్కర మథానంతరం కుశలస్సనందనోఽబ్రవీత్ హేఽవిజ్ఞ మాఽవమంస్థాః మాఽవజానీహి అవజ్ఞాం మాకురు యస్మాద్దారితపర్వతోఽపి టంకో గ్రావదారణో వజ్రమణిభేదనాయ సమర్థో న భవతి ౮౮ సపద్మపాదస్తం భట్టభాస్కర మేవ ముదీర్య తీర్థకీర్తే ర్గురో స్సమీపం ప్రాప్య సద్విదా మగ్ర్య స్తత్సర్వమానుపూర్వ్యా ప్రోక్తవాన్ స మహాత్మా భట్టభాస్కరోఽపి యతీశం ప్రాప ౮౯ అథానంతరం భాస్కర యతీశ ప్రవీరౌ బహుధా ఆక్షేపసమర్థనయోరతికుశలౌ విజయైషిణౌ బహుభి రుదారపద్యైర్వచనై ర్వివాదం కృతవంతౌ. ౯౦ అతిచిత్రశబ్దశయ్యాం తథాభూత తదానుగుణ్యవిశ్రాంతిం దధతో ర్దుర్యుక్తిభేదే శక్తా యుక్తయో యయో స్తయో రనయోః పటువాదసంఖ్యే తటస్థాః శ్రుతవంతోఽపి కించిదంతరం న ప్రాప్తవంతః ౯౧. అథ యతి స్తస్య దాక్ష్యంసమీక్ష్య స్వపక్షచంద్రస్య శరత్కాలీన కమలభూతం * "అబ్జో ధన్వంతరౌ చంద్రే నిచులే శంఖపద్మయోః." రితి విశ్వప్రకాశః తథాచ చిదబ్జస్య చంద్రస్యాగ్రే యథా జడాబ్జం కమలం ముకుళితం భవతి తథాభూతం అస్య పక్షమార్య శ్రీశంకరో బహుధా ఆక్షిపత్. పక్షం విశినష్టి-సుపండితానా మగ్రే అప్రభాతాః కక్ష్యాః కోట్యో యస్మింస్తం. ౯౨. అథ భాస్కరో విద్వాన్వాగ్మివరః ప్రకంపిత స్స స్వపక్షపాలనాయ శ్రుతిశీర్షవచోభిః ప్రకాశ్య మద్వైతం ప్రగల్భయా యుక్త్యాఽపాకరిష్ణు రేవ మువాచ. ౯౩, హే ప్రశమి న్ప్రకృతి ర్జీవపరాత్మనో ర్భేదికేతి త్వదుక్తం హి యస్మా

న యుక్తం ప్రకృతి ర్జీవపరాత్మభేదికేతి, న భినత్తి హి జీవగేశగావో
భయభావస్య తదుత్తరోద్భవత్వాత్ ౯౪ మునిరేవ మిహోత్తరం
బభాషే ముకురో వా ప్రతిబింబబింబభేదీ, కథ మీరయ వక్త్రమా
త్రగ శ్చే చ్చితిమాత్రాశ్రిదియం తథేతి తుల్యమ్ ౯౫ చితిమాత్రగత
ప్రకృత్యుపాధే ర్జహతో ర్బింబపరాత్మపక్షపాతమ్, ప్రతిబింబితజీవ
పక్షపాతో ముకురస్యేవ విరుధ్యతే న జాతు ౯౬ అవికారి నిరస్త
సంగబోధైకరసాత్మాశ్రయతా న యుజ్యతేఽస్యాః, అతఏవ విశిష్టసం
శ్రితత్వం ప్రకృతే స్స్యాదితి నాపి శంకనీయమ్ ౯౭ నహి మానకథా
విశిష్టగత్వే భవదాపాదిత ఈక్ష్యతే తథాహి, అహ మజ్ఞ ఇతి ప్రతీతి
రేషా నహి మానత్వ మిహాశ్నుతే తథాచేత్ ౯౮ అనుభవ్యహ
మిత్యపి ప్రతీతే రనుభూతేశ్చ విశిష్టనిష్ఠతా స్యాత్, అజడానుభవస్య
నో జడాంతఃకరణస్థత్వ మితీష్టతా న తస్యాః ౯౯ నను దాహకతా

త్వా జ్జీవగాం పరాత్మగాం వా న భినత్తి తత్ర హేతు రుభయభావస్య జీవభావస్యేశ
భావస్య చ ప్రకృత్యుత్తరోద్భవత్వాత్ ౯౪ ఇత్యుక్తో ముని రేవ మిహోత్తరము
వాచ-ఆదర్శః కిల ప్రతిబింబబింబభేదీ కథం కిం ప్రతిబింబగ ఉతబింబగ ఇతీరయ ముఖ
మాత్రగ శ్చే న్ముకుర స్తద్భేదీ తర్హి చిన్మాత్రాశ్రితేయం ప్రకృతి రపి బింబప్రతిబింబ
భేదికేతి తుల్యమిత్యర్థః ౯౫ నన్వేవం తర్హి చిన్మాత్ర ఏవ దుఃఖిత్వాదికం కుతో నాపా
దయతి కిమితి జీవ ఏవాపాదయతీతిచే త్తత్రాహ-చితిమాత్రగతప్రకృత్యుపాధే ర్బింబ
భూతపరాత్మపక్షపాతం త్యజతః ప్రతిబింబభూతజీవాత్మపక్షపాతో దర్పణస్యేవ
కదాచి దపి న విరుధ్యతే, ౯౬. నన్వస్యా వికారిణ్యా అబోధరూపాయాః ప్రకృతే
రవికారినిరస్తసంగం జ్ఞానైకరసస్వరూపం బ్రహ్మాశ్రయో న యుజ్యతే విరోధాత్ అత
ఏవాంతఃకరణవిశిష్టసాశ్రితత్వం ప్రకృతే స్స్యాదిత్యాశంక్య పరిహరతి - అవికారీతి.
అతఏవ ఇత్యపి నశంకనీయ మితివా ౯౭ హియస్మా త్త్వయా ఽఽపాదితే విశిష్ట
గత్వే ప్రమాణకథా న దృశ్యతే నను అహ మజ్ఞ ఇతి విశిష్టాశ్రితాజ్ఞానానుభవ ఏవ
మాన మిత్యాశంక్యాహ-తథాహీతి ఇహాస్మి న్నర్థే ఽహ మజ్ఞ ఇత్యేషా ప్రతీతి ర్మాన
త్వం నహ్యశ్నుతే తథాచేదిత్యస్యోత్తరేణ సంబంధః ౯౮ విపక్షే దోషమాహ-తథాచే
దుక్తప్రతీతి ర్మానత్వ మశ్నుతే చే దహ మనుభవీత్యపి ప్రతీతే ర్హేతో రనుభూతే రపి
విశిష్టనిష్ఠతా స్యాత్ ఇష్టాపత్తి మాశంక్యాహ-అజడస్యానుభవస్య జడాంతఃకరణనిష్ఠత్వం
న భవతీతి హేతో స్తస్యా విశిష్టనిష్ఠతాయా ఇష్టతా నాస్తి. ౯౯. భట్టభాస్కర

యథాఽగ్నియోగాదధికూటం వ్యపదిశ్యతే తద్వైవ, అనుభూతిమదాత్మయోగతోఽన్తఃకరణే సా వ్యపదిశ్యతేఽనుభూతిః. ౧౦౦ ఇతిచేన్నైవమిహాఽపి తస్య మాయాశ్రయచిన్మాత్రయుతే తదుపచారః, న పునస్తదుపాధియోగతోఽన్తఃకరణస్యేతి సమాన్యథాగతిర్హి ౧౦౧ నచ తత్ర హి బాధకస్య సత్త్వాదియమస్తు ప్రకృతేర్న సాఽస్త్యబాధాత్, ఇతివాచ్యమిహాఽపి తజ్జ చిత్తే తదుపాశ్రితత్వయుతేశ్చ బాధకత్వాత్. ౧౦౨ అథిసుప్త్యపి చిత్తవర్తిగతాస్యద్యది వాఽజ్ఞానమిదం హృదాశ్రితం స్యాత్, తదిహాఽస్తి న మానముక్తరీత్యా ప్రకృతేర్హృదాశ్యవిశిష్టనిష్ఠతాయాం ౧౦౩ నను న ప్రతిబంధికైవ సుప్తావితి సా దూరత ఏవ చిద్గతేతి, ప్రతిబంధకశూన్యతా తు సుప్తేః పరమాత్మైక్యగతేః స్మృతేతివాక్యాత్ ౧౦౪ నచ తత్ర చ తద్ధినతిప్రతీతి స్సతి సంప

శ్శంకతే—నను యథా దాహకవహ్నితాదాత్మ్యాల్లోహపిండే దాహకతా వ్యపదిశ్యతే తద్వైవానుభూతిమదాత్మతాదాత్మ్యాదన్తఃకరణే సాఽనుభూతిర్వ్యపదిశ్యత ఇత్యర్థః ౧౦౦ పరిహరతి-ఇతిచేన్నైవం యత స్తథేహాఽపి మాయాశ్రయచిన్మాత్రయుతేఽన్తఃకరణే తస్యాజ్ఞానస్యోపచారో న పున స్తస్యచిన్మాత్రస్యోపాధేః ప్రకృతే ర్యోగతోఽన్తఃకరణస్యేత్యన్యథా గతి స్సమానా ౧౦౧. నను తత్రాన్తఃకరణేఽనుభూతే ర్వ్యపదేశేఽజడానుభవస్య జడాన్తఃకరణస్థత్వమనుపపన్నమితి బాధకస్య సత్త్వాదనుభూతిమదాత్మయోగాదన్తఃకరణేఽనుభూతివ్యపదేశ ఇతీయం గతిరస్తు ప్రకృతేఽన్తఃకరణస్య మాయాశ్రయత్వే బాధాభావాన్మాయాశ్రయ చిన్మాత్రయుతేఽన్తఃకరణేఽజ్ఞానస్యోపచార ఇత్యుక్తా సా గతిర్నాస్తీత్యాశంక్య పరిహరతి - ఇతి నచ వాచ్యమితి కుత ఇత్యపేక్షాయామాహ-తజ్జే విద్యాజనితే చిత్తే విద్యాశ్రయత్వాయోగస్య బాధకత్వాత్. ౧౦౨. కించేదమజ్ఞానం యది హృదాశ్రితం స్యాత్తర్హి అథి సుప్త్యపి సుషుప్తావపి చిత్తవర్తి తదజ్ఞానం స్యాత్తత్తస్మాదిహాఽస్యాం ప్రకృతే ర్హృదాశ్యాం తఃకరణవిశిష్టనిష్ఠతాయాముక్తరీత్యా ప్రమాణం నాస్త్యత శ్చిద్గతైవ సేత్యర్థః ౧౦౩. ఏవ ముక్తో భట్టభాస్కర శ్శంకతే-నన్విత్యాదిచతుర్భిః నను సుషుప్తౌ జీవబ్రహ్మైక్యప్రతిబంధికాఽవిద్యైవ నాస్తీతి హేతోస్సాఽవిద్యా తదానీం చిద్గతేతి దూరత ఏవాత్ర ప్రమాణాకాంక్షాయామాహ - సుప్తే ప్రతిబంధకశూన్యతా తు "సతా సోమ్య తదా సంపన్నో భవతి స్వమపీతో భవతీ"తి వాక్యా జ్జీవస్య పరమాత్మనైక్యస్యావగతే స్తథాచోక్తశ్రుతివాక్యమేవాత్ర ప్రమాణమితి భావః. ౧౦౪, నను సతి సంపద్య

ద్య విదు ర్నహీతివాక్యాత్, శ్రుతిగి స్తదధిక్షిపత్యభావప్రతిపత్తే
ర్నచ నిహ్నవో ఽత్ర నేతి. ౧౦౫. కిము నిత్య మనిత్య మేవ చైత
త్ప్రథమో నేహ సమస్తి యుక్త్యభావాత్, అనివర్తకసత్వతో ఽస్య
నాంత్యో నహి భిద్యా దవిరోధిచిత్ప్రకాశః ౧౧౬ నచత చ్ఛమయే
జ్జడప్రకాశో ఽప్యవిరోధా త్సుతరాం జడత్వతో ఽస్య, తదిహాప్రతి
బంధకత్వ మస్య ప్రభవేత్కథంత్విహ తద్భ్రమాగ్రహాది ౧౦౭. ఇతిచేదిద
మీరయ భ్రమః కో మనుజో ఽహంత్వితి శేముషీతిచేన్న, అతివిస్మృతి
శీలతా తవాహో గదితు స్సర్వపదార్థసంకరస్య ౧౦౮. ప్రమితిత్వ
ముపాశ్రయ న్ప్రతీతే రముకః ఖండ ఇతి స్వశాస్త్రసిద్ధాత్, భిదభిద్ద్వ

న విదురితి వాక్యాత్తత్ర సుషుప్తా వజ్ఞానస్థితి ప్రతీతి రిత్యాశంక్య పరిహరతి - నచేతి. సతి పరమాత్మని సంపద్యైక్యం ప్రాప్య. జనా న విదుః కిమపి నజానంతి హేతు మాహ - యత ఉక్తశ్రుతిగీ స్త్వజ్ఞాన మధిక్షిపతి నిషేధతి నను నిహ్నవో జ్ఞాననిషేధో ఽత్ర నాస్తీత్యాశంక్య పరిహరతి - నచేతి నిహ్నవో ఽత్ర శ్రుతిగిరి- నేతి నచాత్ర హేతు మాహ - నవిదు రితి జ్ఞానాభావప్రతీతే రితి ౧౦౫ కిం చైతదజ్ఞానం కిము నిత్య ముతానిత్య మేవేతివికల్ప్య దూషయతి - ఇహోక్తవికల్పద్వయే ప్రథమో వికల్ప స్సమ్యఙ్నాస్తి. తత్ర హేతు ర్యుక్త్యభావాత్. నాంత్యో ఽస్యా నివర్తక? సత్త్వతో నివర్తక? సత్త్వాభావాత్ ఏతదేవోపపాదయ న్కిమస్యచిత్ప్రకాశో నివర్తక ఉత జడప్రకాశ ఇతి వికల్ప్యాద్యం ప్రత్యాహ-హి యస్మా త్తదజ్ఞాన మవిరోధి చిత్ప్రకాశో న భిద్యాత్. ఉత్తరశ్లోకస్థతత్పద మత్రాపి సంబంధనీయం. ౧౦౬. ద్వితీయం ప్రత్యాహ - తదజ్ఞానం జడప్రకాశో నచ శమయే త్తత్ర హేతు ర్జడేన జడస్య విరోధాభావాత్. ౧౦౭. భ్రమేనిరస్తే సంస్కారనిరాసో ఽర్థాత్సేత్స్యతీత్యగ్రహణం త్వయోగ్యత్వాదేవ నోపపన్న మిత్యభిప్రాయేణాచార్య ఆహ - ఇతీతి. భిన్నాభిన్నవిషయత్వేన సర్వప్రత్యయయాథార్థ్యా న్న భ్రమసిద్ధి రితి కిం శబ్దార్థః. ప్రశ్నం మత్వోత్తర మాహ-మనుష్యో ఽహ మిత్యహంకారాది దేహపర్యంతే ఽనాత్మన్యాత్మబుద్ధి ర్భ్రమ ఇత్యర్థః ఉపహాసపూర్వక ముత్తరంవక్తు మాచార్య ఆహేతిచేన్న - అహో సర్వపదార్థసంకరస్య వక్తు స్తవాతివిస్మరణశీలతా. ౧౦౮. విస్మరణశీలతా మేవాహ-సర్వస్యాపి భిదభిద్ద్వయవిషయత్వా త్స్వశాస్త్రసిద్ధా త్తతో రముకః ఖండఇతి భేదాభేదప్రత్యయస్య ప్రమాణత్వ ముపాశ్రయ న్నహం మనుజ ఇతి ప్రత్యయం భేదాభేదవిషయం తు త్వం భేదాభేదాభ్యాం సర్వసంకరవాదీ

యగోచరత్వహేతో ర్ధియ మేతాం తు కిమిత్యుపేక్షసే త్వమ్. ౧౦౯.
అనుమాన మిదం తథాచసిద్ధం విమతాధీః ప్రమితి ర్భిదాభిదత్వాత్,
ఇహ చారు నిదర్శనం భవే త్సా తవఖండో ఽయ మితి ప్రతీతి రేషా
౧౧౦ నను సంహననాత్మ ధీః ప్రమాణం న భవత్యేవ నిషిధ్యమానగ
త్వాత్ ఇదమితి ప్రతిపన్నరూప్యధీవత్ప్రబలా సత్ప్రతిపక్షతేతి చే న్న.
౧౧౧ వ్యభిచారయుతత్వతో ఽస్య ఖండః పశు రిత్యత్ర తదన్యధీస్థ
ముండే, ఇతరత్ర నిషిధ్యమానఖండోల్లిఖితత్వేన నిరుక్తహేతుమ
త్వాత్ ౧౧౨ నను హేతు రయం వివక్ష్యతే ఽత్ర ప్రతిపన్నోపధికే
నిషేధగత్వమ్, ఇతిచే న్న వివక్షితస్య హేతో ర్వ్యభిచారా త్పునర
ప్యముత్ర చైప ౧౧౩ నను గోత్వఉపాధికే త్వముష్య ప్రతిపన్నస్య
హి తత్ర నో నిషేధః, అపితుప్రథమా నముండ ఇత్యత్ర తథాచ

కి మిత్యుపేక్షసే. ౧౦౯. తథాచేద మనుమానం సిద్ధం. వివాదాస్పదా ఽహం మనుజ
ఇతి బుద్ధిః, ప్రమాణం, భిన్నాభిన్నవిషయత్వా త్సాఖండో ఽయమిత్యేషా తవప్రతీతి
రిహానుమానే చారు నిదర్శనం దృష్టాంతః ౧౧౦ నను సంఘాతాత్మబుద్ధి రప్రమాణం
నిషిధ్యమానవిషయత్వాత్ ఇదమితి ప్రతిపన్నరజతబుద్ధివదితి సాధ్యాభావసాధకహే
త్వంతరేణ ప్రబలాం సత్ప్రతిపక్షతా మాపాదయతి భట్టభాస్కరః – నన్వితి.
నాహం మనుజో బ్రహ్మాస్మీతి ప్రతిప్రత్యయసామర్థ్యా న్నిషిధ్యమానవిషయత్వ మి
త్యర్థః దూషయతి-ఇతిచే న్నేతి. ౧౧౧ తత్ర హేతుమాహ-అస్య హేతోః ఖండః
పశు రిత్యత్ర వ్యభిచారయుక్తత్వాత్ కుత ఏతదితి తత్రాహ - ఇతరత్ర నాయం
ఖండో గౌః కిన్తు ముణ్డో గౌరితి ఖండాన్యధీస్థే ముండే నిషిధ్యమానఖండోల్లిఖి
తత్వేన నిషిధ్యమానవిషయత్వరూప నిరుక్త హేతుమత్త్వా త్తథాచ ఖండముండా
భ్యాం గోత్వస్యాభేదప్రత్యయవ ద్దేహ బ్రహ్మభ్యాం, జీవస్యాభేదప్రత్యయస్యా
ప్రామాణ్యోపపత్తి రితిభావః. ౧౧౨. నను నాయం నిషిధ్యమానవిషయత్వమాత్రం
హేతుః కింతు ప్రతిపన్నోపాధౌ నిషిధ్యమానవిషయత్వ మితి భట్టభాస్కర శ్శం
కతే - నన్వితి. ప్రతిపన్నస్య ప్రతీతస్యోపాధికఉపాధావధిష్ఠానే. తథా చేదమంశే
ప్రతిపన్నం తత్రైవ నిషిధ్యతే నేదం రజత మితి తథాఽఽత్మని ప్రతిపన్నం మను
జత్వం తత్రైవ నిషిధ్యతే ఇతి తస్య భ్రమత్వం ఖండో గౌరిత్యస్యతు తద్వైపరీత్యా
న్న తత్త్వమితి భావః. దూషయతి - ఇతీతి. తత్ర హేతు ర్వివక్షితస్య హేతోః పున
రప్యముత్ర ఖండో గౌ రిత్యముష్మిన్ వ్యభిచారా దేవ ౧౧౩. నను నాయంఖండః
కింతు ముండఇతి గోత్వఉపాధౌ ప్రతిపన్నస్య ఖండస్య వ తత్రనిషేధో -ఽపితు

వ్యభిచారితా న హేతోః. ౧౧౪ ఇతిచేన్న వికల్పనాసహత్వాత్కిముఖండస్యతు కేవలే నిషేధః, ఉత గోత్వసమన్వితే సముండే ప్రథమో నోఘటతే ప్రసక్త్యభావాత్. ౧౧౫ నహి జాత్వపి ఖండకే ప్రసక్తః పరముండస్త్వితి సంప్రసక్త్యభావః, చరమో ఽపి న గోత్వయుక్తముండే ఖలుఖండస్య నిషేధకాల ఏవ ౧౧౬ స్వవిశేషణభూత గోత్వ ఏవ స్ఫుటమేతస్య నిషేధనం శ్రుతం స్యాత్, తదిహోదితహేతుసత్త్వతో ఽస్య వ్యభిచారో దృఢవజ్రలేప ఏవ. ౧౧౭. నను భాతితరా ముపాధిరత్రా దళదేత * ద్వ్యవహర్తృతేతిచేన్న, అహమో ఽనుభవేన సాధనవ్యాపకభావా దవగత్యనంతరంచ ౧౧౮ నను తద్వ్యవహారసంఘదాయా ఇహ తత్కేన కమిత్యనేన ముక్త్వా, శ్రుతివాక్య

ప్రథమానముండే ఇతి తథాచ హేతో ర్వ్యభిచారితా నాస్తీతి శంకతే - నన్వితి. ౧౧౪ పరిహరతీతిచేన్న-వికల్పనాసహత్వాత్. వికల్పనాసహత్వమేవ దర్శయతి - కిము ఖండస్య కేవలే ముండే నిషేధః? ఉత గోత్వోపహితే ముండే సనిషేధః? తత్ర ప్రథమో న యుజ్యతే ప్రాప్త్యభావాత్. ౧౧౫. హి యస్మా దిహ భూతలే ఘటో నేత్యత్ర భూతలసంస్పృష్టతయా ప్రతిపన్నస్య స్మర్యమాణస్యాన్యత్ర నిషేధో దృష్టః పరో ముండస్తు కదాచి దపి ఖండే ప్రసక్తో నభవతీత్యేతస్మా త్ప్రసక్త్యభావః. ద్వితీయం ప్రత్యాహ - చరమో ఽపి న యతో గోత్వోపహితముండే ఖండస్య నిషేధసమయే ఏవ ముండవిశేషణీభూతగోత్వే ఽప్యేతస్య ఖండస్య నిషేధనం శ్రుతం స్యాద్యథేదమితి ప్రతిపన్న మిదంతోపహితశుక్తివ్యక్తౌ నిషిధ్యతే తద్వదిత్యర్థః. తత్తస్మా దిహ ప్రతిపన్నోపాధౌ నిషిధ్యమానవిషయే ఖండజ్ఞానే ఉక్తహేతోః ప్రతిపన్నోపాధౌ నిషిధ్యమానవిషయస్య సత్త్వాదస్య హేతో ర్వ్యభిచారో దృఢవజ్రలేప ఏవ. ౧౧౬. ౧౧౭. అత్రానుచ్ఛిన్నైతద్వ్యవహారత్వ ముపాధి రతిశయేన భాతీతి శంకతే - నన్వితి. నాయం ఖండో గౌ రితి నిషేధప్రత్యయోత్తరకాల మపి ఖండే గోత్వవ్యవహారో లక్ష్యతే న తథా బ్రహ్మసాక్షాత్కారా దూర్ధ్వం మనుజత్వవ్యవహార ఇతి భావః. సాధనవ్యాపకత్వా న్నాయ ముపాధి రితి సమాధత్తే - ఇతిచేన్న సాక్షాత్కారోత్తరకాల మపి ప్రారబ్ధకర్మానురోధా దహం మనుజఇత్యహమో ఽనుభవేన సాధనవ్యాపకత్వాత్. ౧౧౮. ప్రారబ్ధకర్మసమాప్తే రూర్ధ్వం వ్యవహారస్య వ్యవహర్తుశ్చోచ్ఛేదాన్న సాధనవ్యాపకత్వ మిత్యాశయేన చోదయతి-నన్వితి. "యత్రత్వస్య సర్వమాత్మైవాభూ

* అనుచ్ఛిన్నఖండేయమితివ్యవహర్తృతా.

గతేన సంప్రతీతే ర్వ్యవహర్తు ర్న కథం చిదేతిచే న్న. ౧౧౯ తదిదం ఘటతే మతే ఽస్మదీయే తదబోధోల్లసితత్వాతో ఽఖిలస్య, తదబోధ లయే లయోపపత్తే ర్జగత స్సత్యతయా ఛిదా న తే స్యాత్ ౧౨౦. నను పంచసు తు స్థలేషు భేదో ఽప్యభిదా నోతు శరీరదేహినో స్తే, ప్రథితస్థలపంచకేతరత్వా త్ఫలితా హ్యత్ర తథాచ హేత్వసిద్ధిః. ౧౨౧. ఇతిచే న్నవికల్పనాసహత్వా న్మిలితానాం భిదభేదతంత్రతా కిమ్ ఉతవా పృథగేవ తత్ర నాద్యో మిలితాః పంచ నహి క్వచి ద్యతస్స్యుః. ౧౨౨ చరమో ఽపి నయుజ్యతే తదంగాంగికభావస్య చ తంత్రతా న కింస్యాత్, నచ యోజకగౌరవం చ దోషః ప్రకృతే తస్య తవాపి సంమతత్వాత్. ౧౨౩. అపిచాన్యతమస్య జాతితద్వత్ప్రభృతీనాం ఘటకత్వ

త్త్వేన కం పశ్యే"దితి శ్రుతివాక్యగతేన మోక్షే ఇహ తత్కేన కమిత్యనేన తద్వ్యవవహారోచ్ఛేదస్య సమ్యక్ ప్రతీతే వ్యవహర్తు రుచ్ఛేదః కథం నాస్తి కింత్వస్త్యేవ పరిహరతి-ఇతి చే న్నేతి ౧౧౯. యస్మా త్తదిద మస్మదీయే మతే ఘటతే తస్య పరబ్రహ్మణో ఽబోధ సచాసావబోధ ఇతివా సర్వస్య తదజ్ఞానవిలసితత్వా త్తదజ్ఞానలయే లయోపపత్తే స్తేషాం మతేతు జగతః సత్యతయోచ్ఛేదో న స్యాత్ ౧౨౦. భిన్నాభిన్నవిషయత్వస్య హేతో రసిద్ధిశ్శంకతే-నను జాతివ్యక్తిగుణగుణికార్యకారణవిశిష్టస్వరూపాంశాంశి సంబంధా యత్ర విద్యంతే తత్ర పంచసు తు స్థలేషు భేదో ఽభేదశ్చ నతు శరీరదేహినో స్తే భిదాభిదే తత్ర హేతు రుక్తః ప్రథితస్థలపంచకేతరత్వా దయమర్థః దేహదేహినో ర్ద్రవ్యత్వాజ్జాతివ్యక్తిగుణగుణిభావశ్చ న సంభవతి. నాపి కార్యకారణతా-దేహస్య భౌతికత్వాత్. నాపివిశిష్టస్వరూపతా - దండవైశిష్ట్యస్య చైత్రతంత్రతావద్దేహస్యాత్మతంత్రత్వాభావాత్. నాప్యంశాంశితా-దేహినో నిరవయవద్రవ్యత్వా త్తథాచాత్ర దేహదేహినో ర్హేత్వసిద్ధిరేవ ఫలితేత్యర్థః. ౧౨౧. పరిహరతి-ఇతి చేన్నేతి. కింమిళితానా మేతేషాం భేదాభేదప్రయోజకత్వ ముత పృథగేవ? తత్రాద్యో న సంభవతి యతో మిళితాః పంచ క్వచిదపి నస్యుః. ౧౨౨. అంత్యో ఽపి న యుజ్యతే తదా ప్రత్యేకం ప్రయోజకత్వే గుణగుణిభావాదివ దంగాంగికభావస్య దేహదేహిభావస్యాపి ప్రయోజకత్వం కిం నస్యాత్? నచ ప్రయోజకగౌరవ మపి దోషః ప్రకృతే తస్యాంగాంగికభావస్య తవాపి సంమతత్వాత్. దేహదేహినో ర్భేదాభేదానంగీకారే సర్వసంకరవాదిన స్తవ సిద్ధాంతో బాధ్యేత. ౧౨౩ అపిచ జాతిజాతివత్ప్రభృతీనాం జాతివ్యక్త్యాదీనా మన్యతమస్య ప్రయోజకత్వే ఽభినివేశశ్చే త్సో ఽప్యత్ర దుర్లభో నాస్తి చిదాత్మశరీర

ఆగ్రహ శ్చేత్, అపి సో ఽత్ర న దుర్లభ శ్చిదాత్మాంగకయోః కారణ కార్యభావభావాత్. ౧౨౪ నచ వాచ్య మిదం పరాత్మకత్వా త్సకల స్యాపి నజీవకార్యతేతి, తదభేదత ఏవ సర్వకస్యాప్యుపపత్తే రిహ జీవకార్య తాయాః ౧౨౫ తదసిద్ధిముఖానుమానదోషానుదయా దుక్తనయస్య నిర్మలత్వమ్, భ్రమధీప్రమితిత్వవేదినో ఽత స్తవ న భ్రాంతిపదార్థ ఏవ సిద్ధ్యేత్. ౧౨౬. అపిచ భ్రమ ఏష కింతవాంతఃకరణస్యేతి చిదాత్మనో ఽథవా ఽసౌ, పరిణామ ఇహాదిమో న తస్యాత్మగతత్వానుభవస్య భంగపత్తేః ౧౨౭. నను రక్తతమప్రసూనయోగా త్స్ఫటికే సంస్ఫురణం యథా ఽరుణిమ్నః, భ్రమసంయుతచిత్తయోగతో ఽస్య భ్రమణస్యానుభవ స్తథా త్మనిస్యాత్ ౧౨౮ ఇతిచే దయ మీరయాత్మ యోగో భ్రమణస్యాశ్రిత ఏవ సన్నసన్వా, ప్రథమో ఘటతే న సంసృజేస్తే ఽపరథాఖ్యాతివదస్య శూన్యకత్వాత్. ౧౨౯ చరమో

కయోః కార్యకారణభావసత్త్వాత్ ౧౨౪. సకలస్యాపి పరాత్మకార్యత్వా న్న జీవ కార్యతేతీదం త్వయా నచ వాచ్యం జీవస్య బ్రహ్మాభేదా దేవ సర్వస్యాపీహ జీవ కార్యతాయా ఉపపత్తేః ౧౨౫ అసిద్ధ్యాదిదోషవైధుర్యా దనుమానం నిరవద్య మిత్యుపసంహరతి — తత్తస్మా దసిద్ధ్యాదీనా మనుమానదోషాణా మనుదయా దుక్తాను మానస్య నిర్మలత్వ మతో భ్రమప్రమితిత్వవేదిన స్తవ భ్రమపదార్థ ఏవ న సిద్ధ్యేత్. ౧౨౬. అహం మనుజ ఇత్యాదిప్రత్యయానాం యాథార్థ్యా న్న భ్రమత్వ మిత్యుక్తం సంప్రతిసమవాయికారణపర్యాలోచనయా ఽపి భ్రమత్వం ప్రతిక్షిప్యతే ఇత్యాహ - అపిచైష భ్రమః కిం తవ మతే ఽంతఃకరణస్య పరిణామః అథవా చిదాత్మనో ఽసౌ పరిణామ ఇత్యస్మి న్పక్షద్వయే ఆద్యో న సంభవతి తస్య భ్రమస్యాత్మగతత్వాను భవస్య భంగాపత్తేః మృజ్జస్య ఘటస్య తంత్వనాశ్రయత్వవదంతఃకరణపరిణామిత్వే భ్రమస్యాత్మాశ్రయత్వం న స్యాదిత్యర్థః. ౧౨౭. నను రక్తతమస్య జపాకుసుమస్య యోగా ద్యథా స్ఫటికే లౌహిత్యస్య స్ఫురణం తథా భ్రమసంయుతచిత్తయోగా దస్య భ్రమస్యాత్మన్యనుభవః స్యాదితి శంకతే — నన్వితి. ౧౨౮. ఏతత్పరిహర్తుం పృచ్ఛతీతిచేదయమంతఃకరణాశ్రితస్య భ్రమస్య స్వీకృతఆత్మసంబన్ధ స్సన్నసత్వా తత్ర ప్రథమో న ఘటతే. అన్యథాఖ్యాతివాదిన స్తవ మతే సంసర్గస్య శూ న్యత్వా త్తథాచాత్మభ్రమసంబంధో న స్యా దిత్యర్థః. ౧౨౯. సాప్యసత్వమపరో ఽప్రథాయా అనుపపద్యమానత్వా దిత్యాహ - చరమో ఽపీతి. ఏవ మ్మంతఃకరణస్య

ఽపి న యుజ్యతే పరోక్షప్రథనస్యానుపపద్యమానతాయాః, పరిణామ
విశేష ఆత్మనో ఽసౌ భ్రమ ఇత్యేష న యుజ్యతేఽన్త్యపక్షః. ౧౩౦.
అసభాగతయా ఽఽత్మనో నిరస్తేతరయుక్తేః పరిణత్యయోగ్యతాయాః,
పరిణత్యయుజేశ్చ యోగ్యతాయా మపి బుద్ధ్యాకృతితశ్చిదాత్మనో
ఽస్య ౧౩౧ నహి నిత్యచిదాశ్రయప్రతీచః పరిణామః పునరన్యచిత్స్వ
రూపః, గుణయో స్సముదాయగత్యయోగా ద్గుణతావాన్తరజాతిత
స్సజాత్యోః ౧౩౨ యుగపత్సమవైతి నో హి శౌక్ల్యద్వయకం యత్ర
చ కుత్రచి ద్ఘటేత, నను చిన్న గుణో గుణీ తథాచ ప్రసరే న్నోదిత
దుష్టతేతిచే న్న ౧౩౩ కటకాశ్రయభూతదీప్తిహేమ్నో రుచకాధా
రకభావవత్తథైవ, అవినాశివిదాశ్రయస్య భూయో ఽన్యవిదాధార
తయా స్థితే రయోగాత్ ౧౩౪ నచ సంస్కృతిరగ్రహో ఽప్యవిద్యా
భ్రమశబ్దార్థనిరుక్త్యసంభవేఽపి, భ్రమసంజ్ఞితవస్త్వసంభవేన భ్రమ

పరిణామో భ్రమ ఇతి పక్షం నిరాకృత్యాత్మనః పరిణామవిశేషో ఽసౌ భ్రమ ఇత్యేత మన్త్యపక్షం నిరాచష్టే-పరిణామవిశేష ఇతి ౧౩౦ తత్ర హేతు ర్నిరస్తేతరసంగస్యాత్మనో ఽసభాగతయా నిరవయవద్రవ్యత్వేన పరిణామాయోగ్యత్వాత్ పరిణామిత్వమంగీకృత్యాప్యాహ - యోగ్యతాయా మపి బుధ్యాకృతితో జ్ఞానాన్తరాకారేణ చిదాత్మనో ఽస్య పరిణామాయోగాదిత్యర్థః ౧౩౧ హి యస్మా న్నిత్యజ్ఞానాశ్రయస్య సుఖ మహ మస్వాప్సం న కించి దవేదిష మితి సుప్తోత్థితపరామర్శానుమేయస్య కారణవిరమే ఽపి సత్త్వేన నిత్యం చ యత్ జ్ఞానం తదాశ్రయస్య ప్రత్యగాత్మనః పున రన్యస్య చిత్స్వరూపో భ్రమజ్ఞానాత్మకః పరిణామో న సంభవతి గుణతావాన్తరజాతిత స్సజాత్యో ర్గుణయో స్సముదాయగత్యయోగాద్యుగపత్సమవాయాయోగా దేకద్రవ్యాశ్రితరూపరసాదిగుణవ్యావృత్త్యర్థం గుణతావాన్తరేతి విశేషణం. ౧౩౨. హి యస్మా చ్ఛౌక్ల్యద్వయం యత్రకుత్రచిదపి నో సంభవతి నను మన్మతే జ్ఞానం న గుణో ఽపితు గుణీ ద్రవ్యపదార్థః. తథాచ నోదితదుష్టతా ప్రసరే దేతద్దూషయతి-ఇతిచే న్నేతి. ౧౩౩. తత్ర హేతుమాహ-కటకాశ్రయభూతదీప్తసువర్ణస్య తథైవ రుచకాధారత్వం యథా తథైవ నిత్యజ్ఞానాశ్రయస్య భూయో జ్ఞానాంతరాధారతయా స్థితే రయోగాత్. ౧౩౪. నను భ్రమశబ్దార్థనిరుక్త్యసంభవే ఽపి సంస్కృతి రగ్రహణం వా విదాస్యాదిత్యాశంక్య పరిహరతి - నచేతి. తత్ర హేతు

సంపాదితసంస్కృతే రయోగాత్. ౧౩౫. అపినా గ్రహణం చితే రభా
వ శ్చితిరూపగ్రహణస్య నిత్యతాయాః, తదసంభవతో ఽనవృత్త్యభావ
స్తదభావే ఽపిచిదాత్మనో ఽవభాసాత్ ౧౩౬ నచ భంజక మీష్య
తే న తస్యోపగమే ఖండజడానృతాత్మకస్య, ఇతి వాచ్య మఖండవృత్తి
రూఢేశ్వరబోధస్య నివర్తకత్వయోగాత్. ౧౩౭ అపిచేష్టతదన్యహే
తుధీజే జగతః కృత్యకృతీ న తే ఘటేతే, సకలవ్యవహారసంకరత్వాత్త
దలం జీవనికాఽపి దుర్లభా తే ౧౩౮ ఇతి యుక్తిశతై రమర్త్యకీర్తి
స్సుమతీంద్రం త మతంద్రితం స జిత్వా, శ్రుతిభావవిరోధి భావభాజం
విమతగ్రంథ మమంథరం మమంథ ౧౩౯ ఇతి భాస్కరదుర్మతే ఽభి
భూతే భగవత్పాదకథాసుధా ప్రసస్రే, ఘనవార్షికవారివాహజాలే
విగతే శారదచంద్రచంద్రికేవ ౧౪౦ స కథాభి రవంతిషు ప్రసిద్ధా
విబుధా న్బాణమయూరదండిముఖ్యాన్, శిథిలీకృతదుర్మతాభిమానా

మాహ - భ్రమసంజ్ఞితేతి ౧౩౫ అగ్రహణ మపి కిం స్వరూపగ్రహణస్యాభావః?
ఉత ఆగంతుకస్యే? తి వికల్ప్యాఽఽద్యం ప్రత్యాహ-నాప్యగ్రహణం చితే రభావ
శ్చితిరూపగ్రహణస్య నిత్యత్వే న తస్య చితే రభావస్య సంభవాత్ ద్వితీయం ప్ర
త్యాహావృత్త్యభావో ఽప్యగ్రహణం న భవతి తత్ర హేతు స్తస్యావృత్తే రాగంతు
కస్య గ్రహణస్యాభావే ఽపి చిదాత్మన స్స్ఫురణా న్న తస్య ప్రతిబంధకత్వ మిత్యర్థః.
౧౩౬. నన్వాత్మన్యజ్ఞానాభ్యుపగమే తస్య భంజకం నేష్యత ఇత్యాశంక్య పరిహరతి-
నచేతి తత్త్వమస్యాదిమహావాక్యజన్యాఖండవృత్త్యారూఢ పరబ్రహ్మచైతన్యస్య నివర్తక
త్వయోగాత్. ౧౩౭. కించేష్టానిష్టసాధనజ్ఞానజనితే సర్వస్య జంగమస్య ప్రవృత్తిని
వృత్తీ నచ తే సర్వసంకరమతే సంభవతః సకలవ్యవహారస్య సంకీర్ణత్వాత్. జీవనికా
పితే దుర్లభా తస్మా దల మిత్యాహ - అపిచేతి ౧౩౮ ఇత్యేవం యుక్తిశతై స్స
అమర్త్యకీర్తి ర్భగవాన్ భాష్యకార స్తమనలసం సుధీంద్రం భట్టభాస్కరం జిత్వా
శ్రుతిభావవిరోధిభావభాజం విమతగ్రంథం ఝటితి మమంథ.౧౩౯ ఇత్యేవం భాస్క
రదుర్మతే ఽభిభూతే సతి భగవత్పాదకథాలక్షణా సుధా ప్రసస్రే విస్తారంగతా
యథా ఘనీభూతానాం వార్షికపయోదానాం జాలే విగతే సతి శరత్కాలీనచంద్రి
కా తద్వదిత్యర్థః. ౧౪౦. సంపదవతిషు జనపదేషు ప్రసిద్ధాన్ విబుధాన్ బాణాదీ
న్పండితా న్స కథాభి శ్శిథిలీకృతదుర్మతాభిమానా న్నిజభాష్య శ్రవణోత్కంఠితా

న్నిజభాష్యశ్రవణోత్సుకాంశ్చకార. ౧౮౧ ప్రతిపద్యతు బాహ్లీకా న్మహార్హా వినయిభ్యః ప్రవివృణ్వతి స్వభాష్యం, అవద న్నసహిష్ణవః ప్రవీణా స్సమయే కేచి దథార్హతాభిధానే. ౧౮౨ నను జీవ మజీవ మాస్రవంచ శ్రితవత్సంవరనిర్జరౌ చ బంధః, అపి మోక్ష ముపైషి

శ్చకార కథాభిః ప్రసిద్ధా నితివా. ౧౮౧ బాహ్లీకాం స్తు దేశా న్ప్రతిపద్య మహార్హా శ్రీశంకరే శిష్యేభ్య స్స్వభాష్యం వివృణ్వతి సతి ఆర్హతసంజ్ఞకే వివసనసమయే ప్రవీణాః కేచిదసహిష్ణవ ఊచుః. ౧౮౨. బోధాత్మకో జీవో జడవర్గ స్త్వజీవః ఏతయో రయ మపరః ప్రపంచో జీవాస్తికాయః పుద్గలాస్తికాయః ధర్మాస్తికాయః అధర్మాస్తికాయః ఆకాశాస్తికాయ శ్చేతిపంచాస్తికాయానామ అస్తీతి కాయంతే శబ్ద్యంత ఇత్యస్తికాయాః కైగై శబ్దఇతి స్మరణాత్. తత్ర జీవాస్తికాయ స్త్రిధాబద్ధో ముక్తో నిత్యసిద్ధ శ్చార్హన్నిత్యసిద్ధ ఇతరే కేచిత్సాధనై ర్ముక్తా అన్యే బద్ధాః పుద్గలాస్తికాయః షోఢా పృథివ్యాదీని చత్వారి భూతాని స్థావరం జంగమంచేతి శాస్త్రీయ బాహ్యప్రవృత్త్యాహ్యాంతరో ఽపూర్వాఖ్యో ధర్మో ఽనుమీయత ఇతి ప్రవృత్త్యనుమేయో ధర్మో ధర్మాస్తికాయః ఊర్ధ్వగమనశీలస్య జీవస్య దేహే ఽవస్థానేనాధర్మో ఽనుమీయత ఇతి స్థిత్యనుమేయో ఽధర్మాస్తికాయః ఆకాశాస్తికాయో ద్వేధా లోకాకాశో ఽలోకాకాశశ్చ తత్రోపర్యుపరిస్థితానాం లోకానా మంతర్వర్తీ ఆద్య స్తేషా ముపరి మోక్షస్థానం ద్వితీయః పురుషం విషయేష్వాస్రావయతి గమయతీతి ఇంద్రియప్రవృత్తి రాస్రవః ఇంద్రియద్వారా హి పౌరుషం జ్యోతి ర్విషయాన్ స్పృశద్రూపాదిజ్ఞానరూపేణ పరిణమతే. అన్యేతు కర్మాణ్యాస్రవమాహు స్తాని కర్తార మభివ్యాప్య స్రవంతి కర్తార మనుగచ్ఛంతీత్యాస్రవః సేయం మిథ్యాప్రవృత్తి రనర్థహేతుత్వాత్. జీవమాస్రవం చాశ్రితవంతౌ తై స్సహితౌ సంవరనిర్జరౌ సమ్యక్ప్రవృత్తీ తత్ర శమదమాదిప్రవృత్తి స్సంవర స్సహి ఆస్రవస్రోతసో ద్వారం సంవృణోతీతి సంవర ఉచ్యతే నిర్జర స్త్వనాదికాల ప్రవృత్తికషాయకలుషపుణ్యాపుణ్యప్రహాణహేతు స్తప్తశిలారోహణాది స్సహి నిశ్శేషం పుణ్యాపుణ్య సుఖదుఃఖోపభోగేన జరయతీతి నిర్జరః బంధో ఽష్టవిధం కర్మ తత్ర ఘాతికర్మ చతుర్విధం తద్యథా జ్ఞానావరణీయం దర్శనావరణీయం మోహనీయ మన్తరాయ మితి. తథా చత్వార్యఘాతికర్మాణి తద్యథా వేదనీయం నామికం గోత్రిక మాయుష్కం చేతి. తత్ర సమ్యగ్జ్ఞానం న మోక్షసాధనం నహి జ్ఞానా ద్వస్తుసిద్ధి రతిప్రసంగా దితి విపర్యయో జ్ఞానావరణీయం అర్హతదర్శనాభ్యాసా న్న మోక్షఇతి జ్ఞానం దర్శనావరణీయం [illegible]

సప్తసంఖ్యాన్నపదార్థా న్కథ మేవ సప్తభంగ్యా. ౧౪౩ కథయార్హత జీవ మస్తి కాయం స్ఫుట మేవం విధ ఇత్యువాచ మౌనీ, అవద త్సచ దేహతుల్యమానో దృఢకర్మాష్టకవేష్టితశ్చ విద్వాన్. ౧౪౪ అమహా

విప్రతిషిద్ధేషు తీర్థకరై రుపదర్శితేషు మోక్షమార్గేషు విశేషానవధారణం మోహనీయ మ్మోక్షమార్గప్రవృత్తానాం తద్విఘ్నకరం జ్ఞాన మన్తరాయం తానీమాని త్రేయోహంతృత్వా ద్ఘాతీని కర్మాణ్యుచ్యంతే. అఘాతీని కర్మాణి తద్యథా శుక్లశరీరాకారేణ పరిణామహేతు ర్వేదనీయం తద్వారేణ తత్త్వవేదనహేతుత్వా త్తదనుగుణం నామికం తద్ధి శుక్లపుద్గళస్యాద్యా మవస్థాం కలల బుద్బుదాదిరూపా మారభతే గోత్రికం త్వవ్యాకృతం తతోఽప్యాద్యం దేహాకారపరిణామశక్తిరూపేణావస్థితం ఆయుష్కం చాయుః కాయతి కథయత్యుత్పాదనద్వారేణేతి శుక్లశోణితస్వరూపం. యద్వా మమ వేదనీయం తత్త్వమస్తీతి వేదనీయం ఏతన్నామాహ మస్మీత్యభిమానో నామిక మహ మత్ర భగవతో దేశికస్యార్హత శ్శిష్యవంశే ప్రవిష్ట ఇత్యభిమానో గోత్రికం శరీరస్థిత్యర్థం కర్మాయుష్కం తాన్యేతాని తత్త్వవేదకశుక్లపుద్గళాశ్రయత్వా దఘాతీని కర్మాణి తదేతత్కర్మాష్టకం పురుషం బధ్నాతీతి బంధః విగళితసమస్తక్లేశతద్వాసనస్యా నావరణీయజ్ఞానస్య సుఖైకతానస్యాత్మన ఉపరిదేశావస్థానం మోక్ష ఇత్యేకే. అన్యేతూర్ధ్వగమనశీలోహి జీవో ధర్మాధర్మాస్తికాయే న బద్ధ స్తద్విమోకా దూర్ధ్వం గచ్ఛత్యేవ సమోక్ష ఇతి సప్తానా మస్తిత్వాదీనాం భఙ్గానాం సమాహార స్సప్తభంగీ తయోపలక్షితా న్సప్తపదార్థా న్కథం నాంగీకరోషి సప్తభంగాస్తు [౧] స్యాదస్తి [౨] స్యాన్నాస్తి [౩] స్యాదస్తిచనాస్తి చ [౪] స్యాదవక్తవ్యః [౫] స్యాదస్తిచావక్తవ్య [౬] స్స్యాన్నాస్తిచావక్తవ్యశ్చ [౭] స్యాదస్తిచనాస్తిచావక్తవ్యశ్చేతి స్యాదితి తిఙన్తప్రతిరూపకం కథంచిదర్థక మవ్యయం తత్ర వస్తునోఽస్తిత్వవాంఛాయాం ప్రథమో భంగః ప్రవర్తతే. నాస్తిత్వ వాంఛాయాం ద్వితీయః. క్రమేణోభయవాంఛాయాం తృతీయః. యుగపదుభయవాంఛాయాం చతుర్థః. ఆద్యచతుర్థభంగయో ర్వాంఛాయాం పంచమః. ద్వితీయచతుర్థేచ్ఛాయాం షష్ఠః తృతీయచతుర్థేచ్ఛాయాం సప్తమః. ఇతివివేకః. ౧౪౩. ఏవముక్తో మౌనీ స శ్రీశంకరాచార్య ఉవాచ—హేఅర్హత, జీవాస్తికాయమేవంవిధో జీవాస్తికాయ ఇతి స్ఫుటం కథయ ఏవముక్త స్స చార్హతో బభాషే దేహతుల్యప్రమాణో దృఢేనోక్తకర్మాష్టకేన బద్ధశ్చ. ౧౪౪. ఆచార్య ఆహ-అమహా నసణు ర్దేహపరిమాణో జీవో ఘటాదయో మధ్యమపరిమాణత్వా ద్యథా ననిత్యా స్తథా

ననను ర్ఘటాదివత్త్వా త్స న నిత్యో ఽపి చ మానుషాచ్చ దేహాత్,
గజదేహ మయన్ విశేన్న కృత్స్నం ప్రవిశేచ్చ ప్లుషిదేహ మప్య
కృత్స్నః. ౧౪౫. ఉపయాంతిచ కేచన ప్రతీకా మహతా సంహననే న
సంగమే ఽస్య, అపయాంత్యధిజగ్ముషో ఽల్పదేహం తదయం దేహసమ
స్సమశ్రుతేశ్చ ౧౪౬ ఉపయంత ఇమే తథా ఽపయంతో యది
వర్షై వనశ్వరతాం భజేయుః, ప్రభవేయు రనాత్మనః కథంతే కథమాత్మా
వయవాః ప్రయాంతు తస్మిన్. ౧౪౭ జనితారహితాః క్షయేణ హీనా
స్సముపాయంత్యపయాంతి చాత్మన స్తే, అముకోపచితః ప్రయాతి
కృత్స్నం త్వముకై శ్చాపచితః ప్రయాత్యకృత్స్నమ్ ౧౪౮. కిమచేత
నతో న చేతనత్వం వద తేషాం చరమే విరుద్ధమత్యా, వపు రున్మథితం
భవేత్తు ఘూర్వ బత కార్త్స్న్యేన న శవు ర్నచేతయేయుః. ౧౪౯.
చలయంతి రథం యథైకమత్యా బహవో వాజిన ఏవ మప్రతీతాః, ఇత

నిత్యో నస్యాత్ అపిచ శరీరాణా మనవస్థిత పరిమాణత్వా న్మనుష్యజీవో మనుష్యశరీర పరిమాణో భూత్వా పునః కేనచి త్కర్మవిపాకేన హస్తిజన్మప్రాప్నువ న్న సర్వం హస్తిశరీరం ప్రవిశే ద్దేహాపరదేశో నిర్జీవః స్యా త్పుత్తికాదేహం చ ప్రాప్నువన్ తం సర్వో న ప్రవిశేత్ దేహా ద్బహిరపి జీవ స్స్యాదిత్యర్థః. చకారా దస్మి న్నపి జన్మని కౌమారయౌవనస్థవిరేష్వేషదోషో బోధ్యః ౧౪౫ ఏవముక్త ఆర్హత శ్శంకతే- మహతా సంఘాతే నాస్య జీవస్య సంగమే సతి కేచనావయవా ఉపయాంతి తథా ఽల్పదేహ మభిగంతు మిచ్ఛోః కేచనావయవా అపయాంతీత్యేవం సమానవ్యాప్తే శ్చ సచాసా వయం జీవో దేహసమః ౧౪౬. ఆచార్య ఆహ-యదీమే ఽవయవాః ఉపయంత స్తథాపయంతశ్చ తర్హ్యాగమాపాయిత్వా చ్ఛరీరవదాత్మతాం న భజేయుః కించానాత్మన స్తే జీవావయవాః కథం ప్రాదుర్భవేయుః? కథంచ తస్మి న్నాత్మని తే లీయేరన్? విరోధా దిత్యర్థః. ౧౪౭ ఆర్హత ఆహ ఽఽత్మన స్తే ఽవయవా జన్మనా రహితాః క్షయేణ చ హీనా నిత్యా ఏవ సముపయాంత్యపయాంతిచ తథాచాముకై రుపచితో గజాదిదేహం కృత్స్నం ప్రయాతి అముకై శ్చాపచితః పుత్తికాదిదేహ మకృత్స్నం స్వల్పం ప్రయాతి ౧౪౮. ఆచార్య ఉవాచ-కింతేషా మచేతనత్వ ముతచే తనత్వ మిత్యవదత్ తత్రాంత్యే పక్షే బహూనాం చేతనానా మేకాభిప్రాయనియమా భావా త్కదాచి ద్విరుద్ధమత్యా శరీర మున్మథితం భవేత్ ఆద్యేతు కార్త్స్న్యేన శరీరం నచేతయేయుః. ౧౪౯. అంత్యవికల్ప మవలంబ్యార్హత ఆహ—యథాబహవో

శేతర మంగ మేజయంతు జ్ఞపతే చేతనతా మపి ప్రపద్య. ౧౫౦.
బహవో ఽపి నియామకస్య సత్వా త్సుమతే తత్ర భజేయు రైకమ
త్యమ్, కథ మత్ర నియామకస్య తద్వద్విరహా త్కస్యచి దప్యదో
ఘటేత ౧౫౧. ఉపయాంతి నచాపయాంతి జీవావయవాః కింతు మహ
త్తరే శరీరే, వికసంతి చ సంకుచం త్యనిష్టే యతివర్యాత్ర నిదర్శనం
జలూకా. ౧౫౨. యదిచైవ మమీ సవిక్రియత్వా ద్ఘటవ త్తేచ విన
శ్వరా భవేయుః, ఇతి నశ్వరతాం ప్రయాతి జీవే కృతనాశాకృతసంగ
మౌ భవేతామ్ ౧౫౩. అపిచైవ మలాబువ ద్భవాబ్ధౌ నిజకర్మాష్టకభా
రమగ్నజంతోః, సతతోర్ధ్వగతి స్వరూపమోక్ష స్తవ సిద్ధాంతసమర్థితో
న సిద్ధ్యేత్. ౧౫౪. అపి సాధనభూతసప్తభంగీనయమప్యార్హత
నాద్రియామహే తే, పరమార్థసతాం విరోధభాజాం స్థితి రేకత్ర హి
నైకదా ఘటేత. ౧౫౫ ఇతి మాధ్యమికేషు భగ్నదర్పేష్వథ భాష్యాణి
సనైమిశే వితత్య, దరదా న్భరతాం శ్చ శూరసేనా న్కురుపాంచాల
ముఖా న్బహూ నజైషీత్ ౧౫౬ పటుయుక్తినికృత్తసర్వశాస్త్రం

ఽప్యశ్వా ఐకమత్యా ద్రథం చాలయంతి తథా ఽన్యోన్య మప్రతీతాః చేతనతా మపి
ప్రతిపద్య హేతత్త్వజ్ఞాధిపతే అంగం శరీరమేజయంతు చాలయంతు. ౧౫౦. ఆచా
ర్యః పరిహరతి-బహవో ఽపి వాజినో నియామకస్య సత్వా దైకమత్యం తత్ర రథచా
లనే భజేయు రత్ర తు తద్వత్కస్యచిదపి నియామకస్యాభావా దత ఐకమత్యం
కథం ఘటేత? కటాక్షేణ సంబోధయతి-హే సుమతే ఇతి ౧౫౧. ఆర్హత ఆహోప
యాంతీతి అనిష్టే పుత్తికాదిదేహే ౧౫౨ ఏవ ముక్త ఆచార్య ఉవాచ-యదిచైవం
తర్హి సవిక్రియత్వా త్తే ఽమీ వినశ్వరా భవేయు రిత్యేవం జీవే నశ్వరతాం ప్రయాతి
సతి కృతనాశాఽకృతాభ్యాగమౌ భవేతామ్ ౧౫౩ కించైవం సతి తుంబికావ త్సంసా
రసాగరే నిజకర్మాష్టకభారేణ మగ్నస్య జంతో స్సంతతోర్ధ్వగతిస్వరూపో మోక్ష
స్తవసిద్ధాంతసమర్థితో బాధ్యేత ౧౫౪ అపిచ హే ఆర్హత తే సాధనభూత సప్త
భంగీనయ మపి నాద్రియామహే హి యస్మా త్పరమార్థసతాం విరోధభాజాం
సదసత్త్వాదిధర్మాణా మేకస్మి న్ధర్మిణ్యేకదా యుగప త్స్థితి ర్న ఘటేత ౧౫౫.
ఇత్యేవం మాధ్యమికేషు భగ్నగర్వేషు సత్సు అథానంతరం స శ్రీశంకరాచార్యో
నైమిశే భాష్యాణి విస్తార్య దరదాదికా న్దేశవిశేషా న్జితవా న్. ౧౫౬ సహి

గురుభట్టోదయనాదికై రజయ్యమ్, సహి ఖండనకార మూఢదర్పం
బహుధా వ్యుదస్య వశంవదం చకార. ౧౫౭. తదనంతర మేష కామ
రూపా నధిగత్యాభినవోపశబ్దగుప్తమ్, అజయ త్కిల శాక్తభాష్య
కారం నచ భగ్నో మనసేద మాలులోచే ౧౫౮. నిగమాబ్జవికాసిబాల
భానో ర్నసమో ఽముష్య విలోక్యతే త్రిలోక్యామ్, న కథంచన
మద్వశంవదో ఽసౌ తదముం దైవతకృత్యయా హరేయమ్ ౧౫౯
ఇతిగాఢ మసౌ విచింత్య పశ్చాత్సహ శిష్యై స్సహసా స్వశాక్తభా
ష్యమ్, పరిహృత్య జనాపవాదభీత్యా యమిన శ్శిష్య ఇవాన్వవర్తతైషః
౧౬౦ నిజశిష్యపదంగతా నుదీచ్యా నితికృత్వా ఽథ విదేహకోసలా
ద్యైః, విహితాపచితి స్తథాంగవంగేష్వయ మాస్తీర్య యశో జగామ
గౌడాన్ ౧౬౧ అభిభూయ మురారిమిశ్రవర్యం సహసా చోదయనం
విజిత్య వాదే, అవధూయచ ధర్మగుప్త మిశ్రం స్వయశఃప్రౌఢ మగా
పయ త్సగౌడాన్ ౧౬౨ పూర్వం యేన విమోహితా ద్విజవరా
స్తస్యాసతో ఽరీ న్కలౌ బుద్ధస్య ప్రబిభేద మస్కరివర స్తాన్ భాస్కరాదీ

భాష్యకారః ఖండనకారం శ్రీహర్షాఖ్యం బహుధా వాదం కృత్వా వశంవదం చకార తం విశినష్టి-బహుయుక్తిభిః. ఖండితాని సర్వశాస్త్రాణి యేన గురుః ప్రభాకరః భట్టో భట్టపాదో భట్టభాస్కరశ్చ గుర్వాదిభి ర్జేతు మశక్య మత ఏవోఢదర్పం. ౧౫౭. కామరూపాన్ దేశవిశేషా నధిగత్య ప్రాప్య అభినవ ఉపశబ్దో యస్య సచాసౌ గుప్తశ్చ త మభినవగుప్తమితి యావత్. సచభగ్నో ఽభినవగుప్తాచార్యో మనసేదం వక్ష్యమాణం విచారయామాస ౧౫౮ తదేవాహ-వేదాబ్జవికాసినో బాలసూర్యస్యాముష్య శంకరస్య సమ స్త్రిలోక్యాం న విలోక్యతే ఽసావతో మద్వశంవదః కథంచిదపి నభవిష్యతి తస్మాదముం దైవతకృత్యయాహం పరిహరేయం ౧౫౯. ఇత్యేవ మసౌ గూఢం విచింత్య పశ్చాచ్ఛిష్యై స్సహ విచింత్య జనాపలాపభయేన స్వశాక్తభాష్యం సహసా పరిత్యజ్యైష యమిన శ్శిష్య ఇవాన్వవర్తత. ౧౬౦ ఇత్యేవ ముదీచ్యా నుత్తరదిశి భవాన్ స్వశిష్యపదం గతా న్విధాయాథ విదేహాద్యై ర్విహితా పూజా యస్య సః తథాంగాదిష్వయం యశ ఆస్తీర్య గౌడాన్ జగామ. ౧౬౧. తేషు గౌడదేశేషు స్థితా న్మురారిమిశ్రాదీ న్విజిత్య ప్రౌఢం స్వయశో గౌడదేశోద్భవా నగాపయత్. ౧౬౨ పూర్వం కలౌ యే శాస్త్రామ్నాయవినిందకేన కుబుద్ధినా ద్విజవరా విమోహితా స్తస్యాసతో బుద్ధస్యారీం స్తాన్ భాస్కరాదీ న్నిగమాగమాదిషు నిష్ణాతః పారంగతో

క్షణాత్, శాస్త్రామ్నాయవినిందకేన కుధియా కూటప్రవాదాగ్రహో
న్నిష్ణాతో నిగమాగమాదిషు మతం దక్షస్య కూటగ్రహే. ౧౬౩.
శాక్తైః పాశుపతై రపి క్షపణకైః కాపాలికై ర్వైష్ణవై రప్యన్యై
రఖిలైః ఖిలం ఖలు ఖలై ర్దుర్వాదిభి ర్వైదికమ్, మార్గం రక్షితు
ముగ్రవాదివిజయం నో మానహేతో ర్వ్యధా త్సర్వజ్ఞో న
యతో ఽస్య సంభవతి సంమానగ్రహగ్రస్తతా ౧౬౪ దిష్టే
పంకజవిష్టరేణ జగతా మాద్యేన తత్సూనుభి ర్నిర్దిష్టే సనకాదిభిః
పరిచితే ప్రాచేతసాద్యై రపి, శ్రౌతాద్వైతపథే పరాత్మభిదురా న్దు
ర్వాదినః కంటకా న్ప్రోద్ధృత్యాథ చకార తత్ర కరుణో మోక్షా
ధ్వగక్షుణ్ణతామ్ ౧౬౫ శాంతిర్దాంతివిరాగతాహ్వ్యుపరతిః క్షాంతిః
పరైకాగ్రతా, శ్రద్ధేతి ప్రథితాభి రేధితతనా షడ్వక్త్రవన్మాతృభిః,
భిక్షుక్షోణిపతౌ పిచండిలతరో చ్చండాతికండూచ్ఛల, త్పాషండాసుర

మస్కరివరో యతిశ్రేష్ఠ శ్శ్రీశంకరాచార్యః క్షణమాత్రేణ ప్రబిభేద నను బుద్ధారీణాం తేషాం ప్రవిభేదన మనుచిత మిత్యాశఙ్క్య నిరానాయ తా న్విశినష్టి-కూటేషు మిథ్యాభూతేషు ప్రవాదేష్వాగ్రహో యేషాం నన్వేవం తర్హి బుద్ధమతస్థాపనం కృతం భవిష్యతీత్యాశంకావ్యవచ్ఛేదాయాహ-కూటగ్రహే మిథ్యాభూతపక్షస్వీకారే దక్షస్య బుద్ధస్యాపి మతం ప్రబిభేదే త్యనుషజ్యతే శా. ౧౬౩. శాక్తాదిభి రన్యైర్వైశేషికాదిభి రపి సర్వై ర్దుష్టై ర్వాదిభిః ఖిల ముచ్ఛిన్నం వైదికం మార్గం రక్షితుం సర్వజ్ఞశ్శ్రీశంకరాచార్య ఉగ్రవాదివిజయం వ్యధాత్ మానహేతో యతోఽసమ్మాన గ్రహగ్రస్తతా న సంభవతి. ౧౬౪. కించ జగతా మాద్యేన కమలాసనేన చతుర్ముఖేన దిష్టే ఉపదిష్టే పునశ్చ తస్య పుత్రైః సనకాదిభి ర్నిర్దిష్టే సమ్యగుపదిష్టే పునశ్చ వాల్మీక్యాదిభిః పరిచితే పరిసమంతా త్సంచితే శ్రౌతాద్వైతమార్గే పరాత్మభేదినో దుర్వాదినః కంటకా న్ప్రోద్ధృత్యాథానంతరం తత్ర మోక్షాధ్వని మోక్షాధ్వగై ర్ముముక్షుభిః క్షుణ్ణతా మభ్యస్తతాం చకార. ౧౬౫. మాతృభిః షడాననవత్ ప్రథితాభి శ్శాంత్యాద్యాభి రేధితతనా పునశ్చాతిశయితం పిచండ ముదరం యేషాం తే పిచండిలాః స్థూలోదరాః పిచ్ఛాదిత్వాదిలచ్. *"బృహత్కుక్షిః పిచణ్డిల" ఇత్యమరః అతిశయేన పిచండిలానాం ప్రచండానా మతికండూచ్ఛలతాం పాషండాత్మకానా మసురాణాం ఖండనైకరసికే భిక్షురాజే శ్రీశంకరాచార్యే సతి బుధానాం పండితాత్మకానాం దేవానాం బాధా కుతః కుతోఽపి

ఖండనై కరసికే బాధాబుధానాం కుతః ౧౬౬. యత్రారంభజకాహలీకల కలై ర్లోకాయతో విద్రుతః కాణాః కాణ భుజ స్తు సైన్యరజసా సాంఖ్యై ర్ధృతా సాంఖ్యధీః, యుద్ధ్వా తేషు పలాయితేషు సహసా యోగా స్సహైవాద్రవ న్కోవా వాదిభటః పటు ర్భువి భవే ద్వస్తుం పురస్తా న్మునేః. ౧౬౭. ఉచ్చండే పణబంధబంధురతరే వాచంయమక్ష్మాపతేః పూర్వం మండనఖండనే సముదభూ ద్యో డిండిమాడంబరః, జాతా శ్శబ్దపరంపరా స్తత ఇమాః పాషండదుర్వాదినా మద్య శ్రోత్రతటాటవీషు దధతే దావానలజ్వాలతామ్ ౧౬౮ బుద్ధో యుద్ధసముద్యతః కిల పున స్థిత్వా క్షణా ద్విద్రుతః క్వాపి ద్రాక్కణభుగ్విలీయత తతః స్తోమావృతో గౌతమః, భగ్నో ఽసౌ కపిలో ఽపలాయత తతః పాతంజలా శ్చాంజలిం చక్రు స్తస్య యతీశితు శ్చతురతా కేనోపమీయేత సా ౧౬౯ హ స్తగ్రాహం గృహీతాః కతిచన సమరే వైదికా వాదియోధాః కాణాదాద్యాః పరేతు ప్రసభమభిహతా హంత లోకాయతాద్యాః, గాఢం బందీకృతా స్తే సుచిర మథ పున స్స్వస్వ

సైవేత్యర్థః ౧౬౬ యత్రారంభజన్యైః కాహళ్యాః కలకలైః కర్ణాలాఖ్యవాద్యవిశేష కోలాహలైః ని "కలకల ఉక్త కోలాహల" ఇతి మేదినీ - లోకాయత శ్చార్వాకో విద్రుతః కాణాదస్తు సైన్యరజసా కాణాజాతాః సాంఖ్యై స్తు అసాంఖ్యధీ ర్ధృతా యుద్ధం కృత్వా తేషు చార్వాకాదిషు పలాయితేషు తైస్సహైవ పాతంజలా అపి సహసా పలాయ్య గతా స్తథాచ భువి కోవా వాదిభటో మునేః పురస్తా ద్వస్తుం పటు ర్భవే న్నకో ఽపీత్యర్థః ౧౬౭ పణస్య గ్లహస్య బంధనేన బంధురతరేతిశోభనే ప్రచండే పూర్వం మండనస్య ఖండనే యో వాచంయమక్ష్మాపతేః డిండిమాడంబరః సముదభూ త్తస్మాత్ డిండిమాడంబరా జ్జాతా శ్శబ్దపరంపరా అద్యపాషండదుర్వాదినాం శ్రోత్రతటాటవీషు దావాగ్నిజ్వాలతాం దధతే. ౧౬౮ కించ యుద్ధాయ సముద్యతో బౌద్ధః కిల పురస్థిత్వా క్షణా ద్విద్రుతః కణాదస్తు ర్ఝుడితి కోణే విలయం గతః గౌతమ స్తు తమస్స్తోమేనావృతః క్వచి ద్గాఢాంధకారే మగ్నః అసౌ కపిలస్తు భగ్న స్సం స్తతో ఽపలాయత తస్మా త్కారణా దితివా పాతంజలా శ్చాంజలిం చక్రు స్తస్య యతిపతే స్సాచతురతా కేనోపమీయేత. ౧౬౯ కేచిత్కాణాదాద్యా వైదికా వాదియోధా స్సంగ్రామే హస్తగ్రాహం గృహీతా హస్తేన గృహీతా ఇత్యర్థః. పరేతు వేదబాహ్యా శ్చార్వాకాద్యా బలాత్కారేణాభిహతాః హంతేతి హర్షే. తే కాణాదాద్యా స్సుచిరం

రాజ్యేనియుక్తా స్సేవంతేతం విచిత్రా యతిధరణిపతే స్స్ఫూర్జతావా దయావా. ౧౭౦ శాంత్యాదర్ణవబాడబానలశిఖాసత్యాభ్రవాత్యా దయా జ్యోత్స్నాదర్శనిశాఽథ శాంతినళినీరాకాశశాంకద్యుతిః, ఆస్తిక్యద్రుమదావపావకనవజ్వాలావళీ సత్కథా హంసీప్రావృడఖండి దండిపతినా పాషండవాఙ్మండలీ ౧౭౧. అద్వైతామృతవర్షిభిః పరగురువ్యాహారధారాధరైః కాంతై ర్ధ్వాంత సమంతతః ప్రసృమరై రుత్కృత్తతాపత్రయైః, దుర్భిక్షం స్వపరైకతాఫలగతం దుర్భిక్ష సంపాదితం శాంతం సంప్రతిఖండితాశ్చ నిబిడాః పాషండచండాతపాః ౧౭౨ కాంతానాం సుభటాఃకపాలికపతద్గ్రాహగ్రహవ్యాపృతాః కాణాదప్రతిహారిణః క్షపణకక్షోణీశవైతాళికాః, సామంతాశ్చ దిగంబరాన్వయభువ శ్చార్వాకవంశాంకురా నవ్యాః కేచి దలం మునీశ్వరగిరానీతాః కథాశేషతామ్ ౧౭౩ ఇతి సకలదిశాసు ద్వైతవార్తానివృత్తౌ స్వయ

గాఢం బందీకృతాః అథ పున స్స్వస్వరాజ్యే స్వస్వరూపబ్రహ్మానందలక్షణే నియుక్తాస్తంసేవంతే తథాచావహో అతిచిత్రా యతిభూమిపతే స్స్ఫూర్జతావా దయావా స్త్ర. ౧౭౦ కించ పాషండవాఙ్మండలి దండిపతినా ఽఖండి ఖండితా శాం విశినష్టి-శాంతిలక్షణ సముద్రస్య బాడబాగ్నిశిఖా సత్యలక్షణమేఘస్య వాత్యా వాయుసమూహో దయాలక్షణాయా శ్చంద్రికాయా అమావాస్యా రాత్రిః క్షాంతిలక్షణాయాః కమలిన్యాః పూర్ణమాసీ చంద్రకాంతిః ఆస్తిక్యవృక్షస్య దావానలసూత్నజ్వాలానామావళీ సత్కథాలక్షణాయా హంస్యాః ప్రావృట్ అథేతి పదం సర్వత్ర సంబంధనీయం. ఖండనయోగ్యతాబోధకాని విశేషణాని శా ౧౭౧. హంతేతి వాక్యే సమం ప్రసృమరైః ప్రసరణశీలైః కాంతై స్సుందరై రద్వైతామృతవర్షిభి రుత్కృత్తమున్మూలిత మాధ్యాత్మికాధిదైవికాధిభౌతికలక్షణం తాపత్రయం యైః పరగురువ్యాహారలక్షణైః పయోదై ర్దుర్భిక్షసంపాదితం స్వపరైకతాలక్షణఫలవిషయం దుర్భిక్షం సంప్రతి శాంతం నిబిడాః పాషండలక్షణా శ్చండాతపాశ్చ ఖండితాః ౧౭౨ శాంతానాం పాతంజలానాం సుభటాః కపాలికానాం పతద్గ్రాహాణాం గ్రహణే వ్యాపృతాః కాణాదానాం ప్రతిహారిణః క్షపణకరాజానః వైతాళికా దిగంబరవంశోద్భవా స్సామంతాః కేచి న్నవ్యా శ్చార్వాకవంశాంకురా మునీశ్వరగిరా కథాశేషతా మలం నీతాః. ౧౭౩ ఉపసంహరతి - ఇత్యేవం సకలాసు దిశాసు ద్వైతవార్తానివృత్తౌ సత్యా మథ

మథపరితస్తారాయ మద్వైతవర్త్మ, ప్రతిదిన మపి కుర్వ౯ సర్వసందేహ
మోషం రవి రివ తిమిరౌఘే సంప్రశాంతే మహస్త్వమ్ ౧౭౪.

ఇతి శ్రీమాధవీయే తత్తదాశాజయకౌతుకీ,
సంక్షేపశంకరజయే సర్గః పంచదశో ఽభవత్

స్వయ మయం ప్రతిదినం సందేహనాశం కుర్వ న్నద్వైతమార్గం విస్తారితవా౯ యథా తిమిరౌఘే సంప్రశాంతే సతి రవి ర్మహస్త్వం ప్రకాశం వితనోతి తద్వత్ - మాలినీ ౧౭౪.

ఇతి శ్రీమత్పరమహంసపరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థ శ్రీ పాదశిష్యదత్త
వంశావతంసరామకుమారసూను ధనపతిసూరికృతే
శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే
పంచదశ స్సర్గః

శ్రీరస్తు.

శ్రీగణేశాయ నమః

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

షోడశసర్గప్రారంభః.

అథ యదా జితవా న్యతిశేఖరో ఽభినవగుప్త మనుత్తమమాంత్రికమ్, సతు తదాఽపజితో యతిగోచరం హతమనాః కృతవా నపగోరణమ్ ౧ స తతో ఽభిచచార మూఢబుద్ధి ర్యతిశార్దూల మముం ప్రరూఢరోషః, అచికిత్స్యతమో భిషగ్భి రస్మా దజనిష్టాస్య భగందరాఖ్యరోగః ౨. అచికిత్స్యభగందరాఖ్యరోగప్రసర చ్ఛోణితపంకిలస్వశాట్యాః, అజుగుప్స విశోధనాదిరూపాం పరిచర్యామకృతాస్య తోటకార్యః ౩ భగందరవ్యాధినిపీడితం గురుం నిరీక్ష్య శిష్యా స్సమబోధయం శ్శనైః, నోపేక్షణీయో భగవ న్మహామయ స్త్వపీడిత శ్శత్రు రివర్ధి మాప్నుయాత్. ౪ మమత్వహానా ద్భవతా శరీరకే న గణ్యతే

ఏవం దిగ్విజయకౌతుకం ప్రతిపాద్య శారదాపీఠవాసం సపరికరం నిరూపయితుమారభతే—అథానుత్తమం మాంత్రిక మభినవగుప్తం యతిశేఖరో యస్మిన్కాలే జితవాం స్తస్మిన్కాలే సతు పరాజితో హతమనా యతివిషయ మపగోరణం వధోద్యమం కృతవాన్-ద్రుతవి. ౧ స మూఢబుద్ధిః ప్రరూఢరోషో ఽభినవగుప్త స్తదనంతరం యతిశేఖర మభిచచారాభిచారికం కర్మ కృత్యాం కృతవాన్, అస్మాదభిచారా దస్య శ్రీశంకరస్య వైద్యై రచికిత్స్యతమో భగందరాఖ్యో రోగః అజనిష్ట-వసంతమాలికా. ౨. అచికిత్స్యేన భగందరాఖ్యరోగేణ ప్రసరత్ శోణితస్య పంకేన వ్యాప్తాయాః ఆచార్యశాట్యాః అజుగుప్సపరిశోధనాదిరూపాం సేవాం తోటకార్యః కృతవాన్. 3. హేభగవన్మహారోగ స్తూపేక్షణీయో న భవతి నోచే దపీడిత శ్శత్రు ర్యథా బుద్ధి మాప్నోతి తథా వృద్ధిం ప్రాప్నుయాత్ - ఉ. ౪. యద్యపి శరీరకే మమత్వహా

వ్యాధికృతార్తి రీదృశీ, పశ్యంత ఏవాంతికవర్తినో వయం భృశాతురా స్త్వన సహసా వ్యథాసహాః ౫ చికిత్సకా వ్యాధినిదానకోవిదా స్సంప్రచ్ఛనీయా భగవన్నితస్తతః, ప్రత్యక్షవత్సంప్రతి సంతి పూరుషా జీవాతువేదే గదితార్థసిద్ధిదాః ౬. ఉపేక్షమాణే ఽపి గురా వనాస్థయా శరీరకాదా సుఖమాత్మనీశ్వరైః, నోపేక్షణీయం గురుదుఃఖదృశ్విభిర్దుఃఖం వినేయై రితి శాస్త్రనిశ్చయః ౭ స్వస్థే భవత్పాదసరోరుహద్వయే స్వస్థా వయం యన్మధుపాయివృత్తయః, తస్మాద్భవేత్తావకవిగ్రహో యథా స్వస్థస్తథా వాంఛతి పూజ్య నో మనః ౮ వ్యాధిర్హి జన్మాంతరపాపపాకో భోగేన తస్మాత్ క్షపణీయ ఏషః, అభుజ్యమానః పురుషం న ముంచేజ్జన్మాంతరే ఽపీతిహి శాస్త్రవాదః ౯ వ్యాధిర్ద్వివిధా ఽసౌ కథితో హి విద్భిః కర్మోద్భవో ధాతుకృతస్తథేతి, ఆద్యక్షయః కర్మణ ఏవలీనాచ్చికిత్సయా స్యాచ్చరమో ఽగితస్య ౧౦ సంక్షీయతాం కర్మణ ఏవ సంక్షయాద్వ్యాధిః ప్రవృత్తో ఽ చికిత్స్యతే ఽనయా, పతేచ్ఛరీ

నాత్ భవతా ఏవంవిధాపి రోగకృతా పీడా న గణ్యతే తథాపి సమీపవర్తినః శిష్యా వయం పశ్యంత ఏవ సహసా వ్యథా ఽసహాః భృశార్తాః స్మః ౫ తర్హి కింకర్తవ్యమితి తత్రాహ చికిత్సకా ఇతి సంప్రతి జీవాతువేదే జీవనౌషధవేదే వైద్యకశాస్త్రే. * "జీవాతు ర్స్త్రియాం భక్తే జీవితే జీవనౌషధ" ఇతి మేదినీ. గదితార్థసిద్ధిదాః పురుషాః ప్రత్యక్షవత్సంతి ౬. నను యథా మయోపేక్ష్యతే తథా భవద్భిరప్యుపేక్షణీయమిత్యాశంక్యాహ శ్శరీరకాదా వనాస్థయా గురా వాత్మని సుఖముపేక్షమాణే సత్యపి గురుదుఃఖదర్శిభి స్సమర్థై శ్శిష్యై ర్నోపేక్షణీయమితి శాస్త్రనిశ్చయః ౭ కించ స్వస్థే భవత్పాదసరోజద్వంద్వే వయం స్వస్థాః యత్ర పాదసరోరుహద్వయభ్రమరాణాం వృత్తి ర్యేషాం తస్మాత్తావకవిగ్రహో యథా స్వస్థో భవేత్తథా హే పూజ్య, అస్మాకం మనో వాంఛతి - వంశ ౮. ఏవం శనై ర్బోధిత ఆచార్య ఉవాచ—హియస్మాద్రోగో జన్మాంతరపాపస్య పాక స్తస్మాదేష భోగేన నాశనీయో హి యతశ్చాభుజ్యమాన ఏష పురుషం జన్మాంతరే ఽపి నత్యజేదితి శాస్త్రవాదః ఉప. ౯ నన్వేవం తర్హి చికిత్సాశాస్త్రవైయర్థ్య మితిచేత్తత్రాహ— విద్వద్భి రసౌ వ్యాధిః ద్విప్రకార ఏవ కథితః-కర్మోద్భవో, వాతాదిధాతుభిః కృతశ్చ తత్ర కర్మణో లీనా దేవాద్యస్య క్షయః చరమోక్తస్య చికిత్సయా క్షయ స్స్యాత్ ౧౦ తర్హి ధాతుకృతత్వాచ్చికిత్సయా నాశనీయ ఇతిచేత్తత్రాహ-అయం ప్రవృత్తో వ్యాధిః కర్మణ ఏవ సంక్షయా త్సంక్షీ

రం యది తన్నిమిత్తతః పతత్వవశ్యం న బిభేమి కించన. ౧౧. సత్యం గురో తే న శరీరలోభః స్పృహాళుతా న స్తు చిరాయ తస్మై, త్వజ్జీవనేనైవహి జీవనం నః పాథశ్చరాణాం జల మేవ తద్ధి. ౧౨. స్వయంకృతార్థాః పరతుష్టిహేతోః కుర్వంతి సంతో నిజదేహరక్షామ్, తస్మాచ్ఛరీరం పరిరక్షణీయం త్వయాఽపి లోకస్య హితాయ విద్వన్ ౧౩. నిర్బంధతో గురువరః ప్రదదా వనుజ్ఞాం దిగ్భ్యో భిషగ్వరసమానయనాయ తేభ్యః, నత్వా గురుం ప్రతిదిశం ప్రయయుః ప్రహృష్టాః శిష్యాః ప్రవాసకుశలా హరిభక్తిభాజః ౧౪ ప్రాయో నృపం కవిజనా భిషజో వదాన్యం విత్తార్థినః ప్రతిదినం కుశలా జుషంతే, తస్మాదమీ నృపపురేషు నిరీక్షణీయా ఇత్యేవ చేతసి మనోరథ మాదధానాః ౧౫ తే ఽటిత్వ దేశాన్ బహుళాన్ స్వకార్యసిద్ధ్యై క్వచి ద్రాజపురే భిషగ్భిః, అవాప్య సందర్శనభాషణాని సమానయం స్తాన్ గురువర్యపార్శ్వమ్ ౧౬ తతో ద్విజేంద్రై ర్నిజసేవకై స్తాన్ సంతోషితాంస్స్వాభిమతార్థదానైః, యదత్ర కర్తవ్య ముదీర్యతాం తత్కుర్మ స్స్వశక్త్యేతి వదాన్ జగౌ సః ౧౭ ఉపగుదం భిషజః పరిబాధతే గద ఉదేత్య తనుం తనుమధ్యగః, యదిద మస్యవిధేయమిదం ధ్రువం వదత

యతాంమయా నైవ చికిత్స్యతే తర్హి రోగవశా చ్ఛరీరం పతిష్యతీత్యాశంక్యాహ— యదితన్నిమిత్తత శ్శరీరం పతే త్తర్హి అవశ్యం పతతు తత్ఫలనా త్కించిదపి న బిభేమి. ౧౧. ఏవ ముక్తా శ్శిష్యాః ప్రాహు ర్హేగురో సత్యం తవ శరీరలోభో నాస్తి తథాఽప్యస్మాకం తదర్థం చిరాయ చిరకాలం తత్స్థితయే స్పృహాళుతాఽస్తి హి యస్మా త్తవజీవనేన నో జీవనం హియతో జలచరాణాం జల మేవ తత్ జీవనం ౧౨. భవత్వేవం తథాఽపి మయానిజదేహరక్షా కిమితి కర్తవ్యేత్యాశంక్యాహుః—స్వయమితి ౧౩. ఏవం శిష్యాణా మాగ్రహా ద్గురువరో దిగ్భ్యో వైద్యవరాణాం సమానయనార్థం తేభ్యశ్శిష్యేభ్యో ఽనుజ్ఞాం ప్రదదా-వ ౧౪. వదాన్య ముదారం జుషంతే సేవంతే. ౧౫. గురువర్యసమీపం తాన్ భిషజః సమానీతవంతః-ఉ.౧౬. తతో నిజసేవకై స్స్వాభిమతార్థదానై స్సంతోషితాన్ యదత్ర కర్తవ్యం తత్క్రియతాం స్వశక్త్యా కుర్మ ఇతి భాషమాణాంస్తా న్గురువరో జగౌ. ౧౭. యదువాచ తదాహ—హేభిషజో గుదసమీపే తనుమధ్యగో గదో రోగ ఉదేత్య శరీరం పరిబాధతే, యదిద మస్య రోగస్య విధేయ

రోగతమ స్తిమిరారయః. ౧౮. చిర ముపేక్షితవా నహ మేతకం దురితజో౾య మితి ప్రతిభాతి మే, తదపి శిష్యగణై ర్నిరహింస్యహం ప్రహితవాన్ భవదానయనాయ తాన్ ౧౯ నిగదితే మునినేతి భిషగ్వరా విదధిరే బహుధా గదసత్క్రియాః, న చ శశామ గదో బహుతాపదో విమనసః పటవో భిషజో౾భవన్ ౨౦ అథ ముని ర్విమనస్త్వసమన్వితా నిద మవోచత సిద్ధభిషగ్వరాన్, అటత గేహ మగా'త్సమయో బహు ర్గదహృతే భవతా మితరాయుషామ్. ౨౧. దినచయం గణయన్పథి లోచనః ప్రియజనో నివసే ద్విరహాతురః, నరపతి ర్భవతాం శరణం ధ్రువం సచ విదేశగమం శ్రుతవా న్యది ౨౨. రుషితవా న్నచ వో వితరే న్నృపః కథితజీవిత మక్షతశాసనః, తురగవ న్నృపతి శ్చలమానసో భిషజ మన్య మసౌ విదధీత వా. ౨౩. జనపదో విరళో గదహారకై ర్బహులరుగ్ణజనః ప్రకృతే రతః, మృగయతే భవతో భవతాం గృహే గదిజనస్సహితుం గద మక్షమః ౨౪. పితృకృతా జని రస్య శరీరిణ స్సమవనం గదహారిషు తిష్ఠతి, జనిత మప్యఫలం భిషజం వినా భిష గసౌ హరి రేవ తనూభృతః. ౨౫ యదు

ఔషధం తదిదం ధ్రువ మవ్యభిచారి వదత యతో రోగతమ స్తిమిరారయః ద్రుతవి. ౧౮. నన్వేవంభూతో రోగ ఏతావత్కాలం కిమిత్యుపేక్షిత స్తత్రాహ-చిర మితి. తదపి తథా౾పి శిష్యగణై రహం నిరహింసి అత్యాగ్రహేణ నియోజితత్వా ద్ధింసితః ౧౯. ఇత్యేవం మునినా కథితేసతి వైద్యవరా రోగస్య సత్క్రియాః బహుధా విదధిరే ౨౦. ఇతో గేహ మటత గచ్ఛత. యతో రోగవారణార్థం ఇత ఆగతానాం భవతాం కాలో మహా న్గాత్. ౨౧. అవశ్య మేవ భవద్భి ర్గంతవ్య మిత్యనుశయేనాహ—విరహాతురః ప్రియజనః పథి లోచనో దినసముదాయం గణయ న్నివసేదితి సంభావనాయాం లిఙ్ కించ నరపతి ర్భవతాం ధ్రువం శరణం సచ భవతాం విదేశగమనం యది శ్రుతవాన్. ౨౨. తదా కుపిత స్స న్నృపః కథితం జీవితం ప్రతిజ్ఞాతాం జీవికాం యుష్మభ్యో న దద్యాత్. యతో౾క్షతశాసనః యద్వా యస్మా దశ్వవ న్నృపతి శ్చలమానస స్తతో౾సావన్యం వైద్యం విదధీత. ౨౩. కించ రోగహారకై ర్విరళో రహితో జనపదః స్వభావాదేవ బహులం రుగ్ణాః జనా యస్మిన్ అతో రోగిజనో రోగం సహితు మసమర్థో భవతాం గృహే భవతో విచినుతే. ౨౪. జనిర్జన్మ అవనం పాలనం తస్మా దసౌ వైద్యః శరీరభృతో విష్ణు రేవ తద్వదుపాసనీయ ఇత్యర్థః. ౨౫. ఏవముక్త్వా భిషజ

దీతం భవతావితథం నత త్తదపి న క్షమతే వ్రజితుం మనః, సురభువం ప్రవిహాయ మనుష్యగాం వ్రజితు మిచ్ఛతి కో ఽత్ర నర స్సుధీః. ౨౬.
ఇతి నిగద్య యయు ర్భిషజాం గణా విమనసః పటవో ఽపి నిజాన్
గృహాన్, అథ ముని ర్ద్విజహా స్మమతాం తనో గురువరో గురుదుఃఖ
మనోఽశ సః ౨౭ ప్రథితై రవనౌ పరస్సహస్రై రగదంకారచర్యై
రథా ఽచికిత్స్యే, ప్రబలే సతి హా భగందరాఖ్యే స్మరతిస్మ స్మరశాసనం
మునీంద్రః ౨౮ స్మరశాసనశాసనా న్నియుక్తౌ ద్విజవేషం ప్రవిధాయ
భూమి మాప్తౌ, ఉపసేదతు రశ్వినౌ చ దేవౌ సుభుజౌ సాంజనలో
చనౌ సుపుస్తౌ ౨౯ యతివర్య చికిత్సితుం న శక్యా పరకృత్యా జని
తాఽహి తే రుగేషా, ఇతి తై స్సముదీర్య యోగివర్యం విబుధౌ తౌ
ప్రతిజగ్మతుర్యథాగతమ్ ౩౦ తదను స్వగురో ర్గదాపనుత్త్యై పరమంత్రం
తు జజాప జాతమన్యుః, ముహు రార్యపదేన వార్యమాణో ఽప్యరి
వర్గే ఽప్యనుకంపినా ఽబ్జపాదః. ౩౧ అమునైవ తతో గదేన నీచః
ప్రతియాతేన హతో మమార గుప్తః, మతిపూర్వకృతో మహాను
భావే ఽప్యనయః కస్య భవే త్సుఖోదలబ్ధ్యై. ౩౨ స్వస్థ స్సో ఽయం

టీకా:-భవతా యత్కథితం తన్మిథ్యా న భవతి తథా ఽపి గంతుం మనో న క్షమతే యతో దేవభూమిం ప్రవిహాయ మనుష్యభూమిం గంతుం సుధీ ర్నరో ఽత్ర జగతి క ఇచ్ఛతి న కో ఽపీత్యర్థః. ౨౬. ఇతి నిగద్యైవ ముక్త్వా. ౨౭. భూమౌ ప్రథితై స్సహస్రా దప్యధికై రౌషధకారసమూహై ర్భగందరాఖ్యే ప్రబలే. హేతీతిఖేదే. అచికిత్స్యే సతి మునీంద్ర శ్రీశంకరాచార్యః కామశాసనం మహాదేవం స్మరతిస్మ-వ. మా. ౨౮. స్మృతమహాదేవాజ్ఞయా నియుక్తౌ దేవౌ వశ్వినీకుమారౌ ద్విజవేషం ప్రవిధాయ భూమిం ప్రాప్తౌ సుభుజౌ సాంజనలోచనౌ సుపుస్తక యుక్తౌ మునీంద్ర సమీపే. ౨౯ ఉపవిశ్య య దూచతు స్తదాహ—భో యతివర్య, యైషా తే రుక్ రోగః చికిత్సితుం న శక్యా హి యస్మా త్పరకృత్యా ఉత్పాదితా, ఇతి తం యోగివర్యం సముదీర్య తౌ దేవౌ యథాగతం ప్రతిజగ్మతుః. ౩౦. తదనంతరం జాతకోప శత్రువర్గే ఽప్యనుకంపినా ఆర్యపాదేనా ఽఽచార్యేణ ముహు ర్వార్యమాణో ఽపి పద్మపాద స్స్వగురో రోగస్య నాశాయ పరం మన్త్రం తు జజాప. ౩౧ తతః కిం వృత్త మిత్యాకాంక్షాయా మాహ—అమునైవేతి. ప్రతియాతేన ప్రతిప్రాప్తేన. ౩౨. స్వస్థః

బ్రహ్మా సాయం కదాచి ద్ధ్యాయ న్గంగాపూరసంగార్ద్రివాతైః, ఆగ
చ్ఛంతం సైకతే ప్రత్యగచ్ఛ ద్యోగీశానం గౌడపాదాభిధానమ్
33 పాణౌ ఫుల్లశ్వేతపంకేరుహశ్రీమైత్రీపాత్రీభూతభాసా ఘటేన,
ఆరాద్రాజత్కైరవానందసంధ్యా రాగారక్తాంభోదలీలాం దధానమ్
34 పాణౌ శోణాంభోజబుద్ధ్యా సమంతాద్భ్రామ్యద్భృంగీమండలీ
తుల్యకుల్యాం, అంగుల్యగ్రాసంగిరుద్రాక్షమాలా మంగుష్ఠాగ్రేణాస
కృద్భ్రామయంతమ్ 35 అర్యస్యాథ గౌడపాదస్య పాదా వభ్య
ర్చ్యాసౌ శంకరః పంకజాభౌ, భక్తిశ్రద్ధా సంభ్రమాక్రాంతచేతాః
ప్రహ్వ స్తస్థా వగ్రతః ప్రాంజలిస్సన్ 36 సించ న్నేనం క్షీరవారాశి
వీచీ సాచివ్యాయాసన్నయత్నైః కటాక్షైః, దంతజ్యోత్స్నా సంతు
రాశ్చాపి కుర్వ న్నాశాః సూక్తిం సందధే గౌడపాదః 37 కచ్చి
త్సర్వాం వేత్సి గోవిందనామ్నా హృద్యావిద్యాసంసృదుద్ధారి కృద్యా,
కచ్చి త్తత్వం త త్త్వమానందరూపం నిత్యం సచ్చిన్నిర్మలం వేత్సి వేద్యమ్
38 భక్త్యాయుక్తా స్సావనురక్తా విరక్తా శ్శాంతా దాంతా స్సంతతం

సోఽయం శ్రీశంకరాచార్యః సైకతే సాయంకాలే బ్రహ్మ ధ్యాయన్ గంగాపూరే ణార్ద్రైర్వాయుభిస్సహాగచ్ఛంతం యోగీశం గౌడపాదసంజ్ఞం ప్రత్యుద్యత శాలి. 33. తమేవ వర్ణయతి-పాణౌ హస్తే ప్రఫుల్లితస్య శ్వేతకమలస్య యాశ్రీ స్తయా యామైత్రీ తస్యాః పాత్రీభూతా భాః కాంతి ర్యస్య తేన ఘటేన కమండలునా ఆరా ద్రాజత్కైరవస్య సితపఙ్కజస్యానందో యస్య తస్య సన్ధ్యారాగేణాసమంతా ద్రక్తస్య పయోదస్య చ లీలాం దధానం 34. పునశ్చ హస్తే శోణపద్మబుద్ధ్యా సమంతా ద్భ్రామ్యంతీనాం భ్రమరీణాం మండలీ తత్తుల్యకులోద్భవాం తత్సదృశాం అంగుల్యగ్రాసంగి రుద్రాక్షమాలాం పునఃపునః భ్రామయ న్తమ్ 35 అథో అనంతరమార్యస్య గౌడపా దస్య పంకజాభౌ పాదౌ వసౌ శంకరో ఽభ్యర్చ్య భక్తిశ్రద్ధాభ్యాం యస్సంభ్రమ స్తేన తై ర్వ్యాక్రాంతచిత్తో నమ్రీభూతో అగ్రతః ప్రాంజలి స్స న్నవతస్థే 36 ఏనం శంకరం క్షీరవారిరాశిసాదృశ్యాయాసన్నయత్నైః ప్రాప్తయత్నైః కటాక్షైః సించన్ దంతజ్యోత్స్నయా దన్తురా వ్యాప్తా ఆశా దిశో ఽపి ధవళీ కుర్వన్ సూక్తిం సందధే. 37. తా మేవ దర్శయతి-కచ్చి దితి ప్రశ్నే. సంసారోద్ధారకారణీభూతా హృదయస్య ప్రియా యా గోవిందనామ్నా విద్యా తాం సర్వాం వేత్సి జానాసి శాస్త్రప్రసిద్ధం నిత్యం సచ్చిదమలం వేద్యం తత్త్వం కచ్చి ద్వేత్సి. 38. భక్త్యా

శ్రద్దధానాః, కచ్చి త్తత్త్వజ్ఞానకామా వినీతా శ్శుశ్రూషన్తే శిష్య
వర్యా గురుం త్వామ్ ౭౯ కచ్చి న్నిత్యా శ్శత్రవో నిర్జితా స్తే కచ్చి
త్ప్రాప్తా స్సద్గుణా శ్శాంతిపూర్వాః, కచ్చి ద్యోగ స్సాధితో ఽష్టాంగ
యుక్తః కచ్చి చ్చిత్తం సాధు చిత్తత్వగం తే ౮౦. ఇత్యద్వైతాచార్యవ
ర్యేణ తేన ప్రేమ్ణా పృష్ట శ్శంకర స్సాధుశీలః, భక్త్యుద్రేకా ద్బాష్ప
పర్యాకులాక్షో బద్ధ్వా మూర్ధన్యంజలిం వ్యాజహార ౮౧ యద్యత్పృ
ష్టం స్పష్ట మాచార్యపాదై స్తత్త త్సర్వం భో భవిష్యత్యవశ్యమ్,
కారుణ్యాబ్ధేః కల్పయుష్మత్కటాక్షై ర్దృష్టస్యాహో దుర్లభం కిన్ను
జంతోః ౮౨. మూకో వాగ్మీ మందధీః పండితాగ్ర్యః పాపాచారః
పుణ్యనిష్ఠేషు గణ్యః, కామాసక్తః కీర్తిమా న్నిస్పృహాణా మార్యా
పాంగా లోకతః స్యా త్క్షణేన ౮౩ లేశం వాపి జ్ఞాతు మీష్టే పుమా
న్కః సీమాతీతస్యాస్య యుష్మన్మహిమ్నః, తుష్టో ఽత్యంతం తత్త్వవి
ద్యోపదేష్టా జాత స్సాక్షా ద్యస్య వైయాసకి స్సః ౮౪ ఆజానాత్మజ్ఞాన
సిద్ధం యమాగాదాదాసీన్యా జ్ఞాతసూత్రం ప్రజంతమ్, ప్రేమావేశాత్

సేవయా యుక్తాః స్వస్మిం స్త్వయి స్వాత్మని వా ఽనురక్తావిషయేషు విరక్తా వశీకృ
తాంతరింద్రియా జితబాహ్యకరణా నిరంతరం శ్రద్ధావంత స్తత్త్వజ్ఞానాభిలాషా విన
యం ప్రాప్తా శ్శిష్యవర్యాః కచ్చి త్త్వాం గురుం సేవంతే ౭౯ నిత్యా శ్శత్రవః
కామాద్యాః యమనియమాసనప్రాణాయామప్రత్యాహారధారణాధ్యానసమాధిసంజ్ఞకై
రష్టభి రంగై ర్యుక్త స్సాధుచిత్తత్వగంసమ్యక్చైతన్యతత్త్వవిషయం ౮౦ బాష్పపర్యా
కులే వ్యాప్తే ఽక్షిణీ యస్య ౮౧ హేభగవన్నాచార్యపాదై ర్యద్య త్పృష్టం
తత్తత్సర్వ మవశ్యం స్పష్టం భవిష్యతి యస్మా త్కారుణ్యసముద్రస్య కల్పైస్సదృశై
ర్భవత్కటాక్షై ర్దృష్టస్య జంతోః కిం ను దుర్లభం కిమపి దుర్లభం నేత్యాహుః. ౮౨.
ఏతదేవోపపాదయతి - భవద్విధానా మార్యాణాం కటాక్షావలోకాత్ క్షణమాత్రేణ
మూకో వాగ్మీ స్యాదేవ మగ్రే ఽపి. నిస్పృహాణాం మధ్యే కీర్తిమాన్. ౮౩. సీమా
తీతస్య భవన్మహిమ్నో లేశం వాపి జ్ఞాతు మద్య కః పుమాన్ సమర్థో నకో ఽపీ
త్యర్థః కుత ఇతిచే త్తత్రాహ—యస్య భవతః. స అతిప్రసిద్ధో వ్యాససూను శ్శుకా
చార్యో ఽత్యంతం తుష్టో భూత్వా సాక్షా త్స్వయమేవ విద్యోపదేష్టా జాతో ఽత
ఇత్యర్థః ౮౪ వైయాసకి రిత్యుక్త్యా వ్యాసపుత్రత్వేనైవ తస్య శ్రైష్ఠ్యం నాస్త్యపితు
స్వతో ఽపీత్యాశయేన తం వర్ణయతి-యం జన్మత ఏవాత్మజ్ఞానసిద్ధ మౌదాసీన్యేనాకా

పుత్ర పుత్రేతి శోచ న్పారాశర్యః పృష్ఠతో ఽనుప్రపేదే ౪౫ యశ్చా
హూతో యోగభాష్యప్రణేత్రా పిత్రా ప్రాప్తస్స్వప్రపంచైకభావమ్, స
ర్వాహంతాశీలనాద్యోగభూమేః ప్రత్యాక్రోశం ప్రాతనో ద్వృక్షరూపః
౪౬. తత్తాదృక్షజ్ఞానపాథోధియుష్మత్పాదద్వంద్వం పద్మసౌహార్దహృ
ద్యమ్, దైవా దేత ద్దీనదృగ్గోచరం చేద్భక్తస్యైత ద్భాగధేయం హ్య
మేయమ్ ౪౭ ఇత్యాకర్ణ్యాథాబ్రవీ ద్గౌడపాదో వత్స శ్రుత్వా
వాస్తవాం స్త్వద్గుణౌఘాన్, ద్రష్టుం శాంతస్వాంతవంతం మమ త్వాం
గాఢోత్కంఠాగర్భితం చిత్తమాసీత్ ౪౮ కృతా స్త్వయా భాష్య
ముఖా నిబంధా మత్కారికావారిజనుస్సుఖార్కాః, శ్రుత్వేతి గోవింద
ముఖా త్ప్రహృష్య ద్దృగధ్వనీనో ఽస్మి తవాద్య విద్వన్ ౪౯ ఇతి
స్ఫుటం ప్రోక్తవతే వినీత స్సో ఽశ్రావయ ద్భాష్య మశేష మస్మై, విశిష్య
మాండూక్యగభాష్యయుగ్మం శ్రుత్వా ప్రహృష్య న్నిద మబ్రవీత్తమ్
౫౦. మత్కారికాభావవిభేది తాదృఙ్మాండూక్యభాష్యశ్రవణోత్థహర్షః,

త్సమీపా ద్దూరం వా జాతమాత్రం ప్రవ్రజంతం ప్రేమావేశా త్పుత్ర పుత్రేతి శోచ న్ప
రాశరనందనో వేదవ్యాసః పృష్ఠతో ఽనుప్రపేదే అవైదిక ఇతి శబ్దే పరే ప్లుతో
ఽప్లుతవత్స్యాదిత్యర్థకేనాప్లుతవ దుపస్థిత ఇతి సూత్రేణాప్లుతవత్త్వా త్స్వరసంధిః ౪౫.
యశ్చ యోగభాష్య ప్రణేత్రా పిత్రా ఆహూత స్సర్వాహంభావశీలనా ద్యోగభూ
మేః ప్రపంచైకభావం ప్రాప్తః సవృక్షరూపః ప్రత్యాక్రోశం ప్రాతనోత్ తథాచోక్తం.
*"యం ప్రవ్రజంత మనుపేత మపేతకృత్యం ద్వైపాయనో విరహకాతర ఆజుహావ,
పుత్రేతి తన్మయతయా తరవో ఽభినేదు స్తం వ్యాససూను ముపయామి గురుం మునీ
నా"మితి యోగమాహాత్మ్యేన గమనాగమనయోః సంభవా త్పరీక్షిదుపదేష్టృత్వవ ద్గౌడ
పాదోపదేష్టృత్వ మపి న విరుధ్యత ఇతి ద్రష్టవ్యమ్. ౪౬. త త్తస్మా దేవం విధస్య జ్ఞాన
సముద్రస్య భవతః కమలస్య సౌహార్దేన హృద్య మేతత్పాదద్వంద్వం దైవా దస్మద్వి
ధదీనదృష్టివిషయభూతం యది స్యా త్తర్హి ఏతద్భక్తస్యాప్రమేయం భాగ్యమ్ ౪౭.
శాంత మనస్వంతం త్వాం ద్రష్టుం అత్యంతోత్కంఠాగర్భితం మమ మానస మాసీత్.
౪౮. కించ మత్కృతకారికాబ్జసుఖసూర్యాః భాష్యాదయో నిబంధా స్త్వయాకృతా
ఇతి గోవిందముఖా చ్ఛ్రుత్వా హర్షం ప్రాప్యాద్య హేవిద్వన్ తవ దృష్టిమార్గగో
ఽస్మి ౪౯ మాండూక్యగతంభాష్యయుగ్మం శ్రుతిభాష్యం గౌడపాదీయకారికాభాష్యం
చేత్యర్థః. ఉ. ౫౦. యదువాచ-తదేవాహ-మత్కారికాభావవిభేదినో స్తాదృశయో

దాతుం వరం తే విదుషాం వరాయ ప్రోత్సాహయత్యాశు వరం వృ
ణీష్వ ౫౧ స ప్రాహ పర్యాయశుకర్షి మీడ్య భవంత మద్రాక్ష మతి
ష్యపూరుషమ్, పరః పరః కో ఽస్తి తథా ఽపి చింతనం చిత్తత్వగం
మే ఽస్తు గురో నిరంతరమ్ ౫౨ తథేతి సో ఽంతర్ధి మపాస్తమోహే
గతే చిరంజీవిమునా వథాసౌ, వృత్తాంత మేతం సముదాశ్రవేభ్య స్సం
శ్రావయం స్తాం క్షణదా మనైషీత్ ౫౩ అథ ద్యునద్యా ముషసి క్ష
మీంద్రో నిర్వర్త్య నిత్యం విధివ త్సశిష్యైః, తీరే నిధిధ్యాసనలాలసో
ఽభూ దత్రాంతరే ఽశ్రూయత లోకవార్తా ౫౪. జంబూద్వీపం శస్యతే
ఽస్యాం పృథివ్యాం తత్రాప్యేతన్మండలం భారతాఖ్యమ్, కాశ్మీరాఖ్యం
మండలం తత్ర శస్తం యత్రాస్తే ఽసౌ శారదా వాగధీశా. ౫౫.
ద్వారై ర్యుక్తం మాండపై స్తచ్చతుర్భి ర్దేవ్యా గేహం యత్ర సర్వ
జ్ఞపీఠమ్, యత్రారోహే సర్వవిత్సజ్జనానాం నాన్యే సర్వే యత్ప్ర
వేష్టుం క్షమంతే ౫౬. ప్రాచ్యాః ప్రాచ్యాం పశ్చిమాః పశ్చిమాయాం
యే చోదీచ్యా స్తాముదీచీం ప్రపన్నాః, సర్వజ్ఞా స్తం ద్వార ముద్ఘాట

ర్మాండూక్యభాష్యయోః శ్రవణేనోత్థితో హర్షః విదుషాం మధ్యే శ్రేష్ఠాయ తుభ్యం వరం
దాతుం ప్రోత్సాహయతి తస్మాచ్ఛీఘ్రం వరం వృణీష్వ ఇంద్ర. ౫౧ ఏవం వరగ్రహ
ణాయ ప్రేరిత స్స శ్రీశంకరః ప్రాహ—భవంతం పర్యాయేణ రూపాంతరేణోపలక్షితం
శుకర్షిం శుకర్షేః పర్యాయ మితివా సర్వాత్మనా శుకర్షితుల్య మీడ్య భగవంత మకలి
పూరుషం త్రియుగం పరమాత్మానం విష్ణుమేవాహమద్రాక్ష మతో ఽస్మా త్పరో వరః
కో ఽపి నాస్తి తథాపి హే గురో మే చింతనం సదైవ చైతన్యతత్త్వవిషయ మస్త్వితి వరం
దేహీత్యర్థః ఉ. ౫౨. తథేతి. స గౌడపాదః ప్రాహేత్యనుకృష్య సంబంధనీయం. అథాపా
స్తమోహే చిరంజీవిమునా వంతర్ధిం గతే సతి అసౌ ఏతం వృత్తాంతం శిష్యేభ్యో ముదా
సంశ్రావయం స్తాం రాత్రి మనైషీత్. ౫౩. అథ ప్రాతఃకాలే శ్రీశంకరః శిష్యైస్సహ
నిత్యకర్తవ్యం గంగాయాం విధివ త్సంపాద్య తస్యా స్తీరే నిధిధ్యాసనలాలసో ఽభూ
దేతస్మి న్నంతరే లోకవార్తా ఽశ్రూయత ౫౪ తామేవాహ—జంబూద్వీప మితి.
శాలి. ౫౫ మంటపసంబంధిభిః చతుర్భిః ద్వారై ర్యుక్తం తస్యా దేవ్యా గేహం యస్మి
న్గేహే సర్వజ్ఞపీఠం యత్రారోహే సతి సజ్జనానాం మధ్యే సర్వజ్ఞో భవతి సర్వజ్ఞా
దన్యే సర్వే ఽపి యద్గేహం ప్రవేష్టు మపి న క్షమంతే. యద్వా యదేవంభూతం
తద్దేవ్యా గేహ మిత్యన్వయః. ౫౬. దాక్షాః దాక్షిణాత్యాః పినద్ధం తత్ ద్వారం నోద్ఘా

యన్తో దాక్షా నద్ధం నో తదుద్ఘాటయన్తి. ౫౭. వార్తా ముపశ్రుత్య స దాక్షిణాత్యో మానం తదీయం పరిమాతు మిచ్ఛన్, కాశ్మీరదేశాయ జగామ హృష్టః శ్రీశంకరో ద్వార మపావరీతుమ్ ౫౮. ద్వారం పినద్ధం కిలదాక్షిణాత్యం న సన్తి విద్వాంస ఇతీహ దాక్షాః, తాం కింవదన్తీం విఫలాం విధాతుం జగామ దేవీనిలయాయ హృష్యన్. ౫౯. వాదివ్రాతగజేన్ద్రదుర్మదఘటా దుర్గర్వసంకర్షణ శ్రీమచ్ఛంకరదేశికేన్ద్రమృగరా డాయాతి సర్వార్థవిత్, దూరం గచ్ఛత వాదిదుశ్శరగజా స్సంన్యాసదంష్ట్రాయుధో వేదాన్తోరువనాశ్రయ స్తదపరం ద్వైతం వనం భక్షతి ౬౦ కరటతటాన్తవాన్తమదసౌరభసారభరస్ఖలదళి సంభ్రమత్కలభకుమ్భజృంభితబలః, హరి రివ జంబుకానమదదన్తగజాన్ కుజనా నపిఖలునాక్షిగోచరయతీహ యతి ర్వ్రతకాన్ ౬౧ సంశ్రావయ న్నధ్వని దేశికేన్ద్రశ్రీర్దక్షిణద్వారభువం ప్రపేదే, కవాట ముద్ఘాట్య నివేష్టుకామం ససంభ్రమం వాదిగణో న్యరౌత్సీత్. ౬౨ అథాబ్రవీ ద్వాదిగణ స్స్వదేశికం కిమర్థ మేవం బహుసంభ్రమక్రియా, యదత్ర కార్యం

టయన్తి ౫౭. తస్యా వార్తాయా ఇదం ప్రమాణం మాతుం ఇదం మానం నవేతి నిశ్చేతు మిచ్ఛన్ తద్ద్వార ముద్ఘాటయితుం కాశ్మీరదేశాయ జగామ ౫౮ కిలేతి ప్రసిద్ధం దాక్షిణాత్యం ద్వారం పినద్ధం యత ఇహ భూమౌ దాక్షిణాత్యా విద్వాంసో నైవ సన్తీతి కింవదన్తీం జనశ్రుతిం విఫలాం విధాతుంజగామ. ఆ. ౫౯. వాదిసమూహా ఏవ గజేన్ద్రా స్తేషాం దుర్మదఘటానాం యో గర్వ స్తం సమ్యక్ కర్షతీతి తథా సచాసౌ శ్రీమచ్ఛంకరదేశికేన్ద్రలక్షణో మృగేన్ద్రః సర్వార్థవిదాయాత్యతో హే వాది దుశ్శరగజా దూరం గచ్ఛత. కింకరోతీతిచే త్సన్న్యాసలక్షణదంష్ట్రాయుధో వేదాన్తలక్షణబృహద్వనాశ్రయో వేదాన్తా దన్యత్ ద్వైతప్రతిపాదికం శాస్త్రలక్షణం వనం భక్షతీత్యధ్వని సంశ్రావయన్నితి వ్యవహితే నాన్వయః - శా ౬౦. కరటతటాన్తా ద్గజగండతటప్రాన్తభాగా దుద్వమితమదసౌరభసారభరేణ స్ఖలద్భిః అళిభిః సంభ్రమతి గజకుమ్భే జృంభితం బలం యస్య ససింహో యథా క్షుద్రాన్ సృగాలాన్ మదద న్తవర్జితాన్ గజాంశ్చ నాక్షిగోచరయతి నప్రతి గణయతి తథైవ లోకే యతిః నిందితాన్ కుత్సితజనా నపి నాక్షిగోచరయతి * యది భవతో నజౌభజజలాగురుర్మర్కటకం. ౬౧. ఇత్యేవంమార్గే సంశ్రావయన్ దేశికేన్ద్రశ్రీర్దక్షిణద్వారభూమిం ప్రాప్తవాన్. తతః కవాట ముద్ఘాట్య ప్రవేష్టుకామం ససంభ్రమం తం వాదిగణో నిరోధితవాన్ - ఉ. ౬౨. అథ నిరోధనానన్తరం

తదుదీర్యతాం శనై ర్నసంభ్రమం కర్తు మలం తదీప్సితమ్ ౬౩ యః
కశ్చిదేత్యేతు పరీక్షితుం చేద్వేదాఖిలం నావిదితం మమాణు, ఇత్థం
భవా న్వక్తి సమున్నతీచ్ఛో దత్త్వా పరీక్షాం వ్రజ దేవతాలయమ్.
౬౪. షడ్భావవాదీ కణభుఙ్మతస్థః పప్రచ్ఛ తం స్వీయరహస్య మేకమ్,
సంయోగభాజః పరమాణుయుగ్మా జ్జాతంహి సూక్ష్మం ద్వ్యణుకం మతం
నః ౬౫ య త్స్యా దణుత్వం తదుపాశ్రితం త జ్జాయేత కస్మా ద్వద
సర్వవి చ్చేత్, నోచే త్ప్రభుత్వం తవ వక్తు మేతే సర్వజ్ఞభాషాం విహి
తాం కథం తే. ౬౬ యాద్విత్వసంఖ్యా పరమాణునిష్ఠా సా కారణం తస్య
గతస్య మాత్రా, ఇతీరితే తద్వచనం ప్రపూజ్య స్వయం నివృత్తా కణా
దలక్ష్మీః ౬౭ తత్రాపి నైయ్యాయికఆత్తగర్వః కణాదపక్షా చ్చరణా
క్షపక్షే, ముక్తే ర్విశేషం వద సర్వవిచ్చే న్నోచే త్ప్రతిజ్ఞాం త్యజ సర్వ
విత్త్వే ౬౮ అత్యంతనాశే గుణసంగతేర్యా స్థితి ర్నభోవ త్కణభక్షు

సవాదిగణో దేశిక మువాచ ఏవం బహుసంభ్రమాత్క్రియా కిమర్థం బహుసంభ్ర
మస్య క్రియాకరణం ఇతివా యదత్ర కార్యం తత్క్రియతాం యత స్తదీప్సితం కర్తుం
సంభ్రమ స్సమర్థో న భవతి వంశ ౬౩. యః కశ్చిత్పరీక్షితు మాయాతి స కామ మాగ
చ్ఛతు యతో ఽహ మఖిలం వేద అణ్వపి మమావిదితం నాస్తీతి వాదిగణ ఆహ—
అమునా ప్రకారేణ భవాన్ వక్తిచే త్తర్హి హేసమున్నతీచ్ఛో పరీక్షాం దత్త్వా దేవ
తాలయం వ్రజ-ఇంద్ర ౬౪ ఏవం శ్రుత్వా పరీక్షాం దాతు మవస్థితం శ్రీశంకరా
చార్యం ప్రతి కణాదమతే స్థితః ఏకం స్వీయం రహస్యం పప్రచ్ఛ తం విశినష్టి-ద్రవ్య
గుణకర్మసామాన్యవిశేషసమవాయాః షడ్భావా ఇతి వాదీ రహస్యమేవ దర్శయతి
సంయోగభాగినః పరమాణుద్వయా త్సూక్ష్మం ద్వ్యణుకం జాతమితి నో మతం ౬౫.
ద్వ్యణుకాశ్రితం అణుత్వం యత్స్యా త్తత్కస్మా జ్జాయేతేతి వద యది త్వం సర్వ
విచ్చే త్తవ ప్రభుత్వం వక్తు మేతే తవశిష్యా రచితాం సర్వజ్ఞభాషాం బ్రువంతి సత్య
ర్థతః త్వం సర్వజ్ఞో ఽసీత్యర్థః ౬౬ పరమాణుద్వయనిష్ఠాయాద్విత్వ సంఖ్యాసా తస్య
ద్వ్యణుకగతస్యాణుత్వస్య కారణ మితి మాత్రా జ్ఞాత్రా శ్రీశంకరేణ కథితేసతి తద్వ
చనం ప్రపూజ్య కణాదలక్ష్మీ స్స్వయమేవ నివృత్తిం గతా ఉ. ౬౭. తదనంతరం
తేషు మధ్యే గౌతమమతాశ్రయ ఆత్తగర్వో నైయ్యాయిక ఆహ-కణాదపక్షా ద్గౌత
మపక్షే ముక్తే ర్విశేషం వద. యది త్వం సర్వజ్ఞో నోచే త్సర్వవిత్త్వే ప్రతిజ్ఞాం త్యజ.
౬౮. ఏవ ముక్త ఆచార్య ఆహ — గుణసంబన్ధస్యాత్యంతనాశే నభోవద్యాస్థితి
స్సా కణాదపక్షే ముక్తిః తదీయే గౌతమపక్షేతు సాగుణసజ్గతే రిత్యంతనాశే నభోవ

పక్షే, ముక్తిస్తదీయే చరణాక్షపక్షే సానందసంవిత్సహితా విముక్తిః.
౧౯ పదార్థభేదస్స్ఫుటఏవసిద్ధ స్తథేశ్వర స్సర్వజగద్విధాతా, సఈశ
వాదీ త్యుదితే ఽభినంద్య నైయాయికో ఽపి న్యవృత న్నిరోధాత్.
౨౦. తం కాపిలః ప్రాహ చ మూలయోనిః కింవా స్వతంత్రా చిదధి
ష్ఠితా వా, జగన్నిదానం వద సర్వవిత్త్వా న్నోచే త్ప్రవేశ స్తవ
దుర్లభః స్యాత్. ౨౧. సా విశ్వయోని ర్బహురూపభాగినీ స్వయం
స్వతంత్రా త్రిగుణాత్మికా సతీ, ఇత్యేవ సిద్ధాంతగతి స్తు కాపిలీ వేదాం
తపక్షే పరతంత్రతా మతా. ౨౨. తతో నదంతో న్యరుధ న్సగర్వాం
దత్త్వా పరీక్షాం వ్రజధామ దేవ్యాః, బౌద్ధా స్తథా సంప్రథితాః పృథి
వ్యాం బాహ్యార్థవిజ్ఞానకశూన్యవాదైః. ౨౩ బాహ్యార్థవాదో ద్వివిధ
స్తదంతరం వాచ్యం వివిక్షు ర్యది దేవతాలయమ్, విజ్ఞానవాదస్య చ
కింవిభేదకం భవన్మతా ద్బ్రూహి తతః పరం వ్రజ. ౨౪ సౌత్రాంతికో

త్త్వేతి సానందసంవి త్సహితా ముక్తి రిత్యర్థః ౧౯ పదార్థభేద స్తు స్ఫుట ఏవ సిద్ధః కణాదమతే సప్తపదార్థాః. గౌతమమతేతు షోడశ తే తథా చ కణభుక్సూత్రం 'ద్రవ్యగుణకర్మసామాన్య విశేషసమవాయాభావా స్సప్తపదార్థాః' తథా గౌతమీయమపి "ప్రమాణప్రమేయసంశయప్రయోజనదృష్టాంతసిద్ధాంతావయవతర్కనిర్ణయవాదజల్పవితండాహేత్వాభాసచ్ఛలజాతినిగ్రహస్థానానాం తత్త్వజ్ఞానా న్నిశ్శ్రేయసాధిగమః" ఇతి సర్వజగన్నిమిత్తకారణభూత ఈశ్వర స్తథా కణాదపక్షవ దేవ ఇత్యుదితే సతి స ఈశవాదీ నైయ్యాయికో ఽపి నిరోధనా న్న్యవృత నివృత్తః. ౨౦ తత స్తం సాంఖ్యః ప్రాహ-మూలప్రకృతిః కిం స్వతంత్రా జగత్కారణ ముతచిదధిష్ఠితేతి సర్వజ్ఞత్వా త్త్వం వద నోచే త్ప్రవేశ స్తవ దుర్లభ స్స్యాత్. ౨౧. ఏవ ముక్త ఆచార్య ఆహ-సా విశ్వయోని స్సత్వరజ స్తమోఽభిధగుణత్రయాత్మికా స్వతంత్రా సతీ బహురూపభాగినీజగన్నిదాన మితితు కాపిలీ సిద్ధాంతగతిః. వేదాంతపక్షే త్వస్యాః పరతంత్రతా మతా ౨౨. తతో నదంతో న్యరుణ న్నితి తత స్తదనంతరం తత్రైవ బాహ్యార్థ విజ్ఞానక శూన్యవాదైః పృథివ్యాం ప్రథితాఃసగర్వాః సౌత్రాంతికవైభాషికయోగాచార్యమాధ్యమికమతావలంబినో బౌద్ధాః పరీక్షాం దత్త్వా దేవ్యా ధామ ప్రవ్రజేతి నాదం కుర్వంతో నిరోధం కృతవంతః. ౨౩. యది త్వం దేవతాలయం వివిక్షు స్తర్హి ద్వివిధో యో బాహ్యార్థ స్తదంతరం త్వయా వాచ్యం విజ్ఞానవాదస్య చ భవతో వేదాంతవాదినో మతా త్కింవిభేదక మితి బ్రూహి తతః పరం వ్రజ. ౨౪. ఏవముక్త ఆచార్య ఉవాచ-సౌత్రాంతిక స్సర్వ మపి వేద్య

వక్తి హి వేద్యజాతం లింగాధిగమ్యం త్వితరో ఒక్షిగమ్యమ్, తయో
స్తయో ర్భంగురతా విశిష్టా భేదః కియా న్వేద న వేద్యభాగీ. ౭౫.
విజ్ఞానవాదీ క్షణికత్వ మేషా మంగీచకారాపి బహుత్వ మేషః, వేదాం
తవాదీ స్థిరసంవిదేకేత్యంగీచకా రేతి మహా న్విశేషః ౭౬. అథాబ్రవీ
ద్దిగ్వసనానుసారీ రహస్య మేకం వద సర్వవిచ్చేత్, యదస్తికాయో
త్తరశబ్దవాచ్యం తత్కిం మతే ఒస్మి న్వద దేశికాశు. ౭౭. తత్రాహ దేశి
కవర శ్శృణు రోచతే వే జీవాదిపంచక మభీష్ట ముదాహరంతి, తచ్ఛబ్ద
వాచ్య మితి జైనమతే ప్రశస్తే యదస్తి బోద్ధు మపరం కథయాశు
తస్మే ౭౮. దత్తోత్తరే వాదిగణే తు బాహ్యే బభాణ కశ్చి త్కిల
జైమినీయః, శబ్దః కిమాత్మా వద జైమినీయే ద్రవ్యం గుణో వేతి తతో
వ్రజత్వమ్ ౭౯ నిత్యా వర్ణా స్సర్వగాః శ్రోత్రవేద్యా యత్తద్రూపం
శబ్దజాలంచ నిత్యమ్, ద్రవ్యం వ్యాపీ త్యబ్రువన్ జైమినీయా ఇత్యే
వంతం ప్రోక్తవాన్ దేశికేంద్రః. ౮౦. శాస్త్రేషు సర్వేష్వపి దత్త

మనుమానగమ్యం వక్తి వైభాషికస్తు తత్సర్వం ప్రత్యక్షగమ్యం వక్తి-తయో స్సౌత్రాం
తికవైభాషికయోః పదార్థయోః క్షణభంగురతా సమానా. వేదనవేద్య విషయో భేదో
లిఙ్గవేద్యత్వాక్షివేద్యత్వరూపో విశేషః కియా న్విద్యత ఇత్యర్థః ౭౫. విజ్ఞానవాద్య
యం విజ్ఞానానాం క్షణికత్వం బహుత్వంచాంగీచకార. అయం వేదాన్తవాదీ తు స్థిర
మేకం జ్ఞాన మిత్యంగీచకారేతి మహా న్విశేషః. ఇంద్ర. ౭౬ అథ దిగంబరానుసారీ
జగాద యది త్వం సర్వజ్ఞ స్తర్హ్యేకం గుహ్యం వద కిం తదితి తత్రాహ—కాయ
ఇత్యుత్తరశబ్దో యేషాం తై ర్వాచ్యం యదస్మిన్ జైనమతే ఒస్తి తత్కిం హే దేశి
కాశు వద. ఉ ౭౭ తై ర్జీవాస్తికాయః పుద్గలాస్తికాయో ధర్మాస్తికాయ ఆకాశా
స్తికాయః ఇతిశబ్దై ర్వాచ్యం జీవాదిపంచక మభీష్ట మిత్యుదాహరంతి తత్స్పష్ట ముక్త్వా
ఒప్రశస్తే జైనమతే ఒపర మపి యజ్జ్ఞాతు మాస్తే తచ్ఛీఘ్రం వదేత్యాహ—జైనమత
ఇతి. వసం. ౭౮. ఏవం వేదబాహ్యే వాదిగణే తు దత్తోత్తరే సతి కశ్చి జ్జైమినిమతా
వలంబ్యధ్వరమీమాంసకో జగాద-జైమినీయే మతే శబ్దః కిం స్వరూపః? కింశబ్దార్థమాహ?
ద్రవ్యం గుణో వేతి? తథాచ శబ్దస్వరూప ముక్త్వా తతో వ్రజ. ఉ ౭౯. నిత్యావర్ణా
వ్యాపకాః శ్రోత్రేంద్రియవేద్యాః యద్రూపం శబ్దజాలం తచ్చ నిత్యం ద్రవ్యవ్యా
పీతి జైమినీయా అబ్రువన్ ఇత్యేవం తం జైమినీయం దేశికేంద్రః ప్రోక్తవాన్,శాలి.
౮౦. సర్వేష్వపి శాస్త్రేషు ప్రత్యుత్తరం దత్తవంతం తం శ్రీశంకరం తేవాదిన స్సర్వ

వంతం ప్రత్యుత్తరం తం సమపూజయం స్తే, ద్వారం సముద్ఘాట్య దదు
శ్చ మార్గం తతో వివేశాంతరభూమిభాగమ్ ౭౧. పాణౌ సనందన
మసా వవలంబ్య విద్యాభద్రాసనం తదవరోఢుమనా శ్చచాల, అత్రాం
తరే విధివధూ ర్విబుధాగ్రగణ్యమాచార్యశంకర మవోచ దనం
గవాచా ౭౨. సర్వజ్ఞతా తే ఽస్తి పురైవ యస్మా త్సర్వత్ర పరై
క్షిభవా న్నచేత్తే, విరించిరూపాంతరవిశ్వరూప శ్శిష్యః కథంస్యా
త్ప్రథితాగ్రణీ స్సః ౭౩. సర్వజ్ఞతైకైవ భవే న్నహేతుః పీఠాధిరో
హే పరిశుద్ధతాచ, సా తేఽస్తి వా నేతి విచార్యమేత త్తిష్ఠ క్షణం
త్వం కురు సాహసం మా ౭౪. త్వం చాంగనా స్సముపభుజ్య కలార
హస్యప్రావీణ్యభాజన మభూ ర్యతిధర్మనిష్ఠః, ఆరోఢు మీదృశపదం
కథ మర్హతా తే సర్వజ్ఞతేవ విమలత్వ మపీహ హేతుః ౭౫.
నాస్మిం చ్ఛరీరే కృతకిల్బిషో ఽహం జన్మప్రభృత్యంబ నసందిహే
ఽహమ్, వ్యధాయి దేహాంతర సంశ్రయా ద్య న్నతేన లిప్యేత హి క

గపూజయన్ ద్వారం సముద్ఘాట్య మార్గంచ దదుః తదనంతర మంతరభూమిభాగం
వివేశ ఉ. ౭౧. హస్తే సనందన మసా వవలంబ్య తద్విద్యాభద్రాసన మారోఢుమనా
శ్చచాల, ఏతస్మి న్నంతరే విబుధాగ్రగణ్యాం శ్రీశంకరాచార్య మశరీరవాచా శారదా
ఽవోచత్ వ ౭౨ యదవోచ త్తదుదాహరతి—తే సర్వజ్ఞతాయాం సంశయో
నాస్తి యస్మాత్పూర్వమేవ సర్వత్ర పరీక్షాం ప్రాప్తో ఽసి యది భవాన్ సర్వజ్ఞో
నాభవత్ తర్హి విరించిః రూపాంతరం యస్య సచాసౌ విశ్వరూపః ప్రథితానా మగ్ర
ణీః సశిష్యః కథం స్యాత్. ఉ. ౭౩. యద్యప్యేవం తథాఽపి పీఠాధిరోహే కేవలం
సర్వజ్ఞతైవ హేతు ర్నభవే దపితు పరిశుద్ధతాపి సా తేఽస్తి నవేత్యేతద్విచారణీయ
మతః క్షణమాత్రం త్వంతిష్ఠ సాహసం మాకురు ఇం ౭౪ ఏవం కోటిద్వయ ముక్త్వో
త్తరకోటిం సాధయతి—త్వం యతో యతి ధర్మనిష్ఠస్స న్నఙ్గనాః సమ్య గుపభుక్త్వా
కామకలారహస్యప్రవీణతాపాత్ర మభూః అత ఈదృశపద మారోఢు మేవం
భూతస్య తవ యోగ్యతా కథ మపి నాస్తి. యత స్సర్వజ్ఞతేవ విమలతాపీహారోహే
హేతుః. ౭౫. ఏవముక్త శ్రీశంకర ఉవాచ–నేతి. అహమపి నసందిహే ఽంబాయా
స్తవ సందేహో నాస్తీతి కిము వక్తవ్య మిత్యనుశయేన సంబోధయతి–హే ఽంబేతి. యత్తు
త్వంచాంగనా ఇత్యాది తత్ర శృణు యత్కర్మ దేహాంతరసంశ్రయా ద్విహితం తేన
కర్మణా ఽన్యోఽస్యం కేవలో నలిప్యతే లోకశాస్త్రప్రసిద్ధం చైతత్. ఉ. ౭౬.

ర్మణా ఽన్యః. ౮౬. ఇత్థం నిరుత్తరపదాం సువిధాయ దేవీం సర్వజ్ఞపీఠమధిరుహ్య ననంద సభ్యైః, సమ్మానితో ఽభవదసౌ విబుధైశ్చ వాణ్యా గార్గ్యాకహోలముఖరైరివ యాజ్ఞవల్క్యః. ౮౭. వాదప్రాదుర్వినోదప్రతికథనసుధీవాద దుర్వారతర్కన్యక్కారస్వైరధాటీభరితహరిదుపన్యస్తమాహానుభావ్యః, సర్వజ్ఞో వస్తుమర్హస్త్వమితి బహుమతః స్ఫారభారత్యమోఘశ్లాఘాజోఘుష్యమాణో జయతి యతిపతేః శారదాపీఠవాసః. ౮౮. కుత్రాప్యాసీత్ప్రలీనే క్షణచరణకథా కాపిలీ క్వాపి లీనా భగ్నా ఽభగ్నా గురూక్తిః క్వచిదజని పరం భట్టపాదప్రవాదః, భూమా వా యోగకాణాదజనిమతమథాభూతవాగ్భేదవార్తా దుర్దాంతబ్రహ్మవిద్యాగురుదురుదకథా దుందుభేర్ధింధిమేతః. ౮౯. కాణా

సరస్వత్యా పండితైశ్చ పూజితో ఽభవత్ యథా గార్గ్యా కహోలాదిభిశ్చ యాజ్ఞవల్క్యస్తద్వత్ ౮౭. అథ భగవత్పాదస్య శారదాపీఠవాసం వర్ణయతి-వాదేన ప్రాదుః ప్రకటతాం గతో వినోదో యేషాం తే చ తే ప్రతికథనసుధియః ప్రతివాదిపండితా మండనమిశ్రప్రముఖాస్తైస్సాకం యో వాదస్తత్ర యే దుర్వారాస్తర్కాః అవిజ్ఞాతతత్త్వే ఽర్థే కారణోపపత్తితస్తత్త్వజ్ఞానార్థమూహాస్తర్క ఇత్యుక్తలక్షణాస్తేషాం న్యక్కారే తిరస్కారే స్వైరాభిః స్వతంత్రాభిర్ధాటీభిర్యుద్ధయాత్రాభిర్వ్యాప్తాభిర్హరిద్భిర్దిగ్భిరుపన్యస్తం వర్ణితం మహానుభావ్యం మహాప్రభావత్వం యస్య సత్వం సర్వజ్ఞో ఽత ఏవ బహుభిస్సమస్తగుణశాలిత్వేనాత్యంతం సంభావితో ఽస్మిన్పీఠే వస్తుమర్హో యోగ్య ఇతి స్ఫారభారత్యా విశాలయా వాచా ఽమోఘశ్లాఘయా సఫలప్రశంసయా సర్వైర్జోఘుష్యమాణో భృశం ఘుష్యమాణో యతిపతేః శ్రీశంకరస్య శారదాపీఠవాసో జయతి సర్వోత్కర్షేణ వర్తతే-స్ఫారం యథా తథా భారత్యా సరస్వత్యా మోఘశ్లాఘయా జోఘుష్యమాణ ఇతి వా ౮౮. కించ దుర్దాంతైరుద్ధతైర్వాదిభిస్సహ బ్రహ్మవిద్యాగురోః శ్రీశంకరస్య వాదలక్షణద్యూతకథాయా దుందుభేర్ధింధిమే ఇతి శబ్దాదీక్షణ చరణస్యాక్షపాదస్య గౌతమస్య కథా క్వాపి ప్రకర్షేణ లీనా ఆసీత్తథా కాపిలీ కపిలకథా క్వాపి లీనా ఆసీత్ తథా పూర్వమభగ్నాపి ప్రభాకరోక్తిర్భగ్నా ఆసీత్. భట్టపాదప్రవాదః పరం కేవలం క్వచిదపి భూమా వజని ప్రాదుర్భూతః. కించ అథ తథా పాతంజలైః కాణాదైశ్చ జనితం యన్మతం తదభివ్యాప్య భేదవార్తా ఽభూతవాగనుచితవాగాసీత్ అసమవాగితి వా. అసత్యవాగితి వా. * "భూతం క్ష్మాదౌ పిశాచాదౌ జంతౌ క్లీబం త్రిషూచితే, ప్రాప్తే వృత్తే సమే సత్యే దేవయోన్యంతరే తు నా" ఇతి మేదినీ. ౮౯. కించ పాషండసంఘాతాత్మాం

దః క్వ ప్రణాదః క్వచ కపిలవచః క్వాక్షపాదప్రవాదః క్వాప్యంధా యోగకంథా క్వగురురతిలఘుః క్వాపి భాట్టప్రఘట్టమ్, క్వద్వైతాద్వైతవార్తా క్షపణకవివృతిః క్వాపి పాషండఖండధ్వాంతధ్వంసైకభానో ర్జయతి యతిపతే శ్శారదాపీఠవాసే ౯౦ తతో దివిషదధ్వని త్వరితమధ్వరాశావలీ ధురంధరసమీరితత్రిదశపాణికోణాహతైః, అరుంధహరిదంతరం స్వరభరై ర్భృశమత్సింధుభి ర్ఘనాఘునఘునారవప్రథమబంధుభి ర్దుందుభిః ౯౧ కచభరవహానం పులోమజాయాః కతిచిదహాన్యపగర్భకం యథాస్యాత్, గురుశిరసి తథా సుధాశనా స్స్వస్తరుకుసుమాన్యథహర్షతో ఽభ్యవర్షన్. ౯౨ ఇతి మునిరతి తుష్టో ఽధ్యుష్య సర్వజ్ఞపీఠం నిజమతగురుతాయై నో పున ర్మానహేతోః, కతిచనవినివేశ్యాథర్ష్యశృంగాశ్రమాదౌ ముని రథ బదరీం స ప్రాప కైశ్చిత్స్వశిష్యైః ౯౩ దివసాన్ వినినాయ తత్ర కాంశ్చిత్సచ పాతంజలతంత్రనిష్ఠితేభ్యః, కృపయోపదిశన్ స్వసూత్రభాష్యం విజితేభ్యో జిత

ధకారధ్వంసైకసూర్యస్య యతిపతే శ్శారదాపీఠవాసే జయతి సతి కాణాదః ప్రవాదః క్వ? న క్వాపీత్యర్థః క్వాపి క్వచ క్షపణకవివృతి రార్హతవ్యాఖ్యానం?౯౦.తత శ్శారదాపీఠారోహణానన్తరం దివిషదధ్వని దేవమార్గే త్వరితం ఝడితి యజ్ఞభుక్పంక్తిధురంధర ఇంద్ర స్తేన సమ్యక్ ప్రేరితానాం దేవానాం హస్తప్రాంతభాగై రాహతా సమంతా త్తాడితో దుందుభి ర్భృశమంతస్సింధవ స్సముద్రా యై ర్ఘనాఘనో మేఘ స్తస్య ఘనీభూతానా మారవాణాం శబ్దానాం ప్రథమబంధుభి స్తత్తుల్యై స్స్వరాణా మతిశయై ర్హరితాం దిశా మంతరమంతరాళమరుద్ధ రోధితవాన్. పృథ్వీ. ౯౧. అథానంతరం సుధాభుజో దేవాః పులోమజాయా శ్శచ్యా స్సంయతకేశభరవహానం కతిచి ద్దివసాని అపగర్భకమపగతేషద్వికసత్పుష్పకం యథాస్యా త్తథా గురో శ్శ్రీశంకరస్య శిరసి కల్పవృక్షపుష్పాణి హర్షేణాభ్యవర్షన్ సమ్యక్ వృష్టిం కృతవంతః, పుష్పితాగ్రా ౯౨.ఇత్యేవ మతితుష్టో మునిః శ్రీశంకర స్సర్వజ్ఞపీఠ మధ్యుష్యతదుపరిస్థిత్వా తదపి నిజమతస్య గురుతాయై శ్రైష్ఠ్యాయ న పున ర్మానహేతోః, అథానంతరం కతిచన సురేశ్వరాదీన్ తచ్ఛిష్యాన్ ఋష్యశృంగాశ్రమాదౌ వినివేశ్యాథ సముని ర్బదరీం బదరికాశ్రమం కైశ్చి త్స్వశిష్యై స్సహిత స్సన్ ప్రాప. మాలినీ. ౯౩ అథ తత్ర యత్కృతవాం స్తదాహ—తత్ర బదర్యాం సచ శ్రీశంకరాచార్యో విజితాశ్చ తే త్యాజిత సర్వదర్శనాశ్చ ఇతి తే తథాభూతేభ్యః పాతంజలశాస్త్రనిష్ఠితేభ్యః కృపయా స్వకృతం భాష్య

సర్వ్వదర్శనేభ్యః. ౯౪. నితరాం యతిరా డుడురాజకర ప్రకర ప్రచుర ప్రసరస్వీయశాః, స్వమయం సమయం గమయ న్రమయ న్హృదయం సదయ్గం సుధియాం శుశుభే ౯౫ ఏవం ప్రకారైః కలికల్మషఘ్నై శ్శివావతారస్య శుభై శ్చరిత్రైః, ద్వాత్రింశదత్యుజ్జ్వలకీర్తిరాశే స్సమా వ్యతీయుః కిల శంకరస్య ౯౬. భాష్యం భూష్యం సుశీలై రకలి కలిమలధ్వంసి కైవల్య మూల్యం హంతాహంతాసమంతా త్కుమతినతికృతా ఖండితా పండితానామ్, సద్యో విద్యోతితాఽసా విపథ విమథనై ర్ముక్తిపద్యానవద్యా శ్రేయో భూయో బుధానా మధికతర మిత శ్శంకరః కింకరోతు ౯౭ హంతాఽఽశోభి యశోభరై స్త్రిజగతీ మందారకుందేందుభాముక్తాహారపటీరహీరవిహారస్నీహారతారానిభైః, కారుణ్యామృతనిర్ఝరై స్సుకృతినాం దైన్యానల శ్శూన్యతాం నీత శ్శంకరయోగినా కిమధునా సౌరభ్యమారభ్యతామ్ ౯౮ ఆక్రాంతాని

ముఖదిశః స న్యాఽనిచి ద్దివసాని వ్యతిక్రాంతవాన్ వసంతమాలికా. ౯౪. ఉడురాజస్య చంద్రస్య కిరణప్రకరః కిరణకలాప స్తద్వత్ప్రచురః ప్రసరో యస్య తథాభూతం స్వీయం యశో యస్య యతిరాట్ శ్రీశంకరాచార్య స్స్వమయమాత్మ ప్రచురం సమయం శాస్త్రమవగమయ న్నయం సుధియాం హృదయం రమయ న్నితరాం శుశుభే. తోటకం ౯౫. ఉపసంహరతి-ఏవం ప్రకారైః కలికల్మషఘ్నై శ్శుభై శ్చరిత్రై రుజ్జ్వలకీర్తిరాశే శ్శివావతారస్య శంకరస్య ద్వాత్రింశత్సంవత్సరా వ్యతీయు రితి యోజనా. ఆఖ్యానకీ. ౯౬. శ్రీశంకరాచార్యో భాష్యాదికరణై స్సుధియాం కృతే నిరతిశయం శ్రేయ స్సంపాదితవాన్ ఇత్యాశయే నాహ—భాష్యమితి. సుశీలైః భూష్యం కలిమలవినాశకం కైవల్యస్య మూల్యం వేతనం భాష్య మకలి కృతం హాన్తేతి-హర్షే కోమలామంత్రణేవా. కుమతీనాం నమస్కారైః కృతా యా పండితానా మహంతా సా సమంతా త్ఖండితా. ఏవంచ విపథమథనై రసావనవద్యాముక్తిపద్యా మోక్షపద్ధతి స్సద్యో విద్యోతితా తస్మాదేవం కర్తా శంకరః ఇతో ఽధికతరం శ్రేయః పునః కిం కరోతు తస్యాభావాదిత్యర్థః. స్రగ్ధ. ౯౭. కించ హంతేత్యాశ్చర్యే హర్షే వా. త్రిజగత్యాం త్రిలోక్యాం యాని మందారాదీని తత్తుల్యై రాసమంతా చ్ఛోభమానై ర్యశసాం భరై ర్భారై రతిశయై ర్వా. కారుణ్యామృతస్య నిర్ఝరైః ప్రవాహై శ్శంకరయోగినా సుకృతినాం దైన్యలక్షణో ఽగ్ని శ్శూన్యతాం నీతో ఽత స్తేనా ధునాతఃపరం సౌరభ్యం సౌగంధ్యం కిమారభ్యతాం. తత్రేందుభా శ్చంద్రజ్యోత్స్నా పటీర శ్చందనంహీరో వజ్రం. విహార స్నీహార శ్చలతుషారః శార్దూల. ౯౮. కించ

దిగంతరాణి యశసా సాధీయసా భూయసా విస్మేరాణి దిగంతరాణి
రచితాన్యత్యద్భుతైః క్రీడితైః, భక్తా స్స్వేప్సితభుక్తిముక్తికలనోపా
యైః కృతార్థీకృతా భిక్షుక్ష్మాపతినా కిమన్యదధునా సౌజన్యమాతన్య
తామ్. ౯౯ పారికాంక్షీశ్వరోఽప్యాపదుద్ధారకం సేవమానాతులస్వస్తి
విస్తారకమ్, పాపదావానలోత్తాప సంహారకం యోగిబృందాధిపప్రాప కేదా
రకమ్. ౧౦౦ తత్రాతిశీతార్దితశిష్యసంఘసంరక్షణాయాతులితప్రభావః,
తప్తోదకంప్రార్థయతేస్మ చంద్రకలాధరా త్తీర్థకరప్రధానః. ౧౦౧ కర్మం
దిబృందపతినా గిరిశోఽర్థితస్సన్ సంతప్తవారి లహరీం స్వపదారవిందాత్,
ప్రావర్తయత్ప్రథయతీ యతినాథకీర్తి హ్యాద్యాపి తత్ర సముదంచతి
తప్తతోయా ౧౦౨ ఇతి కృతసురకార్యం నేతుమాజగ్ము రేనం రజత
శిఖరిశృంగం తుంగమీశావతారమ్, విధిశతముఖచంద్రోపేంద్రవా
య్వగ్నిపూర్వా స్సురనికరవరేణ్యా స్సర్షిసంఘా స్ససిద్ధాః. ౧౦౩.

సాధీయసా బాఢతరేణాతిదృఢేన భూయసా యశసా దిగంతరాణి ఆక్రాంతాని వ్యాప్తాని 'అంతికబాఢయో ర్నేదసాధౌ' ఇతి బాఢశబ్దస్య సాధాదేశః *''బాఢం దృఢప్రతిజ్ఞయోః'' ఇతి మేదినీ-తథాఽత్యంతమాశ్చర్యరూపై రతిమానుషైః క్రీడితై ర్దిగంతరాణి విస్మేరాణి విస్మయశీలాని రచితాని తథాస్వభక్తా స్స్వస్వేప్సితభోగమోక్షప్రాప్త్యుపాయైః కృతార్థీకృతా స్తస్మాదేవం కృతవతా యతిరాజేనాధునేతోఽన్య త్సౌజన్యం కిమాతన్యతాం ౯౯ పారికాంక్షీశ్వరోఽపి * ''తపస్వీ తాపసః పారికాంక్షీ'' త్యమరః కేదారకం ప్రాప. తం విశినష్టి-ఆపదుద్ధారకం సేవమానానా మతులాయా స్స్వస్తే ర్విస్తారకం పాపదావాగ్నిపరితాపస్య సంహారకం - స్రగ్విణీ. ౧౦౦. తత్ర కేదారకే అతిశీతేన పీడితస్య శిష్యసమూహస్య సంరక్షణార్థ మతులప్రభావ శ్శాస్త్రకర్తృషు ప్రధానః శ్రీశంకరాచార్యః చంద్రకలాధరా న్మహాదేవా త్తప్తోదకం ప్రార్థయామాస- ఉపజాతిః. ౧౦౧. కర్మందిబృందస్య భిక్షుసముదాయస్య పతిః శ్రీశంకర స్తేన ప్రార్థితస్సన్ గిరిశ శ్శివ స్సంతప్తతోయలహరీం నదీం స్వచరణారవిందా త్ప్రావర్తితవాన్. యా తప్తతోయా యతినాథకీర్తిం విస్తారయంతి అద్యాపి తత్ర సముద్గచ్ఛతి సముల్లసతీతి - వసంతతిలకా. ౧౦౨. ఇత్యేవం కృతం దేవకార్యం యేన తమేన మీశావతారం శ్రీశంకరం తుంగ మున్నతం కైలాసగిరిశృంగం ప్రతినేతుం బ్రహ్మేంద్రాదయ స్సురసముదాయప్రవరా ఋషిసంఘైః సిద్ధైశ్చ సహితా ఆజగ్ముః-మాలినీ. ౧౦౩ ఆగత్య యత్కృతవన్త స్తదాహ—విద్యుద్వల్లీనాం నియుంతై ర్లసైః స్సమ్య గారబ్ధం యుద్ధం

విద్యుద్వల్లీనియుతసముదాత్తబంధుర్ద్వైర్విమానై స్సంఖ్యాతీతై స్సపది గగనాభోగ మాచ్ఛాదయంతః, స్తుత్వా దేవం త్రిపుర మథనం తేయతీశానవేషం మందారోత్థైః కుసుమనిచయై రబ్రువ న్నర్చయంతః ౧౦౪ భవా నాద్యో దేవః కబళితవిషః కామదహనః పురారాతి ర్విశ్వప్రభవలయహేతు స్త్రినయనః, యదర్థం గాం ప్రాప్తో భవమథనవృత్తం తదధునా తదాయాహి స్వర్గం సపది గిరిశాస్మత్ప్రియకృతే. ౧౦౫ ఉన్మీలద్వినయప్రధానసుమనోవాక్యావసానే మహాదేవే సంభృత సంభ్రమే నిజపదం గంతుం మనఃకుర్వతి, శైలాదిః ప్రమథైః పరిష్కృతవపు ర్యస్య పురస్తాత్క్షణా దుత్తుంగశారదవారిదుగ్ధవరటాహంకారహుంకార కృత్. ౧౦౬. ఇంద్రోపేంద్రప్రధానై స్త్రిదశపరిబృఢై స్తూయమానః ప్రసూనై ర్దివ్యైః రభ్యర్చ్యమాన స్సరసిరుహభువా దత్తహస్తావలంబః,

---

యైః విద్యుద్వల్లీనియుతతుల్యై రితి యావత్. తథాభూతైః సంఖ్యారహితై ర్విమానైః సపదితత్క్షణే ఆభోగం పూర్ణం గగన మాకాశ మాచ్ఛాదయంతో యతీశవేషం త్రిపురమథనం మహాదేవం స్తుత్వా మన్దారోత్థైః పుష్పసముదాయై రర్చయంత స్తే బ్రహ్మాదయో దేవా అబ్రువ న్నుక్తవంతః, మందాక్రాంతా ౧౦౪. యదబ్రువం స్తదుదాహరతి-ఆద్య స్సర్వకారణభూతో దేవః ద్యోతనాత్మక స్సకలదేవాదిః జగద్రక్షణాయ కబళితం గ్రసితం విషం సముద్రమథనా దుత్థం హాలాహలాఖ్యం యేన పున శ్చ కామదహనః పురారాతి స్త్రిపురసంహారకర్తా విశ్వోత్పత్తిలయకారణం త్రినేత్రో మహాదేవో భవాన్ యదర్థం వేదమర్యాదాస్థాపనార్థం భూమిం ప్రాప్త స్తదధునా హేసంసృతినివారక, వృత్తం సంపన్నం తత్తస్మా దధునా సపది ద్రాగహో గిరిశాస్మత్ప్రియార్థం స్వర్గ మాయాహి - శిఖ ౧౦౫ వికసద్వినయ ప్రధానానాం సుమనసాం దేవానాం వాక్యస్యాంతే ఉన్మీలతో వినయప్రధానసుమనోవాక్యస్యేతివా మహాదేవే శ్రీశంకరే స్వీకృతసంభ్రమే నిజపదం గంతుం మనః కుర్వతి సతి ప్రమథైః రుద్రగణైః పరిష్కృతం భూషితం వపు ర్యస్య శైలాదిరుక్షా నంద్యాఖ్యో వృష స్తత్క్షణా చ్ఛ్రీశంకరాచార్యస్యాగ్రే తస్థౌ తం విశినష్టి-శరత్కాలీన జలస్య దుగ్ధస్య వరటాయా హంసయోషిత శ్చాహంకారస్య శ్లాఘ్యాహంభావస్య హుంకారకృత్ తేభ్యో ఽపి శుక్ల ఇత్యర్థః *"హంసస్యయోషి ద్వరటే" త్యమరః-శార్దూలవిక్రీడితంఛందః. ౧౦౬. అథ సంపాదితసమస్తసురకార్యస్య శ్రీశంకరాచార్యస్య స్వధా మారోహణం వర్ణయతి

అరుహ్యోక్షాణ మగ్ర్యం ప్రకటితసుజటాజూటచంద్రావతంస శ్శృణ్వ
న్నాలోకశబ్దం సముదితమృషిభి ర్ధామ నైజం ప్రతస్థే ౧౦౭.

ఇతి శ్రీమాధవీయే తచ్ఛారదాపీఠవాసగః,
సంక్షేపశంకరజయే సర్గః పూర్ణో ఽసి షోడశః

ఇంద్రోపేంద్రప్రధానై స్త్రిదశపరిబృఢై ర్గాథాభిః స్తూయమానః పునశ్చ దివిభవైః పుష్పై రర్ఘ్యమానః కమలజేన బ్రహ్మణా దత్తో హస్తావలంబో యస్మై స అగ్ర్యం శ్రేష్ఠం వృషం నందినం సమారుహ్య ప్రకటితౌ జటాజూటచంద్రావతంసౌ యేన సః ఋషిభి స్సముదితం ఆలోకశబ్దం వన్దిభాషణశబ్దం శృణ్వన్ స్వీయం ధామ ప్రతస్థే । "ఆలోకస్తుపుమాన్ ద్యోతే దర్శనే వందిభాషణే" ఇతిమేదినీ - స్రగ్ధరా ౧౦౭.

జీవన్నేవ విముచ్యతే యదుదితం బ్రహ్మాద్వయం తారకం
శ్రుత్వా తం ద్విజరాజ సంశ్రితపదం భాషాధిపస్యాత్మజన్,
వేదాంతామృతయుక్తకంఠమమలై ర్హంసై స్సదా సేవితం
భోగ్యాసంగవివర్జితం యదివరం సౌమ్యాద్భుతం శంకరమ్
పాండవేష్వహితారేశ ప్రమితే శుభవత్సరే,
శ్రావణే సితపంచమ్యాం సింహే సిద్ధో గురావయమ్
రచితో మాధవేనాసౌ యంతో డిండిమటీకయా,
శాంకరో దిగ్జయో నామ గ్రంథ స్సర్వధనాత్మకః

ఇతి శ్రీమత్పరమహంసపరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థ శ్రీపాదశిష్యదత్త
వంశావతంసరామకుమారసూను ధనపతిసూరికృతే
శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే
షోడశ స్సర్గః
